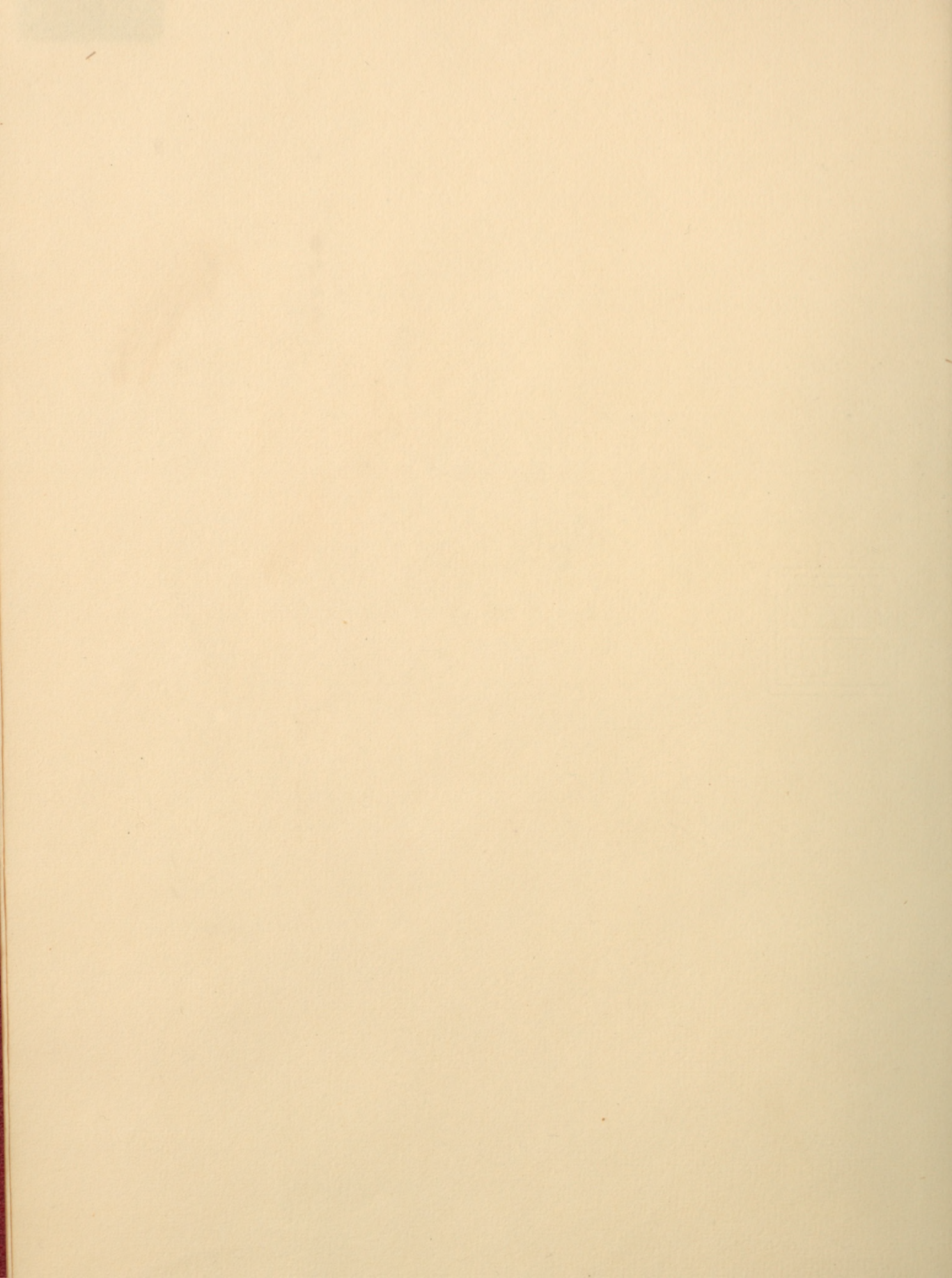
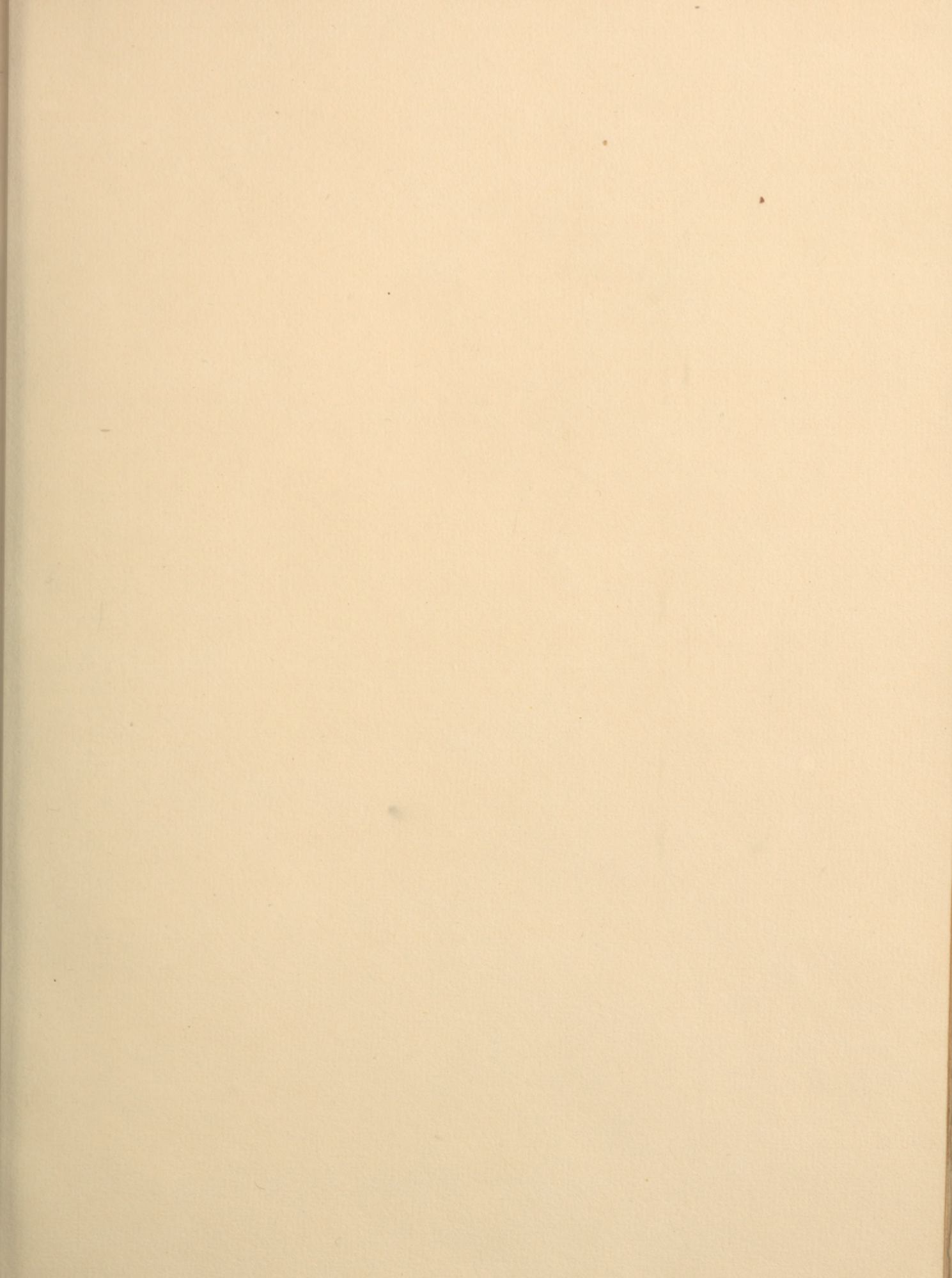
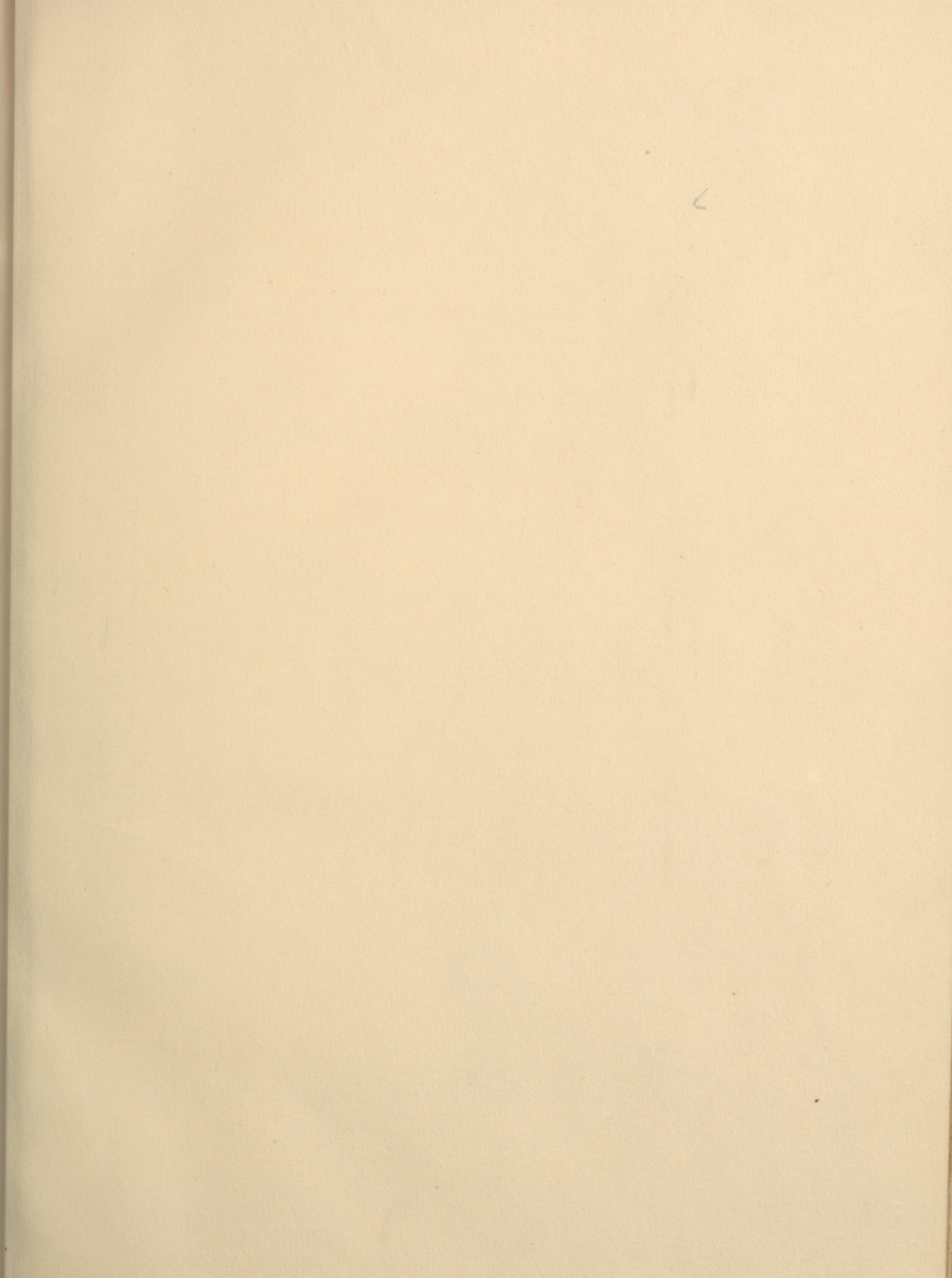

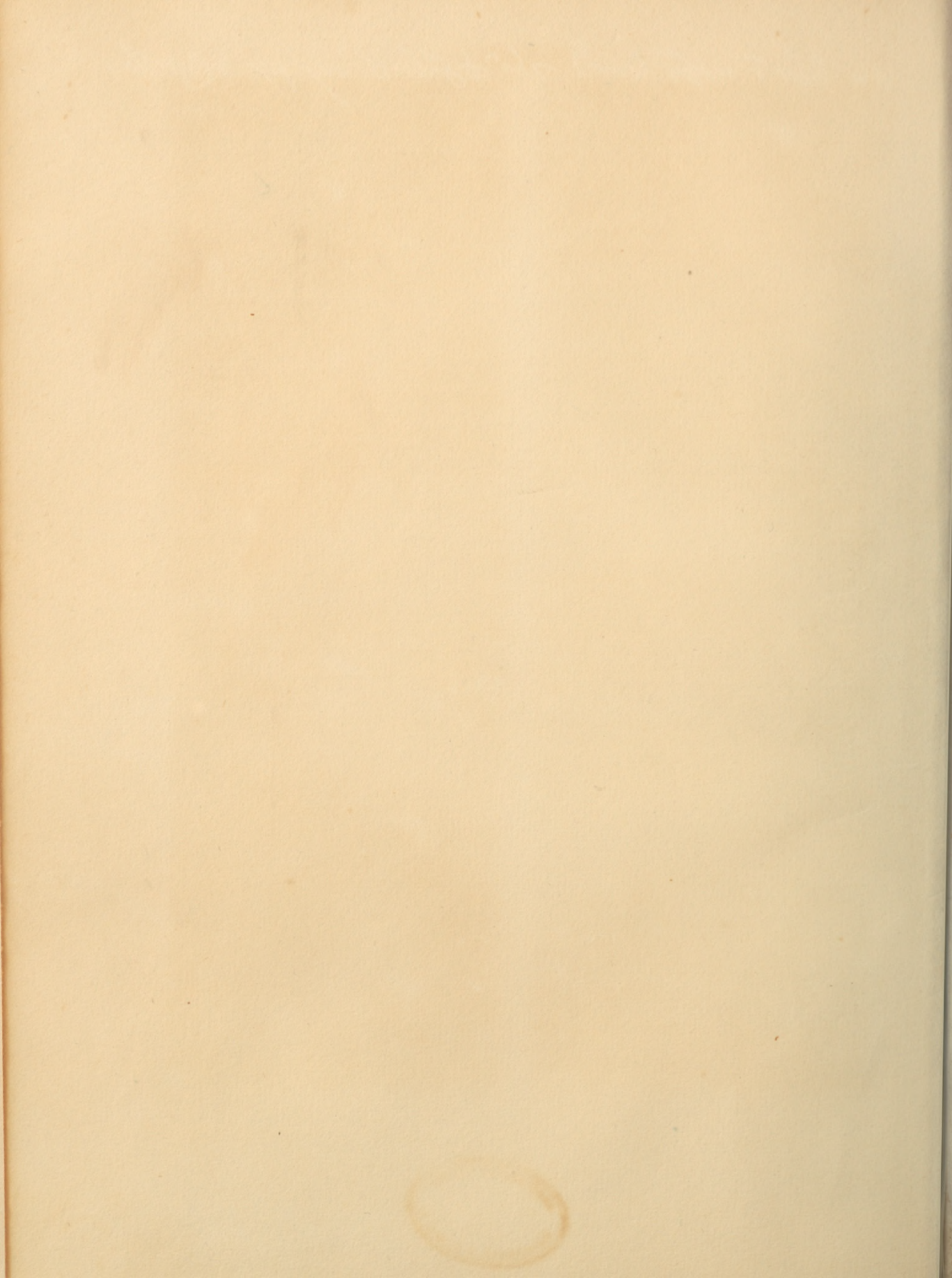
PAUL B. HOEBER
MEDICAL BOOKS
67-69 E. 59th St., N.Y.

W. B. SAUNDERS
MEDICAL BOOKS
PHILADELPHIA, PA.

Hic liber e magis Gm^{ty} ho & gaboris ory p^{ty} d^{ty} d^{ty}.

china

100

Liber

Iber Az. de celo et mundo continet quattuor libros priores.

In primo libro determinatur generaliter de toto universo.

In secundo libro determinatur de principalissima parte universi scilicet de corpore celesti.

In tertio libro determinatur de ignobiliori parte universi scilicet de parte elementari secundum opiniones antiquorum.

In quarto libro determinatur de eadem parte secundum propriam opinionem.

Primus liber habet quattuor tractatus.

In primo tractatu ostenditur universum esse perfectum.

In secundo tractatu ostenditur ipsum esse finitum secundum magnitudinem.

In tertio tractatu ostenditur ipsum esse tantum unum.

In quarto tractatu ostenditur ipsum esse infinitum secundum durationem.

Secundus liber habet tres tractatus.

In primo tractatu determinatur de celo tanquam de principalissima parte universi.

In secundo tractatu determinatur de partibus eius nobilioribus scilicet de astris.

In tertio tractatu determinatur de terra ut circa eam sicut circa centrum celum circulariter movetur.

Tertius liber habet quattuor tractatus.

In primo tractatu ponitur generatio corporum naturalium secundum antiquos qui reprobantur.

In secundo tractatu inquiruntur utrum corpora naturalia mobilia motu recto sint gravia aut levia et qualiter sunt mobilia naturaliter et violenter.

In tertio tractatu ostenditur utrum elementa sint finita secundum numerum vel infinita et quod sunt generabilia et corruptibilia.

In quarto tractatu operabitur qualis sit modus generationis elementorum et utrum sint perfecte figurata.

Quartus liber habet tres tractatus.

In primo tractatu recitantur opiniones antiquorum de gravi et levi ostendendo propter quod gravia et levia moventur ad sua loca naturalia.

In secundo tractatu determinatur de differentiis gravium et levium ostendendo quod est dandum corpus simpliciter grave et corpus simpliciter leve et corpus grave aut leve in respectu.

In tertio tractatu ostenditur numerus elementorum probando ea esse quattuor et non plura cum hoc declarando quomodo figura est caelestis et motus.

Capitulum primum libri de celo et mundo.

Prohemium ad totum librum.

Capitulum primum tractatus primi in quo ostenditur quod mundus est perfectus.

Capitulum secundum in quo ostenditur quod vltra elementa sit dandum quintum corpus simplex.

Capitulum tertium in quo ponitur differentia inter celum et elementa.

Capitulum quartum in quo probatur quod motus circulari nullus est motus prius.

Capitulum primum tractatus secundi in quo probatur quod impossibile est corpus infinitum mobile motu circulari.

Capitulum secundum in quo probatur quod impossibile est corpus infinitum per rationes naturales condes.

Capitulum quintum in quo probatur quod est impossibile esse corpus infinitum per rationes logicas.

Capitulum primum tractatus tertij in quo ostenditur quod non est nisi unus mundus.

Capitulum secundum in quo probatur quod non est possibile esse plures mundos.

Capitulum primum tractatus quarti in quo ponuntur opinioniones antiquorum de eternitate mundi.

Capitulum secundum in quo ponuntur opiniones de eternitate mundi.

Capitulum tertium in quo ostenditur mundum esse infinitum secundum durationem.

Capitulum quartum in quo reprobantur opinioniones antiquorum circa eternitatem mundi.

Capitula secundi libri de celo et mundo.

Capitulum primum tractatus primi in quo determinatur de eternitate celi.

Capitulum secundum in quo determinatur de differentiis partium celi.

Capitulum tertium in quo declaratur causa pluralitatis motuum celestium.

Capitulum quartum in quo determinatur de figura celi.

Capitulum quintum in quo determinatur de motu celi ad meridiem magis quam ad oppositum.

Capitulum sextum in quo ostenditur motum primi celi esse regularem.

Capitulum primum tractatus secundi in quo inquiruntur de natura stellarum.

Capitulum secundum in quo determinatur de motu astrorum.

Capitulum tertium in quo ostenditur quod ex motu astrorum non causatur sonus.

Capitulum quartum in quo ostenditur quod ordo quatuor astrorum habent ad invicem.

Capitulum quintum in quo determinatur de figura astrorum.

Capitulum sextum in quo solvuntur aliquae questiones.

Capitulum primum tractatus tertij in quo ponuntur opinioniones antiquorum de situ et motu seu quiete terre.

Capitulum secundum in quo ponuntur alie opinioniones antiquorum de quiete terre.

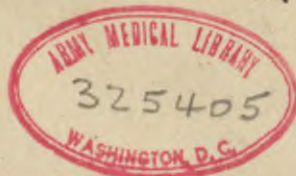
Capitulum tertium in quo determinatur de situ et quiete terre secundum opinionem Aristotelis.

Capitulum quartum in quo ostenditur quod terra est figura spherice.

Capitula tertij libri de celo et mundo.

Capitulum primum tractatus primi in quo fit continuatio ad precedentia ponendo ordinem dicendis.

Capitulum secundum in quo ponuntur opinioniones

Liber

antiquorum circa generationem et corruptionem
corporum naturalium

Capitulum tertium in quo reprobat̄ur famosiss̄e
res ex eis.

Capitulum primum tractatus secundi in quo ostē
ditur q̄ corpora naturalia habent mot̄ naturales

Capitulum secundum in quo ostenditur q̄ gra
uitas et leuitas sunt principia necessaria mot̄ recti

Capitulum tertium in quo ostenditur qualiter gra
uia et leuia sunt mobilia violenter.

Capitulum primum tractatus tertij in quo premit̄
tuntur quedam ponendo diffinitionem elementū.

Capitulum secundum in quo ostenditur vtrū elementa
sint finita secundum numerum vel infinita.

Capitulum tertium in quo ostenditur q̄ nō est tantū
vnum elementum

Capitulum quartum in quo ostendit̄ q̄ elementa nō
sunt perpetua sed continue adinuicem generabilia
et corruptibilia.

Capitulum primum tractatus quarti in quo
ostenditur q̄ elementa nō generantur adinuicem p̄
segregationem nec p̄ transfigurationem nec per re
solutionem superficialium.

Capitulum secundum in quo ostenditur q̄ elemē
ta sunt per se figurata rationibus sumptis ex natu
ra loci et generationis corporū.

Capitulum tertium in quo ostenditur idem ratio
nibus sumptis ex passionibus et moribus viciis
elementorum.

Capitulum quarti libri de celo et mundo.

Capitulum primum tractatus primi in quo premi
tuntur aliqua propositio deseruientia.

Capitulum secundum in quo recitatur opiniones
antiquorum de graui et leui.

Capitulum tertium in quo ostenditur propter quid
grauia et leuia mouent̄ ad sua loca naturalia.

Capitulum primum tractatus secundi in quo deter
minatur de differentis grauiū et leuium.

Capitulum secundum in quo ostenditur q̄ est vādū
corpus simpliciter graue et corpus simpliciter leue
et corpus graue aut leue in respectu.

Capitulum primum tractatus tertij in quo osten
ditur numerus elementorum probādo ea esse quat
tuor et non plura.

Capitulum secundum in quo ostenditur quomodo
figura est causa motus et quomodo non.

Atque cuperem si ignes

atque ornatissimi viri ea in me vim ingenij ac facultatem esse. ut ea que de natura nobis a prioribus tradita sunt plenissima oratione differere possit. Verum cum huius rei amplitudinem intueor. vestrumque gravissimum iudicium considero nisi pietas humanitas vestra ac benivolentia me admoneret. Clereret ne si quicquam ea de re hoc loco dicerem id ipsum a vobis pusillum ac exile esse arbitraretur. Tanta enim est nature conditio tam mirabilis atque occulta ut ea hominum mentes admirari non desinat neque tam ipsas amplecti aut in totum explicare possint. Quia pro si ab eiusmodi rei enarratione me abstinere sicro et ad eum Aristotelis librum me convertam quem vos consilio vestro amice exponendum esse censuistis: puto quod facile veniam a vobis impetrata consequar. In primis tamen divisionem quandam premitteat ex qua huius libri de celo et mundo quem in manibus habeo ad alios quos Aristoteles dedit series plane monstrabitur. Philosophia quidem ut patet phantases dixerunt in quatuor partes distributa est. quas omnes philosophorum princeps Aristoteles in suis codicibus nobis explicavit. Et earum prima est que in differendi subtilitate consistit. et hanc in suis libris logice tamquam ad eam partem sophisticam quam est realem copiosissime inuestigavit. Secunda est quam alij metaphysicam et alij scientiam divinam vocant et hanc in xij. libris metaphysice aut xiiij. ut quorundam opinio est subtilissime pertractavit. Tertia pars est quam morale philosophiam appellaverunt. et hec in tres partes secatur videlicet in ethicam que in ethicis traditur et politica que in politica et yconomica que in yconomica perscrutatur. Quarta et ultima pars est philosophia naturalis que de corpore mobili in quantum est mobile considerat. Et hec in octo principales dividitur partes. Nam aut consideramus corpus mobile in quantum huiusmodi rationes communes tamen non descendendo ad aliquam speciem motus et sic habemus primam partem philosophie naturalis que traditur in octo libris physicorum in quibus consideratur corpus mobile in communi solum. Aut

consideramus corpus mobile secundum rationes speciales descendendo ad aliquam speciem motus. et tunc autem consideramus ipsum contracte ut est mobile ad ubi. et sic habemus secundam partem philosophie naturalis quam traditur in quatuor libris de celo et mundo: in quibus consideratur de celo et elementis que constituent universum ut sunt corpora localiter mobilia. Aut consideramus corpus mobile contracte ut est mobile ad formam in generali tamen non descendendo ad formam huiusmodi speciei vel illius: et sic habemus tertiam partem philosophie naturalis quam traditur in duobus libris de generatione et corruptione. Aut adhuc magis contrahimus corpus mobile ad formam: quod ad formam mixti imperfecti: et sic habemus quartam partem philosophie naturalis que traditur in quatuor libris methaphisicis. in quibus determinatur de roze et pruina. et de alijs mixtis imperfectis. Aut contrahimus corpus mobile ad formam mixti perfecti in aiatu tamen et sic habemus quintam partem quam putandum est. Aristoteles fecisse legimus ad manus nostras non pervenerit loco cuius composuit. Albertus magnus librum quem de mineralibus intulavit. Aut contrahimus corpus mobile ad formam mixti perfecti aiatu in relatione tamen ad eius operationes que se tenent ex parte aie principaliter ut sunt videre audire intelligere et scire. et sic habemus sextam partem quam in tribus libris de aia traditur. Aut contrahimus corpus mobile ad formam mixti perfecti aiatu in relatione ad operationes eius que se tenent principaliter ex parte corporis ut sunt vigilare dormire memorari et sic de talibus et tunc habemus septimam partem que traditur in primis naturalibus. Aut consideramus corpus mobile ad formam mixti perfecti aiatu adhuc magis secte. et secundum rationes magis speciales et sic habemus octavam et ultimam partem que traditur in libris de vegetabilibus et plantis et de animalibus. Ex quibus dictis possunt aliqua apparere primo quidem apparet que est differentia inter subiectum totius philosophie naturalis et subiectum libri physicorum quoniam subiectum philosophie naturalis est corpus mobile consideratum secundum rationes proprias et communes. Sed subiectum libri physicorum est corpus mobile consideratum solum secundum rationes communes. Secundo apparet quis est ordo huius libri de celo et mundo ad alios libros naturales quam niam est secundus in ordine et immediate sequens librum physicorum: cum enim in prima parte philosophie naturalis determinetur de corpore mobili in communi solum quod fit in libro physicorum: et in secunda de corpore mobili ad ubi contracto. quia motus localis est primus motus et huiusmodi fit in libro de celo et mundo. Sequitur librum de celo et mundo immediate sequi librum physicorum. Tertio apparet quod magis debemus dicere quod corpus mobile est subiectum philosophie naturalis quam ens mobile. Et similiter quod corpus mobile ad ubi est subiectum libri de celo et mundo. et non ens mobile ad ubi. Ratio est quod quandoquocumque alicuius scie subiectum componitur ex aliquo materiali et aliquo

Solum ar illud. id est non est solum totum pte o pto

in p. No est ordinis

formali. rationale est qd formale competat mali
sz rationez eius. **N**ō esse mobile cōpetit corpori
naturali inquantū corpus naturale. qz oē corpus
naturale est perse mobile. 7 oē perse mobile 7 ē cor
pus naturale. Sed eē mobile nō cōpetit enti inquan
tū ens. qz nō oē ens est mobile quare 7c. **Q**uar
to apparet qd est titulus huius libri. Intitulat enī
liber de celo 7 mūdo. cū enī in eo principaliter cō
sideretur de corpore mobili ad vbi. 7 inter ea celū
sit dignius 7 nobilius. hinc ē qd ab eo sumpsit de
nominationē. 7 qz ē in h° libro principaliter cōside
ratur de elemētis qd hūc mūdum inferiorē cōstituūt
ideo ab eo 7 denominatur. quare dicitur liber de ce
lo 7 mūdo. qd bus taliter declaratis. reliquū est vt
ad libri cōtinuationē ad aliū qui euz pcedit. 7 eius
diuisionem ac ēt expositionē accedam.

Prohemium ad libz de celo 7 mundo. **Az.**

Enatura scientia fe
re plurima videtur
circa corpora 7 ma
gnitudines 7 horuz
existens passiones 7
motus: adhuc autez

circa principia quecunqz tal' substā
tie sunt. **N**atura. n. constantius hec
quidem sunt corpora 7 magnitudi
nes. **H**ec autez habent corpus 7 ma
gnitudines. **H**ec autez principia ha
bentium sunt.

Postqz **Az.** in l° phisicoz determinauit de corpo
re mobili i cōi. In hoc libro de celo 7 mūdo. deter
minat de corpore mobili cōtracto ad vbi. Et diui
ditur iste liber i duas partes v3 phemiū 7 tractatū
tractatus scipit ibi: primū quidē igitur. **P**rima ps
diuidit in duas. qz in prima **Az.** ponit cōclusionēz
quā intendit. 7 in scda eā pbat. scda ibi natura. n.
cōstantiū. **D**e prima parte **Az.** itendit hāc cō
clusionē. **M**axima ps scie nālis ē circa corpora 7
magnitudines 7 circa passiones 7 motus ipsoz. 7
circa principia istaruz rerū. **P**ro introductione
istius partis simul cū comēto. **I**ntelligendū primo
fm **Aue.** cōmento. i. qd **Az.** in h° libro incepit pus
narrare subiectū huius artis. i. scie nālis. **E**t hoc
facit cū dixit corpora d magnitudines. **S**cdo in
telligendū fm **Aue.** qd notāter dixit **Az.** maxima
cognitio secūdū antiquā trāslationē: 7 fere pluria
fm nouā 7 non dixit ois qz naturalis artifex confi
derat de rebus qd sūt extra istas. i. de vacuo ifinito
7 similibus vel fm alios hoc dixit pp aiām de qd
pderat naturalis philosophus lz nō sit de rebus
enumeratis. **T**ertio intelligendū fm **Aue.** qd **Az.**

nō intelligit idem p cognitionē 7 sciam. hoc dicit p tā
to qz vbi noua translationē hēt de nā scia ferre pluri
ma. antiq̄ habet. maxima cognitio nature 7 scia d
monstrās ipaz. **E**t rō est. qz scia demonstratiua nō
vtitur terminis sinonimis. **I**llud autē declarat du
pliciter. **U**no mō dices qd p cognitionē **Az.** intelligit
imaginationē. i. primā apprehensionē scibilibuz. 7 p
sciam intelligit fidem. i. adherentiaz ad illa scibilia
apprehensa p imaginationē. **A**liomodo 7 meli' di
cit qd per cognitionē intelligit cognitionē primāz qd
est cognitio primoz principioz. 7 per scientiā itelli
git cognitionē puenientē a prima cognitione que ē
cognitio cōclusionū demonstratarum p principia.

Quarto intelligendū fm **Aue.** circa illā pculam
corpora 7 magnitudines. qd per corpora **Az.** intel
ligit entia diuisibilia fm tres dimensiones. 7 cum
magnitudo diuidat in lineā superficiē 7 corpus. per
magnitudines intelligit magnitudines alias a cor
poribus. v3 lineas 7 superficies. vt det intelligere
qd de oibus magnitudinibus est cōsideratio nālis.

Quidā tñ dicūt qd **Az.** dicit magnitudines pp
opinionē **Democriti** qd posuit corpora athomalia
indiuisibilia. **N**ā vult **Az.** ea eē magnitudines et
per consequēs diuisibilia. **E**t subdit **Aue.** qd nālis
pderat de magnitudinibus 7 etiā mathematicus
differenter tñ qz naturalis pderat de eis vt sūt
termini corporū naturalū. **S**ed mathematicus ab
strait eas a mā sensibili cōsiderando de eis vt sūt
quāta mēsurabilia. 7 h° potes scire ex alijs libris.
7 maxime ex scdo phisicoz. vbi dī qd abstrahētuz
nō est mendaciū.

Quinto intelligendū fm **Aue.**
qd per passioēs **Az.** itelligit qualitates essenciales.
entium naturalū. vt sūt qualitates actiue. 7 fm lo
cum motiue qd ideo dicitur essenciales qz essencialr
insequūtur formas sbales ipsoz. 7 p motus intelli
git vias ducentes ad generationēz illaz qualitātū
essentialū. **E**t subdit qd oia entia aut sūt substantie
aut accētia aut vie ducentes adesse istaz: qd vie vlr
sunt transmutatio. qd dicitū quō hēt intelligi du
bitatione videbitur.

Secūdū autē remistiū per
motus intelligit **Az.** mutationis rerū naturalū.
quibus nō mutatur aliquid de sba rei mote. vt est
motus localis. 7 per passiones intelligit mutatioēs
quibus mutatur sba rei. vt qñ res generatur vel
corruptur fm se vel suas qualitates sensibiles.
7 hec expositio ē bona.

Sz scūs **thomas** dat
alias expositōes dices qd p passiones intelligit pro
prietates p motus itelligit opationes rerū natura
liū que nō sūt sine motu vel per passioēs intelligit
oēs motus. 7 per motus specialiter motus loca
les.

Sexto intelligendū fm **Aue.** qd per prima
principia **Az.** intelligit cās corpoz naturalū 7 ac
cidentiū eorum: qz scientia reruz naturalū 7 ac
cidentiū psequentiū eas nō copletur nisi p scientiā
causaz vt innuit **Az.** in prologo phisicoz dicens
tūc. n. arbitramur. cognoscē vnunq̄oqz cū cās pi

mas et prima principia cognoscim? et vsq; ad elementa. Ex quibus inferri potest quod corpora et magnitudines Aristoteles intelligit secundum scientiam naturalem. et per passiones et motus intelligit proprietates que de eo inuestigantur in scientia naturali. et per principia eorum intelligit principia subiecti per que tanquam per causas demonstrantur passiones de eo. **S**eptimo intelligendum est secundum Aristotelem quod cum dicitur Aristoteles. et in principijs cuiuslibet quod assimilatur isti nature secundum translationem antiquam: vel quecumque talis sibi sunt: secundum translationem nouam. videtur ex hoc velle quod philosophus naturalis non solum habet considerare causas et principia rerum naturalium simplicium: sed cum hoc est rerum eis similitudinem. scilicet mixtorum compositorum ex illis. Sic dirigit litteram. scia de natura. id est naturalis ferre plurima. id est per maximam eius partem videtur. scilicet esse extrinsecus circa corpora simplicia et magnitudines. scilicet alias a corporibus: et circa passiones et motus horum. scilicet corporum et magnitudinum: aut pro sed adhuc circa principia. id est causas corporum et magnitudinum passionum et motuum eorum et circa quecumque id est omnia que sunt talis sibi. id est nature. ut sunt corpora mixta ex simplicibus. **N**am. constantium. **N**unc Aristoteles. entimematically probat conclusionem suam. Et intendit talem rationem. maxima pars scientie naturalis est de plurimis rebus naturalibus ergo conclusio est vera tenet per hoc. quod omnia constantia natura aut sunt corpora et magnitudines: aut habentia corpus et magnitudines: aut principia habentium corpora et magnitudines. De ista ratione posuit solum probationem consequentem cum dicitur natura. n. constantium etc. **P**ro cuius partis declaratione intelligendum primo secundum Averrois. circa finem commentii primi quod per corpora et magnitudines Aristoteles intelligit corpora simplicia. ut sunt quattuor elementa et celum. per hanc corpus et magnitudinem intelligit composita ex simplicibus: ut sunt mixta ex illis: et potissime hanc aias: ut animalia et plante de quibus considerat naturalis ut partes principales. **A**liis tamen exponit sanctus thomas hanc partem dicens: quod per corpora et magnitudines intelligit Aristoteles corpora iamata: ut sunt lapis lignum etc. et per habentia corpus et magnitudinem intelligit corpora aiata. Et per principia intelligit aiam et vltimam materiam et formam. **I**n intelligendum secundo secundum Averrois. quod principia entium naturalium sunt duplicia quedam sunt omnia prima: que sunt cause corporum simplicium. et hec sunt materia et forma. Queda sunt principia secundaria et hec sunt elementa ex quibus componuntur mixta compositum partium. **E**t ex hoc inuitur quod triplex est compositio rei naturalis: prima est compositio corporum simplicium ut elementorum ex materia et forma: secunda est compositio mixtorum habentium partes compositas immediate ex simplicibus elementis: ut est compositio carnis et ossis et similitudinem. **T**ertia est compositio mixtorum hanc diuersitatem in partibus ex mixture corporum similitudinem prout sicut est compositio hominis ex carne et osse. Et ratio istarum compositionum est: quod omne quod com-

ponitur componitur ex his in que resoluitur. Unde mixta eterogenea resoluntur in homogenea et homogenea in helementa: et elementa vltimo in materiam et formam. **I**n intelligendum tertio secundum Averrois. quod Aristoteles. ex dictis eius intendit quod naturalis consideratio est circa duplicem modum corporum naturalium. scilicet simplicium et compositorum et circa causas et principia talium scilicet materiam et formam etc. et circa causas et principia accidentium eorum. Ordina sic litteram enim per certe constantium natura. id est rerum naturalium: hec quidem sunt corpora. scilicet simplicia et magnitudines hec autem habent corpus et magnitudines ut que sunt mixta ex illis: hec autem sunt principia habentium corpora et magnitudines: ut materia et forma et elementa etc. Circa commentum dubitatur. **U**trum omnia entia sint sibi aut accidentia aut vice ducentes adesse illorum. Et arguitur quod non quod dato illo sequeretur quod aliquid esset quod non esset ens: consequens est impossibile. Et probatur consequentia: quod ens diuiditur a philosopho. vii. metaphisice sufficienter in substantiam et accidens ergo si aliquid est quod nec est sibi nec accidens ut sequitur ex dicto Averrois. sequitur quod aliquid est quod non est ens. **A**d dubitationem respondetur premittendo istam distinctionem quod sibi et accidens possunt dupliciter capi. **U**nomodo large pro omni eo quod habet esse essentiale vel accidentale quodcumque illud habeat. et siue illud esse sit perfectum siue imperfectum: et hoc modo capiuntur a philosopho. vii. metaphisice: dum ens diuiditur in sibi et accidens et sic non capiuntur hic ab Averrois. **A**liomodo capiuntur magis stricte solum per eo quod habet esse sibi vel accidentale completum et perfectum: et sic capiuntur hic ab Averrois. dum diuidit ens in sibi et accidens et via ad hec. **U**nde per viam ad hec habemus intelligere ens habens esse sibi vel accidentale incompletum tamen et imperfectum quod per vltimorum motum perficitur: et si aliquid quod est sibi vel accidens primo modo: nec est sibi nec accidens secundo modo: ut sibi que est infieri aut qualitas siue motus: ex quo vltimius apparet solutio ad argumentum: quoniam concedendum est quod aliquid est quod nec est sibi nec accidens secundo modo: et tamen est ens. **I**tem non sit concedendum primo modo capiendo sibi et accidens. **S**ed adhuc contra hanc solutionem instatur: quod Averrois. addit quod hec vice sunt vltimae transmutatio. **S**ed forma que est infieri pura caliditatis non est transmutatio: ergo non est via: et tamen habet esse imperfectum. **I**tem tempus secundum istam expositionem esset via: et consequens transmutationum: consequens est falsum: cum tempus sit mensura omnium transmutationum: et passio in sequens motum. **H**uic responderi potest cum distinctione burlei de motu quod ponit tertio philosopho quod motus capit triplicem **U**nomodo pro forma fluente tendente ad vltimorum perfectionem. **E**t sic caliditas dum est infieri et itendit est motus: secundo modo per fluxum forme: et sic est transmutatio successiua que vere dicitur motus. **T**ertio modo pro duratione successiua continua secundum longitudines

successiōis habente prius et posterius formaliter: et sic tempus dicitur motus: et ex hoc soluitur argumentum quod caliditas que est in fieri et tempus sunt motus et transmutationes. h. diuersimode. Et hi tres motus etiā dicuntur vie. Unde forma dimi-
nuta dicitur via: quod est medium transitus a forma imperfectior ad magis perfectam: fluxus etiā dicitur via et magis proprie: quod est via in terminū ad quez qui debet acquiri tempus similiter dicitur via pro-
quāto est mensura fluxus et vie in terminū acquirēdū.
Primum capitulū primi tractatus libri primi de celo in quo ostenditur quod mundus est perfectus.

Continuum quidem igitur est quod diuisibile in semper diuisibilia.

Postquam Aristoteles posuit phemium nunc ponit tractatum qui diuiditur in quattuor libros in quorum primo determinat generaliter de toto vniuerso. In secunda de principalissima parte vniuersi. scilicet de corpore celesti. In tertio determinat de ignobiliori parte vniuersi. scilicet de parte elementarij et hoc habet opinionem antiquorum. In quarto determinat de eadez parte secundum propriam opinionem. Secundus liber incipit ibi quod quidem igitur neque factū est omne celum. Tertius incipit ibi: de primo quidem igitur celo: quod incipit ibi: de graui autem et leui. Primum liber continet quattuor tractatus. In primo Aristoteles probat vniuersū esse cōplete perfectum. In secundo probat ipsum esse finitū secundum magnitudinem. In tertio probat ipsum esse finitum secundum multitudinem. In quarto et ultimo probat ipsum esse infinitū in duratione. ibi secundus tractatus. Sed quoniam manifestū est de his ibi tertius. Quia autem neque plures mundos sibi quartus his autem determinatis. primus tractatus continet quattuor capitula. in primo ostendit quod mundus totalis sit perfectus. In secundo ostendit quod preter quattuor elementa sit vniuersū aliud corpus simplex. scilicet celū. In tertio ponit diffinitionem inter celū et quattuor elementa. In quarto ostendit quod motus ipsius celi nullus motus est contrarius. Secundus capitulum ibi de his autem que secundum spem: tertium ibi quoniam autem que quartum ibi quod autem non est circularis. Primum capitulum habet duas partes: in quarum prima permittit duo necessaria ad propositū et in secunda exequitur probando intentū ibi secunda: itaque quoniam omne et totum. Prima in duas: habet quod duo necessaria permittit: ibi secunda corpus autem. De primo permittit diffinitionem cōtinuū dicens: quod continuū est quod est diuisibile in semper diuisibilia. Circa hanc partem intelligendū per habet Aristoteles. cōmento secundo quod Aristoteles. hic incipit diffinire continuū: proponitur in diffinitione corporis cuius sit eius genus: quod Aristoteles. etiā diffinit quod est secundum huius artis. Et oportet quemlibet artificem prius declarare secundum de quo considerat. et quod continuū sit genus ad corpus patet quod diuiditur in has species que sunt

linea superficies: corpus locus tempus et motus. In-
telligendum secundo quod Aristoteles. non probat hic hanc diffinitionem: sed eam supponit velut probatā. sexto philosophorum. Intelligendum tertio secundum Auer quem ex hac diffinitione apparet ostēda inter quā-
titatē cōtinuā et discretā. Pro quo notandū vt habet videri. in philosophorum quod contrario est in magnitudi-
ne et numero in appositione et diuisione. Nam in magnitudine in appositione est status cū sit solū finita magnitudo. Sed in diuisione est processus in infinitum: cuius sit diuisibilis in semper diuisibilia: in numero autem contrario in appositione est processus in infinitum: cū oī numero finito sit alius maior sed in diuisione est status ad vnitatē: que est indiuisibilis.
Intelligendū quarto secundum sanctū thomā: quod de cōtinuo. due dantur diffinitiones. Unam formalis quā ponit Aristoteles. in predicamento quantitatis dicens quod cōtinuū est cuius partes ad vniuersū cōez ininum copulantur que dicitur formalis: quod ea ponitur. Unio quod se habet vt forma cōtinuū. Alia materialis que ponitur hic dū dicit quod continuū est quod est diuisibile in semper diuisibilia. Et hec dicitur materialis: quia datur per partes que dicuntur materiam. et recte sic fecit: quod logicis versatur circa rationem et formas. Naturalis autem circa materiam.

Corpus autem quod diuisibile.

Primitur secundū necessariū et est diffinitio corporis. Et duo facit primo eā ponit secundo probat ibi magnitudinis autem. De prima dicit quod corpus est quod oīquaque est diuisibile pro quo notandum quod illa particula diuisibile oīquaque potest dupliciter exponi. Unomodo oīquaque. scilicet secundum oīem partem eius. Et hec expositio non est bona: quod linea et superficies est diuisibilis secundum oīem eius partes. Secundo modo oīquaque. scilicet secundum oīem dimensionem in specie scilicet longitudinem latitudinem et profunditatem: et hec expositio est bona.

Magnitudinis autem quidem ad vniuersū linea. Quod ad duo planum. Quod autem ad tria corpus.

Probat diffinitionem corporis et arguit sic corpus est diuisibile secundū tres dimensiones ergo est diuisibile oīquaque. De ista ratione Aristoteles. sic procedit: quod primo probat autem secundo quoniam 3 insert et probat vnam conclusionem facientem ad propositū suū ibi secunda. Et preter has ibi tertia que admodū enim autem. De prima Aristoteles. probat autem sicut dicitur quod cū magnitudo sit triplex. scilicet linea superficies: et corpus et linea sit diuisibilis solū secundum vnam dimensionem. scilicet longitudinem et superficies solū secundum duas. scilicet longitudinem et latitudinem corpus erit diuisibile secundum tres dimensiones. scilicet longitudinem et latitudinem et profunditatem. Et preter has non est alia magnitudo propter tria oīa esse et ter oīquaque.

Primum

Probat p̄na dicit q̄ q̄ p̄ has tres magnitudines seu dimensiones nō ē alia ⁊ corp⁹ f̄ illa f̄ diuisibile seq̄t ip̄z eē diuisibile oīquaq̄. **C**irca hāc p̄tem intelligendū p̄mo f̄m Auer. q̄ corpus est diuisibile solum f̄m tres dimensiones q̄z possibile est in eo ponere. solū tres diametros se orthogonalit̄ in eodem p̄cto muroo interfecantes. ⁊ iō nō est dare q̄rtam dimensionē seu magnitudinē q̄d Auz. hic nō p̄bat f̄z psuadet solum ⁊ accipit tanq̄ p̄batū a mathematico p̄bare. n. q̄ soluz sunt tres linee se orthogonalit̄ itersecantes in eodem p̄cto est mathematici ⁊ nō naturalis. **I**ntelligendū 2° f̄m Auer. q̄ Auz. notificādo corpus notificat lineā ⁊ superficiem vt in nuat tm̄ tres esse magnitudines in specie sic tm̄ tres sunt dimensiones. **U**nde numer⁹ magnitudinū p̄portionat numero dimensionū ⁊ ecōtra. **I**ntelligendū tertio f̄z Auer. q̄ Auz. hic v̄t rōne diuisiua ⁊ inductiua ⁊ hoc fac̄ vt inuau q̄ ad has conclusiōes p̄bādas suffic̄ rō psuasiua ⁊ nō requirit d̄mōstratō

Quemadmodum .n. aiunt ⁊ pythagorici totum ⁊ omnia tribus d̄terminata sunt p̄sumatio. n. ⁊ medium ⁊ principium numer⁹ habent eum qui omnes hic autē eum qui trinitatis:

In hac parte q̄ facta est mentio d̄ numero trinario dimensionū ⁊ magnitudinū p̄bat auz. istam conclusiōnem facientem ad p̄positū suū. **N**umer⁹ trinarus est numerus p̄fect⁹ ex q̄ sequit̄ cū corpus habeat tres dimensiones f̄m q̄s est diuisibile q̄d ipsum est p̄fectum ⁊ diuidit̄ in tres f̄m q̄ tres rōes adducit̄ ibi fa p̄pter quod ibi tertia assignamus autēz **D**e prima intendit̄ istā rōnem esse numerus est p̄fectus quo oīa sūt iminuta p̄fecte sed numer⁹ trinarus est hui⁹ ergo. ⁊c. maior nota ⁊ minorem declarat autēz pythagoricoz dicentū q̄ oīa ⁊ totū trib⁹ iminānt. s. principio medio ⁊ fine d̄ ista rōne ponit̄ minoris declaratiōem dicens quemadmodū ⁊c. **I**ntelligendū f̄m Auer. q̄ postq̄ Auz. fecit rōnem certificantem suū p̄positū ex inductione nūc ponit̄ rōnez famosa vt est de eius p̄uetudine. **E**t subdit q̄ p̄ tāto hec rō est famosa q̄ omnes loquentes cōiter ⁊ maxime pythagorici termināt omnes res tribus. s. principio medio ⁊ fine tanq̄ numero p̄fecto quā numerus trinarus est numer⁹ oīs ⁊ cuiuslibet rei:

Propter q̄d a natura accipiētes tanquam leges illius ⁊ ad sanctiones deoz utimur numero hoc

Adducit secūda rōnem dicens ille numerus est p̄fectus quo tāq̄ a natura ipsū accipientes utimur in reb⁹ maxime p̄fectis trinarus est hui⁹ ergo ⁊c. maior nota ⁊ minorem declarat in l̄ra dicens q̄ in sacrificijs deoz ⁊ in legibus nr̄is utimur trinitate. **I**ntelligendū p̄mo f̄m Auer. q̄ ista est alia

rō famosa p̄bens numerū trinarū esse p̄fectuz nā latores legis precipiunt vt orōnes ⁊ sacrificia deoz sūt f̄m numerū trinarū. **U**nde legislator iuenit istū numerū hoibus vt insequerent nāz ⁊ vt lex naturā insequat̄. **E**x quo ifert q̄ f̄m istum numerum trinarum tenemur magificare creatorem remotum a mōis creaturaz i orōib⁹ ⁊ sacrificijs cū ista talia nō fiāt nisi ad magnificationē creatori. **I**ntelligendū 2° f̄m albertū q̄ sic i lege noua nos utimur trinitate. s. p̄re ⁊ filio ⁊ spū scō ita in lege antiq̄ vtebāt trinitate i sacrificio deoz. s. thuris orōe ⁊ cantu.

Assignamus at̄ ⁊ appellationes f̄m modum hunc que. n. duo ambo dicimus ⁊ duos ambos oēs at̄ non dicimus sed de tribus hāc p̄dicationem dicimus p̄imum:

Adducit t̄tia rōnem quā Auer. dicit famosa eē q̄ sumit̄ ex cōi mō loq̄ndi ⁊ ē talis ille numer⁹ ē p̄fect⁹ d̄ q̄ p̄prie d̄ oē f̄z numer⁹ trinarus est hui⁹ ḡ ⁊c. p̄na nota ⁊ maior declarat̄ ista q̄ oē totū ⁊ p̄fectū idēz sūt d̄ hac rōne Auz. p̄bit p̄rio minore d̄inde s̄dit q̄d dā dicit̄ hoc at̄ d̄ p̄na dicit q̄ f̄m hūc modū loq̄ndi assignamus. i. dicim⁹ de duob⁹ abo ⁊ nō oē p̄rio at̄ d̄ trib⁹ dicim⁹ omne.

Hoc at̄ quemadmoduz dictuz ē p̄pter naturā ipsaz sic inducere sequimur

Subdit q̄d hoc accidit nobis p̄ nām q̄ sic iducere nos sequimur q̄ sic ipsa i nāl̄b⁹ p̄bit p̄plemētū in numero trinario sic nos ponam⁹ i actib⁹ nr̄is ⁊ utamur numero trinario tāq̄ numero p̄fecto. **I**ntelligendū f̄m Auer. p̄ Auz. dicit q̄ sequimur numerū trinarū p̄ nām sic nos iducere. **P**er nām intelligit̄ Auz. nām nātā ⁊ p̄ nām talē hab em⁹ intelligē hec inferiora q̄ p̄stituūt i eē p̄ nāz naturatē q̄ ē ip̄e de⁹ **D**eīn dicit q̄ q̄ lum⁹ p̄stituūt p̄ nāz nātā iō iclīnāur seq̄ opatiōes nature. **E**x q̄ vlt̄er⁹ ifert q̄ iō i opatiōib⁹ nr̄is volūtariis iuenit̄ p̄fectō i trinitate q̄ nā ita facit̄ i reb⁹ nāl̄b⁹ ⁊ q̄ oēs leges ⁊ institutiōes sūt ip̄osite volūtariē ille sūt bñ p̄site q̄ ifequunt̄ op⁹ nature **C**irca oca cadūt dubitatiōes. **P**ria d̄ diffinitio nē p̄tinū q̄ aliquid p̄tinū ē diuisibile in diuisibilia: ḡ diffinitio mala assūptū p̄bat triplicit̄ p̄ capio si lū vniforme p̄ totū i r̄filata cui applicat̄ ex laterib⁹ duo agētia eā potētia ad trahēdū vers⁹ d̄ras oppositas q̄ habeat p̄portionē maioris i eq̄litate supra resistētia fili ⁊ trahāt. **E**t tūc filū frāget ⁊ n̄ maior rōe i vna p̄te q̄ i alia ḡ i oēm p̄re possibile est frāgē ⁊ p̄ sequē i diuisibilia. **S**cōda capio vas vitreū plēnū aq̄ i q̄ nihil possit ingredi ⁊ sit vniforme ⁊ ponat̄ i loco frigidō ita q̄ aq̄ p̄dēp̄et ⁊ minore locū occupat̄ ⁊ tūc ne def̄ vacuū frāget ⁊ n̄ maḡ i vna p̄te q̄ i alia vt supra arguebat̄ d̄ filio ⁊c. **S**cōda dubitatio est d̄ diffinitionē corporis q̄ celū est corp⁹ ⁊ tm̄ nō ē

Liber

est oīquaq; diuisibile imo nō est diuisibile cuz sit in generabile et icorruptibile fm azz. et diuisibilitas arguat corruptōez. **Tertia** dubitatio ē qz videtur qd plures sunt dimensioēs q̄ tres. qm̄ linee pcedenti ab humero dextro ad genu sinistrū correspondet aliq̄ dimensio. et nō aliq̄ de illis tribus ḡ rē. **Quarta** dubitatio est qz v̄ q̄ def̄ q̄ta magitudo h̄n̄ latitudinē et p̄fūditatē solū sic imaginātur sup̄ficiē p̄tinuā antē sup̄iore p̄tē hoīs cū inferiori illa. n. mensurat linea latitudinis et linea p̄fūdītatis. **Ad primam** dubitationem tenendo cōtinuū esse diuisibile in istū n̄tū respōdet aliqui et ad duo p̄mo d̄nt multiplici p̄tio q̄ nō dat tale filuz vel vituz vniforme. s; hec respōsio fugit q̄ nō frāget qz resistet nā cōis sed qd ipsa sit cōsidera q̄ frāget magis in vna p̄te q̄ in alia pp̄ meliorem agentis applicatōem. **Adhuc** n̄ dubiū remanet de vitō. **Quarto** q̄ rōe istuentie alicui parti maliuole magis illa p̄te frāget. **Ad secundā** dubitatōem r̄ndetur duplici p̄tio q̄ celum vt celū nō est diuisibile. sed b̄n̄ vt corpus. Alii et melius q̄ aliquid pōt dici diuisibile duplici. **Uno** p̄ separationē partē a parte: et sic celū nō est diuisibile. **Alio** mō p̄ designatōem p̄tis extra p̄tes: et sic est diuisibile et hoc sufficit. **Ad tertiā** dubitatōem r̄ndetur qd linee date nō correspondet aliq̄ dimensio qz nō orthogonaliter alias insecat. **Ad quartā** d̄ q̄ illa quāritas imaginata est sup̄ficiēs h̄n̄ longitudinē et latitudinē nō autē p̄fūditatē qz linea mensurās p̄fūditatē hoīs mēsurat lōgitudinē illi quāritatis

Taq; quoniam oē et totū et p̄fectum n̄ fm̄ speciem differunt ab iuicem sed siquidēz

utiq; in materia et in quibus dicunt

Premissis suppositis necessarijs Azz. exequit̄ d̄ principali intento. et vult pbare istā conclusionē: **Vniuersū** est p̄fectū diuidit̄ aut̄ in duas p̄tes qz p̄mittit̄ qddā. 2. p̄sequit̄ ibi secunda. **Corpus** utiq; d̄ prima p̄te p̄mittit̄: q̄ oē totū et p̄fectū n̄ d̄nt fm̄ formā sed solū fm̄ materiā. **Intelligendū** fm̄ Auer. cōmento 3. q̄ oē totū et p̄fectū nō differūt fm̄ formā. i. in significatōe cōi vel rōne formali qz oīa important integritatē sed differunt fm̄ materiā i. rōne reruz de quibus dicuntur qz oē pp̄tē d̄ de discretis et totū de continuis et p̄fectum de formis substantialibus.

Corpus utiq; erit magnitudinū perfecta solum. n. d̄terminatum est tribus. hoc at̄ est oē cuiusq; at̄ existens diuisibile: omni quaq; est diuisibile. **Alioz;** autem hoc quidem ad duo: hoc autem ad unum:

Nūc pbat̄ intentū et qz d̄ vniuerso d̄ totū et cor-

pus primo pbat̄ ipsū esse p̄fectū in ea rōe q̄ corp⁹ 2. ea rōne qua totū ibi totū autem casus prima in duas qz in primo facit q̄ dicit̄ est. 2. hoc idem ostēdit quantū ad p̄ticularia corpora ex quib⁹ vniuersum cōponitur ibi partialium prima in tres secundum q̄ tribus rōnibus pbat̄ intentū ibi secunda vt. n. numerū ibi tertia sed illud quid palam. **De p̄ma** parte ad probandū q̄ vniuersū est p̄fectū ea rōe qua corpus arguit sic. corpus ē magnitudo p̄fecta sed vniuersū est corpus ḡ vniuersū est magnitudo perfecta pater p̄na et mino et maiorem pbat̄. **Azz.** sic corpus est d̄terminatū trina dimensioe ergo corpus est p̄fectū: aīn̄ habituz est supra. et tenet p̄na qz cē oē totū et p̄fectū est esse terminatū et vndiq; diuisibile. i. fm̄ oēs dimensioes sed ille tres secūde quas corpus est terminatū et diuisibile sunt oēs vt offensum est ergo rē. **Et** subdit q̄ nulle alie magnitudines sunt sic terminate secundum oēs dimensioes et sic p̄fecte sicut corpus. **S; alique** sunt d̄teterminate ad vnū tantū. vt linea et alique ad duo t̄m vt superficies. **Intelligendū** fm̄. Auer. q̄ ex ista rōe apparet q̄ corpus in̄ oēs magnitudines est p̄fectissimū qz ipsū solū est d̄terminatuz fm̄ numerū trium dimensionū: qui numerus est p̄fectus et n̄ alie magnitudines.

Et. n. numerum adeptā sunt sic et diuisionem et p̄tinuitatem: hoc quidem. n. ad unum p̄tinuum hoc autē ad duo hoc autem omni quaq; tale **Quaecunq;** quidē igit̄ diuisibilia magnitudinum et p̄tinua hec: **Si** autē et p̄tinue omnia diuisibilia non dum manifestum ex his que nunc.

Adducit secundā rōnem ad idē sic corpus ē cōtinuū fm̄ tres dimensioes et diuisibile s; illas ergo est p̄fectū. sed vniuersū ē corp⁹ ḡ rē. aīn̄ p̄ qz vnū qd qz ens assumit cōtinuitatem et diuisibilitatez fm̄ numez dimensioū quas h̄z cū ḡ corp⁹ habeat tres dimensioes ḡ ē p̄tinuū et diuisibile s; illas et p̄na et qz numer⁹ inarius ē p̄fect⁹ vt pbat̄ ē. **Et** subdit q̄ oīa diuisibilia sūt p̄tinua. s; an oīa p̄tinua sūt diuisibilia nō dū ē ex dicti manifestū. **Intelligendū** p̄ s; Auer. q̄ p̄tinuitas et discretio possūt dupl̄ considerari i magnitudib⁹. vno rōe pluralitatis paucitatis dimensioū q̄s h̄n̄ ratio rōe p̄tū quantitatū cōponētū illas magnitudines i q̄s sūt diuisibiles et s; hoc pono de mēte Auer. tres conclusōes p̄ conclusio linea ē p̄tinua et nō discreta p̄tinuitatez et discretione s; bene est cōtinua et discreta capiēdo discretione et cōtinuitatem 2. mō quia h̄z pluralitatem partū ipsam cōponētū in quas est indiuisibils. **Secunda** p̄ superficies est cōtinua et di-

Liber

secrta vtroqz modo qz habet duas dīnēiones z habet partes ipsam cōponentes in quas est diuisibilis p̄ma tñ discretio nō est perfecta quia non est fin omnes dīnēiones. **T**ertia conclusio corpus est cōtinuū z discretum vtroqz modo z perfecto p̄ ex dictis. **I**ntelligendū secūdo fin burleum qz discretio nō eodem modo dicitur de quantitātibus discretis z cōtinuis quia discretio in discretū dicitur quia partes taliū quantitātū non copulant ad vnū tantū cōm sed incontinuis dicit per abnegationem partū z dīnēionū quarum vna non est alia in quas cōtinuum est diuisibile. **I**ntelligendū 3 fin Auer. cōmēto quarto quia dicit azz qz ex nunc dictis nō est manifestum an omne cōtinuū est diuisibile qz adhuc nō apparet an dīnēitio corporis sit bona que est quod est diuisibile oī quaqz nisi prius declaratur qz nulla pars corporis sit indiuisibilis. z licet hoc accipiat geometria: accipit tamē tanquam p̄batum a naturali. Et h̄ sit in sexto phisicozum.

Sed illud quidem palam quod nō est in aliud genus trāsitio, quē ad modum ex longitudine i superficie z i corpus at ex superficie: Non enim adhuc talis perfecta erit maguitudo. **N**ecessē. n. fieri exitum fin defectionē. **N**ō est autē possibile perfectum deficere: omni quaqz. n. est. **P**artialiuz quidem igitur corporū fin rationem unum quodqz tale est omnes. n. h̄z dīnēiones: sed terminatum ē ad p̄ximū tactu: p̄pter quod mō quodā multa corporū unum quodqz est.

Sed illō quidā ponit tertiā rōez que ē talis illa maguitudo ē perfecta cui nihil dīcitur d̄ maguitudie nec p̄tingit ex ipso fieri trāsitū i aliā maguitudinē a qua deficiat vt p̄ficiat corpus ē hui⁹ ergo: s̄z vniuersū ē corpus ḡ r̄c. p̄na nota cū maiore z minore declarat azz. qz corpus nō refert in aliā maguitudinē vt p̄ficiat sic alie maguitudines ferunt linea. n. fertur in superficie vt fiat p̄fectio: maguitudo superficies vō corpus. corp⁹ at i nullā aliā fertur z qz ita sit p̄bat azz. qz si corpus ferretur i aliā cū talis exit⁹ nō esset nisi h̄z defectionē qz nā sp̄ trāsit de imperfecto ad p̄fectū tūc corpus eēt p̄fectum z cum per prius ad ducta sit perfectum qz est oī quaqz determinatum cōtinuū z diuisibile seq̄ret qz p̄fectū eēt p̄fectū h̄ est autē impossibile qz impossibile ē perfectuz deficere. **U**nō oēs iste tres rōnes imediate p̄bant corpus eē perfectum ex quo postea sequit vniuersū eē perfectuz cū vniuersū sit corpus. **I**ntelligendū p̄mo fin

Auer. qz impossibile ē corpus perfici p̄ aliaz maguitudinem p̄ defectum quarte dīnēionis nāz p̄ter tres nō est dare quartā in quam possit ferri corpus sicut linea fertur in superficie per latitudinē ei ad ditā z deficientem z superficies in corpus p̄ p̄funditatem r̄c. Et subdit qz aristo. ex hoc declarat corpus esse p̄fectum quia perfectum est quod nō recipit additionem nec fertur in aliud z addit causam nam esse diuisibile in aliud est esse diminutum cuius eis per illud in quod fertur posset fieri additio. quare diminutum est respectu illius. **I**ntelligendū secūdo secūdo sanctum thomā qz aristotiles in hoc sermone vitur modo loquendi mathematicorum qui ymaginantur qz punctus mot⁹ causat lineam. z linea mota causat superficiem z superficies mota causat corpus z hoc facit cum dicit ex linea in superficie fieri transitionem r̄c. **P**artialium quid. Nunc probat vniuersum esse perfectuz ratione particularium corporū ex quibus constituitur. z intendit istam conclusionē particularia corpora vniuersum constituentia sunt perfecta probatur sic omne tale corpus particulare h̄z oēs dīnēiones ḡ omne tale est p̄fectū aīns ē notū ex dīnēitione corporis supra habita z p̄na t̄z ex dictis qz p̄fectū ē qd est oī quaqz deiminatū r̄c. z subdit azz. qz s̄z talia corpora sunt p̄fecta i eo qz corpora sūt in q̄ dāmō imperfecta z multa z cā qz vnū qdōz taliū corporū terminat ad aliud sibi p̄ximū rāges ipsū. modo tale terminari ad aliud est imperfectio. **I**ntelligendū h̄z burleū circa illā particulā qdāmō multa qd oē corpus particulare ē multa qz p̄fectū z imperfectuz p̄fectuz quidē iquantū corpus z imperfectuz iquantū terminatur ad aliud z Aue. vt velle qz terminari ad aliud dicat imperfectio z dīnēitioez iminari respectu illi⁹ qd iminat p̄ quāto pōt recipere additōne ab eo ad qd iminat v̄l aliē pōt exponi qz vnū qdōz corpus particulare ē qdāmō multa .i. qz corpora particularia n̄ sūt multa nisi qz sūt partes vniuersū v̄l multa qz sunt plura s̄b eadē sp̄e vel fin. alios sunt multa secūdo contactum ad diuersa corpora.

Totum autem cuius he partes. **P**erfectum necesse est esse: z quemad modum nomen significat oī quaqz z non hac qdem: hac autem non

Hic azz. p̄bat vniuersū eē p̄fectū iquantū ē totū z arguit sic vniuersū ē totū ḡ p̄fectū p̄na t̄z ex qd noī d̄ li totū qz illō d̄ totū qd ē oīa p̄nēs z oī quaqz z n̄ hac qdē hac autē **I**ntelligendū h̄z Aue. qz vniuersū ē p̄fectū oīb⁹ mōis p̄fectōis. p̄ ē p̄fectū qz p̄es eius sūt p̄fecte. z qz n̄ p̄ner ipsūcū nihil sit extra ip̄z qz nō ē pl⁹ qz vnū ididū i sua sp̄e z p̄petuo p̄manēs **U**n̄ p̄fectio accidit ei vt ē qd dā totū p̄fectū vnū z p̄petuū z ibi n̄ accidit p̄fectio vt talis tot⁹ gnālib⁹ z corruptilib⁹ i quibus aliqui destruit totalit p̄fectō

¶ Dicitur

pp cōtinuā generationē ⁊ corruptionē ptiū ipsoꝝ.
**De totius quidem igitur natura si
quidē infinitū est fm magnitudinē si
ue finitum secundum totam molem
posterius intendendum:**

**Hic pro sufficiēti doctrina de vniuerso inferius
tradenda remittit nos ad locum illum dicens q̄ de
natura vniuersi an sit infinitū fm magnitudinē an
finitum posterius dicitur.** Pro ampliori de
claratione illius partis partialium quidem igitur: ⁊ il
lius quod relictum est de comento quarto. **Du
bitatur vtrum partes vniuersi ex hoc q̄ terminan
tur ad extrinseca sint imperfecta ⁊ quomodo sunt
perfecte vel nperfecte pro cuius dubitationis so
lutione notandum p̄mo. fm Auer. q̄ corporum
quoddam non cōtinetur i alio corpore. ⁊ quoddā
sic p̄imum est vt corpus totius mundi. s. vniuersū
secundum est vt corpora que sūt partes totius vni
uersi. **Notādū q̄ partes vniuersi sunt duplices
quedam integrales quedam specificice. p̄ime sūt il
le ex quibus integratur vniuersum fm contactum
vt ignis aer aqua ⁊c. Alie sunt species in vniuerso
que sunt plures partes vniuersi et respectu pluri
um indiuiduorum simul existentium in vniuerso.
Et sic species humana diceretur vna pars licet ha
beat plura indiuidua ⁊ has partes siue hec indiui
dua Auer. appellat partes i vniuerso suis formis
idest speciebus.** Quibus notatis pono conclusi
ones de mente Auer. p̄ima conclusio in partibus
vniuersi p̄mo modo sumptis v3 integralibus est
perfectio vt corpora sunt p3 quia in eis est reperire
tres mensuras seu dimensionēs que sunt omnes di
mensionēs vt habitum est ergo ⁊c. **Secunda con
clusio in talibus partibus nō est perfectio simplici
ter sicut in toto vniuerso pbatur quia ipse continē
tur ⁊ determinatur ad aliud modo cōtineri ⁊ ter
minari ab alio arguit esse diminutum ⁊ imperfectū
contenti ⁊ terminati respectu continentis ⁊ termi
nantis cum terminatum ab alio possit ab eo reci
pere additionem.** Tertia conclusio i partibus spe
cificis est imperfectio probatur quia in eis est mul
titudine indiuiduorum sub vna specie ⁊ cōtinua mul
tiplicatio ergo in eis est imperfectio antecedens est
manifestū ⁊ consequentia t3 q2 necessitas multipli
cationis indiuiduorum arguit imperfectionē spe
cificaz. Ex vbi reperitur maior. reperitur maior di
minutio ⁊ defectus secūdam perfectionem specifi
cam. cam dat. Auer. dicens q̄ si in aliqua spē esset
perfectio in ea sufficeret vnum indiuiduum sicut i
toto mūdo q2 est pfectus iō sufficit in sua spē eē so
lū vnū indiuidū. Et subdit q̄ cā multitudis indi
duoz sub vna spē ē pp dinutionē perfectiōis illius
spēi. **Un natura i talib' nō est cōtēta vno indiuiduo
⁊ vult supplere defectū p plurificationē indiuiduo
rum.** Sed tunc insurgit secunda dubitatio circa di**

eta Auer. **Utrum aliqua species quāto h3 alia plu
ra indiuidua tanto sit ea iperfectior.** Et arguitur q̄
nō q2 tunc species fenicis eēt perfectior spē hūana
p̄ns falsū est ⁊ pbatur p̄na q2 in specie fenicis. natu
ra est contenta vno indiuiduo nō aut in specie hu
mana. **Pro huius dubitationis solutione ē no
tandum. p̄mo q̄ in aliqua specie esse plura indiui
dua potest duplici itelligi. Vno modo fm actu
alem existentiam plurium indiuiduoz. Alio mo
do fm successiuā permutatōē ⁊ multiplicatiōem.**
**Notandum secundo q̄ vnā speciem habere tā
tum vnum indiuiduum fm existentiam potest du
pliciter itelligi. Vno modo secundum existentia
illius indiuidui incorruptibilem ⁊ perpetuā vt ē d
intelligentijs ⁊ corporibus supercelestibus. Alio
modo non fm existentiam perpetuam illius indi
uidui sed solum speciei ex successiuā eozū multipli
catione propter cōseruationem speciei tunc ponū
tur conclusiones. P̄ima conclusio species ha
bens vnicum indiuiduum ingenerabile ⁊ in coru
ptibile est perfectior specie habente plura indiuidua
corruptibilia siue simul existentia fuerit aut succes
siue producta. **Secunda conclusio aliqua spē
habens simul plura indiuidua secundum existen
tiam alia specie habente tantum vnum indiuidū
fm existentiam ⁊ plura fm successionem est perfec
tior nec obstat hoc dictum. Auer. immo in talibus
paucitas indiuiduorum arguit imperfectionē spe
cificam ⁊ q̄ natura nō est sollicita pp iperfectionē
speciei circa multiplicationem indiuiduorum vt in
specie fenicis cuius oppositum est de specie huma
na. De speciebus autem non eternis ⁊ que ali
quando deficiunt nō est locutus. Auer. quia notū
est tales esse ceteris imperfectiones siue habeant
plura indiuidua siue pauciora.****

Secundum capitulum p̄mi tractatus p̄mi
libri d̄ celo in quo oñdit q̄ vltra elementa sūt dan
dum quintū corpus simplex.

Et his autem que secūdam specie ipsius partibus nunc dicamus principium faci

entes hoc.

Postq̄ i p̄cedēti ca' az. oñdit p̄fectionē vniuersi i
eo q̄ corp' ⁊ i eo q̄ totū oia i se p̄tinēs. **Et i gnālī
tetigit p̄fectionē ei' ex pte partū ipsi'.** Nūc i hoc 2°
ca' exequit i spēālī declarādo p̄fectionē vniuersi ex
p̄te suaz p̄tū ostēdendo q̄ sūt pres eius ⁊ q̄ ⁊ q̄ sit
eaz p̄fectio. Duo aut facit q2 p̄io p̄mittit q̄daz ne
cessaria. 2° exequit p̄positū declarando ibi si quidē
igit p̄ia iterū in duas q2 p̄mo p̄mittit generalē in
tētiōē. 2° exequit ibi oia. n. phisica: De p̄mo dī
q̄ dicto de vniuerso fm totalitatē sue perfectionis
nunc dicendum est de partibus suis fm specieꝝ fa
ciendo ab his p̄ncipiū. **Intelligendum p̄mo
fm sc̄n thomā q̄ partes vniuersi sunt due p̄nci**

Primum

cipales. 7 secundarie. Principales sunt ille que faciunt ad eius esse 7 integritatez: Et hec sunt quinque corpora simplicia. Secundarie sunt ille que non faciunt ad eius integritatem: sed solum ad bene esse 7 hec sunt animalia 7 plante alia mixta. De primis determinabitur Apz. 7 dixit fm speciē. qz indiuiduis n̄ est scientia cū in infinitum variantur. Intelligēduz secūdo fz Auef. p̄m̄to. v. qz Apz. indeterminando d̄ p̄b̄ vniuersi icipiet p̄o deiniare de nobiliori p̄te et. s. celesti 7 idēmiando d̄cōpe celesti icipiet p̄o clara ea ex q̄b̄ appz 3 n̄ā ipsi 7 hoc ē motus localis simplex. Intelligēduz tertio fm Auef. qz esse talis corpis celestis est sensibile per se id est manifestum sensui uiuis 7 p̄pter hoc Apz. non intendit inuestigare esse talis corporis. sed vult presupponere tanq̄ manifestum solū: aut vult inuestigare naturā ipsius 7 maxime per motum. Rō h̄ est qz ut dicit Auef. corpus celeste est de subō huius scientie: mō nullus artifex habet probare suū subiectum esse 7 hoc ipse ē innūit p̄ phisicorū d̄ Auef. p̄m̄to octuagesimoterō

Omnia. n. physica corpora 7 magnitudines secundum seipsa mobilia dicimus eē fm locum: Naturam enim principium motus eē dicim⁹ in ipsis

ponit ea que premittere intendit et diuiditur inque que sicut quinque premitit: secunda ibi omnis aut motus tertia ibi simplices at quarta ibi circulo quidem quinta ibi quinque aut corporum. De prima dicit quod omnia corpora naturalia 7 magnitudines sunt mobilia fz locū fm se ipsam id est fm propria naturā vel secundū eorū principia. 7 subdit qz principium motus eorū ē natura. Intelligēduz primo fz factū thomā quod corpora naturalia naturaliter mouent: fz locū p̄se. Sed alie magnitudines ut linee 7 superficies ut sunt termini corporum naturalium mouent localiter per accidēs ad motum eorū. Intelligēduz secundo fm Auef. quod manifestum est quod omnia corpora naturalia mouentur. fz locū ē per principium existēs in eis quod ē natura. Unde entia naturalia n̄ dicūt naturalia nisi per naturā hoc at fūdat hoc sup quod nā esse motibus nālib⁹ ep̄ se manifestū.

Omnis autem motus secundum locum quem uocamus lationem: aut rectus: aut circularis: aut ex his mixtus: Simples. n. hi duo soli: Causa autem quia magnitudines iste simplices sole: 7 qui rectus est circularis

premitit fz qz ois motus localis aut ē rectus aut circularis aut mixtus ex his ut motus eorū q̄ obliquū ferūt mō hac mō illac simplices. n. p̄mitit 3. 7 dicit qz motus simplices s̄ solū duo fz gen⁹. s. rectus 7 circularis 7 cā ē qz solū duo magnitudines fz gen⁹ simplices. s. recta 7 circularis intelligēduz p̄ qz d̄ fz gen⁹. qz fz sp̄z motus simplices s̄.

tres. s. circularis sursum 7 deorsum intelligēduz 2. fz Auef. v. cū dicit. Apz. qz si solū due magnitudines simplices id est solū duo motus localis simplices. Per magnitudines dē m̄ intelligere magnitudines mobiles 7 nō magnitudines super quas fit motus. Nā super magnitudie recta corpus simplex circulariter naturaliter mobile circulariter sp̄ circulariter moueret 7 sic ē demobili motu recto quod sup magnitudie circulari nāliter sup mouetur motu recto. Aliq̄n t̄m p magnitudines intelligūt lineas sp̄ q̄s sūt motus s̄ de hoc idubitatione dicitur.

Circulo quidē igitur est qui circa medium: Rectus autem qui sursum 7 deorsum. Dico autem sursum quidem eum quod medio: Deorsum at eum qui ad medium: Itaque necesse omnem esse simplicem lationem: Hanc quem ad medio. Hanc autem ad medium: hanc circa medium. Et uidetur consequi secundum rationē hoc his que a principio: Et. n. corpus perfectum est in tribus 7 motus ipsius:

premitit quartum dicens quod motus circularis ē ille qui est circa medium mundi sed motus rectus est duplex scilicet sursum 7 deorsum 7 de motus ad medium. Et ex hoc concludit quod necesse est omnem motum simplicem aut esse a medio aut ad medium. aut circa medium 7 subdit qz hoc consequit ad p̄ d̄cā qz p̄fecto p̄sistit i nūo inario: sic corpus p̄fectum in tribus dimensionibus ita motus ipsi p̄fectio cōsistit in tribus. Intelligēduz p̄o fz Auef. 2. viii. qz manifestū ē s̄seu qz motus rectus diuidit i duos motus. s. sursum 7 deorsum s̄ sic ē d̄ motu circulari qz illi null ē motus rarius. Intelligēduz 2. fz s̄m̄ thomā qz p̄medium d̄z intelligi medium mundi 7 nō solū corporis moti qz dū rota circulariter mouet. mouet circa medium p̄p̄r t̄m motus ei⁹ nō ē simplex s̄ mixtus ex a sc̄sū 7 d̄sc̄sū 7 ex h̄o seq̄t qz n̄ q̄libz motus alie corpori celestis est simplex. ut motus eccentricorum 7 epiculorum: quia non fiunt circa medium mundi. vel si fiunt non fiunt eque distanter a medio mundi. 7 dicit quod hoc negasset Apz qz negasset eccentricos 7 epiculos sicut 7 Auef. negat comentato q̄nto: sed astrologi illud concedūt 7 dicunt quod sufficit quod quolibz corpus celeste aliud a primo mobili moueat motu simplici 7 in quātū mouetur motu diurno ad motum primi mobilis: licet aliquod eorū motu proprio motu mixto moueat. Intelligēduz tertio secundū Auef: quod motus non sunt tres p̄pter magnitudines eē tres: sed qz ternarius numerus est perfectus

Quonia autē corporum hec q̄ dē sunt simplicia hec cōposita ex his dico aut

tē simplicia quecumque motu principiū habnet fm nām puta ignem ⁊ terraz ⁊ hoz spēs ⁊ cognata his necesse ⁊ motu esse hos quidem simplices: hos autem mixtos aliquo modo simplicium quidem simplices. Mixtos autem compositoz moueri autem secundum predominantans.

Primitiū qntū ⁊ dīcōne dīstīctōez cozporū qd coz opoz qdā sūt simplicia ⁊ qdā pposita ex his simplicia sūt illa q hnt ille pncipiū suoz motuū simpliciu ut sūt quattuor elementa composita sunt que nō hnt in se pncipia aliquoz motuū simpliciu per naturā suā sed per alterius naturā ut mixta ex elementis. Et subdit quod cozpoz simplicium necesse est motus esse simplices ⁊ cozpoz mixtoz necesse est motus esse compositos: ⁊ dicit ulterius quod naturale est cozporibus mixtis moueri fm naturam elementū predominantis i eis. **I**ntelligendū primo s; scā thomā qd quia motus est actus mobilis ⁊ actus seu pfectō debet proportionari pfectibiliti. ideo motus localis simplex est cozporis simplicis. ⁊ motus compositus est cozporis compositi: licet tñ mixtum aliquū moueatur motu simplici qñ alterz elementoz multum pre dñatur in eo ut patet de ferro ⁊ dicit motus mixtus aut qz puenit a cozpore hñte in se dī vīas naturas uel qz cōponit ex a sēu ⁊ dī sēu aut qz participat de recto ⁊ circulari ꝛc. **I**ntelligendū secundo sed eundem qd per species intelligit **Az.** quasdam species ignis uel terre uel flāntia. uel bitumen. Et per cognata hñs intelligit elementa inter media inter ignem ⁊ terrā scilicet aerem qui maiorem affinitatem habet cū igne ⁊ aquā que maiorem affinitatem hēt cū terrā. **I**ntelligendū tertio fm **Aue.** pmeto septio q ex hoc q dicit **Az.** moueri s; dñans. appz q non pōt vari mixtu equaliter ex elementis ratio est. qz tale vbicunqz poneretur ibi qui esceret nec sibi deberetur motus naturalis seu loc⁹. Subdit q pmtator q cū dicitur mixtu moueri fm elementum dñans non debet intelligi formaliter: sed naturaliter. Sed ptra dīcta **Az.** ⁊ pmtatoris in surgunt dubitationes plures. Prima dubitatio est an cozpus celeste sit cozpus naturale cū sit p se naturaliter mobile secundū locū: ⁊ arguitur qd nō. qz tunc esset compositum ex materia ⁊ forma ut sequitur ex dīctis eorum ⁊ per psequens esset generabile. ⁊ corruptibile psequens est falsum: ⁊ pbatur cōsequencia. qz omne p se mobile secundū locum habet duplex pncipiū actiuū v; ⁊ passiuū ⁊ dī dicitur in motorem ⁊ motū octauo phiz. **M**otor at est forma ⁊ motum materia: quare ꝛc. **S**ecunda dubitatio est an motus rectus ⁊ motus circularis sit motu simplices ⁊ arguit qd nō qz cōponit ex uelociori ⁊ tardiori ut appz in motib⁹ naturalibus gra

uium ⁊ leuiū qui sūt uelociores in sine q̄ in pncipio ⁊ similiter in motu celi cuius vna ps alia uelocius mouet. Tertia dubitatio ē vtz sint solū due magnitudines simplices mobiles ut dīc pmetator: ⁊ arguitur q nō: qz tūc celū eēt magnitudo circularis ⁊ elementa eēt magnitudines recte pns est falsuz qz ēt elemēta sūt circularia. Quarta dubitatio ē dubitatio est vtz sit dandū egle ad pōdus ⁊ cozpus egliter mixtu ex elementis. ⁊ arguit qd sic qz sit vnuz cozpus magis graue q̄ leui ⁊ efficiant magis leue q̄ graue: ⁊ tūc seqt cū nō sit trāsitus d̄ extremoad extremū nisi p mediū q̄ aliū erit eglit graue sic graue. Ad primā dubitatioez rīdet pmittendo aliq̄s dīstīctōes. Pria dīstīctō est q forma est duplex. s. inherēs materie ⁊ educta de eius potētia ut forme elemētoz ⁊ pluriū mixtoz: ⁊ forma a pparata ut i religētia q̄ orbi a pparatur p indīstīctā ⁊ assistentia. Secūda dīstīctio ē q materia est duplex qdā dīcti onis q̄ sicut gñatōi ⁊ cozruptōni: ⁊ trāsmutat de nō esse ad eē ut materia gñabilis ⁊ cozruptibilis: ⁊ qdā est materia q̄ solū est sicut motus local ut celum. Tertia dīstīctio est qd natura vno mō capis p q̄cūqz pncipio actio uel passiuo mot⁹ uel trāsitus quicūqz sit ut 2° phiz. Alio capis solū pncipio actio uel passiuo motus localis. Et tūc rīdetur ad dubitatioez cōcedendo q celū est cozpus naturaler q̄ h; materia ⁊ formā 2° s. nō pncipio ⁊ h; naturā lz natura egl uoce dicatur de natura celi ⁊ de natura horum in ferioz cū illa sit eterna ⁊ pperua: ⁊ hec generabilis. ⁊ cozruptibilis saltem natura que est forma. Ad secundam dubitationem p̄soluōne p̄mittitur qd quatrupliciter aliquid pōt dici compositus. p̄rimo modo ex partibus. quātūctatis ⁊ sic omne p̄tinuum est compositum: secundomō ex partibus gradualib⁹ ut albedo ut q̄tuor que cōponit gradualiter ex duabus albedinibus ut duo tertio modo ex partibus essentialibus ut compositum ex materia ⁊ forma. quartomodo quia non est puz ut mixtum ex elementis. Applicando ad p̄positum hāc dīstīctōnem dicitur quod nullus illoz motuum est compositus tertio aut quartomodo: s; bene primo ⁊ secundomodo. cum quo tamen stat simplicitas istoz motuum scilicet quod quilibet illoz pueniat amobili habente vnicam naturam actiuam ipsius motus sicut econtra ille motus dicitur mixtus qui puenit amobili hñte plures naturas actiuas ipsius motus ut de motu mixti contingit. Ad illud at q̄ dicebatur de celo rīdetur qd partes nō sunt i actu sed ipotentia id mouet ipo solū pp qd dīuersitas suoz motuum in uelocitate nō tollit motus simplicitatē. Ad tertiā dubitatioez dicit rogerius bacho q̄ elemēta ex se eēt sine recte. s; rōe ē cōtinētis qd circularē ne def uacūū ex ordie nature s; figure circularis. Sed alij sentientes oppositū dīcūt elemēta de nā sua esse circularia ⁊ q̄ **Az.** p magis dīctis intellexit spacia q̄ p motū describunt. hui⁹ tñ p̄trariū tenet. **Aue.** ut patuit. Ad q̄rtā dubitatioez

Simpliciter
Docuit
Argumento
Com p

3
9e

Liber

tionē dicitur moderni dari posse eāle ad pōdus ut argu-
mentū pbat. sed nō naturaliter dispositū quō solū
debet negari dari equale ad pōdus. 7 dicitur ulterius
quō illud eāle ad pōdus quiesceret in medio aeris 7
aque tanq̄ i suo loco nāli 7 ad ipm si esset extra mo-
ueret nāliter motu recto. Ex quo apparet illos mē-
tiri qui dicūt quō tale corp' eāliter mixtū ex graui 7
leui in illo loco medio positū circulariter perpetuo
moueret si illic ppetuo remaneret. qz nō ex se nec ēt
illo motu a motore extrinseco ichoato cū ex se 7 ab i-
trinseco solū inclinetur ibi ad motū rectū 7 illi motui
circulari resisteret. ex quo nō pōt elemto aut elemē-
tato naturaliter conuenire.

**Si quidem igitur est simplex motus
qui in circuitu corporis : et simplex
motus simplicis corporis. Et enim si
compositus fuerit secundum predo-
minans erit necessarius esse aliquod
corpus simplex: quō naturam est ferri
circulari motu scōm sui ipsius nāz:**

Premissis necessarijs faciētib' ad ppositū nūc ex-
quit 7 intendit pbare hāc cōclusionē preter quōr
corpora simplicia que sūt quōr elemta est danduz
tertū corpus simplex naturaliter mobile motu cir-
culari: 7 diuiditur i quinqz si quō quinqz rōes adducit
ibi s'a adhuc si qui pter naturā. ibi tertia. sed adhuc
7 pziām ibi q̄rta. 7 utiqz si quis ibi quita adhuc aut
pziā itēz induas: qz pziō ponit pziām rōem 2° remo-
uet obiectōem. ibi violentia quidē. De pziā pte i-
tendit istā rōem quilibet motus localis simplex est
alicuius corporis simplicis fm naturā. sed motus
circularis est huiusmōi ergo 7c. pziā nota cuz aſſe-
dente tūc ultra motus circularis est alicuius corpo-
ris simplicis fm naturā sed nō alicuius quatuor ele-
mentoꝝ ergo est quiti corporis simplicis quat 7c:
Et si dicret quō est alicui corporis cōpōiti nō ē illi
nisi ppter elemtū i eo pdominās cui pziā pter cō-
petit. Intelligēdū fm Auef. pmento octauo quō qz
cuiuslibet corporis simplicis ē tantuz vnus motus
simplex fm naturā 7 quilibet mot' simplex est tū vnus
corporis simplicis fm nām necesse est quō quilibet mo-
tus simplex habeat corpus simplex quō sit singulare
existens p se vel ps alterius puta cōpōiti vnde si ali-
quid simplex est pars cōpōiti necesse est quō etiā re-
periatur p se. 7 illi pziā pter cōpetet fm naturā
mot' simplex qui i cōpōito ex a^o pdomināo repiebat

**Violentia quidem enim contingit
eo quia alterius : secundum autem
naturam impossibile : Si quidem
unus uniuscuiusque motus qui se-
cundum naturam simplicium:**

Remouet obiectionem. nam cum dictū sit quō
quibet motus simplex ē alic' corporis simplicis 7 quō
motus circularis est motus simplex posset aliquis
dicere non sequi intentum dicendo vltimus quod
motus circularis debet alicui cor' simplicū scilicet
quatuor elementoꝝ preter naturā. Ad hoc rōdet
Auz. dicens quō hoc nō obstat: quia si parte motus
circularis debetur pter naturā alicui quatuor ele-
mentoꝝ tūc arguit sic. Omne quō uest alicui pter na-
turam in est alteri: fm naturā sed motus circula-
ris pcessū uest alicui corpori pter naturā ḡ uest alicui s'z na-
fram aut ergo alicui elementoꝝ aut quōto corpori
simplici non alieni elementoꝝ. qz cuiuslibet inest mot'
rectus fm naturā sursum aut deorsū. 7 sic plures
motus simplices inessent eidem corpori simplici
fm naturam scilicet circularis 7 rectus quō est falsū
ergo inest secundū naturā quōto corpori simplici.
id 7c. Intelligēdū quō Auef. cōmentator dicitō
adducit rationem sic. Motus circularis simplex
aut est in aliquo quatuor elementoꝝ: aut in quōto
corpore simplici. si primū aut inest illi fm naturā aut
preter naturam. Si naturaliter ergo duo motus
simplices erunt in eodem corpore simplici secun-
dum naturam. si preter naturam ergo alteri inerit
secundum naturam. 7 sic dabitur quintum corpus
simplex si dicitur quō inest quōto corpori simplici
7 non preter naturam: quia alteri inesset secundū
naturam ergo illi inest secundum naturam: Et sic
necesse est quod detur quintum corpus simplex p-
ter motū circularem.

**Adhuc qui preter naturam contrari-
us ei qui secundum naturam 7 unuz
uni contrarium necesse: quoniam qui
circulo simplex: si non erit secundum
naturam lati corporis preter natu-
ram ipsius esse: Si igitur ignis aut
aliud aliquod talium est circulo la-
tum contraria que secundum natu-
ram ipsius latio erit ei qui in circuitu
sed unum uni contrarium: Que au-
tem sursum et deorsum inuicem con-
trarie: Si autem alterum aliquod est
corpus latum circulariter preter na-
ram. erit aliquis ipsius alius motus
secundum naturam. hoc autem im-
possibile: Si quidem. n. qui sursum
ignis erit aut aer. Si autem qui de-
orsum: aqua aut terra:**

Primum

ponit secundā rōnem: et primo supponit duo. primum est quod motus secundum naturam est contrarius motui preter naturam. secundum est quod solum unus motus sit uni motui contrarius. quod tantum unum unum est contrarium quanto philosophi et primo metaphisicis. Et tunc arguit sic motus circularis cum sit simplex aut inest alicui quatuor elementorum: aut quanto corpori simplici. Si alicui quatuor elementorum. aut secundum naturam aut preter naturam: non secundum naturam. quod tunc unum corpori simplici inesset duo motus simplices secundum naturam. scilicet circularis et rectus. Si preter naturam ergo ex primo supposito ei contrariatur motus qui inest ei secundum naturam uel ergo ei contrariatur motus sursum uel deorsum. et quodcumque dicat sequitur impossibile. quod tunc unum erunt plura contraria quod est contra secundum suppositum. Nam motus sursum contrariatur motui deorsum ergo nullus eorum contrariatur motui circulari. Si autem dicatur quod motus circularis inest quinto corpori simplici aut secundum naturam: aut preter naturam. Si primum habetur propositum. si preter naturam ergo ei in erit aliquis alius secundum naturam quod est impossibile. quod non motus sursum. quod ille debet igni uel aeri: nec motus deorsum quod ille debetur terre uel aque ergo etc. **Intelligendum** primo secundum Averroem. commento primo quod ratio prima Aristotelis fundatur super duobus propositis. prima est quod motus circularis est simplex. Secunda est quod omnis motus simplex est alicuius corporis simplicis et postea procedit modo dicto. **Intelligendum** secundo cum dicitur quod omnis motus preter naturam est contrarius ei qui est secundum naturam quod Aristoteles multociens equivoce capit illud terminum preter naturam. Nam uno modo sumit preter naturam stricte pro motu qui est contra naturam mobilis. et sic uerificat quod hic dicit Aristoteles. intelligendo tam de motibus eiusdem corporis. quod motus ignis secundum naturam non contrariatur motui terre preter naturam ubi ambo moueantur sursum imo sunt eiusdem speciei. sed motus ignis deorsum bene contrariatur motui sursum eiusdem alio modo capit preter naturam large ut est idem quod non secundum naturam. et sic dicitur de motu contra naturam quod omni motu ad quem mobile est. differens: ut est motus circularis ignis in sua spera. Ad illud. n. motum ignis idrinter se habet: cum nec insit ei secundum naturam nec ei repugnet: et sic non capitur hic preter naturam. sed bene inferius ut apparebit et capi possit preter naturam solum pro motu accidentali mobili. et ad quem est idrinter sicut sit aliqui. Circa dicta cadunt due dubitationes. prima est dubitatio in qua facit Iohannes grammaticus ut narrat commentario octauo. ad probandum quod idem motus simplex secundum speciem insit secundum naturam diuersis corporibus simplicibus specie distinctis. nam motus rectus sursum inest naturaliter igni: et aeri qui distinguuntur specie etc. Et sicut posset argui de motu deorsum qui inest naturaliter aque et terref. Item arguit quod est contra diuersi motus simplices specie distincti insit eidem corpori simplici secundum naturam: quod aer si fuerit inspera ignis naturaliter mouetur deorsum. et si fuerit inspera aque naturaliter mouetur sursum sed motus sursum et motus deorsum sunt motus simplices specie distincti ergo etc. **Secunda** dubitatio est

an unum sint plura contraria et arguit quod sic: quod unum extremo non solum contrariatur aliter extremum. sed utique contrariatur mediū. cum ergo una uirtus sit media inter duo uicia extrema ut liberalitas inter prodigalitate et auaricia sequitur unum uirtuti plura uicia contrariari. Item caliditas et frigiditas contrariatur tepiditati medie et sicut potest argui de coloribus medijs respectu colorum extremorum. **Ad** priam dubitationem respondet Averroes. eodem modo accipiendum pro fundamento quod illi motus sunt diuersarum specierum qui sunt ad terminos ad quos ultimate intentio diuersarum specierum quia ydeitas et diuersitas specifica motuum habet attendi penes ydeitatem: et diuersitatem specificam teriorum ad quos ultimate intentio et ex hoc soluitur dubitatio. **Ad** argumenta ad primum de quod motus sursum ignis et aeris distinguuntur specie. quod sunt ad terios ultimate intentos distinctos specie scilicet coccaum celi. et coccaum ignis. et sicut dicitur de motibus deorsum terre et aque. **Ad** secundum de quod illi motus sunt eiusdem speciei cum sint ad eundem terminum. etc. Ex quibus potest inferri primo quod non omnes motus sursum sunt eiusdem: secundo quod non omnis motus sursum aequaliter motu deorsum differt specie. primum patet de motibus ignis et aeris dum moueretur sursum. secundum patet de motu sursum et de motu deorsum aeris ad locum proprium. **Ad** secundam dubitationem respondetur quod non inconuenit unum esse plura contraria sed cum dicit auctores quod unum tantum unum est contrarium. intelligendum est secundum eadem rationes. In proposito non eadem ratio prodigalitas et auaritia liberalitati contrariatur sed diuersis ut prodigalitas sub ratione habundantie et auaritia sub ratione defectus. sicut caliditas contrariatur tepiditati in quantum rare facit et trahit de centro ad circumferentiam et non tepiditas frigiditati uo in quantum dependat et trahit a circumferentia ad centrum. I dicitur potest quod unum tantum est contrarium maxia contrarietate que solum est extrinsecum ad extremum. sed contrarietate non maxia unum plura possit contrariari hoc probant argumenta

Sed adhuc et primum necessarium est se tales lationes: Perfectus. n. est prius natura imperfecto: circulus autem perfectorum: Recta autem linea neque una. Neque. n. que infinita habebit. n. utique finem et terminum. neque finitarum neque una: omnium enim erit aliquid extra. Augeri. n. contingit quancunque

ponit tertiam rationem et diuidit in duas quia primo primum quoddam rationem adducit ibi itaque si quidem. De prima primum quod motus circularis est prior secundum naturam motu recto. probat ostendit perfectus est prior secundum naturam imperfecto sed motus circularis est perfectus et motus rectus est imperfectus ergo etc. probatur minor sicut se habet linea circularis ad lineam rectam ita se habet motus circularis ad motum rectum quia qualis est proportio magnitudinum

Primum

227

recte

con

Primum
habet

simpliciter inter se talis est proportio motuum locali-
um simpliciter inter se ut patet ex dictis superius scilicet
se habet linea circularis ad lineam rectam quod linea circula-
ris est perfecta et linea recta est imperfecta quod tunc probatur ite-
rum minor quod linea circulari non potest fieri additio linea aut
recta aut est infinita aut quod infinita si finita sibi potest fieri ad-
ditio quare est imperfecta. Si infinita non habet principium neque
finem et per consequens est perfecta ut sic arguat magnitudo perfecta
habet principium et finem sed nulla linea infinita habet principium et finem
quod nulla talis est perfecta et per consequens sequitur quod quilibet talis
est imperfectus. **I**ntelligendum quod **Az.** dixit quod perfectus
est prius secundum naturam imperfecto quia secundum tempus prius est
imperfectus quod perfectus nam si res debeat perfici in tempore prius
erit imperfecta quod perfecta. nam autem prius et principaliter intendit
perfectum.

Itaque si quidem prior motus prioris na-
tura corporis qui aut in circuitu prior
recto qui aut in recta simpliciter corpo-
rum est. Et. n. ignis ad rectum sursum
fertur et terra corpora deorsum ad me-
dium necessesse circulare motum alicuius
simpliciter esse corporum. **D**ix-
torum. n. rationem dicebamus esse secundum
predominans in mixtura simpliciter
Ex his quidem utique manifestum quod na-
ta est esse quedam substantia corporis
alia preter eas que hic persistential di-
uiniore et prior horum omnium

Hic **Az.** format rationem suam per hunc modum motus
simplex prior et nobilior dicitur attribui corpori simpli-
ci priori et nobiliori secundum naturam sed motus circularis est
prior et nobilior motu recto qui habet naturam attribu-
it quatuor elementis quod motus circularis attribuitur
naturaliter corpori simpliciter priori et nobiliori quatuor
elementis et per consequens preter quatuor elementa est dare
quintum corpus simplex naturaliter mobile motu cir-
culari illis prius nobilior et diuiniore. **N**ec vult si di-
cat quod motus circularis competat alicui mixto quod mix-
to non debet motus simplex per se sed ratione simpliciter in
eo predominantis ut dicitur est et per consequens per prius com-
petit ille simpliciter secundum naturam. **I**ntelligendum primo quod
commentator **Auer.** commento. xii. aliter format rationem
per syllogismum hypothecum sic si motus circularis natura-
liter existit in corporibus simpliciter quod multo magis
motus circularis erit in aliquo corpore simplici nobi-
liore hijs. **I**ntelligendum 2. secundum **Auer.** commento
xiii. quod corpus celeste est aliud a quatuor corporibus
simpliciter. scilicet elementis nec est aliquid quod positum est
his sed est corpus alijs prius nobilior et diuiniore cum
sit in generabile et corruptibile secundum totum et secundum partem

Ex quibus potest subargui illud corpus quod est gene-
rabile et corruptibile secundum totum et secundum partem est prius
alijs generalibus et corruptibilibus secundum totum vel secundum
partem sed corpus celeste est huiusmodi respectu ele-
mentorum et aliorum corporum quod tunc dicitur secundum totum vel
secundum partem quod elementa non sunt corruptibilia sed totum
quod tunc corruperet uniuersum sed sunt corruptibilia
secundum partem solum.

Et utique si quis adhuc accipiat omnem
esse simplicem motum aut habet naturam
aut preter naturam et unum qui alij pre-
ter naturam alteri secundum naturam qua-
le qui sursum et qui deorsum passi sunt
hic quidem. n. igni hic aut terre preter
naturam et secundum naturam quare neces-
sarium et circularem motum quam his
preter naturam alterius cuiusdam es-
se secundum naturam:

Adducit quartam rationem et prior premitit duo vult quod
motus simplex sit secundum naturam aut preter naturam et quod si
aliquis motus simplex uest alicui preter naturam idem in-
est alicui secundum naturam et e converso. Deinde arguit sic motus
circularis inest quatuor elementis preter naturam cum sit sim-
plex et hoc probatur ergo uest quito corpori simpliciter
secundum naturam nota ex secundo supposito et ante sepe
habitu ex rationibus precedentibus cum vnus corpori sim-
pliciter sit in vnus motus simplex habet naturam. **I**ntelligē-
dum secundum **Auer.** commento. xiiii. quod ois motus qui uest alicui
secundum naturam uest alicui preter naturam et e converso. **C**onuersa
probat dupliciter prior quod si ois motus qui uest alicui secundum
naturam tunc quod a digniori ois motus qui uest preter naturam alicui
alicui alicui uest secundum naturam probatur quod si non det oppositum quod
aliquis motus uest alicui preter naturam et alicui non uest secundum
naturam quod inest illi preter naturam et per consequens idem motus qui
prius illi uest abobus illis corporibus secundum naturam et
hoc est impossibile. **S**ecundo quod impossibile est postiori e. i. e.
e sine nisi potest sed potest est prius inest ad habet naturam quod tunc.

Adhuc autem siquidem est circula-
ris alicui latio secundum naturam palam qui-
dem utique quod erit aliquod corpus simpli-
cium et prior quod natum est. que admo-
dum ignis sursum et terra deorsum
et illud circum ferri secundum naturam.

Adhuc autem adducit quintam rationem et diuidit in qua-
tuor partes prior facit quod dicitur est 2. remouet dubium ter-
tio increpat quosdam antiquos quarto concludit
ex dictis in hoc capitulo ibi secunda si autem ibi ita ita
quod si quidem ibi quarta per quod. **D**e prior arguit sic ois
motus naturalis uest alicui secundum naturam sed motus

Primum

circularis est motus naturalis gradus et cetera. maior est nota de motu sursum qui debetur terre naturaliter minor per se et tunc ultra motus circularis inest alicui secundum naturam et non quatuor elementis nec mixtis ex his ergo inest quinto corporis simplicis.

Si autem preter naturam feruntur laeta circum secundum perferantur mirabile et oio irrationabile solum esse continuum hunc motum et sempiternum existentem preter naturam ut n. i. alijs citis sine corrupta que preter naturam:

Remouet dubium diceret aliquis quod motus circularis inest celo preter naturam. Respondit autem quod nullum primum et perpetuum est violentum seu preter naturam motus autem celi est primum et perpetuus ergo non uest ei preter naturam maior est nota a sibi in istis inferioribus quod videmus circumsistere corpora ea que sunt preter naturam et minor est autem. ponit in ista dices quod si corpora supercelestia essent mota circulariter preter naturam mirabile esset quomodo esset continuus et perpetuus ille motus.

Itaque siquidem est ignis quod circumferatur quemadmodum aiunt quidam nihil minus ipsi preter naturam motus est iste quam qui dorsum ignis n. motum videmus esse a medio secundum rectam

Incepit quidam antiquus qui ponebant quod celum esset ignis dicens quod si celum esset ignis non minus esset ei motus circularis preter naturam quam motus dorsum cum motus sursum inest ei secundum naturam primum est falsum quia vni corpori simplicis non inest duo motus simplices preter naturam sic nec secundum naturam.

Propter quod ex omnibus utique his aliquis syllogizans credit quod est aliquod preter corpora que hic et circa nos alter segregatum tanto honorabilior rem habens naturam: quanto quid de plus elogatum est ab his que hic

Concludit circa cam existendo dicens quod ex his omnibus syllogizanti apparet potest quod preter quatuor corpora simplicia que sunt hic est vnum aliud corpus simplex tanto honorabilior illis secundum naturam quanto est magis elongatum ab his que sunt hic. Intelligendum primum secundum autem. comentato. xv. quod illa propositio motus circularis est motus alicuius corporis secundum naturam est vna de propositibus albumasorum que sunt de propositibus que nos non ducunt ad primam certitudinem sed sunt de eis que ducunt nos ad ea quibus non dicitur sensus neque ratio. Ex quo habet quod rationes autem. probantes perpetuitatem

mundi non sunt demonstratiue. Intelligendum est quod Auer. dat cam quare vnum corpus simplex non habet nisi vnum motum simplicem et quod non habet nisi vnam namque non potest in quantum huius nisi vni effectus punire

Intelligendum est itio secundum Auer. commentato. xv. quod re motio re per secundum solum est sic remotio eorum in loco naturali tunc concludit iuxta mentem philosophi celum esse non bilissimum et secundum presens eius magis distans ab infimo loco magis nobile que dicitur in cetera corpora esse vilissimum et luna iter corpora celestia esse vilissimum corpus: quod est in loco maxime inferiori et euentia potest sumi ex distantia a primo principio quod quanto aliquid magis distat ab illo principio tanto imperfectius reditur igitur ignis inter corpora simplicia inferiora est nobilior quod minus distat a principio. Unde in fine commentum dicit de mente autem. in li. de animalibus quod natura lune est similis nature terre. Circa dicta oritur dubitationes due prima dubitatio est an que libet linea recta finita sit imperfecta ex eo quod sibi potest fieri additio et arguit quod non quod diameter totius mundi est linea recta finita et tamen sibi non potest fieri additio cum extra mundum nihil possit preter. Item si talis modus probandi esset sufficiens tunc homo esset imperfectus quia sibi potest fieri additio ut per nutrimentum adueniens. Secunda dubitatio est autem. qui tenet contra autem. ut narrat auer. comentario. xiiii. quod non quilibet motus qui inest alicui secundum naturam uest aliter preter naturam quia motus circularis uest celo secundum naturam et tamen nullus inest preter naturam quia si alicui inesset preter naturam sit quod ignis ergo contrariatur motui sursum qui est inest secundum naturam quia predicta superius omnis motus qui inest alicui corpori preter naturam contrarius est illi qui inest eidem secundum naturam sed motui ignis sursum dicitur et motus ignis deorsum ergo vni motui ut motui ignis sursum contrariatur duo motus scilicet licet motus circularis et motus deorsum hoc autem est impossibile. Respondetur ad primam dubitationem quod linea que est diameter mundi dupliciter considerari potest. Vno modo metaphysice ut est linea recta et sic sibi fieri potest additio iuxta petitionem illam primi elementorum euclidis lineam rectam quam tumlibet licet probare et hoc sufficit in proposito alio modo considerari potest physice ut est talis corporis sensibilis et sic sibi fieri non potest additio ut argumentum ostendit. Ad aliud argumentum dicitur quod alicui posse fieri additionem est dupliciter vno modo per aliquid eiusdem speciei et hec additio arguit imperfectionem ut contingit in linea recta finita alio modo per aliquid alterius speciei ut accidit in homine quando augetur ex nutrimento interius assumpto et hec additio non dicit imperfectionem. Ad dubitationem secundam dicitur quod equiuocatio de ly preter nam soluit argumentum autem. namque ut superius dicebat vno modo capite preter naturam large ut est idem quod non secundum naturam et sic sumitur hic preter naturam ab

Primum

Az. cū dicitur q̄ omnis motus qui inest alicui s̄ natura inest alteri preter naturā alio modo sumitur preter naturā stricte vt est idē q̄ s̄ naturā ⁊ sic sumebatur supra dum dicebatur q̄ ois motus qui inest alicui preter naturam est contrarius illi qui inest ei dē s̄m naturam ex quo p̄z q̄ motus circularis ignis nō cōtrariatur motui eius sursum qz noui est ei s̄ ter naturā secundo mō sic motus eius deorsum s̄z solū p̄mō modo est enim ignis ad illud motum i dr̄is cū nō inest ei s̄m naturam nec contra naturāz

Tertium capitulum p̄mi tractatus p̄mi libri de celo i quo ostenditur or̄na inter celū ⁊ elementa.

Eniam autem hec quidem supponuntur hec autem ex dictis ostensa sunt manifestum quia neqz leuitatem neqz grauitatem habet corpus totum.

Postq̄ Az. in precedenti capitulo declarauit qd̄ p̄ perfectione vniuersi preter quatuor corpora simplicia est dandū quintū corpus simplex mobile s̄m naturā motu circulari alijs nobilior ⁊ diuini. nūc in hoc 3° capitulo vult declarare que sit natura ipsius ⁊ que sit or̄na inter ipsū ⁊ elementa ⁊ diuiditur in quatuor partes. In prima ostēdit qd̄ celum nō ē graue vel leue. In secunda q̄ est in generabile ⁊ in corruptibile. In tertio q̄ nec est augmētabile nec est diuimibile. In quarta q̄ non est alterabile alteratione corruptiua. ibi secunda similiter autēz rationale ibi tertia at non neqz augmētabile ibi quarta si autem est. **Prima iterum in duas quia p̄mō premitit in intentūz secundo p̄osequitur ibi oportet at̄ supponē. De prima dicit q̄ ex his que hic supponuntur ⁊ ex dictis ostensa sunt manifestum est qd̄ corpus totum idē celum neqz habet grauitatē neqz leuitatem. intelligendūz p̄mō qd̄ Aristoteles appellat celum totū quia oia continet. Intelligēdum secundo secundum Auer. comento decimo se p̄mō qd̄ ex hoc dicto aristoteles ostendit qd̄ reperitur triplex natura scilicet natura grauium leuiūz ⁊ natura neqz grauium neqz leuiūz. prima est sicut natura terre secunda que sicut natura ignis tertia est natura corporis celestis. Sed cōtra hoc mouet dubitationem quia grauitas ⁊ leuitas sunt cōtraria ergo quicunqz non inest grauitas ei debet in esse leuitas ⁊ per p̄ns nō poterit reperiri illa tertia natura neqz grauium neqz leuiūz ⁊ tenet p̄na quia talis est natura contrariorū vt cui si vnum nō inest reliquū inest. Respondet Auer. q̄ ista propositio si vnum cōtrariū nō inest vni subiecto alterum inest habet solum veritatem de cōtrarijs que sunt apta nata inesse illi subiecto ⁊ nō de alijs. Unde lapis**

nec dicitur mutus nec loquens quia nō est susceptibilis talium contrariorum. Sicut puer nec dicit sapiens nec insipiens qz adhuc non est aptus ad recipiendum talia s̄ria sic dicit in p̄posito q̄ d̄ celo illa cōtinentia nō valet qz non est subiectū susceptibile talis contrarietatis. **Intelligendum itio s̄z auer. q̄ ex suppositis apparet q̄ celū nec est graue nec leue qd̄ arguit in 2° tertie figure sic: Omne h̄ns grauitatem ⁊ leuitatem mouetur sursum vel deorsum s̄z celum non mouetur neqz sursum neqz deorsum q̄ non habet grauitatem neqz leuitatem maior apparet ex suppositis supra ⁊ similiter minor cum declaratū fuerit celum moueri motu circulari**

Oportet autem supponere quid dicimus graue ⁊ quid leue: ⁊ nunc quidem sufficienter ut ad presentem necessitatem diligentius autem iterum cum considerabimus de substantia ipsorum.

Prosequit ⁊ duo facit p̄mō premitit secundo p̄bat principale intentum ibi. Quod autem circunfertur p̄ma in duas quia p̄mō ostēdit quod oportet presupponere ⁊ adducit suppositiones ibi secunda graue quidem. De prima dicit q̄ in volendo declarare q̄ celum nec sit graue nec leue oportet p̄mō supponere quid sit graue ⁊ quid leue quantum facit ad necessitatem presentem quia inuestigatiue perfecte autem de natura ipsorum terminabit in tertio ⁊ quarto ⁊ de s̄ba ipsorum quia de elementis que sunt eorum subiecta. intelligendum q̄ causa huius necessitatis est quia vt habetur i p̄mio libri posteriorum in scia demonstratiua o3 premitte re quid nominis iminorū id̄ in volendo ostendere q̄ celū neqz sit graue neqz leue oportet presupponere qd̄ sit graue ⁊ quid leue sed in quantum ad definitiones eorū essentielles tractabit in 3° s̄m opinionēs antiquorū ⁊ in quarto s̄m intentionem p̄p̄iam

Graue quidem igitur fit quod fieri. natum est ad medium. leue autem quod a medio

Premitit suppositiones grauiūz ibi tertia necesse est autem. De prima suppositione dicit qd̄ illud dicitur graue quod est aptum natum ferri ad medium secundum naturam ⁊ illud leue quod est aptum natum ferri a medium secundū naturam. In intelligendū p̄mō s̄m Auer. ⁊ iste descriptioes grauis ⁊ leuis sunt vel iter reperte in omnibz grauibz ⁊ leuibz siue simpliciter vt in igne ⁊ terra siue i respectu vt in aere ⁊ aqua ⁊ vltorius declarat quō aer ⁊ aqua sunt grauia vlt leuia respectiue nā aqua est grauis respectu ignis ⁊ aeris ⁊ leuis respectu terre qd̄ patet quia si aqua poneretur in loco terre statim a se

deret ad concavū aeris ⁊ si poneretur i loco ignis vel aeris statim descenderet ad cōnexū terre ⁊ proportionabiliter dicatur de aere q̄ ē grauis respectu ignis ⁊ leuis respectu terre ⁊ aque tō subdit q̄ licet aque ⁊ aeri competat motus sursum ⁊ motus deorsum vt tamen aque magis debetur motus deorsum quia in ea superhabundat grauitas ⁊ ē grauis in duobus elementis scilicet igne ⁊ aere ⁊ leuis solum in vno scilicet terra aeri autem magis debetur motus sursum quia in eo superhabundat leuitas ⁊ est leuis in duobus elementis scilicet aqua ⁊ terra ⁊ grauis solum in vno videlicet igne. Intelligendum ⁊ fm Auer. q̄ ex descriptionib⁹ datis ab Azz. de graui ⁊ leui datur intelligi natura que est p̄ncipiū motus in grauib⁹ ⁊ leuib⁹ a medio vel ad medium ⁊ subdit q̄ talis natura videlicet grauis ⁊ leuis est habitus ⁊ forma ea qua puēit talis operatio scilicet motus sursum aut deorsū lz vulgarit̄ sumatur tale p̄ncipiū sub nomine accidentali q̄a vulgarit̄ dicitur q̄ grauitas ⁊ leuitas sūt p̄ncipia talium motuum que sunt accidentia ⁊ ex hoc videtur velle Auer. q̄ p̄ncipiū p̄ncipale secundum veritatem motuum ⁊ operationum corporum naturalium sit ipsa natura que est forma substantialis eorum licet contingat fm vulgum tribuere nomen p̄ncipiū forme accidentali que est causa solū instrumentalis sicut cōiūter dicimus q̄ calamitas ignis calefacit.

Gravissimum autē quod omnibus substat deorsum latis. Leuissimum quod omnibus superferē sursum latis

Ponit secundam suppositionem ⁊ dicit q̄ grauis simum est illud quod omnibus deorsum motis s̄stat secundum naturam ⁊ leuissimum est illud quod omnibus sursum motis supra fertur secundum naturā ⁊ notanter dixit supra fertur ⁊ non super eminet quia celum supereminet omnibus ⁊ non leuissimum quia non suprafertur. Intelligendum fm Auer. q̄ ex istis descriptionibus apparet duplex notificatio grauisimi ⁊ similiter leuisimi prima sumitur ex motu ipsius quia precedit sui grauitate omnia deorsum lata ⁊ similiter ceteris parib⁹ motu velociori mouetur. secunda sūitur ex quiete eius in loco suo proprio quia naturaliter quiescit sub omnibus alijs ⁊ suo modo dicitur ē leuissimo. Intelligendum secundo q̄ iste descriptiones non cōperūt nisi grauib⁹ ⁊ leuib⁹ simpliciter nam aqua non substat omnibus deorsū latis nec aer suprafertur omnibus sursum latis.

Neceesse autem omne qd fertur deorsum aut sursum: aut leuitatem habere aut grauitatem: aut ambo. Non ad id autem. Ad inuicem enim sunt

grauia ⁊ leuia: puta aer ad aquam: ⁊ ad terram aqua.

Ponit tertia suppositionem dicens q̄ ex dictis patet q̄ necesse est quod omne quod mouetur sursum aut deorsum habeat leuitatem aut grauitatem aut alio quod dicit propter grauia ⁊ leuia in respectu. Ideo subdit quod idem non habet grauitatem ⁊ leuitatem ad idem comparatum sed ad diuersa: Unde aeri debetur leuitas si comparatur ad terrā ⁊ aquam ⁊ grauitas si comparatur ad ignem ⁊ ita dicatur de aqua proportionabiliter. Intelligendum secundum Auer. qd istō necessario sequitur ex p̄dictis quia diffinitio oportet conuerti cum diffinito modo diffinito grauis est ferri deorsum ⁊ diffinito leuis est ferri sursum quare bene sequitur q̄ omne quod mouetur sursum aut deorsum habet grauitatem aut leuitatem ⁊ subdit quod illud quod declaratum est de graui ⁊ leui intelligendum est ex de scensu vel a scensu vt q̄ si decēsus fuerit simpliciū erit graue simpliciū ⁊ si fuerit in respectu erit graue in respectu ita de ascensu respectu leuis est dicens.

Quod autē circumfertur corpus im possibile habere grauitatez aut leuitatem. Neqz enim secundum naturā neqz preter naturam: conuenit ipsi moueri ad medium uel a medio. Secundum naturam quidem non est que in rectum latio: una enim: erat uniuscuiusqz simplicium. quare erit idem alicui sic latozum preter naturam aut latio siquidem que deorsūz preter naturam: que sursum erit secundum naturam. Si autem que sursum sunt preter naturam que deorsum secundum naturam posuimus enim cōtrarium cui altera preter naturam alteram esse fm naturaz.

Nunc exequit probando conclusionem quā intendit videlicet quod celum neqz habet grauitatem neqz leuitatem ⁊ diuiditur in tres partes quia p̄io facit hoc secundo remouet vnam dubitationem ⁊ t̄z concludit ibi secunda quoniam autem ibi t̄tia accidit p̄mū de prima arguit q̄ celum non habet grauitatem neqz leuitatē p̄ hanc rōnem celus n̄ mouet sursum nec deorsū ergo nec est graue neqz leue patet cōsequentiā ex suppositis ⁊ descriptionib⁹ grauis ⁊ leuis añs p̄batur sic qz si moueret sursum aut deorsū aut moueret naturalit̄ aut p̄ci nām nō

Primum

naturaliter qz quattuor elementa mouent naturaliter his motibus g° si celum. moueret naturaliter his motibus esset eiusdem nature cum aliquo elemento quia vnus motus in spe est vnus corporis tantum in specie nec propter naturam qz talis motus aut erit sursum aut deorsum. si sursum ergo motus deorsum inerat ei secundum naturam et si deorsum ergo motus sursum inerat ei secundum naturam pns est falsum vt patet ex dictis et t3 pna qz quicunqz aliquis motus uest alicui preter naturam motus illi contrarij ei inest f3 naturam. Intelligendū fm Auer. pmento. xviii. qz cā qre motus rectus nō inest celo naturaliter est ista qz motus rectus ē solū naturalis quattuor simplicibus elementis ergo si motus ille inesse naturaliter celo tūc celū esset eiusdem nature cū aliquo elemento et p pns esset alteri illoz quod est impossibile et declarando alterā partē v3 qz motus rectus nō uest celo violenter dicit pōt qz Az. vti in pbatioe sua duabus propositionibus quaz prima est qz ois motus qui uest alicui preter naturam motus opposit⁹ illi inest eidē fm naturā secunda ppositio est sua cōuersa v3 qz omnis motus qui inest alicui fm naturam motus opposit⁹ ille inest eidem preter naturam et dicit qz prima ppositio est occultior qz secunda quia posset aliquid dicere qz motus sursum et similiter motus deorsum insunt celo preter naturam et qz solum motus circularis inest ei secundum naturam et sic nō sequitur qz si aliquis motus inest celo preter naturam qz motus contrarij si ibi insit celo fm naturam. Sed pmentator rōdit dicens illud nō stare qz tunc celo esset aliquid contrarium et sic eēt corruptibile pns falsū et pbatur pna quia si illi duo motus insunt celo preter naturam g° insunt alicui alteri fm naturam qz omne quod uest alicui preter naturam inest alteri fm naturam et p pns illud alteruz erit prius celo ex quo ei erit aliquid nāle qd est preter naturam celo et id dicit pmentator qz Az. dixit qz corpus rotundū nō h3 prius vt pzin alia translatione

Noniam autem in idem feruntur totam et pars secunduz naturam puta tota terra et paruus bolus.

Remouet Az. dubium quia posset aliquis dicere concedo de toto celo qz nec est graue nec leue sed non est ita de partibus suis hanc cauillationem remouet dicens qd eodem motu secundum naturam mouet totū et pars loquendo de corporibus simplicibus et homogenis vt declarat de tota terra et paruo eius bolo ex quo concludi d3 cū celum non mouetur sursum nec deorsum nec aliqua ei⁹ pars sic mouebitur et per cōsequens nulla erit grauis aut leuis

Accidit primum quidem neque leuitatem habere ipsum: neqz grauitatem neqz unam. aut enim utiqz ad mediū aut a medio posset ferri secun-

dum sui ipsius naturam. Deinde qz impossibile est moueri eo qui secundum locum motum aut sursum aut deorsum detractum. Neqz enim secundum naturam contingit ipsi moueri motu alio: neqz preter naturam neqz ipsi: neque particularum nulli. eadem enim ratio de toto et partib⁹

Tunc epilogando concludit qd ex predictis p3 qz celū nō h3 grauitatem nec leuitatem et qz non mouet sursum neqz deorsum nāle aut preter naturam et qz nulla eius pars mouet aliquid illoz motū qz eadē est rō de motu tot⁹ et de motu partis Intelligendo f3 Auer. pmento xix. az. pbat celū nō eē graue nec leue fūdat p duas ppositiōib⁹. Prima est qz oē qd ē graue vel leue mouetur a medio vel ad mediū et est qz corpus celeste nec mouet a medio nec ad mediū. Alteri⁹ dicit qz ex dictis et remotōe dubij apparet verificatio minoris qz celū nō mouet sursum neqz deorsum et hoc p rōez et p sensū p rōem sic qz idē est motus totius grauis vel leuis homogeni et leue partis vt totius ire et glebe nā si tota ira eēt extra centz mūdi moueret ad centz et sicut quelibet eius particula rō est qz corpus homogeneū et cōsistē in oibus partibus vt celū et elementa est eiusdem nature p totū et eiusdem diffiōis et cū est adē diffinitio totius et partis est eadē forma ipsorum qz diffinitio sumit a forma quidditatiua. vj. methaphisice mō ab eadē forma et nā in qtu eadē pueniunt cedē operationes naturales g° cū actio corporis homogeni puta ignis pueniēs a sua forma sit motus sursum et actio cuiuslibet sue partis cū sit eiusdem forme d3 eē motus sursum et sicut dicit dicitur et alijs huiusmodi p sēsu aut apparet illa minor qz nunqz visū fuit celū aut aliqz eius partē moueri sursum aut deorsum et p pns nec eē corpus graue aut leue. S3 h° qd dicitur de sensu adducit instantia qz videm⁹ quicunqz in tpe estiuo misas stellas deorsum cadere rōdit qz illa corpora qz dicuntur stelle cadentes nō sunt stelle nec sūt partes celi qz si eēt partes celi cū magno tpe elapso multe ceciderint celū oporteret esse multum diminutū in stellis quod non v3. ralia aut corpora cadentia sūt exalationes eleuare ab istis inferioribus supra mediā regionē aeris ignite ibi virtute solis et corporū supercelestium. Ex qz infert commentator falsi opinionis ponentiuz qz p calitatem puenientē a celo ipsū eē ignis qz corpus celeste hoc nō facit mediante calitate actuali sed mediante motu lune et influentia hñtibus calitatem i potētia vt p3. huius deinde sōdit qz temistie dicit qz Az. posuit hunc sermonē de celo et partibus eius qd nō est graue nec leue vt diceret opiniōibus dicentiū celū esse fūdat⁹ super ista inferiora que sōntē tā ipsū ne cadat. Cū dicit pmentator qz si celū sic fūdat⁹ eēt sup hec inferiora nō stetit tanto tpe qn

b iii

aliq̄ pres eius cecidissent et hoc nunq̄ visū fuit et in fine p̄menti cōcludit celū nō esse aliquod ex q̄tuor elementū ne cōpositū ex his et qd̄ nō est in loco qz tunc haberet aliquod p̄tinentis ipsū et sibi extrinsecū cū de rōe loci sit locatū p̄tinere nihil at̄ est extrinsecū celo

Similiter autē rōnabile existimate de ipso qd̄ ingentum et incorruptibile et in augmentabile et inalterabile

Prius p̄bavit celo nō eē graue nec leue nunc p̄bat ipsū nō eē generabile neq̄ corruptibile et duo fac̄ p̄tio ponit cōclusionē 2° p̄bat ibi p̄p fieri. De p̄mo ponit hanc cōclusionē qz s̄lr rōnale ē d̄cere d̄ ipso celo qd̄ est ingenerabile et in corruptibile in augmentabile et inalterabile intelligēdū qz illa trāslatio dicit neq̄ factū neq̄ generatū ab aliq̄ vbi dicit auer. cōmento. xx^o qd̄ Auz. notant dicit ab aliq̄ et non dicit neq̄ factū neq̄ generatū simplr vt innuēt d̄riaz inf̄ opinionē p̄ponentiū celū eē genitū et eternum qz opinantes ipsū eē genitū a p̄ma cā h̄nt dicere sp̄z nō eē genitū ab aliq̄. i. ex aliq̄ p̄supposito tāq̄ ex nā Sed opinantes ipsū eē in genitū simplr h̄nt ipsum ponere ingentū absolute et si diceret qd̄ est p̄ rōem generationis qd̄ aliquid generet non ex subō p̄supposito vt p̄ p̄tio de generatōe r̄ndet auer. qd̄ ibi n̄ capis generatio p̄prie s̄z i p̄prie et fm vocē p̄ productione rei de nō eē simpliciter ad eē nullo materiali p̄supposito et talis p̄ductio p̄prie appellat creatio. Sed generatio p̄prie est p̄ductio alicuius de i eē ad eē ex aliqua materia p̄supposita. Et subdit qd̄ hoc nom̄ generabile est illud qd̄ Auz. vult m̄uere a celo: Un̄ vult qd̄ celū nō est generabile ex aliq̄ mā p̄supposita. Intelligēdū 2° s̄z Auer. quia i alia trāslatōe d̄r neq̄ habens aliq̄ trāsmutationē itelligit triplicē sp̄z motuū. s. i s̄ba i q̄ntitate i q̄litate inuens celū nō eē trāsmutabile motu locali. Intelligendum it̄io qd̄ cū dicit neq̄ alterabile intelligit d̄ alteratione corruptiua quaz sequit̄ generatio aut corruptio et nō de alteratione p̄fecta qm̄ tali celū est alterabile vt est de illuminatione.

Propter fieri quidem oē generabile ex p̄trario et subiecto quodam et corrumpi s̄lr supposito quodam et a cōtrario et in p̄trariuz quēadmodum in p̄mis dictum est sermonibus.

P̄bat cōclusionē et duo facit p̄^o p̄bat p̄nāz quā itendit 2° p̄bat a n̄s ibi d̄rioz at̄. De p̄^o arguit sic celū nō h̄z d̄riū neq̄ h̄z materia p̄supposita ex q̄ ipm̄ potuerit fieri ergo ē i ḡnabile et in corruptibile et p̄ntia qz oē qd̄ ḡnat generat ex d̄rio et ex aliq̄ p̄supposito tāq̄ materia ex q̄ ipsū sit et s̄lr oē qz corrumpit̄ corrupt̄ a suo p̄trario et in suū p̄trariū subiecto

p̄suppositū vt dictū ē i p̄mis s̄mōibus qz i p̄mo p̄b̄z. Intelligendū s̄z Auer. qz ista p̄positio oē qd̄ generat. generat ex subō p̄supposito h̄z veritate in oī ḡnratōe tā simpliciu qz p̄posito p̄z p̄ i simplicibus qz ex igne generat aq̄ et aer et sic de alijs s̄lr in generatione cōposito et ad declarādū hoc ponit hanc distinctionē qz p̄positio ē duplex p̄tia est cōpositio cōposito que imediate cōponunt ex simplicibus vt p̄positio mineraliū et plātaz q̄ non sunt ex scie et quozūdā aialiū genitoz p. putredinē secunda ē cōpō mixtoz que sunt nō imediate ex simplicibus sed mediate vt p̄positio sanguinis qui nō imediate et fit ex exelementis sed thillo qui fit imediate ex pane et alijs cibis assumpt̄ et talis ē est cōpositio mēbi qd̄ fit ex sanguine. Ad p̄positū igit̄ verū ē qz in oī generatione tam simpliciu qz p̄posito oē qd̄ generat fit ex cōtrario p̄supposito sue generatōi tā qz subiecto nā p̄tia generatōe vnū elementū generatur ex alio qz p̄trariatur sic ex tremū d̄riat̄ extremo secūda at̄ generatōe cōpositū generat ex elementis qz cōtrariat̄ sic mēū p̄trariat̄ extremis s̄z it̄ia generatōe cōpositū generat ex p̄posito qz cōtrariat̄ sic mediū cōtrariat̄ medio Et sic est duplex cōpositio et triplex generatio sic ē triplex p̄trarietas v̄z extremi ad extremū et huic corrūdit̄ p̄tia generatio qz clemētuz ex elemento generat et medij ad extrema et huic corrūdit̄ tertia generatio qz compositum generat ex elementis et medij ad mediū et huic corrūdit̄ tertia generatio qz cōposituz generat ex cōposito et subdit qz hoc est māifestū ex iductōe qz vt p̄z iductiue in oī generatione genitū ē simile generati et cōtrariuz ei ex quo fit nā nihil agit in sibi s̄ile sed in sibi p̄trariū si ergo genitū ē s̄ile generati qd̄ agit in sibi d̄riuz sequit̄ qz genitū est p̄trariū ei ex q̄ fit

Contrarioz autem et latioēs p̄trarie Si autem huic nihil contrariū p̄tingit esse eo qz circulationi: alicui non est p̄trariuz motus recte videt̄ natura futuz ingentum et corruptibile exemisse a p̄trarijs inter p̄traria enim generatio et corruptio.

Nunc p̄bat a n̄s et arguit sic motui celi nihil ē cōtrariū ergo celo nihil est contrariū antecedēs p̄bat̄ ista et p̄nā et quia si celo sit aliquod corpus contrariū tunc illud corpus deberet habere motū cōtrariū motui celi quia cōtrarioz cōpōzū debent esse motus cōtrarij. Et subdit qz natura recte fecit i faciēdo celū eē ingenerabile et in corruptibile et eē exemptū ab omni contrarietate quia generatio et corruptio cadunt sub contrarietate Intelligendum secūdū Auer. qz de celo in natura fuit duplex consiliuz p̄mo in faciendo ipsum in generabile et i corruptibile fm i non faciendo ei aliquid contrarium quia

Primum

tunc ipsum esse corruptibile et per consequens generabile quia omne corruptibile est generabile et contra. Et subdit quali epilogando per ex dictis manifestum est quod celum non est compositum ex materia et forma sic quatuor elementa quia tunc est generabile et corruptibile et hoc probatur per ex parte forme: quod omnis forma materialis est corruptibilis: et hoc primum: quia si non tunc narrat in aliqua esset ociosa: primum est inconueniens: et primum probatur: quia natura materie est potentia ad transformari ad formam: ita dicitur ens in potentia. Si ergo materia esset alia forma non haberet primum et per consequens incorruptibilis: quia nec esset corruptibilis a se nec ab alio tunc potentia naturalis materie esset ibi ociosa cum nunquam reduceretur ad actum per transmutationem et formam ad quam ordinatur et naturaliter inclinatur: et per idem sequitur quod si celum esset compositum tunc esset corruptibile ex parte materie quia ut dicitur primo philosophorum materia semper machinatur ad maleficium et appetit formam sicut femina virum et turpe bonum tunc. Ex quibus ultimo concluditur quod si generatio et corruptio non essent in entibus tunc differet operatio potentie materie et esset frustra: si cur potentia gladius bene acutus esset frustra nisi incidere.

At uero: et augmentabile omne augetur aconnaturali adueniente et resoluto in materia. Hunc autem non est: ex quo secundum est.

Hic probatur quod celum non sit augmentabile neque diminubile et intendit talem rationem omne quod augetur arguitur per quoddam connaturale adueniens ipsi augmentabili quod conuertitur in natura ipsius sed celum non habet aliquid extrinsecum connaturale quod possit in sui substantiam conueniri: ergo celum non est augmentabile. et per consequens neque diminubile. Intelligendum secundum commentatorem commento. xxxi quod omne quod augetur aut diminuitur augetur aut diminuitur propter nutrimentum adueniens vel recedens. Unde nutrimentum debet esse homogeneum ipsi nutriendo et communicare secundum in natura ut ita sit aptum in ipsum conueniri ex eius actione: quia actiua et passiuua debent habere aliqualem conuenientiam ut agens sit proportionatum passio et contra quare nutrimentum in ultimo rei debet esse simile in specie materie propinque ex qua nutritibile fuit genitum. Unde animal quod nutritur ex sanguine et generatur ex sanguine diminuitur autem accidit rei nutritibili propter hoc quod ipsa parata ex et propinqua corruptioni tunc per nutrimentum adueniens augmentatur Sed cum est parata corruptioni incipit diminui et tandem diminuitur in tantum donec elementa veniant ad dispositionem et dissoluantur mixtum in materias et quibus componebat. Ex his omnibus apparet quod cum hec non competant celo quod ipsum

non est augmentabile nec etiam diminubile et huius prima pars ex dictis arguitur dupliciter. primo sic celum non habet nutrimentum heterogeneum cum quo communice innatura ut conuertat in substantiam eius ergo non est augmentabile patet primum ex dictis: secundo arguitur si nutrimentum debet esse primum alio in principio debet fieri simile in fine: quia debet alterari de altera tunc non est nisi inter contraria. I. celum non habet primum ut dictum est ergo non habet nutrimentum ex quo augmentari possit passiuua probatur celum non est passiuua corruptioni nec finem per se nec finem totum: ergo non est diminubile primum patet autem ex dictis. Intelligendum secundo secundum Aue. commento. xxxi quod sensui est manifestum celum non est augmentabile neque diminubile quia antiqui astrologi aspicientes stellas semper inuenerunt ipsas eiusdem quantitatis.

Si autem est et inaugmentabile et incorruptibile eiusdem intellectus est suscipere abalterabile esse.

Hic probatur quod celum non sit alterabile et tertia facit primo probatur conclusionem per rationem: secundo concludit tertio itaque probatur per signa quod celum non sit generabile nec corruptibile: ibi secunda quod quidem igitur ibi 3° ut ait et ratio prima in tres primo mittit conclusionem: secundo supponit suppositiones 3as adducit ibi rationem secunda est quod ibi tertia itaque si quidem. De prima dicitur quod si celum est inaugmentabile et incorruptibile ut dictum est eiusdem intellectus est capere quod ipsum sit inalterabile.

Est quidem. n. alteratio motus scilicet qualis. Qualis autem habitus quidem: et dispositiones uon sine his que secundum passionem fiunt transmutationibus puta sanitas et langor. secundum passionem autem quecumque transmutantur per se. corporum habitus uidemus omnia: et augmentum et decrementum puta animalium corpora et partes ipsorum et planetarum: similiter et elementorum.

Donit tres suppositiones quarum prima est quod alteratio est motus ad qualitatem: secunda est quod cum sint quatuor species qualitatis habitus vel dispositio tunc. solum secundum qualitates de tertia specie que est passio vel passibilis qualitas est per se alteratio hoc patet: quia in alijs qualitatibus ut sanitate et languore non est alteratio: nisi quia in qualitatibus de tertia specie est alteratio ut caliditate et frigiditate tunc. Tertia suppositio est quod omnia corpora naturalia transmutabilia secundum qualitates dicuntur recipientia augmentum et decrementum hoc patet inductiue in animalibus et partibus eorum que alterantur his qualitatibus et suscipiunt augmentum vel decrementum et sicut in plantis: patet et in elementis que alterantur

Liber

et augentur aut diminuunt ut dicitur ex aere vel alio elemento fit ignis aut e converso. Intelligendum primo secundum Averroem commentario xxij. quod alteratio non fit nisi in huiusmodi materia ex quo sequitur quod cum celum non habet materiam quod ipsum non sit alterabile: et per eandem causam nec sit augmentabile nec diminubile. Intelligendum secundo secundum Averroem commentario xxij. quod triplex est augmentatio quodammodo est augmentatio vera que fit per conversionem nutrimenti in substantiam eius quod augetur: et ista augmentatio fit solum in animalibus et plantis alia est augmentatio non vera que fit per alterationem quandam facientem extensionem in quantitate eius quod arguitur sicut est rarefactio et talis proprie dicitur elementis. Tertia augmentatio est appositio partium secundum accumulationem facientium unum primum: et alijs proprie debet mixtum imperfectis consimilium partium et elementis cum addit per partem et isto modo dicimus ignem augeri: et tot oppositis modo capitur diminutio vel per resolutionem viuentis ut illa que fit in senio per assumptionem et per separationem partis apte. Ad propositum celum nullo istorum modorum est augmentabile aut diminubile. Et de omnibus huiusmodi modis augmentationis aut diminutionis loquitur Averroes in tertia parte suppositio quod dicitur animalia augeri et diminui et similiter plantas et elementa.

Itaque si quod dem circulare corpus neque augmentum habere contingit neque decrementum rationabile et in rationabile esse.

Nunc Averroes probat conclusionem suam et arguit sic celum non recipit augmentationem nec diminutionem ergo non est alterabile nisi est precedens per et tenet prima ex tertia suppositione permessa. Intelligendum secundum Averroem quod celum non est alterabile alteratione corruptiva et hoc modo intelligit Averroes. tamen bene est alterabile alteratione perfectiva recipit enim illuminationem. Intelligendum 2. quod per hoc quod dicit Averroes quod celum non est alterabile non debemus intelligere quod fuerit intentio Averroes. celum non habere aliquam qualitatem quod habent qualitates acquisibiles per alterationem perfectivam ut lumen et motum habet etiam qualitates secundum quas consistit suum esse et que sunt insuperabiles ab eo ut est figura que est de quarta specie qualitatibus. **Quod quidem igitur sempiternum: et neque augmentum habens neque decrementum: sed insensibile et inalterabile impassibile est primum corporum. Si quis suppositis credit manifestum ex dictis est.**

Concludit et per circa unum dictum contrariis commentario xx. dubitat an omnis forma existens in materia ex eo quod habet contrarium sit corruptibilis. Et arguit quod non

et primo quod non omnis forma non existens in materia habeat contrarium quod forma substantialis est forma existens in materia et tamen non habet contrarium quod est substantia et substantia nihil est contrarium per Averroem in predicamentis in capitulo de substantia 2. arguitur quod non omnis talis est corruptibilis: quod anima intellectiva est forma existens in materia et tamen est corruptibilis.

3. ad idem quod dimensiones interminate in sunt forme accidentales existentes in materia et tamen sunt corruptibiles ut vult commentator: idem substantia orbis. Respondetur ad primum quod substantia nihil sit contrarium: quod tamen forma substantialis exigit dispositionem quibus conservatur in materia et habent contraria earumdem corruptiva quibus advenientibus in materia dispositionis ille conservantur et consequenter forma substantialis que ab illis in conservari dependet. Ideo sic in proprie dicimus formam substantialem habere contrarium. id est secundum dispositiones quibus in materia conservatur. Ad secundum dicitur quod commentator solum loquitur de formis existentibus educis de potentia materie. Ad tertium dicitur quod dicitur contrariis: solum intelligitur de formis que sunt terminus a quo vel ad quem transitionis.

videtur autem et ratio apparentibus testificari et apparentia rationi. Omnes enim homines de deis habent existimationem: et omnes eum qui sursum deo locum attribuunt: et barbari et greci qui cum quidem putant esse deos. Paalum ut immortalis immortale coaptatur impossibile. non aliter: siquidem igitur est aliquid divinum quemadmodum est: et nunc dicta de prima substantia corporum dicta sunt bene.

Revertit Averroes ad probandum quod celum sit ingenerabile et incorruptibile per signa apparentia et tria facit. primo quod dicitur est. 2. increpat anaxagoram. 3. epilogat ibi secunda anaxagoram. autem ibi tertia manifestus autem. Prima dividitur in tres secundum quod tria signa adducit sumpti ex testimonio antiquorum ibi secunda accidit autem: ibi tertia videtur autem et de prima dicitur quod celus sit ingenerabile et incorruptibile: in hoc ratio est conformis apparentie et apparentia ratio: quod dicitur quod omnes antiqui huiusmodi consideratione de celo dicitur celum esse locum deorum ingenerabilium et incorruptibilium. Unde arguit sic sibi incorruptibilis debet locus incorruptibilis et eternus: sed celum est locus deorum ut etiam posuerunt antiqui qui sunt incorruptibiles: ergo celum est incorruptibile et perpetuum: prima patet et maior: quod locus debet proportionari loca to: minor autem est de intentione antiquorum intelligendum secundum Averroem commentario xxij. quod ratio que Averroes declarat hoc sensu ultra rationem fuit quod multi sunt homines qui non possunt assentire primis propositionibus per intellectum nostris ex ratione tantum cuiusmodi

¶ Diximus

tur istedicta de celo q̄ ē incorruptibile rē. rē hui⁹ est triplex. Prima pp defectum r natura eorū sc̄do pp paucitatem exercitij in sc̄ia in qua tractat de illis probationibus. 3° propter malā consuetudinē in doctrina eis quasi inata vt sūt aliqui i principio instruitur falsis opinionibus. Et subdit q̄ galien⁹ dixit in quodā suo libro quē appellabat demonstratiōne q̄ nos non possumus probare eternitatē mūdi nisi per probationes dictas. s. q̄ celum ē incorruptibile igenerabile rē. Intelligendū sc̄do fm Aue. q̄ oēs leges asserentes deum: r conueniunt in hoc q̄ celum est locus dī r spiritūū qui vocantur āgeli Sed tñ i hoc leges nostre differūt a lege grecorū: qz in lege nostra ponunt angeli corporei r in lege grecorū ponunt incorporei: r credo cū dixit in lege nostra rē. q̄ habuit respectū ad corpora humana sancificata. Intelligendū 3° fm Auer. q̄ qz de⁹ est in celo apparet q̄ celū est incorruptibile cum sit locus incorruptibilū: dicit tñ q̄ deus non ē i loco nec vt aqua est in vase: quō aut deus est in celo apparet ex. viij. phi. r. xij. metha. vbi ostenditur q̄ n̄ est in loco circūscriptio: sed solū operatiue qz in celo primo apparent opinioniones dei. Intelligendū quarto fm Auer. q̄ celum ē medie nature iter ista inferiora corruptibilia r s̄bas simpliciter vt sūt itel ligentie: r ratio qz vbi nō ē tale mediū tūc supiora non possūt agere in ista inferiora qz a principio simplicissimo r eterno nō pōt imediate prouenire actio in rebus generabilibus r corruptibilibus: r ex hoc apparet modus fm quam ista inferiora al legent cūz eternis. Nam eterna primo allegantur isti corporei celesti qd non imutantur ab eis in s̄ba: sed solū in hoc loco r mediate hoc corpore agūt in ista inferiora ipsā transmutando alijs moribus ea generando r continue alterando. Intelligendū v^o q̄ Auer. adducit alias rationes ad probandū q̄ celum est ingenerabile r incorruptibile quarum prima hec est quando q̄ ē aliqd ens mediū inter extrema contraria: illud mediū dz p̄cipare nām il loz extremoz: sed celū est quodā medium inter corruptibilia r incorruptibilia g^o sequitur q̄ debet participare naturā amboz: sed cū celuz participet de nā corruptibilū ratiōe motus ergo dz participare cū seperatis in eternitate. Secūda rō si celum esset generabile r corruptibile sequit q̄ icorpozib^o esset p̄cessus in infinitū: p̄ns est falsum r probatur p̄nā qm̄ si mundus fuisset generatus tunc fuisset generatus ab aliquo alterante tenet p̄nā: qz omnē generationez p̄cedit alteratio prima ergo fuisset corpus alterans p̄cedens istam alternationem: quicraz de illo corpore alternate vel est generabile vel non: si dicas q̄ nō eodem mō dici poterat d̄ celo q̄ nō est generabile: si dicas q̄ sic arguā vt pri^o r sic erit processus in infinitum aut deuenietur ad corpus oio ingenerabile r tale erit celū.

accidit at hoc r per seosum sufficien

ter ut adhumanaz dicere fidem. In omni. n. p̄terito tēpore fm traditam inuicem memoriā nihil uidetur trās mutatū. neqz fm totum extremum celum: neqz fm partes ipsius ppriā nullam.

Probat ex 2° signo r dicit q̄ hoc apparet sufficienter ex dictis ab antiquis fm memoriā inuicēz traditam in nullo tempore p̄terito visum est q̄ celum fuerit transmutatū neqz fm totū neqz fm partem. Intelligendū fm Auer q̄ duplices sunt de terminationes quedā sunt in intellectu confirmate per sensum vt sunt demonstrationes metha. r q̄ dam sunt nō confirmate per sensū r he sunt duplices: qz aut sunt de rebus q̄ sūt nate sentiri vt sūt naturalia: aut sunt de rebus quas impossibile est sentire: vt sunt s̄be seperate. Ad propositum prime sunt certissime alie vero non ita certe sed bene sunt propinque certe veritati. Intelligendū sc̄do fz Auer. q̄ Auz. inducit testimoniū sup hoc q̄ celum sit intransmutabile: r hoc per sensum visus: qz i b^o conuenerunt omnes gentes q̄ nunq̄ visus fuit ab hominibus q̄ celum esset transmutatū neqz fm totum neqz fm partem: intelligendo per transmutatiōnem hic omnem transmutatiōnē p̄ter motū localem r alteratiōnē p̄fectimā: r subdit q̄ Auz. fuit pri mus inter grecos q̄ determinauit celū eē ingenerabile qz sumpsit testimoniū ab antiquis caldeis q̄ rum speculatio p̄cessit.

Uidetur at r nomen ab antiquis datum esse usqz ad tēpus p̄sens hoc mō existimantibus. quo qdem r nos dicimus. Non. n. semel neqz bis sed in finities oportet putare easdem aduenisse opinioniones ad nos p̄pter quod tanquā altero quodam existente primo corpore p̄ter terram. r ignem r aerez aquā ethera appellauerunt supremuz locuz accurrere seper semper p̄terno tpe ponētes d̄noiationē ipsi

Probat ex tertio signo sumpto ex etimologia logia nominis dati celo ex opinione antiquoz: qd nō est p̄forme dicto suo nā appellabāt celū hoc nomine ether qd donat eternitatem vt erat cōsuetuz vsqz ad tps Auz. nec obem^o existimare opinioes antiquozum solum semel aut bis peruenisse ad nos sed infinites propter qd dictum antiquozum quo scilicet appellabant celum ether habemus ponere ipsū celū esse primū corp^o: distinctū a quattuoz ele

mentis quod est in loco supremo motu sempiterno motu. Intelligentium primo secundum Averroem quod isti antiqui vel caldei dixerunt de celo illud quod dictum est a nobis scilicet quod est quinta sphaera distincta a quattuor elementis et instituerunt ei nomen ex velocitate sui motus et permanetia sua quod nomen dicitur ether. Intelligentium secundo secundum Averroem quod ex hoc quod ipsi dixerunt celum esse quinta sphaeram non ponendo sexta sphaeram simplicem apparet quod celum non habet contrarium: quod si haberet contrarium oporteret ponere sextum corpus simplex propter elementa quattuor que inuicem sunt contraria quod unum non potest esse contraria nisi unum et contraria debent esse paria: sicut patet de duobus partibus elementorum contrariorum. Ex quo sequitur quod cum celum non habeat contrarium quod ipsum est incorruptibile.

Anaxagoras autem utitur nomine hoc non bene: nominat enim ethera pro igne.

Increpat anaxagoras dicens quod anaxagoras non bene locutus fuit de isto nomine ether: quod asumebat ipsum pro igne cum tamen debeatur ipsi celo. Intelligentium secundum Averroem quod impositio huius nominis ether attributa celo ab antiquis fecit errare anaxagoras: quod credidit ex illo quod celum esset ignis: et causa quod hoc nomen ether in eorum idiomate interpretatur velox motus et permanetia rei in eodem: id est cum ignis sit levis et velocis motus ex hoc anaxagoras appellabat ipsum ethera.

Manifestum autem ex dictis: quia et numerum impossibile esse plurium dictionum corporum simplicium. Simplicis quidem enim corporis necesse motum simplicem esse. Solos autem hos esse dicimus simplices eum qui circum: et eum qui in rectum: et huiusmodi duas partes. Hunc quidem a medio hunc autem ad medium.

Epilogat circa dicta in hoc capitulo dicens quod manifestum est quod numerus corporum simplicium est secundum modum dictum: quod scilicet quattuor elementa et celus patet etiam quod cuiuslibet corporis simplicis necesse est esse motum simplicem: et etiam quod motus simplices sunt duo secundum genus scilicet rectus et circularis: et rectus dividitur in duas species scilicet in motum sursum et in motum deorsum. Intelligentium secundum Averroem commento xxiiij. quod Avicenna hic ponit propositiones radicales super quibus fundatur intentio sua. Prima propositio quod corpus simplicium debent esse motus simplices et motus simplices debent esse corporum simplicium. Secunda propositio quod motus simplices primi sunt duo rectus et circularis: et rectus dividitur in duo scilicet sursum et deorsum: et uterque eorum dividitur in duo

scilicet vitale simpliciter et vitale secundum quid. Ex quo ulterius concluditur quod motus simplices sunt quinque quattuor recti et unus circularis. Ex quo patet quod corpora simplicia sunt tantum quinque quod numerus eorum est finitum motuum simplicium.

Quartum capitulum primi tractatus primi libri de celo et mundo in quo probatur quod motui circulari nullus est motus contrarius.

Modo autem non est circulationi contraria alia latitudo ex multis utique quis accipiet fidem.

Postquam Aristoteles in precedenti capitulo probavit quod celum est in generale et incorruptibile etc. Sic ostendit quod non habet contrarium: et ad hoc pro se supponit quod motui circulari nullus est motus contrarius id est illud probat in hoc quarto capitulo et dividitur in duas partes: quod primo permittit conclusionem quam probare intendit et prosequitur ibi: primum quidem de prima dicit quod motui circulari est alter motus contrarius poterit quis accipere fidem ex dictis intelligentium secundum Averroem commento xxiiij. quod per fidem Avicenna intelligit si dem perfectam que est firmata per rationem et non fidem que tantum habetur per abundantiam estimationis quasi velit dicere quod de conclusione Avicenna habebitur veritas et fides firmata per rationem.

Primum quidem: quia circulari rectum opponi maxime ponimus cum concavum. n. et gibbosum non solum ad inuicem opponi videntur: sed et recto combinata et iuxta se posita. Itaque siquidem contraria aliqua ea que in recto maxime necessarius contrarium esse: ad eum qui in circuitu motum. Que autem in recto ad inuicem opponuntur propter loca. Quod enim sursum ei quod deorsum: et loci est differenti et contrarietas.

Nunc probat conclusio et duo facit: quod primo probat in generali quod motui circulari non est aliter motus contrarius secundo specialiter probat quod motui semicirculari non est motus semicircularis contrarius ibi deinde si quis. De prima intendit talem rationem: si motui circulari esset aliquis motus contrarius maxime esset motus rectus: nam licet motui circulari facto secundum concavum alicuius circuli sit quodammodo oppositus motus circularis secundum convexum eiusdem factus motus tamen maxime oppositus istis duobus vel esse motus rectus scilicet motui circulari non est

Liber

cōtrarius motus rectus ergo ꝛc. q̄ aut̄ motui circulari nō sit cōtrarius motus rectus: arguit sic: qz dato opposito sequeretur q̄ vni essent plura ꝓtraria: ꝓns ē falsū ꝛ tenet ꝓna qz cuiuslibet motui recto opponitur alter motus rectus cū motui sursum opponat motus deorsū ꝛ econtrario quia loca ad que tendunt sūt contraria ꝛ cōtrarietas locoꝝ arguit cōtrarietatem motuū tendentiū ad illa sicut ergo motus circularis esset cōtrari⁹ motui sursum aut deorsum cū illi sint adinuicē cōtrarij: nūc vni essent plura contraria. Intelligendū q̄ cōmentator ꝓbat per duas rōnes q̄ motui circulari magis debet opponi motus rectus q̄ alter motus. prima rō posita est cōmento. xxiiij. Illa magis debent esse cōtraria inter q̄ non est dīa specificā sed sunt eiusdē sp̄i: s; motus circularis ꝛ rectus sūt diuersaz speciez et nō motus circulares inter se: ergo ꝓna nota ꝛ maior qz contraria debent differre specie: ꝛ minor est habita supra. Secunda ratio posita cōmento. xxv. motus circularis opponit motui recto s; duo. s. s; gibbositatem ꝛ cōcauitatē arcus: s; circularis nō opponitur circulari aliquo illoꝝ modoꝝ ḡ ꝛc. ¶ Intelligendū sc̄do s; Aucr. cōmento. xxv. q̄ dicit Az. q̄ motus s; concavū est cōtrarius motui s; cōtēxū: nō capiendū cōtrarietate ꝓprie s; ꝓ oppositione relata quia gibbosum ꝛ cōcauum dicuntur in respectu ꝛ hoc dicit Auero. ne aliquis ex verbis Az. crederet q̄ vni motui circulari esset alter motus circularis cōtrari⁹. Etia cū dicit Az. q̄ gibbosū ꝛ cōcauū cōbinata inuicē opposita sūt recto: vult ipse q̄ isti duo modi motus opponuntur recto s; formaꝝ. Et diffinitōes eoz s; dicit Auero. q̄ motus rectus nō ꝓprie est cōtrarius circulari s; differat ab eo his duobus oppositionib⁹: ꝛ dignius opponitur ei q̄ alter.

¶ Deinde si quis existimat eandē rationem esse: quam ꝛ in recto ꝛ i circulari eam. n. que ab. a. ad. b. lationem contrariam ei que. a. b. ad. eam que in recto dicit. De. n. finite sunt. Circulares autem infinite utiqz erunt circa eadem signat.

¶ Probat q̄ motui semicirculari nō sit motus semicircularis cōtrarius ꝛ per ꝓns neqz alter ꝛ duo facit: qz primo facit hoc sc̄do ꝓba q̄ motui circulari non sit alter motus circularis cōtrarius ibi. At vero neqz prima pars diuidit in tres: qz primo adducit vnā rōnem sc̄do adducit aliā: ꝛ remouet dubiū: ibi sc̄da s; aut ꝛ que ibi tertia: similiter aut vtiqz. ¶ De prima primo ꝓsupponit q̄ eadeꝝ ratio est de motu circulari ꝛ de motu recto in hoc: qz sic dicit q̄ illi motus recti sūt cōtrarij qui sunt ad diuersos terminos cōtrarios: vt motus. q̄ est ab. a.

ad. b. sit cōtrarius motui qui est. a. b. ad. a. ita est imaginandū de motu semicirculari facto super lineam semicircularem q̄ si illi est alter motus cōtrarius maxime erit ille qui sit a termino cōtrario in terminum cōtrariū: vt quod motui qui ē ab. a. ad. b. per semicirculū esse ꝓrius mot⁹ qui ē. a. b. ad. a. per eundē semicirculū. Istud ꝓz qz sic illi duo recti sūt super linea recta ab vno puncto ad aliū ꝛ cōtra. ita isti duo motus semicirculares sūt super lineā semicirculari: ab vno puncto in aliū ꝛ ꝓtra vt patet in coniunctione semicirculi cuiꝝ diametro quo supposito arguit sic: si motui semicirculari eēt alter motus semicircularis cōtrarius tunc vni in finita essent cōtraria: ꝓns est impossibile: ꝛ tenet ꝓna qz e duobus punctis infinite linee semicirculares possunt ꝓtrahi: s; ita non sit de lineis rectis qz ab vno pūcto ad aliū non ꝓt ꝓtrahi nisi vna linea recta. Quod aut a duobus punctis infinite linee semicirculare ꝓtrahi possint. patet si ab eis deꝝ pūctis vna super aliā ꝓtrahatur: Si ergo vni motui semicirculari sit alter motus semicircularis cōtrarius s; imaginationē data: ꝛ infinitos tales eēt cōtūgit: nec est maior ratio d vno que de alio tūc vni infinita essent cōtraria. ¶ Intelligendū s; cōmentatorē cōmento. xxvij. q̄ ista ratio fundatur super duas radices: prima est q̄ vnum nō habet nisi vnū cōtrariū: secūda est q̄ vna cōtrarietas nō sumitur in eodem motu nisi secūdū eandem lineam rectā qz a duobus punctis nō ꝓt ꝓtrahi nisi vna linea recta: ex quo sequitur q̄ cōtrarietas in motu nō ꝓt sumi nisi in motu recto nō aut i circulari qz longitudines nō recte inter duo puncta: possūt eē infinite: quare si ibi eēt cōtrarietas vni infinita essent cōtraria. Et ex hoc vltierius sequitur q̄ motui semicirculari nō est motus rectus ꝓtrarius: qz cū infinite possūt esse tales motus circulares: vni infinita essent cōtraria.

¶ Similiter autem ꝛ que in semicirculo uno. puta. ad. d. ꝛ ad. d. ad. g. Eadem. n. est que in diametro est. Semper. n. unum quodqz distare secundum reitum ponimus:

¶ Adducit secūda q̄ est talis: ꝓtrarietas in motib⁹ nō est sumēda s; lineā semicircularē ergo cōclusio vera tenet ꝓna ꝛ añs ꝓbatur qz ꝓens illā lineam debet sumi cōtrarietas in motibus s; quam sumitur maximam distantiam terminozꝝ: sed linea recta est huius ꝛ nō circularis aut semicircularis ergo ꝛc. maior nota de se qz ratioe distantie terminozꝝ ad quos motus sūt cōtrarij: minor patet i littera: quia distantia que est in semicirculo. a. g. ad. d. est in eadem precise cuiꝝ distantia que est. a. d. ad. g. in diametro nā nunq̄ dicimus hoc distare ab illo nisi tantum ꝓra est longitudo recta inter illa

duo aliter diceremus vnū distare plus ab alio q̄
ipsum met ab eodem distaret qz possum protrabe
re ab illo ad aliud multas lineas curuas quarum
vna est alia longior: ergo distantia est sumenda s̄z
lineam rectā: 7 per consequens s̄m lineā semi circu
lares est sumenda contrarietas motuū rōne distā
tie terminorum.

Similiter autem 7 utiqz si quis circu
lum faciens eam que in alterutro se
micirculo lationem cōtrariāz ponat
ei que in altero: puta in toto circulo
eam que ab. e. ad. 3. eius q̄ semicircu
li ei que. a. 3. ad. e. i. t. s̄micirculo. Si at
7 iste contrarie: sed nunquid 7 que i
toto circulo inuicem propter hoc cō
trarie.

Hic remouet dubium. Nam posset aliquis di
cere concedo q̄ motui semicirculari nō est quilibet
alter motus semicircularis contrarius sed solum
ille qui fit in alio semicirculo opposito imaginan
do circuloz per diametru diuidi in duos semi cir
culos 7 q̄ motui semicirculari facto i vno semicir
culo puta. e. in. 3. solum contrarietur motus circu
laris factus in alio semicirculo videlicet. 3. in. e. 7
sic nō erit vni plura p̄traria: hoc remouet Az. su
mendo fundamētū ex dictis dicens q̄ illi moti nō
sunt p̄trarij: qz distantia 7 contrarietas nō ē sumē
da s̄m lineā circularem sed solum s̄m rectā: qz s̄m
ipm sumitur distantia terminoz: 7 iubdit qd̄ da
to adhuc q̄ illi motus essent contrarij non est vtz
q̄ pp hoc motus facit sup toto circulo s̄m p̄trarij.

Intelligendū s̄m Auer. cōmēto: xxviii. q̄ contra
rietas i semi circulis nō ē sumēda penes puncta ter
minata semicirculos nisi inquātū illa s̄m terminā
tia diametru e ualiter diuidente totuz circulu: 7
non inquātū s̄m duo puncta i circumferentia circu
li: 7 ratio qz distantia inter duo extrema nō debet
sumi nisi s̄m lineā rectā: 7 idē est intelligendum de
oibus alijs punctis q̄ possunt imaginari i aliq̄ cir
culo q̄ distantia inter illa solū est sumenda s̄z lineā
rectā 7 nō s̄m portionem circuli qz cōtraria s̄m illa
inter q̄ est maxima distantia loz nō maxima di
stantia seu remotio rez in loco nō sumit nisi s̄m li
neam rectā intelligendū secūdo s̄m Aue. p̄mento.
xxix. q̄ illud qd̄ dicit Az. q̄ motus semicirculares
nō s̄m inuicēz p̄trarij: nō solū est intelligendū de moti
bus cozpoz rectaz dimensionū sed magis de coz
pozibus rotundarū dimensionū: qz solū talia coz
pora s̄m nāliter mobilia motu circulari: 7 vlti
ostendit q̄ motus facit s̄m circulu siue fuerint coz
pozū rectarū dimensionū siue rotundaz nō s̄m cō
trarij: 7 p̄ q̄ motus tales cozpozū rectarū dimensi

onum nō s̄m sumenda p̄rietas s̄m lineā actualē sed
rectā deinde q̄ etiā motus cozpoz rotundoz: sic
essent duo semicirculi s̄ se motui donec veniant ad
cōpositum vnus totius circuli nō s̄m p̄trarij. Decla
rat ex hoc qz p̄cesso adhuc q̄ illi duo moti semicir
culares s̄m contrarij: nō tñ pp hoc erit motus
circularis alteri p̄trarij: qz sicut semicirculus nō est
circulus sic nec moti semicirculus est circularis.
Unde qz q̄libet ps recti ē recta. iō si duo moti recti
nō fuerint p̄trarij: nec eoz ptes erūt p̄trarie cū etiaz
sint motus recti: sed sic nō est de motibus rotūdo
rū cozpozū cū partes nō sint p̄similis denominati
onis cū toto. sicut nec partes lineę circularis sunt
circulares.

At uero neqz que ab. a. ad. b. circula
tio cōtraria ei que ab. a. ad. g. Ex eo
dem. n. in idem moti. Contraria au
tem determinata est latio ex contra
rio in contrarium esse.

Hic probat q̄ motui circulari nō vero est alter
motus circularis contrarij: 7 duo facit sicut duas
rōnes adducit ibi secūda si aut 7 esset: de p̄ma ar
guit sic: si motui circulari cēt alter moti circularis
p̄trarij hoc maxime esset qz motus factus super
vno circulo icipiens ad vno puncto versus vnā
prem esset p̄trarij motui facto ab eodē p̄cto s̄z
prem oppositā circuli 7 verbi gratia sit vnus circu
lus cuius p̄ctus a quo icipit motus sit. a. exis in
circūferentia ei: 7 ab illo incipiāt moueri duo mo
bilia q̄ moueantur sup illū circulu: vnū versus. b.
punctū ex vna parte circuli: 7 aliud versus. g. pun
ctū ex alia pte circuli: sed isti motus circulares nō
s̄m p̄trarij: ergo 7c. q̄ aut nō s̄m p̄trarij pbat Az.
qz illi motus nō s̄m p̄trarij q̄ s̄m ab eisdē terminis
in eodē termino s̄: sed isti s̄m huius: ergo 7c. ma
ior nota qz motus cōtrarij s̄m a locis cōtrarijs ad
loca cōtraria: 7 minor p̄z qz isti motus incipiūt ab
a. puncto 7 circūdo s̄m circulu terminantur ad
a. punctū qz p̄ vtrūqz illoz motuū circuitur seu de
scribitur totus circulus. Intelligendū s̄z Aue.
cōmēto. xxx. q̄ nō est ita de motu recto sup lineā
rectā sicut de motu circulari sup vno circulo: 7 eā
est qz super vna tota lineā recta fit motus de cōtra
rio i p̄trarij: sed sic nō est de motu in toto circulo:
qz fit reditus ab eodem ad idē: ex quo vult q̄ mo
tus cōtrarij possunt fieri super lineā rectā 7 non su
per lineam circulari.

Si autem 7 esset ei que circum ei que
circum contraria: frustra utiqz esset
altera: Ad eadem enim quia necesse
qd̄ circumfertur undecūqz incipiens
in omnia similiter aduenire contra

Primum

ria loca sunt autē loci contrarietates sursum et dorsum ante et retro et dextrum et sinistrum : lationis autē contrarietates secundum locorum sunt contrarietates: si quod dem. n. equales essent non utique esset motus ipsorum. Si autē alter motus dominaretur alter utique non esset: itaque si ambo essent frustra utique essent alter corpus non motus eodem motu frustra. n. calciamentum hoc dicimus cuius non est calciatio: deus autē et natura nihil frustra faciunt:

Probat idem per secundam rationem et arguit sic si dicitur motus essent contrarii sequeret quod aut ambo illi motus fierent frustra aut saltem unus eorum consequens est impossibile quod deus et natura nihil frustra faciunt: et consequentia probatur presupponendo unum necessarium scilicet quod si aliquis debeat moveri perfecte per totum unum circulum ipse debet incipere ab uno puncto circuli et redire in eundem punctum pertranscundo omnia loca contraria intermedia. scilicet sursum dorsum etc. quod aliter non circuitur totum circulum quod supposito arguitur sic: aut illi duo motus secundum imaginationem superius posita sunt equales aut unus est dominus alteri: si equales unus impedit alterum et contra: et sic nunquam complebitur et erit frustra cum non attingant fines per quos fiunt: si unus est dominus alteri tunc impedit ipsum et ille impotentior nunquam complebitur et sic erit frustra. Sed circa dicta aliqua cadunt dubitationes prima est an motus circularis sit motus contrarius et compositus. xxiiij. ostendit quod non per rationes ultra rationes Aristotelis. Prima ratio illi motus non sunt contrarii qui non sunt sub eodem genere primo dividendo illud: scilicet motus rectus et circularis sunt huius ergo etc. per prima et ante ex definitione contrarietatis secunda ratio illi motus non sunt contrarii qui non sunt ad loca contraria sed in eisdem scilicet circularis et rectus sunt huius ergo. Tertia ratio illi motus non sunt contrarii qui non sunt corporum contrarium sed circularis et rectus sunt huius ergo etc. minor probat quod motus circularis est motus celi: et motus rectus est motus elementorum modo celus non contrariatur elementis scilicet conservat ea et perficit ut forma materia. Unde si celus esset illis contrarius cum maximam proportionem habet super ea cito illa destrueret: maiorem autem probat commentator dicens quod ex contrarietate motuum arguimus contrarietatem mobilium et contra: sed contra hec statim arguitur: quod tunc terra magis esset contraria igni quam aqua contra Aristotelis. primo de generatione et probat prima: quod motus eorum sunt magis contrarii. Item cum idem mobile possit moveri successive motibus contrariis tunc idem esset sibi con-

trarius. Respondetur ad primum quod per contrarietates in talibus corporibus possunt dupliciter considerari. Unum in ordine ad qualitates alterativas et sic aequum magis contrariatur igni quam terra. Alium in ordine ad qualitates motivas et sic terra est igni magis contraria quam aequum.

Ad secundum dicitur quod dictum superius in tertia ratione intelligitur de motibus qui naturaliter insunt suis mobilibus modo idem non potest moveri successive naturaliter motibus contrariis. Secunda dicitur est ante rationem Aristotelis. sit bona: ubi probat quod motus semicircularis non est alter motus semicircularis contrarius quod tunc unum infinita esset contraria et arguitur quod non: quod autem intelligitur de infinitis solo numero differentibus aut specie: si primo modo non est inconueniens: quod summe frigiditati sunt infiniti gradus caliditatis contra si secundo modo. illud non probat: quod tales motus sunt eiusdem speciei specialissime. Responditur quod ratio procedit ex dictis ab adversario: nam si dicitur unum motum semicircularis esse alteri contrarium differat ab eo specie: et ita erit de omnibus alijs. Tertia dicitur est an motus circularis sit alter motus circularis contrarius: et arguitur quod sic: quoniam partes celi moventur ad loca contraria et circulariter sed omnes motus qui sunt ad loca contraria sunt contrarii ergo. Consequenter nota minor: maior autem sequitur ex dictis Aristotelis. in ista ubi dicit quod necesse est quod circuitur undecumque suscipiens in omnia aduenire loca contraria etc. Ad hoc respondet commentator primo. xxxj. et commento. xxxij. iuxta intentionem Aristotelis. et adducit rationem ad probandum specialiter quod motus circularis non est alter motus circularis contrarius celi nam aut loquimur de motibus partium eiusdem corporis rotundi aut de motibus diversorum corporum rotundorum: dicimus primo modo illi motus non contrariantur: quod tunc ille partes esse sibi contrarie et sic aliquid esse frustra per contrarietates illa ex quo nunquam pertingeret suum finem quod est unum contrarium aliud corripere. Idem est et ibi contrarius cum eadem parte naturaliter movet de uno contrario loco ad alium. Item tunc idem corpus simplex esset compositum ex diversis partibus quantitativis specie differentibus quod est impossibile. cum omnia rotunda corpora que circulariter moventur secundum naturam sunt eiusdem speciei. Et ad argumentum cum dicitur quod moventur ad loca contraria etc. Respondetur quod movetur ad loca contraria solum secundum formam que contrarietates non arguit diversitatem specificam mobilium aut motuum cum eadem parte naturaliter sita sit in illis locis successive ut solum modo est in oriente modo in occidente non autem moventur ad loca contraria secundum materiam que contrarietas arguit contrarietatem motuum seu mobilium et per loca contraria scilicet forma intelligit loca opposita secundum situm in ordine ad aliquid fixum: et per loca contraria secundum materiam intelligit loca habitata virtutes et potentia conservandi contra et in quibus sunt diverse virtutes conservative et sunt locus ignis et locus aque: scilicet ergo sol sit modo in oriente et modo in occidente et sit in locis contrariis secundum formam quod tamen in illis equae conservat non movetur ad loca contraria secundum materiam. Si autem loquimur de motibus diversorum corporum rotundorum item illi motus non sunt contrarii quod contraria mutuo se impediunt

et corrumpunt illi autem motus non impediunt se. Itaque ad hoc quod essent contrarii ultra hoc quod fierent per differentias oppositas ut ab oriente in occidentes et ab occidente in orientes oporteret quod fierent superius de polis et circa idem centrum quod tamen falsum est de motibus sperarum celestium: nam octava spera mouet ab oriente in occidentes super polis mundi: et spera planetarum mouet ab occidente in orientes super polis zodiaci: imo eadem spera et quelibet infra octauam simul mouet illis motibus. Subdit tamen Auer. quod motus circulares factos ad diuersas partes super eisdem polis et circa idem centrum possumus dupliciter imaginari. Unum mathematice abstracte huius motus a corporibus quorum sunt motus et sic bene impediunt se et essent contrarii. Alium ut sunt in corporibus naturalibus et sic non datur contrarietates in motibus circularibus ut ex dictis apparet.

Primum capitulum secundum tractatus primi libri de celo in quo probatur quod impossibile est esse corpus infinitum mobile motu circulari.

Ed quoniam manifestum de his et reliquis intendendum est. Et primo utrum et corpus infinitum quemadmodum plurimi antiquorum philosophorum putauerunt aut hoc unum est aliquod impossibile.

Postquam in precedenti tractatu Auer. probat vniuersum esse perfectum et integratum ex quinque corporibus simplicibus videlicet ex quattuor elementis et celo: et declarauit celum esse ingenerabile et incorruptibile. In hoc secundo tractatu ostendit vniuersum esse finitum secundum magnitudinem et continet quattuor capitula in primo ostendit quod non sit possibile dari corpus infinitum mobile motu circulari. In 2o ostendit quod non sit possibile dari corpus infinitum mobile motu recto. In tertio ostendit quod non detur corpus infinitum per rationes naturales coes. In quarto adducit incidentali quasdam probationes logicas ibi secundum capitulum: sed adhuc neque ibi tertium. Post hoc autem ibi quartum Rationabilius autem. Primum capitulum diuiditur in duas partes quia primo premitit quoddam quod probare intendit et exequitur probando intentum: ibi scilicet quod quidem dem igitur necesse. Prima in tres: quia primo premitit intentam. 2o probat et 3o presupponit quedam propositio suo deseruientia: ibi scilicet sit. n. aut illo: ibi tertia necesse itaque. De prima dicit quod quia ea que dicta sunt de perfectione vniuersi sunt manifesta nunc videndum est de reliquis: et primo utrum sit dare corpus infinitum ut plurimi antiquorum posuerunt aut hoc sit impossibile. Intellegendum secundum Auer. commento. xxiii. quod per scrutatio de infinito hic est firmior: quod in tertio philosophorum. Nam hic perscrutat Auer. utrum sit aliquid corpus infinitum: siue si de corporibus simplicibus siue de

compositis: sed in 3o philosophorum. perscrutat de infinito non solum in corporibus sed inquit etiam utrum extra mundum sit vacuum infinitum et utrum sit dare infinitum separatum a corporibus et de diuisione infiniti secundum actum et potentiam de quibus non tractatur hic: ex quo per tractatus de infinito hic et philosophorum. non est superius. Intellegendum 2o secundum Auer. quod hic particulariter ostenditur quod sunt entia simplicia cum hoc declarando nullum eorum esse infinitum: et ex primo declarabitur de compositis ex simplicibus nam per numerum simplicium comprehendimus etiam de compositis. Intellegendum 3o secundum Auer. quod dicit Auer. aut hoc est vnum aliquid impossibile quod cuius per scrutatum erit de mundo utrum sit finitus aut infinitus magnitudinis. Adhuc restat videre an sit finitus multitudo.

Sic. n. aut nullo modo habere non aliquid modicum. sed totum differt facit et omne ad eam que diueritate speculationem.

Nunc probat illam conclusionem quam implicite tetigit vix quod philosophus naturalis habet considerare de infinitate mundi et an det corpus infinitum aut non et probat sic ponere corpus infinitum solum vel ponere etiam corpus infinitum facit magna diuersitatem in speculationibus naturalibus ergo sequitur conclusio: prima nota et ante probat in litera primo ergo ponit ante: secundo probat ipsum ibi. fere enim. De prima dicit quod ponere infinitum vniuersum sic se habere vel sic non se habere non est aliquid modicum. i. uero modicum difficultatem facit: sed magnam facit diuersitatem in speculatione veritatis in philosophia naturali.

Ferre. n. hoc omnium principium traditionum enunciantibus aliquid de tota natura et fuit et erit utique.

Nunc probat ante et intendit tale rationem: illud est causa maxime diuersitas in speculatione secundum veritatem in scientia naturali quod est principium omnium contradictionum puenientium enunciantibus aliquid in scientia naturali: ponere infinitum esse est huiusmodi ergo etc. ante nota de hac ratione primo ponit minor et secundo declarat maior et minor et concludit intentum ibi scilicet scilicet: si quidem de prima dicit quod ponere infinitum esse est principium et causa fere omnium contradictionum puenientium enunciantibus aliquid de philosophia naturali. Intellegendum secundum Auer. quod consideratio de infinito facit magna diuersitatem in naturalibus quia aut cadit difficultas in principijs mundi aut de toto mundo: difficultas autem in principijs mundi est de ipsis elementis utrum sit aliquid elementum infinitum: sed difficultas de toto mundo sumitur ratione multitudinis utrum. i. sit vnus tantum vel plures: et subdit quod ponere mundum quantitatis infinite facit maxime dubitare utrum habuit principium aut sit quoddam eternum: etiam ponere plures mundos facit dubitare de principijs eius utrum sint multa et prin

Libet

cipia prima. Intelligendū scōdo fm Auer. qz Az. dicit fere q nō est parua differentia inter dicentes mundū eē factū z dicētes ipz eē eternū. Unde dicētes mundū esse nouū nō possunt ponere ipz generari: qz si generaretur oporteret q fieret ab aliquo alterate generate qd esset corpus tūc queraz de illo corpore vtrū sit generatū vel eternūz si eternū sic poterat dici de mundo: si genitū iterū querāt de illo z sic procedā in infinitū z subdit q si mundus esset factus: adhuc esset difficultas quare magis eēt factus vna hora quā alia. Si aut ponat eternus est difficultas vtrū sit mot? motu eterno: qd est impossibile dici nisi de corpore circulariter moto: vt habitū est supra. Etā si est mobile motu eterno est difficile videre quō est cā generationis z corruptionis. s. vtrū qn appropinquatur isti mundo inferiori sit cā generationis z qn remouetur sit cā corruptionis oēs iste difficultates sunt prouenientes ex difficultate positionis infiniti.

Si quidem qui modicum transgressus fuerit a veritate discedēs: fit longe plus decies milies. Puta si quis nimiam aliquaz dicat esse magnitudinem. Sic nimium introducens maxima utiqz amouebit mathematicorum. huius autem causa: qz principium uirtute maius quam magnitudine. Quapropter quod in principio modicum: in fine sit multum magnum: infinitum autem principij habet uirtutē: z quanti maximā. Itaqz nihil inconueniens neqz irrationabile mirabilem est esse differentiam: ex eo q sumitur q est aliquod corpus infinitum propter quod de ipso dicendum a principio resumentibus.

Nunc declarat aūs precedentis psilli z concludit dicens q cā quare ponere infinitū ē principium multarū contradictionū in pbā nālī est ista qz puus error: i principio ē cā maximū erroris i fine: qm si aliquid recedit in principio a veritate in millecuplo plus recedit in fine z hoc per exemplū declarat nā si aliquis erat in principijs geometrie ponēdo magnitudinē indiuisibile tūc ex illo principio aliqua introducēs amouebitur a veritate z maxime errabit z huius assignat cām qz licet principij sit puus i quantitate est tū magnū i uirtute ideo modicū errare in principio facit multū errare in fine seu in ipis principiatis z in hijs que sequunt ex principio mō

ponere finitū est principij circa q errat qz infinitū assumulat primo eo q hz maxima uirtute sicut hz principij rōe magne quantitates. Ex quibus vltio cōcludit q non est inconueniens neqz irrationabile q in nālībus sumatur maxima diuersitas i ponendo infinitū eē quare de hoc est p̄eterminandū an detur infinitū an nō incipiendo a principio. Intellegendū fm cōmentatore q cā diuersitatis inter homines de principijs mūdi sumit ex diuersitate nature mūdi ita q talis diuersitas est cā diuersitatis i uirtute de mūdo taz tpe p̄terito q tpe futuro z p̄sentī z subdit q hoc nō solū accidit in pbā natura lī sed etiā in legibus hoium qz vlr est verū tam in pbā naturali q in legibus q qui errat i principio postea errat magis in fine z addit q leges nō ponuntur nisi fm existimationē hoium ponētū ipas in principijs mundi fm q eis melius uideretur in se de sua: dicit etiā q ponētes fidē fm leges debēt ponere ipam palā vulgo z ponere ei similitudinē sicut dei sic z tūc si uident q hoibus sit cōgruū sic q ad dereant ei tāq̄ vero oīz dici fides quīs sit aliud a vero etiā si sit verū z credatur a vulgo debet sumi p̄ fide ei. Intellegendū scōdo fm Auer. p̄ declaratione illius dicti Az. q ponēs magnitudinē indiuisibile destruit magnā p̄e hac mathematice: q ex pōne accidit magna difficultas i scientijs nālīb? qm cū ponimus corpora indiuisibilia ex quib? entia p̄ponitur vt ponebat democrit? ad hoc pbā dū sūt multe rōnes in nālī pbā z multe pbantes illud nō esse. Un quantū ad hoc duplex difficultas accidit in nālībus vna ex parte talis nature vtrum sit vel non sit: z alia eo q ab antiquis ipa ponit principij in entibus qz ipi ponūt entia cōponi ex idiuisibilib? Intellegendū 3° fm Auer. circa illā partē si quidē q modicū transgressus fuerit a veritate zc. Hoc dicit Az. vt nobis sumaret q perfecta cōsideratio debet esse de principijs in scientijs seu de rebus de quibus est cōsideratio z circa ille debem? habere magnā sollicitudinē ne cadat aliquis puus error: z cā ē qz sermo de principijs ē sermo de oib? rebus de quibus sūt principia salte in potentia z si nō actu qz in principijs principiata sūt i potentia id dicit Az. q principij valde magnūz est in uirtute.

Intelligendū quarto fm Auer. q differentia est interponentes minimas magnitudines indiuisibiles esse principia rerū vt ponūt democritus z anaxa. z ponētes infinitū esse principij oium: qm ponētes infinitū esse principij oium habent ponere principij oium habere infinitā potentia qz potentie naturales corporū insequuntur magnitudines eoz s; ponentes principia esse minima nō hnt ponere illō imo hnt ponere oppositū s. q sint mīa in uirtute quare tandē cōcludit q si ponitur infinitū dignū esse ipz ponere esse principij entū. Ideo p̄stratio de ipso circa diuersitates que de eo habentur est condigna z nccā cū p̄scrutatioe de principijs sit

maxime necessaria.

Necessesse itaqz oē corp' aut simpliciu' esse aut ppositoy: quare z infinitum aut simplex erit: aut compositum.

Hic p̄suppōit qdā faciētia ad ppositū suū z duo facit. P' qd dicitū ē scdō pcludit ponēdo ordinē ad dicēda ī isto tractatu ibi scda: s; adhuc d' p̄ma dicit q' necesse est q' oē corp' sit aut simplex aut cōpositū z ex hac suppositiōe ifert connectiue q' necesse ē q' sit infinitū ē q' sit simplex aut ppositū. Intelligēdū ēz Auer. cōmēto. xxxiij. q' cā pscrutatiois d' infinito ī hac scia est qz antiq' magnificabāt ipm ponendo eū eē pncipiū ī oib' entib' z ipoy aliq' posuerūt ifinitā eē sbaz sensibile z qdā dixerūt ipz eē sbaz sep arā a sensibilib': ex q' p3 q' duplex d3 eē pscrutatio d' infinito. Prima vtrū ifinitū sit vl n: scda de opiniō nib' antiquoy vtrū sit vel n sit sic dixerūt antiq' z subdit q' Auz. vult pscrutari vtrū sit vl n qz de fmo nib' antiqz pscrutaf in 3' p̄hic. z x. meta. id iusta hoc opōtet p̄supponē dicitū necessariū huic fmo ī curā do de p̄ditōe aliq' dictoy antiqz: z hec suppositio ē quā ponit ī lfa Auz. s. q' oē corp' aut ē simplex aut cōpositū: z hec ppositio ē p̄se manifesta sensui: qz p̄cipim' p̄ sensū mltā eē pposita ex simplicib' p h' q' p̄cipim' mltā cōposita resoluī ī simplicia elemēta z oē qd resoluūt: illa resoluūt ex qbus cōponit: z cū ī resolutionib' cōpoy nō pcedat ī ifinitū: o3 de uenire ad simplicia: z sic habem' duplicia entia. s. simplicia z cōposita. Intelligendū z 2' fm Auer. q' ēt est manifestū p se q' si corpus ifinitū eēt q' ipm eēt aut simplex aut cōpositū vt p3 ex suppōe dicta: **Sed adhuc z q' finitis simplicibus necesse finitum esse compositum palam ex finitis eniz multitudine z magnitudine compositum fieri finitum z est mltitudine z magnitudie. Tātum. n. ex quantitatis est cōpositum**

Ponit suppositionē scdam z dicit q' oē corp' cōpositū ex finitis simplicibus necio ē finitū z cā qz oē cōpositū ex finitis ī multitudine z magnitudine necē ē finitū ī multitudine z magnitudine: cum oē cōpositū sit tm̄ ex q̄tis ē ppositū. Intelligendū ēz Aue. circa hāc p̄tē. Omne ppositū ē tm̄ rē. q' cōpositū nō itelligit eē ifinitū nisi qz aut vnū illoy ex qbus pponit ē ifinitū: aut plura aut qz ppositia numero s; ifinita. s; magnitudie sint finita: aut qz vtro qz mō s; ifinita: z p̄ n̄s oppositō mō d' illō ē finitū cui' ppositia numero z magnitudine sūt finita. Un̄ magnitudo z multitudine ppositi seqt magnitudinē z mltitudinē rerū simpliciu' pponū vt p3 pposito ī q' sit ppositia fm̄ actū. Un̄ dicto pposito ex lris ē p̄cipue tata q̄re z q' nūero sūt lre ppositōes z ita d3 itelligit d' cōposito p verā mixtionē vt d' pposito ex elemēt q' tm̄ ē q̄t z q̄nta pcurrūt ad mixtionē ex q' generat

Restat igit' uidere: utz ptingit aliq' d' simplicium ifinitūz eē magnitudie aut hoc impossibile: p̄argumentantes at d' p̄rioco ppoz sic intendam' d' reliqs.

Cōcludit pon' ordinē ad dicēda ī h' tractatu d' cēs q' ad vidēdū de finitate vel ifinitate o3 vidē vtz aliq' corpus simplex sit ifinitū magnitudie: aut h' sit impossibile: z ifaciēdo h' vidēdū ē p' d' p' corp' e. s. celo vt fiat ichoatio ad ipō tāq' a nobilio: z vīso d' simplicib' ēt patebit de cōpositis.

Qd quidez igit' necesse corpus qd circunferē finitūz esse oē ex his palam.

Nūc Auz. exed' de pposito z vlt' p̄bare istā p̄clusionē q' n̄ ē oādū corp' circulare ifinitū, mobile motu circū z diuidit ī duas. p' p̄mittit p̄clusionē. 2' p̄bat ibi. Si. n. ifinitū de p̄ria dicit q' oē corp' circula re motū circū sit finitū.

Si. n. In ifinitum qd circunferē corpus infinite erunt que a medio egredientes. Infinitoy at distantia ifinita. Infinita. n. distantiam dico lineaz cui' nulla est extra sumere magnitudinem tangentē lineas. hanc igit' necesse est ifinitaz esse. Finitay n. sp̄ erit finita: Adhuc at sp̄ est data maiorē accipē. Itaqz quēadmoduz numey dicim' ifinitūz qz maximus n̄ est eadem rō z dedistantia. Si igit' ifinitū nō est p̄transire ifinito aut ente necesse distantiam ifinita eē.

p̄bat p̄clōz: z 6 fac' s; q' h' p̄b3 p̄ 6 rōes 4: adhuc quēadmodū ibi fa adhuc a finito: ibi. 3. adhuc at z ex hys ibi. 5. Adhuc at si. g. ibi. 6. Adhuc si qdē. p' itez ī duas q: q' p̄mittit q' dāncētia. 2' format rōz ibi fa. Nō vtiqz de p' p̄mittit tria necia. Prīmū ē q' si ponat corp' circulare ifinitū licee p̄tracte a cētro ipi' erūt ifinite s; lōgitudinē: scd3 ē q' taliū lineaz sic p̄tractay tādē distantia erit ifinita z p̄ distantia lineaz ifinita itelligerit illā: ut' nullā distantia siue nihil est extra accipē: z istud scd3 neciuz declarat: qz q̄rūcūqz lieaz finitay sic p̄tractay distantia ē finita. g' ifinita rū ē ifinita. 2' ēt idē declarat arguēdo sic: illa distantia inē aliq' ē ifinita inē q' sūpta q̄cūqz distantia finita adhuc restata accipē maiorē: sed inē q̄cūqz lineas ifinitas a cētro p̄tractas ē ita g' rē. Maiorē nota a si smli: qz numerus dicit ifinitus multitudine: qn̄ q' cūqz numero finito sūpto pōt maior: sumi z minor patet per imaginatiōē mathematicā. Tertiu' necessariū est: q' spaciū ifinitū nō pōt p̄transiri. s. i. ēt

poze finito.

Non utiqz ptinget circummoueri. Celum aut uidemus circumuolui et ratione determinamus quia est alius cuius circularis motus.

Nunc **Az.** format rationem arguit sic: si aliqd corpus circulariter esset infinitum: et per pns occupas distantia infinita: cu impossibile sit spaciū infinitū pertransiri tunc tale corpus nō poterit moueri circulariter describendo spaciū qd occupat et sic habetur intentum. s. q non est possibile corpus circulariter infinitū moueri circulariter s; si aliqd esset tale maxime esset celum: ergo celū nō mouetur circulariter: pns n̄ est falsū: qz ad sensum uidemus celūz circumuolui per totū ab oriente in occidentem: et h̄ nō solū experimento apparet: s; etiā rōe qz motus perfecte sphericus non debetur nisi celo: et p̄na tenet qz per p̄mū suppositū a centro talis corporis possit protrahi linee in infinitū distantes inter quas per scdm suppositū intercipiatur distantia infinita. S; per tertiu suppositū nullum infinitū pot pertransiri ergo sequitur q corpus sphericū datū non poterit moueri circulariter. **Intelligendū qz Aue.** commento. xxxv. probat p̄mū suppositū. s. q linee ex eunt a centro corporis circularis infiniti si daretur essent infinite: et arguit sic ille linee sic protrahere ab illo puncto essent infinite q nō terminaret ad aliquā circūferentia: sed ille date essent huiusmodi ergo r̄c. maior nota per naturā infiniti: qz nō terminatur: et minor p; ex imaginatione mathematico: scdo probat fm suppositū. s. q distantia intercepta inter tales linee esset infinita hoc modo quanto linee caufantes angulū in aliquo puncto magis elongantur tanto magis distat: ergo si in infinitum elongentur in infinitū distabunt: p̄na nota et āns sic pot declarari: linee quanto magis protrahuntur aut magis distant aut min⁹ aut equaliter: nō est dicendū q equaliter qoniam essent paralele seu que distantes. Nec minus quia continentie minus distarent et minus: et sic tandē concurrent: et per pns alique due linee recte clauderent superficiem contra p̄mū euclitū: ergo relinquunt q p̄ntie magis distabunt. **Intelligendum scdo fm Auer.** qz ex hoc q dicit **Az.** q distantia infinita est cuius nihil est extra accipere: inuitur nobis diffinitio infiniti. s. q est oimodū quātrū maximū et **Az.** nō induxit exemplū d numero nisi vt ostēderet diffinitio infiniti cōuerti cū diffinito: qz sicut numerus infinitus est carens fine: sic distantia infinita ē carens extremis ex quibus inferitur diffinitio infiniti qd ē quantitatis oī quantitate data maior itelligendū tertio fm **Auer.** q si ponat corpus infinitū rotūdū moueri nō pertransibit totū spaciū qz dato oppositio. sequerentur duo inconuenientia: p̄-

mū q spaciū infinitū esset pertransitū in tempore infinito: et q ptingeret pertransire spacia infinita ipe finito. p̄mū probat supponendo q a sit linea recta mota ad motū totū corporis spici infiniti versus. b. lineam rectā quiescentē concurrētē cū ea in centro tunc notū est fm istam imaginationē q aliquando a. linea erit superposita. b. linee et aliquando erit vltra: ergo sequitur cum distantia inter illa sit infinita q in tempore infinito spaciū infinitū erit pertransitū scdm inconuenientē deducitur etiā qz a cetro illius corporis insiuit linee possunt protrahi: tūc supponatur omnes quiescere preter vnā que moueatur ad motū corporis infiniti: et sequitur q illa pertransibit. Infinitas magnitudines et infinitas multitudinē linearum in tpe finito. **Circa dicta cadunt dubitationes. Prima qz Az.** videtur supponere q si esset corpus infinitū motū circulariter oēs linee ducte de centro ad circūferentiā essent infinite: sed contra tale corpus non haberet centrum ergo r̄c. probatur āns qz centrū est illud a quo oēs linee ducte ad circūferentiā sūt equales: s; tale corpus n̄ haberet circūferentiā ergo r̄c. nā si haberet circūferentiā esset terminatū et finitū et si n̄ esset finitū ex quo sequitur q nō est possibile q sit corpus aliqd circulariter vel alterius figure qd sit infinitum qd tamē videtur admitti seu presupponi: secundo arguitur sic centrū est mediū corporis: et mediū dī in ordine ad extrema: sed si esset infinitum non haberet extrema nec mediū: et per pns nō haberet centrū. **Secūda dubitatio est qz videtur esse possibile q magnitudo infinita pertransetur in tēpore infinito vt si vnus punct⁹ moueretur in p̄ribus p̄portionabilibus hore future minorib⁹ terminatis ad finem super partibus p̄portionabilibus vni⁹ pedalis columnalis incipiendo a maioribus et in quilibet parte p̄portionali hore pertransēdo pedale linee gratiue infinite girantis tale corpus tūc. n. in vna hore que est tps finitūz pertransiretur tota linea giratiua girās omnes p̄tes p̄portionales illius corporis que est infinita. cū sit cōposita ex infinitis partibus pedibus nō coicantibus r̄c. **Ad primā dubitationem respondet** p̄mittendo hāc distinctionem q duplex est centrū v; magnitudinis et motus. **Centrū magnitudinis est a quo oēs linee recte ducte ad circūferentiā sunt equales: s; centrū motus est illud circa qd mouet corpus circulariter motū: et tūc ponuntur p̄clusiones.** prima cōclusio. Non oīs punctus corporis a quo oēs linee recte p̄tracte sunt equales est centrū illi: p; qz si dato corpus infinitū ad imaginationem a quolibet puncto oēs linee p̄tracte eēt equales qz infinite et tūc quilibet talis punct⁹ esset centrū illius fm magnitudines cū sit impossibile eiusdē corporis plura eē centra magnitudinis: et cū nō sit maior rō de vno q de alio p̄nto i corpore infinito nullus punct⁹ ē centrū magnitudinis: et centrū dī i ordine ad circūferentiā**

Centrū p̄ dū

2^a dū

Centrū p̄ dū

Centrū magnitudinis

cij

Primum

rentiā: s; tale corpus infinitū nō haberet circūferē
tiā. g. nec cētrū secūda conclusio qdlibet qd circula
riter mouet h; cētrū respectu illi' mot': p; q; qd
libet qd mouet circularit' h; punctū fixū circa: quē
mouet 7 ille d' cētrū mot'. Correlatiuū si eēt
corpus infinitū circularit' motū ipm haberet cē
trū mot' s; non haberet cētrū magnitudinis: ex
quib' rñdet ad argumenta. Ad primū d' q; si esset
corpus infinitū circularit' motū haberet cētrū
mot' 7 ab illo oēs linee ducte in infinitū eēt eqles
7 infinitē: 7 cū d' q; nō haberet circūferentiā cōce
dendū est 7 s; q; nō esset spericū: si tñ Az. dicit v'
v' admittere corpus infinitū spericū hoc dicit i se
quando modū loquendi antiquoz q; sic dicebant
nō q; sic velit. Vel aliter respondet q; de corpore
sperico duplicē habemus cōceptū. s. q; est corpus
7 sit posumus imaginari ipm eē infinitū: 7 q; est spe
ricū 7 sic imaginamur q; habet circūferentiā: 7 tūc
possumus facere econceptū fictū aggregando illos
duos cōceptus ad inuicē dicendo corpus infinitū
spericū vt ponebāt antiq'. Ad scōm p; ex dicit
q; tale corpus nō haberent cētrū magnitudinis:
7 hoc probat argumentū: haberet tñ cētrū mot'.
Ad secūda dubitationē respondetur q; casus ibi
dem positus bñ est imaginabilis: sed nō est possibi
lis naturalit' q; tūc h; infinitū intenderet tal' mot'
localis qd naturalit' nō est possibile.

**Adhuc a finito tempore si auferas
finitum tempus: necesse reliquum es
se finitum: 7 habere principium. Si
autem tempus incessus habet prin
cipium: ē principium 7 motus. Qua
re 7 magnitudinis que mota ē simi
le autē hoc 7 in alijs. Sit itaq; linea
infinita: in qua. a. g. e. ad alteram
partē q. e. in qua. a. b. b. ad utramq;
partem infinitam.**

Adducit Az. scōm rōnem 7 duo facit. primo
ponit tres suppositiones. 2. probat intentum ibi si
itaq;. De prima supponit primo: q; si a tpe finito re
moueas tps finitū illud qd remanet est finitū: p; q;
q; dato opposito sequeret q; ps finiti eēt infinita 7
7 sic ps eēt maior suo toto ptra cōem animi conce
ptōne. 2. supponit q; si tps mensurās aliquē mo
tū sit finitū q; motus sit finitū 7 s; spaciū 7 mo
bile sit finitū sic determinatū est i alijs: q; i 6. phic.
vbi d' q; tps mot' 7 magnitudo se inuicē psequūt
i p'uitate diuisibilitate vnitare finitate 7 ifinitate
7c. 3. supponit casū i terminis ex datis ab aduersa
rio vt q; si datur corpus infinitū circularē motū cir
cularit' sit eius cētrū. a. 7 p'rahaf a centro vna li

nea recta in infinitū q; sit. a. g. e. q; moueat ad motū
corporeis dati: deide imaginemur vna aliā lineā re
ctā sub centro q; p'rahaf i infinitū ex vtroq; late
tur 7 manet fixa q; sit. b. b. Intelligēdū s; Az.
cōmento. xxxvj. circa primū, suppositū q; ipm d;
itelligi de oi finito generalit' q; talis ē eius dispo
sitiō q; si remoueat finitū remāet solū finitū. In
telligēdū 2. q; illa p'ricula. Similiter at h' 7 i alijs
dupl' pōt exponi. Unomō vt exposita ē i vj. phic.
2. mō vt dicit commentator q; Az. vniuersalizer
p'positionē suā ad mot' magnitudinis. 7c.

**Si itaq; scribat circulum: que. a. g.
e. a. g. centro incidens: quandoq; fer
tur circum per ea que. b. b. a. g. i tem
pore finito. Omne enim tempus in
quanto circulo latum est celum fini
tum est: 7 ablatum igitur quo inci
dens ferebatur. Erit igitur aliquod
principiū quo primum que. a. g. e.
eamq; incidit: sed impossibile. Non
contingit igitur circunuolui infini
tum. Quare neq; mundum si erat
infinitus.**

Hīs suppositis format ratioem sic: si tale cor
pus circularē infinitū moueatur circularit' tunc
sequitur q; spaciū infinitū pertransiretur i tpe fini
to contra scōz suppositū p'bahat p'na q; si tale cor
pus moueat quousq; cōpleat circulationē suam p
aduersariū tūc lineā. a. g. e. transibit inter se capitu
lo lineā. b. b. in tempore finito pertransendo eā
7 qualibet eius partē 7 q; in tempore finito probaf
q; tale corp' i tempore finito facit circulationē snā
7 percosequens etiā lineā. a. g. e. hoc eni cōpetit ce
lo 7 oibus corp'ib' rotūdis in tempore finito 7
determinato circuire: 7 sic erit dare tempus fini
tum mensurans talē pertransitiōne 7 percosequēs
p'cipiū q; in q. a. g. e. licet atq; lineā. b. b. q; ē ipossi
bile: cū iter eas sit distantia infinita 7 non ptingat
infinitum pertransiri quare concluditur q; est ipof
sibile q; sit tale corpus infinitum circularit' mo
tū: 7 similiter si mundus esset infinitus non posset
circularit' moueri. Intelligendū s; q; cōmenta
tor aliter exponit illā particulam: erit igitur aliqd
principiū deducendo ex casu dato ad aliud incōue
niens. s. q; lineā. b. b. infinita mensurās totū infinitū
sit terminata ex duobus extremis: qd est ipossibile
7 pp p'na q; p' h' ille linee p'currēt: 7 vna earū v; a.
a. g. e. tāget reliquā. s. b. b. p' i vna extremitate q;
i medio 7 p'ransibit p' pte ante pte p' et tāget 7 p
trāsibit: mediū q; aliū extremū g' illa lineā h; exte
ma 7 mediū g' ē terminata: nā sic ē dare p'ncipiū tps

Liber

inſurāt pertrāſioē ex q̄ ē finitū ⁊ finē ita erit dare punctū. b. b. lineē i q̄ a. g. e. incipiet illā tangere ⁊ etiā punctum in quo deſinet ḡ ⁊ c. ⁊ ſubdit qd̄ ſi ponas tales lineas iſinitas nō inueniet punctū q̄ ſit p̄cipiū cōcurſus vnus ⁊ aliā qz in iſinitis nō dat p̄ncipiū cōcurſus ſed bñ dat in lineis finitis ⁊ ſunt p̄cta terminantia ipſas in extremitatibus. Ex quo vltterius inferet q̄ p̄ hoc iſoſſibile eſt q̄ vna lineā i finitā mota ⁊ aliā p̄trāſeat ipſā neqz i tpe fito neqz i tpe fito cū i eis officiāt puncta p̄curſi vt dictū eſt ⁊ hec ē aliā demōſtratio a priori qua Az p̄ vtetur.

Adhuc autem ⁊ ex his maſteſtum q̄ iſinitum iſoſſibiue moueri.

¶ Ponit tertiā rōnem ⁊ duo facit quia p̄mo ponit conſuſionē ſecundo p̄obat ibi ſit enim que de p̄ma dicit q̄ ex dicendis maſteſtus erit q̄ iſoſſibile eſt corpus iſinitum moueri intelligendū ſm Auer. cōmento. xxxvii q̄ Az. int̄dit hic p̄bare n̄ ſolum q̄ non ſit poſſibile corpus ſpericū iſinitum moueri circulariter ſed q̄ vniuerſalit̄ nō ſit poſſibile aliquod iſinitū moueri aliquo motu

Sit. n. que. a. lata iuxta eaz que. b. finita iuxta finitā. Neceſſe igit̄ ſit ⁊ eam que. a. ab ea que. b. abſolui ⁊ ea que. b. ab ea que. a. Quantum n. aliquis altera acciperit alteri⁹ et altera illius tm̄. ſi quidez igit̄ ambe moueant̄ in p̄trarium uelocius utiqz diiungent̄. ſi autem iuxta manentem ferat̄ tardius eadem celeritate mota ea que iuxta fertur.

¶ Nūc p̄bat cōcluſioē p̄poſitā ⁊ diuidit̄ i duas qz p̄mo ſmittit ſuppoſitōes ⁊ format rōnem ibi ſi igit̄ iuxta iſinitū. P̄ma i tres ſicut tres ſūt ſuppoſitōes ibi ſecunda. Sz illud quidē ibi it̄a differt̄ at̄ nihil d̄ p̄ria p̄dit̄ it̄a ſuppoſitōem ſi fuerit due linee finite. a. b. ⁊ vno moueat̄ ⁊ aliā q̄ ſc̄ſcentē n̄c̄io ſecabit̄ eā ⁊ a. abſoluet̄. a. b. ⁊ remouebit̄ ab illa ⁊ ecōtra qz quātū vna capit̄ alterius tantū altera capit̄ illius ⁊ ſi ab̄e linee moueat̄ vna ⁊ aliā ⁊ eō tūc veloci⁹ ſe inſecabūt ⁊ ab inuicē remouebūt̄ q̄ ſi vna quieſceret ⁊ alia moueret̄ ſuppoſito t̄m q̄ lineā p̄t̄ mota eqli velocitate moueat̄

Sed illud quidem maſteſtum qd̄ iſoſſibile iſinitā pertrāſiri in tpe finito iſinito igit̄ oſtenſum. n. ē hoc p̄rius in his que de motu.

¶ Ponit ſaz ſuppoſitionē dicēs q̄ iſoſſibile ē i tpe finito p̄trāſiri ſpacii iſinitū lz bñ hoc ſit poſſibile i tpe iſinito vt oñſū ē i l̄ p̄bicōz intelligēdū ſz auer.

p̄mo. xxxviii. q̄ iſoſſibile ē q̄ magnitudo ſita p̄trāſeat magnitudinē iſinitā i tpe finito ⁊ hoc dicit̄ eē maſteſtu p̄ uerſionē p̄pōis ſuprapoſite ſ. p̄ ois magnitudo p̄trāſita a b alia i tpe finito ē finita ḡ magnitudo q̄ nō ē finita n̄ p̄trāſibit̄ i tpe finito reliquit̄ ḡ q̄ ſolū i tpe iſinito ⁊ h̄ ē declaratū in ſexto p̄bicōz

differt̄ autem nihil aut finitā ferri iuxta iſinitā: aut iſinitā iuxta illam. Cum. n. illa permuttet̄ iuxta illam ſimiliter mota ⁊ non mota ueruntamen ſi iuxta moueant̄ ambe uelocius abſoluent̄ quā uis aliquando nihil prohibet motā iuxta quietem uelocius pertrāſire quam ſupra motā ſiquis fecerit p̄tra motas q̄ dem ambas latas lente. Eam autem que iuxta quietem multo illius uelocius latam nullum igit̄ ad rationem impedimentum qz iuxta quietem quoniam quidem motā p̄tingit̄ eam que. a. iuxta motas eaz que. b. tardius pertrāſire.

¶ Ponit it̄a ſuppoſitionē dicēs q̄ ſi fuerit due linee vna finita ⁊ aliā iſinita ⁊ finita moueat̄ ⁊ iſinita ſiue iſinita ⁊ finita qz i hoc n̄ ē d̄ria i p̄pō n̄ccio ſita; inſecabit̄ iſinitā ⁊ ſi ab̄e linee moueat̄ vna p̄tra aliā veloci⁹ ſe inſecabūt̄ vbi p̄ eqli velocitate moueat̄ qz ſi moueret̄ tardi⁹ ſtarz alia p̄tra eā mota q̄ traditus ſe inſecaret̄ ad argu. tantum nihil facit̄ ſiue a lineā moueat̄ cōtra. b. lineam quietem ſiue contra motam cum ſtet̄ q̄ amabus motis tardius ſe inſecet̄ ⁊ q̄ t̄m altera mota q̄ velocius ſc̄iſecet̄

Si igitur iſinitum temp⁹ quo finita abſoluitur mota ⁊ i quo iſinita per iſinitam mouebatur neceſſe iſinitum eſſe iſoſſibile igitur iſinitum per iſinitum moueri totum ſi. n. et p̄ minimum moueatuz: neceſſe iſinitum fieri ipſis ſed tamen celuz circuit̄ et uertitur totum in circuitum in tempore finito quare continet totas que itus puta eaz que. a. b. finitā iſoſſibile igit̄ iſinitū eē qd̄ incircuitu.

¶ Nūc format rōem diuinis q̄ ſi req̄rit̄ tps iſinitū vt lineā finitā p̄trāſeat lineā iſinitā ⁊ abſoluat̄ ab ea

vt declaratum est ita e contra ad hoc q linea infinita per transeat lineam finitā requirit tps infinitū cū idē sit tps ptransitiōis vniū ab altera r e contra g^o seq^o q^o ē i possibile ifitū moueri p aliq^o ifitū i tpe fito r p pns n̄ ē dare aliq^o corp^o ifitū mobile quia n̄ motu rē cū totū occuparet nec motu circulari qz tunc ifitū ptransiret infinitū i tpe fito vtqz ptractis ab alienis a cen^o ipsi^o i infinitā r posito q. a. moueat s. b. ad motū ipsius corp^ois ifitū. b. linea qui essentie vt s mota s; hoc ē ipossibile. Cū si eēt aliq^o ifitū mobile circularit illō eēt celū cū oīa alia p̄tineat s; vt ex dictis p̄s celū eēt ifitū nō possz moueri circularit qz tūc ifitū p̄trāsiret finitū in tpe finito cū celū in tpe finito p̄trāseat totū diamet^o m̄di finitā v3. a. b. r h^o ē ipossibile g^o ipossibile ē aliq^o corp^o in finitū circulariter moueri cū ergo celū moueat circulariter nō est ifitū intelligendū fm auer. q^o si aliq^o corpus ifitū p̄trāseat aliq^o magnitudinē i tpe finito r p̄trāsiret qlibet eius p̄tē i tpe finito s; ē im possibile q^o p̄trāseat aliq^o magnitudinē i tpe finito ergo r aliq^o ei^o p̄tem qz eadem est p̄positio infiniti ad totū r p̄tem qz infinita intelligenduz 2° q^o hic est duplex mod^o determinātis. s. v̄lis r p̄ticularis v̄lis p̄ quāto h̄f q^o est ipossibile corpus ifitū moueri localit ex quo nō p̄t p̄transire aliq^o magnitudinem in tpe finito. P̄ticularis at p̄ quāto h̄f q^o si celū eēt ifitū nō posset moueri circularit r tu hoc de clara hoc mō qm̄ ipossibile est q^o aliquid moueat nisi p̄trāseat aliquā magnitudinem i tpe finito s; celū si esse ifitū nullā magnitudinem p̄trāsiret in tpe finito neqz finitā neqz infinitā ergo.

Adhuc quēadmoduz lineā cuius finis est impossibile esse infinitā: sed si qdem ad longitudinez r sup̄ficie3. si militer cuius finis non contingit cū autē d̄minat n̄usquaz puta tetragonum infinitum aut circulum aut speram quemadmodum neque pedale infinitum.

¶ Adducit q̄rtā rōem r duo fac̄ p̄rio p̄mittit duas suppositiōes sc̄do p̄ponit ibi si igit. De p̄ria p̄te p̄mittit duas suppositiōes qz p̄ria est q^o sic ipossibile est q^o linea cui^o est aliquis finis sit infinita l3 si sit ifinita sit solū p longitudinem ita ipossibile est q^o sup̄ficies cuius est aliquis finis sit infinita hec sup̄pō p̄z sc̄cūda sup̄pō est q^o ipossibile est aliq^o corp^o figura tū esse ifinitū vt iragonū circularē rē. quemadmodū ipossibile est pedale esse ifinitū hec etiā sup̄positio p̄z quia omne figuratum est termino vel terminis clausū ex diffinite figure ergo nō est ifinitū. Intelligendū fm Auer. cōmto. xxxix. q^o linea nō p̄t ymaginari infinita nisi ex parte sui generis nō autē ex parte d̄iē nam linea diffinitur q^o est lōgitudō si

ue latitudine r p̄funditate fm genus q^o est longitudo potest ymaginari ifinita quia infinite longa s; cū aut differentia que est latitudo aut p̄funditas n̄ tales dimensiones nō habeat similiter: superficies cum sit longitudo cū latitudine line p̄funditate p̄t ymaginari infinite longitudinis r latitudinis non aut p̄funditatis. Corp^os etiam cuz sit magnitudo diuisibilis enim dimensiōes p̄t ymaginari infinite magnitudinis sed nō infinite dimensiōnū cū non possit esse plures illis tribus. Intelligendū secundo fm Auer. q^o figura est duplex. s. superficialis r corp^oalis figura superficialis claudit vna linea vt circularis vel pluribus vt triangularis r quadrangularis rē. figura corp^oalis clauditur vna superficie vt corp^ois sperici solidi aut pluribus vt corp^ois quadrati vel cubici. Et ex hoc infert q^o corpus figuratū nullo modo potest ymaginari infinituz nisi ex parte sui generis quia in quantum magnitudo non autem ex parte differentie. s. in quantum figuratum qz vt sic clauditur vna superficie vel pluribus r p̄ cōsequens est terminatū nisi quis ymaginaret ifinitū esse finitum ex quo vltius sequitur q^o nō p̄t ymaginari celum eē spericū r ifinitum imo omne qd̄ ymaginat esse ifinitū ymaginatur nō figuratum **Si igit neqz spera neqz tetragonum neqz circulus est infinitus nō existente autem circulo neque utiqz que circum erit latio s̄lr autem neqz infinito existente non utiqz erit finita si neqz circulus ifinit^o est non utiqz mouebit circulariter ifinitum corpus**

¶ Tunc format rationem r arguit sic nullum corpus sp̄icum aut alterius figure est ifinitū ergo nullum ifinitū est mobile motu circulari a n̄s patz ex dictis r p̄ria r3 motus circularis n̄ debet nisi corp^ori circulari si ergo nō reperit corpus ifinitū circularē nullū corpus ifinitū mouebit motu circulari. Intelligendū fm. Auer. q^o posset aliquis dicere q^o ista ratio b̄n p̄bat q^o celū nō est ifinitū qz mouet circulariter in tpe finito sed nō p̄bat qz extra celū nō sit corpus ifinitū mobile motu circulari. Respondet q^o hoc est impossibile qz ipossibile est corpus ifinitū esse rotundum r per p̄ns mobile circulariter.

Adhuc autem si. g. centz sit que: autem: a. b. infinita r que. e. ad rectum infinita r que. d. g. mota nunquam absoluet ab. e. sed sp̄ se habebit quā admodum. g. e. incidit ei que. r non igit circuit circulum que infinita

Adducit quintā rōez ponendo primo casuz i terminis sit. g. centrū illius corp^ois sperici qd̄ p̄ aduer

Liber

fariū ponit infinitū circulari i mobile q̄ p̄traba-
tur per centrū illius corporis vna linea infinita ver-
sus sursum 7 deorsū q̄ vocet a. b. sit postea vna alia
linea infinita ex vtroq̄ extremo secans p̄iozem su-
pra centz ad angelos rectos in p̄ucto. e. 7 vocet. c.
3. 7 imaginemur istas lineas quiescere deinde p̄tra-
bit a cetro. g. vna linea infinita vers^o. d. p̄uctū alatere
positū q̄ sit. g. d. 7 moueat ad motū corporis vers^o ali-
as lineas quiescētē 7 tūc accipit sic impossibile ē lieā
g. d. p̄trāsire lineā. c. 3. qz cū le. 3. sit infinita n̄ po-
terit linea. g. d. ab ea absolui 7 separi s; ad hoc q̄
tale corp^o spericū circulari moueat requirit q̄ liea
g. d. p̄trāsireat lineā. c. 3. g^o tale corpus nō poterit cir-
culari moueri p̄na nota 7 maior 7 minor p̄bat qz
ad hoc p̄ ille motus circularis cōpleat o3 q̄ lin ea.
g. d. p̄trāsireat partē corporis que est in opposito liee
e. 3. qd̄ fieri nō pōt nisi linea. g. d. absoluat a. linea
c. 3. quare 7c. ¶ **Intelligendū fm Auer. cōm. xli. q̄**
cū posuerimus aliquod corp^o moueri circulari ne
esse q̄ habeat cētrū siue illud corp^o sit finitū siue in-
finitū 7 h^o habet v^o d̄ centro motus 7 nō d̄ centro
magnitudinis qz infinitū nō habet cētrū magnitu-
dinis vt sup̄ius ostensū ē intelligendū 2° q̄ Auer.
alī declarat i casu dato q̄ linea. g. d. nūq̄ separabit a
linea. c. 3. 7 p̄ p̄ns nec p̄trāsiret 7 arguit sic si linea.
g. d. separēt a linea. c. 3. talis separatio nō eēnisi in
vltio p̄ucto e^o sed talis separatio nec fieri in vltio p̄-
cto g^o 7c^o a^o declarat p̄ maiorē qz si n̄ eēt separatio il-
larū lineaz abinuicē in vltis p̄uctis tunc restarent
adhuc alia p̄ucta fm q̄ d̄berent separi 7 p̄ p̄ns non
dū essent separe 7 ex alia pte erant separe g^o 7c^o. mi-
nor aut p̄bat qz infinitū fm q̄ infinitū nō habet vlti-
mū. ¶ **Intelligendū 3° q̄ Auer. arguit q̄ n̄ sit aliq̄d**
corp^o rotūdū infinitū mobile motu circulari 7 ar-
guit sic mot^o talis corp^o p̄ficere s; q̄llbz mot^o
corp^o rotūdū perficitur ergo 7c.

**Adhuc at si qd̄ infinitum celuz mo-
ueat autē circum in tempore finito in-
finitum erit p̄trāsitum erit. n. hoc
quidē manens celum infinitum hoc
at in hoc motum equale. itaqz si qui-
dem circuit infinitum ens infinitum
equale ipsi in tempore finito. Sed
hoc erat impossibile.**

¶ **Adducit sextā rōem 7 tria facit p̄io arguit odu-
cendo ad impossibile 2° oñsiue 7 ito epilogat ibi fa-
est at ibi tertia qd̄ quidem igl̄ d̄ p̄ia arguit sic si es-
set corpus spericū mobile motu circulari sequeret.
q̄ corp^o infinitū in tpe finito p̄trāsiret spaciū infini-
tū p̄ns est impossibile vt patet ex sexto p̄hicz 7 p̄bat
p̄na supponendo ad imaginationem q̄ celū sit tale
corpus spericū infinitū qd̄ ponat circulari moue-**

ri 7 sit vacuū infinitū qd̄ Auz. appellat celū manens
in quo sit celū sic in loco sibi equali cū locus sit eq̄-
lis locato 7 tūc notū est q̄ si debet perfecte circuire
o3 q̄ p̄trāsireat spaciū equale 7 per p̄sequens infi-
nitū est in tpe finito qz celū oī die circuit oēm terraz
¶ **Intelligendū fm Auer. cōmento. xliij. q̄ ymaginatō**
Auz. pōt esse ista q̄ per celū manēs intelligat vacu-
um infinitum cōtinens celum vt ponebant antiqui
7 per illud quod est in hoc intelligat celum contem-
tum in vacuo tunc. s. celum sit infinitum vt ponit ad-
uersarius circuido: spaciū suum in illo vacuo
p̄trāsiret spaciū infinitum in tpe finito qd̄
est impossibile. ¶ **Sed posset aliquis dicere quod**
ista imaginatio nulla est cum extra celum. Non sit
aliquid vacuum. Respondet. Auer. q̄ ista ratio n̄
valet nisi supposito q̄ omne corpus habeat locuz
in quo est 7 q̄ locus corporis sit spaciū cōtinens
quod d̄minuitur 7 augetur secunduz q̄ augetur
7 d̄minuitur corpora in eo contenta 7 hec iunt cō-
cessa ab antiquis licet non sint vera.

**Est autem 7 p̄uertibiliter dicere quod
si finitum tempus in quo. reuolutuz
est 7 magnitudinem que p̄trāsita
est necesse est esse finitam equale au-
tem ipsi p̄trāsivit finitum. igitur
7 ipsum.**

¶ **Nūc arguit osten siue dicens q̄ si tempus est fini-
tū quo aliquid mouetur circulariter. vt videmus
de celo etiam magnitudo p̄trāsita in tali motu.
est finita. 7 si sic etiam magnitudo mota ē finita q̄na
magnitudo mota p̄trāsiret in motu equale sibi iō
si spaciū est finitum mobile est finitum 7 ratio sū
datur super hoc quia vt habetur vi^o p̄hicz. motus
tempus magnitudo motus 7 spaciū se inuicēz cō-
sequuntur conuertibiliter quantum ad diuisioneꝝ
finitatē 7 infinitatē 7c. ¶ **Intelligendū secunduz**
Auer. cōmento. xliij. q̄ iste sermo non est conuer-
sus sermoni antedicto secundum actum sed secun-
dum potentiam. Unde superius dixit Aristo. q̄ si
celum esset infinituz moueretur i tempore infinito
hic at nō dicit p̄uersā illi. s. q̄ si celū mouet in tpe i
finito ipsū est infinitū sed dicit potentia illius sermōis
ex opposito cōstitū iserendo oppositonē aūtis. s. q̄
si celū circuit in tpe finito ipsū est finitum**

**Quod quidem circulo motum non
est terminatum neqz: infinitum sed
habet finem manifestum.**

¶ **Epilogat dicens q̄ impossibile est aliquod mo-
tū circulari motu esse infinitum manifestum est.**

¶ **Secundum capitulum secundi tractat^o primi li-
bri de celo in quo p̄batur impossibile esse corpus i
finitum mobili motu recto**

Sed adhuc neqz quod ad medium: neqz quod a medio fertur infinitum erit

Neqz i pcedenti capitulo Az. declarauit q non datur corpus infinituz mobile motu circulari nūc in hoc secundo ca' huius tractatus oñdit q nō dat corpus infinitū mobile motu recto et tria facit p̄io p̄mittit intentionē 2° p̄sequit tertio cōcludit seu ep̄i logat ibi secunda. Contrarie. n. lationes ibi tertia q quidē de prima dicit q manifestū est ex dicendis q ipossibile ē aliquod corp' eē infinitū mobile motu recto a medio vel ad mediū.

Contrarie. n. lationes que sursum et que deorsuz contrarie autem ad contraria loca: Contrarioz autem si alterum determinatum est et alteruz d̄ terminatum erit.

Probat pposituz et duo facit nam p̄mo pbat corpora mobilia motu recto eē finita rōne locorū naturalū eoz secūdo idem pbat rōe qualitātū motuarū fm locū sibi fa et adhuc si grauitas. Prima in dua qz p̄mo p̄mittit suppositiones secūdo p̄mittit ibi i secunda. Mediū autem de prima p̄mittit tres suppositiones. Prima est motus q sursum et motus deorsum sunt contrarij. Secunda est q illi motus sunt cōtrarij qui sunt ad loca cōtraria. Tertia ē q si vnum d̄dictorioz fuerit finitum et reliquū.

Mediū autem d̄terminatum est si n. undecunqz ferat deorsum qd̄ substat. non contingit. pertransire longi' medio loco: Determinato igitur medio loco et eum qui sursum locū necesse determinatum esse si autē loca determinata sunt et finita. et corpora erunt finita:

Nūc Az. format argūmētū suū et arguit sic loca naturalia corporū mobiliūz motu recto sunt finita q' et corpora ad talia loca mobilia t̄ consequentia q' locū debet esse equalis locato et añs probat Az. p̄mo de locis sursum et deorsū 2° de locis medijs ibi adhuc si sursum de prima dicit q locus deorsū qui est ad mediū est finitus et rō est qz ad illum locum naturaliter mouentur corpa graua que omnibus substant et non p̄trāseunt vltius ex hoc sequit q' si locus deorsū est finitus q' ē locus sursum est finitus p̄ suppositionē tertiā et sic apparet q' ex quo illa loca sunt finita qd̄ etiāz corpora ad illa naturaliter mobilia sunt finita. Intelligendum f̄z Auer. cōmento. xly. qd̄ per locum mediū Az. hic

intelligit locum simpliciter deorsū lz aliqñ capiat p loco aque aut aeris et sic equioce. Intelligenduz 2° fm Auer. q' signū q' locus mediū sit finitus est qz videmus oia graua descendere ex oi pte circūferentie celi cōsumili mō descensus et in eodē loco cōcurrūt qui ē mediū mūdi vlt̄ a quē nō p̄trāseūt qz si p̄trāseūt vlt̄erū mouerēt vlt̄erius nālū qd̄ nō est possibile d̄ graui. Intelligendū 3° f̄z Auer. q' iste motus descens' grauiū ad mediū mūdi p̄ lineas ini secantes se ad āgulos rectos in centro ex oi pte celi est et signū q' celum est figure spherice et cā est qz si eēt alterius figure pura q̄drate tūc graua descēderent p̄ lineas cōtinue eā distantes et nō cōcurrētes i p̄cto medio et p̄trāseūt p̄ctū mediū et p̄ p̄ns locus medi' nō eēt finitus qd̄ est falsum.

Adhuc si sursum et deorsum determinata sunt et intermedium necesse determinatum esse. si. n. non est determinatum infinitus utiqz erit motus hoc autem q' impossibile: ostensum est prius Determinatum est igitur medium: Quare et quod in hoc corpus aut existens aut fieri possibile. Sed et adhuc qd̄ sursum et deorsum fertur. potest in hoc factum esse natum. est n. hoc quidem a medio moueri. hoc autem ad medium. Ex his itaqz manifestum q' non contingit corpus eē infinitum.

Nūc Az. declarat idē de locis medijs dicens q' si loca extrema sunt terminata etiā loca media sūt terminata cū media claudat̄ extr̄is. Un̄ si loca media nō eēt terminata et extrema sic tūc sequeretur q' motus infinitus posset fieri in tpe finito qd̄ ip̄obatu est et p̄na t̄z suppositis duobus. Primū est q' est corpus naturale possit moueri ad suum locum nālē et ibi naturaliter quiescere. fm est q' aliq' corp' possit generari i loco sibi d̄rio vt ignis i loco t̄re istis suppositis p̄p̄na qz si ignis generet̄ in loco t̄re qui ē terminat' tūc ex p̄io supposito poterit moueri in tempore finito ad suum locū naturalem qui est loc' sursum qui ē terminat' et p̄ p̄ns si loca ini media sunt infinita sit motus infinitus in tempore finito relinquit ergo q' etiā loca media sunt finita et per consequens corpora in eis locata sunt finita quare patet ex parte locoz q' est ipossibile esse corpus infinitum mobile motu recto. Intelligenduz q' Auer. cōmento. xlyj. deducit ad aliū in cōueniēs si loca media non essent terminata videlicet quod si ignis poneretur in terra nunquam attingeret ad

p̄ suppo
3^a

Sit .n. finita z sumatur infinitum qui dem corpus in quo. a. b. grauitas au tem ipsius in quo. g. Auferatur igit ab infinito finita magnitudo in qua b. d. z grauitas eius sit in quo est. e. itaqz. e. e quod. g. minus erit minor ris eni grauitas minor. mensuretur autem minus quotiescunqz z ut gra uitas minor ad maiorem. b. d. ad. b. z: fiat contingit enim auferri ab infi nito quamcunqz. si igitur proportio naliter magnitudines grauitatibus Minor autem grauitas minoris est magnitudinis z maior maioris uti qz erit equalis igitur erit finiti z infi niti grauitas

Pro dicit vnum quod dixerat scilicet qd si gra ue est infinitum eius grauitas est infinita z similiter intelligitur de leui z tria facit fm qd tres rationes adducit ibi fa adhuc aut si ibi tertia z in equalium magnitudinum de prima arguit sic si infiniti corpo ris non esset grauitas infinita sequeretur quod im possibile esset qd corpus finitum z corpus infinitum essent equalia in grauitate consequens est falsum qz infinitum excedit finitum sine proportioe. etia hoc patet quia grauitas z leuitas insequuntur corpoz magnitudines consequentiam autem pbat phis p supponendo primo qd. a. b. sit corpus graue infinitu si daret z sit. g. grauitas eius finita per aduersariu ab illo finito auferatur vnum corpus finitum quod sit. b. d. z sit grauitas eius finita. e. tunc notum est qd grauitas. e. est minor grauitate. g. quia minoris corpoz est minor grauitas z cum vtraqz illarum sit finita grauitas maior videlicet. g. habebit vnaz pportionem supra. e. sit ergo dupla z tunc pono qd ab illo infinito refertur iterum vnum aliud corpus finitum quod vocetur. b. z. se hns in tali pportioe ad. b. d. corpus finitum primo sumptum in quali p portione se habet grauius. g. ad grauitatem z tunc arguitur sic: b. z. se habet in tali proportione ad. b. d. in quali se habet g. grauius ad grauitate. e. ergo si. b. d. habebit grauitatez. e. b. z. habebit grauitate g. qz magnitudines pportionantur grauitatibus earu z tunc vltra. b. z. habet grauitatem. g. que est grauitas corpoz infiniti z est corpus finitum ergo corpus infinitum z corpus finitum habebunt graui tates eqles qre zc. ¶ Intelligendum fm Auer. co mmento. xlvij. qd. Az. imaginatur latitudines graui tatis in tali corpore infinito per modum linee qm

sicut linea est diuisibilis in partes in infinitum diui sibilis quantitatie ita grauitas z quelibet talis q litas est diuisibilis in partes in infinitum diuisibilis ¶ Intelligendum secundo secundum. Auer. qd ro Az. tenet p via pportionis vel talis modus argu endi est bonus vt patet. v. euclidis.

Adhuc autem. si maioris corpoz maior grauitas ei qd est. i. b. maior erit grauitas quam. z. b. quare finiti grauitas erit maior quam infiniti

Probat idem p secunda roem z arguit sic si cor poz infiniti grauitas esset finita sequeretur quod in casu aliquo corpus finitum haberet maiorez graui tatem qua corpus infinitum datum pns est impos sibile z pbat consequentia retento casu priori. s. qd a: b. in finitum habeat grauitatem finitam puta. g. si addatur in casu illo qd. b. sit vnum corpus refectatu ab illo infinito qd sit maius. b. z. de qua. probatu su it ipsum habere grauitatem equalem grauitati. a. b. infiniti tunc pz cum corpus. b. sit maius. b. z. v. z. g. que est grauitas corpoz infiniti sed. b. est corpus finitum ergo corpus finitum habet maiorez graui tatem quam corpus infinitum quod erat probadu

Intelligendum secundum Auer. comento. xlix. qd est per se notum quia magnitudo corpoz gra uium est secundum grauitatem eorum sic qd corpo ra graui se superant in grauitate secundum supera tionem eorum in magnitudine z subdit qd hoc hz veritatem in corpozibus eiusdem speciei sicut ppar ando vna terram simplicem ad alia z ita intelligat de leuisbus non aut habet veritatem. in omnibus corpozibus cum magnum lignum plus ponderat qd plumbum puum

Et in equalium: magnitudinum ea dem grauitas erit inequale. n. finito infinitum.

Probat idem per tertiam roem z duo facit primo quod dictum est z remouet quedam dubia ibi scda Nihil aut est. de prima arguit sic si non esset vezz qd imaginatiue infinita esset grauitas infinita seque retur qd magnitudinu inequalium esset virtutes eq les consequens est impossibile qz vt bitum est vir tutes corpoz insecuntur eoz magnitudines z eis pportionantur z consequentia tenet quoniam finitum habet grauitatem finitam ex quo ipsa est finita debet posse attribui alicui infinito modo i fi nitum est in equale finito quare zc. ¶ Intelligendum secundum Auer. comento. xlix. qd. Az. hz p magno inconuenienti qd magitudinum in equalium sit equa lis grauitas z hoc dic ee intelligendu de corpozibus eiusde spei vt dicebat supra z cu hoc consimiliu par tiu vn qd dca est totu dissimiliu ptu z quoddaz consimiliu illud totu e dissimiliu ptu cui non qlibet p f

Primum

Quantitativa est ei? d' denominationis cui eo sicut aial cuius vna ps quantitativa e' caro 7 alia os 7 eaz nulla est aial illud at est p'siliu' priu' cui? q'libet ps quantitativa est eiusd' denominationis cu' toto vt ignis cuius q'libet ps quantitativa est ignis 7 de his est vez q' v'tates p'portio'atur fm q'magnitudines p'posito natur

Nihil autem differt grauitas comensuratas esse: aut incommensuratas: 7. n. non comensuratis existentibus eadem erit ratio puta si intentio mensurans excedit .g. grauitatem: mensurandis .n. b. d. tribus totis sumptis maior erit grauitas quamq; in quo .g. quare idem erit impossibile. Adhuc autem etiam contingit. comensuratas sumere:

Nunc Az. reou'z q'da' dubia 7 q'tuor: sac' q'z p'rio remouet primu' dubiu' fm' itiu' q'to p'cludit ibi ha' nihil. n. d'it ibi tertia neq; vtiq; ibi q'ta q' pp' manifestu'. De prima dicit diceret aliquis q' fundamentu' assumptum non valeat na' assumptu' est q' .g. grauitas corporis infiniti ex q' est finita p'out mensurari p' grauitate. e. q' est corporis. b. d. q' etia' est finita mo' hoc no' est necesse q'z stat q'd grauitas. e. no' sit ps aliquo' a grauitatis. .g. sic si grauitas. e. esset vt q'tuor 7 grauitas. g. vt decem. R'ndet Az. q'd hoc no' obstat fundam'to suo q'z dato q'd grauitates ille no' sint comensurabiles t'n grauitas minor multotiens sumpta faciet maior'z grauitate' qua' sit grauitas. g. q'z si grauitas. e. q' e' vt quattuor ter multiplicet faciet xii. g. tunc grauitas. b. d. corporis triplicata faciet grauitatem maior'z grauitate'. g. 7 hec grauitas maior'z copetet corpori finito q'z triplo. ad. b. d. q'd est finitu' 7 tunc dempto excessu' fiet equalis grauitas ipi .g. copetentes etia' corpori finito 7 tunc sequit' intentu' q'z grauitas corporis finiti erit equalis grauitati illius corporis infiniti dato q'd corpus infinitu' habeat grauitatem finita'.

Nihil. n. differt incipere a grauitate: aut a magnitudine: puta si sumat comensurata grauitas ei q'd .g. que in quo. e. ab infinito auferat habens grauitatem in quo. e. puta. d. b. deinde ut grauitas ad grauitatem. b. d. ad altam fiat. Magnitudinem puta ad. b. 3. contingit. n. infinita. Existente magnitudine quantumcunq; . abla-

tum esse his. n. sumptis. comensurare erunt magnitudines 7 grauitates inuicem.

Remouet h'z dubiu' q'z diceret aliquis dubito an iso'mado argum'tu' debeo' incipere a comensuratoe magnitudinu' inuicem an debea' incipere a mensuratione grauitatu'. Respo'det. Az. q'd nihil d'it siue incipiat a mensuratione grauitatu' eu'do ad comensuratione' magnitudinu' siue e' contra 7 totu' p'z ex dicit' Nec utiq; magnitudinem omnio'meram esse. aut anomieream nihil differret ad demonstrationem semper. n. erit sumere equaliter grauia corpora ei q'd est. b. d. ab infinito. quanta cunq; aut auferentes aut apponetes

Remouet itiu' dubiu' q'z dicitu' e' si isitu' h'et grauitate' finita' Posset aliquis dubitare. dato q'd infinitu' h'et grauitate' finita' vtz posset ab ipso sumi. vnu' finitu' q'd h'et grauitate' eq'lem sue grauitati' respo'det Az. q' sic siue tale sit p'siliu' priu' siue distimiliu' q'z a corpe infinito sumo corpus finitu'z siue sit ps ho'genea' v'l no' du' h'eat certa' grauitate' 7 tadem replicabo totiens assumendo de infinito corpe eq'lis grauitatis q'd illud finitu' resultas ex oibus illis finitis finities sup'is siue equalibet siue. no' habebit. grauitatem equalem grauitati ipi' infiniti si sua grauitas sit finita.

Quapropter manifestum ex dictis qm non erit infiniti corporis finita grauitas. infinita igit si: igit hoc impossibile 7: infinitum aliqd esse corpus impossibile

Concludit dices q' manifestu' est ex dictis q' infiniti corporis no' est finita grauitas sed infinita e' p'batu'z q' si nulla grauitas est infinita ipossibile est esse corpus infinitu' mobile motu recto. Circa dicta dubitatur vtru' virtutes corpm insequat' eoz magnitudines vt videt velle Az. sic q' in maiori corpe sit maior virtus 7 in minori minor'z arguit' q' no' p'rio sic possibile est igem maior'z esse minoris virtutis igne minore g' 7c. p'bat assu'ptu' ponendo igne maior'z e'e multo rario'z t'ne minor'z pp' q'd sit minoris actiuitatis 7 sic gleba tere purre est maior'z q' sit parua ps eius 7 t'n no' est grauior' cu' h'eat grauitate' eq' intentu' p'ci pue alf. n. no' esset pura g' virtus no' insequit' p'portionalit' magnitudinē 7c. 3 sic puu' plubu' pl' p'oderat q' magnu' lignu' silr i toto ethergeneo stat p're minore p're minore p'te maior'z pl' ponderat vt pua ps ofsis maior'z p'te carnis 7 idez pot' argui d' p'rib' ho'geneis difformit' itensis. p' r'nsio i sciendo p'rio q' e' fmo

d' virtute mali & extensa ad extensioem subiecti vt sunt
 grauitas leuitas &c. & nō d' virtute i mali vt est aia in
 relectiua sciendū q' dicitur A2. d3 intelligi p' paritue
 facta nūc co'p'ora eiusdē sp'ei sp'aliſſime & p' tūū p'ſiſtūz
 & alijs p'ib' ex pte raritatis & dēſitat' & alijs huius
 mōi vt itēſōe & r'emiſſiōe &c. ſciendū 3 q' co'p' aliq' eē
 maior' v' mior' v' ut alio pōt' intelligi dupl'r. vno itē
 ſiue alio mō q' ad actiuitatē & potentia ſeu forme m' l'
 tūū d' nūc ponit' p' d' uſiōes p' 2° in miori co'p'e
 p'ſiſt' & eiusdē sp'ei eſt virt' material' maior' & i miori
 p'ſiſt' virt' e' mior' p3 vbi capiāt due ire pure vna
 bipedal' alia pedalis cū dimidio & bipedalis p'dem
 ſef ad pedale tūc i hac erit grauitas maior' q' ad acti
 tatē l3 nō q' ad gradū & tū erit mior' q're. &c. ſa 2° nō
 q'libet virt' extenſa alicui' co'p'oz' ſimplicis ſine cō
 ſiſtis eſt cū ſubō p'portioat' diſiſibilis alijs p'ib' ex p
 te raritatis & denſitat' p' p' capto igne bipedal' cui'
 p'ia medietas ſit vniformit' calida vt octo ſa vt ſex
 tūc p'ia erit maioris virtutis qz itenſior alijs p'ib'
 &c. Et cōſiſt' poſſet d'clarari d' grauitate. Ex q' ſeqt'
 eē p'ma g'nabile co'p'z' inſinitū h're tūmō. grauitatē
 finitā vt ſi i p'ia pte p'portio' ali' hore ſuture miorib'
 imināt' ad ſinē capiat pedale h'ns grauitatem. vt
 octo & in ſa pte p'portionali ei addat pedale h'ns ſo
 lū grauitatez vt q'tuoz' & ſic i inſinitū ſp' ſubduplādo
 grauitatez pedalis de nouo additi tūc i r'ine illō erit
 inſinitū q' t'itatie & habent ſolū grauitatez. vt. xvj. ter
 tia p'clo & r'niſſalis ois virt' m'alis & extenſa ad exten
 ſionē ſubiecti eſt p'portionalit' diſiſibilis ad diuiſio
 nez ſubiecti oib' uſ alijs p'ib' ex pte raritatis & dēſi
 tatis itenſiōib' & vniformitat' &c. p3 qz ali' cetera nō
 eſſēt p'ia & h3 hūc modū i maior' co'p'e e' maior' vir
 tus & miori mior' oib'. v3 p'ibus ex'itib' &c. Iſto
 etiā mō p'portio' virtutū eſt ſumenda ſm p'portioēz
 magnitudinū vt vult A2. Ite3 h' mō maioritas ex
 tenſiōis l3 nō arguat maiorēz extenſiōēz gradualez
 q'litatis arguit tū maiorē multitudinem forme &
 acuitatis & tūc p3 ſolō ad obiecta qz in p'io argu
 mto eſt diſp'itas ex pte raritatis & dēſitat'. Ad ſin
 d' q' l3 tota gleba nō habeat itenſiōē grauitatē tū
 h3 p' d' ea extenſiue & i mltitudine q're eſt ponderoſi
 oz Ad tertiu nō ſunt cetera p'ia vt p3

Ed adhuc quoniam infinitā ef
 ſe grauitatem. impoſſibile ex
 his manifeſtum ſi. n. tanta gra
 uitas tanta in hoc. tempore mouet
 tantum & adhuc in miori. & analo
 giam quā grauiter habent tempora
 econuerſo habebunt puta ſi media.
 grauitas in hoc duplum in mediate
 eius. adhuc finita grauitas oēm fini
 tam mouet in quodam tpe finito:

¶ Nūc pbat aſs p'ncipal' p'ſeqntie ſup'i' aſſūpre. ſ. q'
 ipoſſibile ſit grauitatē aut leuitatē eſſe inſinitā & tria
 facit ſm q' tripl'r hoc pbat ibi ſa. minimū at' ibi itia
ſed adhuc necē. P'ia i duas p' p'mittit necia q'dā.
 2° p'ut. p'poſitū ibi necēſſe igit' ex his p'ia poſſ3 d'idi
 i tres ptes ſic tria necia p'mittit ibi ſa & a'ologā vbi
 itia Adhuc finita grauitas d' p'ia p'mittit q'. ſi aliq'
 grauitas mouet aliq'd mobile in aliq' tpe maior' gra
 uitas mouebit idē mobile i miori tpe p' cāle. ſpaciū
 d' ſa p'mittit q' talis e' p'portio t'p'm mſuratū motus
 puenientes ab aliquib' grauitatib' q'lis e' p'portio
 taliū grauitatū adiuicē mō tū puerſo. ſ. q' ſi vna po
 tentia ſit dupla ad aliā tps mor' ei' erit ſubdupl'z
 ad tps mor' puenientis a miori co'na ſubdupla
 vt ſi potētia vt q'tuoz' mouz ſuū mobile i vna hora
 potentia dupla mouebit idē mobile i mediate hore
 p' idē ſpaciū de itia p'mittit q' q'libet grauitas finita
 mouet mobile finitū i tpe finito. ¶ Intelligendū h3
 cōm'atorē p'mento. li3 q' p'portio maioris grauita
 tis ad miorē eſt ſic p'portio mioris t'p'is mſuratū
 motū ad tps maius & ſubdit q' ſm augm'tū graui
 tatis i inſinitū ſit mioratio t'p'is i inſinitū vt ſi graui
 tas maiorē in duplo miori tpe mouet. idē mobile
 p' idē ſpaciū alijs partib' ex pte vniformitatis &c. &
 ſi i triplo maiorē in triplo mioratū t'p' & ſic i inſinū
 &c. ſ3 circa ſuppoſitiōēz ſam & dicitū p'm'atorē e' du'
 pua qz pōito q' grauitas vt q'tuoz' moueat reſiſten
 tiā vt tria ſi p' ea duplicat' grauitat' & fiat vt octo mo
 uebit grauitas vt octo eadē reſiſtētiā p' eāle ſpaciūz
 i miori tpe q' ſb duplo qz motu magis q' i duplo ve
 lociozi motu pōzi & a p'portioē maiorē q' dupla ad
 eāq' p'z' habebat grauitas vt q'tuoz' ad reſiſtētiāz
 illā mō p'portio velocitātū in motib' attēdit penes
 p'portioēz p'poſitū potentiaaz ad reſiſtētiāz dual
 & nō penes p'portioem potētiarū ad reſiſtētiāz vt
 clare pōt' ondī q' at' grauitate duplata ſit p'portio
 plusq' dupla ad p'cedēē p3 qz p'portio octo ad tria
 eſt plus q' dupla ad p'portioēz q'tuoz' ad tria. Rū
 def q' cū A2. & p'm'atorē d'nt q' dupla grauitas i du
 plo miori tpe mouet eadē reſiſtētiā p' idē ſpaciū per
 grauitatē duplā intelligūt grauitatē h'ntē duplā p'por
 tionem ad illā quā habuit p'ioz' grauitas reſpectu
 eiusdē reſiſtētiē.

Necēſſe igit' ex his ſi qua eſt infinita
 grauitas moueri quidem ſm tantuz
 quantum finita: & adhuc non moue
 ri quidem eo qz proportionaliter o3
 ſm excellētiā moueri p'rarie at' ma
 ior in miori. p'portio at' nulla eſt infi
 niti ad finitum. Mioris autem tem
 poris ad maius finitum ſed ſēper in
 miori.

Liber

Nunc Az. probat ppositioez et irredite tales rōez sic daret grauitas infinita siue in corpe finito siue infinito sequeret qd aliqd in infinitū graue si moueret eā velocit moueret sicut aliqd finitū graue aut oio nō moueret pñs est impossibile et pñs qd ad primā ptem qz infinitū excedit i virtute et potentia finitū p infinitū ergo nō seqt illi in mouendo et quo ad sam qz tunc talis grauitas esset ibi frustra ex qd nō posset moueri sed pñs qz si corp' hñs grauitatē infinitā moueretur i aliq' tempore moueret cū ois mor' fiat in tpe aut g' i tpe finito aut infinito nō infinito qz qto potentia est maior tāto veloci' et i minor tpe mouet suū mobile p suppositōem hñs grauitas finitā mouet i tpe finito vt notū ē ex suppoē itā g' infinita mouebit in minor tpe et sic non in tpe infinito si g' dicas qd mouebit i tpe finito quātūcūqz puū sit illō verbi gra vt in hora tūc capto grauitatē finitā qd moueat i maior tpe vt i die et tūc p3 qz illa poterit tm maiorari fm pportioem finitā qd mouebit illō idē mobile in hora qd pñs mouebat in die per eāle spaciū et sic i eāle tempore mouebit grauitas finitā et infinita et sic p3 qz pñs pars psequens illati sequit sed ad pbādū sam ptem sequit Az. supponit vore pñs est qd oē qd mouet pportioat d3 moueri h3 excellentia potentie supra resistentiā fm est qd tpus pñs nō se h3 potentie sic declaratiū ē supra finitū est qd infiniti ad finitū nulla est pportio qrtū est qd maioris tps ad minus est aliq' pportio et eōuerso qñtū est qd semp maior potentia i minor tpe mouz quā minor. His suppositis arguit sic si corp' hñs infinitā grauitatē moueret. aut in aut i tpe nō in qz in hō sit mor' si in tpe nō infinito qz d3 moueri in minor tpe qd graue finitū ex quo et grauitas est maior nec ē i tpe finito qz in eodē tpe dato p multiplicatōez alicui' grauitatis finitū poterit mouere grauitas finitā idē mobile in eāli tempore cū grauitate infinita h3 hoc est impossibile qz vt p3 ex vna suppoē infiniti ad finitū nulla ex pportio ergo et qd at sic possit augeti potentia seu grauitas p3 ex pñs dicit. Intelligēdū qd ex pñs supposito aliqui dicit Az. velle qd velocitas motū i sequit pportioez excessuū potētiarū ad suas resistentias qd nō est verū. Vñ per excellentias nō debem' intelligere excess' potētiarū et sed excess' pportionū potētiarū ad resistentias.

Minimum at non est. neqz si eēt que utilitas utiqz esset. alia. n. ptra finita sumeret in eadem pportioē in qua infinita. ad alteram maiorem. Itaqz in equali tempore equales utiqz. moueret infinita finite. sed impossibile
Nunc adducit sam rōem per modū remotionis dubij qz diceret aliqz ego dicam qd illa grauitas in finita mouebit i tempore mi' et in illo nō pōt mouere grauitas finita hoc remouet Az. dicens p non

datur tale temp' minimū et si adhuc poneretur nō posset poni ita puūm quin per multiplicationem grauitatis finite posset mouere eo tēpore grauitas finita qre sequeret qd in equali tpe grauitas infinita mouebit et grauitas finita et hoc si ponat qd grauitas infinita moueat certo tpe finito. Intelligēdū fm pmetatoz pmeto. liiij. qd ista rō pñs p via pportiois et hoc sic declarat sumat pua grauitas finita que moueat aliqd mobile p aliqd spaciū i maior tpe quā grauitas infinita dato qd esset postea accipiat vna alia grauitas finita maior pñs cui' pportio ad grauitatē pñam sit pñs tanta quāta est pportio tēporis maioris in quo mouet illa pñs grauitas ad temp' min' in quo mouet grauitas infinita. et tūc necesse est ex tali pportioē tēporis ad tpus et grauitatis ad grauitatē qd in eāli tpe grauitas finita et supra pertranseat equale spaciū cū grauitate i finita.

Sed adhuc necesse si quidem in qualicumqz tempore finito mouet infinita: aliam in ipso finitam grauitatem haberet hoc mouere quandam finitam: impossibile igitur infinitam esse grauitatem similiter autem et leuitatem et corpora ergo infinitam grauitatem habentia et leuitatem. impossibile.

Ponit etiā rōem dicens qd si daret grauitas infinita moueret i eāli tpe magnitudinē infinitā cui' ē grauitas tempore in quo mouet grauitas finita magnitudinē finitā sed hoc est ip' et pñs impossibile est esse grauitatē infinitā et similiter leuitatē infinitā ex quo pcludit qd est impossibile esse corpus habens grauitatem aut leuitatem infinitam.

Quod quidē igitur non. est infinitum corpus palam per ea que secundum partem speculantibus hoc modo: et uniuersaliter intendentibus: non solum secundum rationes eas: que indictis nobis circa principia determinatum est. n. et ibi uniuersaliter pr' de infinito quō est et quomodo non est sed et nunc alio modo.

Epilogat dicens qd est māifestū qd impossibile est eē corp' infinitū et hoc nō solū est māifestū fm speculationē factā hic h3 et per dicta in libro d' pncipijs qz i libro pbicoz. s. i. tertio vbi d' terminatiū est d' infinito vlt' quō est et quō nō est sed hic alio modo qz pncularius. Intelligēdū fm Auer. cōmento. lv. qd alia dū

Primum

est speculatio de infinito hic et in ter^o phisicorum primo quod determinat de infinito secundum actum et secundum potentiam ostendendo quod non datur infinitum in actu sed bene in potentia hic autem determinat solum de infinito secundum actum quia ostenditur quod non sit infinitum actu et quod mundus sit finitus si. n. corpora constituenta mundi sunt finita numero et magnitudine ut ostensum est in phisicis sequitur mundum finitum esse et quod cum subiectum illius scientie sit. vltius ibi vltius ostenditur quod non datur infinitum. vnde ibi generaliter ostenditur quod nullum corpus naturale sit infinitum hic autem hoc ostenditur particulariter quod de mundo. et corporibus ipsius constituentibus. Tertio quod ibi dicitur hoc declarat per rationes vltimas et rationes omnibus entibus naturalibus hic vero per rationes proprias unicuique corporum quare notitia ibi tradita de hoc est magis composita et persuaasiva sed tradita hic est magis particularis et determinata Tertium capitulum secundi tractatus primi libri de celo et mundo in quo probatur quod est impossibile esse corpus infinitum per rationes naturales communes.

Ostenditur autem intendendum utrum si non infinitum quidem corpus quod omne. Sed tamen adhuc tantum quidem ut possint esse plures celi. Forte. n. utique quis hec dubitabit quoniam quemadmodum qui circa nos mundus constitutus: est nihil prohibet et alios esse plures quidem uno. non tamen infinitos primum at dicamus uniuersaliter de infinito.

Supra Aristoteles probavit quod impossibile est esse corpus infinitum motu circulari et sicut mobile e motu recto et hoc ut ostendat mundum esse finitum magnitudinis per rationes naturales proprias in hoc tractatu ca^o huius tractatus vult idem facere per rationes communes et duo facit. primo premitit intentionem et persequitur ibi. Necessesse est itaque de prima dicit quod postquam perscrutatum est de mundo quantum ad hoc quod non est infinitum eo quod non est dare corpus infinitum mobile motu circulari aut recto adhuc restat videre utrum dato quod mundus sit finitus illo modo an sit finitus multitudinis seu numero. Nam de isto est magna dubitatio speculativa non cum sit ratio euidentis que non sit alter mundus ita constitutus ex elementis sic iste tamen ad perscrutandum de hoc oportet perscrutari prius de infinito an sit infinitum magnitudines per rationes vltimas. Intelligendum secundum auer. commento. lvi. quod cum declaratum sit partes istius mundi esse determinatas numero et magnitudine ut patet de elementis et celo necessarium est quod mundus finitus sit finitus quod ex finitis magnitudine et multitudine non resultat nisi infinitum. Intelligendum secundo. secundum auerrois quod ista dubitatio utrum mundus sit vnus vel plures est vna dubitatio de illis de quibus natura appetit scire et plus appetit scire de ista quam de illa videlicet utrum mundus sit finitus

vel infinitus magnitudine. Ideo Aristoteles vult investigare de ista propter magnam nobilitatem eius et subdit quod inuestigatione principiorum hec questio est magnum principium quod si mundus est vnus est vnum principium et si sunt plures oportet quod principia sint plura. Intelligendum tertio quod celum. capitur tripliciter. Vno modo pro mundo alio modo pro aggregato ex orbibus celestibus et alio modo pro vltima sphaera hic capitur primo modo. Necessesse itaque corpus omne aut infinitum esse. Aut finitum et si infinitum aut anomiomorum totum aut omniomerum et utique si anomiomorum aut ex finitis speciebus aut ex infinitis.

Nunc prosequitur probando intentum et duo facit quia primo ostendit quod non datur corpus infinitum ex parte motus localis secundo ex parte motus alterationis ibi quod autem omnino impossibile. Prima in duas quia primo premitit. suppositiones secundo adducit rationem ibi quod quidem igitur de prima premitit tres suppositiones prima est quod necesse est omne corpus esse finitum vel infinitum secunda quod necesse est quod si infinitum corpus sit quod sit consimilium partium vel dissimilium tertia est quod si infinitum esset dissimilium partium aut esset compositum ex infinitis partibus specie differentibus aut ex finitis in specie infinitis tamen magnitudine omnibus vel pluribus aut saltem vna

Quod quidem igitur non possibile est ex infinitis manifestum si quis nobis sinat. manere primas ipotesies. finitis. n. primis motibus entibus necesse et spes simplicium corporum esse finitas simplex. quidem. n. qui simplicis corporis motus simplices at finiti motus sunt necesse at se motum habere omne corpus phisicum.

Adducit rationem duo facit quia primo ostendit quod non datur corpus infinitum etherogenum seu partium dissimilium secundo quod non datur corpus infinitum homogeneum seu similitium partium ibi sed adhuc neque totum prima in duas quia primo ostendit quod non datur corpus infinitum etherogenum compositum ex finitis specie differentibus secundo quod non datur tale compositum ex finitis specie et finitis magnitudine ibi sed. tamen ex finitis. De prima dicit quod impossibile est esse aliquid quod corpus infinitum etherogenum compositum ex infinitis specie differentibus si quis concedat suppositos positos supra Unde Aristoteles arguit sic motus locales simplices sunt finiti ut ostensum est. ergo corpora simplicia sunt finita secundum speciem

Primus

aliquē terminū et cū illuc peruenerit ibi quiescet iō nullus talis motus ē infinitus.
Adhuc si et discreta sunt nihilminus continget utiqz ex omnibus ignem i infinitum esse.

Ad idē adducit tertiā rōem et arguit sic si daret infinitū. et. dicendo qd solū vnū simpliciū cōponētiū ipsū est infinitū magnitudie hoc ē impossibile qz tūc illō dstrueret alia cū elta sint iūlcē p̄ria et infinitū infinitā p̄portōem hēat supra finitū et si diceret nullū ele mētū eē infinitū sed alicui? ektū puta ignis infinitas. eē ptes numero s; magnitudie finitas sufficientes ad hoc vt mixtū sit infinitū dic. az. qz hoc argumētū factū nō tollit qz ille ptes sint actu separe p̄nt tam p̄tinuari et facere vnū simplex infinitū et sequet i cōueniēs adductū de hac rōe b̄cuitati indulgēs Az. ponit solū remotōem dubij. Intelligendū s; cōmentatorē p̄nto. lx. qz si esset infinite ptes segregare eas possibile eēt cōgregari et tūc fieret magnitudo i finita hoc at intelligendū est vbi q̄libz illaz p̄tū eēt maior hac certa data qz si ad imaginatōez pedale esset diuisū fm ptes p̄portōales p̄portōe dupla quā tūcūqz eēt infinite multitudīe tñ agregate nō facerent nisi pedale.

Sed corpus erat undiqz discēsiōes habens itaqz quomodo possibile est plura. quidē dissimilia ut unūqz qz at eoz infinitum esse: undiqz .n. unuz quodqz oportet infinitum esse.

Tūc ponit quartā rōem dicēs qz si daret corp⁹ infinitū et. tūc oia simpliciā cōponentia ipsū essent infinita magnitudine aut saltē vnū eoz et cū qdlibz eoz sit corpus nāle et huiusmōi corpus sit hñs tres dimensiones quō est possibile in aliquo toto esse plura talia diuersa in spē qzū quodlibet sit infinitū aut alterū tñ qz vnū ex his occupabit vndiqz cū sic corpus extensū fm oēs dimensiones et nō cōpatiet secū reliqua et p̄p̄s ibi nō erūt aliqua duo diuersa specie sed totū erit vnū simplex. Intelligendū fm cōmentatorē cōmento. lxi. qz postqz Az. diuisit corpus in simplex et cōpositū recto ordine p̄ius debebat ostendere qz nullū simplex est infinitū et postea de cōpositū p̄tū tñ declarauit hō de cōpositis qz ex illo appz et qz nullū simplex faciens ad cōpositiōem mixtū est infinitū iō subdit qz hec dem̄sa nihil p̄bat de corpore celesti qz nō sit infinitū qz nullus est elementū in sequenti tñ demonstratiōe ostēdet vlt qz n̄ lum sit corpus simplex infinitum.

Sed adhuc neque totum omiōmez p̄tingit infinitum esse p̄mum quidē .n. non est alius preter istos motus:

Habebit igit unum horum si at hoc accidet aut grauitatē. infinitam aut leuitatem esse infinitam. Sed adhuc nō possibile corpus qd circumfertur Impossibile. n. infinitum circuiferi. Nihil. n. idiffert hoc dicere quam celum dicere infinitum esse hoc autē ostensum est quod non est possibile.

Tūc vult ostendere nullū corp⁹ infinitū eē hōgeneū seu siliū p̄tū et duo facit sic duas rōnes adducit ibi fa s; adducit neqz ois de p̄ria facit talē rōem si daret corp⁹ infinitū hōgeneū cū eēt corp⁹ nāle tūc eē mobile fm locū s; hoc est impossibile qz si moueret s; locū aut moueret sursum aut deorsū aut circularitē n̄ sursum qz hoc faceret p̄ leuitatē et sic daret leuitas infinita vt oisū fuit et hoc est impossibile neqz deorsū qz si moueret deorsū hoc faceret p̄ grauitatē et sic daret grauitas infinita qd ēt ē impossibile neqz ēt p̄bat dicit qz moueret circularitē qz vt p̄batū est impossibile est infinitū moueri circularitē et subdit qz quātū ad hoc nō d̄t dicere infinitū moueri circularitē et celū eē infinitū modo quod sit impossibile celum esse infinitum oisū est. Intelligendū fm Auer. cōm. lvij. qz qz forma cū sit finita est eā finitatis magnitudis iō sit magni? esset infinita eius forma eēt infinita cū ergo nulla forma grauis aut leuis videlicz grauitas aut leuitas sit infinita sequitur qz nullū graue aut leue sit infinitū. Intelligendū 2° qz cū celū moueat circularitē et ois mot⁹ circularis sit finite circuliōis et impossibile sit corp⁹ infinitū facere circuliōem qz si moueret moueret tpe infinito neqz p̄leret circuliō ymo si eēt impossibile esset ipsū moueri aliquo motu locali iō impossibile celū ē esse infinitum.

Sed adhuc neqz omnino infinitum p̄tingit moueri. aut. n. fm naturam mouebitur aut uiolentia et si quidez uiolentia est ipsi et qui fm naturam quare et locus alius equalis inquem fertur hoc autem impossibile

Adducit fm rōnem et arguit sic si daret tale infinitum cum esset corpus naturale esset mobilē aut ergo motu naturali. aut uiolento si uiolento ergo etiam naturali qz cuiuscūqz inest aliquis mot⁹ p̄tū nām sibi cōtrari? inest idē s; naturā si dicat qz nālī tūc tale infinitū habebit et locū nālem ad quē nālīter moueret in q̄ nālīter quiesceret s; hoc est impossibile qz infinitū si eēt totū occuparet neqz possit eē in aliq̄ loco neqz circūscribi. Intelligendū secūdu cōmentatorē cōmento. lxiii. qz dem̄sa? imediate precedens est vniuersalior ista. nam illa dem̄sat vniuersaliter.

Liber

q̄ nullum hōgeneum sit infinitū: siue sit mobile circulariter siue motu recto hec autem solum probat de mobilibus motu recto sed tamen ē vniuersaliū illa que probat q̄ nullum infinitū sit. mobile motu recto p̄pter hoc q̄ non datur grauitas aut leuitas infinita q̄ illa solū p̄bat p̄ motū nālem hec autem tam per motum naturalem q̄ per motum violentum: et subdit post q̄ sicut motū naturali consideret locus naturalis sic motū violento correspondet locus violentus. Circa dicta sūt due dubitationes. Prima est circa illud dictum Az. q̄ impossibile ē factum esse impossibile est fieri hoc enim nō videt verū vlt̄ q̄ motus celi nō pōt esse factus cuz sit eternus et tamē nō est impossibile ip̄z fieri imo cōtinuē sit. Secūda dubitatio est circa cōmentum q̄ videtur q̄ idem locus correspondet motū naturali et motū violento: nāz cum terra mouetur p̄mo sursum et postea deorsū mouetur per eundem locū q̄ per idem medium: sed tunc mouet successiue motu violento et motu naturali ergo pereundem locū fiunt motus naturales et motus violenti. Ad primam dubitationem respondetur dupliciter. primo dicendo q̄ illa propositio nō h̄z intelligi d̄ oibus mobilibus et motibus: sed solum de mobilibus generalibus et corruptibilibus et eorum motibus de quibus Az. loquitur et responderi potest q̄ motus celi potest dupliciter considerari. Uno modo fin totum alio modo fin suas circularitates p̄mo modo impossibile est ipsum esse factū: et similiter fieri fin secūdo nō possibile est ipsum fieri et factū eē qm̄ quilibet eius circulario potest fieri et eē facta Ad scđam dubitationē respondetur q̄ per locum cōmentator nō intelligit locū in quo vel per quem mobile mouetur: sed intelligit locum aliquem vlt̄ matum ita q̄ ab alio loco ad quem fit motus violentus: et ad alium imo contrarium fit motus naturalis.

Quod autem omnino impossibile in finitum a finito pati aliquid: aut facere finitum ex his manifestum.

Prus Az. probauit q̄ nō detur corpus infinitum ex parte motus localis nunc hoc idēz probat ex parte motus alterationis: et duo facit q̄ primo premitit cōclusionem quam vult probare. et probat eam ibi: sit enīz infinitum de prima dicit q̄ manifestum erit ex dicendis q̄ impossibile est infinitum pati a finito aut agere in ipsum. Intelligendum fin cōmenta. cōmento. lxxiij. q̄ demonstratio quam hic intrēdit Aristo. debet sic formari: omne corpus aut est actiuum aut passiuum aut vtroq̄ participans: sed infinitum nō est actiuum nec passiuum ergo nullum corpus est infinitum maior est manifesta. Nam corpora super celestia sunt agētia in hec inferiora: sed nō patiuntur ab eis: et hec in

feriora sunt adinuicem actiua et passiuā q̄ cōmūcant in materia minorem autem Az. declarat in littera. Intelligendum secundo q̄ hec demonstratio est cōmunis omnibus corporibus rectis tam simplicibus quam cōpositis: et etiam rotundis videlicet q̄ si daretur infinitum nō posset agere infinitum nec pati ab eodem.

Sit enī infinitum in quo. a. finitum autem in quo. b. Tempus autem in quo mouit aliquid aut motum est. g. Si itaq̄ a. b. a. calefactus est: aut latum est: aut aliud aliquid passum ē: aut et quodcunq̄ motum est in tempore in quo. g. Sit. d. eo quod est. b. minus et minus in equali tempore minus moueat. Sit autem quod in quo. e. ab eo quod. d. alteratus. Qd̄ itaq̄. e. d. ad. b. e. erit ad finitum aliquid. Sit itaq̄ equale quidem in equali tempore quare altera minus autem in equali minus. Maius autem maius. Tantum autem quantum analogum erit quodcunq̄ maius ad minus. Non igitur infinitum a nullo finito mouebitur in nullo tempore. Minus. n. aliud equali a minori mouebitur: ad quod quidem analogum finitum erit. Infinitum enīz ad finitum in nulla p̄portione est.

Nunc Az. probat suam conclusionem que fuit minor in demonstratiōe cōmentis et tria facit. primo ostendit q̄ infinitum nō possit pati ab agente finito secūdo q̄ finitum nō possit pati ab agente infinito tertio q̄ infinitum nō possit pati ab agente infinito ibi secūda: sed adhuc neq̄ ibi tertia: neq̄ infinitum vtiq̄. De prima probat istam conclusionem. Infinitum nō pōt pati ab agente finito.

Et arguit sic si infinitum posset pati ab agente finito sequeretur q̄ esset possibile finitum et infinitum ab eodem agente esse eque velociter alterata consequens est impossibile q̄ inter finitum et infinitum nulla ē proportio: et probatur consequētia ponendo per casum q̄. a. sit passum infinitum: per te et. b. sit agēs finitū: et tempus quo. b. agit i. a. sit. g. deinde pono q̄ sit vnū aliud agēs finitum minus b. qd̄ vocetur. d. et vnum passum minus. a. quod

et fiat actio. d. in. e. tempore quo. b. agit in. a. v. g. qd est possibile. Alterius pono qd sit vnu aliud passum qd vocetur. f. se habens in tanta proportio ne ad. e. passum in quanta proportione se habet. b. agens ad. d. et tunc arguitur sic sicut se het. b. agens ad. d. agens: ita se habet. f. passum ad. e. passum ergo a comutata pportione sicut se habet. d. agens ad. e. passum ita se habet. b. agens ad. f. passum. s. d. agens alter. e. in tempore. g. ergo dato q. b. alteret. f. alterabit spm in tempore. g. et in eodem tempore. b. alterat. a. infinitum ergo in eodem tempore. b. alterabit a infinitum et. f. finitum et per pns eoz veloci finitum et infinitum ab eodem agente alterentur qd erat ppositum. Intelligentiu fm comentatozem qd coelutio Aristotelis dz itelligi de actione secunduz totum et no solu secundu ptem et ratio est qz ad imaginatio nem dato ifinito posset sibi applicari agens p rariu qd ageret i parte eius finitā in equali tpe illi in qd il lud agens ageret in aliud passu finitū ideo itelligat de actione secundū totū tenet etiā rō aristotelis supposito qd ois actio et passio fiat in tpe vbi si ponat i infinitū passia finito: sequitur incōueniēs aductū s. comentator alio mō deducatur: sed in idem redit.

Sed adhuc neqz infinitum in nullo tempore mouebit finitum. Sit enim in quo. a. infinitum. b. uero finitum tempus in quo. g. Igit. d. i. g. minus eo quod est. b. mouebit. sit. 3. Quod itaqz est. b. et. 3. totum ad. 3. e. sic habens eandem proportionem ad. d. mouebit igit. e. b. 3. in. g. Infinitum igitur et finitum in equali tempore alterabunt: sed impossibile. In minori enim quod maius supponebatur: sed semper sumptum tempus idem faciet. Quare non erit tempus. neqz unum in quo mouebit. Sed adhuc in infinito tempore non est mouisse neqz motum esse: finem enim nō habet: Factio autem et passio habent.

Probat qd finitū nō possit pati ab agente ifinito et arguitur qz dato opposito sequeret qd idē passuz eoz veloci ter alterat finitū et ifinitū: pns est impos sibile: qz agens minus semp debet agere tardius et in maiori tpe equalem effectū quā agens maius et fortius: sed pbatur pna ponendo per casum qd a. sit. Unū corpus ifinitū. et. b. sit vnu corpus finitum in quo per te ipsū ifinitū agat in tpe. g. deide ponatur qd. d. sit vnu agens finitū qd alterat vnuz

passū minus. b. qd. sit. 3. in tempore equali v. g. et hoc est impossibile: qz tpe minus agit in minus et maius in maius: alijs paribus. Alterius ponatur qd sit vnu aliud agēs finitū qd se haeret ad. d. agēs in ea proportione qua se habet. b. passum ad. 3. et vocetur. e. hoc stante patet qd. e. agēs mouebit. b. passum ifinitū in equali tpe et in equali velocitate quo. d. mouebit. 3. et cā est qz equalis est proportio agentem et passozū. Sed. d. mouet. 3. in tempore qd a. ifinitum mouet. b. passum v. 3. in tempore. g. per casum ergo. e. qd est agens tertium finitū mouebit b. passum finitum in equali tempore et equali velo citate. sic. a. ifinitū ipsū mouebat. Et subdit Az. pro remotioe dubij qd non potest dici qd agens in finitum agat in passum finitum in tempore ifinito qz omnis actio et passio habet finem et terminum: aliter fieret frustra. Sed nullum temp' ifinitum ergo nulla actio seu passio fit in tempore ifinito:

Sed circa dicta duo dubia oriuntur. primuz qz videtur qd ifinitum si esset posset agere ifinitum. Unde primo arguit sic: finitum potest agere ifini tum: g' a fortiori ifinitū si esset posset agere ifini tum: tenet consequentia per locum a maiori. Et cō firmatur qz totum est maioris potentie qd eius ps sed pars ifinitū puta pedalis posset agere ifinitū ergo et ipsū ifinitum. Secūdo arguitur sic: si ifinitum esset ens naturale: ergo haberet aliquaz actionez: qz aliter esset frustra: aut ergo posset age re i ifinitum aut ifinitum: si ifinitum haberet intentum si in ifinitum: ergo a fortiori ifinitum.

Secunduz dubium vtrū sit verum quod dicit Az. v. 3. qd ois actio et passio sit finita. Et arguit sic qd nō qz motus celi est actio primi motorie qd mo uet celum et nō est finita: sed ifinita ergo et.

Ad primū respondetur tenēdo cū Az. qd ifini tum si esset non haberet aliquam actionem neqz aliquem motum Et ratio est qz omnis motus fit in tempore pter resistantiam: aut saltem propter finitam proportionem mouētis ad mobile: modo ifinitum nullam haberet resistantiam neqz ppor tionem finitam ad mobilem: cum ifinitum exce deret et. Et tunc ad argumenta. Ad primuz nega tur consequentia qz ifinitum nō est comparabile finito: et ad cōfirmationem primo potest negari qd finitum sit proprie pars ifiniti: qz totius ad partē debet esse proportio qualiter non est de ifinito et finito: tamen est aliquo modo pars. Aliter et me lius dicitur ad maiorem: qd totuz est maioris potē tie actiue qd pars vbi sibi cōpeteret aliqua actio: s. sic non est de ifinito: et ex hoc apparet responsio ad scdm: Ad secundū dubium respondet comē tatoz cōmento: l. xvij. qd dicitur Az. est verum de omnibus actionibus: et de omnibus motibus: pte ter qd de motu locali celi qd fuit ppetu' ppter cōmu nem vtilitatez et continuam generationem: et con seruetur vniuersum: quare nō fuit ociosus: sic cēt

alie actiones et alij motus si non haberent finem et terminum propter que fiunt. Et subdit quod omne agens corpus reum agit seu mouet tempore finito: siue sit incorruptibile ut celum: siue corruptibile ut agentia inferiora. Item non ita sit de agente incorrupto ut est deus: quia tale mouet tempore infinito ut dictum est: id si infinitum esset cum esset corruptum non posset agere in tempore infinito: quia neque generare neque alterare neque mouere secundum locum: quia si sic cum temporis infiniti non sit finis: nunquam talis res erit genita aut alterata aut mora habet locum: et sic talis actio esset ociosa: quod non contingit in natura: nec posset agere in instanti cum omnis actio et motus mensurentur tempore: nec tempore finito propter inconueniens ad quod deducit Aristoteles. v. 3. quod in equali tempore et eque velociter idem passum alterarent agens finitum et agens infinitum quod est impossibile ut patet ex dictis.

Neque infinitum utique ab infinito contingit nihil pati: sit enim a. infinitum et b. Tempus autem in quo passum est. b. ab a. in quo. g. d. Quod autem in quo. e. infiniti pars quia totum. b. passum est non in equali tempore hoc ipsum. Supponebatur enim in minori tempore moueri minus. Sit enim motum ab a. in d. quod itaque d. ad g. d. e. est ad aliquid eius quod est b. finitum hoc igitur necesse ab a. motum esse in g. d. tempore ab eodem enim supponatur in pluri et minori tempore maius et minus pati quecumque proportionaliter tempori diuisiua sunt. In nullo igitur tempore finito possibile infinitum ab infinito motum esse in infinito igitur. Sed infinitum tempus non habet finem. Quod autem motum est habet.

Nunc Aristoteles probat quod infinitum non posset agere in infinito: et duo facit. primo quod dictum est. 2. concludit oppositum ex dictis in hoc capitulo. ibi si igitur omne corpus. De prima arguit sic si infinitum ageret in infinito: sequeretur quod eque velociter et in equali tempore infinitum posset agere in passum finitum: et passum infinitum sequens est impossibile: quia infinitum ad finitum nulla est proportio: et probatur prima: ponendo quod a. sit agens infinitum. b. infinitum passum: et tempus actionis. a. m. b. sit. g. d. Deinde ponatur. quod e. sit vnus passum finitum quod sit ps. b. in. quod a. agat in minori tempore v. 3. d. quod sit ps. g. d. et hoc est necessarium: quia mi-

nus passum ab eodem agente minori tempore alteratur quam maius: ulterius ponatur quod sit vnus aliud passum finitum: quod sit ps. b. quod in tanta proportione se habet g. d. tempus ad tempus. d. et si hoc passum. f. Et tunc arguit sic a. alterat in tempore. d. ut patet ex casu ergo alterabit. f. in tempore. g. d. tenet prima ex casu quia talis est proportio illorum passarum ad inuicem qualis est proportio temporum. Tunc sic. a. alterat. f. passum finitum in tempore g. d. et in illo eodem tempore alterat. b. passum infinitum ex prima parte casus ergo in eodem tempore et eque velociter alterabitur ab a. infinito. b. passum infinitum et f. passum finitum quod erat intentum: et subdit Aristoteles. remouendo dubium quod non est possibile quod infinitum agat in infinito in tempore infinito quia omnis actio et motus habet finem. Sed nullum tempus infinitum habet finem. quare etc. Intelligentur finem commentatores: commento. lxxvj. quod si cocelerim quod ab eodem agente equalia passa patiatur equaliter: et minus passum in minori tempore oportet in talibus concedere quod talis est proportio agenti ad patiens qualis est proportio temporis ad tempus: et e contra: et non solum hoc est verum in aliquibus proportionibus: sed in omnibus quia sp. talia sunt proportioabiliter numerabilia.

Si igitur omne corpus sensibile habet uirtutem actiuam aut passiuam aut ambo impossibile corpus infinitum sensibile esse.

Nunc Aristoteles. includit intentum principale et duo facit finem quod duo concludit ibi secunda: scilicet tunc et quecumque. De prima intendit istam conclusionem impossibile est aliquid corpus sensibile esse infinitum: et arguit sic in secunda figura ut inuit commentator: omne corpus sensibile est actiuum vel passiuum ambo scilicet infinitum non est actiuum vel passiuum ergo nullum corpus sensibile est infinitum consequentia nota et maior: minor autem fuit declarata superius. Intelligentur finem commentatorem commentatores. lxx. quod est notum per sensum de omni corpore naturali quod omne tale est actiuum aut passiuum: et primo hoc apparet de corporibus super celestibus: quia agunt in hec inferiora: similiter hoc apparet de istis inferioribus que sunt adiuicez actiua et passiuua. Intelligentur secundo finem Aristoteles. quod Aristoteles hic tacuit de celo non distinguendo ipsum ab alijs corporibus actiuis et passiuis propter opiniones antiquorum qui ponebant celum non distinguere ab elementis aut quod esset oppositum in quo maxime dominaretur ignis saltem quantum ad stellas.

Scilicet tamen et quecumque quidem corpora in loco omnia sensibilia. Non est igitur corpus infinitum extra celum neque unum: neque simpliciter neque secundum quid nihil. Igitur omnino corpus extra celum nullum.

Nunc cōcludit secūdu: et duo facit primo hec 2° remouet dubiū: ibi secūda si quidē enī. De prima probat istam cōclusionē ē impossibile est extra celū esse infinitū: et arguit sic. Impossibile est extra celū esse corpus sensibile: ergo nec infinitū: tenet p̄na qz si infinitū esset eēt corpus sensibile: vt p̄batuz est: et aīns arguitur qz quecūqz sūt in loco sūt sensibilia et similiter quecūqz sūt sensibilia sunt in loco: modo extra celū nō est locus et per p̄ns neqz corpus sensibile. **I**ntelligendū qz cōmentator cōmento. lxxj. exponit hanc partem primo fm̄ temistū qui dixit qz rō Azz. fundatur sup̄ duabus propositionibus. Prima est oē corpus qd̄ est in loco est sensibile secūda est: si aliquod corpus est extra mundū illud est in loco ex quibus sequitur qz si aliqd̄ corp^o eēt extra mundū qz ipm̄ esset sensibile cū ergo omne corpus sensibile sit actiū aut passiū et impossibile sit infinitū esse actiū aut passiū vt p̄batuz sūt supra sequitur qz impossibile est extra celum esse infinitū. **J**ō dicit temistus qz oportet addere p̄positio nibus Azz illā quā superius p̄baūt. s. qz oē corp^o sensibile est finitū. Deinde expōit expositionē propriam dicens qz prima p̄positio includit multas p̄positiones. Et Azz. nō videtur posuisse nisi duas. primā explicitā. s. qz oē corpus qd̄ est in loco est sensibile: secūda quā nō manifestat: est qz nullū corp^o ex̄ns extra celū ē in loco: neqz manifestauit illam necessariā: qz oē corp^o sensibile ē finitū cū sit actiū aut passiū. Et tūc format cōmentator rōem sic oē corpus sensibile est in loco: ergo extra mundū nō ē corpus sensibile: et sic extra mundū nō est finitū: assumptū est vna p̄positio superius accepta et cō sequentia tenet per hoc qz extra celum nō est locus deinde cōmentator reducit eā ad formā syllogisticā secūde figure v3 ad camestres: et arguit sic oē corp^o sensibile est in loco: sed extra mundū nō est locus: ergo extra mundū nō est corpus sensibile minorē autē Azz. declarabit infra.

Si quidem enim intellectuale erit in loco si uero sensibile erit in tempore extra enim et intra locum significāt. Itaqz erit et sensibile. Sensibile autē nullum non ens in loco:

Remouet dubiū: qz posset aliqd̄ dicē: qz extra celū esset corpus intelligibile. lz ibi nō sit corp^o sensibile. Hoc remouet dicens qz si extra celū esset corp^o intelligibile: esset etiā ibi corpus sensibile: qz si corpus intelligibile est extra celum: ipm̄ est in loco: cū extra imponet locū: et si ē in loco est sensibile qre rē. **Q**uartū capitulū secūdi tractat p̄mi libi de celo: in quo probatur qz est impossibile esse corpus infinitū per rōnes logicas.

Ationabilius autem est conari et sic.

Istud est quartū et vltimū capitulū p̄ntis tractatus: in quo Azz. p̄bat per rationes loicas qz non datur corpus infinitū: et tria facit primo p̄mitit intentū: et exequit p̄bando qd̄ intendit: 3° cōcludit siue epilogat ibi secūda. Neqz. n. in circuitu: ibi tertia qz ddes igitur. De prima dicit qz rōnabile ē p̄nari p̄bare qz non datur infinitū p̄ rōes loicas. **I**ntelligendū fm̄ Auer. cōmento. lxxj. qz ista demonstratio est loica: et est alia a p̄dictis: et cā est qz ipa p̄cedit ex p̄positionibus veris non propriis lz cōmunibus.

Neqz enim in circuitu possibile ē moueri infinitum omniomex ens. Mediū quidem enim infiniti non est. Quod autem i circuitu circa mediū mouetur:

Nunc probat intentū et duo facit qz primo probat qz nō datur infinitū fm̄ magnitudinē: p̄bat qz nō datur infinitū fm̄ multitudinem scda ibi sit aut nō continuū: prima in duas qz primo ostendit qz non datur infinitū mobile motu circulari: qz non datur infinitū mobile motu recto ibi: sed neqz de prima arguitur sic: oē corp^o qd̄ mouetur circulariter necessario mouetur circa aliquod mediū ergo corp^o infinitū nō pōt moueri motu circulari. Aīns habetum est supra: et p̄na tenet qz infinitū si esset nullū haberet mediū: **I**ntelligendū fm̄ cōmentatorē qz qz infinitū si eēt nō haberet extrema: nō haberet et mediū: cū mediū dicat i cōpartitiōe ad extrema: et p̄ p̄ns nō eēt mobile motu circulari: cū qd̄libz quod mouet circularit̄ habeat mediū circa qd̄ mouet.

Sed et neqz in rectuz possibile est ferri infinitum. Oportebit enim alterū esse tantum locum infinitum: in quē fertur secundum naturam: et alium tantum in quem preter naturam.

Probat qz nō datur corp^o infinitū mobile motu recto. Et tria facit: fm̄ qz tripliciter probat: ibi scda adhuc siue nā ibi tertia adhuc mouens. De prima intendit talē rōem si daret corp^o infinitū mobile motu recto: segrēt qz darent plura infinita fm̄ actū p̄ns est impossibile: qz vnū infinitū totū occuparet: et p̄bat p̄na qz si infinitū mouet motu recto mouetur ad ali quē locū nāliter: et p̄ p̄ns motu r̄rio pōt moueri p̄ter nām ad aliū locū et cū illa loca eēt infinita: qz locus infiniti ē infinitus: sequit qz plura infinita crunt actu. **I**ntelligendum fm̄ Auer. quod dato infinito mobili motu recto deducuntur duo icōueniētia p̄mū est: qz si esset tale infinitū rē. moueretur in aliquo loco et per p̄ns cum locus sit maior locato: capiēdo locū p̄ corpore locatē: qz p̄inet locatū: sequitur qz vnū infinitū esset maius alio: cum

Libe

locus infiniti sit infinitus. **S**cōm incōueniēs est illō ad qđ dōducit **Az.** qđ duo seu plura eēt ifinita **A**dhuc siue natura hēt motum eius qđ in rectum: siue uolentia mouetur. **E**troq; modo oportebit ifinitam esse mouentem potentiaz. **Q**ue enim ifiniti ifinita et ifiniti ifinita uirtus. **Q**uare erit et mouens ifinitum. **R**atio autem in his que de motu qđ nullam habet ifinitaz uirtutem finitorum neq; ifinitorum finitaz. **S**i igitur secundam naturā et preter naturam contingit moueri: erunt duo ifinita: quod quidē mouens sic et quod mouetur.

Probat per scđam rōnem deducendo ad idem incōueniens. **I**z aliter **U**nde arguit sic: dato corpore ifinito mobili recto sequuntur plura esse ifinita in actu consequens impossibile ut supra: et probat p̄na: quia si daretur tale corpus ifinitum etc. siue moueatur naturaliter siue preter naturam oportet qđ haberet mouens ifinitum qz omne qđ mouetur ab alio mouetur et mouens qđ mouet ifinitum non potest esse nisi ifinitū. **E**t per consequēs eius resistentia est ifinita: ideo ad mouendū ipaz requiritur potentia ifinita que non potest esse nisi motoris ifiniti: ut habitum est in libro phisico: ii: quare erunt plura ifinita in actu. **I**. mouens et motum. **I**ntelligendum fm **Auer.** cōmento. lxxij. qđ si corpus ifinitum rectarum dimensionum haberet duos motus: vnum naturalem: et aliuz uolentem: sicut apparet de omnibus mobilibus motu recto sequeretur qđ ratione illorum duorū motuū essent due potentie mouentes illud ifinitū vna naturaliter et alia uolentem: et tales essent ifinite: qz potentie mouentes ifinitum debēt esse ifinite. **E**x quo sequitur qđ ratio illaz duaz potentiaz erūt duo corpora ifinita mouentia habentia illas potētias qz habens potentia ad mouendū naturalit est aliud ab habentem potentiam ad mouenduz uolentem: qz necessariū est qđ motor naturalis sit differens a motore uolentem.

Quod huc mouens quod ifinitum aliquid est si quidem enim ipsum seipz animatum erit. **H**oc autem quomodo possibile ifinitum esse animal. **S**i autem aliud aliquid mouens: duo erunt in ifinita et mouens et quod mo

uetur differentia secundum formas et uirtutem.

Adducit tertiā rōem p modū remotionis dubij. **N**am diceret aliquis qđ tale corpus ifinitum moueretur a se ipso: et non ab extrinseco. **C**ōtra hō arguit **Az.** dicens qđ si ifinitum moueretur a se ipso ipm esset aiatū et diuisibile in corp⁹ et aiatū: p̄ns ē impossibile: ut p̄z ex 2° de aia: vbi ostenditur qđ oē aial ē terminare figure: et p̄na tenet ex octauo phisico: vbi ostenditur qđ oē qđ mouetur ex se: est aiatū: et subdit **Az.** qđ si mouens ifinitū sit sibi extrinsecū nō pot ēē nisi ifinitū: et sic erūt duo ifinita dīa f̄z formā et uirtutem. **I**. mouens et motū: qđ erat incōueniens prius adductū.

Si autē non continuum totum sed quemadmodum dicit democritus uirtutem et leucipp⁹ determinatum uacuo unum necessarium esse omnium motum. **D**eterminata sunt quidem igitur figuris. **N**aturam autem esse dicunt ipsoz unaz quemadmodum si auruz unumquodq; sit segregatum. **H**orum autem quemadmodum dicimus necessarium esse eundem motum. **U**bi enim unus bolus et tota terra fertur: et totus qđē ignis et scintilla in eundem locum. **Q**uare neq; leue simpliciter nullum erit corporum si omnia habent grauitatē **S**i autē leuitatem graue nullum erit.

Nunc pbat qđ nō de ifinitū fm quāritatē discretā seu discontinuū et diuidit i tres fm qđ tres ratios adducit ibi scđa adhuc si grauitatē: ibi tertia adhuc si vbi. **D**e prima **Az.** intendit pbare qđ non datur ifinitū qđ nō sit cōtinuū: sed sit ut dixerunt democritus et leucippus. **U**nū uacū ifinitū in quo sūt ifinita corpora dispersa et diuisa determinata seu distincta figuris pōne et ordine qđ erunt vnius nature sicut si eēt vñ aurū diuisū i ifinitas ptes: qm si sic eēt necessariū eēt oium illoz corporoz eē vnum motū: qz ab eadē nā nō pot puenire nisi vnus mot⁹ sic videm⁹ de tota terra et puo bolo et: et de igne et scintilla: mō impossibile ē eē solū vnum motū qz si eēt sursum solū eēt leue in nā et nullū eēt graue. **E**t si eēt deorsū oia essent graua et nullū esset leue qđ est falsū ut p̄z ad sensū. **I**ntelligēdū fm **Aue.** cōmento. lxxv. qđ postq̄ **Az.** considerauit oēs modos dīstruētōis ifinitū h est p̄plem̄tū destructōis ipsius. **I**. qđ nō det ifinito mō predicto. **E**t subdit f̄z expositōez

temistij: cui comentator p̄sensit q̄ Az. nō cōcludit
itentum. s. q̄ nō sint alia corpora idiuisibila infinita
sed solum probat q̄ nō oium sit vera nā.

**Adhuc si grauitatem habent aut le
uitatem erit aut extremum: aliquid
totius: aut medium. Hoc autem im
possibile infinito ente totaliter q̄ ubi
non est medium: neq̄ extremum ne
q̄ hoc quidem sursum hoc autem s̄
orsum nullusq̄ motus erit corporib̄
lationis hoc autē non existente: mo
tus non erit necesse. n. moueri. Aut
fm naturam aut preter naturā. Hec
autem d̄terminata sunt locis p̄p̄ijs
7 alienis.**

Probat per secūda rationem dicens q̄ si talia
sunt eiusdem nature: vt q̄ oia sint graua: aut leuia
tunc in toto infinito erit reperire medium vel ex
trema: cōsequētia tenet: q̄ graua naturaliter de
scunt in medio: leuia vero i extremis: ad que natu
raliter mouentur. Sed hoc nō est impossibile: q̄
i infinito n̄ pōt reperiri mediū nec extrema 7 per cō
sequens nec sursum nec deorsū. Et sic in eo nō erit lo
cus 7 per consequens neq̄ motus naturalis aut vio
lentus: q̄ est impossibile. Intelligēdū fm Aue.
cōmento. lxxvj. q̄ Az. in ista rōne pbat q̄ nullus ē
corpus infinitum tangibile: q̄ tale corpus tāgibile
aut est in medio: aut in circumferētia. Si in medio
tunc est terminatū ad mediū vt terra q̄ terminatur
per aquam. Si in circumferētia tunc etiam est. ter
minatū per circumferētia: que continet ipsum.

**Adhuc si ubi preter naturā aliquid
manet aut ferē necesse cuiusdam esse
alterius hūc motum fm naturam.
hoc autem credibile ex inductione.
necesse igit̄ neq̄ omnia. grauitatem
habere aut leuitatem sed hoc quidē
hoc autem non:**

Adducit tertiam rationem: 7 primo p̄mittit q̄
sit aliquod corpus quiescit naturaliter in aliquo
loco 7 dum est extra ad ipsum naturaliter mouet:
q̄ necesse est esse aliud corpus q̄ ibidem quiescit
preter naturam: 7 dum illuc mouetur preter nām
mouetur hoc p̄ ex inductione: q̄ si terra mouetur
naturaliter deorsū: 7 ibi naturaliter quiescit: ē aliū
corpus v̄ ignis q̄ ad illum locum mouetur p̄ter
naturā: 7 in illo preter naturam quiescit. Hoc p̄mis
so arguit Az. sic: si omnia talia corpora essent eius

dem nature vt dixerūt aliqui: tūc erūt graua aut
leuia: 7 sic eorū erit tantum vnus motus: 7 per cō
sequens solum vnus locus qui erit locus eorum
fm naturam 7 hoc est contra suppositum: q̄ tunc
ille locus non inesset aliqui preter naturam: iō con
cludit q̄ est necessariū non omnia corpora cē eius
dem nature Intelligēdū fm comentatorem cō
mento. lxxvij. q̄ illa p̄positio necesse est non oia
grauitatem habere aut leuitatem destruit infinitū
esse: q̄ ostēdit plura corpora esse 7 diuersa loca eē.
Unde qui ponit infinitum esse negat multitudines
locoꝝ 7 corpoꝝ.

**Quod quidem igitur non est corpus
omnino infinitū ex his manifestū**

Tunc ep̄logat dicens q̄ ex dictis est manifestū
q̄ non est possibile esse corpus infinitum 7c.
Primum capitulum tertij tractatus primi libri d̄
celo in q̄ ostēdit q̄ non est nisi vnus mundus.

**Via autem neq̄ plures possi
bile est esse celos dicimus. hoc
n. dicebamus intendendum.**

Postq̄ Az. in 2 tractatu ostēdit q̄ mundus
non est infinitus fm magnitudinem. In hoc tertio
tractatu ostēdit q̄ non sit infinitus fm multitudine
nem: 7 continet duo capitula: in quoz ostēdit pri
mo q̄ non sit actu nisi vnus mundus: i 2 ostēdit
q̄ sit impossibile esse plures mundos ibi scdm q̄
aut non solum. Primum diuiditur i tres: q̄ i p̄mo
permittit intentū 2 reddat cām dicit. 3 p̄sequitur
de intentō sibi secūda si quis: ibi tertia oia eni. De
prima intendit hanc conclusionem q̄ impossibile
est esse plures celos 7 hoc dicit se velle declarare
hic supra p̄missit.

**Si quis non putat uniuersalit̄ osten
sum esse de corporibus q̄. impossibi
le est esse extra mundum. s. de quo
cunq̄ ipsoꝝ sed solum in finite posi
tis dictam esse rationem.**

Declarat cām dicti 7 dicit q̄ cā huius p̄seruati
onis est ista q̄ posset aliquis dicere q̄ non est vlt̄ d̄
terminatū nec p̄batū q̄ extra celū nō sit aliquod
corpus: sed solū p̄batū est q̄ extra celū nō sit corū
infinitū: iō posset aliquis dicere q̄ extra celum sit
corpus finitum puta alius mūdus. Sed Az. hoc
remouebit i h̄ tractatu. Intelligēdū fm Aue.
cōmento. xxij. q̄ celum lz multipliciter sumat hic
tamen capitur pro toto mundo vt superius diceba
tur. Intelligēdū i q̄ Az. in huius questiōis p̄
scrutatione recto ordine intrēdit: q̄ p̄scrutatione de
pluralitate mūdi sequitur p̄scrutationem de finita
teimundi fm magnitudinem. Anima enim nō de
siderat scire. Utrūq̄ mundus sit vnus vel plures:

Liber

nisi sciat prius q̄ mundus sit finitus fm magnitudinem. Sed questio de pluralitate mundi ē ocficilior q̄stio de eius finitate fm magnitudinē.

Omnia. n. z mouent fm naturam z uiolentiā: z fm naturam quidem in quo manent non uiolentiā z ferunt z in quez feruntur z manet. In quo autez uiolentiā z feruntur uiolentiā z in quem uiolentiā feruntur uiolentiā z manent. Adhuc si uiolentiā ista latio contraria scdm naturam:

Nunc psequitur de intento: z duo facit qz pmo ostendit finitatem mundi ex parte corporū inferiorum. 2° hoc idem ostendit ex parte corporū sup celestiū: ibi secūda adhuc at z per eas. Prima i duas primo permittit tres suppositiones. 2° psequit arguēdo: ibi secūda ad mediū itaqz. De prima pōit tres suppositiones. prima ē q̄ oīa corpora naturalia aut mouentur aut quiescunt. Et hoc aut naturaliter aut uiolenter. secūda est q̄ corpus qd naturaliter quiescit alicubi: si extra suū locū naturaliter ponatur ad illum mouetur naturaliter: z corpus qd mouet naturaliter ad aliquē locum in illo naturaliter q̄scit in aliquo loco uiolenter quiescit ad illū mouet uiolenter z ab illo naturaliter recedit. tertia est q̄ si aliquis motus inest alicui corpori uiolenter: sibi contrariū inest ei fm naturam. Intelligendū qz cōmētator dicit istas suppositiones esse per se manifestas. Sed tñ cōtra secūda posset argui sic: qz si terra sit in p̄cauo orbis lune naturaliter descendit ad locum aeris: z tñ in illo loco non quiescit naturaliter. quare zc. Respondetur qz habet intelligēdo loco ultimato: nō locus aeris nō est ultimatus i descensu terre: sed mediū mundi: ex quo seq̄t qz aliqd corpus ad aliquē locū naturaliter mouet a quo naturaliter recedit pz ex dictis.

Ad mediū itaqz qz hic si inferē terra: inde hinc feretur illuc secundum naturam: z si manet hic inde non uiolentiā: z feretur secundum naturāz huc una eni que secundum naturā.

Nunc pbat intentuz: z tria facit fm qz tripliciter pbat qz non sint plures mundi q̄ vnus ibi scda ad huc necesse ibi tertia: s; adhuc necesse. De prima intendit talē rōnem: si esset alter mundus tūc sequeretur qz terra aut uiolenter moueret ad mediū: aut naturaliter recederet a medio: vtrūqz est cōtra naturam terre. Et probatur consequētia: qm si daret aliter mundus in cuius cetro esset terra: aut illa terra moueretur uiolenter ad mediū huius mundi: aut naturaliter z in eo naturaliter quiesceret. Si dica-

catur qz mouetur uiolenter ad mediū huius mundi ergo ibi quiescit naturaliter: z per p̄ns terra huius mundi moueretur illuc naturaliter: cū sit eiusdem nature z per p̄ns naturaliter recederet a medio huius mundi: qd erat scdm inconueniens. Si dicatur qz terra alterius mundi moueretur naturaliter ad mediū huius mundi: ergo recederet naturaliter a medio alterius mundi: z per p̄ns terra huius mundi uiolenter mouebitur ad istud mediū cū in medio huius mundi naturaliter quiescat: z sic sequitur primū inconueniens: qz terra uiolenter mouebitur ad mediū. Et oēs cōsequentie tenent: qz tales terre essent eiusdem nature z earum eadem essent loca fm sp̄m quare zc.

Adhuc necesse omne mundos ex eisdem esse corporibus. similiter qz de existentibus secundū naturam. Sed adhuc z corporum unumquodqz necessarium eandem habere uirtutem ut puta dico ignem z terram z inter mediū horū.

Adducit scdm rōnem: z duo facit primo p̄mitit quoddā 2° rōnem format ibi nate sūt igitur. Prima in duas. primo p̄mittit 2° declarat ibi si eni eaq̄ uoca. De prima dicit: qz si ponerentur plures mundi: necessarium esset ipsos eē cōpositos ex corporib⁹ habentib⁹ naturas p̄similes i sp̄e z vltra h^o oporteret vtrūqz eoz habere eandem uirtutē: sic qz vnus eēt cōsimilis uirtutis cū alio: z eiusdē sp̄it: vt ignis cū igne zc. Intelligendū fm Auer. p̄mento. lxxx. qz Ay. probauit qz est impossibile esse plures mundos. qz tunc corpora simplicia mouerentur simul motibus p̄trariis: vt pz ex dictis: dum terra moueretur a centro vnus mundi ad centrum alteri: tunc simili moueretur naturaliter z uiolenti. Naturaliter quidē inquantū moueretur ad mediū vni⁹ mundi: z uiolenti inquantū moueret a medio alteri⁹ mundi: z qz hoc nō sequeretur nisi ponat corpora vnus mundi z alterius esse eiusdem nature: iō Ay. hec incipit demonstrare.

Sic enim equiuoca hec z non secundum eandem id eam dicuntur que ibi his que apud nos z eaq̄ uoce utiqz dicitur mundus. palam igit qz hoc quidem a medio ferri natum ē hoc autem ad mediū ipsoz siquidem ois eiusdem speciei ignis igni z alioz unūquodqz. quemadmodum z que hoc partes ignis.

Si rñz equuoca: declarat p̄positū z duo facit

Primum

sicut dupliciter hoc declarat: ibi secunda q̄ aut̄ ne-
cesse. De prima dicit si nō oīa corpora vnius mūdi
z alterius consimilia essent eiusdē speciei sequer̄t
q̄ diceretur equiuoce: ita q̄ ignis diceret equo-
ce d̄ ignem mundi z de igne alterius mundi: z sic de
alijs z per p̄ns etiā terra diceret equo-
ce: z sic mū-
dus diceretur equiuoce de vno mundo z de alio
q̄d est falsū. si ergo ponant eiusdē sp̄i tūc necesse ē
q̄ vnaq̄q̄ illaz partū moueatur a medio: aut ad
mediū aut circa mediū: sicut apparet in partibus
huius mundi. Intelligendū fm̄ cōmentatorē: q̄
non est per se notū q̄ partes alterius mundi: si eēt
z huius sint eiusdem sp̄i: sed hoc declarat p̄ duas
rationes. Prima motus partū plurū mundoꝝ
si essent: essent eiusdē sp̄i: ergo z illa corpora seu p̄-
tes: tenet p̄na q̄ p̄ncipiū motus est natura intrinse-
ca corporū: z aīns p̄z: q̄ oīs motus aut est a medio
aut ad mediū: aut circa mediū: ergo cū isti mot̄ de-
beantur corporibus hīc ex̄stibus: z nō plures nec
pauciores isti etiā inerūt corporibus alteri⁹ mū-
di: secunda rō est ista quā facit Azz. q̄ tunc ille par-
tes dicerentur equiuoce: z per p̄ns mundus dice-
retur equiuoce de ambobus nec eis cōpeteret ead-
em diffinitio: sed solū cōuenirent in nomine.

**Quod autē necesse sit habere ex his
que circa motus suppositionib⁹ ma-
nifestum. Motus enī finitū. Et unūz
quodq̄ elementorum dicitur secun-
dum unum quēdam motūz. Qua-
re si quidem z motus idem z elemē-
ta necesse est esse ubiq̄ eadem.**

Adducit secūda rōnem: z arguit sic motus sim-
plices sūt tantū tres in genere: ergo corpora q̄bus
debentur isti motus erunt eiusdē sp̄i: tenet p̄na q̄
si motus sunt tantū tres in genere: erūt i illis cor-
poribus z i istis eiusdē sp̄i z per p̄ns copora erūt
eiusdem sp̄i.

**Nate sunt igit̄ ferri z ad hoc quidez
mediū que in alio mundo terre p̄-
tes: z ad hoc quidem extremum: q̄
ibi ignis: sed impossibile: si enī hoc
acciderit: necesse est ferri sursum q̄dē
tertia in proprio mundo, ignem au-
tem ad mediū. Similiter autem et
que hīc terraz a medio ferri fm̄ eam
naturam latam ad id quod ibi me-
diū propter mundos sic ponī ad i-
uicem. Aut enīz non ponendum eā**

dem esse naturam simplicium: corpo-
rum in plurib⁹ celis aut dicentes sic
mediūz unum necesse est facere z ex-
tremum. Hoc autem existente in con-
ueniente impossibile est esse mūdos
plures uno.

Adducit secūdam rōnem ad p̄bandū nō eē plu-
res mundos: z duo facit. p̄mo hoc secūdo remo-
uet dubiū ibi dignificare aut̄. De prima dicit q̄ si
essent plures mundi tunc terra alteri⁹ mundi mo-
ueretur naturaliter ad mediū hui⁹ mundi: z ignis
ad circūferentia: tenet p̄na q̄ terra illius mūdi: et
huius essent eiusdē sp̄i: z ita de alijs: z per p̄ns lo-
ca earum debent esse eadem in sp̄e: ergo cū terra q̄
est hīc moueatur ad mediū huius mundi: eadem
rōne erit de terra alterius mundi q̄ naturalit̄ mo-
uebitur ad mediū huius mundi: sed p̄ns ē impossi-
bile: q̄ tunc terra naturalit̄ mouetur sursum: cum
nō possit transire ad mediū huius mundi nisi p̄
moueatur ad circūferentiā alterius mundi: z simi-
li rōne ignis moueretur deorsum: z sic de alijs. Ita
ēt dicatur de terra z de igne huius mundi respectu
mediū z circūferentiā alterius mūdi. Et subdit cō-
cludendo q̄ si non vis cadere in hoc inconueniēs
aut oportebit te ponere si sunt plures mundi q̄ par-
tes eorum similes non sūt eiusdem sp̄i: aut q̄ non
sūt nisi vnum mediū z vna circūferentia. z p̄ cō-
sequens vnus mundus. Sed p̄mū est inconueniēs
vt app̄t ex dictis ḡ r̄c. se. s̄dū est ponendū.

**Dignificare autem aliā esse naturā
simplicium corporū si distent minus
uel plus a p̄p̄ijs locis irrationabile.
Quid. n. differt tāta quidē dicere lō-
gitudinem distare aut tanta. Differt
enīz secundum rationem quanto
plus magis. species at̄ eadem.**

Remouet dubiū q̄z posset aliquis dicē q̄ cor-
pora istorum mundoꝝ nō sūt eiusdem sp̄i q̄z l̄z oīs
terra hīc existens sit eiusdem speciei cū alia hīc exi-
stente: nō in ita est de terra alterius mūdi z causa
est: q̄z maior est distantia terre huius mundi ad ter-
ram alterius q̄ in terris hui⁹ mundi hoc remouet
Azz. dicens q̄ dicere aliqua differre sp̄e propter di-
stantiam est irrationabile: sicut patet d̄ vna terra exi-
stente in centro z de alia existente in circūferentia.
Unde propter distantiam nō variatur sp̄s motus
aut mobilis. l̄z bene sit variatio motus fm̄ forma
idest velocitatez cū sit veloci⁹ in fine q̄ i p̄ncipio.
**Sed adhuc necesse esse aliquem mo-
tum ipsorum quod quidem enī mo-**

uentur manifestum. utrum igitur in omnibus dicemus moueri etiam contrarijs sed quod non natum est oio moueri impossibile hoc moueri uio lentia?

Adducit tertiā rōem: et diuiditur in tres qz pmo ponit suppositiones. 2° format rōem et tertio mouet instantias scōa ibi itaqz necessariū ibi tertia qz aut ē aliqd. prima i duas: qz primo facit qd dictū est 2° remouet vnā cauillationem ibi: si aut ad spēs eadē. Prima in duas: sicut oua suppositiones ponit: ibi secūda si igitur est aliquis. De prima ponit hanc suppositionē. Necessē est oia corpora esse naturaliter mobilia fm locum: s; vtrū cui libet corpori cōpetat moueri motibus contrarijs: v; naturali et violento: hoc ex dictis apparet qz cōpetit his q mouent recto: sed n̄ cōpetit mobilib⁹ motu circulari. Verūtamē si aliquid est qd impossibile sit moueri fm naturā illud impossibile est moueri violentē

Intelligendum secundum Auer. commento. lxxv. qz si aliquid est corpus quod impossibile sit moueri naturaliter illud impossibile est moueri violentē: qd probat sic: qz si aliquid corpus potest moueri violentē: potest moueri contra naturā: et per cōsequēs habet nām: sed nā est pncipiū mot⁹ naturalis. ergo potest moueri naturaliter: et per pns ex opposito cōsequētis sequitur oppositū autis: qz si aliquid corpus nō potest moueri naturaliter: ipsū nō potest moueri violentē.

Si igitur est aliquis motus ipsorum secundum naturam: necesse est eoz que similis speciei et singularium ad unum numero locuz existere motū.

Putat ad hoc aliquod mediuz et ad hoc aliquod extremum:

Ponit secūda suppositionem que est qz oia corpora eiusdē speciei sunt naturaliter mobilia ad eūdem locum numero: vt oēs terre sunt naturaliter mobiles ad idem mediū mūdi et omnes ignes ad idem concauū celi.

Si autem ad speciez eandem plura autem: qz et singularia plura quidez spē at ununquodqz indifferentis:

Remouet vnā cauillationē et duo facit pmo ponit cauillationē et ipsam remouet: ibi nō huic qz dez. De prima cōtra suppositionē secūda facit hanc cauillationē. Idē corp⁹ numero appetit eūdem locū nūero qz corpora diuersa nūero appetūt diuersa loca nūero. Et ex h⁹ cauillationē posset dici: qz dato qz plures essent mundi non propterea terra vni⁹ moueretur ad mediū alteri⁹ qz ex quo ille terre: oisse

rent nūero appeterent loca oīa numero:

Nō huic quidem: huic autem nō tale erit partium. sed similiter omnib⁹ similiter enim omnia secundum speciem indifferentia ab inuicem. Numero autem alterum quodcunqz a quocunqz dico autēz hoc quoniam partes que hic ad inuicem et que i altero mundo similiter se habēt. Sumpsum igitur hinc nihil differt per comparisonem ad aliquid earum que in alio aliquo mundo partium et re spectu earum que in hoc ipso: sed similiter. Differunt enim nihil specie ab inuicem.

Soluit dicens qz diuersa corpora solo numero differentia nō appetunt diuersa loca numero: et cā est qz oīum talium corporū est vna natura et percōsequens vna inclinatio. Unde si esset plures mundi terra vnius et terra alterius haberent eandē naturā: et percōsequēs inclinationē ad eūdem locum numero. Intelligendū ē; Aue. cōmēto. lxxv. qz plura corpora tm numero oīa non appetunt diuersa loca. Et cā qz pluralitas numeralis corporū in pluribus mundis esset cā diuersitatis locorum ita esset in eodem mundo: et tunc sequeretur qz in isto mundo essent plura loca sursum qd est impossibile et p; pna qz in hoc mundo infinite: sūt ptes terre solo numero differentes: et similiter dicatur de igne qz si plura corpora numero appetam diuersa loca numero sequitur qz in hoc mundo sūt infinita loca media et extrema.

Itaqz necessarium aut mouere has suppositiones. aut mediū unum esse et extremum. Hoc autem ente necesse est et celum unum solum esse et non plures eisdem his argumentis et eisdem necessitatibus.

Nunc format rationem sic si plures mundi eēt sequitur qz terra vnius moueretur ad mediū alterius: v; oppozeret remouere suppositione premissas: v; qz nō oia corpora sunt naturaliter mobilia: vel qz nō omnia corpora eiusdē spē sūt naturaliter mobilia ad eūdem locū numero.

Quod at ē aliqd quo nata est terra ferri et aqua palaz est ex alijs. Omni no enim quod mouetur: ex quodda

Primum

i quiddam transmutat: et hoc ex quo et in quo specie differunt. Omnis enim finita transmutatio puta quo sanat ex infirmitate in sanitatem. et quod augmentatur ex paruitate in magnitudinem: et quod fertur igitur et enis hoc fit unde quo. Oportet igitur specie differre ex quo et in quod natum est ferri: quemadmodum quod sanatur non ubi contingit neque ubi uult mouens et ignis igitur et terra non ad infinitum feruntur: sed in opposita: opponuntur autem secundum locum sursum: et quod deorsum quare ista erunt termini lationis.

Mouet instantias: et diuiditur in tres sic tres instantias mouet ibi secunda. Argumentum autem eius ibi tertia: sed adhuc neque. Prima in duas: quae primo facit quod dictum est secundo remouet cauillationem ubi quoniam autem et qui certus. De prima dicit. Posset aliquis dicere quod si plures mundi essent: non tamen terra unius moueretur ad medium alterius. Et ratio quae terra indifferenter se habet ad omnem motum: nec maiorem inclinationem habet ad motum rectum quam circulari: id est dato quod in uno mundo terra moueatur circulariter non oportet quod moueatur ad medium alterius mundi hanc instantiam remouet dicens: quoniam omnis motus naturalis est de contrario in contrarium et a certo termino in certum terminum: et non in quolibet indifferenter sed in determinatum. Quod declarat in omni genere motuum. Unde omne quod sanat mouet ex infirmitate in sanitatem et omne quod augetur mouet de paruitate in magnitudinem: et omne quod mouetur localiter: mouet de uno loco in alium locum et hi termini sunt specie: et sunt contrarii. Nec sunt motus naturales indifferenter ad diuersos terminos: ut sit motus aialis: sed in terminos determinatos: ut terra mouetur deorsum et ignis sursum: et sic non mouebuntur in infinitum. Intelligendum secundum commentatorem commento. lxxxviii. quod Aristoteles induxit in quolibet genere motuum. Unde in tribus generibus potest fieri verus motus. scilicet in quantitate qualitate et ubi. Idem Aristoteles declarat quod quilibet talis est de contrario in contrarium siue sit alteratio: siue motus ad quantitatem siue motus ad ubi. Intelligendum est quod differentia est inter motum naturalem et motum aialem quoniam motus aialis potest esse indifferenter ad diuersas differentias positionis: ut patet sed motus naturalis est ad determinatam differentiam: ut sursum vel deorsum. Quoniam autem et qui circum habet aliquam opposita ea que secundum diametrum: totum autem non est contrarium neque unum. quare et his modo aliquo motus in opposita et finita. Necessario igitur esse aliquem finem et non in infinitum ferri.

Remouet cauillationem quae posset dicere aliquis tu dicit quod omnis motus est de contrario in contrarium: et per se motus circularis est de contrario in contrarium oppositum tamen huius est dictum superius ubi probatum est quod motus circulari nihil est contrarium. Respondet Aristoteles dicens quod motus circularis est quodammodo de contrario in contrarium: quod quantum ad partem eius que est ab una extremitate diametri mundi ad aliam: sed quantum ad totum motum non est de contrario in contrarium: sed ab eodem in idem: id est cum omnis motus sit de contrario in contrarium sequitur quod omnis motus est finitus: et habet terminum. Intelligendum secundum Aristoteles commento. lxxxix. quod motus circularis potest dupliciter considerari. Unum quantum ad totum mobile et quantum ad totam circulationem: et sic motus circularis non est de contrario in contrarium: sed ad eodem idem ut dictum est. Alio modo potest considerari quantum ad partem mobilis ut est una stella: et quantum ad partem motus: quo videtur moueri ab oriente in occidentem: et sic motus circularis dicitur esse de contrario in contrarium pro quanto est ab uno extremo diametri ad alium extremum: et pro quanto et stella dicitur primo orienti deinde occidere.

Argumentum autem est eius quod non infinitum ferri. et terram quidem quanto utique propinquior sit medio uelocius ferri. Igneque autem quanto utique ei quidem sursum: sit autem infinitum esset infinita itaque uelocitas. Si autem uelocitas et grauitas et leuitas et non amplius descendente uelocitate alterum grauitate utique erat uelox. sic si infinita erat huiusmodi additio et uelocitatis additio infinita utique esset.

¶ Si plures mundi essent non oportet terram unum moueri ad medium alterius: quod corpus naturale quanto propinquius est suo loco naturali tanto uelocius mouetur: et quanto remouetur tanto tardius. Sum autem terra uolens mundi in infinitum distat a medio alterius mundi sequitur quod infinita tarditate moueatur et per se non mouebit ad medium alterius mundi. Hac instantiam remouet dicens quod potius concludit oppositum eius quod intendit: quod si quanto graue sit propinquius suo loco na-

Liber

turaliter tãto velocius mouet: g^o si terra moueat i
infinitũ versus mediũ alterius mũdi tanq̃ versus
suũ locũ nãlem cõinet velocius ⁊ velocius moue
bitur: ⁊ per p̃ns infinita velocitate mouebit. ¶ In
telligenda sunt hic aliqua dicta cõmentariis po
sita cõmento. xc. Primum est qd̃ est per se notum q
quanto corpus naturale sit propinquius suo loco
naturali tanto velocius mouetur scdm̃ est q̃ quã
to aliquid velocius mouet tãto illud ẽ grauius si
mouetur deorsũ ⁊ idẽ itelligat de leui respectu mo
tus sursum. Tertium ẽ q̃ si graue distaret a medio mũ
di p̃ distantia finita ipsũ infinita velocitate mouere
tur hoc p̃ ex primo. Quartum est q̃ si talis distãtia
foret infinita graue extra locũ naturalem exns ha
beret grauitatẽ infinitã p̃ q̃ velocitas infinita gra
uis in motu nãli nõ prouenit nec p̃t prouenire nisi
si a grauitate infinita. ¶ Intelligendũ 2° q̃ variũ sũt
modi ponẽdi cãm velocitationis motus nãlis in
fine. Quidã dicũt q̃ est propter viũ tũtẽ attractiũ
loci naturalis q̃ fortius trahit mobile de ppe quã
de longe. Alij dicũt q̃ est pp̃ aerẽ vel aliud corpus
cõtinens qd̃ isequit ⁊ ipellit ne det vacuum. Et alij
volunt q̃ mobile mediãte motu calefacit ⁊ ea refa
cit mediũ qd̃ ẽ cãm velocitationis motus. Alijãt asse
rũt qd̃ verisimilius est q̃ graue vel leue i motu na
turali cõtinuato acquirit qdã habilitatẽ ad motũ
seu potentia accidentales: qua velocius mouetur.
Et hec cõiter appellat impetus sed de hoc alibi dis
fusus inquirendum.

Sed adhuc neq̃ ab alio fertur ipso
rum hoc quidem sursum: hoc autẽ
deorsum: Neq̃ in quemadmodum
quidam aiunt extrusione:

¶ Neq̃ ponit tertiã dubitationẽ: ⁊ diuidit i duas
q̃ primo eã ponit. 2° remouet ibi tardius. n. utiq̃
De prima dicit q̃ possit aduersari? dicere q̃ si plu
res mundi eẽnt non pp̃ hoc terra vnũs moueret
ad mediũ alteri? q̃ nullũ corp^o nãle mouet nãliter
sed violenter: ⁊ per p̃ns vbi nihil esset violẽtuz: ni
hil vnũs mundi moueret ad aliũ mũdũ.

Tardius enim utiq̃ moueretur ma
ior ignis sursum: ⁊ maior terra deor
sum. nunc autem contrarium semp
maior ignis velocius fertur. ⁊ maior
terra in eum qui ipsoꝝ locum.

¶ Remouet dubitãtõẽ ⁊ duo facit sicut duplici
remouet ibi secũda. Neq̃ veloci. De p^o arguit sic
si omne qd̃ mouet moueret violenter ⁊ ab extrinse
co: sequerẽt q̃ maior terra tardius moueret deor
sũ q̃ minor ⁊ maior ignis tardius moueret sursum
quã minor p̃ns est salũ: videmus enĩ maiorẽ ter
rã velocius descendere ⁊ p̃na tenet: q̃ maior terra

plus resistit impellenti q̃ minor: idẽ tardi^o mouebit
⁊ similiter arguat de igne.

Neq̃ velocius utiq̃ in fine ferretur:
si vi extrusione. Omnia enim a vi
inferente longius facta tardius ferũ
tur. Et unde vi illuc feruntur non vi
Itaq̃ ex his speculantib^o accipere
fidem de dictis sufficienter.

¶ Remouet per secũdã rõem dicens: si omne qd̃
mouetur moueret violenter: sequerẽt q̃ graue con
tinue tardius ⁊ tardius moueret deorsũ: p̃ns ẽ sal
sum: q̃ videmus motũ graui^o continue velocitari
deorsũ seruata vniformitate mediũ ⁊ tenet p̃na per
hoc: q̃ omnis motus violentus est tardior in fine
quam in principio: ⁊ ex hoc trahitur q̃ mot^o nãlis
est velocior in fine q̃ in principio: ⁊ motus violẽt^o
est in fine tardior quã in principio. ¶ Intelligẽduz
fz Auer. cõmento xcj. q̃ fuerũt plures antiq̃ q̃ po
nebant q̃ terra violenter stabat in medio ⁊ q̃ fuit
mota ad mediũ violenter propter velocitatẽ mot^o
celi impellentis eã: hoc autẽ renuit Ap. q̃ manife
stum est q̃ elementa nãliter mouẽtur ad sua loca
⁊ in eis nãliter quiescũt. ¶ Intelligendũ 2° q̃ eã
quare motus violentus est tardior in fine q̃ in prin
cipio est remotio a mouente extrinseco violẽtate.
Unde appropinquatio ⁊ remotio i motib^o ab ex
trinseco est cãm diuersitatis i velocitatibus ⁊ tardi
tatibus eorum.

Adhuc autem ⁊ per eas que ex pri
ma philosophia rationis ostẽditur
utiq̃. ⁊ ex eo qui i circũu motu quã
necessarium sempiternum: similiter
⁊ hic esse ⁊ in alijs mundis palam at
utiq̃ sic fiet intendentib^o. quoniam
necesse unum esse celum.

Ostendit ex pte corporũ superiorũ q̃ nõ sit nisi
vnus mundus. Et tertiã facit: q̃ primo ad hoc p
bandũ adducit primã rõem. 2° scdam: ⁊ 3° epiloga:
ibi scda tribus enĩ ibi tertiã o corporeis. De p^o ar
guitur sic motus corporũ super celestium est vnus ⁊
perpetu^o ad quem alij reducũtur siue in vno mun
do siue in pluribus: g^o rõẽ corporũ supercelestium
mundus est vnus añs est notum ex prima phia: ⁊
cõsequẽtia tenet: q̃ si mot^o est vnus: mobile vnus
eẽt ⁊ etiã mouens. ¶ Intelligendũ fm̃ Aue. cõ
mento. xcj. q̃ ex duab^o scientijs. s. nãli ⁊ diuina ap
paret q̃ nõ sit nisi vnus mundus. Et subdit q̃ i scia
diuina ẽ positũ q̃ mot^o circularis ẽ eternus ⁊ q̃ oẽs
alij reducũtur ad ipm̃ siue ponant mot^o i alio mũ
do siue nõ. Similit^o pbatũ ẽ i scia nãli: q̃ i octauo
elij

*Causa voluntatis
⁊ tarditatis ⁊ motus
voluntatis*

Primus

phificoz: q̄ motus circularis est vnus ⁊ p̄p̄tū: ⁊
is hoc est suppositū in scia diuina tanq̄ probatū in
scia nāli. Cū ergo motus circularis sit vnus: seq̄t
q̄ mundus sit vnus: q̄d p̄z qz si motus sit vnus cū
mouens faciens talē motum nō sit in mā ⁊ i sepa
tis a mā sit solū vnū in vna sp̄e sequit̄ q̄ motor est
vnus e: si motor ē vnū cū eius nō sit nisi vnus p̄i
mus motus sequitur mobile esse vnū ⁊ per p̄ns mā
dū ē vnū: vt arguat sic t̄m vnus est motor primus
ḡ tantū vnus ē motus primus ⁊ per p̄ns t̄m vnū
mūdus: añs ē demonstratuz. xij. metaphisice: qz in
sepatis a mā in vna sp̄e est vnūcū indiuidū.

**Tribus. n. entibus corporalibus ele
mentis tria erāt ⁊ loca elem̄toz: unū
quidez qui subsistentis qui circa me
diūm. Alius autem qui circonlati q̄
quidem est extremus. Tertius autē
qui medius hoz qui medij corporis**

ponit secūda rōem: ⁊ duo facit. primo p̄mittit
vnū suppositū. 2. p̄bat ibi necesse. n. De prima pre
mittit q̄ cū tria sint corpa simplicita i genere v3 gra
ue leue ⁊ corp̄ neutru. f. corp̄ supercelestia oportet
ēē tria loca in genere: v3 locus grauiuz locus le
uiū ⁊ loc̄ supercelestiū: q̄ est extrinsecus corp̄ibus
grauius ⁊ leuius. Intelligēdū fm̄ cōmētatorē
cōmēto. xciiij. q̄ Az. in q̄rto phicoz: vult q̄ celuz
nō sit i loco: h̄ aut̄ v̄r velle q̄ sit i loco. Et remouet
hanc d̄ictionē Auer. dices q̄ Az. voluit q̄ celuz
nō esset in loco in q̄rto phicoz: supposito q̄ extra
celū nihil sit: hic aut̄ dicit q̄ est i loco dato ex dicti
antiquoz q̄ sit alter mundus: cū oē corpus extra
q̄d est aliud corpus sit in loco.

**Necesse. n. in hoc esse quod superfer
tur. si. n. non in hoc extra erit. Sed
impossibile extra hoc quidez. n. sine
gravitate. hoc autem habens graui
tatem. Magis deorsum autem quā
gravitatē habentis corp̄is locus nō
ē. si q̄ dem q̄ ap̄d medium grauis.**

format rōem secūda ⁊ duo facit. p̄ h̄ 2. remo
uet dubiū ibi: sed ⁊ neqz. De p̄o arguit sic: si ēēt ali
mūdus tūc ēēt pl̄ra corpa grauia ⁊ leuia: ⁊ pl̄a
loca distincta fm̄ numerū: ista p̄na tenet ex suppo
sitione: sed p̄ns est falsū: qz aut̄ alter mūdus ⁊ alia
corpa ēēt supra istū mūdū: aut̄ infra: si supra ḡ
dabit̄ terra i alio mūdo supra ignē istū mūdū: ⁊ per
p̄ns graue supra leue. Si infra sequit̄ q̄ ignis i alio
mūdo ē infra terrā istius mūdū: ⁊ per p̄sequēs leue
est ibi graui.

S3 ⁊ neqz preter naturam. Aliū enīz

erit fm̄ alij autem non erit: Necesse
igitur in intermedio eius esse huius
autem ipsius que sunt differētie po
sterius dicemus.

Remouet dubiū: qz posset aliq̄s dicere q̄ nō se
q̄ret illud incōueniens dicēdo vlt̄erius q̄ corpus le
ue ⁊ locus suū ēēt ibi p̄ter nām: ⁊ nō fm̄ nāz nec
hoc ē incōueniens. Sed p̄ h̄ arguit Az. qz si ibi ēēt
corpus p̄ter nāz ⁊ locus: ḡ ibi poterit ēē aliud cor
pus fm̄ nām: ⁊ similr locus q̄ dato sequit̄ idē icon
ueniens: ⁊ subdit q̄ de d̄ntijs loci dicitur post qz
in 2. huius.

**De corporibus quidem igitur elemen
tis que quidem sunt: ⁊ quot: ⁊ quis
uniuscuiusq̄ locus: adhuc autē uni
uersaliter quod scōm multitudinez
loca palam nobis ex dictis.**

Epilogat dices q̄ de elemētis totius q̄ sūt ⁊ q̄t
sūt: ⁊ q̄s sit loc̄ vnuscuiusq̄: q̄t fm̄ multitudinē
māifestū ē ex dicti. Intelligēdū f3 p̄mētatorē q̄
Az. p̄ h̄ q̄ dicit q̄ ⁊ q̄t dat nobis i telligē q̄ elemē
ta ⁊ eoz loca si infinita magnitudie. ⁊ multitudine
dubitat̄ cē dicta v̄r sint tria loca i genē. f. loc̄ gra
uiū ⁊ locus corpa celestia: ⁊ locū intermedioz cor
p̄oz. f. leuiū ⁊ dicit Az i l̄ra ⁊ v̄r q̄ n̄ qz determina
tū ē. 4. phicoz: celū n̄ ē i loco cū extra celū nihil sit
ḡ n̄ ē dare locū corpa celestia. Ad hāc dubitatio
nē r̄ndet cōmē. cōmēto. xciiij. q̄ ē dare illa tria loca
i gnere ⁊ n̄ pla. ⁊ q̄z eoz ē t̄m vnū nūero: tō ē solū
vnū mūdū. Cū loc̄ grauiū pura terre ⁊ aq̄ captēdo
locū p̄ loco ambiēte ē p̄cauū aer̄. Loc̄ at̄ supercelestiū
p̄t̄ dupl̄r imaginari. Vno q̄ vltia superficies sup̄mi
celi extra q̄ nihil ē sit loc̄ illoz corpa: ⁊ hec ima
ginatio ē mathe. Aliomō q̄ vltia sp̄a sit locus or
biū inferioz f3 ē p̄cauū: ⁊ hec imaginatio ē nālis.
Vltia at̄ sp̄a nō h3 locū ambiēte: v̄r declaratū ē 4.
phicoz. S3 locus leuiū. f. ignis ⁊ aeris ē locus me
diū int̄ p̄dicta duo loca. f. cōcauū celi ⁊ p̄nerū aque
v̄l p̄ loca possumus itelligē sp̄acia occupata a p̄di
dictis corpa: f3 p̄ expositio q̄ ē cōmētator̄ ē me
lio. Et per hoc app̄t solutio ad argumētū.

Scōm cap. tertij tractatus primū libri de celo ⁊
mūdo i q̄ p̄bat q̄ nō ē possibile ēē plures mūdus.

**Quod autem non solū vnus est: sed
⁊ impossibile fieri plures. Ad
huc at̄ q̄d sempiternū incorruptibilis
existēs ⁊ ingenitū dicim̄ p̄mu3 dubi
tantes de ipso uidebit̄. n. utiqz sic itē
dētib̄ impossibile unū ⁊ solum ēē ip̄z.**

Postq̄ Az i p̄ c̄ hui⁹ tractat̄ p̄bavit ēē solum

Liber

vnū mūdū. Nūc i h° r° ca° pbat q' nō sit poss' bile eē plures mūdōs r' q' tuoz facit. P° p' mittit itentionē r' adducit motiū antiquoz: quo arguēbāt eē pl'es mundos tertio soluit ipsū: quarto probat itentum ibi scōa in oibus enim ibi tertia cōsiderandū autē ibi quarta dicamus autem. De prima dicit q' nō solum est manifestū q' actu est tantū vnus mund' sed etiā q' impossibile est esse plures mūdōs r' hoc si et manifestū dīcēdis. Etiā inquirēt vtz mund' sit eternus igenitus r' corruptibilis. Prius tñ dubitauit inquiritur de mundo vtrū plures r' impossibile sit solū vnū esse mūdū.

In omnibus. n. his que natura r' his que ab arte cōstantibus r' generatis alterum est ipsa fm se ipsam forma r' mixta cum materia puta sere alterum species r' aurea r' erea sere r' iterum circuli altera forma et ereus et ligneus circulus.

Nunc adducit argumentū ad pbandū q' sit poss' bile eē plures mūdōs r' duo facit p'io p' mittit quoddā secundo arguit ibi quōm' igit. p'ia in du. as q' p'io p' mittit quoddā r' illō exēplo d'clarati r' arguit per rōem ibi quod quid erat. De p'ima p' mittit hoc necessarium q' in oibus constantib' nā vel generatis aut factis p' artē alterū est esse formā fm q' est forma absolute r' fm q' ē forma materie mixta r' alterz eē spēs r' alterz eē diuiduū r' q' h' sit vtz p' i exēplo. Nā sere vel circulus absolute sum p'ius valde diuersus ē a sere vel a circulo fm q' est in materia puta fm q' enus vel ferreus.

Quod quid. n. erat esse dicentes sere aut circuli non dicemus in ratiōe aureum aut ereum tanquaz non existentibus his de substantia si eream aut auream dicamus:

Nunc arguit illud q' dictum est p' rōem r' duo facit primo hec r' remouet dubiū ibi r' si nō. De p'ia arguit sic illa distinguūt quozū d'ffinitiones distinguuntur s'z ita est q' forma absolute accepta s'z q' forma d'ffinit' diuersi mode a forma fm q' est i mā g' dictum verū. Maior est nota. Minor d'clarat in lra q' qd' quid erat esse. i. d'ffinitio sere vel circuli vt est in mā nō cadit in d'ffinitioē circuli fm q' ē circulus tanq' n' existens de substantia illus.

Et si non possumus intelligere neq' sumere aliq' aliquid p'eter singulare Quandoq' n. nihil prohibet hoc accidere puta si solum assumat' circulo nihil enim minus aliud erit circulo

esse r' huic quidem circulo r' hec quidē species hec at species in materia r' singularium.

Mouet dubiū r' remouet. Nā dictū ē q' aliū est esse forme absolute est vt mixta materie. Sed diceret aliquis cōtra quia forma nō pōt esse sine materia ergo non videtur ipsam posse assumi p'eter materia. Nec videtur posse fieri ad vniuersale p'eter singularia ad quod respōdet. Azz. dicens q' dato q' illud sit verū realiter nihil tamē phibet illō abstrahere p' intellectum q'z possū abstrahere hūc p'ceptū cōm' circuli videlicet circul' fm quē cōceptū circulus habebit aliud esse ab esse circuli vt est i materia fm quod dicitur aureus vel eneus. Intelligēdū fm Auer. circa has ptes cōmentato. xciiij. q'z dicit Azz. in oibus que sunt p' nām r' qd' oia q' sunt ab arte vel p' nām habent formā r' materia vñ oē naturale r' oē artificiale est p'positū ex mā r' forma r' in oia li p'positū ē duplex o' p'positio assumenda. Una abstracta p' intellectū r' hec est forma absolute sumpta seu spēs r' alia est dispositio vt forma ē in materia r' h' est diuiduū. Verbi grā o' corpe rotūdo habent itentionē abstractā. s. rotūditatē r' aliā habent' cū consideram' eā in mā r' o' hoc rotūdū r' iō cū forma intel ligit abstracta ē ali' dispositiois q' cū intelligit in mā r' fm has diuersas dispositioēs diuersi mode diffinitur vt rotūditas absolute considerata diffinitur q' est figura plana vel solida r'c. nō accipiēdo aliqd' o' mā lineē s'z p'iderata vt ē in materia diffinit' p' eē figurā aureā vel eneam.

Quoniam igit est celum sensibile singulariuz utiqz erit sensibile. n. omne in materia existit si autem singularium alterum. utiqz erit huic quidem celo esse r' celo simpliciter alterum igitur hoc celum et celum simpliciter et hoc quidem ut species et forma hoc autem ut materie mixtum quoz at est forma quedam et species aut sunt aut contingit plura facte esse singularia

Adducit rōem q' antiq' p'babāt eē pl'es mūdōs v' saltē illō eē possibile r' diuidit i duas q'z p' fac qd' dicitū r' s'bdit qddam r' p'cludit ibi siue. n. s'it o' p' intendit hāc rōem oē corpe' sensibile ē p'positū ex mā r' forma s'z celū siue mūd' ē corpe' sensibile q' mūd' ē cōposit' ex mā r' forma p'ntia nō cū minor. Maior at appz q' aliū ē dicere celū r' h' celū q'z q' dicit celū dicit formā sine materia q'z spēs s'z q' dicit h' celum dicit formā in materia quia indiuiduum p'positum ex materia r' forma r' ita est de alijs corpozibus sensibili

bus quia omne est compositum ex materia et forma et tunc sic mundus est compositus ex materia et forma sed in omnibus compositis ex materia et forma sunt plura individua vno sub eadem specie vel possunt esse ergo plures possunt esse mundi consequentia nota et minor. cum forma seu species quecumque sit apta nata de pluribus predicari et inueniri in pluribus numero distinctis. Intelligendum secundum commentatorem quod quia omne corpus sensibile est sensibile per materiam quia omne tale est compositum ex materia et forma et per consequens nullum tale est intelligibile per materiam sed est sensibile per materiam et intelligibile per formam. Item cum aliud sit celitas et hoc celum quia celitas dicitur de pluribus in diuisis sed hoc celum de vno tantum sequitur quod per celitatem celum est intelligibile cum dicatur de eo ut forma sed in quantum hoc celum et compositum ex materia et forma est sensibile cum ipsum sit sensibile per materiam. Intelligendum secundo quod in omnibus habentibus formam in materia forma illa aut actu reperitur in pluribus vno aut saltem in potentia sed non in actu et subdit vnum quod facit ad solutionem huius argumenti antiquorum quod si non sit pluralitas individuorum respectu vnius forme in actu nec in potentia quod repugnat ex parte materie et non ex parte forme quia dato quod sit possibile secundum vnam formam esse pluralitatem individuorum tamen aliquando stat quod illud sit impossibile ex parte materie et hoc in casu in quo tota materia esset sub illa forma. Verbi gratia si vna forma haberet totam materiam pertinentem ad formam statue licet non repugnet ex parte forme esse plura talia individua esset tamen repugnantia ex parte materie et ita dicit Aristoteles in libro de mundo.

Sive enim sint species quemadmodum dicunt quidam necesse hoc accedere. sive etiam separatim nullum talium. Nihil minus in omnibus enim sic videmus quorumcumque substantia in materia plura et infinita entia eiusdem speciei. itaque aut sunt plures celi aut contingit esse plures. ex his quidem igitur suspicabitur utrumque aliquis et esse et quod contingit plures celos esse.

Subdit quoddam et concludit dicens quod nihil facit ex hoc sive ponantur in rebus naturalibus forma separatae ut idee secundum quod posuit plato sive ponatur omnes formas esse materiales quia in

omnibus generaliter verum est quod in quibus forma est in materia sub vna specie reperibilia sunt plura individua actu aut potentia quare sequitur quod cum mundus habeat formam in materia quod rationabiliter quis arbitrari poterit esse plures celos seu mundos seu quod plures possint esse. Intelligendum secundum Averroes quod sive ponantur ydea sicut posuit plato. sive ponamus mundum esse compositum ex materia et forma sequitur plures esse posse mundos. vnde de si possumus ut voluit plato quod deus ab eterno habuit ideam mundi sicut ideas alijs speciebus correspondentes mediate quia ut exemplari hunc mundum produxit seu creauit sic pariformiter potest alium mundum de nouo creare sicut mediante ydea hominis alium hominem producit. Si autem velimus mundum componi ex materia et forma idem sequitur ut superius innuebatur. Intelligendum secundo quod commentator facit vnam aliam rationem ad probandum quod plures sunt mundi actu. vel potentia: Nam nos possumus imaginari extra celum esse vacuum infinitum et quod in illo sint actu plures mundi sicut imaginamur plura corpora esse in aere ergo sequitur quod possibile est plures mundos esse tenet consequentia quia imaginatio non est ex toto impossibilis et ans est satis notum.

Considerandum autem iteque quid horum dicitur bene et quid non bene alteram quidem igitur esse rationem eamque sine materia et causa eamque in materia forme bene quidem dicitur et sit hoc uerum sed nihilominus neque una necessitas propter hoc plures esse mundos neque contingit factos esse plures.

Nunc soluit rationem antiquorum qua probare conebantur plures esse mundos actu vel potentia. Et quatuor facit. Primo ponit solutionem secundum eam declarat per exempla tertio applicat ad positum quarto concludit ibi secunda sic autem forte ibi tertia celum autem ibi quarta hoc ipsum igitur. Prima in duas. quia primo premitit in quo bene dixerunt et in quo male in ratione illa secundo soluit ibi si quidem. De prima dicit quod oportet considerare in ratione dicta supra in quo est benedictum. et in quo non. Unde primo est benedictum in hoc quod alterum est esse forme absolute et ut est mixta materie quia primum esse est esse vniuersale et secundum particulare sed ulterius est maledictum. quod ex hoc sequatur quod possibile sit plures mundos esse. Si quidem iste ex tota est materia que admodum est:

Soluit argumentum. Unde cum arguitur sic. In omnibus consequentibus formaz i materia sub eadem specie contingit reperire plura indiuidua in actu vel in potentia dicit Aristo. q̄ ista propositio sic absolute prolata est falsa quia solum habet veritatem si illa forma non perficit totam materiam possibilem subici tali forme si autez perficiat tunc illud dictum non est verum. Modo forma huius mundi perficit totam materiam. possibilem reperiri ideo non potest mundus indiuidualiter plurificari. Intelligendum secundum Auero. commento. xcv. q̄ illud argumentum fundatur super duas propositionibus. Prima erat q̄ omne corpus sensibile componitur ex materia ⁊ forma. ⁊ quod forma est aliud habente formaz: Secunda erat q̄ in omni habente materiam ⁊ formam inueniuntur plura indiuidua in actu vel in potentia respectu illius forme modo dicit commentator secunda propositio est falsa vt dictum est ⁊ per consequens non mirum si etiam conclusio quam inferunt antiqui. sit falsa.

Sic at forte magis q̄ d̄ erit manifestum si. n. est simitas curuitas in naso aut carne ⁊ est materia sumitat caro si ex omnibus carnibus. una sit at caro et existat in hac simum nihil utiqz aliud erit simum neqz p̄tinget factum esse.

Declarat solutionem per exempla ⁊ tria facit q̄ primo declarat p̄imum secundo per aliud ⁊ tertio vniuersalizat dictum suum ibi secunda similiter aut ⁊ si ibi tertia similiter autem ⁊ in alijs de prima dicit q̄ solutio sit vera patet ⁊ ponamus q̄ simitas sit quedam forma ipsi naso ⁊ materia subiecta tali forme sit caro nisi tunc certum est quod si ex omnibus carnibus fiat vna caro in naso que sue forme subicitur. si simitati non erit nisi vnus nasus sim? nec erit possibile esse alios isto naso stante.

Similiter autē ⁊ si homini sunt materia carnes ⁊ ossa ⁊ si ex omni carne et omnibus ossib? homo fiat? impossibile existens dissoluta esse. n̄ utiqz p̄tinget esse alium: hominem

Ponit secundum exemplum ⁊ dicit q̄ posito q̄ materia subiecta forme hominis sunt carnes ⁊ ossa ⁊ ex omnibus carnibus ⁊ ossibus sit solum vn? homo a quo sit impossibile illa separari tunc erit possibile eē plures homines.

Sicr autem ⁊ in alijs omnino enim quocunqz est substantia in subiecta quandam materiam horum nihil p̄

tingit factum esse non: existente quadam materia.

Vniuersalizat dictum suum dicens q̄ idem intellegendum est de alijs formis habentibus esse in materia ratio est ista quia si aliqua forma esset in tota materia ⁊ posset fieri alia aut ergo ex aliqua materia fieret illa forma aut ex nullo non est nulla quia ex nihilo nihil fit primo phicoz. si ex aliqua aut fieret ex materia subiecta prime forme aut alia non ex alia quia positum est qd̄ tota materia subiciatur prime forme nec ex eadez quia due forme numero differentes non possunt esse in eadez portione materie quia tunc illud haberet duplex esse dicit ergo q̄ in quibuscunqz habentibus formam in subiecta materia nihil contingit possibile fieri s̄ illa specie non existente alia materia possibili subici alteri forme i eadem specie. Intelligendū secundū Auero. commento. xcvj. q̄ in speciebus generabilium ⁊ corruptibilium necessarium est esse infinita in diuidua sub eadem specie in potentia tantum vt conseruet species nam cum impossibile sit q̄ partes materie. sint infinite in actu oportet q̄ infinitas talium indi duorum non sit in actu sed in potentia soluz ⁊ secundum successionem in partibus materie immo i eadem parte materie infinita indiuidua. eisdem specie possunt sibi succedere licet non immediate in speciebus autem ingenerabilium ⁊ in corruptibilium in quibus vnum indiuiduum continet totam materiam pertinentem ad talem formam non est possibile reperiri plura in diuidua sub eadem specie. cū ergo mundus sit ingenerabilis ⁊ in corruptibilis ⁊ contineat totam materiam impossibile sequitur q̄ non est possibile reperiri aliud indiuiduum sibi simile in specie.

Celum autez quid singularium ⁊ eorum que ex materia sed si non ex parte ipsius constat sed ex omni esse quidem ipsi celo ⁊ huic celo alterum est. Non tamen neqz utiqz erit aliud neqz utiqz continget factos esse plures propter oem materiam p̄prehensā eē

Applicat dictum suuz ad propositum dicens q̄ celum siue mundus est de numero singularium ⁊ e compositum ex materia ⁊ forma s̄ non est compositum ex parte materie tantum vt alia indiuidua plurificabilia in specie. sed ex tota materia que pot reperiri ⁊ quod celū sit sic compositū p̄ cū aliud sit eē celū ⁊ hoc celū vt sup̄ dicebat ideo cum celuz siue mundus p̄prehendat totam materiam sub vna forma bene sequitur q̄ est impossibile eē plures mundos

Intelligendum secundum auero. commento. xcvij. q̄ celuz capitur pro toto mundo in quo illud quod est quasi forma est corpus celeste ⁊ illud quod

Primus

se habet ut materia sunt ista inferiora generabilia
et corruptibilia et merito celum dicitur ut forma
in mundo quia non habet Materiam ex qua
componatur nam tunc haberet contrarium et sic
esset generabile et corruptibile consequens falsum
ut patet consequentia quia omne habens materi-
am subducit contrarietati transmutationi et corrup-
tioni.

**Hoc ipsum igitur restat ostendere quod
ex omni et naturali et sensibili constat
corpore**

Concludit dicens quod pro ampliori doctrina restat
ostendere quod celum constat ex omni materia et ex om-
ni naturali et sensibili corpore

**Dicamus autem primum quid dici-
mus esse celum et quotiens ut magis
nobis manifestum fiat quod querit**

Tunc Aristoteles probat quod non sit possibile esse plu-
res mundos et duo facit. Primo premitit quandam
distinctionem necessariam pro declaratione termi-
norum secundo sequitur Probando intentum sibi
tripliciter autem dico. Prima in duas primo pre-
mitit intentum secundo ponit distinctionem decla-
rando membra sibi primo quid igitur de prima dicit
quod antequam probet propositum oportet primo dice-
re quid dicatur celus et quod modis ut magis fiat
manifestum quod queritur.

**Uno quidem igitur modo celum di-
cimus substantiam extreme totius
circulationis aut corpus naturale quod
est in extrema circumferentia totius.
Suevum. n. extremum et quod sursum
maxime uocare celum in quo et diui-
num omne locatur esse dicimus. Alio autem
rursus modo continuum corpus extre-
me circumferentie totius in quo luna
et sol et quedam astroz et enim hec in
celo esse dicimus. Adhuc autem aliter dici-
mus celum contentum corpus ad ex-
trema circumferentia totum. n. et om-
ne suevum dicere celum.**

Tunc ponit distinctionem declarando mem-
bra dicens quod celum tripliciter dicitur. Uno modo
dicitur celum de ultima sphaera que est ultimum cor-
pus totius circulationis existens in extremo circu-
ferentie eius et secundum hunc modum antiqui co-
sueverunt appellare celum illud quod est maxime

sursum in quo diuinum est collocatum secundo mo-
do sumitur celum pro toto aggregato ex ipsis ce-
lestibus quod est continuum extreme circumferentie
in quo aggregato sunt sol luna et alii planete quod
dicimus esse in celo. Tertio modo sumitur celum
pro toto aggregato contento inter ultimam circu-
ferentiam et illud est quod consuevimus dicere to-
tum et omne id est mundus. Ita quod uno modo caput
celum pro ultima sphaera secundo modo pro aggrega-
to ex omnibus orbibus celestibus et tertio modo pro toto mundo

**Tripliciter autem dicto celo totum ab
extrema circumferentia contentum. ex
omni necesse constare naturali et sen-
sibili corpore propter neque esse nullum
extra celum corpus neque contingere
factum esse.**

Nunc Aristoteles probat per bado itentum et itentid. pbare quod
mundus est unum sic quod extra ipsum nihil est et duo facit quod pri-
mo ostendit quod extra celum non sit aliquod corpus
naturale sensibile secundo ostendit quod extra celum
non sit aliquod consequens corpus naturale ut sunt
locus tempus vacuum motus et ibi similiter autem
manifestum. Prima in duas quia primo premitit
conclusionem quam probare intendit secundo pro-
bat sibi si enim de prima dicitur quod celo dicto tripliciter
necessarium est quod totum celum capiendum celum ter-
tio modo ut est contentum ab extrema circumferen-
tia sit constans ex omni sensibili corpore ita quod
nulla corpus sensibile sit extra celum neque sit possibile esse

**Si enim est extremam periferiam cor-
pus physicum necesse ipsum aut sim-
plicium esse corporum: aut composi-
torum aut secundum naturam: aut
preter naturam habere. Simplicium
quidem igitur nullum utique erit. quod
enim circumfertur ostensum est. quo-
niam non contingit permutare sui
ipsius locum sed et neque quod a medio.
possibile et neque. quod in medio sub-
stans secundum naturam quidem
enim non utique erit. Alia enim ipso-
rum propria loca preter naturam au-
tem. si quidem sunt alii quidam erit
secundum naturam qui extra locus
eum. n. qui huic preter naturam neces-
sarium alij esse secundum naturam**

sed non erat aliud corpus preter hoc non igitur est nullum possibile simplicium extra celum esse corpus. Si autem non simplicium neque mixtorum necesse enim esse simplicia. Mixto existente.

Probat conclusionem et duo facit primo probat quod de facto non sit aliquod corpus sensibile extra celum et quod non sit possibile esse vel fieri ibi factum sed et neque factum de prima intendit istam rationem. Si extra celum daretur aliquod corpus naturale sensibile aut esset simplex aut mixtum et esset ibi aut secundum naturam aut preter naturam sed nullum tale est. Maior nota a sufficienti diuisione quod omne corpus est simplex aut compositum et minor dicitur: declaratur in libro non si extra celum esset aliquod corpus simplex aut esset mobile motu circulari aut motu recto non poterit dici quod extra celum sit corpus mobile motu circulari quia tunc cum esset ibi preter naturam ipsum posset moueri a suo loco naturali prout est impossibile quia ubi cumque moueret ad quemcumque locum moueret per motum rectum et tunc prout si extra mundum esset corpus mobile circulariter tunc esset eiusdem spiritus cum celo et per prout eis deberet idem motus secundum naturam et similis locus fore. Etiam non poterit dici quod extra celum sit corpus mobile motu recto quia aut esset ibi secundum naturam aut preter naturam sed neutro modo poterit dici ergo. Maior nota ex sufficienti diuisione et minor probat et primo quod non secundum naturam quia dato illo sequeretur quod elementa mobilia motu recto haberent plura loca naturalia quod vniuersum prout est superius dicta et per prout quia haberent vnum locum in isto mundo et per processum vniuersum alium extra nec etiam preter naturam quia tunc talis locus iesset alteri corpori simpliciter ab elementis secundum naturam quod omnis locus qui inest alicui corpori preter naturam inest alteri secundum naturam prout autem est falsum quod videtur probatum est preter elementa non est aliud corpus simplex mobile motu recto etiam extra celum non est aliquod corpus compositum quia ubi non est aliud corpus simplex non est corpus compositum. Item extra celum non est corpus simplex ut arguitur et ergo nec extra celum est corpus compositum prout nota cum minori maior autem per hoc quod ubique est mixtum ibi omne esse vel saltem fuisse simplicia cum mixtum ex simplicibus compositum. Intelligendum quod per prout. xcix. probat complectus quod fecerit Aristoteles. quod extra celum non sit aliquod corpus quod sit simplex et circulariter mobile circulariter et arguit sic. Si extra celum esset aliquod tale corpus aut esset ibi preter naturam aut secundum naturam non preter naturam quia tunc haberet alium locum naturale et per prout ad illum moueret secundum naturam prout est impossibile quia corpus quod mouet circulariter non poterit transferri in loco in quo nec etiam naturaliter hoc tacuerit Aristoteles. quod dato illo sequeretur quod ibi esset alter mundus prout est falsum et supra reprobatur et reprobatur prout quia si extra celum est aliquod corpus circulariter. tunc necesse est quod ibi

sit aliquod corpus quiescens naturaliter circa quod mouetur et sit verbi gratia terra quemadmodum est hic ibi quiescens in medio et si sic erit etiam ibi mobile prout illi puta ignis mobilis a medio et si extrema sunt ibi necesse est ibi esse iter media ut aer et aqua et sic erit ibi mundus compositus ex quinque corporibus simplicibus sicut iste quare etc.

Sed et neque factum esse possibile aut non secundum naturam erit aut preter naturam aut simplex aut mixtum. quare iterum idem ueniet sermo. Nihil enim differt considerare si est aut si factum esse possibile

Nunc ostendit quod extra celum non possit fieri aliud corpus naturale sensibile et duo facit primo quod dictum est secundo concludit ibi Manifestum igitur ex de prima intendit talem rationem si extra celum posset fieri aliquod corpus sensibile aut simplex aut mixtum sed neutro modo potest fieri ergo etcetera. primo non simplex quia aut mobile motu circulari aut motu recto sed quocumque modo dicas sequitur inconueniens ut supra nec etiam mixtum quia sequitur idem inconueniens quod prius. Unde dicit quod nihil differt considerare si ne ponas esse aliquod corpus extra celum siue fieri quia illud quod factum est possibile fuit fieri et quod possibile est fieri possibile est factum esse.

Manifestum igitur ex dictis quod neque est extra neque contingit facta esse corpori mollem nullius ex omni enim est propria materia totus mundus. Materia enim erat ipsi corpus naturale sensibile ita quod neque nunc sunt plures celi neque fuerunt neque contingit fieri plures sed unum et solum et perfectum est. istud celum.

Concludit dicens quod manifestum est ex dictis quod extra celum non est neque possibile est esse factum aliud corpus sensibile aut naturale et causa est quia mundus est constans ex tota materia et hec materia est Moles omnium corporum sensibilium seu naturalium et ex hoc ulterius est manifestum quod non est possibile esse plures mundos neque fieri. Intelligendum primo secundum Averro. commento capitulo quod ratio probans quod extra mundum non potest esse vel fieri aliquod. Corpus sensibile est eadem cum ratione probante ibi non esse aliquod corpus in actu et causa est quia cum impossibile est aliud esse in actu impossibile est ipsum posse esse vel fieri quod possibile positum in esse non debet sed impossibile

sed posito inesse q̄ extra mundum sit corpus sensibile sequitur impossibile ergo &c. **I**ntelligendū secundo quia dicit **Az.** q̄ mundus est perfectus causa est cum in vna specie est solum vnum individuum apparet q̄ sit perfectum & continens totam perfectionem illius speciei & ita est de mundo licet nō sit ita quando sub vna specie sunt plura individua qz tunc vnumquodqz habet portionem perfectionis eius. **I**ntelligendum tertio secundum **Auer.** q̄ demonstratio facta in hoc capitulo ad probandum mundum esse vnum solum per hoc q̄ constat ex oī materia est alia a demonstrationibus supra habitis in alio capitulo quia ista demōstratio ē propter quid & alie sunt quia est a posteriori & a signo. Causa est quia demonstrationes supra facte sunt ducentes, ad impossibile & tale sunt a posteriori & a signo sed demonstratio hec quia sumitur ex solutione questionis supra facte pbantis posse esse plures mundos pcedit per causam inuestigando veritatē illi cause si per suam causam. Unde causa q̄ mundus est vnus est quia componitur ex tota materia possibili reperiri & causa illius cause est quia impossibile est extra ipsum reperiri aliquam materiam & talis modus cognitionis rerum per suas causas est vnus modus perfectissimorum fidei. i. scientie.

Similiter autem manifestum q̄ neqz locus : neqz uacuum neqz tempus est extra celum.

Nunc **Az.** pbat q̄ extra celum non sit aliquod consequens corpus naturale sensibile pura locus vacuum aut tempus & tria facit primo premitit dictum suum secundo pbat illud tertio ponit quasdam conditiones rerum quas dicit esse extra celum ibi secunda in omni enim loco ibi tertia propter quod quidem de prima dicit q̄ simul cum dicto supra est manifestum q̄ extra celum non est locus neqz vacuum neqz tempus.

In omni enim loco possibile existe corpus. **V**acuum autē esse dicunt in quo non existit corpus possibile autem factum esse ē autem tempus numerus motus motus at sine phisico corpore non est: **E**xtra celum autem ostensum est quia neqz est neqz contingit fieri corpus **M**anifestum igit quia neqz locus neqz **V**acuum neqz tps est esteriorus.

Probat conclusionem & arguit sic. extra celum non est nec potest esse corpus sensibile ergo nec locus nec vacuum nec tempus añs patuit supra & consequentiam probat **Az.** i. littera. **E**t primo d loco qz

in omni loco possibile est esse corpus ergo si extra celum non potest esse corpus nec ibi potest esse locus secundo idem probat de vacuo quia vt dixerūt antiqui vacuum est illud in quo non est corpus s; possibile est esse corpus ergo si extra celum non potest esse corpus neqz illic potest esse vacuum tertio idē declarat de tempore & motu cū vtriusqz eadem sit ratio ex quo tempus non est sine motu. qz tempus est numerus motus. Cum ergo tempus non sit sine motu & motus non potest esse sine corpore sensibili mobili ergo si extra celum non potest esse corpus sensibile vt ostensum est: sequitur q̄ extra celum non potest esse motus neqz tempus. **I**deo infert cōcludendo q̄ manifestum est q̄ neqz locus neqz vacuum neqz tempus potest esse extra celum

Propter quod quidem neqz in loco que ibi apta nata sunt **N**eqz tempus ipsa facit senescere. **N**eqz est nullius neqz una transmutatio eorum que super eaz que maxime extra ordinatam lationem sed inalterabilia & impassibilia optimam habentia uitam & per se sufficientissimā perficiunt in toto eterno.

Ponit quasdam conditiones rerum existentium extra celum & duo facit. **P**rimo hoc secundo declarat ibi etenim hoc: de prima dicit conditiones rerum existentium extra mundum prima est q̄ illa entia nō sunt in loco. **S**ecunda q̄ tempus nō facit ea senescere & ratio prime conditionis est quia extra celum non est locus neqz corpus. **R**atio secunde est quia non mensurantur tempore quia ibi non est tempus modo tempus est causa senectutis & corruptionis quarto phisicoz. **T**ertia conditio est q̄ talia sunt intransmutabilia quacūqz transmutatione. & causa ē quia non sunt susceptiua peregrinarū impressionum duodecimo methaphisice. **Q**uarta q̄ sunt inalterabilia. **Q**uinta q̄ sunt impassibilia. **S**exta q̄ sunt optimaz vitā ducentia. **S**eptima q̄ habent uitam per se sufficientissimam quia non dependent ab alio quo alio vt vita humana dependet. **O**ctaua q̄ illam perficiunt toto tempore eterno cum dictis conditionibus. **I**ntelligendum fm **Auer.** commento. ca. ij. q̄ cum extra celum non sit locus neqz tempus necessarium est q̄ illa que ibi sunt nec sunt in loco neqz in tempore & per p̄ns tempus non potest illa corrumpere sicut corrumpit res temporales. **I**ntelligendum secundo q̄ per ea que sunt extra celum possumus duo intelligere videlicet primam causam & ultimam speram ex quibus sit vnum & magis q̄ ex forma inherente & materia & idem confirmat comēntator de mente **themistij** qui dixit **Az.** **I**ntelligere

Liber

primā cām 7 p̄mū organū cū dixit que illic existit
7 si intelligamus hoc de p̄ima causa est verum q̄
p̄ima causa est illic extra mundū p̄ illic intelligendo
connerū vltie spere q̄z ibi p̄imo 7 magis apparet
eius operatio 7 motus. viii. phic. 7 sibi cōpetunt
cōditiones dicte cum enīz sit forma abstracta non
est in loco neq̄ subicitur motui neq̄ alterationi zē
Etia si hoc intelligatur de p̄io orbe est vezz cū sibi
cōpetant cōditiones dicte nā p̄io nō est in loco q̄z n̄
h̄z q̄d ipsū cōtineat. etiā non in tpe q̄z est cā tps 7
cā est p̄ior suo causato 7 cōtinet ipsū. Itē p̄im' or
bis nō mensurat tēpore neq̄ excedit q̄z fm successi
onem perpetuā sui motus excedit omne tps modo
nihil mensurat tempore nisi excedat ab eo i duob'
extremis v̄z p̄incipio 7 sine iste ergo cōditiones cō
petūt p̄ime cause 7 vltime spere licet diuersimo dē.

Intelligendum tertio q̄z dicit optimā vitaz per
vitā possūmū intelligere vitā existentū extra orbē
7 etiā vitā que est in orbe q̄ vitā est eternitas 7 per
petuas sui esse.

**Etenim hoc nomen diuine. enuncia
tum est ab antiquis:**

Nunc declarat istas cōditiones et q̄tuor facit p̄
mo oñdit q̄ in eis sit eternitas 7 q̄ sunt intransmu
tabilia tertio q̄ habēt vitā p̄ se sufficientissimā quar
to cōcludit q̄d dā ibi secūda: erent: quēadmodū: ibi
tertia: neq̄ enīz: aliud ibi q̄ta 7 incessabili. P̄ima
in duas q̄z p̄imo illud declarat de mente anti quo
rū 2° per rōnem ibi finis enim. De p̄ia dicit q̄ hoc
nomen eternū enunciatum est ab antiquis diuine
essentie.

**Finis. n. cōtinēs id q̄d uniuscuiusq̄
uite tempus cuius nihil est extra fm
naturam eternum uniuscuiusq̄ vo
catum est fm eandem autem rōnem
7 totius celi finis 7 omne tempus 7 in
finitatem p̄tinens perfectio eternuz
est 7 semper. esse sumens denomina
tionem immortalis 7 diuinus unde
7 alijs p̄municatum est his quidem
clarius his. Autem obscurius esse 7
uiuere.**

Probat p̄ rōem p̄suasiuā. 7 arguit sic illud pro
prie est eternū q̄d est finis cōtinēs oē tps uniuscui
q̄z vite nec extra illud inuenit aliquid fm naturā s̄z
diuina eētia est huius ergo rē. Maior nota q̄z si
aliquid est eternū nō pōt excedi i eē ab alio 7 p̄ p̄ne
oē tale est finis cuiuslibet rei 7 cuiuslibet tēpore est
finis 7 extra quē nihil est. Ex quo infert Az. corre
latiue p̄io q̄ p̄ eandem rōnem habemus dicere q̄ di
uinum ens est finis totius mundi 7 cōtinēs oē tē

pus 7 q̄ est eternū 7 infinitū 7 perpetuū assumens
denominationez suā a semper eē in mortale existis
7 perpetuū 7 diuinū secūdo correlatiue infert q̄
quemadmodū dicitur est q̄ q̄z est finis oibus iō ab
eo deriuatū est omnib' esse 7 viuere. sed aliquibus
clarius 7 perfectius aliquibus vero 7 obscuri'. In
telligendū fm cōmentatorē q̄ nomē eternitatis tri
buitur entib' ex eoz operationibus perpetuis nam
entia nō dicuntur talia nisi ex eoz operationib'
7 nomina rerū ex suis operationibus sunt in quibus
dā manifesta 7 in quibusdā nō. Lū in aliquib' opa
tiones sunt manifeste 7 in aliquibus occulte merito
ergo illa de quibus est facta mentio sumūt nomen
eternitatis q̄z operatiōes eozū fiūt tpe eterno. In
telligendū 2° q̄ Az. hic denotat latitudinē p̄fectiōū
in entibus vnūuersi fm magis 7 minus p̄ius 7 po
sterius. Et deus ponit in p̄imo gradu. in secūdo
intelligentie in tertio homines p̄pter intellectum i
q̄rto celū p̄pter nobilitatē sue s̄bitatē in quinto po
nūtur aiata aia sensitiua in sexto aiata aia vegetati
ua in septio ponūt mixta in aiata p̄fecta in octauo
ponunt elementa. in nono ponunt mixta i p̄fecta.
in vltimo ponūtur materia p̄ima.

**Etenim quemadmodum ineniri
dijs philosophatibz circa diuina
multotiens declaratum. est rationi
bus q̄ diuinum itransmutabile ne
cessarium esse oē p̄imum 7 summū
quod sic habens testificatur dictis:**

Nūc Az. declarat aliā cōditionē 7 duo facit q̄z
p̄imo declarat eā signo 2° ratione ibi neq̄ enim ali
ud. De p̄ima dicit q̄ multotiens dictū est i dogma
tibus phic circa diuina q̄ esse diuinū est intransmu
tabile 7 sumū omniū 7 p̄imū simpliciter. Intel
ligendū fm Auer. q̄ Az. p̄ phiam intelligit phiam
vulgarēque dicit q̄ sp̄itualia sunt itransmutabilia
**Neq̄. n. aliud melius ē quod moue
bit illud. n. utiq̄z erit diuinus.**

Nūc p̄bat rōnē 7 arguit. Si deus esset mirabil
sequeret q̄ aliqd esset p̄ius 7 nobilius eo p̄is ē fal
sū q̄z in mouentibus 7 motis nō est processus in in
finitū sed est de venire ad vnū p̄imū 7 tale est deus
7 t̄z p̄na q̄z oē q̄ mouet mouetur ab alio 7 mouens
est nobilius moto. viij. phicorum 7 tertio de aia in
telligendū fm cōmentatorē q̄ sp̄itualibus entibus
7 in materialib' n̄ accidit corruptio neq̄ aliatio q̄z
alteratio 7 corruptio nō accidūt rebus nisi pp mate
riā. Et istud dictū nō solū pōt intelligi de p̄ima cā
de qua maxime loquit Az. sed etiā de p̄imo orbe
s̄z sit minus manifestum. Nā p̄imus orbis est cau
sa oium rez alterabiliū generabiliū 7 corruptibiliū
er 2o ipse est ingenerabilis 7 incorruptibilis 7 inalter
rabilis t̄z consequentia q̄z si haberet aliā cāz corpo

talē priorē tūc nō esset prima cā corporalis p̄na autem est falsū

Necq̄ habet prauū in nihil: neq̄ indigens eorum que ipsius bonoꝝ nullo est

Declarat aliā cōditionē. i. q̄ habent vitā per se sufficientissimā & arguit sic. illa habent huiusmodi vitā que nō habent aliq̄d prauū nec aliq̄d idigentia sed illa sūt huiusmodi ergo &c. Intelligendū f̄zauer. qz dicit Az. neq̄ h̄z prauū q̄ hoc pot̄ intelligi tam de prima cā q̄ de primo orbe qz nullū eorū recipit occasiōem facientem ad inspectiōem h̄z dignū sit q̄ primus orbis recipiat aliq̄d faciens ad eius perfectiōem & illud est motus localis eternus p̄cedens a prima causa:

Et incessabili itaq̄ motu mouet ratiōnabiliter

Concludit q̄dā & duo facit: et p̄io h̄z: 2° remouet dubiū ibi oīa. n. De prima dicit q̄d cū dictū sit ipsū diuiduū esse oīo imobile ratiōnabile est dicere q̄d ipsū sit oīo mouens incessabili motu.

Omnia. n. quiescunt: que mouentur quando uenerint in p̄prium locum eius autem q̄d circum corporis idēz locus unde incepit in & que p̄sumat

Remouet dubiū dicitur aliquis oē q̄d mouetur mouet p̄pter esse in suo loco naturali vt quiescat ergo nō debet mouere tale mouens aliq̄d mobile toto tpe eterno. Rūder Az. q̄ illud h̄z v̄z de illis q̄ mouent ad loca in quibus sunt nata quiescere naturaliter vt sunt mobilia motu recto sed de his que sunt nata moueri in suo loco nec habent locū extra ad quem moueant nō est verū illō vt sunt corpora celestia. In talibus enī idē est locus a quo incipiunt moueri & in quē imināt motū suū q̄ ab eodē p̄ncipio in idē punctū cuius oppositū est de grauib⁹ & leuib⁹ intelligendūz q̄ cōmentator hic adducit rationes ad p̄bandū motū celi esse eternum. Unō primo arguit sic. Celum mouetur in suo loco naturali qui est medium circa quod voluitur redeūdo ab eodē p̄ncipio ad idē ergo mouetur ab eterno Antecedens est notum de motu diurno & probat cōsequentiā. qz si illo motu non moueretur ab eterno tunc aliquando quiesceret super aliquo puncto p̄ns falsum quia infinita sunt puncta nec esset maior ratio de vno puncto q̄ de alio q̄ ibi quiesceret ideo sit in vno non quiesceret in nullo quiescit q̄d non contingit in grauib⁹ & leuib⁹ secundo assignat aliā causam dicens q̄ causa eternitatis motus eius est quia celum est indifferens equaliter ad motū continuū fm omnes ei⁹ partes & omnia ei⁹ puncta & cum locus sit vnus & differens secundūz

partes eius sequitur q̄ motus debeat esse perpetuus **Tertio** assignat aliā causam potissimam dicens eam esse motorem primum esse immobilez & intransmutabilem. quarto idē sic arguit si motus celi non esset eternus & aliquando cessaret tunc esset violentus consequens est falsum quia tunc i tali motu accideret labor & fatigatio & tenet p̄sequētia quia si non esset perpetuus tūc esset aliqua causa desinētiōis eius sed nulla posset esse alia q̄ q̄ ille motus erat violentus quare &c. Ex quo concludit q̄ natura celi est nata non moueri violēter nec quiescere naturaliter. Ex quo sequitur q̄ cū n̄ quiescat naturaliter nec moueatur violēter. q̄ mouebitur toto tempore eterno.

Primum capitulum quarti tractatus primi libri de celo & mundo in quo ponuntur opiniones antiquorum de eternitate mundi.

Is aut determinatis dicamus post hoc utrum igenitus aut genitus & utz incorruptibilis aut corruptibilis. Pertranseuntes prius aliorum suspitiones

Post Az. i p̄cedenti tractatu p̄bauit mūdū eē finitū fm multitudinem qz tantum vnum. Nunc in hoc q̄rto tractatu ostendit ipsū esse infinitum fm durationem & continet q̄rto: capitula in p̄io cā p̄sit opiniones antiquoz de eternitate mundi in 2° ponit quasdam diuisiones necessarias ad propositum in tertio p̄bat intentum. i. q̄rto reprobat opiniones antiquoz h̄dictas ibi fm capitulū: Primum aut dubiūz ibi tertiu: determinantis at his: ibi q̄rtū: dicitur itaq̄ nihil: primum caplm diuidit in tres p̄tes. P̄io p̄mittit q̄dā ponendo opiniones antiquoz. 2° reprobat vnam ex illis opinioibus. Tertio reprobat q̄dā solutionē ad illā opinionē ibi factū quidē: ibi ita Anxiliū at. p̄ia i duas qz p̄io p̄mittit q̄dā 2° p̄sit opiniones antiquoz ibi facta: genitū q̄dem. p̄ia i duas qz p̄io p̄mittit illud dictū: declarat ibi: Prius enim De p̄ia dicit q̄ determinat q̄ dicta sunt de mūdō abuc restat videre vtz mūd⁹ sit genit⁹ aut igenitus corruptibilis aut in corruptibilis prius tamen p̄mittendo opiniones antiquorum.

Contrariorum. n. demonstrationes dubitationes de contrariis sunt:

Nūc Az. declarat dictū suū & tria facit fm q̄ tripliciter declarat ibi facta: i. ibi ita: gratis. n. De p̄ vult p̄bare ad uestigādū p̄fecte v̄ritatem d̄ aliq̄ re bonū est videre opinioēs p̄ias de illa & destruere illas & arguit sic ille opinioēs & rationes sūt p̄ tractāde ad uestigatiōem de aliq̄ re que faciūt dubitare & de veritate contraria illis opinioibus s̄z opinioēs rōnes cōtrarie veritati sūt huiusmodi g^o

Co^o addit 2020 ad p̄bandū motū celī esse eternū. p̄e

22

Liber

ꝛc. Maior nota qꝫ veritas nõ p̄t p̄fecte haberi ð aliquo nisi remoueat prius ois dubitatio ꝛ rō faci ens ad oppositū ꝛ minozē Az. ponit in lra dicens qꝫ demonstratiōes ꝛioꝝ ꝛ rōnes opinionū ꝛiazꝛ veritati sunt dubitatiōes de ꝛijs. i. faciūt dubitare de veritate ꝛia illis opinionibꝫ falsis.

Simul autē ꝛ magis utiqꝫ erunt cre dibilia dicenda pre audientibus du bitatorum sermonum certificatiōes

Nūc Az. pbat hoc p̄secū dā rōem ꝛ arguit sic illa sunt p̄ uidenda ad inuestigatiōē veritatis qꝫ bus recitatis veritas magis elucescit ꝛ efficit credi bilior ꝛ ita ē rectatꝫ falsis opionibꝫ ꝛc. Maior nõ ꝛ minoz p̄ Az. in lra ꝛ ꝛmentator: eā declarāf ð icit qꝫ ꝛtraria iuxta se posita magis elucescunt.

Gratis. n. condemnare uideri minꝫ utiqꝫ nobis existet eteni. oportet disqꝫ sitores sed non inimicos eē iudicati uros uerum sufficienter.

Nunc ponit itā ratiōem ꝛ arguit sic ille opini ones sunt recitande inquisitioni veritatis que sunt rationabiliter reprobande ꝛ nõ gratꝫ neqꝫ sine rōe Sed opinionones antiquozꝫ de einitate mundi sūt hu iusmōi gꝫ ꝛc. Maior nota qm̄ reprobare opiniōes tales rōnabilit est dilucidās veritatē ꝛ ꝫ oppositum cōdēnare aliquā sine rōe est vituperiū ꝛ minꝫ qꝫ ho noꝝ. Intelligendū fm̄ auct. commento. c. iij. qꝫ opiones antiquozꝫ de duratiōe mūdi sunt ꝛtrarie opinionū Az. Jō p̄ declaratiōe veritatis ꝛ opionis Az. bonū est eas prius ꝛtractare qꝫ cōtrariū iuxta positum suo cōtrario efficit manifestius ꝛ hoc hꝫ maxie verū cū cōtrario debiliꝫ fuerit antepositū. In telligendū ꝫ fm̄ Auer. qꝫ cū Az. dicit ꝛ. n. oꝝ iquissi toꝝes. Pōit vnā ꝫꝛtateꝫ in qꝫ oꝝ quilibet cōueni re in disputatione cū suo aduersario si velit perfecte scire veritatem ꝛ est ista qꝫ vnus. non debet odio habere alium sed quilibet sit pacificus in suis ser monibus ꝛ acceptet dictum aduersarij ad intellec tum eius quia inimicitia ꝛ odium sunt causa maxi me diuersitatis ꝛ maxie distantia a veritate

Genitum quidē igit oēs esse dicunt. sed genitum hi quidem sempiternuz hi autem corruptibilem quemadmo dum qd̄cunqꝫ aliud constitutoꝝ. hi at uicifim quandoqꝫ quidem sic qñꝫ autē aliter habere corruptum ꝛ hoc semper perficere sic quemadmoduz Empedocles acrigentinus ꝛ eraclitus ephesiū

Donit opinionones antiquozꝫ eternitate mundi

ꝛ dicit primo vnū in quo conuenerunt antiqui ante ipsum scilicet qꝫ mundus fuit genitus ꝛ istorum fu it multiplex opinio quia quidam dicebant ipsuz el se genitum sed tamen esse in corruptibilem ꝛ huius opinionis fuit plato. Alij posuerunt ipsum esse ge nitum ꝛ corruptibilem sed tantum semel vt alia en tia vt huius opinionis fuit anaxa. Alij autem po nebant ipsum infinities generari ꝛ corrumpi ꝛ hu ius opinionis fuit empedocles aggregētinus ꝛ era clitus efeseus. Intelligendum secundum Auer. commento. capituli. quartū nullus ante Aristo. po suit mundum esse eternum. Unde de mundo fuerit quattuor opiniones. Prima qꝫ non est generabilis aut corruptibilis sed eternus ꝛ hec fuit opinio Az qua occulte tangebatur in lege zabioꝝ ꝛ dicitꝫ cal deozum. Secunda opinio fuit omnino contra ria illi scilicet qꝫ mundus est generabilis ꝛ corrupti bilis ꝛ ista fuit opinio anaxa quam credunt tres le ges scilicet lex machometi ꝛ lex iudeozum ꝛ lex cri stianozum tertia opinio fuit platonis qui posuit qꝫ mundus est genitus sed est in corruptibilis quarta est opinio contraria illi qꝫ mundus est corruptibilis ꝛ ingenitus siue eternus a parte ante ꝛ hanc opini onem dicit se commentator non audiuisse nisi in le ge sua que est valde extra naturam

Factum quidem esse igitur sempiter num quia tamen esse dicere impossi bilium. Sola enim hec ponendum rationabiliter. Quecunqꝫ in multis aut omnibus uidemus existentia. ð hoc autem accidit contrarium. Om nia enim que generantur ꝛ corrup pi uidentur.

Hic Aristotiles reprobat opinionem platonis ꝛ duo facit secundū qꝫ dupliciter reprobat ibi secū da: adhuc autem. De prima arguit qꝫ mundus non debet poni factus ꝛ incorruptibilis ꝛ arguit sic. il lud non debet poni in scientia quod non ratione ef ficaci est probabile ꝛ quod multis non videtur ꝫ ꝫ potius eius oppositum. Sed ita est de opiniōe pla tonis ergo ꝛc. maior nota quia uidemus de facto omnia generabilia esse corruptibilia. vt patet indu ctive. Intelligendum secundum Auer. qꝫ sermo dicens munduz esse genitum ꝛ creatum ꝛ non ha bere finem ꝛ perpetuum esse ꝛ impossibilis quia cō tradicit sensui ꝛ cauam reddit commentatoꝝ qꝫ sen simus ꝛ uidemus qꝫ omne generabile est corrupti bile ita qꝫ si mundus est genitus oportet qꝫ etiā cor rumperetur nec contrarium videtur in omnibus nec in pluribus. Intelligendum secundo qꝫ ille ser mo est valde sufficiens scilicet qꝫ non debemus di cere de aliqua re quod habeat aliquam dispositio nem nisi illa competat in maiori parte illius rei aut

Primus

in omnibus talib' rebus consimilibus et iudicium perfectum in hoc aut habetur per inductionem aut per demonstrationem ut vellet quod cognoscitur aliquo perfecte esse alicui rei inspiciendo inductive quod in sit omnibus aut pluribus etiam per demonstrationem, scilicet assignando causam illius rei dato quod non appareat in omnibus.

Adhuc autem non habens principium eius quod est sic habere sed impossibile sic aliter habere prius per oia secula impossibile transmutari. Erit enim aliqua causa, que si extitit prius possibile utique erat aliter habere impossibile aliter habere. Si autem prius ex aliter habentibus consistit mundus si quidem semper sic habentibus et impossibilibus aliter habere non utique fieret.

Adducit secundam rationem contra platonem et duo facit primo premitit quoddam secundo format rationem ibi: si autem: De prima dicit quod quando una res non habet aliquam causam nec aliquid quod principium secundum quod se debeat habere quam prius secundum novam dispositionem impossibile est quod habeat aliter quam prius et assignat causas quia si aliquid existat taliter aliquid erit causa illius taliter se habentibus aliter quam prius. Intellegit dum secundum commensatorem quia dicitur Az. non habens principium causa dicitur est quia aliter sequeretur quod esset aliqua alteratio que esset causa sui ipsius consequens falsum et tenet consequentia quia ex quo non esset aliqua causa talis transmutationis illa ex se induceretur et sic esset causa sui ipsius et per alterationem intelligit Az. generationem simpliciter que est transmutatio de non esse ad esse.

Si autem factus est necesse scilicet et illa possibilis esse aliter se habere et non semper sic se habere itaque constantia dissolventur et dissoluta constituerent prius et hoc infinites aut sic se habebat aut possibile erat si autem hec non utique erit incorruptibilis neque si aliter habebat aliquando neque si possibile aliter habere.

Format rationem et arguit sic si mundus esset factus de nouo tunc summo illa ex quibus mundus est constitutus certum est quod aliter se habebant ante factionem mundi quam post si ergo fuit possibile ea aliter se ha-

bere in factione mundi quam prius ergo eadem ratione possunt post aliter se habere quam prius ouz ex eis factis est mundus et sic mundus erit corruptibilis sicut fuit genitus quia non videtur esse causa neque ratio quare non possunt sic se habere post sicut ante se habebant ea ex his concludit primo quod si mundus sit factus de nouo ex illa quibus est constitutus poterunt dissolui et redire sicut prius erant et hoc erit possibile fieri infinites sicut semel infert secundo quod si ista sunt vera mundus non est incorruptibilis sicut posuit plato et hoc si dicas quod ea ex quibus constituitur mundus possibile sit aliter se habuisse quam nunc. Intellegendum secundum commensatorem quod simile est si mundus esset factus ex componentibus mundum sicut de componentibus mixtum sic scilicet quod sicut elementa alterantur, et transmutantur in formam mixtam et per dissolutionem mixti redeunt ad priorem formam ita res poterunt alterari et conuerti ad formam mundi et poterunt postea redire per dissolutionem in formam priorem quam habuerunt ante formam mundi.

Auxilium autem quod quidam conatur ferre sibi ipsis dicitur incorruptibilem quidem esse factum autem non esse uerum

Nunc remouet quandam responsionem que posset dari pro opinione platonis et tria facit quia primo premitit quoddam secundo ponit illam responsionem, tertio reprobatur secunda ibi similiter enim: tertia ibi: hoc autem: de prima dicitur quod auxilium quod quidam conatur tribuere pro opinione platonis dicentis mundum esse incorruptibilem sed tamen factum non est bonum.

Similiter. n. dicunt his qui descripti ones scribunt et se ipsos dixisse de generatione non tanquam generatio aliqua quando sed doctrine gratia tanquam magis instruentes uelud descriptionem genitum conspicientes.

Nunc prosequitur ponendo dictum auxilium nam dicebant platonici ut defenderent opinionem suam quod mundus secundum veritatem non est de nouo generatus nec de nouo productus in tempore quia incipit simul cum modo tempus: sed est factus secundum ordinem prioritatis et posterioritatis in natura quia secundum naturam licet non tempore partes componentes mundum sunt priores quam mundus et ideo cum partes mundi ipsum precefferint secundum naturam ad hanc intentionem dicitur mundus factus et hoc doctrinaliter et exemplum dabant de generatione figurarum secundum geometras nam ipsi volentes docere om-

Liber

scipulos in generatione figurarum et compositione earum describunt lineas et figuras et dicunt lineas esse priores non tamen secundum veritatem lineae sunt priores figuris tempore sic consimiliter dicunt platonici sic instruentes de rebus naturalibus mundi quod illa ex quibus componitur mundus non sunt priora eo tempore sed solum secundum naturam et ut sic dicunt mundum esse factum quia posterior est illis suis partibus compositibus licet tamen non sit de nouo genitus et hoc dicunt gratia doctrine.

In intelligendum secundum commentatorem commento. c. vi. quod platonici imaginantur mundum esse genitum et non in tempore sed ab eterno fuisse cuius ratio est quod tempus sequitur motum celi ideo si mundus fuisset genitus in tempore tempus fuisset ante tempus. Et ex hoc colligitur haec distinctio quod aliquid esse prius alio est dupliciter scilicet secundum tempus et secundum naturam et accidit aliquando aliquid esse simul tempore et vnum prius natura alio ut in rebus eternis. et ita dicebat plato quod partes componentes mundum simul erant tempore et ab eterno cum ipso mundo et ut sic mundus non erat vere factus ponebat tamen ipsa esse priores secundum naturam et mundum posterioriorem et sic factum de nouo ut dictum est. Et idem post dicit commentator quod haec opinio sic intellecta parum differt ab opinione Aristotelis.

Hoc autem est quemadmodum dicimus non idem in factione quidem. enim descriptionum positis omnibus esse simul idem accidit indemonstrationibus autem horum non idem sed impossibile.

Nunc Aristoteles reprobat istam imaginationem et duo facit primo hoc secundo reprobat aliam opinionem ibi: Vicissim autem. Prima in duas quia primo reprobat secundo declarat dictum suum ibi. Que enim. De prima dicit quod non est simile de descriptione figurarum et factione mundi quoniam non idem accidit simul positis venientibus ad compositionem figurarum et simul positis venientibus ad compositionem mundi:

Que enim accipiunt prius et posterioris sub contraria sunt ex inordinatis quodam enim ordinata facta esse dicunt simul autem idem inordinatum esse et ordinatum impossibile sed necesse generationem esse separantem et tempus in descriptionibus autem nihil tempore segregatum est. Quod quidem igitur impossibile ipsum sempiternum esse et factum esse manifestum

ternum esse et factum esse manifestum

Nunc declarat dicens quod quia illa que veniunt ad compositionem mundi sunt contraria et aliter se habentia antequam post quia primo erant inordinata et post sunt ordinata et impossibile est simul tempore idem esse ordinatum et inordinatum sed oportet quod inordinatum tempore precedat inordinatum idem impossibile est quod mundus fuerit simul tempore cum suis partibus quare erit vere generatus de nouo. sed in figuris est oppositum quia simul tempore sunt et simul accidit ordinatio in illis: quemadmodum declarabitur quare etc. Et tunc concludit dicens quod impossibile est mundum esse sempiternum et in corruptibilem et tamen fuisse factum. Intelligendum secundum commentatorem commento. c. vii. quod non est simile de compositione mundi ex simplicibus et compositione figurarum ex lineis et hoc est triplex differentia prima quia figura dum est in actu nunquam inuenitur diminuta in aliqua linearum ex quibus componitur sed genitum ex simplicibus potest esse in actu dato quod si diminuto in aliquo simplicium componentium. Secunda differentia est quia figura non fit ex componentibus ipsam per alterationem figurarum et transmutationem linearum ex quibus fit sed genitum ex simplicibus sic. Tertia differentia est quia linee in actu non inueniuntur aliqua hora absque figura cuius sunt linee. sed elementa bene inueniuntur in actu ante generatum et sic genitum ex simplicibus inuenitur in tribus dispositionibus contrario modo figuris. scilicet quia inuenitur in actu ante complementum eius et fit. per alterationem componentium ipsum et elementa componentium ipsum antecedunt tempore quare sic erit de mundo et cum non ita sit de figuris similitudo non valet.

Vicissim autem constare et dissolui nihil aliud facere est quam astruere ipsum sempiternum quidem sed transmutantem formam. quemadmodum si quis ex puero uix factum et ex uiro puerum quandoque enim corrumpi quandoque esse putet.

Reprobat opinionem ponentium mundum infinites generari et corrumpi ut fecit empedocles. et tria facit primo hoc secundo reprobat opinionem ponentium mundum generari et corrumpi tantum semel tercio reuertitur ad dicendum contra platonem ibi secunda. totaliter autem ibi tertia: sunt autem quidam: Prima in duas quia primo ponit illam opinionem secundo reprobat ibi: palam enim. De prima dicit quod ponentes mundum vicissim generari et corrumpi nihil aliud ponunt nisi quod mundus manet substantialiter idem et ab eterno sed continue

Primus

generatur et corrumpitur alternatum secundum formas accidentales et nouas dispositiones et hoc declaratur exemplo sicut si ex puero fiat senex: et manens idem in forma et substantia postea ex senex fiat puer de nouo.

Palam enim quod et ad inuicem condentibus elementis non contingens ordo sit et constitutio sed eadem.

Destruit illam opinionem et duo facit secundum quod dupliciter destruit ibi secunda: aliterque. Pro euidencia prime partis sciendum quod isti ponebant mundum generari et corrumpi per solam congregationem et disgregationem ita quod cum elementa conueniebant in unum chaos in forma mundi tunc erat generatio mundi sed cum fiebat segregatio erat corruptio mundi manentibus tamen elementis sub una continua essentia ideo *Az.* arguit sic contra eos. talis congregatio et segregatio non est nisi quedam transmutatio accidentalis ergo non propter ipsam habemus ponere mundi generari et corrumpi tenet consequentia quia generatio est transmutatio de non esse ad esse substantiale et corruptio econuerso antecesserit patet in littera quia congregatio elementorum in unum non est nouus ordo substantialis cum secundum eos elementa sunt eadem in substantia

Aliterque et secundum eos qui dixerunt hunc sermonem qui dispositionis utriusque causant contrarium. Itaque si totum corpus continuum ens quandoque quidem sic quandoque autem illo modo disponitur et aptatur totius: autem consistentis mundus et celum non utique mundus generabitur et corrumpetur sed dispositiones ipsius

Adducit secundam rationem. Pro qua notandum quod isti posuerunt amicitiam et litteram esse causas congregationis et segregationis et per consequens generationis et corruptionis mundi. Et contra hoc *Aristo.* arguit sic per tales dispositiones ex amicitia et littera aduenientibus non fit transmutatio in mundo essentialiter immo est manens vnus in essentia licet aliter et aliter dispositus ergo propter illud non debet mundum dici generari et corrumpi antecesserit patet per eos et tenet consequentia per prius dicta cum generatio et corruptio sint transmutationes substantiales. *Intelligendum secundum Au.* commento c. ix. quod secundum hanc opinionem magis habemus dicere quod mundus sit eternus quam quod sit generabilis et corruptibilis et causa est quia si ponatur corpora in mundo eterna in substantia permutabilia tamen secundum dispositiones accidentales non se-

cundum speciem sed secundum numerum ut quod sint aliquando sub vna dispositione et aliquando sub alia puta modo congregata et modo segregata sequitur necessario quod mundus est eternus. Nam tunc mundus erit continue vnus numero idem manus secundum formam et substantiam et dispositiones accidentales in specie licet varietur secundum eos individualiter tale autem est alterari et non generari aut corrumpi substantialiter. *Intelligendum* secundo quod per dispositionem mundi possumus intelligere duplicem compositionem. Unam que est compositio eius. Secundum formam suam totalem. Aliam que est compositio corporum ex quibus mundus constituitur. Et secunda compositio est duplex quia quedam est compositio simplicium in mixto et quedam est compositio eorum ex materia et forma secundum primam compositionem mundus est eternus cum continue sit idem in substantia et secundum formam sed secundum secundam compositionem non debet dici eternus quia compositio mixti ex simplicibus non est eterna cum presupponat corpora priora mixto videlicet simplicia in que mixtum dissoluitur secundum tertiam compositionem mundus etiam est eternus cum corpora simplicia non presupponant corpora priora ex quibus componatur.

Totaliter autem factum corrumpi et non reflecti existente quidem uno impossibile est priusquam enim fieret semper existebat quam ante ipsum consistentia quam non facta non possibile esse dicimus transmutati infinitis autem entibus mundis contingit magis. Sed tamen et hoc utrum impossibile aut possibile erit manifestum ex posterius

Nunc *Aristoteles* reprobatur opinionem *Anaxa.* .g. et aliorum ponentium mundum generari et corrumpi tantum semel dicens quod mundum esse generatum et totaliter debere corrumpi et non regredi postea vno solo existente est impossibile. Unde contra hoc arguit *Aristoteles* sic. Si illud esset verum aut post factionem mundi illa ex quibus factus est possunt aliter se habere. aut non. si non ergo non poterit corrumpi quod est contra eos. si sic. ergo poterunt se habere sicut prius se habebant ante factionem mundi et per consequens si mundus corrumpitur illis sic se habentibus iterum poterit generari sicut ante genitus fuit vel oportet ponere mundum non fuisse factum de nouo et quantum ad hoc dicit *Aristo.* eadem ratio esset de infinitis mundis si ponatur sic de vno faciendo argumentum cum suis con-

Liber

ponentibus vtrum tamen hoc sit possibile vel im possibile apparebit posterius. **I**ntelligenduz qd comentator comento. c. x. contra istos sic arguit: si mundus corruperetur cum omne qd corrupitur corruatur in suum contrariu: tunc corrueretur i formam contrariam prime: aut ergo illa corruere tur aut non si non a pari poterat stare i prima: si sic aut in primaz formam aut in tertiam duabus pri mis contrariam: si in primā tunc mundus erit iterum generabilis contra eos si in tertiam: sic vltra erit processus in infinitum qd est impossibile.

Sunt enim quidam quibus contin gere uidef z ingenitum aliquid ens corrumpti: z genitum incorruptibile perdurare sicut in thimo. **I**bi enī ait celum factum esse quidē non solum sed z fore de cetero sempiterno tēpo re. **A**d quos naturaliter quidem de celo solum: dictum est uniuersaliter autem de omni speculātib⁹ erit z de hoc manifestum.

Nunc regreditur ad arguendum cōtra platonē dicens qd sunt quidam qui dicunt aliquid ingenitū esse corruptibile: z aliquid genitū esse incorruptibile: sicut plato in thimo ubi dicit celum siue mūdū esse factum z esse incorruptibilem hoc autem ē insufficienter dictum: cum iam probatū sit de celo qd non sit factum: sed de alijs partibus mundi quantum ad eius totalitatem videbitur infra qd non est factus quo ad totum. **I**ntelligendū fm comentatorē comēto. c. xi. qd plato posuit aliquid eē factū z tamē esse incorruptibile: z hoc qd potentia eius ad corruptionem nō respicit actuz sequentē postq̄ illud ē factum sed actum qui precessit eius factionē z hz hoc etiā est imaginabile qd aliquid sit corruptibile quod tamen fuerit eternum a parte ante: vt sit potentia eius ad corruptionem respiciat actū sequētem potentiam z tempus infinitum sue duratiōis z non actum precedentem vt supra.

Secundum capitulum quarti tractatus primi libri de celo z mundo in que ponuntur diuisiones necessarie ad propositum ostendendum.

Rimum autem diuidenduz quomodo ingenerabilia et generabilia dicimus z corruptibilia z incorruptibilia:

Postq̄ **A**z. in precedenti capitulo reprobaui opiniones antiquorum de eternitate mundi nunc in hoc 2° capitulo presentis tractatus ponit quāsdā diuisiones necessarias ad propositum z quinqz fa

ci: sicut quinqz ponit diuisiones ibi secunda: eodem autem modo: ibi tertia: z corruptibile autem: ibi quarta de incorruptibili: ibi quinta: si itaqz h^o sic. **P**rima in tres primo premitit quoddam dictum. 2° declarat illud. 3° psequitur de intento: ibi secunda multipliciter enim: ibi tertia: dicitur autem. **D**e prima dicit qd ante perscrutationē principalem de mundo prius oportet ponere distinctionē quo mō dicitur generabile z ingenerabile corruptibile z incorruptibile.

Multipliciter enim dictis z si nulla differentia ad sermonem: necesse intellectum confuse habere: si quis diuiso multipliciter tanquaz indiuiso utatur. **I**mmanifestum enim secundum quam naturam ipsi accidit qd dictum est.

Nunc reddit causas dicit: z vult probare qd isti termini generabile z ingenerabile corruptibile z incorruptibile sunt distinguendi z arguitur sic: illoz terminozum distinctio ē necessaria que dato qd nō facit pro essentia questionis: tamen facit ad clariorē intellectum sed distinctio illoz terminozum ē huius ergo zc. **M**aior nota z minor arguitur quia cum aliquis vritur terminis equiuocis non distinguendo est manifestum fm qd significatum illi⁹ equo uocatiōis capiatur. **I**ntelligendū qd ex hac litera habetur qd equiuocatio in terminis est cā ignorantie z confusionis intellectus z per oppositū distinctio est causa claritatis z determinationis intellectus.

Dicitur autē ingenitum uno quidem modo: si sit aliquid nunc prius non ens sine generatione z transmutati one: quemadmoduz quidam tāgi z moueri dicunt. **N**on eē .n. generari dicunt tactum neqz motum.

Nunc psequitur de intento ponendo distinctionē huius termini ingenitum: z tria facit fm qd tres modos ponit huius termini ingenituz: ibi secunda: nō autem: ibi tertia: vno autem. **D**e prima dicit qd ingenitum vno modo capitur pro eo qd habet eē post nō esse. non tamen hēt illud eē mediāte generatione aliq̄ aut trāsmutatiōe sic dicimus qd mot⁹ z tact⁹ dicit⁹ quedā entia genita: qz ad eoz eē non concurrat generatio neqz mutatio: qz vt dicit⁹ .v. phicozuz. ad motum non ē motus neqz mutatio. **I**ntelligendum fm **A**uer. comēto. c. xiiij. qd illa que sunt in non tempore dicuntur genita hoc modo: qz habent esse post non esse sine motu z transmutatione cum omnis motus fiat in tempore. **I**ntelligendū

secundo quod iste modus ingeniiti est improprieus et hinc quodam similitudinem: quod omne illud potest dici genitum quod producitur de nouo de non esse ad esse tamen taliter productum dicitur ingenuitatem solum habendo respectum ad esse ipsius producti: ut quod habet esse et non per generationem et transmutationem temporalem: sed quo ad quid nominis generationis que est productio alicuius de non esse ad esse tale dicitur genitum.

Uno autem si quidem contingens fieri aut non fieri non est. Similiter. n. et hoc ingenuitatem. quod contingit fieri.

Ponit secundum modum ingeniiti dicens quod secundo modo aliquid dicitur ingenuitatem quod non est actu genitum: tamen possibile est ipsius generari. Intelligendum secundum Averroem quod iste secundus modus ingeniiti est secundum quem aliquid dicitur non esse actu existens: possibile est tamen fieri et esse et hoc per transmutationem et generationem precedentem in tempore esse illius. Et ex hoc apparet differentia inter hunc secundum modum et primum apparet ulterius quod ingenuitatem hoc modo non dicitur simpliciter ingenuitatem seu ingenerabile: sed solum secundum quid et pro aliquo tempore et sic idem potest dici ingenerabile hoc modo et generabile ut patet. Intelligendum secundo quod dicitur contingens fieri hoc dicit ad differentiam illius quod cum non est impossibile est fieri ut simpliciter non ens: vel secundum temistium hoc dicit ad triam tertium modo de ingeniiti quod est aliquid non esse actu ens nec possibile fieri. Et subdit quod cum Averroes. contingens fieri vult quod isto modo aliquid dicitur ingenuitatem quod non est actu genitum secundum possibile est generari: sed de difficili.

Uno autem si quid omnino impossibile fieri: ut et quandoque sic: quandoque autem non. Impossibile autem dicitur dupliciter. Aut enim simpliciter non uerum erit dicere: quod fiet utique: Aut non facile utique cito aut bene.

Ponit tertium modum ingeniiti dicens quod tertio modo dicitur aliquid ingenuitatem: quod cum non sit impossibile est fieri: neque quandoque est et quandoque non est. Et subdit quod impossibile capitur dupliciter uno modo simpliciter alio modo secundum quid. scilicet de quod difficili factibile est neque cito neque bene. Intelligendum secundum Averroem quod ingenuitatem hoc tertio modo dicitur vere ingenuitatem. scilicet quod nunquam fuit ens nec nunquam habuit potentiam ad esse. Intelligendum secundum temistium quod ingenuitatem dicitur tripliciter. primo de omni eo quod non habet causam sue generationis ut dicebatur in primo modo de motu et tactu: secundo de omni eo quod difficile est generari. tertio de omni eo quod impossibile omnino est generari. Sed ut dicit commentator

ista distinctio ingeniiti est diminuta cum relinquitur duos modos ingeniiti. primus est famosus quo illud dicitur ingenuitatem quod est eternum et nunquam generatur sed semper fuit et semper erit: secundus modus est quo aliquid dicitur ingenuitatem quod non est genitum sed de facili est generabile ut sol. ideo post subdit commentator perfecte distinctionem ingeniiti dicens quod ingeniiti dicitur dupliciter. primo vere modo. secundo modo non vere ingenuitatem non vere dicitur de tribus. primo de eo quod non habet causas sue generationis ut motus: secundo de eo quod de difficili est generabile: tertio de eo quod non est actu genitum: sed tamen potest de facili generari et quodlibet istorum modorum in proprie dicitur ingenuitatem quod quodlibet illorum potest esse genitum et produci de non esse ad esse ut patet inductiue. Sed ingenuitatem vere dicitur de duobus uno modo de eo quod est eternum et semper fuit et erit ut celum alio modo de eo quod nunquam fuit et impossibile est generari ut simpliciter non ens. Et sic vere ingenuitatem aut semper est triangulus aut semper non est ut triangulum non habere tres: quare sunt quinque modi ingeniiti tres non veri et duo veri licet Averroes non solum fecerit mentionem de tribus.

Eodem autem modo et genitum uno quidem si non ens prius posterius siue genitum siue non generatum: siue si ne generari quandoque quidem non ens: iterum autem ens.

Tunc Averroes ponit distinctionem huius termini genitum et tria facit secundum quod tres eius significationes ponit ibi secunda: uno autem: si possibile ibi tertia: uno autem si sit. De prima dicit quod sicut dictum fuit supra de ingeniiti ita dicendum est de genito quod uno modo dicitur genitum de omni eo quod capit esse post non esse siue illud habeat esse per generationem veram siue non: et isto modo tactus et motus dicuntur genita. Intelligendum secundum commentatorem commentario. c. xliii. quod generabile non dicitur proprie de aliqua re nisi dum est in potentia generari et non dum est in actu: quod dum est in actu non potest generari cum sit in completo sui esse. Intelligendum secundo quod eandem res potest dici generabilis et ingenerabilis. scilicet secundum diuersas intentiones. Unde potest dici generabilis pro quanto habet esse post non esse siue illud habet per veram generationem siue non. Dicitur autem in generabilis quod non habet esse per veram generationem. Unde generabile respicit esse post non esse sed ingenerabile respicit non esse solum.

Uno autem si possibile siue per uerum determinato possibili: siue per facile.

ponit secunda significationem. huius termini genitum quod dicitur alio modo

Libet

aliquod dicitur genitum quia habet esse post non esse siue illud esse acquiratur de facili siue de difficili.

Intelligendum quod dicitur Az. siue facile siue difficile: quod illud dicitur facile generabile cuius cause sunt optime dispositae pro eius productione deductis alijs impedimentis et per oppositum dicitur de difficili generabile cuius cause sunt impedire pro eius productione vel non bene dispositae. Intelligendum secundo quia posset aliquis dicere quod iste secundus modus geniti est idem cum secundo modo ingenti ubi dicebatur quod illud est ingentium quod non est genitum: sed contingens fieri. Respondetur secundum quod dixit commentator quod isti termini genitum ingentium dicuntur de eodem sed diuersimode: unde ingentium dicitur de ratione sui non esse precedentis eius esse: sed genitum dicitur de eadem re ratione sui esse sequentis eius non esse.

Uno autem si sit generatio ipsius ex non ente in ens siue iam existente per fieri autem existente siue etiam nondum existente sed contingente.

Donit tertium modum geniti dicens quod tertio modo dicitur aliquid generabile: quod possibile est ipsum generari per veram generationem et alterationem temporalem precedentem: et hoc siue tale sit actu in generari et fieri: siue sit in pura potentia ad generari.

Intelligendum secundum Aver. quod iste tertius modus generabilis collocatur sub primo nec differt ab eo nisi in quantum primus hic restringit ut patet.

Et corruptibile autem et incorruptibile similiter: siue enim prius aliquid ens posterius autem non esse aut non esse contingit corruptibile est dicimus siue corruptum aliquando et transmutatum: siue non. Est autem quando et quod per corrumpi contingens non esse corruptibile esse dicimus. Et ad huc aliter quod facile corrumpitur quod dicitur utique aliquis euscharcon.

Donit distinctionem huius termini corruptibile dicens quod corruptibile dicitur tribus modis. Uno modo dicitur de omni eo quod est et potest non esse seu corrumpi: et hoc autem per veram corruptionem et alterationem temporalem precedentem aut non et hoc modo motus et tactus sunt corruptibilia. Secundo modo illud dicitur corruptibile quod transmutatur de esse ad non esse per veram corruptionem et transmutationem temporalem precedentem: et iste secundus modus restringit primum. tertio modo illud dicitur corruptibile quod habet non esse potest esse de facili et aliter: et isto modo dicimus de facili putres-

centia corruptibilia. Intelligendum secundum commentatorem commento. c. xv. circa primum modum corruptibilis quod corruptibile primo modo apud ipsum dicitur quod corrumpitur non per veram corruptionem ut motus et ex hoc per locum a malo deditur Az. intelligere illud esse corruptibile quod per veram corruptionem corrumpitur. Nam si illud quod habet non esse potest esse non per causas vere corruptionis dicitur corruptibile a fortiori etiam illud dicitur corruptibile quod habet non esse potest esse per causas vere corruptionis. Intelligendum secundo quod tertio modo omne illud dicitur corruptibile quod est corruptibile in potentia siue faciliter siue difficulter tamen Az. dixit solum de corruptibili facile quod raro corruptibile dicitur de eo quod de difficili corrumpitur. Et ulterius assumit motus corruptibilis dicens quod corruptibile dicitur dupliciter. scilicet de corruptibili in actu et de corruptibili in potentia. Corruptibile in actu dicitur dupliciter. Uno modo de eo quod habet non esse potest esse per transmutationem in sua substantia: sicut fructus dum putrescit dicitur actu corrumpi.

Secundo modo aliquid dicitur actu corrumpi per transmutationem factam in alio et corruptionem in propria substantia sicut forma substantialis corrumpitur per transmutationem factam in composito aut materia. Sed istud dicitur potentia corruptibile quod potest corrumpi et non esse licet non sit sub actu corruptionis: sicut sol. aut existens et dicitur tam de illo quod est de difficili corruptione quam de facili.

Et de incorruptibili eadem ratio: aut enim quod sine corruptione quandoque quidem ens: quandoque autem non ens. puta tactus quod sine corrumpi prius existentes postremo non sunt.

Donit significationes huius termini incorruptibile et quatuor facit sicut quatuor significationes ponit in secunda aut ens: quidem ibi tertia maxime per primum ibi quarta: dicitur autem incorruptibile. De prima dicitur quod primo modo illud dicitur incorruptibile quod capit non esse post esse sed non per veram corruptionem et transmutationem precedentem: et isto modo tactus et motus dicuntur incorruptibilia quod habent non esse potest esse non per veram corruptionem. Intelligendum secundum commentatorem commento. c. xvj. quod secundum istum modum incorruptibilis idem potest dici corruptibile et incorruptibile: corruptibile in quantum capit non esse post esse: sed incorruptibile in quantum capit non esse potest esse sed non per veram corruptionem et transmutationem factam in tempore ut est de motu et actu seu sententia actiua que ut dicit commentator fit in instanti et definit in e.

Aut ens quidem possibile non fore

Primus

aut non futurum aliquādo nūc autē ens. Tu enim es et tactus nunc: sed tamen corruptibilis. quia est aliquando non uerum te dicere. quia es neque hoc tangi.

Ponit secundum modum incorruptibilis dicens quod secundo modo illud dicitur incorruptibile quod impossibile est corrumpi cum existit sic gratia exempli sortes dum est impossibile est per tunc ipsum corrupti dum est licet tamen absolute ipse sit corruptibilis: quia aliquando erit uerum dicere quod ipse non est et similiter est de motu et tactu.

maxime autem proprie ens quidem impossibile aut corrumpi sic: et ut nunc ens postremo non sit aut contingat non esse. Et si nondum corruptum contingens autem postremo non esse.

Ponit tertium modum incorruptibilis dicens quod per se illud dicitur incorruptibile quod impossibile est aliquomodo corrumpi sic quod sit non ens postquam est ens et non dum corruptum possit corrumpi et non esse. Dicitur autem incorruptibile et quod non facile corrumpitur.

Ponit quartum modum et dicit quod quarto modo dicitur incorruptibile quod est difficulter corruptibile.

Si itaque hec sic habent considerandum quomodo dicimus possibile et impossibile propriissime enim dicitur incorruptibile eo quod non possit corrumpi neque aliquando quidem esse: aliquando autem non. Dicitur autem et ingenitum quod impossibile: et quod non potens fieri sic: ut et prius quidem non sit posterius autem sit: puta diametrum simetrum.

Nunc ponit distinctiones horum terminorum possibile et impossibile et duo facit. primo habet. secundo ponit definitiones et terminaciones naturalium potentiarum et impotentiarum per eos importatarum ibi si itaque aliquid. De prima dicit quod cum ita se habeant illi termini corruptibile et incorruptibile etc. considerandum est quomodo se habent isti termini possibile et impossibile: uno sicut incorruptibile propriissime dicitur est quod nullo modo potest corrumpi nec aliquando esse et aliquando non esse: et similiter ingenitum quod nullo modo potest fieri nec generari ut sit prius non ens et posterius: sic illud proprie dicitur impossibile quod nullo modo

potest esse sicut diametrum esse symetrum: et possibile per oppositum dicit illud quod potest esse. Intelligendum est quod istos terminos possibile impossibile non accipit Aristoteles ut faciunt propositiones modales sed ut dicuntur naturales potentias vel impotentias de secunda specie qualitatis: ut per possibile intelligamur naturalem potentiam et per impossibile naturalem impotentiam.

Si itaque aliquid potest moueri stadia centum aut leuare pondus semper ad plurimum dicimus: puta talia leuare centum aut stadia ire centum.

Diffinit naturales potentias et impotentias: et duo facit primo hoc secundo remouet dubium ibi: nihil aut nos. Prima in duas: quia primo diffinit naturalem potentiam. 2. naturalem impotentiam ibi: et utique prima in duas quia primo facit quod dictum est. 2. remouet aliud dubium ibi quatuor partes. De prima dicit quod potentia alicuius diffinitur et terminatur per maximum in quod potest illa potentia: uerbi gratia uolumus diffinire et terminare potentiam portatiuam scilicet assuum malum pondus quod scilicet potest portare ut puta si centum talenta potest portare vel leuare dicimus quod potentia eius diffinitur et terminatur per centum talenta et non per duo: et similiter si potest moueri per centum stadia de terminatur potentia ambulatiua eius per centum stadia et non per quinquaginta.

Quamuis et partes potest que intus. si quidem et superabundantiaz. ut non minetur ad finem et excellentie uirtute. Necessse quidem igitur potens secundum excellentiam tanta et que infra posset puta si talenta centum tollere et duo. et si stadia centum. et duo posse ire. uirtus autem excellentie:

Nunc remouet dubium quod posset aliquis dicere uidetur quod potentia non terminatur illo modo quia potentia sic terminari est ipsam in aliquod posse et non in aliquod maius modo certum est quod potentia que potest in aliquod maius potest in quodlibet minus illo maiori quia contrinetur sub eo: et sic ita terminabitur ad minus sicut ad maius: hoc Aristoteles remouet dicens quod licet quelibet talis potentia sic possit in minus eo ad quod terminatur tamen rationabiliter debet diffiniri et terminari per maximum in quod potest et causa est quia rectum est entia et potentia terminari et diffiniri per terminum ultimum superabundantie sui motus et excellentie sue uirtutis: unde si aliquis potest portare centum talenta: etiam potest portare duo: et si aliquid potest ambulare per centum stadia potest ambulare per quinquaginta quia cum uirtutes potest in aliquid habet excellentiam supra quodlibet

¶ Primum

minus: tamen non debet diffiniri p̄ min⁹ propter causam assignatam sed per maximū tanq̄ existēs finem optimum fm̄ superhabundantiā ⁊ excellentiam sue virtutis. Intelligendū fm̄ Aue. cōmēto. c. xvij. q̄ manifestū ē p̄ se q̄ si aliq̄ potētia pōt aliq̄ actū qd̄ etiā pōt illud qd̄ est min⁹ eo. In intelligendū ⁊ q̄ cū manifestū sit q̄ p̄sonē rerū nō terminat nisi p̄ eaz̄ fines vltios: rō p̄ eaz̄ vltios sic nec distinguit potētie rerū habentiū vltimas potētiās: verbi gratia si potētia sor. pōt portare pondus vt centū: ⁊ platonis solū vt q̄nquaginta p̄ hec distingunt: ⁊ nō per posse portare pondus vt duo cū in illo ambe conueniūt.

Et utiq̄ siquid impossibile tātum secundum excellentiam dicentibus et plura impossibile puta non potens mille ire stadia: manifestum q̄ ⁊ mille ⁊ unum.

Tunc diffinit i potētia dicens q̄ ipotētia terminat p̄ minimū in qd̄ potētia illa nō pōt: sic q̄ in illud nō pōt nec in maius sed in minus: si potētia sortis ambulatiua nō pōt ire p̄ mille stadia nec poterit ire p̄ mille ⁊ vni: lz̄ possit ire per. 999. Intelligendū fm̄ Aue. q̄ defectus potētie terminat in non posse alicuius rei respectu cuius dicit in potētia: ⁊ sic terminat p̄ minimū vt i qd̄ nō pōt ⁊ cā est q̄ si aliqua potētia nō pōt in minus nō pōt in maius sō terminat ad illud minus intelligendū secūdo q̄ econtrario est determinatione potētie in posse ⁊ terminatione eius in nō posse: ⁊ ratio est q̄ potētia quantū ad posse terminat p̄ vltimū finē sui act⁹ in quē pōt: lz̄ in potētia terminat p̄ nō posse primum in minimū. lz̄ in illud qd̄ iter oia in que non pōt est minus.

Nihil autem nos turbet. Decrementum enim secundum excellentie terminum dictum q̄ proprie possibile forsitan enim instabit quis utiq̄ quasi non necesse quod dictum est: uident enim stadium non utiq̄ que intus uidebit magnitudines. sed cōtrarium magis potens uidere punctum aut audire parum sōm. ⁊ maiorum habebit sensum sed nihil differt ad rationem. Determinetur. n. autem in uirtute. aut in re excellentia. Quod enim dicitur manifestum uisus quidem enim qui minoris ex

cidit autem que maioris:

Tunc remouet dubiū ⁊ duo facit. primo mouet secūdo remouet ibi. Sz̄ nihil differt: de prima dicit q̄ nihil vos turbet instantia q̄ statim dicit qm̄ ponamus potētia proprie dictā terminari ad terminū seu finē seu excellentie: vt dicitur est ⁊ tūc mouet instantia q̄ diceret aliquis videt q̄ potētia nō terminatur maximo q̄ sic: q̄ sūm o potētia uisuiam sortis: cē tū est q̄ nō terminat illo mō q̄ si pōt aliq̄ qd̄ magnū uidere etiā mai⁹ pōt uidere: ⁊ tū nō qd̄ liber minus pōt uidere ⁊ p̄ p̄ns illa potētia nō terminat maximo in q̄ sic idē p̄ de potētia auditua q̄ si aliquis pōt audire magnū sonū etiā maiorē poterit audire: ⁊ nō quēlibet minorē q̄re ⁊c. Sed nihil differt. Remouet instan: tā dicens q̄ hoc non facit diuersitatem in dictis supra. Nā siue excellentia potētie determinat in uirtute aut in re est manifestum qd̄ d̄ quēadmodū declarabit. Un̄ in potētiis uisuiis ille uisus q̄ uidet minus excedit: ⁊ i potētiis portatis illa que portat per maiorē distantiam alijs partibus ⁊c. Intelligendū q̄ cōmētor: cōmēto. c. xix. mouet istā dubitationē virtutis ois potētia terminetur per maximū ⁊ arguit q̄ si de potētiis passiuis p̄ solutione dubitationis ponit distinctiones: Prima distinctio potētia est duplex actiua ⁊ passiuā. Potētia actiua terminatur per maximū in qd̄ pōt: q̄ si pōt in aliq̄d pōt i min⁹ ⁊ non in maius. Potētia passiuā terminat p̄ minimū a quo pōt pati: q̄ si pōt pati ab aliquo pōt pati a maiori ⁊ non a minori. Et subdit q̄ quanto aliq̄ potētia passiuā ē fortior i patiendo tanto patit a minori obiecto: ideo illi sensus sūt fortiores q̄ cūprehendūt minima sensibilia per maximū spaciū per qd̄ possunt cōprehēdi ⁊c. Secūda distinctio per quā soluitur dubitatio ē q̄ virtutes ⁊ potētie naturales possūt dupliciter considerari. Uno mō in se absoluto vt virtutes: alio mō respectu rerum respectu quarū dicuntur potētie vt potētia portatiua respectu ponderis ⁊ uisui respectu obiecti uisibilis: ⁊ considerando virtutes secūdo mō comparative possūt dupliciter cōparari ad ea respectu quarum dicuntur potētie. Uno modo fm̄ excellentiam sic q̄ semper uirtus excedat illud respectu cuius dicitur potētia. Alio mō possunt comparari siue excedant siue non. Ad propositū siue uirtutes considerentur primo mō absolute et i se: aut vltimo mō respectiue. lz̄ excedant siue nō ipse diuersificentur ⁊ diuersimode terminantur: ⁊ non solū per maximum: q̄ fm̄ hoc aliq̄e sunt actiue ⁊ aliq̄ passiuē. Ideo vt sic vt dixit cōmentator non eodē modo terminantur: sed si considerentur respectiue primo modo ⁊ fm̄ q̄ excellunt illa respectu quorū dicuntur potētie si semper terminantur ad maximum: q̄ vt sic sunt solum actiue: ⁊ hanc distinctionem inuuit Az̄. in litera cū dixit determinat enim aut in uirtute aut in re excellentia: sed circa dicta

Az. et commentatoris insurgit dubium: quod utrum potentia activa et maxime portativa de qua loquitur terminetur per minimum: quod non cum pondus equale potentie sit minimum in quod non potest similiter potentia passiva terminatur per maximum a quo non potest pati et non per minimum a quo potest ut vult commentator. Quidam dicunt quod tales potentie terminantur ad maximum vel minimum secundum numeros integros: sed non absolute et cum fractionibus. Alii dicunt quod potentia activa terminatur ad maximum infra quod potest et hoc est minimum in quod non potest et similiter potentia passiva terminatur ad minimum supra quod a quolibet existente potest pati et hoc est maximum a quo non potest pati. Dicit tamen potest quod exemplorum non requiritur verificatio: et quod aliqua potentia activa terminatur ad aliquid inclusive et aliqua exclusive. prima dicitur Az. potentia cum possit in illud ad quod terminatur et quod licet tale voluit finiari ad maximum in quod sic: sed at dicitur in potentia cum non possit in illud ad quod terminatur et tale voluit terminari ad minimum in quod non similiter de potentia passiva suo modo dicitur. scilicet quod dum terminatur inclusive dicitur potentie et terminatur ad maximum quod sic: dum autem terminatur exclusive dicitur impotentie et terminatur ad maximum quod non.

Tertium capitulum quarti tractatus primi libri de celo et mundo in quo ostenditur mundum esse infinitum duratione.

Terminatis autem his dicens dum quid deinceps.

Istud est tertium capitulum huius tractatus in quo Az. postquam in precedenti capitulo posuit distinctiones necessarias exequitur de principali intento et duo facit. primo premitit suppositiones et probat intentum ibi: si itaque prima in primo premitit intentum. et ponit suppositiones ibi si itaque sunt. De prima dicit quod determinatis que dicta sunt videndum est deinceps quid ostendum sit de principali intento.

Si itaque sunt quidem possibilis et esse et non necesse tempore aliquo determinata determinatum esse plurimum et eius quod esset eius quod non.

Ponit quinque suppositiones ibi secunda: principium autem ibi tertia non autem idem: ibi quarta non itaque idem: ibi quinta: hoc quidem igitur: prima in tres: quod primo premitit suppositiones secundo declarat se: tertio probat. ibi secunda dico autem: ibi tertia si enim. De prima dicit quod si aliqua res potest esse et non esse tamen potentia ad esse et potentia ad non esse est terminata et limitata certo tempore per quod habet potentia ad esse et certo tempore per quod habet potentia ad non esse.

Dico autem non possibile rem esse

et ens possibile non esse secundum quacumque predicationem: puta hominem aut album: aut tricubitum aut aliud quod cumque talium.

Nunc Az. declarat se: et dicit quod in proposito non solum de esse et non esse rerum de predicamento substantie sed etiam rerum aliorum predicamentorum habet verum quod dicitur. scilicet quod potentia eorum ad esse et non esse est limitata: et inducit exemplum de homine albo tricubito: et sic de aliis.

Si enim non erit quantum aliquod sed semper plus proposito: et non est cuius minus: in infinito erit tempore idem possibile esse et non esse alio infinito: sed hoc impossibile:

Nunc probat propositum et arguit sic si non cuiuslibet rei generabilis et corruptibilis potentia esset terminata certo tempore ad esse et certo tempore ad non esse sequitur quod idem haberet esse et non esse: aut in eodem tempore infinito aut in duobus temporibus infinitis: consequens est impossibile quo ad utramque partem et primo quo ad primam quod implicat contradictionem quod idem simul sit et non sit: etiam quo ad secundam: quod si darentur duo tempora infinita darentur duo primi motus cum tempus sit passio eius et per omnes darentur duo primi motus mobilia: et ex consequenti duo primi motores: quod est impossibile et probatur consequentia: quod si potentia ad esse non terminabitur per te ergo illud erit in aliquo toto tempore infinito: et similiter arguat de potentia ad non esse: aut ergo erit eodem tempore infinito cum tempore sui non esset aut alio: si eodem sequitur primum inconveniens: si alio sequitur secundum ut patet. Intelligentium secundum Averroem commento. c. xx. quod in omnibus predicamentis res generabiles et corruptibiles sunt terminate certo tempore ad esse et certo tempore ad non esse. Verbi gratia in predicamento substantie homo habet potentia ad esse certo tempore puta tempore centum annorum gratia exempli: et habet potentiam ad non esse certo tempore quod tempore sequente ipsi sui esse. Intelligentium et quod potentia rei naturalis ad esse terminatur primo tempore quo illa res potest perdurare in esse sicut est tempus centum annorum vel centum annorum et viginti in hoc: sed potentia ad non esse terminatur primo tempore quo illa res potest corrumpi et est illud tempus in quo res non est post suum esse: et sit potentia ad non esse terminatur ad minimum tempus in quo illa res non potest esse: quod in potentia ut dicebatur supra terminatur minimo quod non. Sed dubitatur quod non videtur quod sit dandum maximum tempus per quod homo potest perdurare: sed minimum per quod non. nam capto homine temperatissimo quicquid talis debeatur per omnes eius etates occurrere signetur tempus quod erit a

Libet

principio sui esse vsq; ad p̄mū istans sui n̄ eē: ⁊ arguitur sic p̄ h̄ t̄ps̄ n̄ p̄t̄ hō durare nec p̄ aliqd̄ mai⁹: s; per q̄libet minus vel illi egle: q̄ hoc est minimuz tempus per quod hō non p̄t̄ durare: p̄na tenet ab exponētib⁹ ad expositā: ⁊ añs p; ex casu quare ⁊c.

Hinc responderi p̄t̄ vt sup̄za d̄ pondē dicebat.

Principium at̄ sit huic: Impossibile ⁊ falsum non idem signant. Est autē impossibile ⁊ possibile: ⁊ falsum ⁊ verum hoc quidē ex suppositione. Dico autēz ut puta trigonum impossibile duos trigones rectos habere: si hoc. Et diameter cōmensurabilis: si hoc. Snt̄ autem simpliciter ⁊ possibilis: ⁊ impossibilia: ⁊ falsa ⁊ vera.

Donit̄ secūda suppositionē dicens q̄ sumit̄ pro principio qd̄ falsum et impossibile nō significat̄ idē ⁊ pro declaratione subdit̄ q̄ inueniūt̄ ista q̄tuor possibile impossibile verū ⁊ falsū: ⁊ quodlibz eoz dicitur dupliciter. s. simpliciter ⁊ fm̄ quid. Primo mō impossibile est vnum esse aliud vt q̄ possibile sit impossibile: ⁊ veruz sit falsū: s; secūdo mō vnuz p̄t̄ esse aliud. Unde fm̄ veritatē triangulus habet tres angulos equales duobus rectis: tamē hoc ē falsum ex suppositione vt si poneret̄ q̄ triangulus sit quadrangulus: q; tūc haberet̄ quattuor rectos similiter q̄ diameter quadrati sit cōmensurabilis coste fm̄ rem est impossibile tamē hoc est possibile ex suppositione vt supposito q̄ quadrati ⁊ diametri sit quadrupluz ad quadratum coste vt patet̄ ex geometria.

Nō autem idem est falsum aliquid esse simpliciter ⁊ impossibile similiter Te. n. non stantem dicere stare: falsum quidem non impossibile at̄. Simul at̄ stare ⁊ sedere ⁊ dyametrum cōmensurabile esse nō solum falsum. sed ⁊ impossibile.

Donit̄ tertiam suppositionē dicens q̄ nō est idē falsum simpliciter ⁊ impossibile simpliciter: q; aliquid est falsū simpliciter qd̄ non est impossibile simpliciter: sicut testare dū curris: ⁊ citharistam cātare dum cātat: aliquid est tamen falsum simpliciter quod est impossibile simpliciter: vt aliquando stare ⁊ sedere: ⁊ dyametrū esse cōmensurabilem coste: ⁊ ex hoc sequitur vt dicit̄ cōmentator q̄ falsuz est superius ad impossibile: q; omne impossibile ē falsū: sed nō cōueritur.

Non itaq; idem est supponi falsum

⁊ impossibile. Accidit at̄ impossibile ex impossibili.

Donit̄ quartam suppositionē: ⁊ dicit q̄ non est idēz supponere falsū ⁊ supponere impossibile: ⁊ ratio est: q; semper ex impossibili ip̄i⁹ sequit̄ impossibile sed non semper ex falso sequitur impossibile.

Hoc quidem igitur sedere et stare simul habet uirtutē: q; quandoq; habet illā et alteram. sed non ut simile sedat et stet. sed in alio tpe.

Donit̄ quintā suppositionem: ⁊ dicit q̄ dato q̄ aliquid hēat potentiam simul ad opposita: verbi gratia ad currere ⁊ sedere: tamē est impossibile q̄ sit simul sub actibus oppositis.

Si itaq; aliqd̄ in finito tempore plurimum habet uirtutem non est in alio tempore: sed hoc simul. Quia ppter si quidem infinito tpe. ens corruptibile est. Uirtutem habebit utiq; ei⁹ quod est non esse. Si itaq; infinito tempore est sic existens q̄ potest nō esse simul igitur erit ⁊ non erit secundum actum. Falsum quidem igitur accidet utiq;: q; falsum positum est. Sed si n̄ impossibile erat. non utiq; et impossibile esset qd̄ accidit. Omne igitur semper ens singulariter incorruptibile.

Nūc exequitur propositum ⁊ quattuor facit s; p̄ quadrupliciter illud declarat: ibi secūda: qm̄ autēz negatio: ibi tertia: aut siquidē sibi quarta: q̄ autē necesse. De prima vult probare q̄ nullum sempiternum vt ponitur esse mundus sit generabile aut corruptibile: ⁊ duo facit: q; primo probat q̄ nullum sempiternū est corruptibile secundo probat q̄ nullum sempiternuz est generabile sibi: similiter autē. De prima arguit sic: si aliquid sempiternū esset corruptibile sequeretur q̄ aliquid posset simul esse ⁊ n̄ esse fm̄ actum: cōsequēs implicat cōtraditionez: ⁊ p̄na tenet: q; ex eo q̄ aliquid est sempiternum illud habet potentia ad esse tempore infinito: si autē ip̄z esset corruptibile tunc haberet potentia ad non esse vel ergo tēpore finito vel infinito: si primo mō: ponatur ergo talis potentia in esse ⁊ tunc sequit̄ q̄ illud aliquo tempore non erit ⁊ ex illa parte ex quo esse p̄iternum semper erit: ergo d̄ omni tempore erit et aliquo tēpore nō erit qd̄ implicat: si secūdo mō tūc ponatur vt prius illa potentia inesse ⁊ tūc sequitur

¶ Primus

q̄ non erit tempore infinito: et ex alio tempore ex q̄ est sempiternū erit toto tempore infinito: ergo simul erit toto tempore infinito et nō erit qd̄ est impossibile: ergo bene sequit̄ q̄ sempiternū eē corruptibile ē impossibile.

Similiter autē et in genitum. Si. n. genitum tempore erit possibile quōdam non esse corruptibile quidem enim est: prius quidem ens: nunc autem non ens aut contingens quandoq̄ posterius non esse: genitum autem ens quod contingit prius non esse: sed non est in quo tempore possibile quod semper ens. ut non sit neq̄ in finito tempore neq̄ finito. Etenim si finito tempore potest esse: siquidem et infinito:

Probat secundā partē conclusionis q̄ nullū sempiternū est generabile et duo facit. primo hoc secūdo concludit quedā ex dictis ibi: non igit̄ contingit. De prima arguit sic si sempiternū esset generabile potuisset aliquando nō esse tenet p̄na q̄ oē genitū potuit aliquando nō eē ante suū esse sicut oē corruptibile poterit aliquando nō eē post suū esse p̄ns ē falsum: q̄ si semp̄ ens potuit nō esse aut tpe finito si tēpore finito: ergo tpe finito nō fuit q̄ ex quo tpe finito potuit nō esse et potentia ista debuit fuisse ad actum deducta sequitur q̄ tpe finito fuit: et ex quo est sempiternum toto tpe infinito fuit seu habuit eē ergo toto tpe fuit et aliquo tpe nō fuit qd̄ est impossibile si tempore infinito tūc sequitur q̄ toto tpe infinito illud sempiternū fuisset et nō fuisset: ex quo ei⁹ potentia ad nō esse fuit ad actū deducta ut supponitur p̄ns est impossibile.

Non igitur contingit idem et unum semperq̄ posse esse et non esse. sed et neq̄ negationez puta dico non semper esse. Impossibile igitur et semper quidem aliquid esse corruptibile autem esse. Similiter autem neq̄ genitum. Duobus enim terminis si impossibile posterius sine primo existere. si illud impossibile existere. et quod posterius. Itaq̄ si semper ens non contingit quandoq̄ non esse impossibile et genitum esse.

Tunc Ap̄. concludit ex dictis et dicit q̄ q̄ impossibile est unum et idē semp̄ esse et semp̄ nō esse sequitur a fortiori q̄ impossibile est idem semper eē et nō semper esse: et causa q̄ plus opponit̄ semp̄ eē et nō semper esse: cū opponant̄ contradicōe: nō autē semper eē et semper nō esse: imo opponūtur p̄rarie Concludit ulterius principalē cōclusionē dicens q̄ est impossibile semper ens esse corruptibile aut generabile: et hanc cōclusionē per aliā rōem pbat arguēdo sic si nō eē negat a sempiterno cū sibi opponat̄ contradicōe q̄ sempiternū est sp̄ ens: ergo generabile et corruptibile negat a sempiterno: probat cō q̄ quandoq̄q̄ sūt duo termini quoz vn⁹ est superior ad aliū a quocūq̄ remouet̄ superior: remouet̄ et inferior: sed iste termin⁹ nō semp̄ esse superior ad illos generabile et corruptibile: nō semp̄ eē remouetur a sempiterno: ergo etiaz generabile et corruptibile ab eodē remouent̄. Intelligendū s̄m Aue. cōmento. c. xxij. q̄ Ap̄. in sūma vult p̄cludere q̄ si mundus est sempiternus: ipse est ingenerabilis et incorruptibilis. Et intendit talē rōnem mundus est sempiternus: ergo nō est generabilis vel corruptibilis: tenet p̄na q̄ si esset generabilis vel corruptibilis: sequer̄ q̄ aliquod sempiternū esset generabile vel corruptibile p̄ns est impossibile ut p̄ ex dictis ergo et ans. Et ex hoc infert̄ q̄ oē sempiternū caret potētia ad corruptionem. Infert̄ ulterius q̄ impossibile est genitū eē eternū p̄ra platōne: et cā est q̄ cū aliqd̄ fuit aliq̄ actu nō ens: aut ante eius generatōne oportet q̄ aliq̄ sit potentia nō ens: et h⁹ est dū est actu ens: ergo est corruptibile cū potētia ista non esse possit ad actū deducta: et prima pars anis p̄: q̄ actus non d̄ nisi respectu potentie: g⁹ si aliquid ante eius generationē fuit actu nō ens cōtinentie oportet q̄ postea sit potentia nō ens dū est actu ens. Ex hīs postea p̄cludit q̄ omne generabile est corruptibile et eōuerso: et cōueniūt in aliq̄ nō eē. Intelligendū et q̄ generabile et corruptibile dicitur dupliciter v̄z actu et potentia generabile et corruptibile actu ē corruptibile genitū aut corruptum: sed generabile aut corruptibile potentia est qd̄ pōt generari aut corūpi: et sic res anteq̄ generetur est generabilis et dū ē anteq̄ corūpat̄ est corruptibilis.

Quoniam autem negatio cui⁹ qui quidem quod est semper possibile eē non semper possibile esse: semper at possibile non esse contrariū. Cuius negatio non sepe possibile nō esse.

Adducit secundā rōem ad pbandū q̄ nullū sempiternū est generabile aut corruptibile: et duo facit. Primo p̄mittit quedā necessaria: secūdo pbat ibi: neq̄ itaq̄ sepe. Prima in duas sic duo necessaria p̄mittit ibi secūda: necesse negatōes. De prima p̄mittit q̄ negatō seu contradicōiū huius sp̄ possibile

esse ē nō sp possibile eē: 7 dīctōriū huius sp possible nō eē q̄ est illius dīctōriū est: nō semper possibile nō esse sp p̄ponendo negationē.

Necessse negationes ambarum eidē existere 7 esse medium semper entis 7 semper non entis: qd̄ possibile esse 7 non esse.

Premittit scōm 7 duo facit. primo hoc secundo probat vbi: vtriusq̄. n. De prima p̄mittit q̄ dīctōrie hanc p̄positionū v̄z aliquid sp esse q̄ aliqd̄ sp n̄ esse verificatur de eodē qz de eo qd̄ ē aliqñ possible non est eē 7 aliqñ possible non esse.

Utriusq̄. n̄ negatio quandoqz existet si non semper sit. Quare 7 non semper non ens erit quandoqz 7 nō erit: 7 non semper possibile esse siml̄ sed quandoqz ens quare 7 non esse. Idem igitur erit possibile esse 7 non 7 hoc est amboꝝ medium.

Declarat scōam suppositionē 7 duo facit sic dupliciter declarat ibi scōa: rō ar. de primo itēdit istā rōez illud qd̄ possibile est aliqñ eē 7 aliqñ nō eē nō est sp ens nec sp nō ens: ergo suppositio vera: añs p̄z qz oē tale ē aliqñ ens 7 aliqñ nō ens: 7 p̄ p̄ns nec sp ens nec semper nō ens: 7 tenet p̄na qz illa sūt vtriusq̄ negationes 7 mediū amboꝝ p̄ abnegationez.

Intelligendū s̄m Auer. cōmēto. c. xxiij. q̄ semper ens 7 nō sp ens sūt dīctōria qz quandoqz vnū est verū reliquū est falsū 7 ecōtra: 7 hec est nā dīctōrioz: sed sp ens 7 sp nō ens sūt dīctōria: qz iter ea dat mediū. f. nec sp ens nec sp nō ens: vt est oē generabile 7 corruptibile 7 ē mediū p̄ abnegatōez vtriusq̄ dīctōrioz: qz qd̄ aliqñ est 7 aliqñ nō nec sp est nec sp nō est: nō inter dīctōria bñ datur mediū h̄ nō inter cōtradictōria: cū dīctōrio sit oppositio huius non est medium s̄m se. primo posteriorz.

Actio autem uniuersalis hec:

Sint. n. a. 7. b. nulli eidem possible existere. omni autem. a. aut. g. 7. b. aut. d. necesse itaqz cui neqz. a. existente neqz. b. omni existere. g. d. Sit itaqz. e. intermedium eoz q̄. a. b. Ecōtrarioꝝ enim q̄ nentz medium: huic itaqz necesse ambo existere et. g. 7. d. omni enim. g. aut. a. quare et ei quod est. e. Quoniaz igitur. a. im possibile. g. existet. Eadē at̄ rō 7 in. d.

Declarat scōam suppositionē p̄ scōaz rōez p̄mittendo quedā primo p̄mittit vnū qd̄ appellat rōez vlem qz pōt cuiuslibet rei cōpetere. f. q̄. a. 7. b. nulli eidem possibile sit in existere: 7 p̄. a. intendit sp ens 7 per. b. sp nō ens: p̄mittit secūdo qz cuiusqz insit. a. aut. g. b. aut. d. intelligendo p̄. g. dīctōriū. a. f. nō semper ens 7 p̄. d. cōtradictōriū. b. f. nō sp ens: p̄z qz si vnū cōtradictōriū nō uest reliquū d̄z ueste. Tertio p̄mittit qz cuiusqz nō inexistit. a. aut. b. de eo verificans. g. 7. d. p̄z ex dictis: qz cui vnū dīctōriū non inexistit reliquū d̄z inesse quarto p̄mittit qz mediū inter illa cōtradictōria. f. sp ens 7 sp nō ens. sit. e. qd̄ est nec sp ens nec semper non ens. Premittit quinto qz tali medio cui neutrū cōtrarioꝝ uest necesse sit cōtradictōria illoꝝ cōtrarioꝝ inesse. f. g. d. q̄ sunt aliquando ens 7 aliquando non ens. Quibus p̄missis tūc format rationē sic omni enti aut inest. a. aut. g. aut. b. aut. d. sed alicui enti puta. e. qd̄ est medium inter sp ens 7 semper nō ens nō inest. a. nec. b. ergo ei uest. g. 7 similiter. d. que sunt aliqñ ens 7 ali quādo non ens: p̄na nota 7 totū antecēdēs patet ex suppositis.

Neqz itaqz semper existens genitum neqz corruptibile neqz semper non ens. Palaz autē qz 7 si genitum aut corruptibile non sēpiternum. Siml̄ enim erit possibile semper esse 7 possible non semper esse. Hoc autē qd̄ impossibile ostensum est prius.

Format scōam rōem principalem: 7 duo facit p̄ probat qz neqz generabile neqz corruptibile est sempiternū. 2° probat qz ingenerabile 7 icorruptibile ē sempiternū: ibi igitur si 7. De prima arguit sic si genitū 7 corruptibile essent sēpiterna seq̄ret qz de vno et de eodē possent verificari cōtradictōria. f. sp ens 7 non semper ens: p̄ns est impossibile: 7 tenet p̄na qz ex quo aliqd̄ est genitū 7 corruptibile. put aliqñ nō esse: 7 ex alia parte si est sēpiternū est sēper ens ergo idēz erit sp ens: 7 nō sp ens quare cōtradictōria de eodē verificabuntur.

Igitur si 7 ingenitum est: ens autem hoc necesse sempiternum esse. Similiter autēz 7 si incorruptibile. ens at̄ Dico autem ingenitum 7 incorruptibile que proprie dicuntur. Ingenitū quidem quod est nunc 7 prius non uex erat dicere nō esse: Incorruptibile autem qd̄ nunc ens: posterius nō uex erit dicere non esse.

Probat qz ingenitū 7 icorruptibile est sēpiternū

Primus

arguendo sic sempiternū non verificat nec attribuitur genito neq; corruptibili: ergo attribuitur genito et incorruptibili: tenet p̄na qz oē ens aut est genitū et corruptibile aut ingenitū et incorruptibile cū contradicāt: et aī s' p̄z ex p̄cedentibus: et tūc subdit qd intelligatur p̄ ingenitū p̄p̄ie et incorruptibile. Unde illud p̄p̄ie est ingenitū qd nūc est ens et nūq̄ fuit n̄ ens. Et illud p̄p̄ie est incorruptibile qd nūc ē ens et nunquā erit nō ens.

Aut si quidem hoc adiuicem consequuntur et quod quidem ingenitum incorruptibile: et quod incorruptibile ingenitum necesse et sempiternū utiq; p̄sequi: et siue aliquid ingenitum sempiternum siue incorruptibile sempiternum.

Addu: it tertiā rōem p̄ncipalē: et duo facit. p̄ hoc. 2° probat quodā suppositum in rōe ibi: palam aut. de p̄ma dicit qd si ingenitū et incorruptibile se adiuicem cōsequuntur ita qd oē ingenitū est incorruptibile: et oē incorruptibile est ingenitū: necesse est sempiternū p̄sequi ad utrūq; vt v3 qd oē genitū est sempiternū et contra: et oē incorruptibile est sempiternū et contra: et per cōsequens nullū sempiternū est generabile aut corruptibile.

Palam autem et ex determinatione ipsorum: et enim necesse: si corruptibile genitum aut: in ingenitum: aut genitum. Si enim ingenitum et incorruptibile supponitur et si genitum autem corruptibile necesse. aut enim corruptibile aut incorruptibile s3 si incorruptibile ingenitum supponit

Probat qd supposuerat: et primo supposito qd ingenitū et incorruptibile p̄uertant p̄bat qd genitū et incorruptibile p̄uertant. 2° p̄bat illud suppositū ex dicitis: ibi si aut nō. De p̄ma dicit qd illud qd intendimus erit manifestū ex habitudine horū terminorū adiuicē genitū corruptibile et c. Unde si aliquid est corruptibile necesse est qd sit genitū: qz aut est genitū aut ingenitū cū necesse sit de quolibet alterū illorū predicari: si dicitur ingenitū: ḡ est incorruptibile: cū ingenitū et incorruptibile cōuertantur vt hic supponitur: et per p̄ns nō est corruptibile cuius oppositū asumebat. Aut idē est corruptibile et incorruptibile qd est impossibile: si dicitur qd est genitū habet inuentū. Similiter si aliquid est genitū: necesse ē qd sit corruptibile: qz aut est corruptibile aut incorruptibile: si incorruptibile ergo ingenitū et p̄ consequens nō est genitū vt dicebat: vel idē esset genitū

et ingenitū qd est impossibile: si corruptibile habetur p̄positū: et sic supposito qd ingenitū et incorruptibile cōuertantur habetur qd genitū et corruptibile p̄uertant. Intelligendū fm cōmentatorē cōmento. c. xxviiij. declaratū ē in analeticis qd quādo duo genera ex opposito diuiduntur: et vnū diuidentiū vnū generis p̄uertitur cū vno diuidentiū alterius generis reliquū diuidentiū cōuertitur cū reliquo diuidentiū: id cū generabile et ingenerabile ex opposito diuidant idē genus: et similiter corruptibile et incorruptibile cōuertit cū i venerabili: vt hic supponit et p̄babitur sequit qd corruptibile cōuertitur cum generabili si aut non.

Si autem non consequuntur ad inuicē incorruptibile et ingenitum nō necesse neq; ingēitum neq; incorruptibile sempiternum esse.

Ostendit qd ingenitū et incorruptibile cōuertitur dicitis qd si ingenitū et incorruptibile nō cōsequeretur se adiuicē tūc nō ē necesse sempiternū ēē ingenitū et incorruptibile et p̄seq ad ea vt manifestū est cuius tamē oppositū p̄batū est supra.

Quod autem necesse cōsequi ex his manifestum Genitum: n. et corruptibile p̄sequunt adiuicem.

Probat p̄positū p̄ q̄rtā rōem et duo facit. p̄mo adducit rōem. 2° probat aī s' ibi: palam aut: de p̄ma arguit sic: generabile et corruptibile p̄sequuntur adiuicē: ḡ ingenerabile et incorruptibile et sempiternū se cōsequunt adiuicē: et p̄ p̄ns nullū sempiternū est generabile aut corruptibile: p̄ p̄na et aī s' statim declarabitur.

Palam at et hoc ex prioribus sepep̄ n. entis et semper non entis est inter medium cui neutrum cōsequit. hoc autem est genitum et corruptibile: possibile. n. et ē et non esse determinato tempore utrunq;. Dico autem utrunq; et esse quanto quodaz tēpore et non esse. Si igit est qd genitum aut corruptibile necesse hoc intermedium esse:

Declarat aī s'. et primo probat qd genitū et corruptibile cōuertitur: secūdo qd ingenitū et incorruptibile ibi: sit itaq; in quo. c. p̄ma i duas: qz primo p̄bat i terminis naturalibus. 2° per terminos alphabeti ibi: sit eni. de p̄ma arguit sic. Illa se inuicem cōsequunt qd sūt mediū inter extrema p̄m̄aria: s3 generabile et corruptibile sunt huius ergo et c. Confe-

Liber

quentia nota et maior quae extrema contraria non con-
sequitur se invicem ut spiritus ens et spiritus non ens: se bene medium
inter ea ut aliquando ens et aliquando non ens. Et minor pars
tunc supra ubi dicebat generabile et corruptibile esse
medium inter semper ens et semper non ens. Intelli-
gendum secundum Aue. commento. c. xxix. quod hic non est petitio
principij sed videat cum prius Aze. ad probandum quod geni-
tum et corruptibile convertuntur supposuerit quod ingenitum
et incorruptibile convertuntur. Sic vero ad probandum
quod ingenitum et incorruptibile convertuntur supponit
quod genitum et corruptibile convertuntur: quare videtur esse
circulatio: et petitio principij. Num tamen est quod propositio
nibus quibus utitur in hac demonstratione non utitur alia
quam fundamentum huius demonstrationis sumitur ex hoc
quod generabile et corruptibile sunt medium priorum: et in-
ter spiritus ens et spiritus non ens: et subdit quod hec ratio non probat nisi
si procedatur quod inter spiritus ens et spiritus non ens non esset unum
medium: quod ubi essent plura media non oportere unum
cum alio converti.

Sit enim. a. semper ens. b. autem ens
non semper. g. autem genitum. d. au-
tem corruptibile. Necessse itaque. g.
intermedium esse. a. et b. his quidem
enim non est tempus ad neutrum ter-
minum in quo. a. non erat aut. b. erat
genitum autem necessse aut actu: aut po-
tentia esse. His autem que. a. b. neu-
tro modo quanto igitur quodam et
determinato tempore et erit: et itez
non erit g. similiter autem et in. d. Ge-
nitum igitur et corruptibile utrumque
Consequuntur igitur invicem genitum
et corruptibile.

Nunc idem probat in his alphabeti dicenda sit. a. semper
ens et b. spiritus non ens. g. autem sit genitum et d. corruptibile
tunc. g. erit medium inter a. et b. similiter. d. Et tunc ar-
guit quod ad. g. genitum sequitur. d. corruptibile et arguit
sic aut ad. g. sequitur. a. aut. b. aut. d. sed nec. a. nec. b.
sequitur ad. g. d. sequitur ad. g. Maior nota a sufficien-
ti divisione et minor pars: quod cum. g. sit genitum potest aliquid
tempore esse et aliquid tempore non esse modo nec. a. nec. b. est huius
cum quolibet illorum sit autem spiritus ens aut spiritus non ens. Et
similiter arguat quod ad. d. sequitur. g. etc.

Sit itaque in quo. e. genitum. Quod
autem. z. genitum. quod autem in
quo. i. incorruptibile. Quod autem
in quo. t. corruptibile. Que itaque. z.
t. ostensum est quod consequuntur

invicem. Quando itaque sic posita ut
hec puta que quidem. z. et que. t. con-
sequentia. Que autem. e. et z. nulli
autem eidem: omni autem alterum
et similiter autem et que. i. t. necesse et
que. i. e. consequi invicem.

Nunc probat aliam preter antea. scilicet quod ingenitum et incor-
ruptibile se invicem consequuntur et convertuntur: et duo fa-
ciunt propositum quedam. z. probat ibi: sit. n. ei. De prima
proponitur quod. c. sit ingenitum. z. genitum. i. incorruptibile. t.
corruptibile et tunc pars ut probatur est quod. z. et t. se conse-
quuntur ad invicem et pars. z. et e. nullo modo possunt se
consequi: ut genitum et ingenitum: et similiter nec. i. et t. ut cor-
ruptibile et incorruptibile: non necesse est quod. c. et i. conse-
quantur quod est propositum.

Sit enim. ei quod. i. e. non consequens
z. igitur consequetur. Omni enim. e. aut
z. insuper cui. z. t. Ei igitur quod. i.
t. consequetur: sed supponebat im-
possibile esse. Eadem autem ratio: et
quod. i. ei quod e. Sed et si habeatur
ingenitum in quo. e ad genitum in
quo. z. et incorruptibile in quo. i: ad
corruptibile in quo. t.

Nunc probat intentum et pro quod ad. i. incorruptibile sequitur. e
ingenitum: et arguit sicut ad. i. corruptibile sequitur. e. ige-
nitum aut. z. genitum si primum habet propositum si secundum.
Contra ad. z. genitum sequitur. t. corruptibile. si ad. i. i.
corruptibile sequitur genitum ad. i. incorruptibile sequitur
t. corruptibile quod est impossibile deinde probat quod econ-
verso ad ingenitum sequatur incorruptibile quod sic se habet. z. i. i.
corruptibile ad. t. corruptibile: ita se habet. z. t. ad. z. i. in-
genitum ad genitum. Sed ad incorruptibile non sequitur geni-
tum ut probatur est quod ad ingenitum non sequitur corruptibile
et pars ad ingenitum sequitur incorruptibile quare. Intel-
ligendum secundum Aue. quod Aze. format demonstrationes in
terminis alphabeti secundum eius consuetudinem ut demonstra-
tio sit utilis et generalis de quolibet generabili et incor-
ruptibili: non descendendo ad hoc vel illud: quod tunc esset ratio
declarativa et non demonstratio essentialis et prima.
Quartum ca. quarti tractatus primi libri de celo et mundo in quo
reprobantur opiniones antiquorum circa eternitatem mundi.

Dicere itaque nihil prohibere factum
esse quod incorruptibile: et ingenitum
quod corrupti semel existente. huic
quidem generatione: huic autem cor-
ruptione pertinere est dato aliquid
Postquam Aze. probavit mundum esse eternum ignerabile

Primus

et corruptibile. Nunc in hoc quarto capitulo est istud re-
probat opiniones antiquorum et duo facit quod primo h^o fa-
cit per rationes viles tamen naturales que non naturales. 2° specialiter per
rationes naturales ibi: et naturaliter autem. Prima in duas. p^o n^o.
reprobat opinionem platonis: remouet vnam falsam so-
lutionem ibi: sed adhuc neque. prima in duas quod primo re-
probat platonem de vno dicto 2° de alio ibi: manifestum
autem. Prima adhuc in duas quod primo permittit quod in-
tendit. 2° exequitur ibi. Autem in infinito: de prima dicit quod
dicere non esse impossibile aliquod esse genitum et incor-
ruptibile: et similiter aliquid esse ingenitum et postea cor-
rumpi tantum semel est destruere omnia que dicta sunt.

**Aut enim infinito: aut quanto quo-
dam determinato tempore possunt
omnia: aut facere aut pati aut esse:
aut non esse et infinito propter hoc quod
determinatum est aliquo modo infini-
tum cuius non est plus. Quod autem
quo infinitum neque infinitum neque
determinatum.**

Probat principale propositum et facit quatuor sic
quatuor rationes adducit ibi secunda: adhuc quidem ma-
gis: ibi tertia: adhuc autem et hoc: ibi quarta. Adhuc
si prius: de prima intendit tale rationem ad probandum quod
impossibile est aliquod incorruptibile esse genitum
seu aliquod ingenitum esse corruptibile et arguit sic. Omne
ens quod habet potentiam ad agere vel pati aut ad esse
vel non esse habet illam potentiam tempore finito vel infinito scilicet
nullum ens genitum et incorruptibile vel ingenitum et cor-
ruptibile si esset haberet talem potentiam ergo nul-
lum tale est ponendum. Maior nota et minor decla-
rat quo ad utramque partem. et primo quod non habet illam po-
tentiam tempore infinito: quod esse vel non esse cuiuslibet talis
rei est terminatum certo tempore determinato ante vel
post: modo infinitum nullo modo est terminatum: quod in fi-
nito non potest fieri additio et cuiuslibet tali tempore potest
fieri additio saltem secundum illam partem versus quam ter-
minatur: nec etiam tempore finito quod aliquo tempore fi-
nito omne tale haberet potentiam ad esse vel non esse
ex quo esset eternum ante vel post modo infinitum: secundum
quid non debet dici finitum nec infinitum: et per consequens nec
tempore finito haberet potentiam ad esse vel non esse. In-
telligendum secundum Aue. commento. c. xxxv. quod quod potentia
est duplex. scilicet actiua et passiuua: et actiua est duplex. scilicet
ad esse et ad non esse: ideo omne quod est aut est in
actu aut in potentia si in potentia dupliciter. scilicet actiua et
passiuua. Si in actu dupliciter quod aut ad esse aut ad
non esse. Intelligendum secundo quod isti qui po-
nunt ens genitum incorruptibile se ingenitum corru-
ptibile ponunt medium inter finitum simpliciter et
infinitum simpliciter. Unde ponunt triplex infinitum
videlicet infinitum simpliciter et infinitum in prete-
rito finitum tamen in futuro: et infinitum in futuro

finitum tamen in preterito: et hoc dicit Auer. esse im-
possibile: quod tunc vnum infinitum posset magis alio
ex quo illis infinitis secundum quid posset fieri additio: scilicet
hoc dupliciter: quod videtur quod datur infinitum in prete-
rito tanto: aut in futuro tantum quoniam totum tem-
pus preteritum terminatum ad instans presens est
huiusmodi: et similiter totum tempus futurum inci-
piens ab instanti presenti. Huic dubitationi respondet
commentator inuendo hanc distinctionem quod duplex
est infinitum: quoddam in actu per se existens et essen-
tialiter ut esset totus mundus si esset infinitus. Alio
est infinitum in potentia non per se existens scilicet accidit
taliter ut tempus: et tunc ponuntur due conclusiones
Prima conclusio. Non est possibile esse actu infini-
tum et tale si daretur non posset excedi nec eo pos-
set esse maius: ideo si in aliquo tali poneretur pote-
tia infinita in preterito debet etiam in poni infinita in
futuro et e converso: quod dato opposito tunc potentie
infinite in actu posset fieri additio per maiorem po-
tentiam aut per infinitam simpliciter: et hoc est im-
possibile. Secunda conclusio: possibile est esse in-
finitum in potentia non solum simpliciter: sed etiam
tantum in preterito vel tantum in futuro et tali po-
test fieri additio et eo potest esse maius comparatione
ad secunda ut arguitur et superius et huiusmodi dicitur
esse tempus de quo nihil in actu reperitur: et habet
esse accidentaliter per quanto sequitur motum celi.
**Adhuc quidem magis in hoc signo
semper ens prius corruptum est: aut
non ens infinito factum est.**

Adhuc ducit secundam rationem et duo facit primo permittit quod dicitur
2° format rationem ibi: si. n. nihil. De prima dicit quod si
aliquid est generabile vel corruptibile et aliquid instanti
non est maior ratio quod sit generabile vel corruptibile in
vno instanti quam in alio et hoc de se: et per consequens si aliquid
fuerit ab eterno ens et postea corrumpatur in aliquo
non magis in vno instanti corrumpitur quam in alio simi-
liter si aliquid fuerit non ens ab eterno et postea genitum
non est maior ratio quam in vno genere quam in alio.

**Si enim nihil magis infinita autem
signa palam quod infinito tempore erat
aliquid generabile et corruptibile. Po-
test igitur non esse infinito tempore
simul igitur habebit uirtutem eius
quod non esse et esse hoc quidem prius
corruptibile: hoc autem posterius si
generabile. Itaque si existere ponamus
quod sunt possunt opposita sicut existunt
format rationem dicens si aliquid posset esse genitum et cor-
ruptibile vel ingenitum corruptibile tunc tale haberet sicut
potentiam ad esse et non esse per consequens implicat et probat per consequens et**

Libet

sumat aliqd igenitū corruptibile et signet primū sue corruptōis et tūc ex supposito cū ante illō istās fuerint infinita istātia i q̄rū quodlibz potuit corūpi ponat illa potentia i esse et tūc sequit q̄ illō fuit corūptū in aliquo istāti ante sue corruptōis et ex alia pte p̄tinue fuit in actu ante primū istās sue corruptōis ḡ sil fuit et nō fuit silr posset argui d̄ genito i corūptūbilit̄ qz capiat primū istans sue generatōis cū p̄ illud erūt infinita in quorūlibz potuit generari tūc ponat illa potētia i esse et seq̄t q̄ tūc generabit ḡ ante nō generabatur et ex alia pte erit genitū ḡ sil erit genitū tñō genitū. Intelligendū fm Auer. cō. c. xxxvj. q̄ sūdāmetū istī rōis sūitur ex hoc q̄ nulla ē potentia media in finitū et infinitū cū potētia infinita sit vna tāū et nō plures vt antiqui ponebant.

Aldhuc autem et hoc similiter in omni signo existet quare infinito tempore eius quod non esse et esse habebit uirtutē sed ostensum est quia impossibile hoc

Ponit itā rōem declaratiuā scōo et arguit sic si aliqd genitū posset ēē icorūptibile vel corūptibile igenitū seq̄retur q̄ aliqd posset habere sil potētias p̄tarias ad eē vel nō eē tpe infinito t̄z p̄na qz si aliqd est icorūptibile h̄z potētia ad eē tpe infinito et si ponat genitū nō fuit maior rō q̄ fuerit genitū i vno instanti q̄ i alio ḡ potuit habere potētia ad nō eē tpe infinito silr pōt argui si aliquid ponat corūptibile et ingenitū qz ex quo est igenitū h̄z potētia ad esse tpe etno et si est corūptibile nō ē maior rō q̄ corūptū p̄t i vno instanti q̄ in alio ḡ pōt habē potētia ad nō esse tpe infinito qd̄ fuit p̄bandū. Intelligendū h̄z Auer. cō. c. xxxvij. q̄ si duoz p̄rioroz potētia ad eē vni ponat p̄ tps infinitū si potētia alteri h̄z ponat possibilis tūcerit idē tps esse duaz potētiaz. H̄ria rū sil ex quo vna occupat totū tps infinitū idē s̄bdit q̄ isto posito iesse sequit alterz duoz icōuenientiū vel q̄ duo act̄ h̄z sil essent sic esse et nō eē vel q̄ potētia aliq̄ erit falsa et impossibilis sic q̄ nūq̄ poterit reduci ad actū oñ illa potentia cui ex̄it ad actū est impossibilis nulla debet dici potentia

Adducit si prius uirtus existit actu: omni existet tempore et ens ingenerabile aut etiā non ens infinito tempore fieri autem possibile sil autem non erat et eius: qd̄ est esse uirtutem habebat et hoc quoqz esse et posterius infinito utiqz tempore

Adducit quartā rōem p̄bando idē icōueniens se qui qd̄ p̄t sed p̄ aliud mediuz et arguit sic dictum illoz esset verum sequeretur q̄ aliquid haberet

potentiam simul ad esse et ad non esse per tempus i finitū consequens est impossibile et probatur consequentia p̄supposito q̄ potētia semper p̄cedit actū illius potētie quo stante sumatur fm istos aliqd ingenitū corūptibile illud erat potentia ens tpe infinito qz nūquāz fuit genitū ḡ si aliq̄ corūptū habuit potētia ad nō esse p̄ totū illud temp̄ eternum ante sui corruptōnē ex quo potētia p̄cedit actū et sic simul habebat potētiam ad esse et non esse tēpore infinito similiter si aliquid ponatur genitū i corūptibile ce tūm est q̄ habebat potētiam ad nō esse toto tempore infinito ante suum esse et pro illo met tempore habebit potētiam ad esse ex quo poterat generari ergo simul habebat potētia ad esse et ad non esse.

Manifestum autem et aliter qd̄ impossibile corūptibile ens nō corūptum esse quādoqz semper. n. sil et corūptibile incorūptibile endeleckhie quā sil erit possibile et semper esse et non semper corūptit̄ igit̄ quādoqz corūptibile et si generabile factum est. possibile enim factum esse et nō semper quidem esse

Nunc Ap. reprobat opinionem platonis in vno alio dicto et duo facit primo h̄o 2o regredit ad reprobandū generaliter dicta antiquoz sibi est aut̄: et sic videre. sed ad euidentia p̄ie partis notāduz q̄ plato imaginat̄ ē q̄ est aliqua res naturalis de cui nā est q̄ sit ex se corūptibilis et tñ nōquā corūptet pp̄ defectū actōis agentis corruptōnē vel qz agens nō ē natū corūptere vel qz nō vult qz sapiens h̄ hoc ap. sic arguit si illud esset verū sequeretur q̄ idē simul. eēt corūptibile et incorūptibile et semp habēs potētia ad esse et nō esse simul cōsequēs implicat et t̄z p̄na qz ex quo oē tale ens est corūptibile habet potētia ad non esse aliquando et ex alia pte nunquā corūptetur ergo habet potētiam ad esse semper et his p̄cludit q̄ tunc possibile erit aliquid semp eē et non semper esse subdit vlt̄erius contra platonē q̄ omne corūptibile aliquando erit actu corūptū et omne generabile possibi est aliquādo esse genitū et non semper esse. Intelligendū secundū Auer. commento. c. xxxix. q̄ impossibile est aliquid habere potētia ad corruptōnē et tamen nunquam corūptit̄ vt dicit plato et ratio est quia si nunquam corūptetur tunc non est in ipso potentia ad corūptionem. vnde diffinitio impossibilitatis est q̄ nihil unquā exeat in actum illius potētie.

Est autem et sic uideri quod impossibile aut q̄ factum est quādoqz icor

ruptibile aliq d perficere aut igenera
bile ens z semper prius quod corrum
pi neqz enim : a casu neqz incorrupti
bile neqz ingenerabile possibile esse.
Quod quidem enim casuale est aut
a fortuna preter semper aut z ut. fre
quenter aut est aut fit qd antem infi
nito tēpore aut simpliciter aut a qua
dam parte est aut semper aut . ut fre
quēter existit ens necesse igitur natu
ralia quandoqz quidem esse quādo
qz autem non. Talium autem eadez
potentia contradictionis z materia
causa eius quod esse z non. Itaqz ne
cesse etiam sil' existere actu opposita

Nūc regred tur ad reprobandū dicta āt quoz
argumento generali videlicet qd ē impossibile aliq
ingēnū esse corruptibile vel genitum incorruptibi
le. Et arguit sic. Cum omnia talia habeāt esse i uni
uerso aut habent esse a casu z a fortuna aut fm na
turā nō primo modo quia nullum ens a casu vel a
fortuna est semper vel frequenter secundo pbic. sz
omne tale est semper quia participat eternitat siue
sit ingēnū corruptibile siue genituz incorruptibi
le nec etiam a natura cum omne factuz per naturā
generabile vel corruptibile habeat materiā contra
dictionis fm transmutationē substantialem in for
mis vt patz primo pbic. ergo sequitur qd omne tale
habet potentiam ad esse z non esse solum aliquan
do z nō semp tā rōe materie qd etiā ex parte forme

Intelligendū fm Auer. cōmento. c. xl. q nature
rerum aut attribuunt eis eternitatē aut q aliquan
do sint aliquādo non sint ex quo infert qd impossibile
est aliquod genitum esse incorruptibile z aliquod
ingēnū corruptibile qz si tale inueniretur sequerct
qd natura contingens esset trāsmutata in necessariā
z necessaria in contingentē tā. in agente qd in patēte
Nam ex q talia sūt eterna p naturaz intrinsecā que
attribuit eis semper eē si vnum poterit aliqñ non eē
z alterū aliqñ nō fuisse sequit qd nā necessaria trans
mutata est in cōtingentem.

Sed adhuc neqz uez dicere nunc qz
est annus prior neqz annus prior qz
nunc est impossibile ergo nō ens ali
q nādo posterius sempiternum. ha
bebit enim posterius z eius quod est
non esse uirtutem uerum tamen n

eius quod tunc nō esse existit enim
actu ens sed i āno priore z in preteri
to tpe sit itaqz cuius habet uirtutē. exi
stens actu erit igit uez dicere nūc qz
nō est ān' priō sed impossibile neqz una
n. uirtus eius qd est factum esse sed
eius qd esse aut futurum esse:

Remouet vnā solutiōem z priō quātū ad illō qd ipsi
dicebāt aliqō genitū eē incorruptibile z quātū ad il
lud qd dicebat ingēnū eē corruptibile ibi fa silr aut
Pro pria parte sciendū qd ipsi volentes soluere rōem
adductas dicebat in tali genito incorruptibili. esse
potentiā ad nō eē solū in preterito z nō dū actu exi
stebat sed solū ānquā existeret qz dū actu existerat
in eo erat solū potētia ad eē quā priusqz existet et nō
habeat mō nō incōuenit i aliq esse potētia: ad eē
z nō esse in diuersis tēporibus z nō simul. Hoc re
mouet Azz. dicens qd potentia alicuius non debet
dici respectu preteriti sed respectu futuri vel presen
tis z hoc si pbat si aliqua potētia diceret eē in aliq
respectu preteriti sequeretur qd preteritū posset esse
presens pñs est impossibile. Unde est impossibile qd an
nus totaliter preteritus sit z pbat consequentia qd
quelibet potētia existens actu in aliquo dicitur re
spectu actus siue quia potest exire in actum suum si
ergo aliqua potētia dicitur in aliquo existens ra
tione preteriti sequitur qd actus ille preterit' possz
esse in illo z per pñs preteritū possz esse presēs. In
telligendū fm Auer. qd potētia nō dicitur respectu
p̄teriti qz ois potētia potest exire ad actū z per pñs
potētia nō existit nisi ratione futuri: Un' nihil pōt
exire ad actū in preterito nisi preterituz esset presēs
vel futurum.

Silr āt z si prius ens sempiternum po
steri' nō erit habebit. n. uirtutem cu
ius actu nō est itaqz si ponāus possi
bile uez est dicere nunc qz est annus p
oz et uniuersaliter i p̄terito tempore

Remouet illā falsā solutiōem etiā quātū ad illō qd
ipsi dicebant aliqō ingēnū esse corruptibile dices
qd est impossibile qd aliqō ens sit ingēnū z corrupti
bile pp rōem dictā quia tale dicebat fm antiquos
habere potētia ad esse in tempore infinito preteri
to tñ z potētia ad nō esse tantuz in tēpore futuro
sz pbat qd nō qz actus talis potētie nūquā erit nec
est ex quo ipse ē corruptibilis z si dicas qd sit rōe p̄
teriti hoc est falsuz quia tunc preteritum possz esse
actu si illa potētia deduceretur ad actum.

Et naturaliter autem z nō uniuersa
liter intendentibus impossibile aut se

Libet

piternum ens prius corumpi post
rius aut prius non ens posterius sem
piternum esse corruptibilia enim et ge
nerabilia et alterabilia omnia altera
tur autem contrariis et ex quibus con
stant natura entia et ab eisdem ipsis
corumpuntur.

Hic Aristoteles probat generaliter pro ratione naturalium cor
tra aliquos quod omne generabile est corruptibile et e
uerso et arguit sic omne generabile et omne corruptibile
generatur et corumpitur per alterationem primam quod
licitum contrariarum mutuo se corumpuntur; ergo con
clusio vera. Ans patet in littera nam ex illis constant
omnia entia naturalia et in eadem corumpuntur ex
quibus componuntur. et contra tenet quia si unum prius
habet virtutem ex suo contrario generare sibi simile ita il
lud aliud prius cum fuerit potentius habebit potentiam
illud corrumperendi et conuertendi in sui naturam que habet
propositum. Intelligendum secundum Averroes quod Aristoteles demon
strationem istam appellauit naturalem quod videtur proponibus
naturalibus vix omne quod corrumptur corrumptur a suo priore et
omne quod generatur generatur a suo simili et ad differentiam
demonstrationum precedentium que sunt logice cum vtriusque
propositionibus logicis ut quod falsum impossibile non sequitur
ex falso possibile Intelligendum et quod impossibile est quod
aliquid habens contrarium maneat eternum neque tempore
infinito nec in preterito nec in futuro. id si mundus alii
quod non fuit et est postea genitus ut plato posuit neces
sario habebat contrarium pro quod sua generatio pedic
bat et si ei erat prius necessario poterit ab eo corrup
pi per generationem quod non videtur maior ratio que per tunc
dominabitur sui prius qui et aliquando similiter poterit
dominari et sic si mundus fuit genitus de nouo est corrupti
bilis et euerso et propter has rationes dicit quod dicentes opposi
tum vix aliquid igneum esse corruptibile et aliquid incorruptibile
et euentum si nullo loquitur cum destruunt rationes naturales.

Explicit expositio primi libri de celo et mundo
secundum Gaytanum de Tyenis.

Et hoc quidem igitur ne
quod factus est omne ce
lum neque contingit
corrumperet: quemad
modum quidam di
cunt ipsum sed est.
unum et sempiternum
principium quidem

et consumationem non habens toti
us eterni.

Iste est secundus liber de celo in quo postquam
Aristoteles determinauit in primo de vniuerso quantum
ad eius perfectionem finitatem et magnitudinem et multitu
dinem et de eius duratione ostendendo ipsum esse generabi
le et incorruptibile. nunc in hoc et determinat in speciali de
partibus et principalissima parte vniuersi. scilicet de celo. et continet
tres tractatus in primo determinat de toto celo ut est principa
lissima pars vniuersi in et determinat de partibus principalibus partibus
ipsius celi. scilicet de astris. In secundo determinat de terra non in
quantum elementum graue sed in quantum circa ipsam tanquam
circa suum centrum celum circulariter mouet ibi secundum tracta
tus: De vocatis autem astris: ibi tertium. Reliquum autem de terra:
primus tractatus diuiditur in sex capita. In primo capitulo deter
minat de eternitate celi. In secundo determinat de partibus celi et
suis. In tertio Aristoteles ostendit eam pluralitatem motuum ce
lestium. In quarto determinat de figura ipsius. In quinto de
terminat de causa motus celi ad meridiem magis quam ad par
tem oppositam. In sexto determinat de regularitate et vni
formitate motus celi ibi secundum capitulum: quoniam autem quidam
ibi tertium: quoniam autem non est: ibi quartum: figura autem sperere:
ibi quintum: quoniam autem igitur: ibi sextum: de motu autem: Pri
mum capitulum diuiditur in sex partes secundum quod Aristoteles per sex rationes
probat quod celum sit ens sempiternum ibi facta: et per opinio
nem: ibi tertium: propter quid bene: ibi quartum: celum autem: ibi
quinta: nunc autem testificat: ibi sexta: adhuc autem sine
labore. Prima in duas quod primo ponit rationem et in
fert vnum correlatum ibi: habens autem: De prima inten
dit probare istam conclusionem. Celum est sempiternum in ge
nerabile et incorruptibile. istam conclusionem Aristoteles im
plicitate probat ex dictis in tractatu vltimo primi huius
et arguit sic mundus ut probatum est ingenerabilis et
incorruptibilis ergo conclusio vera contra nota quia si
mundus est huiusmodi maxime erit quantum ad
partem eius nobiliores que est celum

**Habens autem et continens in se ip
so infinitum tempus ex dictis licet ac
cipere fidem**

Infert correlarie quod ex dictis est accipere fidem ipsum
esse habens et continens in se tempus infinitum. In
telligendum quod dicit omne celum quod habet veritatem siue ly omne
capitulum cathegoretice siue sincathegoretice quod celum
ita quo ad totam eius essentiam: quare quo ad qualibet
eius partem est ingenerabile et incorruptibile hoc dicit ad
differentiam aliorum corporum simplicium que sunt cor
ruptibilia secundum partem. Intelligendum secundo quod
dicit sed est vnum non vult ex isto Aristoteles celum
esse vnum numero et non compositum ex pluribus spe
ris sed vult quod sit vnum secundum speciem quod
quomodo sit verum videbitur in capitulo de partibus
celi. Intelligendum tertio secundum commentatorem commento
primo huius secundi libri quod dicit Aristoteles principium
quidem et consumationem non habens quod esse ipsum celi est

Primus

line principio et sine quibus non habet principium nec finem in tempore cum sit causa temporis continens ipsum est enim causa sui motus et motus suus est causa ipsius id est per motum celi mensuramus omnes alios motus. Intelligendum quod quarto secundum commentatorem quod dicitur. *Res. continens in se ipso infinitum tempus hoc dicitur quod causa continens suum causatum et non e contra cum ergo celum sit causa temporis id est celi continet tempus et quod celi continet tempus infinitum et omne tempus sequitur quod illa que sunt extra celum ut deus et intelligentie non sunt in tempore.*

Et per opinionem eam que ab aliter dicentibus et generantibus ipsum. si enim sic quidem habere contingit secundum quem autem modum illi factum esse dicunt. non contingit magnam utique habebit et hoc inclinationem ad fidem de immortalitate ipsius et sempiternitate

Hic ponit secundam rationem dicens primo quod hoc etiam patet per opinionem illorum qui dicunt mundum esse genitum sumendo scilicet rationem ex opposito. Unde arguit *Res.* sic illud est ponendum ad quod nullum sequitur impossibile sed bene ad eius oppositum sed ad istam conclusionem positam non sequitur impossibile sed bene ad eius oppositum quod et nota cum maior minor per dicta supra. ubi improbare fuerunt opiniones illorum. Intelligendum secundum alexandrum ut commentator allegat quod nos maxime sustentati sumus super dictis huius hominis. *s. Res.* iter omnes quia dicta sua sunt minoris ambiguitatis remotiora a contradictione Intelligendum hoc quod dicitur *Res.* de immortalitate ipsius scilicet celi et sempiternitate. Primum dicitur propter antiquos qui posuerunt celum esse aeternum et vivere nam ille terminus immortalitas dicitur perpetuitate in vita dixit autem sempiternitate propter opinionem communem de eternitate celi: quod iste terminus sempiternitas denotat eternitatem esse alicuius siue tale sit animatum siue inanimatum.

Propter quod bene habet persuasibilem seipsum exhibere. antiquis et maxime patrum nostrorum ueros credere esse sermones: ut sit immortale aliquid et diuinum habentium quod dem motum.

Probat per tertiam rationem que sumitur ex testimonio antiquorum et tria facit primo hoc subdit quoddam tertio reddit causam dicti ibi secunda habentium autem: ibi tertia: et enim finis: de prima dicitur quod ratio persuadens dictam conclusionem sumitur ex dictis antiquorum et maxime nostrorum pa-

trum quibus debemus credere qui ponunt quod celum sit quid immortale et diuinum.

Habentium autem talem ut nullus sit finis ipsius sed magis iste aliorum finis

Subdit quodam et dicitur quod etiam habemus ponere ut ipsi ponunt quod celum est de numero entium mobilium habens motum et non indifferenter quemcumque motum sed sempiternum cuius non est finis sed ipse est sine omnium aliorum motuum.

Et enim finis contiuentium est et ipsa circulatio perfecta ens continet in perfectas et habentes terminum et qui etem. Ipsa quidem nullum neque principium habens neque finem sed incessabilis ens infinito tempore. Aliorum autem. horum quidem enim causa principij: horum autem suscipiens quietem

Reddit causam dicti arguendo sic ille motus est finis aliorum motuum qui est continens alios motus sed motus celi est huius. ergo et maior nota quod finis est de numero continentium ut patet secundo phisico. minor declaratur quia motus celi cum sit circularis est maxime perfectus. nam circulatio est motio perfecta et omnes alij motus terminantur et habent quietes circulatio autem celi non Intelligendum secundum auer. commentario secundo quod per antiquos patres *Res.* intelligit caldeos qui dixerunt celum esse eternum et moueri motu velocissimo et non intelligit grecos. quia ipsi dixerunt oppositum. Intelligendum secundo quod dicitur *Res.* quod motus celi est aliorum motuum finis his dicitur commentator quod motus celi potest dici finis et causa istorum inferiorum dupliciter videlicet generationis et conseruationis generationis in quantum mouet actu et generat ista inferiora. Conseruationis in quantum post generationem conseruat in esse per certum tempus.

Celum autem et eum qui sursum locum. antiqui quidem dijs attribuunt uelut existens solum immortale

Adducit quartam rationem sumptam etiam ex testimonio antiquorum dicens quod antiqui attribuunt celo sempiternitatem propter ipsum esse locum deorum. Intelligendum quod *Aristo.* dicit celum et eum qui sursum quod locus prout dicitur sursum dupliciter Uno modo quia sit maxime distans a loco deorum et sic vltima spera dicitur maxime sursum. Alio modo quia ad eum mouentur corpora leuia simpliciter et sic concuum lune dicitur maxime sursum: primo modo accipit *Res.* locum suum.

Nunc autem testificatur ratio quod incorruptibile et in generabile: Adhuc autem impassibile omnis mortalis difficultatis est.

Donit quinta ratione et arguit remittendo nos ad dicta primo huius tractatu primo ca. tertio ubi dictum est quod celum est ingenerabile impassibile et incorruptibile et remotum ab omni contradictione. Intelligendum secundum Averroem commento tertio quod dicit Averroes testificat ratio per rationem intelligit syllogismum ostendentem motum celi esse eternum et etiam syllogismum probantem celum non habere contrarium et esse corpus simplex ex istis. n. duobus syllogismis primo quod celum neque generatur neque corrumpitur neque senescit. Circa dicta Averroes et commentatoris est dubitatio quia non videtur quod celum contineat et terminet totum tempus infinitum ut ipsi dicunt quia nullum infinitum simpliciter potest contineri et terminari: Sed totum tempus infinitum est huiusmodi ergo etc. Quidam dicunt quod celum continet tempus infinitum quia non est eo maius nec minus in duratione sed hoc non stat quia per idem tempus infinitum contineret celum quod negaret Averroes. dicit ergo quod aliquid continere aliquid est dupliciter. uno modo secundum causalitatem eo modo quo causa continet effectum et terminat alio modo excedendo illud in tempore secundum durationem ad oppositum applicando dicitur quod celum continet et terminat tempus infinitum primo modo et secundum causalitatem cum sit eius causa ut declaratum fuit non autem terminat ipsum hoc modo et ut durationem sed argumentum ostendit.

Adhuc autem sine labore propter neque una indigere violenta necessitate que detineat prohibens ferri aptum natum ipsum aliter omne. n. tale magis laboriosum quanto quidem utique sempiternius sit et dispositionis optime expertus:

Adducit sextam rationem et duo facit primo habet secundo infert correlativa ibi: propter quod. De prima arguit sic. Celum movetur sine labore et fatigatione ergo celum est eternum tenet consequentia quia corpora corruptibilia moventur cum fatigatione et peria quia motum contra resistit motorum et antecedens patet quia motus celi est eternus. Ut patet. Octavo philosophice modo constat quod omnis actio facta cum labore quanto est magis perdurans sit cum labore maiori et per consequens nulla huius actio potest eternari si ergo motus celi est eternus videtur fieri sine labore et fatigatione quia iam definisset. Intelligendum secundum Averroem commento tertio quod declaratum est ex natura celi quod in motu eius incessabili non est labor neque fatigatio quia causa fatigationis in motibus non reperitur in celo. Unde causa fatigationis in motibus

animalium est quia principium passivum contra resistit principio actio motus quia corpus resistit animae cum moveatur ad partem oppositam illi ad quam anima intendit. Nam corpus tendit deorsum. Et anima sursum ideo propter talem resistantiam dicitur Aristoteles primo de animalibus quod motus animalis est semi circularis. Intelligendum secundo quod celum non habet alium motum a motu voluntario nec motus eius est naturalis ut motores elementorum nisi motor celi esset naturalis tunc celum esset compositum ex materia et forma quia natura non dicitur nisi de illis et per consequens esset generabile et corruptibile consequens falsum. Intelligendum tertio quod motor celi licet non sit natura ut forma materia licet tamen assimilatur sibi in quantum dat celo motum assimilatur autem forme abstracte pro quanto sibi non inheret quous per indistantiam et assistentiam appropriatur et subditur quod ex forma appropriata corpori celesti et ipso sit magis unum numero adunatum per essentiam quam ex materia et forma materiali.

Intelligendum quarto quod quia motor celi non inheret celo nec secum coextenditur: ideo non recipit fatigationem neque laborem in motu suo. Unde quanto una potentia activa habet minus de labore in sua actione tanto est nobilior et melior ideo bonum simpliciter est illud in cuius actione non cadit labor neque fatigatio.

Propter quod quidem neque secundum antiquam tabulam suspicandum habere qui dicunt atlante quoddam ipsi opus esse ad salutem videtur. n. et hunc constituentem sermonem eandem habere suspicionem his qui posterius ut. n. gravitatem habentibus et terrenis omnibus his que sursum corporibus substituerunt ipsi fabulose necessitate animatam. neque utique hoc modo suspicandum

Infert ex dictis quoddam correlativa pro quibus est adverteendum quod cum celum sit eternum sequitur quod nec est grave neque leve ut supra fuit ostensum ideo correlativum inferendo remouit opiniones antiquorum dicentium celum esse grave unde tres fuerunt opiniones dicentes ipsum esse grave et diversimode assignantes causam quare non cadit prima fuit poetarum dicentium quod celum sit grave non tamen cadit quia est unum gigantum magni vocatur atlas qui est pedes sunt duabus columnis et humeros ad celum sustentando ipsum ne cadat. Secunda opinio fuit epedocli dicentis quod stat sursum propterea quia motor est circularis et velocior quam inclinatio motorum et deorsum sic si ponatur citius plenum aquam sicut circulo et voluat circuli non cadit citius nec exit aqua propter velocitatem illius motorum circularis. Tertia opinio fuit platonicoz dicentium quod est quedam anima

existens in medio totius equaliter ex omni parte detinens ipsum celum. tria ergo facit *Az.* primo remouet opinionem primam secundo secundam: et tertio tertiam: ibi secunda: neque propter: ibi tertia: sed ad hoc. De prima dicit quod propter dicta de eternitate, et causa motus celi non est dicendum secundum fabulam antiquam quod causa motus celi et operationum ipsius et sustentatio fiant ab athlante. Unde iste sermo est similis sermoni antiquorum qui ponunt quod omnia corpora superiorem sunt grauiora. sicut terra tamen propter motum eorum posuerunt unam animam operantem talem motum. Nam sicut istud est fabulose dictum ita et illud. Intelligendum secundum Auer. commentum quarto. quod sermo iste posterior est verus. scilicet quod corpora celestia sunt animata sed ratio propter quod ponunt talem animam non est vera nam ponunt in ipsis talem animam quia sunt grauiora et immobilis de se motu circulari quod tantum est falsum et subdit quod ponentes celum esse graue habent necessario ponere aliquod sustentans et differens ipsum scilicet animam aut aliquod tale extrinsecum quod tantum. in sustentatione non sufficeret sicut non sufficit in alijs grauibus quod patet quoniam graue habens animam quamuis anima sustentet et deserat ipsum tantum indiget extrinseco sustentate puta terra ex qua patet quod dictum illorum non est sufficiens nec eorum ratio est vera.

Neque propter circungrationes celestis existentie rationis propria inclinatione adhuc saluari tanto tempore quemadmodum. Empedocles inquit.

Remouet secundam opinionem et dicit quod non oportet ponere celum stare sursum si sit graue propter motum sursum circula rem esse velociorem quam inclinatio sua deorsum ut dixit empedocles. Intelligendum quod *Az.* non adducit rationem contra istam opinionem ideo commentator commento. v. contra eam sic arguit si causa stabilitatis celi ne cadat est velocitas motus sequitur quod eius stabilitas et eius motus esset violentus consequens falsum quia motus celi est perpetuus modo nullum violentum est perpetuum et consequentia tenet ex quo talis motus esset contra inclinationem naturalem celi ad esse deorsum et tunc commentator format syllogismum in secunda figura si motus celi est perpetuus sed nullus motus qui est causa stabilitatis alicuius contra inclinationem suam naturalem est perpetuus ergo talis motus non est motus celi minorem in prima figura sic declarat. nullus motus violentus est perpetuus. Sed omnis motus qui est huiusmodi causa quia propter sustentationem contra inclinationem mobilis est violentus ergo nullus talis motus est. perpetuus consequentia nota cum minori et maior patet quia

in omni motu violento motus est contrarius suo motui et omnis motor habens contrarium non perpetuo mouet et per consequens nulla actio violenta est perpetua: ex quibus sequitur quod si motio alicuius non est eterna nec illud quod mouetur est eternum. Sed adhuc neque ab anima rationale cogente manere sempiternum. neque enim anime possibile esse tales uitam sine tristitia et beatam. Inaccessibile enim et motu cum uolentia existente si quidem mouet ferri apto nato primo corpore aliter. Et mouere continue sine uacatione esse in omni carere remissione prudenti.

Remouet tertiam opinionem: et duo facit sicut duas rationes adducit ibi secunda: si quidem: De prima dicit quod non est rationalis illa opinio que ponit quod celum sit sempiternum manus sursum illo modo non cadens ex hoc quod est ibi quadam anima detinens ipsum. Unde contra hoc arguitur sic si dictum illud esset verum sequeretur quod talis anima non esset beata nec haberet uitam sine tristitia consequens debet reputari falsum quia in eternis ponitur summa beatitudo et perfectio tenet consequentia quia ex quo ista anima est occupata continue circa extrinseca corpora que mouet cum uolentia contra inclinationem eorum uidetur quod non possit exercere operationes perfectas beatitudinis intellectus et prudentie in quibus consistit ultima felicitas.

Siquidem neque ut anime mortalium animalium est requies circa somnum facta corporis remissio sed necessarium sustentatis cuiusdam partem retinere ipsam sempiternam et incorruptibilem.

Adducit secundam rationem et duo facit primo hoc secundo concludit quantum ad totum capitulum ibi: si itaque quoniam. De prima arguitur sic si dictum illorum esset verum sequeretur quod talis anima esset maxime uilis et imperfectior quam anime generabilium et corruptibilium consequens est absurdum et consequentia tenet quia uidentur animas brutorum et aliorum animalium aliquando quiescere a laboribus ut in somno modo illa anima nunquam quiesceret sed esset in continua tristitia et continuo labore: quare erit necessarium ponere quoddam sustentans ipsam pro tali sempiterno labore et per consequens oportebit uidere quid sit illud sustentans. ut prius arguebatur de sustentante celum. ideo erit standum in primo quare opinio est sufficiens

Liber

Intelligendū fm cōmētatorē cōm. vj. q̄ cā possi
tōis d̄ permanentia celi ab anima cogente ē pp̄ ea
que apparent in his que sūt hic p̄manētia in vita
in quibus cā talis p̄manētie est p̄iunctio aie: cum
corpore 7 vlt̄erius qz isti videbant q̄ quanto entia
sunt magis p̄manētia tanto eozz forme sunt p̄fec
tiores iō dixerūt q̄ cū aia celi sit nobilissima aiaz
7 corpus celeste nobilissimū corpozū aia sua est eter
na p̄durations 7 cā eternitatis motus celi pp̄ eius
nobilitatē sed tū iste sermo nō est rectus qz vt dedu
cit Azz. talis aia moueret cū labore 7 motus talis
esset violentus 7 sic motus violēt̄ esset sine fine 7
sine principio qd̄ est impossibile.

Si itaqz quēadmodum dicimus con
tingit dicto habere mō de prima lati
one non solum ipsius d̄ sempiternita
te sic existimare bonum sed 7 diuina
tionem ei que de dijs solum utiqz ha
bebimus sic confesse enuntiare p̄cor
des sermones sed talium quidem ser
monum satis sit nunc

Concludit dicens q̄ si ita est sicut dictū est supra
de motu celi 7 cā ip̄tus. s. q̄ sit nālis p̄ intelligen
iā mouentē 7 q̄ celū n̄ sit graue nec leue vt antiqui di
xerūt q̄ hoc nō solū iuuat ad ostēdendū sempiterni
tatē celi 7 incorruptibilitatē sed etiā ad cognitionē
nature deozū. s. q̄ mouent sine labore 7 q̄ sunt for
me intelligentes 7 subdit q̄ solū isto mō habemus
dicere 7 enunciare significatiōes p̄cordes cū antiq̄
de quibus sermonib̄ sit dictū isto mō vt benedicta
accipiā 7 maledicta reuāntur. circa dicta cōmē
tatoris dubitat qz nō videt q̄ ex intelligentia 7 celo
fiat maq̄ vnū numero q̄ ex materia 7 forma mate
riali quia cū ex materia 7 forma materiali fiat vnū
numero tūc aliqua est maior vnitas q̄ vnitas nu
meralis p̄ns aut̄ est falsū quare rē. Respondet qd̄ ex
intelligentia 7 celo sit magis vnū numero q̄ ex ma
teria 7 forma materiali 7 cā est qz intelligentia
nō coheret celo mediante aliquo sicut forma mate
rialis que coheret materie mediantib̄ dispōib̄ et
dimensionib̄ eius cū sit secū coextensa 7 tūc ad ar
gumētū negat p̄na pp̄ hoc qd̄ vnitas numeralis nō
stat indiuisibili sed habet latitudinem fm: gradus
intensiores 7 remissiores.

Secundū capitulum primi tractatus secundi libri
de celo 7 mundo in quo determinantur de differē
tibus positionis celi

Eloniam autem quidem sunt
qui dicunt eē aliquid d̄xtrū
7 sinistrū celi quēadmodū
uocati pictagorici: illorum. n. iste ser

mo est considerandum utrum hoc se
habet modo ut illi dicunt aut magis
aliter.

Postquā Azz. declarauit in p̄cedētī ca° celū eē
eternū: Nūc in hoc fo ca° determinat de partib̄ ipsi
fm sitū. s. fursū deozū ante retro rē. 7 duo facit qz
p̄ determinat d̄ illis fm opionem antiquozū ipsos.
reprobando secūdo fm opionē p̄p̄iā ibi fa: nobis
ār. Prima in duas qz primo p̄mittit opionē 2° re
probat ibi: siquidē o3: De prima dicit q̄ fuerūt qui
dā antiqui de secta pictagoricoz qui dixerunt in ce
lo reperiri dextrum 7 sinistrum non faciendo men
tionem de alijs differentijs positionis 7 iste sermo
eorum est considerandus vnū sic sit aut aliter.

Si quidem oportet adaptare toti cō
pozū hec. principia confestim enim.
primum si d̄xtrū existit 7 sinistrū
adhuc prius priora existimandum
existere p̄icipia i ip̄so d̄terminādūz
est quidem igitur de his i his que cur
ca animalium motus p̄pter propria
nature illorum esse: manifeste enim
in animalibus existentia uident̄ his
quidem omnes tales partes dico at
puta 7 d̄xtrū 7 sinistrū his autem que
dā plantis autē sursum 7 deorsūz so
lum si autem oportet celo adaptare
aliquid talium 7 primum quemad
modum diximus

Nūc Azz. exequit̄ reprobādo istā opinioē antiq̄
rū 7 duo facit. Na p̄io hoc i generalit̄ i sp̄ali ibi
pp̄ qd̄ 7 pictagoricos: p̄ia in duas qz p̄io: facit qd̄
dictū est 2° ponit differētā inter sex d̄rias positōis
v3 fursū deorsū rē. ibi fa: est at fursū: P̄ia i tres sic
triplicit̄ reprobat ibi fa: in aialib̄ existēs: ibi tertia:
tribus. n. entibus: De p̄ia Azz. intendit̄ reprobare
contra antiquos qd̄ vbiunqz est reperiri dextrum
7 sinistrū ibi etiā reperiri fursū 7 deorsū ante 7 re
tro: quod ipsi non ponunt 7 arguit̄ sic quādo cū
q̄ alicui inest posterius ei debet inesse prius: s3 d̄x
tru: 7 sinistrum sunt differentie posteriores alijs er
go si illereperuntur in celo vt dicunt pictagorici et
aliē reperuntur maior nota quia posteriora p̄sup
ponunt priora 7 minor vt dicit̄ Azz. habet videri i
libro de moribus aialū vbi declaratū ē que istarū
d̄riaz sūt p̄iores 7 que sunt posteriores cū tales in
sūt aialib̄ p̄ p̄p̄iā eozz naturā vt ibi apparet: nam
in aialibus p̄fectis oēs huiusmōi d̄re reperuntur
sed in aialibus ip̄fectis vt terre affixis nō oēs rep

Secūndus

riantur in illis enim ut dicit cōmentator repiū solū sursum et deorsum ante et retro nō autē dextrū et sinistrū sed in plantis reperit solū sursum et deorsū. In telligendū fm Auer. cōmento. vij. q. si ista picipia v3 dextrū et sinistrū insūt celo qd etiā alia que sūt illis pzoza naturalī sibi i sint v3 sursum et deorsū an et retro. Unde oē qd h3 naturaliter dextrū et sinistrū habet sursum et deorsū ante et retro et nō ecuerso qz aialia imobilia petris affixa nō habent dextrum et sinistrum cū dextrū et sinistrū sint partes a quibus incipit motus localis aialis sed bñ habēt ante et retro quia habent in seipsis sensū mō ante et retro sūt partes a quibus incipit aut iminat actio sensuum.

In animalibus existens rōnabile existere in ipso.

Arguit per secundam rationem sic omnes tales differentie positionis existunt in aialibus inferioribus perfectis ergo rōnabile est qz sint etiam celo antecedens apparet ad sensum et per Az. in libro de progressu animalium et tenet cōsequētia qz celum est animatum perfectissimum ut patuit per cōmentatorem supra cōntatis. iij. r. iij.

Tribus enim entibus unumquodque uelud principium quodā est dico autem tria sursum et deorsum et anterius et oppositum et dextrum et sinistrum

Probat per tertiā rōnez et duo facit pzo pemitit quodā quod declarat: pbat ibi: has enim: De prima dicit qz cum tres sint cōbina:iones istaz sex dīarum positionis quelibet illarū est principium quodā in entibus in quibus sunt et declarat que sūt iste cōbinationes dicens qz sunt sursum et deorsū ante et retro dextrum et sinistrum.

Has enim discensiones rationabile existere corporibus perfectis omnes

Nunc arguit sic. Rōnabile ē talia oī corpori pfecto i esse qd ē ipsi celo cū sit corporū pfectissimū. In telligendū fm Auer. cōm. viij: circa illā ptē. Unūqđ h3 uelut principium quodā ē qz Az. uult qz talia sint tria et distincta pñ qz sūt picipia diuersoz motū et opationū in corporibus animatis in quib' sūt ut postea declarabit et noiat ipsa tria habendo respectum ad tres dīas nobiliores inter oēs a quibus incipiunt opationes et motus que sunt sursum ante et dextrum et postea nominet sex.

Est autem sursum quidem longitudinis. principium dextrum autem latitudinis anterius autem profunditatis

Nunc ponit differentiam inter has sex differentias positionis et duo facit primo hoc secūdo ifert correlaria ibi: propter quod etiā: Prima duas qz

primo distinguit illas cōparando eas ad dimensiones corporum in quibus sunt: secundo cōparando ad motus et operationes quoz sunt picipia ibi: ad huc autem aliter. De prima dicit qz ipse differunt ratione magnitudinis et dimensionum corporum In quibus sunt quoniam sursum est picipiū longitudinis quia longitudo sumitur de sursum corporis in deorsum sed dextrū est picipiū latitudinis qz de dextro ad sinistrum corporis procedit ipsius latitudo. Ante uero picipium profunditatis quia ab ante ad retro procedit profunditas. In telligendum secundum commentatorem qz Az. per sex dimensiones corporum itelligit sex superficies existētes in corpore habentes virtutes distinctas in natura earum ut uelit qz lōgūdo sumatur a superficie superioris ad inferiorē latitudo a superficie dextra ad sinistras et profunditas a superficie anteriori ad posteriorem.

Adhuc autem aliter fm motus principia. n. hec dico unde incipiunt primum motum habentibus est autem et sursum quidem augmentatio: a dextris autem qui fm locum ab anterioribus aut qui secundum sensum Anterius. n. dico in quo sensus.

Nunc distinguit eas comparatione facta ad motus et operationes existentes in animalibus et dicit qz ipse differunt adinuicem secundum qz sunt principia diuersorum motuum in animalibus naz sursum est illa pars a qua incipit motus augmenti. Sed dextrum est pars a qua incipit motus localis. Et ante est pars a qua incipit motus sensationis. In telligendum qz Az. hic non sumit sursum et deorsum pro locis simpliciter leuium vel simpliciter grauiū sed pro diuersis partibus corporum in quo sunt qz sunt principium motus augmenti. In telligendum secundo qz sursum esse principium augmenti in animalibus potest dupliciter itelligi. Unomō quia a parte superiori sumatur alimentū per quod fit augmentum ut apparet per experientiam secūdomodo et magis ad mentem Az. quia maxime secundum longitudinem cuius sursum est principium fit augmentum corporis. Dextrum autem ē principium motus localis quia est principium latitudinis ex cuius vno extremo uidelicet dextro incipit motus localis et terminatur in aliud extremū puta sinistrum ideo animal primo mouet pedē dextrum deinde mouet pedē sinistrum dum sustentatur super pedē dextro vnde dicit cōmentator qz motus pedis dextri. Est essentialis et motus pedis sinistri est accidentalis. Et si queratur quare motus localis incipit magis a pedē dextro quam a pedē sinistro. Respondeatur hoc esse quia motus localis est

Liber

nobilior motuum. ideo debet incipere a parte nobiliori & illa est pars dextra in qua viget cor q̄ est mēbrum nobilissimū & principalissimū & illius motus principium sed contra quia cor est magis in parte sinistra vt ex anothomia apparet dicendū qđ licet fm cuspidem cor magis respiciat latus sinistrū tñ fm bassim que est nobilior et pars constituat verus dextrū. Unde natura non totaliter situauit ipsum in latere dextro ne propter nimiam caliditatez ipsius ad talē partē puenientem concurrente etiā caliditate epatis ibidem existentis destruerent operationes. Sed q̄ ante sit principium sensationis pot̄ dupliciter intelligi. Unomodo quia sēsbilia primo moueant ptem anteriorem: Aliomodo & meli⁹ qz in parte anteriori oēs sensus situantur.

Propter qđ & non in omni corpore sursum & deorsum & dextrum & sinistrum & anterius & posterius querendum sed quecunq; habent motus principium in ipsis animata entia

Nunc infert correlaria & duo facit sicut duo correlaria infert ibi secunda: inanimatorum: De prima dicit q̄ ex dictis concluditur q̄ non est querendū in omni corpore reperire istas sex differentias positionis & causa est quia solum in illis est talia reperire & querere que habent in seipsis principium suorum motuum localium & inchoationis eorum n̄ sed solum corpora animata sunt huius ergo &c. maior nota ex dictis prius quia talia sunt p̄cipia vnde motus inchoantur & minor ponit i lra & p3. viij. obic.

In animatorum. n. in nullo videmus unde principium motus hec quidem enim. omnino. non mouentur. hec autem mouent quidem sed ab oi parte similiter puta ignis sursum solum & terra ad mediū.

Infert fm corporū & duo facit primo hoc ostendit quomō sex differentie positionis aliquo modo reperiantur in corporibus inanimatis ibi ha: sed i his quidem: De prima dicit q̄ in nullo corpore inanimato habemus assignare istas sex differentias & arguit sic in nullis corporibus inanimatis videmus p̄cipium vnde inchoant suos motus ergo &c. cōtra nota & antecedens patet qui a nullum talium in animatorum mouetur ex se nec potest inchoare motus suum quod patet quia omnia inanimata mouentur ex omni sua parte equaliter & indifferenter & per consequens non est assignare in eis partes distinctas & determinatas a quibus incipiant motus suos magis q̄ ab alijs. Unde ignis ex omni parte mouetur sursum & terra deorsum.

Si in his quidem dicimus sursum & deorsum & dextrum & sinistrū ad nos referentes aut. n. fm nostras dextras quēadmodum diuinatores aut fm similitudinem nr̄i quēadmodum que statue: aut que contrario habentia pōne dextrum quidem. n. quod ad nostram sinistram sinistrum autem. contrarium & posterius quod ad nostrum anterius.

Nunc ostendit quomō sex or̄tie positionis reperiant in inanimatis & quō nō & primo ostendit quō reperiantur quomodo nō reperiantur secunda ibi: in ipsis aut: De prima intendit Az. ostendere q̄ iste sex or̄tie non reperiantur in inanimatis absolute sed solū respectiue & similitudinarie & hoc pot̄ contingere tribus modis fm q̄ ponit Az. i littera. Uno modo vt illud inanimatū dicat dextrum qđ ponit ex parte nostra dextra & sinistrū qđ ponit ex parte nostra sinistra. Et isto modo appellant dextrū & sinistrum Augures auiū qui appellant aues exilentes ex parte dextra dextras & existentes ex parte sinistra appellant sinistras & per augures intelligere habent diuinatores ex volatu auiū. Secundo modo sumuntur dextrum & sinistrū in inanimatis fm similitudinez ad figurā nostram sic p3 in statua simili figure hominis cuius caput fm similitudinē dicitur sursum & pedes deorsum. n. tertio modo sumuntur dextrum & sinistrum e contrario nobis sicut illud dicimus dextrum qđ apparet nobis ex sinistra & illud sinistrum. qđ apparet nobis ex dextra sicut p3 de imagine in speculo apparente.

In ipsis autem his nullam videmus differentiam si. n. e contrario uertantur contraria dicemus dextra & sinistra & sursum & deorsum & posterius & anterius

Nunc ostendit quō iste or̄tie nō reperiant in inanimatis absolute & arguit sic in illis ista nō reperiant absolute inquit nō sunt distincte partes nāliter habentes diuersas virtutes sed inanimata sunt huiusmodi q̄ &c. maior nota ex supradictis & minor p3 qz si sumat lapidē in eo nō assignat sursum aut deorsum absolute in aliq̄ parte. Nam si ps que primo respecta alicuius erat dextra vertatur efficiet sinistra & e contra quare nulla earum absolute & ex parte sui est dextra aut sinistra. Intelligendum fm Auer. cōmento. x. q̄ iste sex or̄tie in entib⁹ reperiant dupliciter v3 absolute & in respectu. Absolute reperiantur in rebus alijs & sic sunt qualitates de fa specie qualitatis. Re

Secundus

speciue sunt in rebus inaiatis & sic sunt in medicina
mento relationis. Intelligendum: q̄ tales orie
reperiunt in aiatis respectiue duplici. Unomō in cō
paratiōe ad partes mūdi & sic illud dicit sursū & illud deorsū
quod magis appropinquat loco sursū & illud deorsū
quod magis appropinquat loco deorsū. Aliomō i
cōparatiōe ad nos vt in statu in quibus nō dicitur
sursū et deorsū in cōparatiōe ad partes mūdi s; i
in cōparatiōe ad nos & partes nras cū quibus pres
statue habent similitudinē. Unō si statua voluat ad
huc pars centro propinquior erit i ea sursū vt prius
& ps remotior deorsū sic in hōie cū pedibus superi
appenso & ex his sequit q̄ habentia istas orias ab
solute nō habent eas in respectu & eō.

Propter qd̄ & pythagoricos utiq; q̄ s
animirabitur quia duo sola hec pri
cipia dicebant dextrum & sinistrum
quattuor autem dereliquerunt nihil
minus principia entia.

Tunc reprobat pythagoricos in speciali & tria fa
cit prio ponit opinionē ipsorū 2° reprobat. 3° addit
sibi fa: nihil. n. minorem: ibi tertia: idq; De pria dicit q̄
mirandū est d̄ pythagoricis qui posuerunt solū ista
duo principia in entibus. s. dextrū & sinistrū & omi
serunt alia quattuor nō min^o principalia de istis fa: ma
Nihil. n. minorem differentiā habēt
que sursum ad que dorsum & que an
terius adq; posterius quam dextra.
sinistra i oibus animalibus hec qui
dem. n. uirtute differunt solum. hec
autē & figuris

Hic reprobat eos & quattuor facit sic quadruplici
ter reprobat sibi fa: & sursū: ibi tertia: adhuc autē: ibi
quarta: adhuc autē: Pro introductione prime paris
notandū q̄ pythagorici imaginabant q̄ principia oī
um actuum & operationū sunt tria ita q̄ entia consi
stunt p̄ contrarietates principiorum. tunc Apz. argu
it sic in alias quattuor differentiis & alia quattuor princi
pia nō est minor oria & contrarietates q̄ in istis dua
bus. s. dextrum & sinistrum ergo si dextrū & sinistrū
ponuntur principia in entibus rationes. contrarie
tatis non minus alia quattuor debent poni princi
pia p̄ia nota & ante declaratur quia alia quattuor
principia differunt in rebus figura & uirtute seu po
tencia dextrum autem & sinistrum solum differunt
uirtute & si figura. Intelligendum secundum cō
mentato: em commento. vndecimo. q̄ dextrum dif
fert in animalibus a sinist^o quia uirtus partis dex
tre est alia a uirtute partis sinistre sed non orit in fi
gura vt patet ad sensum s; ante & retro & similiter
sursū & deorsū differunt tam in uirtute q̄ in figura

Et sursum & deorsum omnibus aia
tis: similiter & animalibus & plantis
Dextrum autem & sinistrum non ex
istit in plantis

Probat p̄ secundā rōem & arguit sic quibuscūq;
insunt posteriora etiā debent inesse priora s; dextrū
& sinistrum sunt posteriora alijs & insunt corp^orib^o
aiatis & celo ergo etiā alie orie debent eis inesse cō
sequentia nota & maior fuit declarata superi^o & mi
nor pbatur in littera qz sursū & deorsum reperiunt
in omnibus aiatis & in plantis & i animalibus s; dex
trum & sinistrum nō reperiunt in plantis ex quo seq̄
tur q̄ sursum & deorsum sunt priora natura quam
dextrum & sinist^o um.

Adhuc autem ut longitudo latitudi
ne prior. si sursum longitudinis prin
cipium dextrum autem: latitudinis
prioris autem principium prius utiq;
erit sursum dextro secundū genera
tionem quoniā multotiens. dicitur
prius.

Adducit tertiā rōnē p̄ quā vult pbare q̄ dextrū
& sinistrū sunt orie alijs quattuor posteriores & p̄ prius
illas pre uerponunt & arguit sic lōgitudo est prior la
titudine sic q̄ latitudo p̄supponit longitudinē g^o rē
antecedens ē notū & p̄ia 13 qz sursū longitudo inseq̄
tur & inde assumit corporum latitudo q̄re sursum
erit prius dextro secundum naturam seu generatio
nem cū multis modis dicatur prius qd̄ dicit p̄pter
prius tempore.

Adhuc autem si sursum quidē ē un
de motus. dextrum at a quo. Anteri
us autem ad qd̄ saltem sic utique ha
bebunt quandā uirtutem principij.
que sursum ad alias species. Ideoq;
qz derelinquunt principaliora princi
pia iustum est ipsos increpare: & quia
hec in omnibus silr putabant exister

Arguit p̄ quartā rōem sic sursū ē principij vnde
fit mot^o augmenti dextrū ē principij vnde fit mot^o s; z
locū in aiatis & anteri^o ē principij ad qd̄ terminat
mot^o sensatiōis g^o p̄a^o dictū est vtz ante p̄z ex dictis &
13 p̄ia qz mot^o augmenti ē prior i aiatis mot^o sensati
ōnis ē medi^o mot^o at localis ē posterior oib^o mō sic
mot^o est prior motu sic principium est prius princi
pio q̄re sursū erit principij prius alijs. Intelligedū
s; Auer. q̄ Apz. vult q̄ primū principij mot^o in aiatis
fit supius sed adextris fit p^o exius mot^o local. Nā

Liber

primum principium motus aialis est a corde tanquam membro superiori dignitate et priori sed principium exitus motus localis est a parte dextra et hec est alia expositio a prima. Intelligendum 2° quod dicitur Aristoteles quod ante est finis ad quem determinat motus sensationis habet potestatem exponi tripliciter primo quia ibi sunt plures sensus et sensibilia primo mouentur media ut aerem aquam etc. Deinde mouentur sensus ut visum auditum etc. et sic ibi terminatur motus sensationis. Secundo modo quod versus partem anteriorem corporis est secundum illius rectitudinem et dispositionem preceedit motus aialis et versus illam partem etiam finit. Tertio modo quod cor quod est principium motus et sensus aialis terminat motus sensationis ad partem anteriorem et sic secundum Averroem licet vnicuique sit principium omnium motuum in aiali videlicet cor tamen diuersa sunt principia inchoationis. scilicet dextrum sursum ante: idque concludit et dicit quod ergo pythagorici sunt increpandi propter duo primo quia derelinquerunt in entibus potentia principia et principaliora. secundo quod ponunt in omnibus entibus reperiri dextrum et sinistrum cum tamen in rebus inanimatis non reperiantur. Intelligendum secundum Averroem commentum xij. quod pythagorici errauerunt in duobus et primo ponebant in omnibus entibus reperiri dextrum et sinistrum secundo quod in aliquibus ponebant solum dextrum et sinistrum in quibus etiam erant alie quatuor differentie positionis. Intelligendum 2° secundum Averroem quod duplex est causa quare sursum et deorsum sunt priora naturaliter quam dextrum et sinistrum. Prima est quia sursum est secundum longitudinem et dextrum est secundum latitudinem modo longitudo est prior latitudine tam mathematice quam naturaliter. Mathematice quidem quoniam punctus motus causat longitudinem seu lineam et linea motus causat latitudinem seu superficiem sic quod punctus est prior linea sic longitudo est prior latitudine. Naturaliter autem quia latitudo non potest cognosci sine latitudine cum longitudo ponatur in sua diffinitione sed bene contra latitudo potest cognosci sine latitudine. Secunda causa est quia sursum est principium motus secundum longitudinem et dextrum est principium motus secundum latitudinem sed motus in longitudine est naturaliter prior motus in latitudine quod principium motus in longitudine est naturaliter prior principium motus in latitudine quare etc. et tertia prima quia sicut motus est prior motus ita principium est prior principium.

Robis autem quoniam determinatum est prius quod in habentibus principium motus tales uirtutes existunt. Est autem celum animatum et habet motus. principium manifestum quod habet sursum et deorsum et dextrum et sinistrum.

Tunc Aristoteles determinat de duabus positionibus et habet per duas intentiones et tria facit quod ostendit quod omnes sex orientationes reperiuntur in celo et ostendit quod ibi reperiuntur. Tertio subiungit quamdam distinctionem de partibus celi ibi facit

duo autem longitudinem: ibi tertia polorum autem. Prima in duas quia primo facit quod dicitur est 2° remouit quamdam cauillationem: ibi non oportet. De prima intendit istam conclusionem in celo est reperire sex differentias positionis. scilicet sursum et deorsum etc. conclusio arguitur sic in omnibus habentibus in se principium inchoationis suorum motuum est reperire omnes illas differentias sed celum est huiusmodi ergo etc. maior nota est de se quia in omnibus talibus oportet assignare distincta principia et diuersas partes in quibus inchoent motus suos et minores declarat Aristoteles in littera quoniam celum cum sit aiatum perfectissimum habet in se principium sui motus. Intelligendum quod commentator commentum xiiij. adducit duas rationes ad probandum habere celum sex differentias positionis prima est hec celum habet diuersitatem motuum in seipso secundum diuersitatem suam partium ergo etc. patet prima ex dictis et ante probat quod celum est aiatum. Secunda ratio est hec celum habet partem prioram aqua inchoat motus localem ergo habet dextrum et sinistrum et per se habet et alias differentias positiones ante probat quod habet partem orientalem a quo inchoat motum. **Non oportet. n. dubitare propter sphericam esse figuram totius quomodo erit huiusmodi hoc quidem dextrum hoc autem sinistrum. similibus entibus partibus omnibus et motis omnium tempore.**

Remouet quasdam cauillationes et duo facit primo mouet secundo remouet ibi: sed intelligere: De prima ponit duas istantias que possent fieri in conclusione et primo arguit sic celum est secundum se totum figure sphericam ergo non est in eo assignare sursum vel deorsum nec alias orientationes positionis prima et tertia quia ex hoc est similitudo partium celi in figura non videtur maior ratio quare una pars dicatur dextra et alia sinistra quam e contra et ita de alijs. Secundo arguit sic celum habet eternitatem et uniformitatem sui motus ergo non est assignare diuersitates in talibus partibus. Anterior est supra et xiiij. philosophice. prima tenet quia tales partes et orientationes non reperiuntur in aliquo nisi propter esse diuersa principia diuersorum motuum nam dextrum est pars a qua incipit motus localis et sinistrum est pars ad quam terminatur si ergo motus in celo est eternus in nulla parte incipit et ad nullam terminatur. **Sed intelligere sicut utique si quis in quibus habet dextrum ad sinistrum differentiam in figuris deinde circumponat speram habebit quod demum. uirtutem differentem uidebitur autem non propter similitudinem figure.**

Remouet has duas cauillationes primo primam famosam ibi facit eodem autem modo. De prima dicit per prima instantiam nihil ualet nam oportet intelligere licet habere de partibus celi sicut se habet de partibus aialium. vn

Secundus

delicet in celo sit similitudo partium in figura tñ ibi ē dissimilitudo in virtute ⁊ de ipso ē imaginanduz sicut de aiali si poneret figure spice haberet. n. pres drñtes fm virtutē licet non videretur ppter similitudinē earū in figura. Intelligēdū fm Auer. q̄ aliter possumus imaginari istas partes drñtes fm virtutē esse in celo. Ut si imaginemur q̄ inter latera celi sit vnus hō qui habeat caput suū iuxta polum antarcticū ⁊ pedes ppe polum articū manū dex: rā in oriente ⁊ sinistraz in occidente ⁊ partē anteriorē versus meridiē ⁊ posteriorē versus septentrionē qui moueat celū ab oriente in occidentem ipse autē quiescat aut moueat quia hoc nō facit diuersitatē i proposito tunc. n. possumus imaginari in celo licet sit specūcū esse partes cōsimiliter drñtes fm virtutē sic in illo hōie.

Eodem autem modo ⁊ de principio eius quod est moueri. Et. n. si nequam incepit habere necessariuz pncipium unde incepit si incipiebat qd mouet moueri ⁊ utiqz. si steterit mouebitur utiqz iterum.

Remonet secundā cauillationem. Pro quo notandū vt innuit Auz. in textu qd motus celi pōt capi duplr. Unomō pro aggregato ex oib⁹ reuolutōib⁹ ⁊ sic mot⁹ celi est infinitus nec habuit pncipiū secundo modo pōt capi p vna reuolutione qua complet vnam circulationē ⁊ sic motus celi nō est cternus sed habet pncipium ⁊ finem. Applicando ad propositum dicit Auz. q̄ celum habet diuersitates in partibus ⁊ pncipiū motus vt dictum est cōsiderando motū celi secundo modo nā licet celū nunquā incepit moueri capiēdo motū primo mō tñ habz pncipiū aquo inciperet moueri ⁊ omni die incipit moueri fm vnā certā reuolutionē. Unde si celū quiesceret ⁊ inciperet moueri fm determinatā ptē inciperet moueri que esset illius motus pncipiū. Intelligēdū fm Auer. q̄ in celo est repire pres diuersaz virtutū ⁊ causam assignat qz mouens ipsū habet illas diuersas pres ita q̄ ex distinctione motoris celi arguit distinctionē mobilis i virtute ⁊ hoc qz tal motor ē a pparatus mobilis lz aliter esset d alijs motorib⁹. Intelligēdū ⁊ q̄ duplex ē pncipiū. scilicet temporis ⁊ magnitudis p̄uis ergo mot⁹ celi p̄io modo acceptus si habeat pncipiū t̄pis tñ bñ hz pncipiū magnitudis qz habet determinatā ptē i magnitudine a q̄ talis motus incipit vel inciperet si haberet pncipiū in tempore.

Dico autem longitudinem quidem ipsius que secundum polos distātia ⁊ poloz hunc quidem sursum hunc autem deorsum.

Ostendit quomodo tales differentie debeant su

mi in celo ⁊ tria facit primo premitit dictum si vni secundo subdit rationem tertio declarat per signū ibi secunda: differentiam enim. ibi tertia: similiter. autem: De prima dicit q̄ sursum ⁊ deorsuz assignātur in celo secundum longitudinem ipsius que sumitur secundum distantiam que est inter polos que ē maxima distantia ⁊ ideo dicit q̄ vnus polozum dicitur dicitur sursum ⁊ alius deorsum quia sunt in duabus exterminatibus illius linee q̄ appellat a xis spe. **Differentia enim in his solum uideamus hemispheriotum per nō moueri polos**

Subdit rationē dicens q̄ differentiam istam in partibus celi assumimus secundū diuersitatē emispheriotum: nam quia poli sunt immobiles aliō emispheriotum luminis ab vna parte ⁊ aliud ab alia vt arguatur sic poli sunt immobiles ergo distantia inter illos est longitudo maxima celi. antecedens partet ⁊ consequentia declaratur quia ex quo poli sunt immobiles secundum lineam mensurantem illam distantiam oportet imaginari celum circunvolui ⁊ inchoare motum suum secundum aliam partem puta orientalem secundum quam huius motus sumitur latitudo.

Similiter autem ⁊ consueuimus dicere latera in mundo non quod sursum ⁊ deorsum s; quod iuxta polos tanquam hec longitudine existente Quod enim ad latus est quod iuxta sursum ⁊ deorsum.

Declarat dictum suum ex omni modo loquēdi ⁊ dicit q̄ nos cōsueuimus sumere sursum ⁊ deorsuz fm polos ⁊ dicere illa esse latera celi que sunt iuxta polos tāq̄ existentia in latitudine. Intelligēdū fm p̄mentarozē p̄mento. xliij. q̄ longitudo celi sumitur ab vno polo ad aliū polū ⁊ cā est qz mot⁹ localis celi ē apte laterali fm polos iuxta orientali q̄ dicit dicitur a qm latera longitudo sunt dextre ⁊ sinistre vt appet in hōie lz extrema iminātia ipsā fm longū sit sursum ⁊ deorsū. Intelligēdū ⁊ q̄ p distātia poloz intelligit ap̄e orbū celestū circa quem reuoluit ⁊ talis axis terminatur illis polis in duob⁹ extremis ⁊ dicitur diameter mundi. Intelligēdū tertio q̄ per emispheris seu medietates orbis quarum vna dicitur sursum ⁊ alia deorsum intelligit partes celi diuisas secundū circulum dictum equinoctialem ita quod pars vni us poli dicitur sursum ⁊ pars vbi est. Polus oppositus dicitur deorsum ⁊ pars lateralis a qua. Celum inciperet motum si inciperet moueri dicitur dextroz ⁊ ei opposita sinistrū Intelligēdū quarto q̄ Auer. adducit tres rationes ad probandum q̄ poli moueant. Prima ē hec: oē qd ē de sba orbis simul mouetur cū orbe: sed poli sunt huiusmodi q̄

Liber

7c. maior nota: nã ad motũ totius mouet qdlibet qd est de nã illius: 7 minor pz tenendo q poli sunt partes orbis hoc eni supponit hec rō: sed due rōes sequentes pbant etiã tenendo q poli sint pũcta in diuisibilia. Secũda rō est hec omne qd est in aliq qd fm se totũ mouetur mouet ad motũ illius poli sunt huiusmodi. g. 7c. p̄na noia cũ minorz 7 maior pz qz punctus 7 quodlibet aliud accidēs mouetur paccidens ad motũ illius i quo ē. Tertia rō est hec si punctus qui ē polus quiesceret aut essentialiter aut accidentaliter. Nō essentialiter qz idiuisibile nec mouet nec dēscit essentialiter s; solũ corpus p se existens: nec accidentaliter quiescit qz oē quiescens accidentaliter dēscit ad q̄terem illius in quo est: cũ g orbis cōtinuo moueat fm se 7 quãlibet eius ptem sequit q talis punctus nō dēscit accidentalit̄ ad q̄terem orbis p se 7 per p̄ns mouet: sed cũ dicit Az. q poli sũt immobiles hoc p̄t tripliciter saluari p̄ h̄z cōsiderationē geometricã q̄ abstrahit a motu cōsiderando solũ polos vt sũt puncta indiuisibilia terminãtia lineã que ē axis circa quã celũ mouetur: secũdo capiẽdo poliũ pro pua parte q̄ tarde valde mouetur: talis p̄t dici immobilis respectu p̄is que ē in equinotiali: cũ i infinitũ remissē moueat aliq̄ talis pars dicta polus 7 in infinitũ puũ cerculum describat aliqua talis ps respectu circuli descripti ab eq̄notiali. Tercio qz pars dicta polus licet moueatur sc̄dm materiã idest vere: nō tñ mouet sc̄dm formã i. sensibiliter: alie vero ptes mouent sc̄dm mãm. i. vere sc̄dm formã idest sensibiliter.

Polozum autem qui quidem super nos apparens que deorsus pars est Qui autem nobis manifestus que sursum.

Nunc ponit quandã distinctionē ex qua habet propositum: 7 tria facit. primo ostendit quid sit sursum ex parte motus octauę spere: secũdo ex pte motus septem planetaz: tertio epilogat: ibi secũda: s; duo ibi tertia: de his. Prima in tres. primo ponit distinctionem: secũdo pbat quoddam: tertio pbat propositũ seu infert ibi secũda: dextrũ eniz: ibi tertia: si igitur. De prima dicit q poli sũt duo quidã est supra nos apparens 7 quidã est nobis nō appens: et subdit q apparens nobis dicitur deorsũ: 7 non apparens nobis dicitur sursum.

Dextrum enim unumquodq; dicimus unde principium eius qui secunduz locum motus. Celi autē principium circulationis unde ortus astrozum: Quare hoc utiq; erit dextruz: ubi at occasus sinistrum.

Nunc probat vnum ex quo habebis intentuz: 7

vult probare q oriens in motu octauę spere est ps dextera celi: 7 arguit sic. Illa ps est dextera in celo a qua incipit motus ipius 7 vnde est ortus astrozum sed oriens est huiusmodi ergo 7c. maior nota ex supradictis: 7 minor pz ad sensũ.

Si igitur incipit a dextris: 7 ad sinistra circumfertur: necesse qd sursum esse manifestum polum: si enim erit qui manifestus ad sinistra erit motus quod non dicimus. Manifestum igitur quia im manifestus polus est qd sursum.

Nunc pbat propositũ ex dictis 7 duo facit. primo hoc. 2. concludit quoddã ibi: 7 ibi quidez. De prima pbat ex dictis istã cōclusionē q sursum i celo ex parte motus octauę spere sumitur fm poliũ nobis occultũ: 7 deorsũ sumitur s; poliũ nobis apparentē 7 arguit sic: si motus octauę spere incipit ab oriẽte tãq; a dextera parte oportet q polus nobis apparens sit deorsũ: 7 q polus nobis occultus sit sursum sed sic est q motus octauę spere incipit ab oriente ergo 7c. maior nota 7 patebit in p̄mento: 7 minor pz ad ensum.

Et ibi quidã habitantes in eo q sursum sunt hemispio: 7 apud dextram. Nos autem in eo quod deorsum: et apud sinistram: econtrario quam ut pythagorici dicunt. Illi enim nos sursum quidẽ faciunt 7 in dextera parte. Nos autem qui ibi deorsum 7 in sinistro: accidit at oio contrarium.

Cōcludit qdã ex dictis: 7 dicit q habitãtes magis versus poliũ meridionalē sũt versus sup̄ 7 magis a dextris celi: 7 nos q habitãt magis versus poliũ septentrionalē p̄ p̄parationē ad illos sumus magis vsus deorsũ: 7 vsus sinistra p̄te celi cui oppositũ dicebat pythagorici qz ipi ponebant nos esse magis sursum 7 a dextris p respectũ ad alios. Et illos eē magis deorsũ 7 a sinistris qd n̄ est veruz. Circa has ptes itelligendũ p̄ fm p̄mentatoz qz p poliũ nobis occultũ itelligit poliũ meridionalē poliũ septentrionalē est deorsũ i celo: 7 meridionalē sursum: 7 qz nos sumus p̄pinq; polo septentrionali iō sumus p̄pelocũ deorsũ: 7 econtrario antipedes respectu nri sũt p̄pinq; polo meridionali: 7 ex cōsequenti loco sursum. Polus septentrionalis appellat arcticus: 7 similiter borealis 7 dicitur septentrionalis qz ibi sũt septem stelle tardissime motus vt bos iō etiã dicitur borealis: quãuis etiã dicat boreal

Secundus

a borea vento inde flate: et dicitur articus ab arthos idest vrsa maiore ex illis septem stellis posita. Sz polus meridionalis etiam dicitur antarcticus et australis. Antarcticus quidem quod est contra articus ad ante quod est contra Australis vero quod inde venit ventus aufer nominatus. Intelligentum est quod in comete tatozem cometo. xv. quod in celo est assignare dextram et sinistram quod in eo est assignare partem et aqua incipit moueri: et est illa a qua primo ascendunt stelle fixe: et vocatur oriens et hoc est dextrum in celo: et pars ei opposita vocatur occidentes. Et est sinistrum in celo. Et ex hoc ulterius potest apparere quod pars celi cui supponitur terra nostra habitabilis finem quare mouet celum ab oriente in occidente dicitur ante et sibi opposita retro ut potest apparere in exemplo superius positos de homine.

Sed secunde quidem circulationis puta eius que planetarum. Nos quidem in his que sursum et in dextris sumus. Illi autem in his que deorsum et in sinistris econtrario enim in his principium motus est propter contraritas esse lationes: ut accidat nos quidem esse apud principium; illos autem apud finem.

Tunc ostendit quomodo sursum et deorsum sumuntur in celo ex parte motus planetarum: et dicit quod sumuntur primo modo: et ratio est quod orbis planetarum contrario modo mouentur ad ipsam spheram octanam si ipsa ponatur esse primum mobile.

De his quidem igitur que secundum discensiones partibus et secundum locum determinatis tanta dicta sunt.

Epilogat dicens quod de partibus situs ipsius celi finem locum sit dictum isto modo et tanta intelligentum finem Auer. quod propter motum planetarum contrarium motui octaue spera oportet situare homines econtrario quod fuerit situatus ad assignandum differentias positionis in celo modo contrario modo superiori: imaginando vix quod caput sit in polo artico et pedes in polo antarctico et quod manus dextera sit in occidente et sinistra in oriente et anterior pars sit in septentrione et posterior in meridie: et moueat orbis planetarum motu opposito et per totum. Intelligentum est quod Az. per distinctionem seu dimensiones intelligit partes celi que non diuersificantur realiter cum eadem pars aliquando sit dextera et aliquando sinistra: et diuersificantur finem diuersitatez potentiarum que in illis apparerent finem quod in diuersis sibus reperiuntur ut in dubio patet: et per loca intelligit loca que copulantur istis partibus et orizontibus terre habitabilis et hec sunt

loca terre que supponuntur talibus partibus finem quas situantur dimensiones celi: ut verbi gratia esset locus terre habens primum orizontem totius terre habitabilis ille est locus suppositus dextere celi: et sic de alijs dicatur: et per orizontem habemus intelligere circulum finem quem celum apparet terre coherere et qui distinguit partes celi diuisam a parte non visa. Circa hec dicta sunt plurime dubitationes. Prima dubitatio est: utrum celum habeat dextrum et sinistrum et alias positionis differentias. Arguitur quod non: quod si celum haberet dextrum et sinistrum cum continue ipsum circulariter moueatur et par que est in oriente aliquando erit in occidente et econtra sequeretur quod dextrum celi aliquando esset in occidente et sinistrum in oriente: cuius oppositum vult Az. De isto sunt quatuor opinioniones. Prima dicit quod in octaue spera non sunt iste differentie abolute sed solum respectu ad nona quam ponunt immobile et habere eas absolute. Secunda opinio ponit quod octaue spera habet illas differentias non absolute sed in ordine ad nos et emissionem nostram. Unde pars que est supra caput dicitur sursum et opposita deorsum etc. Tertia opinio ponit quod in celo sunt absolute iste differentie positionis: et quod in eo sunt distincte partes diuersarum potentiarum quarum una est magis nobilis alia minus: et una dicitur dextrum ut illa a qua incipit motus: et alia est opposita dicitur sinistrum: et sic de alijs ita quomodo cumq; celum moueatur semper eadem pars est dextera siue sit in oriente siue in occidente: et sic proportionabiliter dicatur de alijs.

Omnes tamen iste opinioniones sunt remote ab intentione Az. Quarta opinio est commentatoris quia ponit aliquo modo finem similitudinem istas differentias in celo reperiri quam imaginatur quod non semper eadem pars est dextera nec semper eadem pars est sinistra: imo illa que est in oriente est dextera in occidente est sinistra. Vult enim quod pars que ascendit super primum orizontem nostre terre habitabilis sit dextera: et ei opposita sinistra: et pars media vnde est transitus ab oriente in occidentem est ante etc. Ita quod quecumq; sit illa que est in oriente et supra posita primo orizonti illa est dextera etc. Causa autem quare semper pars in illo situ dicitur dextera etc. est quod intelligentia magis influit ad partem existentem in illo situ quecumq; sit in situ positus: et ibi efficacius ostendit operationes suas.

Sed tunc oritur secunda dubitatio vix utrum talis influentia finem magis et minus influxa sit virtus materialis: et apparet quod sic quod omne illud quod in diuersis partibus quantitatis sibi recipit inuersionem et remissionem est extensum et per consequens materiale: sed talis influentia est huiusmodi ergo etc.

et sic omne quod recipit inuersionem et remissionem habet contrarium cum inuersione et remissione sicut in maiorem aut minorem admixtionem cum suo contrario: sed omne habens contrarium est corruptibile et materiale ergo etc. Responditur quod talis vltima est materialis cum sit a motore separata et est extensa sicut multiplicata nec o

intensibile et remissibile habet contrarium ut patet de lumine s; sic verum de qualitatibus in materialibus. Ex hoc insurgit tertia dubitatio: que est utrum partes celi differant s; magis nobile et minus nobile: et dat commentator duas solutiones ad hanc dubitationem p^o e^t q^{uod} nulla pars celi est essentialiter perfectiora alia: s; solum accidentaliter s; in q^{uod} plus perficitur ab intelligentia alia. Imo eadem pars aliquando plus perficitur aliquo minus ut pars ex t^{er}ritis: secunda solutio est q^{uod} vna pars celi est alia perfectior essentialiter. Unum astrum est nobilior pars sui orbis. Quarta dubitatio est cum in celo respectu motus octave sperae sumantur duae positiones: vno modo respectu motus planetarum modo opposito: quomodo absolute debent sumi. Respondet q^{uod} iⁿ ordine ad octavam speram cum sit nobilior alijs et eius motus prior et perfectior. Et adverte q^{uod} Az. et commentator videntur velle q^{uod} octava spera sit primum mobile q^{uod} tamen s; astrologos non est verum. Quinta dubitatio est quomodo habitantes versus polum antarcticum sunt in parte superiori et dextera: et habitantes versus polum arcticum sunt in partes inferiori et sinistra.

Ad hoc dicit commentator q^{uod} istud non est verum q^{uod} in terra habitabili versus polum antarcticum est aliqua pars sinistra et inferior et contra versus polum arcticum est aliqua pars dextera et superior: illud ergo dictum est verum de aliquibus et in pluribus. Deinde ponit solutionem tertijs qui dixit q^{uod} Az. insequitur modum platonicoz q^{uod} sursum dicebant dextrum et deorsum sinistram.

Tertium capitulum primi tractatus secundi libri de celo et mundo in quo declaratur causa pluralitatis motuum celestium.

Etiam autem non est contrarius motus qui circum ei qui circum considerandum propter q^{uod} plures sunt rationes.

Istud est tertium capitulum huius primi tractatus in quo Az. postquam in precedenti capitulo determinavit de differentijs positionis ipsius celi. Nunc vult ostendere causas pluralitatis corporum celestium et motuum eoz et duo facit: q^{uod} primo s; inquit intentum secundo persequitur ibi: vnu quod dicitur est. Prima in duas q^{uod} primo facit q^{uod} dicitur est: secundo subdit quoddam q^{uod} probat ibi: et quidem longe. De prima dicit q^{uod} q^{uod} motui circulari non est aliquis motus contrarius: id oportet considerare cum pp^{er} qua sunt plures motus corporum celestium. Intelligendum primo q^{uod} q^{uod} contrarietas est causa pluralitatis motuum cum vnus non possit sibi ipsi esse contrarius: et hoc deficit in celo cum iⁿ celo non sic contrarietas sicut est in elementis in quibus est causa pluralitatis motuum. Id dicit Az. q^{uod} oportet inuestigare hic que sit causa diversitatis motuum corporum celestium ex quo in illis non reperitur contrarietas q^{uod} sit causa talis contrarietatis. Intelligendum secundo s;

Auer. com^{mentum}. xvij. q^{uod} effectus est finis agens que agens intendit: id est causa multitudinis motuum corporum celestium sumitur ex multitudine effectuum inferiorum. Unde q^{uod} natura rerum factarum hic ex necessitate dependet ex corporibus celestibus et eoz motibus et corpora celestia ex necessitate dependet ex corporibus celestibus ipsa mouentibus: id vult Az. hic demonstrare quod ista se consequuntur s; in prius et posterius: et q^{uod} generatio istorum inferiorum sequitur motum celi et corpora celestia: et ipsa sequuntur suos motores: et subdit q^{uod} intelligentia mouet corpus celeste duplici intentione primaria et secundaria. Primaria mouet propter se et est perfectionem sicut amatum et desideratum: secundaria mouet propter generare et conseruare ista inferiora: et hanc causam intendit hic inuestigare.

Et quidem longe tentantibus facere questionem: longe autem non sunt tanto: molto autem magis eo q^{uod} accidentium ipsis de omnino paucis habeamus sensum. Attamen dicamus causa: at de ipsis hinc sumenda.

Nunc Az. subdit quoddam quod probat v^{er} q^{uod} difficile est inuestigare de causa pluralitatis et diversitatis motuum et corporum celestium: et intendit tale rationem. De illis est magna difficultas in consideratione que sunt longe a nobis et in maxima distantia a sensu nostro: sed corpora celestia sunt huiusmodi ergo et consequentia nota: et minor pars ad sensum et maior probatur: q^{uod} de illis est difficilis consideratio de quorum paucis accidentibus habemus paucam noticiam: sed de ea que sunt longe et maxime distant sunt huius ergo: et patet consequentia et maior quia accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum q^{uod} quid est: et minor apparet q^{uod} res distantes non ita bene comprehendim^{ur} per sensum sicut propinquas: et subdit q^{uod} licet sit difficultas considerare causam pluralitatis motuum illorum: tamen sumenda est s; in posse. Intelligendum q^{uod} quidam dicunt Az. hic innuere duas causas illius difficultatis: quarum vna sumitur ex distantia corporum celestium et suorum motuum. Alia vero q^{uod} de paucis eorum accidentibus paucam habemus noticiam: et hec secunda causa est maior prima: q^{uod} in distantia corpora celestia conueniunt cum his inferioribus cum vtraque sit finita. In accidentibus autem non conueniunt sed sunt diuerse natura in superioribus et inferioribus. Intelligendum secundo s; Au^{er}. q^{uod} quod de pluralitate motuum et corporum celestium habet plures causas inuicem subordinatas s; in prius et posterius. Unde pro inuestigatione pluralitatis talium motuum et corporum possumus procedere s; in duplicem processum: vno modo incipiendo a causa remota deueniendo ex ea ad causam immediatam et

Secundus

talis processus est propter quod videtur h. Az. vt qz oē ens est alicuius operationis et actio diuina est in mouendo celū motu eterno: sō elementa tria sūt: et qz elementa contraria sūt: sō sunt cā generationis et corruptionis: et si generationes et corruptiones sūt plures motus celestes sunt qui sūt cā pluralitatis generationis et corruptionis ita qz imediata cā pluralitatis motuū celestiu sūt generationes et corruptiones. 2° mō possumus pcedere e contra a cā imediata ad remotā: et tūc est demonstratio qz: vt propter quod plures motus celestes sunt: qz generationes et corruptiones fiunt: et propter quod fiunt generationes et corruptiones propter contrarietate elementorū: et quare elementa contraria sunt: propter corpora celestia et motus eorū: et quare motus celestes sunt: propter actionē diuinā eternā: et hic quiescit intellectus humanus.

Unumquodqz est quorum est opus gratia operis. Dei autē operatio immortalitas. Hec autem est uita sempiterna. Itaqz necesse deo motuum existere sempiternum. Quoniā autē celum tale corpus enim quoddā diuinum propter quod habet circulari corpus quod natura circummoueat semper.

Nunc psequitur pbando principale intentū. s. qz sunt plures motus celestes: et plura corpora celestia et hoc ex cā finali secundaria intentione. Pro cuius declaratione. Sciendū qz Az. i tota littera sequenti huius capituli ad pbandū hoc facit septē cōsequēntias. Prima est: hoc celū est corpus diuinū ergo motus eius est circularis et eternus. secunda est hec. Celum mouet circulariter motu eterno ergo terra est. Tertia est hec terra est ergo ignis est quarta est ignis et terra sunt ergo elementa intermedia v3 aer et aqua sunt. Quinta est quattuor elementa sunt ergo generationes et corruptiones sunt. Sexta est generationes et corruptiones sūt ergo plures motus celestes sūt: ergo plures orbēs sunt: sō fm hoc diuiditur littera sequens in septē partes scda ibi: propter qd: tertia ibi: sed adhuc qz ta ibi: sed adhuc: quinta ibi: his autem: sexta ibi: si aut generationem. septima ibi: nūc aut intantuz. De prima premitit qz vniūqz cuius est aliqd op^o gratia illius operis agit et tūc facit istā pnam. Celum est corpus diuinū ergo motus ei^o est circularis et eternus: antecedēs p3 qz celum est locus diuinorum vt dictum est supra: modo locus d3 esse proportionatus locato: et pna p3 qz cū celū sit ens eternum eius operatio d3 esse diuina et eterna: qz autē talis motus debeat esse circularis p3 qz nullus mo-

tus pot esse eternus nisi motus circularis vt habitum est supra. Intelligendū fm Aue. qz dicit Az. qz opatio dei est immortalitas: qz actio diuina est eternitas necessario et cā est qz actio diuina est essentia diuina cū sit soluz propter se et nō propter aliud. Cū est dfa inter actionum istorū inferiorū et actionū superiorū: qz inferiora agunt primaria intentione pp superiora aliud et agunt secundaria intentione pp se: sed in rebus diuinis ē oppositū cū agāt primaria intentione solū propter se et secundaria pp inferiora.

Propter quod igitur non totius celi corpus tale qz: necesse manere aliqd corporis lati circum qd in medio.

Ponit secundā pnam qz est hec. Celū mouet circulariter motu eterno: qz terra est. Ans p3 ex pma pna: et tenet pna qz ois motus circularis ē circa aliqd fixū et tale fixū nō pot esse nisi terra: duo g^o facit Az. qz primo pmitit aliq: secūdo ponit pnam ibi: necesse igitur. Prima i duas sicut duo pmitit scda ibi huius aut. De prima dicit qz est impossibile totū vniuersū moueri circulariter s3 se et qz est ei^o parte: et rō est qz respectu cuiuslibet motus circularis oportet qz sit aliqd fixū in medio talis corporis qd circulariter mouet.

Huius autē nullam possibile est manere partem neqz vniuersaliter neqz in medio. Et enim si secundum naturam motus erat ipsi^o ad mediū: natura autem circummouet: non utiqz esset sempiternus motus. Nihil enīz preter naturam sempiternum posterius autem quod preter naturā eo quod secundum naturam. Et excessus quidam est in generatione quod preter naturam: eius quod secundum naturam.

Ponit scdm dices qz impossibile ē aliquā prezipsi^o corporis celestis qdescere in medio circa quod ipsa moueat circulariter vel quocūqz: probat sic: si aliq ps corporis celestis posset qdescere: vel g^o existēs in eo: v3 qz moueret ad mediū mūdi et ibi qdesceret extra ipsū mediū. Non primū qz ad motū totū mouetur quolibet quod est in illo: nec scdm qz talis ps aut moueret ad mediū nāliter aut pter nām nō nāliter qz tūc motus circularis deberet celo pter nām et p pna nō ēt sempitern^o quod est d3 dicta: neqz pter nām: qz quod est preter nām presupponit aliquod prius fm nām et cū aliquis motus inest alicui pter naturā sibi contrarius inest eidē fm naturā. Si ergo illi pteser motus deorsū preter nām motus sursum inest illi

Liber

fm natura 7 per pns motus circularis inesse sibi
preter natura nec esset perpetuus.

**Neceesse igitur terram esse. hoc enim
quiescit in medio. Nunc quidem igitur
supponatur hoc: posterius autem
demonstrabitur de ipso:**

Ponit pnam dicens qd oportet ergo qd terra sit
illud circa qd tanq circa fixu moueatur celum cir
culariter: 7 hoc p nunc supponat qd posterius de
clarabitur. Intelligendu fm comentatoze ee de
claratum in libro de motibus aialium qd ois mo
fit necessario super aliquod quiescens: id oportet cu
celu moueatur circulariter qd sit aliquod quiescens i
medio circa qd moueat: 7 hoc est terra vt declara
bitur in quarto huius. Intelligendu e qd nihil p
ter natura est perpetuu qd oe preter natura e p ste
rius 7 accidentaliter respectu eius qd est fm nam
cum preter nam sit exitus de naturalitate ad preter
naturalitate: si ergo in aliquo esset aliquid pter na
tura ab eterno possibile esset in aliquo reperiri pre
ter natura absq naturalitate qd est impossibile.

**Sed adhuc si terram: necesse 7 igne
esse. Contrarioz enim si altez natu
ra: necesse 7 alterum esse natura. Si
uero sit contrarium 7 esse quandaz
ipsius naturam. Eadem enim mate
ria contrarioz.**

Nunc pbat tertia pnam: 7 duo facit sicut dupli
citer pbat ibi secunda: 7 priuatione. De prima di
cit qd si terra est ignis est: probat pna qz ignis 7 ter
sunt p traria: mo si vnu cotrariozu est in rerum na
tura etia reliquu debet esse: 7 causa est qz cotrario
rum eadem est materia que est in potentia contra
dictionis 7 p pns successiue potest ee subutroqz co
trarioz indifferenter 7 equaliter.

**Et priuatione prius affirmatio. Dico
autem puta calidum frigidum. Quies
autem 7 grauitas dicunt per priua
tionem leuitatis 7 motus.**

Seco probat illam pnam sic terra se habet ad
ignem vt priuatio g pna bona: tenet pna qz priua
tio presupponit habituz tanq quid pfectius: 7 ans
p3: qz terra est frigida 7 grauis 7 quiescens: ignis at
est calidus 7 leuis 7 motus: modo frigidu est pua
tio calidi 7 quies est priuatio motus: 7 grauitas e
priuatio leuitatis. Intelligendu fm Aue. come
to. xviii. qd forme naturaliter cotrarie sic se habet
qd si vna est reliqua est: 7 ca est qd materia subiecta
formis contrarie est eadez modo necesse est qd cu
recipiens aliqua duo sit idem qd ad illa habeat ean
dem pportionem 7 per pns si vnum est naturale ta

li subiecto etia reliquu. Intelligenduz qd cum
dicitur A3. 7 priuatione 7c: ipse no vult aliud nisi qd si
fuerint aliqua duo quoz vnu se habet lic habitus
7 alio sicut priuatio si illud qd se habeat p modu
priuationis est in natura dignius est illud qd se ha
bet per modu habitus sit: vt p3 i eius exēplis.

**Sed adhuc si quidem est ignis 7 ter
ra: necesse 7 intermedia ipsoz esse cor
pora. Contrarietate n. habet unum
quodqz. ad unumquodqz elemētoz
Supponat at 7 hoc nunc: posterius
at tentandum ostendere.**

Ponit qrtā pnam 7 dicit qd si ignis 7 terra sunt
necesse est elementa intermedia esse: ca est qz habet
cotrarietatem ad extrema: ergo si contraria exte
ma sunt etia cotraria intermedia erunt pna est nota
ex dictis: 7 ans ad presens supponitur tanq poste
rius perscrutandū. Intelligenduz qd licet ignis
maxime p trarief terre fm situ seu quo ad qualita
tes motuas fm locu tn maxime cotrariat aque q
ad qualitates alteratiuas. Intelligendu secudo
qd dicit A3: qd vnuqz elemētoz h3 cotrarietate
7 qz ex dictis hoc non est manifestu: id suppoit ad
presens tanq declaradu i libro de generatioe.

**His autem existentibus manifestuz
quoniam necesse generationem esse
eo qd nullum ipsoz possibile est esse
sempiternum: patiuntur. n. 7 agunt
contraria ab inuicem: 7 corruptiua
inuicem sunt.**

Nunc ponit quinta pnam qd est qd si elementa co
traria sunt generatioes 7 corruptioes sunt: 7 diuidit
i duas: sic duas adducit rōes ad pbandū eaz ibi se
cūda: adhuc at: De prima arguit sic elementa sunt
cotraria g nullu eoz e sempiternu: s3 quodlibet eoz
est generabile 7 corruptibile 7 p pns generationes
7 corruptioes sunt: tenet pna qz cotraria sunt inuicem
actiua 7 passiuua quare 7c.

**Adhuc at no rationabile esse aliqd
mobile sempiternuz: cuius non con
tingit ee secundum naturaz motum
sempiternum. horum autem est mo
tus. Qd quidem igitur necessariuz
esse generatione ex his manifestu.**

Secundo arguit sic motus elementoz non est
eternus: ergo nec ipsa sunt eterna: p3 ans ex dictis
supra qz motus eoz est rectus qui no pot esse eter
nus: 7 p3 pna qz no est ronabile qd aliqd mobile sit
sempiternu cuius motus no est sempiternus.

Secundus

**Si autem generationē necessarium
et aliam esse latitudinem aut unam aut
plures: secundum enim eam que toti
us sūt necessarium habere et elemen
ta corporum adinuicē. Dicitur au
tem et de hoc in sequentibus plani**

Ponit sextā pñam: et dicit qd si generatiōes et cor
ruptiones sunt: necesse est plures latitudines celestes
esse: et cā est qd s; motus celestes ista inferiora tras
mutantur generantur et corrumpuntur si ergo esset
tantū vnus motus celestis esset tantū vnus effectus
et per pñas eēt generatio tantū vel corruptio tantū
et non ambe de hoc tñ infra plenius dicitur. In
telligendū fm Aue. cōmēto. xx. qd qd generatiōes
et corruptiones sequuntur motū celi: id oportet qd si
motus circularis esset vnicus qd generatio eēt vni
spēi tantū: et si plures sūt motus circulares plures
erunt generatiōes spēi: quare fm dispositionem
celi et motus eius erit dispositio elementorū adinuicē
ita qd diuersitas motus facit diuersitatem mo
dorū generatiōis et corruptionis.

**Nunc autem tantum manifestum ē
propter quam causam plura sunt cir
cularia corpora: quia necesse gene
rationem esse. Generationem autem
siquidem et ignem hunc autem et alia
siquidem et terram. hanc autem quia
manere necesse aliquid semper siqui
dem moueri aliquid semper.**

Nūc ponit septimā pñam dicens manifestū eē qd
si plures motus celestes sunt plura corpora celestia
sunt: tenet pñam qd vnus corporis simplicis non est
nisi vnus motus simplex vt superius dictum su t: et
aīas est necessariū: cum necesse sit plures motus ce
lestes esse si generatio et corruptio sūt et necesse ē ge
nerationē et corruptionē eē signis et terra et alia ele
menta intermedia sūt: que elementa necesse est esse
si terra est: quā est et quiescere in medio mundi pro
pter sempiternū motū circularē celi. Intelligendū
fm Auero. cōmēto. xxj. qd Auz. dicit qd ge
neratio est si ignis et reliqua elementa sunt. Et cā ē
qd si aliquis querat quare generatio et corruptio sūt
respondebitur qd ignis et alia elementa sunt sic adinuicē
approximata: Intelligendū scōdo qd ex h
nō vult Auz. qd totalis cā generatiōis et corruptio
nis sit ignis cū alijs elementis: cū generatiōes et
corruptiones etiā sint propter motus celestes ad eas
cōcurrentes vt cās vltis: s; illud dicit qd ad eē ignē
cū alijs elementis necesse sequit generatiōes et
corruptiones esse: et econuerso: s; ad hoc pcurrat

corpora celestia cū suis motibus vt dictū est. Hic
cadit dubitatio v; vtrū generatio et corruptio ne
cessario insequantur motū celi. Ad quā est duplex
responsio: vna alexandri dicitis qd generatio et cor
ruptio nō necessario et absolute sequuntur motum
celi: qd dato qd celi quiesceret adhuc elementa con
traria essent adinuicē approximata et adinuicē age
rent et paterentur: sed tamē tunc nō esset generatio
reciproca et ordinata: et similiter corruptio. Unde
dato qd ignis corrumperet aquā nō ampli generaret
aqua: et hoc propter defectū motus celi: et sic s; ge
neratio et corruptio absolute nō necessario insequā
tur motus celi tamē generatio et corruptio recipro
ce et ordinate bene de necessitate sequuntur motum
celi. Alia responsio fuit simpli qui dixit qd cessante
motu celi nullo mō fieret generatio et corruptio: et
cā est qd corpora celestia mediante motu et lumine
sunt agentia principalia et ista inferiora sūt agentia
instrumentalia: mō agens instrumentale nō pot age
re nisi agat agēs principale: quare cessante motu ce
li cessant generatiōes et corruptiones. Occurrit
vltius secūda dubitatio. Vtrū elementa contra
ria et generatio et corruptio se habeant cōuertibiliter
ita qd sequatur elementa cōtraria sunt: ergo genera
tio et corruptio sūt et contra: et arguitur qd nō: qd i
rebus generabilibus et corruptibilibus si effectus seu
posterius est necessario cā seu prius est: sed nō eō
tra cū prius possit absolui a suo posteriori: sed ele
menta contraria sunt cā generatiōis et corruptio
nis: ergo licet generatiōes et corruptiones sūt ele
mēta pñia sūt tñ oportet qd eōtra: maior de catur
de domo lapidibus lignis et c. nā si domus est lingua et
lapides sunt: sed non econtra quare et c. Respondit
cōmentator qd illa maior est vera vbi cā et effectus
nō dicantur econuertibiliter. Nunc aut contingit
oppositum in ppositio sicut etiā in alio exēplo cla
re pot ostendi: nam homo est prior qd riscibile: et ta
men non potest esse homo quin sit riscibile: et hoc ē
qd homo ē riscibile cōuertuntur: et ita est de elemē
tis contrarijs generatiōe et corruptiōe.

Quartum capitulū primū tractatus secūdi libri de
celo et mundo in quo determinat de figura celi.

**Figuram autem sphericā ne
cesse est habere celum. hec
enim propriissima et substā**

tia et natura prima.

hoc est quartum capitulum huius tractatus in quo
postq in tertio capitulo Auz. declarauit causas plu
ralitatis motuū celestium nunc determinat de figu
ra ei et qd quatuor facit sic qd dupliciter probat celū esse
sperice figure. ibi secunda: adhuc aut qm: ibi tertia
adhuc at siquidem: ibi quarta: sumet autē. Prima in
dual quia primo ostendit primum celum esse sperice
figure. Secundo applicat dictum suum et ali

Libet

as speras in ipso cōtetas ibi: et cōtinuū quidē. Prima itē in duas. primo ponit rōem secūdo pbat minozē rōnis: ibi dicamus autē: De prima Az. ad pbandum celū primū esse sperice figure: intendit istam rōem. primo principali corpoti debet prima et nobilior figura: sed primū celū est primū et nobilissimū corpoti: et figura circularis est alqs prior et nobilior ergo etc. Maior nota et eā declarat cōmentator: et minor pbat Az. in lra. Intelligendū ē: Ave. cōmēto. xxij. q. figura circularis est pprjū sūna sbe celī. Et rō est qz talis est proportio huius figure ad alias figuras in nobilitate: qualis est proportio corpotis celestis ad alia corpotia: ergo pmutatim ita se habet figura circularis ad corpus celeste: sicut alie figure se habēt ad alia corpotia: s; alie figure sunt proprie alijs corpotibus ergo etc.

Dicamus autem uniuersaliter de figuris: que est prima et in planis et solidis.

Tunc probat minozē v3 qz figura circularis sit prima et nobilissima figurarū. Quia maior p3 ex pcedenti capitulo et duo facit: qz primo ostendit qz inter figuras circularis ē prior et pfectior. 2. ostendit qz inter figuras corpotales figura sperica ē nobilior ibi similiter autē. Prima i duas: qz primo premitit intentum scōdo probat ibi: ois itaqz. De prima dicit qz vlt intendit dicere tā de figuris planis qz etiā solidis que illaz est prima.

Omnis itaqz figura plana aut rectilinea est aut circularis: et rectilinea qdem a pluribus lineis continetur circularis autem ad una. Quoniam autē prius natura in unoquoqz genere unum multis et simplex compositis. Prima utiqz erit planarum figurarum circulus.

Probat intentū: et duo facit sicut dupliciter probat: ibi secūda: adhuc at siquidē. De prima anteqz formet rōem supponit duo. primū est qz ois figura plana: aut est rectilinea aut circularis: scōm est qz figura rectilinea est illa que cōtinetur plurib' lineis et circularis solū vna tūc arguit sic in vnoquoqz genere vnū est naturalr prius multitudine: et simplex est naturaliter prius cōposito: ergo inter figuras superfic ales circularis est prior: ans ē notū et pna tenet qz figura circularis est vna et simplex qz vna linea sola continetur: et alie cōtinent pluribus lineis.

Intelligendū est qz hic posset dubitari primo cōtra primā suppositionē qz aliqua est figura plana qz nō est rectilinea neqz circularis: p3 de linea ovali et curua. Item contra secūda suppositionem: qz si

gura ovalis et arcualis sūt cōtente pluribus lineis: et tñ nō sūt rectilinee. Item contra rationē qz nō videtur qz figura circularis sit prior alijs ppter hoc qz simplex est prius cōposito: qz illa rō solū tenet qñ cōpositū cōponitur ex illo simplici mō figura triangulari vel quadrangulari nō pponitur ex circulari: imo oēs figure rectilinee alie a triangulari resolūtur in eā tanqz in prima. Ad primum dicitur qz ille figure reducunt ad circularē. Ad secūdū dicit cōmentator: qz suppositio dicitur intelligi d figuris contentis pluribus lineis qz duabus cū sit impossibile duas lineas rectas claudere superficie.

Ad tertū respōdet qz l3 figura circularis nō dicitur vere simplex p cōparationē ad alias figuras vt probat argumentū tñ dicitur simplex fm quadā similitudinē: qz sic cōpositū dīsoluitur in simplicia: ita similitudinē alie figure possūt dici dīsolui in figurā circularē sicut plura in vnum cū alie cōponantur ex pluribus lineis: et ista solū ex vna.

Intelligendū ē fm Ave. qz corpoti nobiliori debetur nobilior figura: Et cā est qz quādoquē aliquid est prius alio fm sbam etiā prius debet esse illo fm accidentia ppria et essentialia: cū ergo celūz excedat omne corpus in sba et pfectiōe sequitur qz etiā debet excedere fm accidentia essentialia: mō figura est accidens essentialē celo s insequens eius sbam et cōpetens ei per se: elementis autē cōpetit p accidens: et rō huius est qz elementa sūt similia materie qz est indeterminata ad formam: et similiter elementa sūt indeterminata ad figurā et possunt diuersas recipere: sed corpus celeste est simile forme: cuius est terminare et propria figurā tribuere: id figura propria et essentialis celo quā amittere non potest figura sperica ceteris nobilior.

Adhuc autē siquidē perfectum est. cuius nihil est extra accipere eorum que ipsius possibile: quēadmodum determinatum est prius et recte qz de appositio et semper. circulari autem nequaquam manifestus qz perfecta utiqz erit continens circulum. Itaqz si perfectum prius imperfecto quidē propter hoc prior erit utiqz figuraz circulus.

Probat idē per secūda rōem: et duo facit qz primo premitit aliqua. 2. probat ibi: itaqz si perfectus De prima ponit primo diffinitionem pfecti dicens qz perfectū est illud extra qd nō est aliquid accipere de natura illius sic qz ei nō pot fieri additio. Premitit 2. qz linee recte pot fieri additio: et linee circulari nō pot fieri additio. Et ex hīs cōcludit qz linea circularis ē perfecta: itaqz. Tūc arguit sic pfectū ē nāliē

Secundus

præius imperfecto: sed figura circularis est perfecta et
recta non ergo etc. maior nota: et minor p3: q2 figura
circularis pertinet linea circulari quæ est perfecta cuius ei non
possit fieri additio. et recta pertinet lineis rectis quæ si ipsæ
recte quæ ens potest fieri additio. Intelligendum quod cuilibet
lineæ recte posse fieri additionem potest intelligi duplici-
titer. Uno modo absolute et mathematicè considerando
ut linea recta est et sic dictum illud est verum. Alio modo
ut est linea talis corporis: et sic dictum illud non est ve-
rum videtur: quia lineæ recte quæ est diameter mundi ut sic non
potest fieri additio. Intelligendum secundo quod dicitur
quod lineæ circulari non potest fieri additio quod hoc potest
intelligi dupliciter. Uno modo quod lineæ circulari abso-
lute et nullo modo potest fieri additio. Et sic intelligendo
illud est falsum quia cum linea circularis sit finita et cuius-
libet finitio possit fieri additio: sequitur quod lineæ circu-
lari absolute sumptæ potest fieri additio. Alio modo
potest intelligi quod ei non potest fieri additio: quia prior cir-
cularis destruat: et fiat maior si remaneat circulari
alijs paribus: et hoc modo est verum: et aliter habet
intelligi dictum Aristotelis. Unde si lineæ circulari fiant ad-
ditio variatur circularis. Sed lineæ recte potest fieri ad-
ditio absque hoc quod eius rectitudo variat.

Similiter autem et sphaera solidorum
illa enim sola continetur una super-
ficie: rectilineæ autem pluribus: sicut
enim se habet circulus in planis: sic
sphaera in solidis.

Probat quod figura spherica sit prior alijs figuris cor-
poralibus: et tria facit: quia primo probat ratione. 2º testi-
monio. 3º refertur ratione: ubi secunda: adhuc autem:
ubi tertia quoniam autem. De prima arguit sic sicut se habet
figura circularis ab alijs figuris ita se habet figu-
ra spherica ad alijs figuras corporales: sed figura cir-
cularis inter illas est prior: ergo figura spherica est prior
inter istas: contra nota: et minor ex dictis: et probatur
maior: quia sicut figura circularis continetur unicali
linea et alijs figure superficiales continentur pluribus
lineis: sic figura spherica continetur una sola superfi-
cie et alijs figure corporales continentur pluribus
superficiebus.

Adhuc autem dividentes ad plana
et ex planis corpora generantes testi-
ficari videntur his. Sola enim soli-
doꝝ non dividunt spheram tanquam
non habentes plures species quam
unam.

Probat per testimonium: et duo facit sic per duo te-
stimonia probat ubi secunda: est autem. Prima iterum in
duas: quia primo facit quod dictum est. 2º remouet dubium
ubi: diuisio enim. De prima dicit quod diuidentes corpo-

ra ad superficies ex quibus debent corpora componi
fatentur etiam quod figura spherica iter ceteras est prior.
Et causa est quia iter ceteras figuras corporales figura
spherica est una et simplex quia una sola superficie con-
tinetur et alijs figure corporales pluribus superficie-
bus continentur ex quibus componunt et in quas re-
soluuntur: et isti fuerunt plonici quos quantum ad com-
positionem corporis ex superficiebus reprobat Ar-
istoteles tertio huius.

Diuisio enim ad plana non utique in-
cidens quis in partes diuidet quasi
totum hoc diuidet modo: sed ut ad
alteram speciem. Quod quidem igitur
prima est sphaera solidarum figu-
raz palam.

Nunc remouet dubium quia diceret aliquis dictum
est quia corpora diuiduntur in superficies est ne hec
diuisio sicut diuisio totius integralis in suas pres-
quantitativas. Respondet Aristoteles quod non quia diuisio cor-
porum in superficies est diuisio in res omnes specie cum
corpus et superficies differant specie: sed diuisio to-
tius in suas partes integrales est diuisio alicuius in
partes eiusdem speciei cum toto: et tunc concludit quod
inter ceteras figuras corporales spherica est prior.

Est autem et secundum numerum ordi-
nem assignantibus scilicet positis ratio-
nabilissimum circulum quidem secun-
dum unum. trigonum autem secun-
dum dualitatem. quoniam duo recti
Sunt autem secundum trigonum unus:
circulus non erit figura.

Adducit secundum testimonium dicens quod etiam assi-
gnantes figuras per numeros ponunt illud quod dic-
tum est: et ratio est quia assignant figuram circulari
per unum quia una sola linea continetur. Et triangulum
per duo quia duobus rectis angulis continetur: et qua-
drangulum per quattuor. Cuius autem propter quam assignat
triangulum per est quia si assignaretur per unum: tunc si-
gura circularis non esset figura nec poneretur in alijs
specie figurarum: et per contra quia figura circularis non potest assi-
gnari per duo cum una sola linea continetur et per contra
si non assignaretur per unum in nulla specie figurarum pos-
set reponi.

Quoniam autem prima quidem si-
gura primi corporis primum autem
corpus quod in extrema circumferen-
tia sphericum utique erit quod fertur
circulatione.

Liber

Resumit rōem positā dicens q̄ q̄ prima figura debetur primo corpori: et corpus celeste qd̄ est i extrema circumferentia ē tale: ergo sibi debet figura spherica. Intelligendū s̄m Auer. cōmento. xvij. q̄ per corpus qd̄ est in extrema circumferentia possumus duo intelligere: aut vltimū celū seu celū stellarū: aut totū corpus celeste sphaera ignis exclusiue vsq̄ ad octauā sphaerā inclusiue: qd̄ totū mouet motu diurno. Prim⁹ intellectus est magis ad mentes Az. Intelligendū secūdo s̄m Aue. q̄ figura spherica est prior alijs quattuor modis v3 s̄m numerū s̄m simplicitatem s̄m diffinitōem s̄m pfectionē. p̄m̄is tribus modis metaphozice q̄ figura spherica cōtinetur vna superficie et alia pluribus modo vnitatis ex principiū numeri et est simplicior et ingrediatur eius diffinitiones. Quarto aut̄ mō vere figura spherica est prior alijs cū sit eis pfectior.

Et continuum igitur illi spherico eniz continuum sphericum.

Nunc Az. pbat de alijs spheris ab octaua i ea cōtēntis q̄ sunt figure spherice: et primo hoc probat de sphaera que imediata seu cōtigua octauae sphaere. 2⁹ vniuersalizat hoc idē de alijs spheris inferiorib⁹ ibi similiter aut̄ et qua. De prima intendit talē rōnem: oē cōtēntam a spherico et illi imediatū seu cōtiguū ex oi parte necessario ē spherice figure: sed sphaera immediate cōtēnta ab vltima ē huiusmodi igitur rē. Maior nota q̄ locus d3 esse cōtiguū locato et minor p3 q̄ aliter daretur vacuū inter vnā sphaeram et aliam. Similiter autem et que ad medium hoz. Que enim a spherico cōtēnta et tacta: tota spherica necesse ē esse. Que enim deorsum planetarū tangunt eam que supra sphaera. Quare spherica utiq̄ erit omnis latitudo: Omnia enim tangunt: et continua sunt spheris.

Vniuersalizat hoc de alijs spheris arguēdo sicut prius q̄ ille sunt spherice figure q̄ cōtinentur immediate a spherico: nam sphaera planetarū cōtinentur immediate ab octaua sphaera que est spherica vt probatum est: et quelibet sphaera infra octauā tangit sphaerā eam immediate cōtinerē que est spherica: quare oē corpus celeste est spherice figure. Intelligendum q̄ cū dicit Az. et cōtinuū capitur cōtinuū p̄ cōtiguū: Intelligendū ē s̄m Auer. q̄ illa littera et cōtinuū rē. p̄t̄ dupliciter expōit: vno mō vt exposita est intelligendo per ly illi celū stellarū seu octauā sphaerā: et per corpus cōtinuū orbes planetarū et ēt sphaeras elemētōz. Alio mō vt p̄ ly illi intelligat totū corpus celeste agregatū ex oibus spheris celestibus et per cōtiguū intelligantur elemēta et per illō qd̄ est ad medium hozū intelligat terra: et huic magis

adheret cōmentator: et cā est: q̄ illud p̄prie d3 dicit cōtiguū spherico qd̄ accidentaliter est sphericū: modo elemēta sūt accidentaliter spherica nō aut̄ corpora celestia quoniā corporibus celestibus per se et esse taliter cōpetit figura spherica: elemētis aut̄ accidentaliter et p̄ quanto cōtinentur a spheris celestibus.

Sed circa hoc dubitat cōmentator: q̄ videtur q̄ hec ratio nō sufficienter probet de oibus elemētis que sūt spherice figure. Nam licet hoc probat de igne quātum ad cōnexū p̄pter cōcauū celi ēē sphericū q̄ tamē ignis sit sphericus quātum ad cōcauū hec rō non pbat: et ex p̄nti nō probat d̄ alijs elemētis nec quo ad cōcauū nec quo ad cōnexū: huic respondet cōmentator: dicens q̄ oportet necessario si elemēta situentur in suis p̄p̄rijs locis ip̄a ēē spherica s̄m totū: et cā est q̄ vt videtur quarto huius elemēta mouentur naturaliter ad eoz p̄p̄ria loca ex oibus partibus equaliter: et s̄m dīmensionēs equeles: et cum fuerit sic situata quiescūt nāliter siue moueātur nāliter ad mediū siue a medio q̄rē rē.

Adhuc autem quoniā videtur et supponit circulariter circumferri totum ostensum est at quia extreme circulations neq̄ vacuum est exterius: neq̄ locus.

Hic pbat per secūdam rōem principalem celus esse spherice figure: et duo facit q̄ primo supponit q̄ daz. 2⁹ probat ibi: necesse rē. De primo supponit duo. primū est q̄ totū celū mouetur circulariter vt declaratum est primo huius scōm est q̄ extra celū nō est vacuū neq̄ locus neq̄ aliq̄ aliud vt ibides ostensum fuit.

Necesse et propter hoc sphericum esse ipsum. Si. n. erit rectilineum: accidit et locum extra esse et corp⁹ vacuum. Circolo. n. uersum rectilineum nequaquam eidem minorabitur regiōi: sed ubi prius erat corpus: nunc nō erit. Et ubi nunc non erit: iterum erit ppter permutationem anguloz.

Nunc pbat itentū v3 q̄ celū est spherice figure: et in pbando hoc primo probat q̄ celū non est figure rectilinee. 2⁹ q̄ nō est figure curue alterius a circulari sibi secūda: s̄m̄ at. De prima arguit sic si celus esset figure rectilinee puta triangularis vel quadrangularis seq̄ret q̄ extra celū esset vacuū vel locus: cōtra secūda suppositionē. Et pbatur p̄na q̄ si sit huiusmodi figure hēbit vnā p̄tem alteri superminētē cū ḡ moueatur circulariter ps̄ d̄p̄ressa aliq̄n̄ erit vbi nunc ē pars superminēs: et p̄t̄ sequēs p̄ tūc erit

Secundus

ibi vacuū: qz pars depressa nō poterit tāū replere sicut supereminēs: similiter pars supereminēs aliqñ erit vbi nunc est depressa: 7 qz illa maiorē locuz occupabit: sequitur ibi nūc esse locū vacuū.

Similiter autem 7 utiqz si aliqua figura fiat nō equales habens ex medio lineas. puta lenticularis aut ovalis. In omnibus. n. accidet 7 locuz extra 7 uacuum esse lationis ppter nō eandem regionem detinere totum.

Nunc ostendit qz celum nō sit alteri⁹ figure curue a spherica puta lenticularis aut ovalis: ducendo ad idē inconueniens: v3 qz daretur locus extra celum 7 vacuū qz tunc totū celum nō eēt cōtinue i eadem regiōe: cū ps depressa aliqñ erit vbi nūc est supereminēs 7 ecōtra. Intelligendū fm Auc. cōmē. xvij. qz dixit pp pmutationē anguloz: qz i corz poribus rectilinee figure. linee exūtes a centro ad superficiē cōnexā nō sūt eqles: qz ille q terminatur ad angulos sunt maiorēs: iō cū maior linea occupat maiorē distantia loci sequit qz facta pmutatione ptiū angularū ps minus occupans de loco deueniet vbi est pars magis occupans de loco: et econtra quare. 7c. Nō autē est ita de corpore pfecte spherico vt pz: iō posito qz moueatur circulariter: nō sequit inconuenientia prius inducta. Intelligendū secūdo qz rō adducta nō videtur sufficienter pbarē qz celū nō sit figure ovalis aut lenticularis. s. qz posito qz esset ovalis figure 7 moueret circularitē circa axē que sumeret fm longitudinē talis corz: poris nō sequeretur extra celū esse vacuū aut locū vt pz 7 idē eēt 7 si poneretur figure lenticularis 7 moueret circa axem sumptā fm eius latitudinē: 7 ad hoc dicit cōmentator qz Az. vult qz illa figura debeat celo naturaliter quā sic celū haberet quōcūqz circūuoluat 7 ex quacūqz parte nō sequitur qz extra celuz sit locus aut statū. Unde tres sūt spēs figurarum pposito nostro. deseruiētū: nā quedā sunt figura qz litercūqz circulariter moueantur 7 quōcūqz vertantur semper sequitur acquisitionem loci in actu vbi prius erat in potentia 7 econtra: vt sunt figure recte linee sicut triangularis quadrangularis. Quedā sunt que quōcūqz vertantur circulariter nunqz acquirunt nouus locus vt figura circularis aut spherica. Alię vero sūt medio mō se habentes vt ovalis 7 lenticularis qz taliter possūt circūuolui qz acquireretur nou⁹ locus pibus suis 7 taliter qz nullo mō acquireretur: vt pz ex dictis. Az. autē solū intelligit de figura secūdo mō dicta qz illa cōpetit celo. qz habendo illā quōcūqz circūuoluat nō acquiritur nouus locus in actu neqz totū neqz alicui ptiū sic qz ille locus habeatur ab aliqua partium qz prius ab eadē parte nō habebat nec ab aliqua alia.

Adhuc autem si quidē motuum mensura que celi latio: qz est sola p̄tinua 7 regularis 7 sempiterna in unoquoqz at mensura qz minimuz. Minimus autem motus qui uelocissim⁹: uelocissimus utiqz erit omnium motuuz celi motus. Sed adhuc earum que a seipso ad seipsum minima est que circuli linea: fm minimam autem uelocissimus mot⁹. Quare si celum circūfertur: 7 uelocissime mouet. sphericum ipsum necesse est esse.

Probat per tertā rōnem celū esse sphericū 7 arguit sic: celum mouetur motu uelocissimo: ergo est figure spherice: aīō pz qz mot⁹ celi est mensura oīuz alioz motuū: vt patet 7 quarto phic. qz est cōtinu⁹ regularis 7 sempiternus: mō mensura d3 esse minima inter oīa illa que mensurat: 7 sic motus celi est minimus inter oēs motuz 7 p̄ oīs uelocissim⁹ tenet p̄na qz motus talis uelocissimus d3 fieri super minima linea qz in tpe minoz d3 fieri ex quo ē uelocissimus: mō inter oēs lineas quibus possit aliqz magnitudo p̄tineri incipiendo ab aliquo puncto 7 redeundo ad idē punctū est linea circularis 7 p̄ cōsequens figura celi est spherica. Intelligendū fm Auer. cōmēto. xvij. qz motus celi est uelocissim⁹ qz est mensura oīum alioz motuuz: mō nullus motus mensuratur motu nisi eo uelocior: qz mensura debet esse minima. Intelligendū 2° qz diceret ali quis non videtur qz motus celi sit uelocissimus qz sit super minima linea v3 circulari quā mot⁹ celi sit super maxima linea qz sit in toto mundo quare 7c.

Pro responsione ad dubiū intellige fm Auer. qz uelocitas motus pōt cōsiderari dupliciter. Uno modo in ordine ad magnitudinē que pertransitur vt illud dicatur uelocius moueri qd in equali tpe mai⁹ spaciū describit: 7 hoc modo cōsiderat uelocitas motus. vj. phic. 7 nō hic cū motus celi pertransit maximā magnitudinē: 7 sic in ordine ad magnitudinē nō est minim⁹. Alio modo cōsideratur uelocitas motus solum in ordine ad tempus: vt illud dicatur uelocius moueri qd in minoz tēpoze p̄plet motū suū aut circulationem si moueat circulariter: 7 sic motus celi est uelocissim⁹ 7 minim⁹ qz cōpletur in minoz tempore qz aliquis alius motus mensuratus per ipsū. Sed ulterius scias p̄ rōne qz si motus circularis alicuius corporeis debeat eē uelocissimus oportet qz illud corpus habeat minimā figurā inter oēs quibus pōt cōtineri: cum ergo motus celi sit uelocissimus oportet qz sibi corzespōdeat minimuz spaciū: nō absolute sed in oīa spacia

Liber

quibus magnitudo celipot conineri: et tale est spatium comprehensum linea circulari quod cuiuscumque alterius figure esset celum maius spatium occuparet: et per consequens sequitur quod celum est figure spherice: quod autem illud quod velocius mouetur minori debeat figura comprehendere: quod si duo spherica unum maius reliquum minus eque velociter moueantur. primo modo quo ad magnitudinem minus sphericum velocius mouebitur 2° modo. scilicet quod citius describet circumculum suum apparet ergo quod motus circularis celi est velocissimus et minimum dupliciter. Primo quod fit in minori tempore. 2° quod fit super minima linea non absolute imo sic est maxima sed in ordine ad lineas que possunt totum celum comprehendere.

Sumet autem utique quod ex his que circa medidum collocatis corporibus hanc fidem. Si. n. aqua quidem est circa terram: aer autem circa aquam: ignis autem circa aere et superiora corpora secundum eandem rationem. Et continua quidem. n. non sunt: tangunt autem hec superficies autem aque spherica est. Quod autem spherico continuum aut motum circa sphericum et ipsum tale necessarium est esse. Quare et propter hoc manifestum sit quoniam sphericum est celum.

Adducit quartam rationem et duo facit primo ponit suppositiones. 2° probat ibi: superficies autem. De prima dicit quod fides de predicta conclusione videlicet quod celum sit sphericum potest sumi ex his corporibus que sunt contra ab ipso ut sunt elementa et corpora locata circa medidum mundi: et tunc supponit quatuor. primo quod aqua sit circa terram: et aer sit circa aquam: et ignis sit circa aerem. Secundo supponit quod corpora superiora videlicet supercelestia sint eodem modo ordinata sic quod unum contineat aliud: tertio supponit quod talia corpora non sunt continua: quarto supponit quod tales spherice se tangunt finem earum ultimas superficies. Superficies autem probat et duo facit. primo hoc. secundo epilogat ibi quod quidem igitur. Prima iterum in duas: quod primo facit rationem et eam declarat: secundo probat ans rationis sibi scilicet et quod aque. De prima arguit sic superficies aque est spherica ergo celum est sphericum prima tenet quod contiguum spherico est sphericum: et etiam quod illud quod circulariter mouetur circa sphericum est figure spherice modo celum huiusmodi quare etc.

Sed et quod aque superficies talis manifestum suppositionem sumentibus quia nata est semper fluere aqua in

magis concavum concavius autem quod centro propinquius. Ducant igitur ex centro: que. a. b. et que. a. g. et adiungantur in qua. b. g. ducta igitur ad basem. a. d. minor est eorum que ex centro:

Nunc probat ans illius rationis: et duo facit quod primo ponit suppositiones. secundo probat ibi: profundior.

De prima dicit primo quod superficies aque sit spherica manifestum est ex his suppositionibus deinde ponit quatuor suppositiones prima est quod cum aqua sit naturaliter grauis semper est nata tendere ad locum terre declinior et magis concavus: secunda est quod ille locus est magis concavus qui est centro propinquior: quod centrum est ultimum concavitatis: tertia est quod centrum terre sit. a. et sint duo puncta in superficie aque et sint b. g. distantia ab invicem per lineam rectam que sit circa a. b. in. g. ex quo per adversarium superficies aque est recta et plana: deinde accetro. a. ducant due linee terre ad. b. et ad. g. et tunc habebis unum triangulum: quod suppositio est quod ducat una linea accetro. a. ad basim illius trianguli inter secans basim. b. g. in puncto medio que sit. d. et tunc sequitur quod linea. a. d. est minor quam aliqua duarum illarum pura. a. b. et a. g. quod posset facilius demonstrari cum linea. a. d. sed habeat ut constat quadrati et alie ut diametri.

Profundior igitur locus. Quare circumfluet aqua donec utique aquetur: equalis autem his que ex centro que a. e. Itaque necesse apud easque ex centro esse aqua tunc. n. quiescet. Tangens autem eas que ex centro circularis. Spherica igitur aque superficies in qua. b. e. g.

Nunc format rationem et arguit sic si superficies aque esset plana et non spherica signet superficies modo dicto in suppositionibus. Et certum est quod locus. d. in superficie aque est profundior quam locus. b. et etiam quam locus. g. cum sit centro magis propinquus quod distat per lineam breviorum ut patet ex quarta suppositione: g. sed quod aqua existens in loco. b. et sicut in loco. g. declinat ad equalitatem: cum. d. tenet prima ex prima suppositione. Sic ergo dicitur Ap. linea equalitatis. a. c. ad quam reducta est superficies aque ita quod. c. tantum distat ab. a. sicut. b. et g. et tunc aqua naturaliter quiescit et situabitur: sed certum est quod tunc linea cotangens et cotruata per illa tria puncta equaliter ab eodem centro distantia videlicet. b. c. g. quare ex dictis apparet quod necesse sit aqua sit naturaliter situata quod ipsa est spherica.

Quod quidem igitur sphericus est mun

Secundas

du: palam ex his. 2 q^o secundum diligentiam ornatus sicut nihil itaq³ khyrociniton habeat similiter neq³ aliud nihil nobis in oculis apparentium ex quibus enim p^ostitutionem accepit nihil sic possibile regularitatem suscipere 2 diligentiam ut circularis corporis natura. Manifestum igitur q^o p^oportionem habeat. quem admodum aqua ad terram 2 plus semper distantia elementoz.

Nūc epilogat dicens q^o p^o ex hīs que dicta sūt q^o mūdus ē spericus 2 q^o fm diligentia ē sic curuat^r vt nihil habeat asperitatis aut superminētie i partibus suis 2 nō solum h^o est manifestū s^z etiaz q^o nihil eoz que nobis apparent de istis inferioribus ē possibile habere regularitatē talē 2 diligentia i figura vt h^z corpus celeste: 2 hoc p^o p^oportionādo oia corpora mundi adinuicē incipiēdo a terra q^o ē maxime inferi^r 2 p^ocedendo superius p^oportionabiliter fm maiorē distantia cōtinue: apparet. n. q^o terra inter oia corpora ex q^obus mūdus integrat h^z figurā minus spericā 2 postea aqua est magis sperica p^oportionabiliter: sicut plus distat a centro 2 postea aer ē magis spericus 2 postea ignis: deinde in oia celū est maxime spicū. Intelligēdū fm cōmentatozē cōmēto. xxx. q^o ista vltima rō pbās celū eē sperice figure sumit p^o 2 principaliter ex spericitate terre: nā q^o terra est rotūda etiā aqua est rotūda: q^o q^o ē circa spericū ē spericū 2 aqua nō solū est sperica s^z p^ocauū q^o ē imediātū terre: s^z etiā fm p^onexū vt probat supius de q^olibet elemēto: ex q^o sequit^r q^o cū etiā aer 2 ignis sūt sperice figure i p^ocauo 2 p^ouexo q^o celum ē sperice figure s^z p^ocauū pp ipsū esse circa spericū: 2 si celū ē spericū fm p^ocauū ē spericū fm cōnexū cū i celo debeat esse vniso: mitas figure s^z totū. Intelligēdū 2° fm p^omētatozē cōmēto. xxxi. q^o Az. pot^o pbauit spericitatez aque q^o terre: s^z p^oncipaliter ex spericitate terre sumat argumentū. Cui^o cā est duplex. prima q^o tendentia aque ad spericitatez 2 descensus eius ad cōcauū fm ptes equaliter est nobis magis manifestus q^o de terra pp fluxibilitatē aque 2 soliditatez terre. Secūda cā est q^o i fine hui^o secūdi specialiter determinabit de figura terre: intelligēdū tertio q^o aq^o semp nata est fluere ad locū magis cōcauū: 2 dic cōmentatoz q^o h^o h^z itelligi de p^ocauo q^o h^z aqua inferius nāliter 2 nō de cōcauo simplr: vnde aq^o nō mouet nāliter ad p^ocauū totius 2 simplr puta centrū mūdi: q^o ille est locus nālīs terre qm dato opposito seqret^r q^o idē esset loc^o terre 2 aque: q^o est falsū: sequeret^r etiaz q^o aqua sp quieteret violenter cū sp detineat a terra ne ad il-

lum locū descendat. Intelligēdū q^o rto s^z Az. cōmēto. xxxij. q^o in istis inferioribus nō iuenitur aliq^o corpus q^o sit ita rotūdū 2 leue sic celū: 2 cā est q^o i istis inferiorib^o nō iuenit rotūditas nisi fm similitudinē ad corpora celestia. Unde quanto aliq^o elementū magis appropinquat nature celi tāto magis p^oicipat spericitate 2 leuitate: 2 q^o terra ē maxime remota a celo: iō illis minus p^oicipat ceteris elementis deinde plus p^oicipat aq^o deinde aer 2 postea ignis 2 hec graduatio scōz magis 2 min^o in spericitate nō solū reperit in elementis s^z etiā in speris celestibus que quāto plus distāt a p^o orbe tanto minus p^oicipant spericitate: 2 quāto plus appropinquant tāto plus p^oicipāt: ex quo sequit^r q^o p^orim^o orbis est maxime spericus 2 rotūdus.

Quintū capitulū primi tractatus secūdi libri de celo 2 mūdo i q^o determinat de cā mot^o celi ad meridie magis quā ad partem oppositā.

Noniam at est dupliciter i circulo moueri puta ab. a. hunc quidem ad: b. hunc autez ad. g. Q^o quidem igit nō sunt p^otrarij isti p^o dictum est.

Doc est q^ontū ca. hui^o tractat^r: in q^o postq^o Az. in p^ocedēti cā declarauit celū esse spericū nūc determinat de cā motus ei^o ad an^o 2 supra terā habitabile magis q^o ad partes oppositā: 2 duo facit q^o p^omitit questionez q^ore si mouet: scōo soluit ibi nūc autē p^oima in tres. p^o p^omittit q^odam. 2° mouet q^ones 3° inuendo difficultatē q^onis isert q^odaz ibi scōa s^z si ibi terra fore q^odem igit. De prima p^omittit Az. q^o s^z vnūqueq^o circulū p^ot fieri duplex mot^o ab eodē p^octo aut versus vnā medietatem aut versus alia: verbū gratia signet in vno circulo punctus. a. aq^o icipiet mot^o fac^r i illo circulo 2. b. sit p^octus exi stens i vna medietate illius circuli icipiente ab. a. g. vero sit p^oct^o exi s^z i alia mediate p^oioz: 2 opposita tūc certū est q^o p^ot fieri mot^o i illo circulo ab. a. versus. b. aut ab. a. versus. g. 2 sic erit ad vnā medietatez aut ad alia: 2 subdit q^o isti mot^o nō sūt p^orij vt fuit declaratū p^o huius cū fiat ab eodē in idem.

Sed 2 si nihil ut p^otingit neq³ a casu euenit in sempiternis esse celum sempiternum 2 circulatio: p^opter quam quidē causā ad alteram fert: sed nō ad alteram. Necessē. n. 2 hoc aut p^oncipium esse: aut eē ipsū p^oncipium.

Nūc p^oponit q^onem 2 dic q^o cū ita sit q^o i eternis vt est mot^o celi 2 celū nihil fiat a casu vel a fortuna s^z p^o causā determinatā iō est q^orenda cā pp quā celū magis moueret versus vnā ptes q^o versus p^otem

Liber

opposita et subdit quod est necessarium quod celum sic moveatur aut propter se ipsum quod est principium aliorum non habens aliam causam aut propter causam extrinsecam que sit principium et causa motus magis ad illam partem quam ad aliam

Forte quidem igitur de quibusdam enunciare aliquid tentare et de omnibus pretermittere nihil Forsitan utique videtur esse signum aut multe stultitie: aut multe promptitudinis.

Inferat quedam innuendo hanc questionem esse difficilem et tria inferat secundum ibi non tamen ibi tertium certiores quidem

De prima dicit quod investiganda est causa illius dicitur. unde delectum est temptare de aliquibus enunciare sed velle de omnibus enunciare et nihil pretermittere est signum multe stultitie aut multe promptitudinis.

Non tamen iustum quidem omnes sicut increpare sed videre oportet causam dicendi que est. Adhuc autem qualiter habens incredendo prius humano modo aut firmitus.

Inferat secundum quod diceret aliquis ex isto videtur sequi quod nullus deberet reddere causam de talibus aliter videtur res pretiosus. Respondet quod dato quod aliquis percurrat illo modo investigare difficultia non est increpare: imo oportet aspiceret propter quod ipse vult investigare de talibus dicitur faciat hoc propter suam stultitiam vel propter speculationem et inquisitionem veritatis et oportet etiam videre causam quam redditur videri sit secundum communem modum loquendi aliorum aut sit causa subtilior quam per alios reddatur.

Certiores quidem igitur necessitates quando quis attingit tunc gratiam habere oportet inuenientibus

Inferat tertium ex secundo dicens quod cum quis ex sua subtilitate perquirat altiores causas quam alij tunc illi debemus referre gratias et talis laudandus est. Intelligentium secundum Averroem commento xxxiii. quod dicitur Aristoteles quod investigatio huius questionis est difficilis quod quatuor sunt modi investigandi de aliqua re difficili quorum alius est laudandus et alius non. Primus est in verecundia secundus est stultitia et isti sunt vituperandi. tertius est promptitudo quartus est desiderium inventionis veritatis et intellectus delectatio et isti sunt laudandi.

Intelligentium et secundum Averroem quod nos non debemus dimittere investigationem causarum de rebus difficultibus propter difficultatem earum nec est propter dicta contra aliorum in reddendo causas debiles unde cum aliquid addu veritatem aliquam causam de aliqua re difficili et appareat sufficiens adhuc est bonum non investigare de illa causa vix sit sufficiens ut appareat. Intelligentium et secundum Averroem quod Aristoteles propter modum humanum intelligit modum rethoricum quo multi videntur et red

dendo causas de rebus difficultibus et ille multum facit ad cecilitatem sed non sit ita in re propter ornatum dicendum igitur rethorica magis facit propter animam et apparentiam suam propter rem cum faciat apparere intellectus sollet in investigando veritatem dato quod non sit.

Nunc autem quod videtur dicendum Si. n. natura semper facit contingendum quod optimum

Solvit questionem et duo facit quod primo premitit quod da per solutionem et soluit ibi. si enim. Prima in quinque sic quinque premitit ibi secunda est at ibi tertia eodem ac modo ibi quarta si quidem ibi quinta et testificat. De prima dicit quod nunc est dicendum quid videtur de questione supponendo primo quod natura semper facit de possibilibus per ipsam fieri quod melius

Est autem quemadmodum earum quod i rectum lationum que ad superiorem locum honorabilior diviniore. n. locus qui sursum eo qui deorsum

Premitit secundum dicens quod ita debet imaginari de motibus circularibus sicut de motibus rectis nam sic locus sursum est nobilior loco deorsum ita motus ad superius est nobilior motu ad inferius: et ita est in motibus circularibus quod ille qui est ad superius est nobilior quam ille qui est ad inferius

Eodem autem modo et que ad anteriorem ea que ad posterius se habet.

ponit tertium suppositum dicens quod eodem modo debes intelligere de motu ad ante quod motus ad ante est dignior quam motus ad retro sicut dictum et de sursum et deorsum.

Si quidem et ad dextram et sinistram quemadmodum dictum est prius

Premitit quartum et dicit quod ita debes intelligere de motu ad dextrum et sinistrum sicut de aliis scilicet quod motus ad dextrum est nobilior quam motus ad sinistrum.

Et testificatur etiam dicta dubitatio quoniam huius prius et posterius hec. n. causa solvit dubitationem.

Premitit quintum suppositum et dicit quod quod predicta supponit in celo reperiri prius et posterius ante et retro sursum et deorsum et subdit quod hoc dictum est maxima causa solutionis questionis

Si. n. habet ut contingit optime hec uti querit causa dicti optimi. n. moveri simplicem motum et incessabilem et hunc ad honorabilis.

Secundus

Nunc potest solutio est quaeritur quod quibus per quod celum mouet principalissimo uel diurno ab oriente ad occidentem versus ante et ad superius magis quam versus retro et ad inferius. Respondet Aristoteles quod quia in talibus debet fieri quod melius et honorabilius est quia natura ex contingentibus facit quod optimum est et melius et cum locus ante sit nobilior quare locus retro hic est quod motus celi incipit uersus ante et a dextris potius quam uersus retro et a sinistris cum ille partes sint nobiliores. Intelligendum secundum Auerroem commento xxxiiij. quod natura non solum facit in rebus quod est necessarium sed etiam quod est melius per sollicitudinem diuinam ut apparet in animalibus quibus dedit uisum non quia sit necessarius ad esse sed tanquam faciens ad bene esse et si hoc sit in rebus generalibus et corruptibilibus a fortiori reperiretur in rebus eternis cum sint perfectiores. Intelligendum etiam quod est ordinata in melius generabilium et corruptibilium et melius eternorum quam melius generabilium non est necessarius sed potens equaliter esse et non esse sed melius eternorum est necessarium quia in eternis non reperitur natura que habeat potentiam contradictionis. Intelligendum tertio quod per opinionem Aristoteles de causa motus celi ad ante fuerunt alie due. una posuit hoc esse quod natura celi octauum est contraria i peris planetarum id mouetur motu opposito. hoc tamen est falsum quia motu celi non est aliquis motus. Altera posuit hoc esse quia a casu et a fortuna celi sic inceperit moueri et hoc etiam est falsum quia ut videtur Aristoteles in sempiternis non est casus uel fortuna. Sed hic sunt dubitationes primo quia videtur quod in eternis reperiat casus aut fortuna quia in eternis sit aliquid in paucioribus quam a casu prima nota et ante patet de eclipsi solis aut lune. Confirmat quod aliquid effectus hic inferius sit a casu ergo huius causam casualam et cum quilibet effectus habeat causam superioribus sequitur quod in illis reperit casus. secundo dubitat quia videtur quod non semper natura faciat de possibilibus quod melius est ut dum producit monstrum.

Tertio dubitat quia videtur quod Aristoteles committat circulum quia prius probauit sursum et dextrum esse partes nobiliores in celo ex parte motus ipsius hic uero probat e converso nobilitatem motus celi ex nobilitate illarum partium. Quarto dubitat quia videtur quod motus celi non incipiat a determinata parte ut dicit commentator quia omnis motus qui incipit a determinata parte terminatur ad determinatam partem ergo si si motus celi inciperet a determinata parte terminaretur ad terminatam partem et sic esset finitus. primum est falsum cum sit eternus. Respondetur ad primum quod eclipsim fieri raro potest intelligi dupliciter. uno modo in ordine ad tempus alio modo in ordine ad causam primo modo conceditur quod eclipsis sit raro. sed ex illo non sequitur quod fiat a casu modo negat quod fiat raro imo semper et necessario cum est eius causa videlicet interpositio terre inter solem et lunam et tunc est eclipsis. Et ad confirmationem dicitur quod casualiter

in istis inferioribus non reperitur merito causarum supercelestium et uniuersalium sed merito causarum particularium his inferioribus existentium. Ad secundum dubium dicitur quod natura semper facit quod melius est ipsa irregulariter operante et cum debita dispositione instrumentorum et materie quod non est dum producit monstrum. Nam quod producit monstrum non est ex defectu nature in se sed ex indispotione instrumentorum aut materie. Ad tertium dicitur quod non est circulatio quia prius et demonstratio ne quia et a signo ex motu celi Aristoteles arguit nobilitatem partium eius hic uero demonstratione propter quid et a causa ex nobilitate partium celi arguit nobilitatem sui motus et sic non est circulatio cum illi processus sint in diuersis generibus demonstrationum. Ad quartum cum dicitur quod omnis motus qui incipit a parte determinata terminatur ad partem determinatam responderetur quod illud est uerum uniuersaliter de motu acquisitiuo quo continue maior perfectio acquiritur ut est calefactio aut infrigidatio et cetera: sed non est uniuersaliter uerum de motu non acquisitiuo sed conseruatiuo ut est motus celi per quem celum et intelligentie non acquirit nouam perfectionem sed in perfectione habita conseruantur.

Sextum capitulum primi tractatus secundi libri de celo et mundo in quo ostenditur motum primi celi esse irregularem et cetera.

Et motu aut ipsi quia regularis est et non irregularis deinceps utique dictis erit pertransire. Dico autem hoc de primo celo et de prima latatione in his enim que de subter plures latationes conueniunt in unum.

Istud est sextum et ultimum capitulum huius tractatus in quo postquam Aristoteles in precedenti capitulo declarauit causam motus celi ad ante nunc in hoc capitulo ostendit motum celi esse uniuersalem et equalem et tria facit primo premitit intentionem secundo probat intentionem et tertio concludit seu epilogat ibi secunda si enim irregularis: ibi tertia: quod quidem igitur: De prima dicit quod intendit deinceps pertractare de motu celi quod est irregularis et subdit quod per celum intelligit primum orbem. Unde intendit ostendere quod motus eius qui est primus est regularis et non intelligit de speris inferioribus planetarum quia videtur moueri disordinatim cum aliquando appropinquantur et aliquando elongentur a nobis et innuit causam talis diuersitatis dicens quod causa est quia tales sperie mouentur pluribus motibus simul qui coniunguntur in unum finem. scilicet in mouendo planetam ut dicit commentator. Intelligendum secundum Auerroem commento xxxv. quod causa quare planete uidentur appropinquare nobis aliquando remouere aliquando

Liber

regredi & aliqui p̄gredi s̄m Az. est qz orbes plane-
tarū s̄l mouent̄ plurib⁹ motibus. s. motu diurno ab
oriēte i occidētē & motu pp̄rio ab occidētē i oriē-
tē qui oēs motus p̄gregant̄ in mouēdo stellā. In-
telligendū 2° s̄m Auer. qz ex sermōe az. p̄z qz cā ap-
parentie diuersitatis i motib⁹ planetarū nō s̄nt ecen-
trici vel epicycli vt est opio astrologorū & tūc cōmen-
tator discredēdo multis rōibus nūq̄ pbare qz nō
dant̄ eccentrici seu epicycli q̄ ob breuitatē dimittit̄ &
subdit qz si deus sibi vitā plōgauerit s̄tū debet i astro-
logia que erat tpe Az. q̄ nō videt̄ pbice repugnare.

**Si enim irregulariter mouebit̄. māi-
festum qz intensio erit & uirtus remis-
sio omnis. n. irregularis latio & r̄mis-
sioez habet intensiōem & uirtutem.**

Tūc exequit̄ probādo intentū. s. qz mot⁹ p̄imi ce-
li s̄t regularis & q̄tuor fac̄ s̄m qz q̄tuor rōes addu-
cit̄ ibi fa: ad huc qm̄: ibi tertia: & eni: ibi q̄rta: ad huc
ā: p̄ria in duas qz p̄imo fac̄ rōnem & p̄bat 2° de
struit̄ p̄ns ibi: virt⁹ aut̄: De p̄ria arguit̄ sic. si celum
moueret̄ irregularit̄ sequeret̄ qz i eius motu haberz
intensiōem & remissiōem s̄t uirtutē in velocitando vel
retardando motū suū p̄ns est impossibīle vt p̄bat & t̄z
p̄ria qz ois irregularitas mot⁹ est pp̄ causas dictas
s. ex uirtute addita vel diminuta ipsi mobili.

**Uirtus autem est aut unō fertur aut
quo ad circa mediū puta forte his
quidem qui s̄m naturam quo ferun-
tur. his autē quam p̄ter. naturam
unde p̄iectis autē circa mediū circu-
lationis autē non est neqz unde neqz
quo neqz mediū: neqz enī p̄ncipi-
um: neqz finis: neqz mediū ipsius
ē simpliciter tēpore enī sempiterna
& longitudine simul ducta & infrangi-
bilis. Quare si non uirtus ipsius la-
tidis neqz irregularitas erit. Irregu-
laritas enī sit propter remissiōem
& intensiōem.**

¶ Nūc d̄struit̄ p̄ns & p̄bat qz i motu celi nō ē itēso
vel remissiō pp̄ uirtutē additā vel dinutā & arguit̄ sic
ois itēso vel remissiō mot⁹ aut̄ ē i p̄ncipio motus
aut̄ i medio aut̄ in fine s̄z i motu celi nō p̄t̄ eē itēso
vel remissiō aliquorū istorū modorū. g. t̄c. maior no-
tā discurrendo p̄ motus qz mot⁹ nālis est velocior
i fine & motus p̄iectorū est velocior i medio & mot⁹
alius uolent⁹ est velocior in p̄ncipio minor p̄z qz
motus circularis celi nō h̄z p̄ncipiū neqz mediū
neqz finē cū sit eternus & factus sup̄ linea circulari

que nō h̄z p̄ncipiū neqz finē q̄re b̄n sequit̄ qz in mo-
tu celi n̄ est irregularitas neqz difformitas. ¶ Intel-
ligendū s̄m Auer. qz impossibīle est intensiōem & remis-
siōem i regularitatē seu difformitatē reperiri i motu
p̄imi celi & cā est qz diuersitas i motu est pp̄ diuer-
sitatē ipsius mobilis qz. s. mobile aliter se habeat in
p̄ncipio mot⁹ q̄ in medio aut̄ fine. h. aut̄ nō p̄t̄ cō-
petere p̄rio celo. ¶ Intelligendū 2° qz aliq̄ velocius
mouent̄ i p̄ncipio vt mota uolent⁹ qz uirtus uolen-
tāris est fortior i p̄ncipio cū postea debilitet̄ aliqua
mouent̄ velocius i fine vt mota nālis & hoc est vt di-
cit̄ cōmtator pp̄ maximū desiderūz attingendi t̄mi-
nū quedā velocius mouent̄ in medio vt. p̄iecta sed
alia trāslatio dicit̄ vt. alia que in medio veloci⁹ mo-
uent̄ qz calefiūt & uigoran̄ in fine aut̄ mouent̄ tardi-
us cum tūc resoluat̄ calor & sp̄s & fiat debilitas ex
motu superfluo.

**Adhuc quoniam omne quod moue-
tur ab aliquo mouet̄ necesse irregu-
laritatem fieri motus: aut. Propter
mouens aut propter motum aut p̄-
pter ambo: siue enim mouens nō ea-
dez uirtute moueat siue motum alte-
ratur & nō permaneat idem siue am-
bo trāsmutētur nihil p̄hibet irregu-
lariter moueri quod mouetur. Nihil
autē horū circa celum fieri possibi-
le. Quod q̄ dem mouet̄ ostensum est
qz p̄imum & simplex & ingenitum &
icorruptibile & totaliter intrāsmuta-
bile mouens āt multo magis irratio-
nabile esse tale p̄imū. n. p̄imi & sim-
plex simplicis & incorruptibile & igeni-
tum incorruptibilē & ingēiti motuūz
qm̄ igit̄ qd̄ mouet̄ non trāsmutat̄
corp⁹ existens neqz utiqz mouet̄ trāsl-
mutabit̄ incorruptibile existens quā
& lationem impossibīle irregularem.**

¶ Pōit̄ s̄z rōes & arguit̄ sic ois irregularitas mo-
tus aut̄ accidit̄ pp̄ diuersitatē factā i mouēte cū oē qz
mouet̄ moueat̄ ab alio. v̄j. p̄hico. aut̄ accidit̄ pp̄ di-
uersitatē factā i mobili aut̄ pp̄ v̄z s̄z i celo quātūz
ad ei⁹ motū nullo mō p̄t̄ esse diuersitas nec ex p̄e
mouent̄ nec mobilis. g. p̄positū maior notā nā ali-
q̄n accidit̄ i motu aliquo qz mouēs aliq̄d mobile n̄
eadē uirtute mouet̄ vna vice q̄ alia s̄l̄r accidit̄ qz mo-
bile aliē & aliē est dispositū vna vice q̄ alia stāte mo-
tore vniformi aliq̄n autem diuersificat̄ āt ābo miorēz

Secundus

aut declarat **Az.** in lra quo ad vtrāqz partem 7 pzi mo qd ex pte mobilis nō possit esse diuersitas i motu celi 7 arguit sic celum est oīno intransmutabile 7 inalterabile simplex ingenitū 7 incorruptibile ergo dicta pars vera. pna nota 7 aīs patet ex dictis pzo huius. Deinde pbat qd talis diuersitas nō possit eē ex parte mouētis 7 hoc duplr pzo sic si corpus celeste quia simplex incorruptibile 7 inalterabile nullo mō potest trāsmutari vt dictū est multo magis nec motor ipsi poterit diuersificari in motione qz talis motor ē multo simplicior ipso corpe celesti ex eo qd simplicis corpis o3 eē simplex motor 7 incorruptibil motū icorruptibil motor 7 motor i his o3 excedere motū qz mouens est pstantius moto sic agēs passo 2. idē probat sic si celū qd est ens corporū sit intrā mutabile 7 in alterabile multo magis 7 ipsū mouēs cū mouens sit in corpore 7 rō est qz corpe fm qd huius magis deberet trāsmutabilitas 7 alteratio qd enti in corporeo. Unde. vj. phic. dicit qd oē qd mouetur est corpus qm indiuisibile non pōt moueri 7 tunc cōcludit dicens qd manifestū est qd est ipossibile motū celi esse irregularē. ¶ Intelligendū ēz Auer. cōm. xxxvj. qd ista demonstratio est firmior alijs ad probandū motū celi esse irregularē qz fundat super ppositiones firmissimas quarū vna ē qd oīs diuersitas que accidit in motibus naturaliter est ppter diuersitatē pportionis potentie motoris ad potentia rei mote. vnde quanto pportio erit maior tāto motus est velocior 7 quanto minor tanto tardior quaf si idē motū moueatur ab aliquo motor aliqñ velocius 7 aliquando tardius oportet qd illō accidat ppter diuersitatem pportionis que est inter motorē 7 motū. ¶ Intelligendū ē vt p3 octauo phic. qd motores corpe celestii sunt imutabile qz sūt fore. abstracte a materia 7 sūt oē motū super celeste quod est motū a tali motore est oīo intransmutabile ideo sequit qd in motu celi nullo mō pōt accidere difformitas in velocitate 7 tarditate cū talis diuersitas accidat aut propter variationem mouētis aut moti. Et enim si fiat irregulariter aut tota trāsmutatur 7 quandoqz quidem sit velocior: quandoqz autē tardior iterum aut partes ipsius partes quidē ipsius qd non sunt irregulares manifestum. iam enim utiqz facta fuissz distātia astrorum in infinito tempore. hoc quidem velocius moto: hoc autem tardius. Non uidetur autēz nihū habens aliter elongationibus. ¶ Adducit tertiam rōnem 7 duo facit quia. primo pbat qd motus celi quantum ad motū partū celi nō est irregularis 7 probat ipsū nō esse irregularē quan

tū ad circulationē totius ibi: sed 7 nāqz: De pzia arguit sic si motus celi esset irregularis aut eēt f3 totā trāsmutationē totius ita qd aliqñ totū celū moueret velocius 7 aliqñ tardius aut fm eius ptes ita qd vna pars celi moueret velocius 7 alia tardē f3 neutro mō pōt dici ergo 7c. 7 qd nō 2. modo arguit sic qz si partes celi puta astra difformiter mouerent se queref qd in tempore infinito pterito inter vnū astry 7 reliquū fuisset facta longe maior distātia qd prius fuerit pns est falsum 7 p sensū 7 pna t3 qz quando sunt duo mobilia vnū velocius motum alio o3 qd distent continue magis 7 magis vbi versus eadēz differentia ppositionis moueat

Sed 7 neqz totam. accidit trāsmutari remissio enim uniuscuiusqz sit ppter impotentiam. impotentia autē preter naturam.

Nūc probat qd motus celi nō possit eē difformis quātū ad motū totū 7 arguit sic si celū possz remitti in motu suo sequerē qd in celo posset repiri remissio sue potētie i mouēdo pns ē ipossibile qz oīs fmissio potētie i aliq est pter nām mō in celo nulla ē pter nālitās cū sit corpe simplex nō habēs prietatē 7 pna tenet qz remissio vnuscuiusqz opatōis sit ppter ipotentia eius i quo ē **Az.** g. duo facit qz p. pōnt hāc rōem 2. declarat quō oīs remissio potētie ē preter naturam ex quo cōcludit intentum ibi: fa 7 eni: De pzia facit qd dictū est.

Etenim in. animalibus impotentie omnes preter naturam sunt puta se nectus 7 decrementum. Tota enim consistentia animalium forte ex talibus constat que differunt pprijs locis nulla enim partium ipsius habet eam que ipsius regionem. Si igitur in primis non est. quod preter naturam simplicia enim 7 immixta 7 i pzia regione 7 nihil ipsis contrariuz neqz utiqz impotentia erit. quare neqz remissio neqz intensio si. n. intensio 7 remissio:

¶ Declarat qd impotentia existens i aliquo ē pter naturā dicens qd illud patet i animalibz in quibus dīmunitiones potenciarum vt senect 7 decremū sūt in eis pter nām 7 preparantes ad corruptionem 7 cā est quia alia sunt consistentia ex partibz contrarijs vt sunt quattuor elementa que continue se alterāt vnū contra naturam alius ad corruptōes mixti 7 etiā quia elementa nō sunt in proprijs locis ideo

Liber

appetunt alibi esse quam sunt ex quo al' tandem de-
uenit ad remissionem in potentie & corruptionem & ex
hoc postea cōcludit q̄ quia in celo n̄ est p̄ternatu-
ralitas cū sit corpus simplex cuius omnes partes
sunt in proprio loco nec sunt contraria ideo ei non
potest accidere in potentia nec remissio potentie nec
intensio & per consequens nec velocitatio. nec tar-
datio motus. **Intelligendū** s̄m Auer. cō. xxxvij. q̄
A2. per totā transmutationem celi intelligit motū
diurnum & per partes intelligit motus stellarum si-
xarum q̄ nō habent motū partem distinctū
a motu vel in quo mouentur ad motum octauae:
s̄pere cū sint in ea fixe nec habeant pprios orbes.
Intelligendū secundo q̄ vt innuit A2. i. littera cau-
sa senectutis & diminutionis potentie in animalī ē
duplex. Una quia componitur ex cōtraijs que se
alterant & corrumpunt. Alia est quia illa contraria
non sunt in suis locis pprijs ad que appetunt mo-
ueri & per consequens appetunt ipsius mixti corru-
ptionem hec autem nō reperiunt in celo quare &c.
**Adhuc autem & irrationabile infini-
to tempore potens esse mouēs & rur-
sus alio infinito impotens. Nihil. n.
uidetur existens infinito tēpore pre-
ter naturam impotentia autem pre-
ter naturam.**

Nunc probat per quartam rationem motum
celi esse regularem quo sciendum q̄ in celo reperiri
irregularitatem motus. Potest imaginari triplici-
ter. Uno modo q̄ semper motus eius pcedat velo-
citando & intendendo secundo mō q̄ s̄per pcedat
remittendo Tertio modo quod aliquando veloci-
tando & aliquando tradendo & hoc tripliciter po-
test intelligi. Uno mō q̄ toto tēpore infinito preteri-
to fuerit motus eius pcedens remittēdo & i futuro
pcedat intendendo 2° mō ecōtra 3° mō q̄ vicissim fiat
intensio & remissio ita q̄ aliquādo intendat & aliq̄n̄ re-
mittat tria ergo facit A2. q̄ primo ostēdit q̄ mot^o
celi nō possit esse irregularis tertio mō s̄m primum
aut s̄m mēbrū illius secūdo q̄ nec p̄rio nec secundo
modo principali 3° ostēdit q̄ illud nō possit eē quā-
tū ad tertiu mēbrū tertij modi principalis ibi fa-
sed adhuc neq̄ ibi tertia: reliquū itaq̄ dicere: Pri-
ma in duas s̄m q̄ illud per duas rōnes probat. ibi
secunda: neq̄ equali: De prima vult probare istā cō-
clusionē. Impossibile est i celo reperiri irregularita-
tem motus hoc modo videlicet quod. Remissus
fuerit toto tempore preterito & intenderetur toto
tempore futuro vel e contra. & arguit sic. dato
opposito sequeretur q̄ aliquid preter naturam fuisset
aliquo tempore infinito & eterno consequens est
impossibile quia nullum violentum potest esse per-
petuum & consequentia tenet quia si toto. tempore

preterito fuisset. Remissio motus tunc fuisset in
potentia quoniam causa remissionis motus est in
potentia & debilitatio potentie mō ois remissio po-
tentie est preter natura

**Neque equali tempore preter natu-
ram & secundum naturam neq̄ tota-
liter potens & impotens. necesse autē
si remittitur motus infinito remitti.
tempore.**

Probat idem secundo sic. dato opposito cōclusiōis
sequeretur q̄ illud qd̄ est preter naturā esset equale
ei quod est secundum naturam & in equali tempore
consequens est fallum & consequentia tenet quia per
toto tempore preterito fuit remissio motus celi &
per consequens in potentia & preter naturaliter & i o
to tempore futuro erit intensio & sic naturaliter mo-
do vnum infinitum non est maius alio vt preter ter-
tio phisicorum eodem modo possit fieri e conuerso

Intelligendum secundū. Auer. cōmto. xxxviii.
q̄ ponentibus irregularitatem mot^o celi modo di-
cto scilicet q̄ toto tempore preterito fuerit ibi remis-
sio & intensio in futuro vel e conuerso sequuntur duo
impossibilia. Primum est quod tangit A2. in litte-
ra scilicet q̄ tempus dispositionis preter naturam
sit equale tempore dispositionis secundum naturā
quod est contra sensum. Secundum est qd̄ idem ac-
tus possit vigorari & debilitari tēpore infinito & hoc
est impossibile quia vt probatum fuit. impossibile.
est duas potentias contrarias simul esse in eodem
tempore infinito preterito vel futuro & q̄ aliqua po-
tentia reperiat in aliquo tempore infinito preteri-
to quin etiam reperiat in eodem tempore i infini-
to futuro & e contra huius tamē oppositū sequitur
isto dato.

**Sed adhuc neq̄ intendit semper aut
iterum remitti possibile. Infinitus
enim utiq̄ erit & indeterminatus mo-
tus. omne autem dicimus ex aliquo
in aliquid esse & determinatus**

Nunc Aristoteles probat qd̄ motus celi nō pos-
sit esse irregularis ita qd̄ semper intendatur aut s̄
per remittatur & duo facit sicut dupliciter probat.
ibi: adhuc autem: De prima arguit sic si illud non
esset verum sequeretur qd̄ motus celi possit esse in-
finitus & indeterminatus in velocitate & tarditate
consequens est fallum: quia omnis motus & actus
cuiuslibet agentis debet esse finitus & terminatus
cum fiat ex aliquo. terminato in aliquod termina-
tum & consequentia tenet quia siue semper augmen-
tare ur siue semper remitteretur motus celi in in-
finitum augetur vel diminueretur &. Sic esset in-
finitus.

Secundus

Ahuc autem si quis accipiat esse ali quod tempus minimum. cuius non contingit in minori moueri celum. si cut enim neq; citharizare. neq; ire in quocumq; tempore possibile nō uti q; erit sed est uniuscuiusq; actus de terminatum minimum tēpus ad nō excedere sic neq; moueri celū in quo cumq; tēpore possibile si igitur. hoc uerum nō utiq; erit semper intensio lationis si autem non intensio neq; remissio similiter enim ambo 7 alter

Probat per secundam rationem 7 duo facit pri mo hoc secundo remouet dubium ibi si quidem ea dem: de prima dicit q; si cōtingat accipere aliquod tempus minimum sic q; in minori tempore nō pos sit celū moueri sicut est de omnibus alijs actibus entium. Verbi gratia de actu citharizandi quem nō est possibile fieri in quantūcūq; paruo tempore vel quantūcūq; magno sed indeterminato 7 similiter est de ambulare 7 de alijs actibus ita q; uniuscuius q; actus est terminatus minori tempore qd tempus nō exceditur ab illo actu nec eōtra. sic q; nō est pos sibile celū moueri quocūq; tēpore minimo sed deter minatū tunc sequitur q; nō est possibile motū celi p cedere semper intendendo aut semper remittendo quia qua ratione nō potest procedere in infinitum. intendendo nec etiā remittendo. similiter nec ē pos sibile ambo fieri in tempore infinito sicut nec alter tantū vt hitum est

Si quidem eadem intenditur ueloci tate aut maiori 7 infinito tempore.

Remouet dubium quia posset aliquis dicere vi detur q; ratio statim dicta nō valeat quia dicit Azz q; si motus celi in infinitū videretur vel remitteret q; esset infinitum sic q; decederetur q; totūq; tempo re minimo. Istud nō videtur necessariū qz poss; au geri ad partes uelocitatis minores 7 minores in in finitū. ad qd respondet Azz. q; debet intelligi ipsuz intēdi in uelocitate per additionē partūz uelocita tis equalium primis datis vel maiorū. nā ex tali ad ditione causatur infinitū in actu: ex additiōe aut ve locitatis primomō nō fieret augmentatio in infini tum. Intellegendum fm Auer. cōm. 3. q; est im possibile motū celi augmētare motū suū in velo citate vel tarditate per tēpus infinitū 7 causa est qz dato opposito sequeretur q; motus celi nō esset ve re finitus 7 determinatus in uelocitate vel tardita te p̄is est falsum quia omnis motus naturalis est determinata uelocitatis. Pro quo scienduz q; mo

tus naturales possunt dici terminari dupliciter. Uno modo ex parte terminozū motus vt. si motus fiat de loco terminato ad locum terminatū alio modo ex parte uelocitatis motus terminate terminatio p̄ momodo solū debetur motibus rectis sed termina tio secūdo mō proprie debetur motibus circulari bus qui sunt determinate uelocitatis 7 nō termina tur primo mō cū non fiant a loco determinato ad lo cū determinatū. Causa autem quare omnis motus cir ularis est determinatus in uelocitate 7 tardita te est quia omnis huiusmodi motus habet motūz terminatū in uirtute mouendi: Unde si esset dare motū infinite uelocitatis oporteret dari mouens si limitate potentie sed infinite qd est impossibile sed de hoc uidebitur in dubio.

Relinquitur itaq; dicere uicissim esse motuz ad uelocius 7 tardius. hoc autem penitus irrationabile 7 fictio ni simile: Ahuc autem 7 non latere in his rationabilius sensibili era eni iuxta inuicem posita

Nunc probat q; motus celi nō pōt d'ci irregularis ppter hoc q; uicissim intendatur 7 remittatur 7 dic q; ponere hō ē fictio quedā 7 contradicit sensui nā si illo modo fieret maxie appareret sensui quia op posita iuxta se posita sensui clari patessunt. Intel ligendum secundum Auer. cōm. quarto q; impo sibile est motuz celi uicissim intēdi 7 remitti 7 cau sa est quia huiusmodi uarietas i motibus 7 actib; rerum non reperitur in rebus que sunt facili p̄mu rationis pp desiderium ipsarum ad diuersa vt patz in animalibus agentibus per imaginationem 7 de siderium modo impossibile est talem permutationēz reperi in celo: Unde causa diue. sitatis imaginatio nis 7 desiderij in rebus non est nisi ab extrinseco vt in an mali quod diuersificatur in desiderio 7 in ve locitate 7 tarditate sui motus propter obiectum ex trinsecum mouens a quo diuersimode immutatur 7 patitur. Celum autem cuz non cōtineatur nec pa tiatur ab aliquo extrinseco necesse est vt eius ima ginatis 7 desiderium non diuersificetur 7 per conse quens neq; motus eius uelocitabitur aut retarda bitur.

Quod quidē igitur 7 unum 7 solum est celum: 7 istud ingenitum 7 sempiternum. adhuc autem motum regulariter in tantum nobis dictum sit.

Epilogat dicens q; unum solum est totum celuz 7 ingenitum 7 incorruptibile 7 sempiternum 7 mo tum regulariter in tantum sit dictum a nobis In telligendum secundum Auer. q; Azz. hic inuit qua tuor: propositiones prima est q; celum totuz est unū

Liber

Solū. Secunda ppō est q̄ celū est in generabile et in corruptibile: terra ppōsitio est q̄ motus celi est eternus quarta ppō est q̄ motus celi est irregularis. in nūit aut̄ has ppōsitiōes quia cognitio horū ac cōditiū cum sint essentialia ipsi celo est valde vtilis i cognitione subē ipsius et sui motoris. Et subdit q̄ ex illis sequuntur duo. Prīmū est q̄ motor celi est necessarius separatus a materia s̄m est q̄ celus nō est cōpositū ex materia et forma. Circa dictum p̄mentatoris dubitatur vtrū aliquis motor super celestis sit i finite virtutis intēsiue et arguitur q̄ nō per rōnes cōmentatoris quarum aliq̄e probant q̄ nō oēs sunt huiusmodi. et aliq̄e q̄ nullū. Prima ratio est hec dato q̄ motores celestes essent infinite potentie tūc sequeretur q̄ non distingueretur s̄m esse nec s̄z potentiam nō s̄m esse quia quilibet eorum est infinite durationis nec s̄m potentiam ex quo quilibet est in finite potentie p̄ns tamen est falsū quia ex distinctiōne motorū celestium arguimus distinctiōne motuum eorum dē et contra. Secunda ratio est quia dato illo. tunc inter mouens et motum nulla esset proportio cū infiniti ad finitū non sit aliqua proportio p̄ns ē falsum quia omnis motus est a certa proportione mouentis ad motum. Tertia ratio est hec: quia tūc destrueretur multitudo intelligentiarū quia si vna esset infinite potentie posset oēs orbes mouere. Ne mouentur et sic alie superfluerent p̄ns est falsū et cōtra oēs. Quarta ratio est hec quia tūc fieret motus in instanti cum infiniti ad finitū sit infinitus excessus et sicut se habet potentia finita ad tempus finitū sic infinita ad instans sed potentia finita mouet i tempore finitū ergo infinita mouebit instanti. Quinta ratio est hec quia tunc dato qd̄ celo adderetur aliqua magnitudo vt aliqua stella adhuc intelligentia posset ipsū moueri ex quo esset infinite potentie p̄ns est falsū et cōtra. infra quia tūc destrueretur proportio mouentis ad suū mobile qua destructa non posset mouere. et ex his cōcludit cōmentator qd̄ motores orbium celestium qz sunt subē separate a materia sunt aliquo mō infinite potentie ad mouendū quia s̄m durationem cū eterno tempore moueant sunt t̄m finite potentie intensiue ideo mouent solū finita velocitate et sic s̄m cōmentatorem prima intelligentia que est deus est solum finitū vigoris intensiue. Oppositum tamen alij ponunt dicentes d̄um esse infinitū vigoris licet quelibet alia intelligentia sit finite potentie et vna maioris altera. Verum tamen horum quidam preter deum attribuunt p̄mo orbi vnam intelligentiam ipsū mouentem q̄ re finita velocitate mouetur ex quo talis intelligentia finite potentie: Alij vero dicunt deum illum orbem im̄ mediate mouere non concurrente alio motore. et non quantūcūqz velociter posset cum posset velocius sed quam velociter sibi placet cū sit agēs p̄ voluntatē que libera est et ex isto fundamento facilius soluerentur rationes. cōmentatoris.

Primum capitulum secundi tractatus secūdi libri de celo et mundo in quo inquiritur de natura stellarum.

Euocatis autē astris cōsequēs utiqz erit dicere ex quibus constant et in quibus figuris et qui motus eorum

Iste est secūdus tractatus huius secūdi in quo postq̄ Az. determinauit de celo quaneum ad eius totalitatem: nunc determinat de p̄cipalibus partibus ipsius v3 de astris et cōinet sex capitula in primo determinat de materia stellarum in secundo de motu ipsarum: in tertio ostendit qd̄ stelle in earū motu nō causāt sonum. in quarto ponit ordinem stellarum: in quinto determinat de figura ipsarum in sexta mouet duas questiones et soluit ibi secūdū capitulū: quoniam autem videntur: ibi tertium: māifestum aut̄ ex his: ibi quartum: de ordine autem ipsarum: ibi quintum. figuram autem: ibi sextum: duabus at̄ dubitationibus: In primo caplo. tria facit primo ponit intentū secūdo exequit tertio remouet quedā dubia. ibi secunda: rationabilissimū autem: ibi tertia: calor aut̄ ab ipsis: De prima dicit p̄ de partibus celi vocatis astris ex quibus cōstat celum restat dicere cōter ex quibus ipsa cōstat et que sit eorum nā et de figuris eorum et de moribus eorum

Rationabilissimum autē et dictis cōsequens nobis unumq̄d̄qz astrozum facere ex eodē corpore in quo existit lationem habens.

Nunc Az. exequit intentum et duo facit qz p̄mo ponit p̄clusionē quā intendit et p̄bat ibi: qm̄ dicebam: de p̄ia ponit istā p̄clusionē rōnabile ē ponē astra esse d̄ essentia celi et eiusdē nature cū eo.

Quoniam dicebam aliquid esse qd̄ circumferri natum est:

Probat cōclusionē p̄ duas rōnes ibi fa: sic enim de p̄ia arguit sic illa sūt eiusdē nature q̄ habēt eundē motū naturalē sed celū et astra sūt huiusmodi ḡ et maior nota ex habitis in p̄io caplo tertio et minor p̄z qz astra circumuoluuntur vno motu simul cūz orbe in quo sunt.

Sicut. n. ignea dicentes eē p̄pter hoc dicunt qz quod sursum corpus ignē esse dicunt ut rōnabile existens unū quod cōstare ex his in quibus unum quodqz est similiter et nos dicimus.

Secundo arguit sic rōe sūpra ex testimonio antiquorum et dicit qd̄ sicut antiqui erant dicentes qd̄ sicut corpus celeste ē nature ignee eo qd̄ est maxie sursum

Secundus

7 etiā ex eo q̄ stelle sunt de natura ignis ex quibus ipsū celū cōstat tanquā ex principalibus partibus

Ita a simili dicamus q̄ celū 7 stelle sunt eiusdem motus 7 hoc q̄ sunt eiusdem nature. Intelligendum fm Auer. cōm. xli. q̄ nos o3 opinari q̄ subā stellaz non est grauis neq̄ leuis q̄ vt declaratur est in prio corpore quod circulariter mouet naturaliter nō ē graue nec leue 7 notanter dicit naturaliter q̄ ignis qui est corpus leue mouet circulariter in sphaera sua non tamen naturaliter sed p̄ter naturā. Intelligendū 2° q̄ corpus celeste cuius stelle sunt partes nō ē possibile cōprehendi per sensū nisi quadā coniectura 7 intuitu rōis vñ ratio faciens nos cōprehenderetale corpus est quia videmus stellas moueri circulariter cotidie circa terrā quod nō possent fieri per ipsas stellas soluz ideo o3 q̄ sit aliquod corpus i stelle sunt existentes 7 ad cuius motum mouetur stelle circulariter naturaliter 7 tale est celum. quod cum non sit graue nec leue vt fuit ostensum superius a fortiori nec stelle sunt graues aut leues cuz sint ei⁹ partes nobiliores 7 principaliores.

Calor autem ab ipsis 7 lumē generatur attrito aere ab illorum latione.

Tunc Auz. remouet quāsdā dubitatiōes 7 duo facit. Primo hoc 2° epilogat ibi: quod quidē igitur prima in tres sicut tres dubitatiōes remouet ibi secunda: eorū autē que ibi tertia: 7 hoc maxime: prima in duas q̄ primo remouet primā dubitatiōem 2° solutiōem declarat ibi. natus est. n. de pria remouet istā dubitatiōem q̄ posset aliquis dicere. dictū est q̄ stelle sunt de natura celi 7 q̄ celum neq̄ est graue neq̄ leue. Sz 3° arguit sic stelle 7 celū calefaciūt ista inferiora q̄ sūt de nā ignis p̄ns videt nota q̄ sic ista est vera ois ignis calefacit ita videt. q̄ eius p̄uersa sit p̄tra. s. q̄ oē calefaciēs est ignis vel nature ignee sicut stelle sūt lūinosae ergo 7c p̄ p̄ria q̄ sic ois ianis est lūinosus ita oē lūinosū est ignis vel igneū Ad hoc r̄ndet Auz. dicens q̄ dato q̄ celestia calefaciant ista inferiora nō tñ sequit q̄ sunt nature ignee q̄ nō calefaciūt mediāte caliditate sz mediāte lumie 7 motu ex q̄ motu aer p̄fricat 7 p̄ p̄ns calefit

Itatus est. n. motus ignire 7 ligna 7 lapides 7 ferrum: rationabilius igit propinquius. autem are: uelnd 7 in latis sagittis. he ipse. n. igniuntur sic ut liquecant plumbee.

Tunc declarat solutiōem 7 duo facit primo. hoc secundo infert quedam ibi. 7 quoniam igniuntur. o prima p̄ declaratione solutiōis intendit probare q̄ aer nos circūdans est maxime aptus calefieri 7 igniri mediāte motu 7 lumine super celestiu 7 arguit sic motus 7 confricatio h3 calefacere 7 ignire ligna ferz 7 huiusmodi ergo sequit q̄ multo magis

aerem consequentia tenet quia rationabilius videtur hoc de aere cum sit multum aptus calefieri: q̄a p̄pinquius nature ignis 7 aūs patet in exemplis multis notis experientia vt puta de sagita in cuius extremitate positum est plumbū que proiecta tātūz calefit q̄ plumbū liquecit: similiter patet de calibe 7 lapide quibus ad inuicem fortiter percussis generatur ignis.

Et qm̄ igniuntur iste necesse 7 eum q̄ in circuitu ipsaz. aerem hoc ipsum pati. he quidem ipse incalescunt p̄pter in aere ferri qui propter plagaz motus sit ignis:

Infert duo corollaria primum est q̄ cū talia igniantur oportet necessario q̄ aer circūstans talia sit ignitus cum sit corpus aptum ad ignitiōem secūdū est q̄ tales sagitte sit mote per aerem igniuntur propter hoc q̄ mouentur i aere qui ignitur propter confricationem 7 diuisionē factā in ipso ab illis sagittis Eorum autem que sursum unumq̄d q̄ in sphaera fertur. ut ipse quidem nō igniantur: aerem autem sub circularis corporis sphaera existentem necesse est lata illa incalescere

Tunc remouet secūdā dubitatiōem dictū est enī q̄ mediāte confirmatione causatur caliditas i istis inferioribus diceret aliquis que est causa q̄ hoc nō accidit i speris celestibus intermedijs que sunt propinquiores speris superioribus 7 soli scilicet q̄d calefiunt per motum 7 lumē. R̄ndet q̄d illō nō accidit q̄ ille ipere nō sūt apte calefieri cū celestia non sint susceptibilia pegrinarum impressiōum.

Et hoc maxime qui sol extat infixus propter quod approximante ipso 7 oriente 7 super nos existente generatur calor.

Remouet tertā dubitatiōem. dictum ē n. q̄d ex motu speraz. sequit calefactio in aere. q̄reret aliq̄s ex cuius spe motu maxie sequit aeris calefactio r̄ndet Auz. q̄d illō magis accidit ex motu spere cui sol ē infix⁹ q̄d p̄z ad sensū q̄ cū sol magis nobis appropiatur tūc caliditas magis intendit q̄d nō sic apparet ex ortu 7 appropinq̄tione aliorum planetarum Quod q̄ dem igitur neq̄ ignea sunt neq̄ in igne feruntur: tantum nobis dictum sit de ipsis

Epilogat dicens q̄d corpora celestia nō sūt de natura ignis dato q̄d habeant calefacere hec inferiora. de isto sit tātū dictū a nobis. Intelligendū sz

Libet

Auer. cōm. xlii. q̄ exēplū. Az. b̄ sagitta q̄ calefac̄ ae
rē n̄ ē oīo sile et quod dicit de astris qm̄ astra suo mo
tu calefaciūt aerē sed nō calefiūt. sagitta autē inota
calefacit aerē 7 cū hoc ipsa calefit ab aere calefacto
hoc tū nō obstat demonstrationi Az. Intelligē
dū secundo qd̄ cū dicit qd̄ stelle nō igniunt hoc h̄z
intelligi de stellis remotis a natura aeris q̄ nec sūt
graves nec leues non autē de stellis p̄p̄inquis natu
re aeris. vt sunt stelle cadentes. quia ille bene igniunt
tur. Intelligendū tertio qd̄ Az. per approp̄iqua
tionem solis 7 planetarum nō intelligit minores di
stantiā s̄m̄ minore portione dyametri mundi. quia
sic semper equaliter distant s̄m̄ eū sed intelligit. ma
iore approp̄iquationē ad zenith capitis nostri tūc
n. sol magis calefacit. p̄sone qz anguli radioz sunt
recti modo radij recti sunt fortiores q̄ cadentes nō
pp̄ndiculariter s̄o quia sunt magis vnti 7 virtus
vnta est fortior q̄ dispersa 7 qd̄ sol 7 super celestia
per lumen calefaciunt apparet 7 duabus euidētis
p̄ma quia in locis in quibus est priuatio luminis
vt in vmbra est remissior caliditas q̄ in loco illumi
nato. s̄a quia ex reflexione radioz facta a speculo
concauo cātur ignis. De motu autē quō calefacit
in dubio apparebit. Dubitatur de mō s̄m̄ quem
co:poza supercelestia calefaciunt hec iseriosa medi
ante lumine 7 motu. Dicunt quidam qd̄ qz lumen
est qualitas perfectissima ideo est p̄duciuum qua
litas perfectioris de primis illa autē est caliditas
7 ex p̄nti est productiuum corporis perfectioris in
ter elementa 7 illud est ignis. Lōmentator autē vi
detur velle qd̄ lumen ē perfectio p̄ma calidorum
7 caliditas perfectio secunda mō cū quis habet per
fectionem p̄ma per illā potest exire in secundā p
fectionē 7 eodē modo dicit de motu quod ē p̄fectio
7 vigoratio caliditatis sicut quies frigiditatis Alij
tam v̄ant alias causas quas breuitatis gr̄a p̄tereo
Secundum capitulum secundū tractatus secundū
libri de celo 7 mundo in quo determinatur de mo
tu astrozum.

**Uoniam autē uidētur 7 astra
trāslata 7 totuz celuz necessa
rium. aut quiescentibus utris
q̄ fieri trāslationem : aut motis aut
hoc quidem quiescente hoc autem
moto.**

Hoc est secundum capitulum secundū tractatus
in quo Az. postq̄ in primo caplo determinauit de
natura astroz nunc determinat de motu ipsozum
7 tria facit p̄mo p̄mittit quoddā necessariū 2° p̄
bat cōclusionē tertio cōcludit quo ad totū capitulū
ibi secunda: vtraqz quidē igit̄: ibi tertia: qm̄ igit̄: De
prima dicit q̄ quia celū 7 astra videntur moueri ne
cessē est aut ambobus quiescētib⁹. i. motis non p̄se

motu proprio moueri aut ipsi ambob⁹ mot⁹ mo
tu proprio 7 per se ambo moueri aut vno ipsozum
moto motu p̄prio 7 altero nō per se sed ad motuz
alterius moueri. Intelligendū s̄m̄ Auer. cōmento.
xliij. q̄ illud dictum apparet falsū q̄ celuz 7 astra vi
dentur moueri cū dictum fuerit superius q̄ celū nō
est sensibile manifeste. Respondit cōmētator q̄ tex
tus ille pōt dupliciter intelligi. Vno mō q̄ astra vi
dentur moueri per visū 7 celū p̄ estimationē. Alio
mō potest intelligi q̄ per documenta astronomica 7
ex his que videmus ad sensum cōcludit manifeste
celū 7 astra moueri: nā per sensum videmus plane
tas moueri duplici motu. s̄. ab oriente in occidentē
7 ecōuerso isti autē duo mot⁹ n̄ possunt inesse plane
tis s̄m̄ naturā p̄p̄iam. iō oportet q̄ totū celū moue
at planetas. vno illoz motuum. sic q̄ planete respe
ctu alterius illoz motuum sint partes totius moti
quare ex habitis p̄ sensum cū quodā ratiocinio con
cludit celū 7 astra moueri.

**Utraqz quidem igitur quiescere im
possibile quiescente 7 terra. Neqz eni
utiqz fierent que videntur. terra au
tem supponatur quiescere. relinqui
tur autē. aut utraqz moueri aut hoc
quidem moueri hoc autez quiescere**

Nunc p̄sequit̄ p̄bando intentū p̄ncipale vi
licet q̄ astra non mouentur per se motu p̄prio sed
ad motū celi quod mouet p̄ se 7 tria facit sic hoc tri
pliciter p̄bat ibi secūda. adhuc at̄ qm̄: ibi tertia: ad
huc aut̄ irrationabile: P̄o euidētia p̄rie partis 7
sequentū sciendū q̄ celum 7 astra moueri pōt tripli
citer imaginari: Vno mō vt tā celū q̄ astra mouean
tur p̄ se motu p̄prio: 2° mō q̄ celū quiescat 7 astra p̄
se moueant: tertio mō ecōuerso q̄ tuoz ḡ facit Az. i
hac p̄te qz p̄rio ostendit q̄ ipossibile ē celū 7 astra eē
quiescentia simpliciter 2° ostendit q̄ ipossibile ē celuz 7
astra moueri p̄ se motu p̄prio 2° ostendit q̄ ipossibile est
astra p̄ se moueri celo quiescente q̄rto ostendit q̄ ce
lum mouetur p̄ se 7 astra quiescūt sic q̄ nō mouen
tur p̄ se motu p̄prio: ibi s̄a: si quidē igit̄: ibi tertia: s̄z
adhuc iterū: ibi q̄rta qm̄ quidē igit̄ neqz: De prima
vult probare qd̄ impossibile est celuz 7 astra simul
quiescere 7 arguit sic terra quiescit naturaliter 7 est
imobilis ergo celum continue mouetur. Ans Az.
supponit tanquā m̄ motū 7 declaraduz in. liij. 7 con
sequentia 13 qz si tā terra quā celū quiescerent tunc
nō apparerent nobis aliqua que sunt sensui manife
sta. s̄. idem astrum aliquando occidere 7 aliquando
oziri imo omnia astra continue viderentur nobis
esse eodem mō se habentia. relinquitur ergo quod
oz dicere aut vtrumqz moueri per se aut hoc moue
ri aut hoc quiescere. Intelligendum secundum
Auer: qd̄ impossibile est celum 7 astra quiescere. 7
le ii

Secundus

terrā mouere. lz aliqui sophiste dubitēt an terra de
scat an celum vnde licet propter illud qd accidit no
bis visu. lz. stellas oriri 7 occidere nō posset pfecte
cōcludi terrā quiescere qz bene posset saluari talis
apparentia stante motu terre 7 quiete celi sicut ho
mini stanti in nauī mora i flumie apparz qz arbores
7 ribe moucant. ita possemus dicere qz celū apparz
p̄tinue moueri dato qz quiescat pp motū circularē
terre nō tñ possent saluari alie apparentie in celo nā
lz possz saluari mor' diurn' n̄ tñ posset saluari mor'
planetaz ecōuerso ab occidere inozientē nec retro
gradatiōes stellaz nec gradatiōes earumdē.

Si quidem igitur ambo mouebunt

Nunc pbat fm. lz. qd impossibile ē ambo videlicet
celū 7 astra moueri motib' p̄p̄is 7 quattuor facit
qz p̄mo ponit cōsequētā sō d̄struit p̄ns tertio de
clarat consequentiā q̄rto declarat destructionē con
sequentiā sibi fa: irrationabile ibi tertia: vnū qd qz. n.
ibi q̄rta: nō est aut. De p̄ia arguit sic si illud esset
verū. lz. qz astra mouerentur p̄se. eueret qz motus
astroz eēt p̄portionabiles magnitudinibus circu
lorū in celo in quibus sūt astra. ita qz quātū astrum
esset in maiori circulo tāto uelocius moueret 7 q̄n
to in minori circulo tanto tardi' moueret vnde stel
la existens versus circulū equinoctialē uelocius
moueret quā existens versus alterum poloꝝ hoc
p̄ns est falsū vt p̄babit ergo. 7c.

Irratiōabile easdē uelocitates astro rum esse 7 circulorum.

Nūc ponit destructionē cōsequentiā dicens qz hoc
est irrationabile. lz. p̄portionabiles eē uelociōres mo
tū astroz 7 magnitudines circulorum.

**Unumquodqz enim eque uelox erit
circulo secundum quez fertur uiden
tur enim simul circulis cōstantia ite
rum in idem accidit igitur sil' astrum
qz pertransiuisse circulum 7 circulus
allatum esse ea que ipsius latidē per
transeuntem ea que ipsius p̄feriam**

Nunc probat p̄niam dicens qz p̄na t̄z ex eo qz ap
paret de motu celi 7 astroz qz simul eadē pars celi
ozit 7 occidit per trāseundo suū circulus cū astro 7
ab eodē puncto ad idē p̄ctū redeunt simul ergo vi
det qz mor' astroz p̄portionant magnitudinibus
circuloz in quibus existunt.

**Non est autem rōnabile eandem rō
nem habere uelocitates astrorum 7
magnitudines circulorum.**

Nunc Az. declarat destructionē p̄ntis. lz. qz est i
possibile uelocitates motū astroz esse p̄portiona
biles magnitudinibus circulorum in quibus mouen

tur 7 duo facit qz p̄mo p̄mittit dictū suū 2° pbat
ibi: circulos quidē. De p̄ia dicit qz nō est irrōnabi
le dicere eādē p̄portionem esse uelocitatū motū
astroz 7 magnitudinū circuloꝝ in quib' existūt
qd suple sequitur qz si ponantur astra per se moueri
**Circulos quidē enim nihil incōueni
ens. sed necessarium analogice habe
re uelocitates magitudinibus astro
rum autem unum qd qz quod .in his
non ualde rationabile.**

Nunc probat dictum suū: 7 p̄mo p̄mittit vnū
sō pbat ibi: siue enim: De p̄ia p̄mittit qd vt vi
debit infra nō ē incōueniens dicere qz uelocitates.
motū circuloꝝ sunt cōparibiles eozū magnitudi
nibus sic qd quanto circulus est maior tanto ceteri
paribus mouet uelocius. sed bene est incōueniens
illud dicere de motibus astroz si moueantur p̄se.
**Siue enim ex necessitate maiori cir
culo latum uelocius erit palam quia
7 si transponantur astra in eos qui i
uicem circulos hoc quidem erit uelo
cius hoc autem tardius sic autē nō
utiqz habebunt p̄p̄ium motum sed
ferentur utiqz a circulis.**

Nunc probat dictū suū. lz. qd uelocitates motū
astroz nō sunt p̄portionabiles 7c. 7 p̄io pbat qd
hoc nō possit esse nāliter 7 fm nām astra: 2° pbat qd
hoc nō possit esse a casu vel a fortuna ibi secunda: si
ue a casu. De p̄ia dicit qz astra moueri ueloci
us vel tardius in maiori vel minori circulo fm ma
gnitudines circuloꝝ nō est ex natura astroz quod
arguit sic illud nō est a natura illius rei cui inest mu
tabilit̄ 7 variabiliter per solā transpositionē illi'
rei nulla p̄mutatiōe essentiali facta in illa. sed astra
sūt huiusmōi g' 7c maior nota qz qd est a nā est ille
abile 7 minor p̄ qm si astrū transponeret de maio
ri circulo puta equinoctiali ad minozē versus altez
poloꝝ moueat tardius g' 7c 7 sic sequit qd astra n̄
habent p̄p̄ium motū sed solū mouent fm motū 3 cir
culi in quo sunt astra.

**Siue a casu cōtingit neqz sic rōnabi
le ut 7 in omnibus simul circulus qui
dem sic maior 7 latio uelocior ei' qd
in ipso astra unum quidē. n. aut duo
hunc modum habere nihil inconue
niens omnia autem similiter fictionī
assimilantur**

Nūc pbat qz nec illō possit eē a casu 7 duo facit
p̄io hoc sō epilogat ista duo argūta ibi: sil' ar: De

præia dicit qd illud esse a casu vel a fortuna nō est rōnabile qd arguit sic illud nō est a casu vel a fortuna quod in omnibus vel pluribus reperit s; astra moueri p: proportionabilis s; magnitudines circuloꝝ in quibus sunt reperit in oibus ergo ꝛc. Maior nota ex quid nōis casus ꝛ fortune. ꝛ minor pꝛ qꝛ videmus d' stellis qd mouent velociꝝ cū sunt in maiori circulo. Et s' dicit qd si videremus de vno tm̄ aut de duobꝝ qd haberent illū motū dictū forte nō est incōueniēs vꝛ dicere qd talia fierent a casu sed qꝛ videmꝝ omnia astra s'nt moueri s'm magnitudines circuloꝝ in quibus existunt iō dicere ē illud fieri a casu est sicum.

Simul autem ꝛ non est i his que natura quod ut contingit neqꝛ ubiqꝛ ꝛ in oibus existens quod a fortuna.

Nunc Az. simul epilogat virtutē istozꝝ duozꝝ argumentozꝝ ꝛ dicit qꝛ d' se astra p: proportionari i velocitate motꝝ eozꝝ magnitudinibꝝ circuloꝝ nō est s'le his q' fiunt s'm nām. qꝛ vt habitū est per rōezꝝ primā talis motus pmutaret in astris p' solā transpositiōnē eozꝝ ergo nō est eis essentialis. nec etiā ē rōnabile qd tale fiat a casu vel a fortuna cū i oibus astris illud reperiatur mō ea q' s'nt a casu vel a fortuna nō reperit s'nt semper siue in oibus.

Sed adhuc itezꝝ si quidezꝝ circuli mouent astra autem mouentur eadem ꝛ similiter erunt irrationabilia accidet enim velocius moueri que extra ꝛ velocitates esse secundū magnitudines circuloꝝ.

Nunc Az. pbat certū. s. qd i possibile ē astra p se moueri ꝛ celū quiescere ꝛ rō sua fundat sup dictū qꝛ sequeret p'dictū incōueniens. s. qd astra mouerentur suis circulis quiescentibꝝ p: proportionabilis s; magnitudinē circuloꝝ ꝛ p' p'is velocitates motuum astroꝝ p: proportionarent magnitudinibꝝ circuloꝝ in quibus sunt. Intelligēdū qd p'mator cōm. xlvj. mouet dubiū dicens qd lz illud incōueniēs sequeret si oibes ꝛ astra mouerent motibꝝ p' p'is nō tm̄ videt sequi dato qd celū quiescat ꝛ astrū p se moueat. Respōdet cōm. dicens qd imo idē sequitur qꝛ cū oia astra in cōlū tpe circūat illud astrū qd ē in maiori circulo velociꝝ moueretur ꝛ qd ē i minori tardū qre velocitates p: proportionabūtur. Intelligēdū s' qd si celū qiesceret ꝛ astrū p se moueret hoc nō posset fieri nisi astrū scinderet celū hoc at ē i possibile qꝛ tūc celū diuideret cū diuisio sit dispō. p' uia ad corruptōnē tunc celū esset corruptibile qre ꝛc. Intelligēdū dū tertio q' astra nō s'nt infixa suis orbibus eo. mō q' grauita his infixa s'nt infixa ꝛ sicut clauus i rota qꝛ talia infinguntur violēt cū s'nt extra sua loca. naturalia sed stelle s'nt nāliter infixe in suis orbibus tanquam in suis locis naturalibus

Quoniam quidem igitur neqꝛ utraqꝛ moueri rationabile: neqꝛ astꝛ solum relinquatur circulos: quidem moueri astra autē quiescere ꝛ in fixa circuli ferri:

Nūc pbat quartū quod est principale intentū s. q' celū mouetur p se ꝛ astrum fixū in eo nō mouet per se sed ad motū celū ꝛ duo fac' sicut dup' licet probat ibi fa. ꝛ nō auellit: Prima in duas qꝛ p'io p'mittit dictū suū. s'o probat. ibi secunda: soluz. n. De p'ia dicit q' cū d'claratū sit nō esse rōnabile vtrūqꝛ moueri p se motu. p'p'io. nec astrū solū ideo reliquitur circulos moueri p se ꝛ astra ēē infixa i ip'is circulis siue orbibus ꝛ ferri s'm eos.

Solum enim utiqꝛ sic nullum irrationabile accidit: celeriores enim esse maioris circa uelocitatē rationabile eorum que dicta idem centrum collocatorum: sicut. n. in alijs maior corpꝝ velocius fertur propria latrone sic ꝛ i circularibus maior. n. ablatorū ab his que ex centro maioris circuli desio. itaqꝛ irrationabiliter in equali tēpore maior circumfertur circuloꝝ ꝛ nō diuulle celum ppter hoc accidet ꝛ qꝛ ostensum est continuum ens totum.

Nūc probat. ꝛ arguit sic illud ē ponendū ad qd nullū sequit incōueniens ꝛ illud qd statim dictū est huiusmōi. s. celū moueri ꝛ astra ēē sibi fixa ergo ꝛc. Maior nota ꝛ minor pꝛ qꝛ ponendo astra quiescere ꝛ circulos moueri nō est irrationabile ponere q' maior circulus mouet velocius ꝛ minor tardū ꝛ rō est qꝛ ita debet esse in istis mobilibꝝ sicut in alijs. mō certū ē in alijs mobilibꝝ sic esse q' q'rtō mobile ē maius tanto mouet velociꝝ ceteris partibꝝ ꝛ tūc pbat Az. q' circuloꝝ collocatoꝝ circa idē cētrū sep circuloꝝ maior mouet velociꝝ ꝛ hoc posito q' i cōlū tēpore p'pleat suas circularētes vñ circuloꝝ equitocalis mouetur veloc' us quam circulus verus alterum potiori ꝛ arguit sic ille circulus mouetur velocius cuius quilibet punctus in illo signatus i equali tpe describit lineā longiorē sed ita est d' duobꝝ circuloꝝ circa idē cētrū q' qlibet p'nt' i maiori circulo signat' maiore describit lineā g'ꝛc. maior nō ex d'scriptōne velocior' ꝛ minor pꝛ assignādo aliq' cētrū sup qd p'stituāt duo circuli vñ maior al' minor. ꝛ accēro ad circ' aserentiā maioris exeat due linee recte cētrū ē qd minor erit d'c'io seu portio circuli maioris int' illos duas lineas q' circuli minoris qre seqt q' vbi illi c'ro circuli eqūe circuloꝝ t' q' maius spaciū describet p' c'.

Secundus

maioris circuli q̄ punctus minoris et hec puncta debent signari insecutioib' illoꝝ circuloꝝ p̄ illas duas lineas rectas. p̄o euidētia demōstratiois. idē bñ sequit̄ q̄ rōnabile est dicere q̄ maior circulus velocius mouet̄ q̄ minor. Intelligendū fm̄ Auer. q̄ velocitas i motibus circularibus attendit̄ penes p̄porcionez magnitudinis circuloꝝ ad inuicē et rō est qz sic est i motibus rectis ita est i circularibus sed i motibus rectis velocitas attendit̄ penes magnitudines spaciō rū p̄rāsioꝝ i tanto vel i tāto tpe rē: ḡ in motibus circularibus sciēda est velocitas penes magnitudines corporū mobiliū qz magnitudines circuloꝝ in motibus circularibus se habent sic spacia p̄rāsionū da in motibus rectis ex q̄ spaciū d̄scribendū a circulo est tm̄ sic ipsemet circulus et h̄ totū intelligendū est q̄ vbi circuli in eqli tpe circūat̄ qz alie starz oppositū vt p̄3. Intelligendū fo q̄ alexander adducit vñū argumētū ad p̄bādū specialit̄ d̄ oceanū s̄pera q̄ maior circulus i ea mouet̄ velocius q̄ minor nam si mouerent̄ eqli tū oportet̄ fieri diuisionē i ea p̄ns ē impossib̄le vt p̄ius dicebat̄ et p̄batur p̄na qz si maior circulus moueretur eā veloci cū minori tūc i eqli tpe p̄rāsirent̄ eqli spaciū circulus maior et circulus minor hoc at̄ nō pot̄ fieri nisi minor circulus multotiens reuolueretur et pluries quā maior et p̄ p̄ns oportet̄ q̄ d̄scōtinuaretur a maiori. Et nō diuelli adducit̄ fac̄ rōem ad idē et arguit̄ sic. si esset̄ oppositū eius qd̄ dictū est v3 q̄ astra moueret̄ et celus d̄scerret̄ cū astra sit̄ pl̄ celi et p̄tinuū cū eo oportet̄ celū diuelli et d̄scōtinuari ab astro cōns ē impossib̄le qz ostensū est celū eē i frāgibile. Intelligendū fm̄ Auer. cōm. rlvj. q̄ cū celū habeat̄ vñū motū p̄tinuū videlicet̄ diurnū sequit̄ q̄ ip̄m d̄3 esse p̄tinuū et p̄3 p̄na qz vnitās et p̄tinuitas motus arguit̄ vnitatē et p̄tinuitatē vt p̄3. v. p̄hic.

Adhuc autē qm̄ spherica astra quēadmodum et alij dicunt et nobis concessum dicere ex illo corpore generantibus spherici autē duo motus sunt per se uolutatio et circungiratio

Nūc. Az. p̄bat̄ intētū p̄ fac̄ rōnem p̄cipalē et duo facit̄ p̄io supponit̄ aliq̄ 2° p̄bat̄ ibi siquidē igit̄. de p̄na p̄supponit̄ p̄io q̄ oia sūt astra spherice figure et hoc alij dicunt et p̄3 p̄ dicta supius qz sūt d̄ eēntia celi p̄supponit̄ fo q̄ corporis sp̄ici possūt imaginari duo mot̄ p̄se. vñ^o est circungiratio et aliu^o ē mot̄ uolutatiois.

Sicq̄ dem igit̄ mouent̄ astra per se ipsa altero utiqz mouebunt̄ horuz sed neutro uidentur:

Nūc adducit̄ rōem et duo facit̄ qz p̄io ponit̄ rōez fo p̄bat̄ miorē ibi circungirata: De p̄na arguit̄ sic si:

astra mouerēt̄ p̄ se motu p̄po aut mouerēt̄ p̄ se motu circūgira:ōis aut motu uoluta:ōis s3 nullo isto rū modoꝝ ḡ rē. maior nota a sufficiētū diuisione ex p̄io supposito et minor patet in littera.

Circungirata quidem. n. utiqz manerent i eodem et non transferent̄ qd̄ et uidentur et omnes dicunt.

Probat̄ miorē et p̄ q̄ ad primā p̄tē fo q̄ ad fac̄ ibi sed adhuc. p̄na i duas sic duas rōes adducit̄ ibi fac̄ adhuc aut. De prima ad p̄bādū q̄ astra nō mouent̄ circūgerando circa p̄p̄uū centz arguit̄ sic illa que sic mouent̄ sēp manent̄ i eodē loco ḡ astra illo mō nō mouent̄. Antecedens p̄3 qz qd̄ mouet̄ circularit̄ illo modo mouet̄ suo centro quiescente sic p̄3 de se et t3 p̄na qz astra nō uident̄ sēp manere i eodē loco sed transferuntur de oriente in occidentem vt etiam omnes dicunt.

Adhuc autem oia quidem ratiōabile eodem motu moueri.

Probat̄ idē p̄ secūdā rōem et duo facit̄ p̄io h̄ fo remouet̄ dubiū ibi: solus autē: De p̄na arguit̄ sic si aliquod astrū moueret̄ circūgira:ō rōnabile esset̄ illud dicere de oibus astris t3 p̄na oia astra sūt eius dē nature s3 p̄ns est d̄ sensū vt uidentur de multis vt de planetis quos uidemus ad sensum non circūgirari

Sol^o autem uidet̄ astroꝝ sol hoc operari oriens et occidens et iste nō p̄p̄t̄ ip̄m sed p̄pter elongationē nr̄i uisus n. distās lōge mutat̄ p̄pter infirmitatē

Nūc mouet̄ et remouet̄ vñū dubiū et duo facit̄ p̄io hoc fo reddit̄ eam cūfūdā apparētē ibi: q̄ cā: De p̄na dicit̄ posset̄ aliquis dicere vt q̄ pu^o dictum sit̄ falsū qm̄ uidēt̄ q̄ qm̄ sol est i oriente aut i occidēte. q̄ mouet̄ illo mō circūgira:ō et p̄ p̄ns vt moueri p̄ se motu circūgira:ōis h̄ soluit̄ az. dicens qd̄ appet̄ nobis de sole i oriente i occidēte n̄ ē qz sol p̄ se mouet̄ antur illo motu s3 hoc accidit̄ nob̄ p̄p̄ distātiā ei^o a uisū n̄fo et cā est qz uis^o distās multū a re uisibili tremit̄ p̄pter debilitatem ciuū i tali aspectūe p̄pter q̄ apparet̄ q̄ res uisibilis moueatur dato q̄ nō ita sit̄ **Que causa forte et eius qd̄ ē scintillare uidere stellas fixas planetas autē nō scintillare planete qdem. n. p̄pe. sunt quare potens existens ad ipsos pertinet̄ uisus ad manentes autem tremit̄ p̄pter lōgitudinem poterectus lōge ualō tremoz at̄ ipsius astri fac̄ uideri esse motum nihil. n. differt moueri ui**

lum aut quod uidetur

Nunc reddit causam cuiusdam apparentie di-
cens quod hec potest esse causa quare stelle fixe vi-
dentur scintillare et tremere et planete. non quia pla-
nete sunt de ppe iō cū nō sit magna distātia int̄ pla-
netas et visū vfm pōt visus peririgere ad planetas
et nō debilitari: s; cū puenit ad stellas fixas tūc pp iō
gitudinē distātie tremit: et assignat cām qre tremor
et debilitatio visus facit videri astrū tremere: et ē qz
nihil differt ad hō q aliq res videat moueri siue vi-
sus moueat siue illa res vt pz de hoie existente i na-
ui mota: vt. n. ei q rīpe et arbores moueāt quāuis
nō sit ita: s; illud cōtingit pp motum ipsius visus.

Intelligendū q hic v̄ p̄dictio i verbis *Az*. nā
prius dixit q solū sol v̄ tremere pp elongationez
et postea dicit q planete nō apparent scintillare cū nō
sit magna distātia int̄ eos et visū nfm: s; hō bñ p̄tin-
gat de astris fixis cū magis elongent. Rūdet comē-
tator comē. xlvij. q int̄ planetas solus sol v̄ treme-
re: de quo tñ est magna dubitatio cuz sol sit maior
alijs planetis: et aliq alijs planete sint eo a nobis ma-
gis distantes et p̄ p̄ns illi magis deberēt apparere
scintillare quā sol: et dicit comētator q illud qd ap-
paret nobis de sole nō est solū pp elongationez ei?
a nobis aut pp ipsi paruitatē: s; cā huius est debi-
litate visus pueniēs aut ex fortitudine luminis eius
maxime dū ascendit versus meridiē aut pōt eē pp
grossiciez medij et vaporū multitudinez: et hoc dūz
est i ortu vel in ocaſu. Intelligendū scōo fm *Auc*.
q qdā mor̄ q̄ apparet i aliq̄ stellis v; scintillatio
nō est verus motus: qz si esset verus motus iesset
oibus cū oēs stelle sūt eiusdē nature et magis appa-
ret i ppinqs quā distātib; ei? oppositū p̄tingit: et
cā qre apparet i remotis est tremor accidens uisui
vt dictū est et hō p̄tingit qz spēs decisa ab illa re-
visa nō pōt fingi pp diuersitatez motūis oculi et hō de-
clarat q̄buludā exemplis. Prīmū est qz si aliq̄
respiciat aliq̄ rez p̄stringendo oculū et imutādo ap-
paret cōtinue q illa res moueat vt dato q oculus
digito cōprimat. Scōz est q si aliq̄ aspiciat ali-
quid vno oculo frequēt pmutādo oculū tūc res
visa apparet moueri s; nō moueat: et simile accidit
pp elongationez visibilis a visu: qm̄ tūc pp distātia
am magnā radiū visūalis multotiens absconditur
et sic nō appet p̄tinue p̄similis dispositio rei vise qre
res visa v̄ p̄tinue aliē et aliē se habere: sed hu? op-
positū p̄tingit cū res visa fuerit pp̄inqua.

S; adhuc q neqz uoluanē astra ma-
nifestum: qd. n. uoluit: uerti necesse
est: Lune autē semper parens est qd
uocat facies itaqz quoniā mota qdē
per seipsa pprijs moueri motib; rō-
nabile, his autē non uident mota:

palam qz nō utiqz mouebunt per
se ipsa.

Hic *Az* pbat secūda prem minoris rōnis p̄n-
cipal. s. q astra nō moueant motu uolutionis: et
arguit sic: si astra illo mō mouent sc̄qret q̄ dberent
p̄tinue oñdē diuersas superficies: p̄ns est falsū d lu-
na q̄ oñdē p̄tinue nobis illā sup̄ficiez i q̄ apparet fa-
cies hois: et p̄nā tener ex qd nōis uolutatiōis et sic
argutū est de lūa ita argui pōt d alijs cū sint eiusdēz
nature: qre seq̄t q cū ita sit q rōnabile est q oia q p
se mouent moueāt motib; pprijs ideo cum astra nō
moueantur motibus proprijs: manifestum est q
nō mouent per sed per accidens ad motū celi.

**Adhuc autem irrationabile nulluz or-
ganum ipsis dedisse naturaz ad mo-
tum nihil. n. ut p̄tingit facit natura**

Adducit tertiā rōez p̄ncipalez ad p̄badū ien-
tū. Un cū itā pbatū sūt astra nō posse per se moueri
circularit: qz nō circūgiratiue nec motu uolutatio-
nis nec p̄ directū: iō uult p̄bare q astra nō possint
per se moueri motu p̄gressiūo vt ailia: et tria facit
qz p̄mo facit hoc per vnā rōem. 2. per alias. 3. in-
fert quodā correlaria ibi scōa: neqz de ailibus: ibi
tertia: et qz plim. De prima arguit sic si astra possēt
moueri in motu p̄gressiūo seq̄retur q nā tribuisset
astris organa vt pedes et alia instrumenta sicut fe-
cit alijs ailibus p̄ns est falsū qz nullū habent orga-
nū vt apparet ad sensū: et tnet p̄nā qz nā non facit
p̄tinenter: cū nō habūdet in superfluis nec deficiat
in necessarijs.

**Neqz de animalibus curasse. sic au-
tem p̄ciosa desperisse sed uideretur
quemadmodum studiose factum ex
auferrē omnia. per q̄ p̄tingeat pro-
cedere per se ipsa.**

Idēz pbat secūdo sic: si astra mouerent illo mō
do sequeret q nā male fecisset sine regula et rōne
nec debite et naturaliter operata esset p̄ns est falsū
et tener p̄nā qz si astra possent illo mō moueri cum
nō habeant organa nec instrumenta uideretur q
natura habuisset maximā curā: et sollicitudinem de
rebus uiliozibus et desoerisset entia p̄ciosissima vt
sunt supercelestia imo hoc uideret factuz odiose et
ad malum. s. non dedisse eis organa necessaria ad
talem motum.

Et qz plurimum distant ab habenti
b; organa ad motū. Propter qd et
rōnabiliter utiqz uidebitur totuz ce-
lum spicuz esse et unum qd qz astroz.

Nūc infert ex dicti quatuor correlaria ibi scōz:

Secundus

ad eū sibi tertium: sic. n. utiq; ubi quartū ad eū autes.
De prima dicit q; q; astra plurimi distant i figura a corporibus hab. sibus organa deseruicia ad motū progressiū. id vñ q; nō habeant illū motū: z ppter hoc rōnabiliter cōcluditur q; sūt figure sperice z mobilia motu circulari.

Ad eum. n. quidez qui in ipso motu spera figurarum maxime utilis.

Nunc infert secūdū correlariū dicens q; ista figura sperica est maxime utilis z cōformis ad talez motū circularē celi est stellarū.

Sic. n. utiq; z uelocissime mouebit z maxime retinebit sui ipsius locum.

Infert tertium z dicit q; id motus celi est velocissimus q; sit sup magnitudine circulari que est minima inter quacūq; magnitudinē q; posset pūneretā tam mole quanta est moles celi: z subdit q; p talez motū circularē celū videt maxime retinere suū locū: nam p nullū aliū motū a circulari mobile manet in eodem loco.

Ad eum at qui in antierius locum ineptissima. Nequaquā. n. similis motiuis per se ipsa: nihil. n. depressum hēt neq; emīnens sicut rectilineum sed plurimum distat a figure proceffiuoz corporum.

Infert quartū correlariū dicens q; ergo celum z astra sūt maxime inepta ad motū progressiū: z rō est q; nō habent figurā simile motiuis p se progressiue ut sūt animalia nō. n. habēt aliquā depressionē: nec supra eminentiam uno ipsis debereur figura sperica.

Quoniā igit oportet celum quidem moueri eo qui in ipso motu: alia autem astra non pcedere per se ipsa rationabiliter utiq; utrunq; erit spericum. sic. n. utiq; maxime hoc quidem mouebit: hoc at quiescet.

Epilogat circa totū capitulū z dicit q; q; celum mouetur in se ipso ppter motū circulari: z astra nō mouent p se ut dictū est. id rōnabiliter est dicere q; celum z astra sūt figure sperice: q; sic celū mouebit s. per se z astra quiescent. i. nō mouebūt p se. Circa dicta cadūt dubitationes quas mouet cōmētator: cōmento. xli. Prūm ē. Un apparet talis facies seu macula in luna: z de hoc recitat cōmētator: quatuor opinioes. Prūma est quā alijs pfert q; illa p q; videt in luna obscura est p; lune q; nō recipit tantū lumen a sole q; tūm recipiūt alie ptes. ipsius lune.

Unde in corporibus celestibus reperitur diuer

sitas in obscuritate z claritate fm q; sunt magis idē ipsa aut rara pp q; vñ in libro de aīibus q; luna est d natura terre obscura z opacaz q; nā sua nō est luminosa nisi a sole illuminetur sicut nā terre est nata illuminari ab igne z sicut dictū est de corporib; celestibus: ita est intelligendū de partibus ipsorū q; alique sunt magis illuminabiles vt magis rare z alique minuz vt magis dense ex q;bus sequit q; i luna apparet illa macula q; in ea sūt alique ptes magis dense z nō ita apte recipere lumen a sole sicut ptes eius magis rare. Secūda opponi dicit q; cā illius apparense est q; radij solis nō pueniūt ad illa ptes in quibus apparet luna eē obscura imo illi radij refrangunt sibi: nec tota lūa illuminat: s; ps illuminata refragit radios ad partē nō illuminatā. Hec tamē opinio reprobat a cōmētatore. Tertia opinio dicit q; illa macula appet i luna pp quosdaz vapores intermedios iter nos z lunā: sic nō pōt diffundere lumē p vapores ista opinio ēt reprobat. Quarta opinio dicit q; lūa est sic q; dā speculū i q; respēntatur imago terre z maris sic respēntat imago i speculo: z hāc sūt reprobat cōmētator. Scōda dubitatio est. Utz sit vep; illud q; vñ velle. Az. v; q; oia astra sint eiusdē nature z speciei: z arguit q; sunt diuerse spēi p rōez Auic. illō dicētis qm illa corpora sunt diuerfa specie que habēt motū diuerso sed corpora celestia sūt huiusmodi: cū moueant sup diuersa centra vt p; de orbib; planetaz g; rē. z si orbis distingūt spē a fortiori astra erūt spē distincta. Pro pte opposita z; Auicē. arguit cōmētator multiplex p; sic si corpora celestia differēt spē sequeret q; essent cōposita ex diuersis formis i spē z mā pns ē impossibile q; tūc ipsa essent generabilia z corruptibilia z pns tenet q; q; cūq; vñ spē sūt p; z p pns pncipātia diuersas mās: secūdo si corpora celestia differēt specie sequeret q; essent assignanda corpora priora eis: pns est falsū vt p; p; huius z tenet pns q; si differēt specie essent corruptibilia z nō nisi i corpore ei; priora in q; essent resoluibilia q; rē. Ad argumentū Auic. rōndet q; diuersitas motū celestū nō est specifica: s; illi motū solū differūt sicut differunt motus diuersaz partium vnus animalis vt sicut motus partis dextere differt a motu pns sinistre z manifestū est q; isti motus sūt vnus motus i specie z tendūt ad vnū totalē motū v; motū progressiū z sunt mobilis eiusdē speciei vt puta homines gratia exempli: simili mō imaginandū est de motibus orbium celestium q; oēs tendunt ad motū diurnū. Unde cū dicit Auic. q; corpora celestia mouentur super diuersa centra dicit cōmētator q; rō pcederet si mouerentur sup diuersa centra nō cōuenientia in vnum z dixerūt astrologi de centricis z epiciculis: tūc. n. essent talia corpora celestia diuersa spē: sed illud nō ē verū vt dictūz fuit super. Subdit tñ cōmētator q; corpora celestia nō sūt ita eiusdē spē quin differant fm prius z posteri; z s; ma

Liber

gis nobile & minus nobile & sic nō sūt idem s; vni uocationē specificā simplr sed s; quandā analogiā. Nō vult tñ cōmentator q̄ ille excessus corporū celestū in prioritate & nobilitate egrediat latitudines sp̄i in qua cōueniūt: & p̄similr vult esse dicendū de motoribus eoz q̄ oēs sūt eiusdez sp̄i s; differant fm ordinē prioris & fm nobilitatē.

Tertium capitulū secundi tractatus secūdi libri de celo & mundo i quo ostenditur q̄ ex motu astroz causatur sonus.

Manifestum autem ex his quoniam & dicere fieri latoz armoniam tanquam consonantib' factis sonis: leuiter quidem dictum est & superflue a dicentibus. Non etiam sic habet veritas.

Istud est tertiu capitulū hui' tractat' i q̄ postq̄ **Az.** in secūdo capitulo determinat de motu astroz: nūc oñdit quō ex motu ipoz nō catur sonus: & tria facit. p̄mo p̄mittit itentū. 2° ponit opinionē antiquoz de hoc. 3° ponit veritatē questū: ibi secūda: videt aūt: ibi tertia hoc aūt. De p̄ma dicit q̄ manifestū ē ex hīs q̄ dicta sunt & que dicent q̄ dicere fieri sonū ex motu corporū celestū & astroz ē leuiter dictū & quoddā fictū.

Elides autem quibusdam necessarium esse tantis latis corporibus fieri sonū. quoniam & his que apud nos neq; moles habētibus equales neq; simili uelocitate latis solis & lune.

Nūc ponit opinionē antiquoz. Pro quo notandū q̄ opinio antiquoz fuit q̄ corpora celestia p̄ eoz motū carent sonū. 2° volebant q̄ talis sonus cōsistebat: cū quadā melodia & mensura. Duo ḡ facit. p̄mo declarat opinionē quantū ad p̄mū dictum: scōo quantū ad secūdū: ibi secūda. Supponentes. P̄ma in duas fm q̄ duas rōnes p̄ sua ratione ponit ibi secūda. Adhuc aūt. Pro p̄ma ratione notādū vt tangit **Az.** in littera q̄ tres sunt cause facientes ad sonū corporū adiucē motorū: p̄ma est multitudo corporū sonantiū se cōtangētū: secūda est magnitudo eoz: tertia est uelocitas motus ipoz. Antiqui ḡ arguebāt sic in corporib' hīs inferioribus ex eoz confricatione & motu causatur sonus ḡ multo magis in supercelestib': añs p̄ ad sensum: & p̄ia tenet q̄ fortiores cause cōcurrunt ibi ad sonū quā in istis inferioribus: p̄mo q̄ ibi est multitudo corporū: secūdo eoz magnitudo: tertio uelocitas motus eoz maxima.

Adhuc autem tantorum multitudinem astroz & magnitudinem la-

torum uelocitate tali latatione impossibile non fieri sonum difficile quendam magnitudinem.

Ponit secūda rōnem antiquoz que est quasi eadē cū p̄ma dicens q̄ videt ipossibile nō fieri sonū fortissimū ne dū habētes quandā magnitudinē ex collisione tot corporū & tantorum sicut sūt corpora supercelestia.

Supponentes autem hec & uelocitates ex elongationibus habere consonantiarum rationes armonicam dicunt fieri uocem latronum in circuitu astroz.

Nūc declarat secūdū dictū antiquoz. s. q̄ tales soni sūt arthonici cōsistentes in quadā p̄portione & p̄mo facit h': secūdo mouet & remouet quoddā dubiū fm eos: ibi secūda qm̄ aūt. Pro euidētia p̄mi secūdo q̄ uelocitas mot' resonabilis & fortitudo ē cā acutiei soni: & tarditas motus ē cā grauitatis soni. Ulteri' sciendū q̄ p̄portio in sono seu p̄sonātia p̄sistit i quadā p̄portione media inter grauitatē: & acuitatē & p̄ p̄ns intra terminos uelocitatis mot' uelocioris & tardioris: ex hīs arguebāt antiq̄ p̄bado q̄ ex motu corporū supercelestū catur quedā p̄sonātia soni: & arguebāt sic. Ubicūq; reperit mot' uelocissim' & tardissimus ibi reperitur son' armon' sic: s; in supercelestib' ē hui' g' rē. maior nota ex suppositis q̄ iter termōs uelocitatis & tarditatis mot' ad q̄s sent acuties & grauitas soni oz repiri sonus medi' & p̄portionabilis q̄ sūt p̄ria se reducētia ad mediū & minor p̄ ex declaratis ab **Az.** in littera qm̄ ex elongationib' & a p̄p̄inationib' corporū celestū aliq̄ mouet uelocissime & aliq̄ tarde & sic reducuntur ad mediū.

Quoniam autem irrationabile uideatur non coaudire nos uocem hanc. Causam huius dictum esse genitum confestim existere sonum: quare non permanet esse ad contrarium silentium adinuicem. n. uocis & silentij eē diiudicationem & Itaq; quemadmodum eris maleatoribus propter consuetudinem nihil uidetur differere: et omnibus idē accidere.

Nūc mouet quoddā dubiū & remouet fm antiquos dicens si esset vep' q̄ catur son' ex motu corporū celestū. Unde est q̄ nō p̄cipimus eū. Rñt dicentes q̄ causa quare nō audit ille sonus ē quia ille sonus est nobis cōnaturalis quia a principio

Secundus

nostre generationis fuit i auribus nostris . Unde si aliqd debet percipi ⁊ cognosci oportet q̄ percipiet per suū cōtrariū . ⁊ ideo quia nūq̄ pcipim⁹ silentiū illius soni nō possum⁹ iudicare de illo sono . Nam nūq̄ percipim⁹ suum cōtrariū ⁊ hoc declarabāt exemplo dicentes q̄ cōsimiliter pōt dici de illo sono sicut de sono causato in auribus malleatorum eris qui pp̄ cōsuetudinē nō percipiūt utrū sonus ille sit magnus ul̄ paruus . Intelligēdū ēz cōm. q̄ nullū cōtrariū cognoscit nisi p̄ cognitionē sui cōtrariū ⁊ ratio est quia nisi cognoscit suū cōtrariū non possum⁹ distinguere ipsū ab illo cōtrario . ⁊ iō si nūq̄ pcipim⁹ silentiū illius soni bene seq̄si ille est q̄ non possum⁹ distinguere ipsū a silentio ⁊ per cons̄ nec ipsū percipere

Hoc autem quemadmodum dictuz est prius allicienter quidem dicunt ⁊ musice.

Nunc ponit ueritatem q̄ōnis . et tria facit sicut tripliciter eaz declarat ibi s̄a s̄z rōnabilit̄ ibi itia uelut futurū Prima in duas qz primo p̄mittit in tētū 2° probat ibi impossibile autem . De prima dicit q̄ sicut dixit in principio capituli hoc dictū est allicienter idest debilit̄ et sine rōne

Impossibile autēz hunc habere modum . Non enim solum nihil audire inconueniens: de quo soluendū assument causā: sed ⁊ nihil pati sine sensu: excellentes enim soni destrunt et animatoz cozpoz moles: puta qui tonitruū dissipat lapides ⁊ durabiliora cozpozum tantis autem latis ⁊ sono pertranseunte ad eam que fertur magnitudinē multo magis necessarium pertingēte huic ⁊ ualitudinē intollerabilem esse uiojentie.

Impossibile āt. nūc probat i tētū . et uult p̄bare istā cōclōz ex motu cozpozū celestiuū nō causat son⁹ . ⁊ arguit. sic si oppositum esset uezz sequeret q̄ de illo sono deberem⁹ habere aliquā euidētiā per auditum v̄r sed nullam habemus ergo ⁊. c. maior nota quia soni minores illis si ibi essent. faciunt magnas operatōnes quas pcipim⁹ sicut aparet de tonitruis que destrunt magnitudines cozpozū i animatozū ut sunt lapides ⁊ ligna maria ḡ a multo fortiori si tāta cozpozū ut sunt s̄celestia causant sonū ex eozz motu debēt i hiis iseriorib⁹ fieri maxime uiolētie ⁊ in tolerabiles que a nobis precipereñt. minor autē patet ad sensum . intelligēdum ēz cōmentatorem cōmētato . lūit. q̄ exēplum

q̄ antiqui pro se adducebāt de maleatoribus nō ualet quia non accidit eis q̄ non audiant illū sonū sed bene non audiunt sic q̄ impediunt ab alie pp̄ p̄suetudinē ita q̄ cōuetudo non est causa non p̄cipiendi sonū sed est causa nō patiendi prop̄ ipsū Sed dato ad huc illo dicit comentator . non euita rentur aliā cōueniētiāz . Unde supponat q̄ son⁹ nō causat nisi ex percussione cozpozū solidoz in aere . ex quo sequit̄ cū intra speras celestes nō sit aer q̄ ibi nō pōt causari son⁹ . hoc supposito arguit sic si cozpozū celestia causarent sonū ⁊ c. tūc cōfrangerēt aerem usqz ad auditum ⁊ omnia hic existētia corūpēnt extremo ⁊ impetu tenz cozūa quia son⁹ tonitruū destruit res fortissimas ḡ a multo fortiori sonus cozpozū celestiuū cū nulla sit pp̄riū celestium ad cozpozū facultia tonitruuz i nec uelocitate motus nec in magnitudine . Sed hic dubitat utruz sit uerum q̄ sonus tonitruū dissipat lapides ⁊ c. ⁊ arguit q̄ non quia sonus est qualitas secūda cāta in aere ex aeris fractioē ⁊ talis nō dissipat ⁊ c. R̄nde tur q̄ capiēdo sonū formalit̄ non dissipat lapides ut argumentū probat sed capiēdo ipsū sonū materialit̄ pro ipso aere uelocit̄ moto aut simul cū exalatione bene dissipat lapides ut patet experientie Sed rōnabilit̄ neqz audimus neqz patienti uidentur cozpozū uiolētā multam passionem pp̄ter non sonare . Similiter autem erit ⁊ causa hoz manifesta ⁊ testimonium dictozum nobis sermonum q̄ sunt ueri . Dubitatum enim ⁊ faciēns p̄thagoricos dicte fieri syphoniam latozuz nobis erit argumentuz .

Idem p̄bat p̄ secūdam rationem: ⁊ duo facit . Primo p̄mittit quoddā . ⁊ exequitur ibi . q̄cūqz d̄ dē . De prima p̄mittit duo: primum ē q̄ rōnabilit̄ nos nō audim⁹ neqz patimur aliquā uiolentiā a cozpozūbus celestib⁹ pp̄ h⁹ q̄ sonent p̄ eozū motū qz non sonant: ēz est q̄ simul ex dicendis erit causa nobis manifesta ⁊ q̄ dicta antiquoz sunt testimoniuū sermonū dictozū a nobis q̄ sūt ueri . Et subdit q̄ argumētū exquisitū ⁊ p̄dubitātū a p̄thagoricis per quod p̄bant cozpozū celestia causare sonū erit nobis argumētū .

Quecunqz quidem enim secundum seipsa feruntur: faciunt sonum ⁊ plagam . Quecunqz autem in lato ifixa sunt . aut existunt quemadmodū in nauī partes non possibile est sonare . Neqz rufus nauis si ferat̄ in fluuio .

Liber

Probat intentum et duo facit. primo hoc. 2.º re-
mouet dubiũ ibi: quamuis eisdes. De prima p̄mit-
tio fundamẽto rōnis eoz. cōtra eos arguit sic que
cũq; corpora mouent s̄ se causat sonũ et quecũq;
nō mouent s̄m se impossibile est causare sonum s̄
astra sunt infixa et nō mouentur s̄m se ergo ex eoz
motu nō causatur sonus maior est antiquoz: et m̄
no: p̄ q; astra sunt fixa et mouent motibus orbũ
in quibus sunt mō quecũq; s̄t affixa dato q; sint
in aliqua re mota sicut partes nauis in nauĩ mota
impossibile est causare sonũ per eorum motũ: etiã
dum aliquid mouetur simul cū aliquo nō p̄t cau-
sare sonum vbi non per se moueat: sicut cū nauis
moueat simul cū fluuio.

Quamuis eisdem rationibus utiq; habebit dicere q; incōueniens si nō q; fertur malus et pupis facit sonum multum tante nauis: aut iterum ipsa nauis mota.

Nunc Az. mouet et remouet quoddã dubiũ primo mouet. et remouet ibi: qd̄ aut. De prima dic̄ q; dictũ est q; nauis in motu eiº in fluuio: nō causat sonũ nec pres eius. Contra q; videmus q; puppis et similiter arbor causat sonũ.

Quod autem in non lato fertur. facit sonum. In lato autem continue et non facienti plagam impossibile sonare.

Remouet dubiũ et primo facit hoc. 2.º concludit quoddã cōtra antiquos ibi: quare hic dicendũ. De prima p̄mittit primo q; si aliquid mouet i re mota ferendo violentiã in tali re causat sonum. 2.º p̄mittit q; si aliquid moueat in corpore moto continue sic q; nō faciat plagã in tali corpore nō causat sonum et ex his p̄ solutio ad dubiũ q; nauis q̄ntũ ad partes anteriorẽ causat sonũ in fluuio q; facit plagã et violentiam aque: et similiter est de arbore nauis q; causat violentiã in aere.

Quare hic dicendum: q; siquidem ferebantur corpora horum siue i aeris multitudinẽ expansa per totum siue ignis quemadmodum oēs necessarium facere super naturalem magnitudinẽ sonum. hoc autẽ factoz huc pertigre et perimeĩ. Itaq; quoniam non uidetur hoc accidẽs neq; utiq; animata neq; uiolenta fertur latitudo nullum ipsoz.

Concludit quoddã cōtra antiquos et dicit q; si astra mouerentur in aere expãso per tonũ mundũ aut in igne vt qd̄ dicebat cū talis motus astroz sit velocissimus ex quo s̄t maxima corpora iferrent maximã violentiã et plagã in aere et igne: et sic causa rent sonũ: et talis peruenirent ad nos et iō concludit q; talia nō percepimus: iō debem⁹ dicere q; opinio dicẽs q; astra cãnt sonũ est falsa.

Velut futurum prouidente natura quoniam non hoc modo se habent motu nihil utiq; erit circa hunc locũ similiter habens.

Ex dictis concludit per terciã rōnem qd̄ astra ex eozũ motu nō cãnt sonum et dicit quod q; natura fuit sollicita de istis inferioribus fecit quod corpora celestia nō sonarent quia faceret magnũ sonum et destrueret lita inferiora.

Quod igit sperica sunt astra et q; nō mouent per seipsa dictum est.

Nunc epilogat dicens q; ex dictis p̄ q; astra s̄t sperica et q; nō mouent per se ipsa. Intelligendũ s̄m Aue. cōmẽto. lvi. q; dato q; esset possibile astra moueri per naturam eoz propriam cuz sint de nã corporis celestis: n̄ fuit necessario illa non sic moueri ex fine ne hec inferiora destruerent: ideo creator posuit ea fixa tanquã pres orbis motui vt ista inferiora cōseruarentur. Intelligendum secũdũ q; cū dicit cōmentatoz q; possibile est s̄m nãz astroz ipsa moueri per se ipsa nō est intelligendũ quocũq; motu cū nō sint mobilia motu recto sed intelligit solum de motu circa p̄pũ centurũ. Intelligendũ terciũ q; iste sermo cōuertitur loquendo de astris: astra sunt fixa ergo non causat sonũ et eõtra astra causant sonũ ergo nō s̄t fixa et. Circa dictũ cōmẽtatozis cadit dubitatio vtrũ sit veruz q; ex fine necessario sit q; stelle nō moueantur ex se motu p̄prio neq; essentialiter neq; accidentaliter: et arguit q; n̄. Primo sic astra s̄t corpora nãlia gº s̄t nãliter mobilia motu p̄prio: añs patet et p̄na tenet q; oẽ ens nãle habet operationẽ sibi p̄pũ et motũ sibi p̄pũ. et arguit sic oẽ corp⁹ aiatũ p̄t se moueri stel la est huiusmodi gº et. maior nota octauo phic. et minor paruit supra. Tertio sic: stelle s̄t figure sperice gº et. p̄na tenet q; aliter nã dedit frustra eis tale figurã: et añs fuit habitũ supra. De ista dubitatione s̄t due opinionẽs. prima ẽ simplicij: quã ponit de m̄te platonis dicens q; stelle fixe et planete habẽt motũ p̄pũ p se nãlem. Cũ dicit q; stelle fixe n̄ iō dicuntur fixe q; nullo mō moueãt p se: sed q; i eoz motibus seruãt continue eãdẽ distantia ad inuicẽ sed planete dicunt stelle erraticẽ quia non continue seruãt equalem distantiam ad inuicẽ. Deinde ponit q; in stella fixa s̄t duo motus. s. mot⁹ p̄pũ et motus per accidens quo. s. mouetur ad motum

Secundus

octava sære in qua est. In planetis aut sunt tres motus. scilicet motus proprius planete et motus quo mouetur ad proprium motum sui orbis: et motus quo mouetur ad totam octauam sære et dicuntur quod cum asserit Auz. stellas non moueri per se non vult aliud nisi quod non sic mouentur per se quod per se currat ad motum et generationem istorum inferiorum. Alia fuit opinio Auz. et commentatoris quod astra non mouentur per se et rationes eorum sunt iste. Prima si astra habeant motum proprium sequeretur quod velocitates suorum motuum proportionarentur magnitudinibus suorum orbium: prout est in probatum superius et prout fuit deducta. Secunda quod aut mouerentur motu circungirationis aut motu volutationis: neutro modo potest dici. ut argutum fuit in textu ergo etc. Tertia que sumit ex causa finali: si astra mouerentur motibus propriis tunc ratione magnitudinis astrozum et multitudinis et velocitatis suorum motuum causarunt sonum ita magnus quod destruerent hec inferiora. Si quis tamen vellet opinionem simpliciter defendere his posset respondere. Ad primum dicendo quod ratio probaret si astra mouerentur motu proprio circa medium mundi: sed non sic est: imo motu proprio mouerentur circa proprium centrum: sed ad motum orbis moueantur circa medium mundi. Ad secundum dici posset quod astra mouentur motu circungirationis et cum dicitur quod non deberent transferri negatur prout quod licet non transferatur motu proprio transferuntur tamen ad motum sui orbis. Ad tertium diceretur quod illud esset verum si astra refrangerent aut impellerent corpus in quo sunt: modo hoc est falsum cum sunt in orbe quem non refrangunt neque impellunt. Tenendo autem opinionem Auz. et commentatoris respondet argumentis in principio factis. Ad primum cum dicitur quod omne corpus naturale habet motum proprium respondetur quod illud est verum solum de corpore toto: quod non est alterius pars: cuiusmodi non est astrum: Ad secundum dicitur quod non omne autem mouetur per se: sed solum illud quod non est pars alterius. Ad tertium cum arguitur stelle sunt figure sære ergo etc. negatur prout quod natura tribuit eis illam figuram non ut mouentur per se: sed quod sunt partes nobiliores celi quibus proprie figura nobilior que est figura sære.

Et ordine autem ipsorum quod eodem modo singula ponuntur: et hec quidem esse priora: hec autem posteriora: et quomodo se habent ab inuicem elongationibus: ex his que circa astrologiam consideretur dicitur. n. sufficienter:

Hoc est quartum capitulum huius tractatus in quo postquam in tertio capitulo Auz. declarauit astra in suo motu non causare sonum nunc determinat de ordine ipsorum ad inuicem et primo permittit inueni:

secundo prosequitur sibi secunda: accidit autem. De prima dicit quod restat videre de ordine astrozum ad inuicem quomodo simantur et quomodo quedam horum sunt priora et quedam posteriora et subdit quod de his consideratur sufficienter in scientia astrologie. Intellegendum sibi commentatorem commento. lviij. q. dicit Auz. de ordine stellarum per ordinem stellarum inteligit habitudinem earum ad inuicem sibi superius et inferiorius sibi quem ordinem sære solis est prior: et superiorior sære lune. Unde hic non capitur superius et inferiorius ut dicuntur loca grauium et leuium cum talia reperiantur in celo: sed capitur superius pro eo quod est magis propinquum supræme circunferentie celi: et inferiorius pro eo quod ab ea magis distat. Intellegendum secundo quod dicit Auz. quod se habent ad inuicem elongationibus: quod cognitio remotioris astrozum habet ex cognitione quantitatis spissitudinis que est in una stellam et aliam et subdit commentator quod in hac scientia continentur ista et sciuntur in astrologia. Unum naturalis et astrologus conueniunt in consideratione horum vtriusque ordinis et elongationis astrozum: sed differunt in modo considerandi quod astrologus in maiori sui parte considerat de his demonstratione quod per ea que habentur per sensum ut per eclipses etc. sed naturalis considerat de his demonstratione proprie quid considerando naturam corporum celestium et suorum motuum. Etiam consideratio proprie quid naturalis et astrologus differunt quod astrologus abstractus a materia et motu: sed non naturalis: ut si queratur propter quid celum est sære dicit astrologus quod est corpus a cuius medio omnes linee recte ducte ad circunferentiam sunt equales. Naturalis vero dicit quod est corpus neque graue neque leue sed nature medie.

Accidit autem secundum rationem fieri uniuscuiusque motus elongationibus propter hos quidem velocius: hos autem tardiores:

Nunc Auz. prosequitur de intento. et primo permittit dictum suum. et declarat ibi secundam: quoniam. n. supponitur. De prima intendit istam conclusionem quod rationale est dicere quod distantia orbium et astrozum sumitur ex cognitione velocitatis et tarditatis motuum eorum: dicit ergo quod accidit stellas orbis elongari ad inuicem proprie motus eorum propter hoc quod aliqui motus eorum sunt velocius et alii tardiores.

Quoniam. n. supponitur extremam celi circulationem simplicem esse et velocissimam aliorum autem tardiores:

Nunc declarat victum suum et duo facit: quod primo facit quod dictum est. et infert quedam correlaria ibi et plures. De prima permittit istud suppositum quod suprema sære habet motum velocissimum et simplicissimum

Libet

mum: et ex pñti motus alioꝝ orbū sūt tardiores.

Intelligendū q̄ rō huius dicit p̄ ex habitus superius: nam suprema spera est circulus maximus mō illud velocius mouetur q̄ in equali tpe pertrā sit plus de spacio: et ex hoc etiā apparet rō dicit in mediate p̄cedentis: q̄ si p̄portionabiliter sic est q̄ motus spera est velocior quāto spera ē superior: q̄ describit plus de spacio in equali tpe q̄ ex cognitio ne velocitatis motum astroꝝ p̄portionabiliter cognoscitur ordo ipsoꝝ. Velocitates aut̄ et tarditates motuꝝ astroꝝ maxime cognoscunt̄ in astrologia.

Et plures: nunquod enim contrafer tur celo secundum sui ipsiꝝ circulum

Nunc infert quedam correlaria. et primo vnus. 2º aliud ibi. 3º rationabile. De prima dicit q̄ dicitur est q̄ suprema spera mouetur velociꝝ: et alie, tardiꝝ q̄ vnusquisq̄ alioꝝ orbū mouetur pluribus motibus p̄ q̄ p̄ter motū quo mouet̄ ad motū supreme spera vnusquisq̄ planeta mouet̄ motu proprio fin ipsius circulum.

Rōnabile iam p̄opinquissimo q̄ dem simplici et prime circulationi in plurimo tempore pertransire sui ipsius circulum maxime autem distant in minimo aliorum autem p̄pinquū semper in pluribus. Distantius autem in minori.

Infert sc̄dm correlariū. et p̄mo facit hoc. 2º reddū cām dicit̄ ibi sc̄da: p̄pinquissimo. De prima dicit q̄ rōnabile est dicere q̄ orbis magis p̄pinquꝝ supreme spera motu p̄prio mouet̄ tardius alioꝝ orbis inferiori et q̄ in maiori tpe pertransit suū circulū et etiā q̄ orbis ab illo primo orbe maxime distans vt orbis lune velocissime mouetur motu p̄prio et in minori tpe suū circulū describit: sed orbes intermedij mouentur p̄portionabiliter secūdm̄ distantia vel p̄opinquitatē ad primū.

P̄opinquissimo enim maxime per ualet. Distanti autem maxime omnium minime propter distantia. Inter media autem secundm̄ rōnem iam distantie sicut iam ostendunt̄ mathematici.

Reddit causam dicit̄ qm̄ dicit̄ est q̄ quāto spera p̄pinquior est suꝝreme spera tanto tardiꝝ mouet̄ motu proprio et sic p̄nter d̄ alijs p̄portionabiliter. Ratio huius est q̄ suprema spera suo motu magis p̄ualet supra sperā p̄pinquā q̄ supra sperā remotā q̄ suprema spera mouetur mō p̄tario motu rapido secundū speras inferiores. Ideo quāto spera in

ferior est sibi p̄pinquior tanto motu proprio debet tardius moueri. Intelligendū fm̄ cōmentatorē cō mento. lviij. q̄ diuersitas motum orbū planetarū in velocitate et tarditate est fm̄ distantia eorum ab orbe primo q̄ reuoluitur motu diurno: et hic loq̄t̄ Az. maxime de velocitate et tarditate motū orbū planetarū qui sunt eis p̄prij et perse cōuenientes et quibus mouentur ab occidente in oriente: naz. maxime in talibus motibus videmus diuersitatem in velocitate et tarditate et magis quā in alio motu. Videmus enim q̄ orbis saturni qui ē superior planeta mouetur tardius et orbis lune qui est inferior planeta mouetur velocius et intermedij mouentur medio mō p̄portionabiliter fm̄ eorū distantiam a primo orbe. Cirū aut̄ spera octaua i qua sūt stelle fixe sit orbis supremus seu primū mobile de isto sunt diuerse opiniones. Naz. Az. et cōmentator: videtur velle q̄ sic q̄ quilibet orbis debet habere aliquā stellam et cuius motū et operationem deseruit: sed supra sperā octauam nulla est stella vt p̄ q̄ nō datur alius orbis superior. Astrologi aut̄ p̄cipientes sperā octauam moueri motu p̄prio de occidente in orientē in centum annis vno gradu posuerunt ipsam moueri motu diurno de oriente in occidentem ad motū orbis superioris. Et hī diuersificati sūt q̄ quidā posuerūt speram nonā esse primū mobile et vno simplici motu moueri. s. diurno. alij vero dixerūt sperā nonā moueri motu titubatiōis tanquā motu sibi p̄prio: moueri aut̄ motu diurno ad motū decime spera quam primū mobile esse voluerunt. Intelligendū 2º q̄ quilibet orbis alicuiꝝ planete habet duobus motus. s. vnum quo mouetur ad motum primi mobilis ab oriente in occidentem: et hic dicitur motus diurnus: et alū quo mouetur tanquā motu sibi p̄prio ab occidente in orientem loquendo de primo motu: quanto orbis planete est p̄pinquior primo mobili tanto velociꝝ mouetur et quanto remotior tanto tardius: et cā est q̄ quilibet orbis planete quāto est p̄pinquior primo mobili tanto in equali tpe q̄ in die naturali maiꝝ spaciū describit: q̄ suū circulum qui est maior quā circulus orbis planete inferioris: et contra ē de orbibus planetarū inferioribus: sed loquendo de sc̄do motu est totū oppositū q̄ motu p̄prio quanto orbis planete est p̄pinquior primo mobili tāto tardius mouetur: et quanto remotior tāto velocius: et cā est q̄ quilibet orbis planete motu p̄prio mouetur cōtrario motu primi mobilis: et orbis planete p̄pinquior primo mobili p̄us retardatur in suo motu a motu primi mobilis quā orbis planete remotior: et orbis intermedij medio mō se habent vt orbis saturni in. xxx. annis cōplete circulationes sui motus p̄prij et orbis lune quasi in mense: orbis solis in āno. Intelligendū 3º q̄ aliqui ponunt q̄ sol motu proprio mouet̄ velocius quā venus aut mercurius et iō ponūt solē immediate supra lunam.

Secundus

Astrologi autem ponunt solē supra mercuriū & venerē & similia et vltimē velocitates aut tarditates motū planetarū esse proportionabiliū sibi ipsorum distantia a supremo orbe sic quod quanto planeta plus distat a supremo orbe tanto velocius moueat motu proprio sicut orbis & quanto minus tanto tardius: vt v3 quod velocitas motus saturni ad velocitatem motus martis sic sibi proportionē distatē saturni a p. orbe ad distantia maris & ita de alijs: hoc. n. non esset vltimē verū & iustitia cetero (sole quod ponit propinquior supremo orbi quā venus aut mercurius: & tñ velocius mouet & causa huius sibi commentatorē potest esse quod potentia solis in mouendo est maior quāz veneris aut mercurij. Quid quod tñ de hoc sit astrologi quibus in hac parte est magis credendum in speris planetarū talē ordinē ponunt & tempora suos proprios motus mensurata sic assignant quā imediata sub spera octaua ponunt speras saturni que. xxx. annis complēt suū propriū motū: post sequitur spera iouis quod perficit suā circuitiōnē in. xii. annis deinde ponitur spera martis quod in duobus annis complete resoluit: postea ponit spera solis & sub ea spera veneris sub qua ponit spera mercurij: & iste tres speras fere in anno circuitiōnem perficiunt: in infimo loco est spera lune que paulo minus quā in mēse circuitiōnē complet. Intelligendū quod quod orbis plane te propinquior supreme spera non plus retardat i suo motu proprio quā orbis inferior: videlicet cū ibi nulla sit violentia sed mere naturaliter quā tales motus sunt ex rationabili desiderio intelligentiarū mouentū.

Quintum capitulum secūdi tractatus secūdi libri de celo & mundo in quo determinat de figura astroz.

Figuraz autem unius cuiusque astroz spericam maxime utique quis rationabiliter existimabit.

Itud est tertium capitulum huius tractatus in quo postquam in precedenti capitulo Auz. determinauit de ordine astroz nunc determinat de ipsorum figura: & duo facit. Primo permittit conclusionē. 2. probat ibi quā enī ostensū est. De prima dicit quod rationabile est existimare vniūquodque astroz esse figure spericie. Intelligendū quod commentator cōmēto. lxx. mouet quoddam dubium dicens. Videtur quod hoc capitulum sit superfluum in secūdo capitulo huius conclusit Auz. figurā astroz esse spericā. Respondet quod Auz. posuit illud tanquā correlariū sequens ex dictis: non quod principaliter intendere de isto determinare: sed in isto casu vult de illo principaliter inquirere per doctrinales rationes: & per rationes naturales.

Quoniam. n. ostensum est: quod non nata sunt moueri per se ipsa: natura aut nichil irrationabiliter neque frustra facit palam quia & figuram talem dedit

immobilibus: que minime est motiua: Minime autem est motiua spera propter nullum habere organum ad motum: apalam quod sperica utique erunt mole.

Dicit probat conclusionē per tres rationes: ibi secūda ad huc autem: ibi tertia itaque. De prima intendit ista rationem: illam figurā debent habere astra que est maxime inepta ad motū localem per se sed figura sperica est huiusmodi: quod tñ. maior est nota ex dictis in secundo capitulo: vbi dicebat quod stellis non debetur per se motus localis: tō cum nā nihil faciat frustra debet stellis figuraz maxime ineptā ad motū localem quod si dedisset alia figurā illa fuisset frustra: & minor pro quod figura sperica determinat corpus in quo est esse sine organis ad motum localem deseruientibus quod concluditur quod astra sibi magnitudinē sunt figure sperice. Intelligendū sibi Auer. quod dicit Auz. nā nihil irrationabiliter tñ. quod si astra mouerent per se ipsa motu locali cū sint corpora aīata nā fecisset otiosū & male cū non dedisset ipsi instrumenta ad motū localem ex se vt fecit animalibus. Intelligendū secūdo quod si figura sperica esset apta ad aliquē motū maxime esset apta ad motū circularē mobile. n. circulariter de nā habere figurā spericā sibi tñ iter omnes figuras esse maxime inepta ad motū progressiū. Unde talis figura debet corpori oīo immobili per se tam motu circulari quā recto.

Aduc autem similiter quidē omnia & unum. Luna autem ostenditur per ea que circa visum quoniam sperica. N. utique fieret crescens & deficiens plurimum quidem lumbaris aut amfriticos simul autem dicotomos. Et iterum per astrologica quia non utique essent solis eclipses lunares.

Probat idē per secūda rationem que sumitur ex inductione: & arguit sic luna & sol & relique huiusmodi sunt figure sperice ergo tñ. pñā tenet per inductionē: & ans Auz. declarat de luna semp. n. p. visus precipimus quod est sperice figure & tā quā tota est illuminata quā quā non. Hoc etiam apparet per eclipsim solis quod semper videmus soles eclipsari sperice: cū semp eclipsetur sibi figurā coronalem: dicit etiam hoc patere ex astrologia. Expone lumbaris. i. i. maiori parte obscurata & i. i. minori illuminata: aut amphibiticos idest in maiori parte illuminata & in minori obscurata: aut dicotomos. i. equaliter illuminata & obscurata. Intelligendū sibi Auer. quod illud quod apparet

de illuminatione lune q̄ primo apparet arcualis de
ide semicircularis 7 postea circularis cōplete signi
ficat q̄ illud corpus qd̄ videm⁹ 7 perfecte spericū
7 nō aliterius figure. Intelligendū 2° q̄ etiā illud
qd̄ apper de ecīpsi solis. s. q̄ est arcualis significat
q̄ sol 7 luna sūt figure sperice: qz dū due spere se se
cant talis intersecatio est sperica 7 necessario fit
figura coronalis aut arcualis cōtenta duobus cir
culis quoz vnus est secio cōmunis duab⁹ speris
7 alius est intersecatio circuli qui ē i p̄uexo spere.
**Itaque si quidē unum tale. plam qz
7 utiqz alia erunt sperica.**

Probat idē per tertiā rōem que p̄cluditur ex ra
tione secūda: 7 arguit sic de vna stella p̄cluditur ra
tione q̄ est figure sperice: ergo etiā de oibus: an̄s
p̄ de luna: 7 p̄iam declarat cōmētator. Intelli
gendū fm̄ cōmētatorē q̄ ista rō est fundata sup
hoc q̄ oia corpora celestia sūt eiusdē nature s̄z spe
ciem ita q̄ sūt solum numero differentia: vt dictuz
fuit supra: quare sequitur q̄ illud qd̄ est essentialē vni
stelle est etiā essentialē alteri: cum debeat p̄uenire
omnibus indiuiduis eiusdē sp̄ci: 7 id cū signa fit d̄
rebus essentialibus corporibus celestibus sūt ani
mata: p̄ q̄ si figura sperica debeat vni astro debe
tur etiā oibus alijs.

Sextuz capitulū secūdi tractatus secūdi libi d̄ ce
lo 7 mūdo i quo solūtur aliq̄ questiones.

**Elabus autem questionibus
entibus de quib⁹ merito utiqz
quilibet dubitabit tentādum dicere**

Hoc est sex um 7 vltimū capitulū huius tracta
tus in quo post q̄ Az. in quinto capitulo determi
nauit de figura astrorum. Nunc mouet 7 remouet
duas questiones difficiles. 7 primo permittit inten
tionē suam. 2° excusat se a determinationē talūz
mouet q̄ones quarto soluit eas ibi secūda quod
videtur dignū: ibi tertia ad huc autē in multis: ibi
quarta: sed nos. De prima dic̄ q̄ temprandū est di
cere de duabus q̄onibus de quibus pp̄ earū diffi
cultatem h̄ merito quis dubitare.

**Quod videtur dignum esse reputan
tes promptitudinem magis imputa
ri uerecundie quam audacie: si quis
p̄pter philosophiam stare: 7 paruas
sufficiens diligit. de quib⁹ maximas
habemus dubitationes.**

Quod videtur dignū. Nunc excusat se a deter
minatōe talū quōnum difficultiū: qz diceret aliquis
videtur q̄ Az. sit p̄sūptuosus in determinando
talīa difficultia: dicit ergo q̄ videtur dignuz q̄ repu
tantes hanc determinationē esse promptitudinem
quandā pp̄ difficultatem deberet hoc magis vere

cundie q̄ audacie imputari: 7 rō est quia pertractā
tes de aliqua re in aliqua scientia: puta i pb̄ia 7 de
ligentes perfectam determinationē in ea nō habēi
p̄mittere questiones difficiles in talibus qz esset ve
recundia. Intelligendū fm̄ Auer. cōmētō. lx. q̄
cā difficultatis harū questionū difficultiū de corpo
ribus celestibus est duplex. Prima est qz de talib⁹ q̄
stonibus de corporibus celestibus habemus pau
cas p̄positiones cui sint a sensu maxime remōta.
Secūda est qz tales p̄positiones sūt equiuocē: naz
sunt accepte ad similitudinē aīalium inferiorū cui
corpora celestia sint aīata: que aut cōpetunt supio
ribus 7 inferioribus cōpetunt eis equiuocē. In
telligendū 2° q̄ de talibus questionibus difficultib⁹
habem⁹ dicere fm̄ potentia nostrā. Unde de qua
libet re de qua quibus speculatur habet dicere s̄z
nām speculantis 7 nō semp fm̄ nām rei de qua cō
siderat qz in pluribus rebus si possum⁹ dicere nisi
fm̄ potentia nr̄am 7 non fm̄ nām rei cum sint ab i
tellectu 7 sensu remōta. Intelligenduz 3° q̄ quā
uis demonstratio de talibus supercelestibus nō sit
perfecte fidei cum sint min⁹ certa nobis q̄ hec res
inferiores tñ ille demonstrationes sunt nobiliores
7 digniores qz subiectū eaz est valde nobile 7 mul
to nobilius h̄is inferioribus de quibus habem⁹
maiores certitudinē. Unde 7 habetur in p̄hemio
de aīa scie nobilitantur nobilitate s̄bi.

**Aduc autem multis existentibus ta
libus non minime mirabile. propter
quam quidem causam semper plus
distantia a prima latio ne mouentur
pluribus motibus fm̄ inter media.
plurimis.**

Mouet q̄ones primo primā secūdo secūda: ibi
7 hoc itaqz. Prima in duas qz primo mouet q̄stio
nē. 2° arguit ad pres ibi secūda rōnabile. n. De p̄
ma mouet istā q̄onez: cū sint mlta corpora celestia
quoz quodlibet mouet pluribus motibus videt
mirabile pp̄ quā cām o: bes celestes quanto plus
distant a p̄ o: be nō mouent pluribus motibus: s̄z
o: bes intermedij plurib⁹ motib⁹ mouet q̄ distātes.

**Rationabile utiqz uidebitur esse pri
mo corpore una latio latio ne pp̄in
quissimum minimis moueri motibus
puta duobus. habitum autem tri
bus aut aliquo alio tali ordine.**

Arguit ad partes. 7 primo ad vnā secūdo ad
aliā ibi: nunc aut. De prima dicit q̄ rōnabile vi
detur q̄ quanto sp̄era aliqua est p̄p̄inquo: p̄mo
mobili tanto paucioribus moueatur motibus: et
rō est qz quanto aliquid est p̄p̄inquo: alicui pri
mo videtur q̄ magis debeat assimilari ei ei q̄ illud

Secundus

quod est magis quod remotum: cum quod primum mobile moueatur vno solo motu videtur rationabile quod spera illi motui contigua moueat ad plus duobus motibus et spera immediate sequens illa tribus et sic secundum ordinem.

Intelligendum secundum Auer. quod audiens istam questionem et illud quod dicitur de ea. debet habere magnam sollicitudinem in videndo mirabilia nature que sunt plura et diuersa ita quod hec quod est de numero mirabilium.

Intelligendum secundo quod abreuiatio sermōis Aristotelis est querere quare orbis remoti a primo orbe ut solis et lune paucioribus motibus mouentur et illi propinqui mouentur pluribus motibus cuius oppositum dicitur esse per rationem habitam in textu.

Nunc autem accidit contrarium: paucioribus. n. sol et luna mouentur motibus quam erraticorum astrozum quedam quamuis longius a medio et propinquius primo corpori super ipsis.

Nunc autem arguit ad aliam partem questionis et primo facit rationem. et declarat quoddam dictum in ratione ibi secundum da: palam autem. De prima dicitur quod contrarium argumenti facit statim per ad sensum: quoniam sol et luna videntur moueri paucioribus motibus quam aliquis aliorum planetarum qui magis appropinquant primo mobili.

Palam autem hoc de quibusdam etiam uisum factum est. Luna. n. uideamus dico tomaz quidem existentem sub intransantem autem astrozum martem et occultatum quidem secundum nigrum ipsius. exeuntem autem secundum clarum et lucidum. Sic autem et de alijs astris dicunt. qui dudum obseruauerunt sex pluribus annis egypti et babilonij a quibus multas crudelitates habemus de unoquoque astrozum:

Declarat quoddam dictum in ratione vbi quod luna est magis remota in primo mobili quam aliquis alius planeta: et per Aristotelis hoc declarat quantum ad martem. et quantum ad alios planetas ibi: similiter autem. De prima declarat quod luna est infra martem: et dicit quod hoc patet ex visu: quoniam visum est aliquando luna existere semiobscura ipsam supponi perpendiculariter marti: et secundum partem eius obscuram occultare: et eclipsare nobis martem ipsam autem recedente visus est mars effici clarus et luminosus et hoc non posset accidere nisi luna esset inferior: marti. Similiter autem ostendit idem de alijs plane-

tis. scilicet quod luna sit inferior eis: et hoc de mente astrologorum de egypto et babilonia a quibus dicitur nos habuisse multas crudelitates et experientias: et ipsi dixerunt quod luna est inferior planetarum.

Intelligendum secundum Auer. per rationes philosophi fundatur super hoc quod dicebatur antiqui astrologi. scilicet quod luna que est infimus planetarum habet tantum tres motus: et sol qui immediate sequitur luna in ordine habet plures: et sic ultra de alijs planetis: cuius oppositum deberet esse: ut patet ex habitis superius in textu. Intelligendum etiam quod pro lomeus et astrologi moderni dicunt: alter de motu lune et de ordine solis quam antiqui ponunt. nam quod sol sit in medio aliorum planetarum: ut ad omnes possit suum lumen diffundere sic quod habet tres planetas superiores se et tres inferiores ut tactum fuit superius. Dicunt etiam quod luna habet duos alios motus ultra tres nominatos superius et istorum vnus dicitur distantia duplicata: et alius dicitur motus verificationis: et secundum hoc luna moueretur pluribus motibus alijs planetis: et subdit commentator quod hoc dicitur pro lomei non erat famosi tempore Aristotelis. et quod forte pro lomeus cognouit illud ex astrolabio vel alijs instrumentis. Intelligendum tertio quod quod ista fundatur super hoc quod ordo planetarum: et motus eorum sit illo modo quo ordinauerunt antiqui babilonici et egyptiaci. Unde omnes philosophi antiqui et moderni conueniunt in hoc quod luna est infimus planetarum: sed de ordine et situ aliorum est diuersitas: et similiter de motibus lune.

Et hoc utique itaque merito dubitabit utique aliquis. et propter quam causam in prima quidem latitudine tanta estorum multitudo. ut arithmeticoz esse uideatur omnis ordo. In alijs autem unam solum singulare. Duo autem aut plura non uidentur in eadem infixione.

Nunc mouet secundam questionem: et duo facit. primo mouet questionem. et reddit causas quasdam difficultatis hanc questionem: vbi ibi secundum da: de his quidem igitur. De prima dicitur quod est alia quod quare in octaua spera est tanta multitudo astrozum ut videatur quasi excedere omnem ordinem et multiplicationem astrozum: et in alijs orbibus non est nisi vnus astrum: et neque duo neque plura astra uidentur esse infixi in alijs speris. Intelligendum secundum Auer. commento. lxi. quod ista quod est difficultas: quod prima: et causa potest esse: quod non potest sciri ratio nec causa multitudine astrozum: nec cognosci multitudo illorum quod excedit quasi omnem ordinem. Intelligendum secundo quod propter difficultatem huius questionis Aristoteles. solum rationem causatus de ista questione ut velit inuere commentator: quod non potest perfecte sciri ista quod: et ideo dicit Aristoteles. quod nobis ostendit ex suis dicitis quod in hac questione nulla cadit demonstratio.

De his quidem igitur quare bene se ha-

bet: et ad eadē q̄ plus intelligētiā.

Nunc Az. ostēdit cās quāsdā difficultatis harum q̄onū: et tria facit. primo p̄mittit quoddāz, secundo reddit cās: tertio cōcludit ibi secūda: et q̄dem modicas: ibi tertia: tñ ex hijs. De prima dicit q̄ p̄ difficultatē hāz q̄onūz eaz inuestigatio spectaret ad altiorē intellectū quā sit intellectus humanus. Aliter tñ introducūt finē mentē cōmentatoris exponētis translationē antiquā et dicētis q̄ bonū est querere de hijs q̄onibus q̄ facit ad subtilitatem virtutis intellectuē dato q̄ sint difficiles. Un̄ cōmētator dicit q̄ quāuis hec q̄onēs sūt difficiles tñ si vtamur in eis principijs nālibus non egrediet ista speculationē de eis nālem speculationē.

Et quidem modicas habentes causas et tanta elongatione distantes ab his que circa ipsa accidentibus

Nunc ponit duas cās difficultatis prima ē paucitas causarū et p̄portionū de hijs vt dicitū ē in principio alterius cōmētū: q̄ talia sūt maxime remota a sensu n̄o: sc̄da cā ē q̄ accidentia talium celestium sūt valde diuersa ab accidentibus istoz inferioroz: et in nobilitate multum excedunt ea. et q̄ eis sūt p̄na de illis dicuntur equiuoce: mō ab accidentibus inferiorū sumimus cognitionem de accidentibus superiorum quare et.

Tamen ex his contemplantibus nichil irrationabile utiqz uidebitur esse quod nunc dubitatur.

Concludit et dicit q̄ dato q̄ iste q̄onēs sint valde difficiles tñ si p̄templabimur de hijs p̄ nālia principia nō uidebitur irrationabile illud qd̄ dubitatur. Sed nos ut de corporibus ipsis solis et solitarijs ordinem quidem habentibus inanimatis autē omnino perquirimus. Oportet autē tanquam participantibus existimare actione et uita: sic enim nihil uidetur preter rationem esse accidens.

Das q̄onēs prius motas soluit. et p̄ primam sc̄do secūda ibi: de dubitationē. prima in duas p̄mo p̄mittit quoddā sc̄do exequit solūdo ibi: uidetur autē. De prima dicit q̄ nos p̄siderātes de naturis corporoz celestium puta solis et lune et. nō p̄quirimus de eis absolute vt corpora sūt: s̄ oportet de eis cōsiderare vt sunt aīata p̄cipantia actione et uita: et subdit q̄ sic perquirendo de eis nō uidebitur iconueniens accidere nec aliquid p̄ter rōnē de illis q̄onibus. Intelligendū finē Aue. q̄ cognitio nostra de corporibus celestibus debet esse vt sūt aīata: et solū h̄ mō est nobis possibilis. Un̄ si essemus opti-

nati de eis tñ vt sūt corpora: nō eēt de eis cognitio nobis possibilis et cā est q̄ corpora celestia sūt mobilia quā corpora inferiora quoz aliq̄ sūt aīata: et nobilius aīato necessario d̄z esse aīata: ex quo habet q̄ corpora celestia sūt aīata et uiuētia et habētia operationes aīales: ex quo ulterius sequit q̄ motus eorum magis debent dici aīales et voluntarij quā nāles distinguendo nāle p̄ voluntariū. Intelligendū sc̄do q̄ ex motu corporoz celestium et ex eoz figura determinata: cognoscimus ea habere aīam et eē uiuētia: vt arguatur sic. Oē q̄ est determinate figure habens per se motū in loco est aīatū celū est huiusmodi 9° et. maior nota q̄ terminatio motus et figure est ab aīa: q̄ in inanimatis nō est per se motus nec determinate figura: et subdit q̄ hec inuestigatio ē a posteriori: et q̄. Un̄ nālis h̄z p̄bare celū esse aīatū ex parte corporis celestis et a posteriori: sed methaphisicus h̄z hoc p̄bare a priori et ex p̄te intelligentiaz mouentium.

Uidetur autem optime quidem habenti existere q̄ bene sine actione p̄ pinquissimo autēz per paucā: et unā his at qui longius per plures quem admodum in corpore. hoc quidez neqz exercitatum bene habere. hoc autem modicum deambulans. hoc at et cursu indiget et lucta et pugna.

Nunc exequitur soluendo primā q̄onem: et duo facit. p̄ ostēdit cām quare primū mobile mouet vno solo motu: alie vero spere pluribus mouetur motibus. 2° reddit cām quare speraz inferioroz aliq̄e mouentur paucioribus motibus quā intermedie q̄ minus distant a primo mobili: ibi secūda: iterūz aut alteri. De prima intendit istā p̄clusionem supra materia rōnabiliter debet moueri vno solo motu alie vero pluribus: p̄batur sic suprema spera est p̄ pinquissima p̄enti et p̄ime cause et alie spere sunt remote 9° conclusio vera: aīas p̄supponitur tanq̄ notū: et p̄na tenet q̄ primus motor ē primo imobilis nec indiget aliquo motu: modo illud qd̄ est propinquius p̄motozi d̄z participare minori actione q̄ minus distat ab eius perfectione: et illud qd̄ ē remotius d̄z habere plures actiones vt p̄ficiatur et hoc declarat p̄ exemplū dicēs: q̄ ita debet imaginari de corporibus celestibus sic de aīalibus hic existentibus: nā reperit hō qui est maxime p̄pinquus optime sanitati in sua spē: et quidā qui est magis remotus: et quidā q̄ est maxime remotus: primus hō indiget modica actiōe vt fiat optime sanus: secūdus med o mō: tertius vero indiget maximo labore et exercitio. Intelligendū q̄ ex illa l̄ra. Uidet autē optime habenti existere bñ sine actiōe: aliq̄ trahūt q̄ prima cā nō concurrat actiue ad effectus q̄ p̄ducuntur: sed solum vt finis. Sed tenēdo opposi-

Secundus

rum pōt illa littera sic expōl. Uidet aut optime habenti existere bñ sine actione. s. qua indiget propter se r sui pfectionē: cū q stat q indiget actione pp aliud. Intelligendū secūdo fm Aue. cōmento. lxij. q exemplū Az. dat intelligere q primū celum qd est nobilissimū inter corpora celestia acqrat nobilitatem i illo genere vnica actione: r qd est valde remotū ab illo acqrit magna actione: vel nō acquiri: r que intermedia indigent operatiōe media p portionabiliter. Intelligendū 3° fm Auer. q iste sermo nō est vlr verus fm scientiā ptolemei: q fm eū lūa q maxime distat p^o mobili mouet quicqz motibus duobus generalib^o: r trib^o specialib^o. Mercurius aut q est propinquior primo mobili mouet nouē motib^o. Ceteris aut planetis excepto sole tribuit octo motibus. Sed hoc hz videri in theōrica planetarū. Et in sequendo hanc sniam oportet dicē q successio corporū celestium in nobilitate nō dz sumi fm eoz ordinē in situ r distantia a p^o ente: s; soluz s; ordinē motū eoz i paucitate vl pluralitate: vt q illō qd mouetur pauciorib^o motib^o sit nobili^o: r qd mouet pluribus sit minus mobile: r s; h^o spe ra lune eēt nobilior spa mercurij alter. n. eēt ipossibile. s. acquirere nobilitatez optimā neq; pluribus neq; paucioribus motibus p^ois est impossibile qz sol est nobilior planetarū: r p^oia tenet q: siue sol ponat imediate supra lunā vt v^o vele phūs: vel imediate supra venerē vt vult ptolemeus: sūt aliq; planete supra ipz: vt saturnus iupiter r mars q mouēt pluribus motib^o: r simlir sub ipō si ponat supra venere: vt venus r mercurius: r sic ex ordine i situ n̄ debet accipi nobilitas: q: tūc saturnus esset nobilior sole: s; dz accipi ex multitudine aut paucitate motum.

Itey autem aliquando neq; quantumq; laboranti hoc utiq; adhuc existet bonum. sed alterum aliquid.

Nūc Az. ostendit quare alique spere inferiores puta solis r lune mouentur paucioribus motib^o q spere intermedie: r primo premittit quedā necessaria. 2° applicat ad ppositū. 3° ponit solutionē qd nis: ibi scōa: hoc quidē: ibi tertia r ppter h^o. Prima in duas qz p^o pmittit aliq; necessaria: scōo ad dit alia specialiora ibi: pp qd. prima in tres sic tria necessaria pmittit ibi scōa: ē aut: ibi tertia r iterū. De prima dic qz pmissū est q sūt multa que distāt ab optimo sine quoz quedā illū attingunt sine labore: quedā paucō r quedā multo: nūc aut dico q sunt multa q quātūcūq; laboret nūq; possūt attingere illū sinez: sed forte illud qd est ppinquū illi et pzeuū ad ipsū: sicut verbī gratia cozp^o eaz simplr nō pōt acquirere optimā sanitate qz tūcūq; laboret sed acquirat sanitate q est dispositiua ad optimā: r ita i pposito dicit infra de terra cū sit istimū elem

toz q ponit viliissimū eoz r sine motu r actione. Est autem dirigere difficile aut multa aut multotiens: puta mirias astra galos chios iacere difficile: sed unuz aut duo facile.

P^o emittit scōm dicens q ceteris pibus difficilius ē dirigere r ptractare plura q vnū: aut vnum multotiens q vna vice tantū: r dat exemplū vt puta proicere multa pōdera i vno loco est difficile: sed p icere vnū aut duo est facile.

Et iterum quando hoc quidez indiget huius gratia operari: hoc autem alterius r hoc alterius. in uno quidem aut duobus facile adipisci. Quanto autem utiq; per plura difficilius propter quod oportet putare astroz actionem esse talem qualis quidem animalium r plantaz. Et enim hic hominis plurime operationes multorum enim eorum que bene possunt adipisci: ut r mlta operentur r alioz gratia. Qd autem ut optime habens nihil idget actione est enim ipsū q cuius gratia. Actio autem seper est in duobus. et cuius gratiasit: et q hui^o gratia. Aliorum at aialium pauciores plantarum autem parua qdam r una forte. aut. n unum aliq d est quo fortietur utiq; quemadmodum r hō aut: r multa omnia pua sunt ad optimum.

Premittit tertiū dicens q cū aliqd idiguerit, opari gratia aliqui finis r oz opari p^o gra vni itermedij r postea alteri: r sic vltra: qnto p plura itermedia id stat rāto opatio ē difficilior qnto at p pauciora rāto facilior. Intelligendū s; Aue. p mēto. lxij. q abreuitatio fmois Az. stat i h^o q illud qd acqrit pfectionez aliqūa vna actiōe est nobili^o quā illō q acqrit eandez plurib^o actiōib^o: r rō est qz illud facili^o acqrit illā pfectionez: cū vna actio sit facilior q plures r h^o est signū q illō min^o distat ab illa pfectione q si id p plures actiōes faceret. Propi qd nūc pmittit alia lex necessaria: quoz p mū est q debes existimare q actiōes astroz sūt similes actionibus plantarū r aialium inferiorū. scōm est q hō ini cetera

Liber

alia h3 plures opatiōes: qz nō solū operat pp se
sed etiā gratia multoz alioz: tertius est qz illud qd
est oppositum absolute non indiget aliqua actio
ne qz ipsū est vltimum optimuz gratia cuius oīa
alia fiunt. Quartum est qz ad omnem actionez
concurrunt duo. s. finis gratia cuius quia aliter ac
tio esset frustra r ordinata ad illū finē que sunt pze
uia ad ipsū qz aliter actio nō possz fieri perfecte qui
tū ē qz pauciores sūt actiones alioz aliū quaz hōis
Sextū est qz planetaz sunt pauce operatōes r forte
vna tantū. s. operatio nutricationis. Et s̄dit qz bre
uiter est dicere qz aut in vniuerso ē quoddā optimū
quo cuncta sortunt inter cetera inferiora maxime.
hō aut qz sunt multa pzeuia ad illud quo sortuntur
ea que nō habent ita pfectas operationes vt homo
**Hoc quidem igit h3. r participat op
tūmo hoc autem attingit ppe per pa
ucos motus hoc autē per multos hoc
autem neqz participat. sed sufficiens
ad ppe extremo uenire:**

Applicat ad ppositū predicta necessaria r tria facit
pūmo qd dicitur est s̄o dclarat per exemplū. tertio
concludit. ibi secunda puta si ibi terra maxime qui
dem. De pūma. dicit pgregando in sūma ppoēs s̄
missas vt dicit pmentator: r itendit p. solutioe qōis
cū q̄rebat q̄e p̄mū mobile mouet vno solo motu r
aliqua spe extreme paucioribus mouent motibus
q̄ intermedie. Respondet qz illud ē pp ordinē in en
tibus vniuersi in pfectioe. qm̄ quedā sunt entia per
fectissima que attingūt optimū finē sui satis. prope
r quedā attingunt illū finē p paucas actiōes quedā
per multas r quedā sunt que nō attingunt ad illud
optimū sed appropinquare possūt quodāmo veniē
do ad mediū fm̄ igit ordinē iperfectioe in entibus
vniuersi ipsi exercerent pauciores vel plures ope
rationes. vt in dubio declarabit.

**Putat si sanitas finis hoc q̄dez utiqz
semper sanum. Est hoc quidem exte
nuatum hoc autē currens r extenua
tum hoc autem r aliud aliqd operat
currendi gratia quare plures motus
Alterum autem non pōt ad sanari
peruenire sed ad currere: solum aut
extenuari: r hoz alterum finis ipsis.**

Hoc declarat per exemplū dicens si sanitas sit.
optimus finis tunc corpus optie sanum est illud qd
nō indiget actione aliq. aliud est corpus qd est aliq
liter distans ab optima sanitate r illud indiget plu
rali actiōe r aliud est qd magis distat r illud adhuc
pli indiget actione vt acquirat optimā sanitatē sed
aliō est qd nō pōt fieri optime sanū pōt tm̄ venire ad

aliqd mediū rōe cui melius se habebit q̄ ante. r s̄
dit qz taliū entū q̄rio mō dicitoz alius est finis q̄ si
nis optimus prio datus.

**Maxime quidem. n. illo. sortiri fine
optimo omnibus si autem nō semper
melis erit quanto utiqz propinquius
sit optimo**

Concludit r dicit qz in rebus optimū est sortiri op
tūmo fine: r si nō possunt sortiri optimo saltē meli
est sortiri eo quod est melius r optimo propinquū

Intelligendum fm̄ Auer. pmento. lxxij. quia dī
ctū qz entia attingunt nobilitatem optimam quedā
per plures r quedam per pauciores actiones qd at
tingere finem optimū per pauciores opera: ides cō
petit superioribus. sed attingere per plures inferio
ribus. Intelligendum secundo qz entia non agūt
suas actiones nisi vt assimilentur perfecte nobilita
ti que est deus secundum tamen qz in eoz natura
est acquirere de tali assimilatione. Intelligen
dū tertio qz h3. hic tangit tres fines. primus est op
tima nobilitas que non acquiritur nisi per vnaz ac
tionem r talis vni soli conuenit secundū est finis p
pinquior qui acquiritur diuersis actionibus r plu
ribus. tertius est finis imperfectus qui pauca actio
ne acquiritur vt est perfectio planetaruz r brutoz.

**Et ppter hoc terra quidem totaliter
non mouetur p̄pinqua. autem pau
cis motibus non enim attingunt ad
extremum sed usque quo possunt s̄o
tiri diuinissimo principio. Primum
autem celum confestim sortitur. per
unum motum Que autem in medio
primi r extremorum. Attingunt qui
dem per plures at attingunt motus:**

Nūc h3. pponit soloz qōis prie r prio p̄eiri
qz ita n̄ h3 aliqua actione: neqz mouet qz ē vilissima
nec pōt appropinquari optio. id nō indiget actiōe. ad ppo
sitū ergo cū q̄rit q̄re sūpma spa vno solo motu mo
uet r̄ndet qz et nā ē maxie p̄pinq̄ prio id idigz pauca
actiōe r cū q̄rebat q̄re spe inferiores mouēt motibus
paucioribz quā in̄medie r̄ndet qz sūt p̄pinquiores en
ti vilissimū id pauca actiōe idigēt cū nō possint attingē
optimū finē s3 finē inferiorē. s3 spe in̄medie qz pos
sūt attingere optimū finē d̄bet moueri pluribz moubz
Intelligēdū fm̄ Auer. cōm. lxxvj. qz ita maxie dī
stat ab optio pp et vtilitate. id nō acquirē suā nobi
litatez cū sit valō pauca nisi p paucā actiōez v̄ nullā
s3 alia elem̄ta cū sint nobilioza ipsa ire acquirūt suā
pfectiōez p motū r opatiōez r maxie ea q̄ mouēt cir
clarū vi ignis r aer aq̄ et acq̄rit suam pfectionem
p motū qz ex motu lune aqua mouetur r p̄ficatur

Secundus

Intelligētiū sō q̄ Az. hic inuit quatuor grad⁹ entū
 primus grad⁹ est entis qd̄ attingit optimum finem
 sine actione vt deus secundus est entis quod attingit
 primū finem modica actio vt primū mobile. tertius
 est entis quod attingit optimū finē plurib⁹ ac
 tionibus vt alicue speze inferiorē. quartus est entis
 que non possit illum finē attingere sed finē imp
 fectiorē ⁊ hec habent paucas operatōes aut nullas
 vt bruta planete ⁊ terra. Pro intellectu dictōrū
 occurrunt dubitationes prima ē vtrū sit veruz qd̄
 dixit Az. v3. q̄ actiones astroz sint similes morib⁹
 aialū ⁊ arguit q̄ nō qz in corporibus celestibus ⁊
 eorum moribus nō est facilitas nec difficultas q̄
 sibi nō est cōtrarietas aliq̄ inter motorē ⁊ motū sed
 in aialibus est s̄rietas ergo nō est similitudo q̄ autē
 in sup̄ celestibus motū nō resistat motori p̄ qz talis
 resistentia esset frustra. cuz quelibet potentiarū sup̄
 celestū sit finita s̄ durationē. Secūda dubitatio ē
 circa aliud dictū Az. Cū actōes hoīs sint plures
 actionibus alioz aialū ⁊ plantarū ⁊ arguit q̄ n̄
 qz tunc sequerēt q̄ hō esset ens imperfectus alijs aia
 libus ⁊ planetis ⁊ p̄na p̄ qz dicitur est q̄ illd̄ qd̄
 acquirit optimū finē paucioribus actōibus est nobi
 lius quā illud quod ipsū acquirit pluribus actio
 nibus. Ad primā dubitationē r̄idet cōmētator
 q̄ resistentia inter motorē ⁊ motū ē duplex quedā
 pprie dicta ⁊ illa nō reperit in corporib⁹ celestibus
 vt pbat argumentū quia s̄ria pprie sunt ad inuicē
 actiua ⁊ passiua ⁊ corruptiua. sō mō sumit p̄trarie
 tas large pro quadā opinioē q̄ est inter naturā eius
 qd̄ est in actu ⁊ naturā eius qd̄ est in potentia quia
 actus ponit potentie ⁊ isto mō reperit contrarietas
 in celestibus inter motorem ⁊ motū quia. motor
 fin q̄ hui⁹ ē in actu cū diffiniat p̄ agere ⁊ mouere. s̄
 motum ē in potentia ex q̄ diffiniat per pati ⁊ moueri
 Ex quibus sequit q̄ cū p̄trarietas isto 2. mō rep
 tarur in sup̄ celestib⁹ q̄ in illis quilibet mot⁹ ⁊ motū
 suū mobile nō p̄tuncqz velociter sed d̄terminata
 nec mouet qd̄libet mobile indr̄iter s̄ d̄terminatū p̄
 pter resistentiā mobilis ad motorē eē d̄minatū sic
 in istis inferiorib⁹ ⁊ sic aliquo mō cadit. similitudo
 Sequit vltierus q̄ talis s̄rietas q̄ est i sup̄ celestib⁹
 int̄ motorē ⁊ motū est maior q̄to motū mouet pluri
 bus moribus qz quāto aliqd̄ corpus celeste mouet
 pluribus moribus tanto indiget pluri actōe pp̄ talē
 resistentiā maiorē ⁊ quanto mouet pauciorib⁹ mo
 ribus tanto videt esse minor resistentia cū indigeat
 minorē actōe. Sequit 3. q̄ quanto rōe talis resisten
 tie actio fuerit minor tanto motus est facilior ⁊ quan
 to actio fuerit maior tanto motus est difficilior ad
 sam dubitationē respondet cōmētator ponēdo talē
 diuisionē q̄ hō pōt cōparari ad entia habētia pau
 ciores operationes dupliciter quia aut ad habētia
 pauciores operationes ipso que tū p̄nt attingere. p̄
 illas illum optimū finē que homo potest attingere
 qui finis ē deum intelligere ⁊ speculari. ⁊ ista entia
 sunt intelligentie que indigent paucis operatiōib⁹

pro illo sine. alio modo pōt comparari hō ad habētia
 pauciores operatiōes per quas nō possunt attingere
 optimū finē sed solū aliquod p̄uuiū ad ipsum
 ⁊ talia sunt animalia bruta ⁊ planete. Cū ergo dicit
 Az. qd̄ quanto aliquid mouet paucioribus actio
 nibus ⁊c. intelligit solū de attingentibus optimū
 finē sed d̄m loquit de homine ⁊ brutis loquit ⁊c
 de attingentibus optimū quā de attingentib⁹ p̄uuiū
 ad ipsum. Ex quibus sequit q̄ hō habet plures
 operationes alijs aialibus quia sit possibile per illas
 ipsū attingere finem nobiliorē alijs aialibus ⁊ pro
 pter hoc hō est perfectior alijs animalibus ⁊ nō ab
 soluit sed qz habet plures operationes. Sequit etiā
 q̄ ex dictis Az. possunt haberi duo ordines s̄
 mus est ordo entium que agunt pp̄ optimū finē que
 quanto paucioribus operationibus agunt tāto sūt
 nobiliora ⁊ quanto pluribus tanto sunt minus no
 bilia. secundus est ordo entium que quāto plurib⁹
 agunt operationibus tanto sunt nobiliora. ⁊ quan
 to paucioribus tanto sunt viliora ⁊ isti duo ordines
 pōssunt reduci ad vnum ponendo primo entia. que
 participant optimū finē pauca actione ⁊ hec sūt no
 biliora. Deinde alia que pluribus actionibus parti
 cipant propinqua prioribus. tertio illa que adhuc
 pluribus actionibus participat. ⁊ in hoc gradu po
 nitur homo quarto ponēda sunt entia vilia que ha
 bent paucas actiones nec possunt attingere. finem
 optimū s̄ aliqd̄ p̄uuiū vt bruta ⁊ planete ⁊ hec sūt
 expositio temistis. sed alexander que cōmētator
 insequit voluit illos esse duos ordines d̄tentos quo
 rū primus est ordo que participat optio sine ⁊ i prio
 gradu ponit illa q̄ illo p̄cipant paucis actōibus i
 sō vero que illo pluribus actōibus participat. Se
 cūdu ordo est entū in cuius prio gradu ponit en
 tia que acquirunt optimū finem pluribus actōib⁹
 i 2. vō gradu sūt entia illis pp̄inqua que p̄pter im
 pfectionē pauca vel nullā habent operationē vt terra
 ⁊ ista non attingunt optimū finē vt dicitur est sed ali
 qd̄ p̄uuiū ⁊ iste scōus ordo est p̄trarius primo dū
 itaqz. Az. dicit q̄ quanto aliquid attingit optimū
 finē paucioribus actionibus illud est p̄fectū intelli
 git d̄ entibus primi ordinis dū vero dicit q̄ cū attingit
 pluralibus actionibus ē perfectius intelligit de
 entib⁹ secūdi ordinis quare:

**E dubitatione: autē qz secun
 dum primam quidem unam
 existentem lationē magna ml
 titudo p̄stat astroz. alioz at sigillatiz
 unumquodqz accepit pp̄rios mot⁹**

Soluit sam q̄dem ⁊ duo facit q̄a p̄ resitit q̄dem
 2. soluit ibi: pp̄ vnūquidē d̄ p̄ dicit q̄ vult d̄cere de
 dubitatioē illa v3 pp̄quidē ē q̄ primū celū h̄eat tānū
 vnum motum ⁊ multitudinem astroz alij autē
 orbes non habent nisi vnum solum astrum cū hoc
 q̄ habent plures motus

Libet

Propter unum quidem utiq; : quis primum rōnabilitet existimabit hoc existere intelligere. n. o3 uite r principi uniuscuiusq; multam excellentiā esse prime ad alias

Soluit qōnem r tria facit sicut tripliciter soluit ibi fa erit autē: ibi terra: r adhuc: De prima dicit q; primum celū habet multitudinē stellaz q; in omnia corpora celestia fm excellentiā est principiu vite r conseruationis istorū inferiorū r arguat sic. Illud q; est fm excellentiā principiu vite vnius. cuiusq; rei viuētis debet habere magnā multitudinē astrorum sed primū celū est huiusmōi ergo rē. maior est nota qm orbis celestes influunt virtutē suā maxie per stellaz q; sūt principaliores partes orbū vt pz in cōmento. r minor patet in littera. Intelligēdū fm Auer. cōmento. lxxij. q; primus orbis ē. causa in dando cuiuslibet rei viuēti vitā suā fortius quaz aliquod aliud corpus diuinorum cū sit perfectius corpus r ex consequenti dicendū est de alijs corporibus diuinis q; quanto aliquod est ppinquius primo orbī tanto est perfectius r quāto distātius tanto imperfectius. Unde orbis stella. nobilitat ppter duos priores in posse dare vitā omnib; viuētibus r i mouendo plures stellas. Et orbis celestes nō sunt cāe vite eorum que sunt hic nisi per stellaz cū stella sit nobilior pars sui orbis. Ex quibus pz q; Ap. r cōmentator ponentes orbē stellaz eē primū mobile secuti sunt opinione antiquoz astrologoz qui nō posuerunt nisi octo speras celestes.

Erit autem utiq; accidens fm : rōem Prima quidē. n. una ens multa mouet corporum diuinorum multe autē entes unum solum unaqueq;. Er rantium. n. unum qd cunq; pluribus fertur lationibus.

Nunc r soluit qōnē r duo facit q; pmo pmittit quedā r soluit ibi : sic quidē: De prima pmittit tria quib; visis dicit Ap. parebit qd illud erit. accidens primū celi fm rōnem pmittit ergo prio q; primū celū cū sit vnū numero habens vnum solū motum mouet multa corporū diuinorū secundo pmittit q; cū alie sperē sint multe in qlibet eaz est vna sola stella tertio pmittit q; vnaqueq; stellaz erraticarū mouetur pluribus motibus

Sic quidem igitur adequat natura. r fac ordinem unū qdē latōi mltā tribuens corpora unū autez corpori multās lationes.

Ponit solutionē qōnis r dicit finaliter q; cā qre

primū celū habet plures stellas est q; natura redu cens entia ad equalitatē optimaz vbi deficit vt nou supple: in alio r iō cū primū celū moueat vno solo motu debet habere plures stellas. sed cū orbis plā netarū moueant pluribus motibus vnu quisq; eorū nō habet nisi vnā stellā. Intelligēdū fz auer. pmen. lxx. q; natura iuste fecit cū fecit q; primū celū moueret vno motu plures stellas q; oportebat ipsum per illū vnū motū pficere plures operationes. Alijs autē orbibus dedit plures motūs ad mouē dū vnā stellā vt per illā stellā mediantibus plurib; motibus perficerentur plures operationes ita qd illud qd facit primū celū per vnū motū cū plurib; corporibus motis faciunt alij orbis pluribus motibus cū vna re mora illis motibus.

Et adhuc ppter hoc quidem unū habent corpus alie latōes q; multa corpora mouent que prie ultime r unuz astrum habentis.

Tertio soluit questionem r duo facit prio qd dicitur est r epilogat ibi: s; de circulari: pria in duas primo pmittit solutionē fo subdit quedā faciētia pro declaratione solōis ibi: in multis: De prima dicit q; alie sperē a prima habent vnū astrū tm q; pria spē ra mouet multa corpora inferiora q; oēs speras inferiores. Intelligēdū fm Auer. cōm. lxx. p declaratione huius solutiōis q; oēs orbis inferiores hnt vnū astrū tantū r habent orbē superiorē a quo continent. Intelligēdū fo q; orbis primus mouet oēs orbis inferiores suo pprio motu. s; ex oriēte ad occidentē motu diurno quare omnes orbis inferiores sunt phibiti quasi a proprijs motibus ppter ipsū orbē superiorē qui mouet inferiores motu suo ideo cum sint sic phibiti non possunt moueri nisi vnā stellā sed q; orbis primus nō phibet a suo motu q; nō hz motū a quo phibeat. iō ptingit q; habeat plures stellas r sic pz solutio ad quōnē. scilicet q; alie sperē habent vnū solū astrū q; mouēt. ab vna spera que phibet quodāmodo eas a motu p prio r iō si haberent plures stellas primū orbis moueret eas cū fatigatione vt patebit in alio cōm.

In multis. n. speris ultima spera infixa fert. unaqueq; autem spera corp⁹ existit ens. illum quidem igit p mune erit opus. hec quidem. n. singularis ppria per naturam latio hec autem uelud apponit. Omnis autem finitū corporis ad finitū virtus est.

Concludit quedam pro solutione r sūt qtuor q; rū primū ē q; spē inferiores sep mouent simul cum speris superioribus quia sunt affixe simul r alligate is r ideo omnes simul cum prima spera mouetur

Secundus

secundum est quod vna queq; spera est corpus e-
cuius substantia determinatum est in principio hu-
ius secundi. Tertium est quod illius prime sperae
sunt due operationes. Vna cois que e mouere oēs
alias speras motu diurno alia est operatio singula-
ris qua. s. mouetur motu sibi pprio qui motus e co-
muni vel vt appositus alijs speris quartus est qd
ois corporis finitū est virtus finita 7 limitata ad tā-
tū agere 7 tu supple ad rōem Az. qd si alicui sperae:
inferiori adderetur aliqd astrum cū potentia totū
mouens sit finita ex quo corpus motū. est finitum
tunc moueret cū fatigatione. Intelligendum fm
Auer. qd necessariū est qd oēs orbis inferiores mo-
ueantur motu orbis cōtinentis eos cui alligātur 7
per talē alligatiōē nō debemus intelligere alligati-
ōē corporalē que fit per p̄tinuatiōem vultū partū
cū alia cū spera celestes nō cōtinentur inuicē sed de-
bemus intelligere alligatiōē spiritalē p̄ quādā
eōsequentiā in virtute motiua earū. Intelligen-
dum fo qd si spera planetarū cōtinerent plūsq; vnā
stellam sequeretur qd suprema spera cum moueat
eas motu diurno nō posset mouere eas tanta velo-
citate sicut mouet vel nō posset omnio mouere p̄ns
est falsū quia ab eterno mouentur illo motu 7 tenet
p̄na ex dictis Az. qd si adderetur alicui tali spe vnā
stella tunc esset maioris resistentie q̄ prius 7 sic mo-
tor eius aut nō posset tanta velocitate mouere sicut
prius aut nullo modo posset mouere.

**Sed d̄ circulari quidem motum la-
tis astris dictum est qualia quedā s̄z
substantiam sunt fm figuram 7 de-
litione 7 ordine ipsoz**

Epilogat quo ad capitulum 7 totum tractatum
dicens qd de motu circulari astro:ū 7 d̄ naturis eo-
rum quali sint fm substantiam 7 de figura eorum
7 de ordine 7 situ ipsoz visum. est sufficienter in
isto tractatu. Circa dicta cadunt dubitationes
p̄ia est quōd primū celū mouet omnes speras infe-
riores virtū videlicet moueat eas in quātū sunt cor-
pora 7 videt quod nō q̄ tunc moueret eas per con-
tractū p̄ns est falsum vt p̄z ex dictis. superius cum
corpora celestia moueāt tanquā desiderata 7 ama-
ta 7 nō per impulsione. Secunda dubitatio est vtz
primū celum moueat alias speras virtute. finita v̄
infinita. Et arguit qd nō infinita ex quo sunt corpo-
ra. nec finita cū eterno tpe moueant. Tertia du-
bitatio est quōd si alicui sperarū planetarū. adderet
vnū astrum primū mobile moueret eā cū fatigati-
ōis velocitate aut oio nō moueret euz in superce-
lestibus nō sit resistentia. neq; contrarietas. Ad
quas dubitationes responderet cōmentator. Ad pri-
mā dicendo qd ita debemus ymaginari de toto ce-
lo sicut de vno animali habentes plures partes si-
mul alligatas que simul moueantur cū toto anima

li in quo tñ ps nobilior vt cor p̄cipaliē mouet 7 est
cā motus aliaz p̄riū. Sic in celo primus orbis qui
est nobilior p̄cipaliē mouet 7 est cā motus alioz
in motu diurno totius celli. est tñ inter hec. aliq̄lis
diuersitas qm̄ ptes aialis alligant ligamēto corpo-
rali p̄ p̄tinuatiōē ip̄sarū sed orbis celestes solū alligant
inuicē ligamēto sp̄uali 7 hec est virtū displa i oēs
bes ad mouedū ip̄sos q̄ e primū motor aia celi nōia-
tus. lz p̄cipaliē p̄rio orbi attribuat. Ad s̄az dubi-
tationē apparet respōsio ex dictis acōm̄tatorē in ml-
tis cōmētis. Vult. n. qd quilibet virtus q̄ mouet ali-
qd corpus celeste sit finita in vigoze: sed infinita fm
duratiōē 7 p̄ p̄ns quilibet motus celi est finite velo-
citate 7 infinitē duratiōis. Vndē diuersitas i veloci-
tate motū celi est ex diuersitate intelligentiaz mouen-
tū q̄rū aliqua est maioris potentie 7 aliq̄ minoris
7 qz intelligentia orbis superioris est potentior. iō
velocius mouet 7 eōtra est d̄ intelligentia orbis infe-
rioris qz est debilior. iō tardius mouet. Possz er-
go dici qd fm hanc pōnem qz orbis saturni tardū
cōpleat circulū suū quā orbis lune tñ velocius mo-
uet motū proprio qz in maiori p̄portione spera sa-
turni e maior spa lune q̄ tps circui: iōis saturni sit
manus tempore circūtionis lune. Cōmentator. tñ
visus est superius voluisse qd spera planete superio-
ris nō solū tardius circuat. sed etiā tardius moue-
atur spera planete inferioris quia in maiori p̄porti-
one spera superior excedit in magnitudine speram i-
feriorem quam potentio intelligentie superioris ex-
cedat potentiam intelligentie inferioris concurren-
te etiam retardatione maiori facta a primo mobili
respectu sperae superioris planete quam: inferioris
vt asserit Az. in littera. Ad tertiam dubitationem
apparet solutio ex dictis supra quia licet in super ce-
lestibus non accidat labor p̄pter resistentiam 7 ve-
ram contrarietatem repertam inter motorem 7 mo-
tum vt in istis inferioribus ibi tamen reperitur resi-
stentia solum propter oppositionem in natura que: e
inter motem 7 motum pro quanto moto est i actu
7 motum in potentia ita qd quecuq; potentia mo-
bili esset supradicta respectu potentie motoris ma-
gis quā prius propter dictam oppositionem motor:
fatigaretur in mouēdo 7 ideo si apponeretur alicui
sperae aliquod astrum cum potentia motoris sit fini-
ta 7 adderetur supra mobile ultra per existens tunc
accideret labor 7 fatigatio mō dicto 7 sic aut moto
moueret minori velocitate aut oio nō moueret.

Primū caplm̄ tertij tractatus secundū libri de celo 7
mūdo i quo ponunt opinioniones antiquozum de situ
7 motu seu quiete terre

**Elique autem de terra dicere
ubi existat posita: 7 utrum. qe
scentium aut motorum 7 de si**

gura ipsius

Iste est tertius tractatus et ultimus huius scilicet libri de celo in quo postquam Alexander in precedentibus determinavit de partibus nobilitatibus celi nunc determinat de terra: non ut est elementum grave, sed ratione habitudinis situs ad celum et continet quatuor: scilicet in primo determinat de situ et de motu seu quiete terre ponendo opiniones erroneas antiquorum. In secundo ponit alias opiniones antiquorum de quiete terre. In tertio ponit opinionem propriam de situ et quiete terre. In quarto determinat de figura terre. *fm caplm: incipit ibi: Desitare: tertium ibi: Nos autem dicamus: quartum ibi: figuram autem habere: Primum caplm divi dit in tres partes quia primo ponit opiniones antiquorum de situ terre scilicet de motu eius: tertio de figura ipsius: ibi secunda: similiter autem et de mansione: ibi tertia: similiter autem et de figura: prima in quatuor: primo ponit opiniones antiquorum: secundo ponit causas talium positionum. ita ponit rationes eorum et tertio soluit ad eos ibi facta: non ad apparentiam: ibi tertia. Honorabilissimo: ibi quarta: tanquam medium: prima in duas primo ponit intentionem scilicet exequitur ibi: De positione quidem: De prima dicitur quod reliquum est dicere de ipsa terra: primo de situ eius scilicet utrum sit de numero quiescentium vel sit mota tertio de figura eius*
De positione quidem igitur non eandem omnes habent opinionem sed pluribus in medio poni dicentibus: quicumque totum celum finitum esse aiunt:

Nunc ponit opiniones et primo ponit primam scilicet factam et tertio addit quoddam ibi facta: Contraria qui circa: ibi tertia: adhuc autem oppositum: De prima dicitur quod fuit una opinio antiquorum ponentium mundum esse finitum in magnitudine et quod terra est situata in medio mundi.

Contraria autem qui circa Italiam uocati pythagorici dicunt in medio quodam ignem esse inquit terram autem unum astorum existentem circulariter latam circa medium noctem et dies facere.

Ponit secundam opinionem que est propria prime et fuit opinio philosophorum pythagorice et italicorum qui dixerunt quod terra non est in medio mundi sed a lateribus et quod ignis est in medio circa quem ipsa terra movetur circulariter tanquam unum astrum per cuius motum sit nox et dies

Adhuc autem oppositam. aliam huic astruunt terram quam antixtonam nomine uocant

Nunc addit opinionem et dicit quod etiam antiqui insequentes istam opinionem ponunt unam aliam terram istam op-

positam diametraliter ex alia parte quam vocabatur antixtona. scilicet contrapositam. *Intelligendum secundum Aver: commento. lxxij. quod ista opinio que ponit terram non esse in medio mundi est remotissima et in hoc dixerunt pythagorice oibus aliis antiquis qui posuerunt ignem in medio mundi. Intelligendum hoc quod isti non voluerunt terram moveri circa centrum proprium licet attribuerunt ei motum per se cum dixerunt ex eius motu fieri dies et noctes. intelligendum tertio quod posuerunt unam aliam terram oppositam forte propter eclipsis solis et lune.*

Non ad apparentia rationes et causas querentes sed ad quasdam rationes et opiniones ipsorum apparentia attrahentes et tentantes adornare. Multis autem utique et alijs simul uidebitur non oportere terre mediam regionem assignare credibile non ex apparentibus considerantibus. sed magis ex rationibus.

Nunc Alexander ponit causam huius positionis dicens quod causa huius opinionis fuit quia ipsi non advertebant ad apparentia sensibilia sed solum ad quasdam rationes fantasticas et magis traherent se ad ornatum uerborum quam ad veritatem habita ex sensatis et subdit quod etiam multis alijs sequentibus uidebat dicendum quod terra non est situata in medio mundi considerando non appropinquas sed falsas opiniones eorum. *Intelligendum secundum Aver. y causa positionis istorum fuit quia ipsi credebant causas uniuersales esse firmiores et ueriores causis sensibilibus. Unde intentio eorum non erat querere veritatem sed solum verificari suas voluntates. et istas imaginaciones.*

Honorabilissimo. n. putant uenire honorabilissimam existere regionem esse autem ignem terra quidem honorabiliorum terminum autem intermedij extremum autem et medium terminosquare ex his recogitantes non putant in medio sepe di ipsam sed magis ignem

Ponit rationes antiquorum et duo facit sicut duas rationes ponit. ibi secunda: adhuc autem: De prima uolebat probare quod ignis irrationabiliter debet situari in medio mundi et arguebat sic. Corporei honorabilissimo debet tribui nobilior locus sed ignis est corpus honorabilissimum et medium mundi est locus nobilior ergo nota cum maiori et minor quo ad primam partem pro quia inter omnia elementa ignis est nobilior: sed quo ad secundam arguebat sic terminus est nobilior terminato sed medium mundi est terminatum ergo nota ergo nota quod de ratione forme est terminata materia et forma est. Nobilior materia: minor pater per hoc

Secundus

qz ipsi dicebant q extremuz mudi z medium sunt vltimi termini totius dicte ergo q termini sut nobiliores inimedij s z ipsi dicebat q extremuz z mediu sut termini z tuc pcludit Az q excogitantes dicta roem putauerunt in medio mundi esse igne.

Alduc autem pictagorici qdem propter maxie puenire seruari principa lissimus totius medium autez esse tale iouis carcerem nominant hanc habentem regionem ignem.

Ad dicit fam roem eozu qua arguebat sic principa lissimo cozpoz debet locus maxime pseruari sed mediu mundi est huiusmodi g. Et sedit q ipsi ponebant istu locu. f. mediu mundi esse carcerem iouis inq ponebat malefactores ad cruciandu.

Tanquam medium simplr sit dictu z q magnitudinis medium z . rei existens medium z nature

Tunc soluit dictas roes ex vno solo fundamento z tria facit. pzo. premittit illud fundamentum. fo declarat illud a simili tertio pcludit. ibi fa: quauis ibi tertia: ppter hanc De pza dicit q isti errabat p tanto qz equiuocabant de medio qz sumebant o mediu absolute z simpliciti vt semp diceret vno mo qd est falsu cu dicatur dupliciter aut de medio magnitudinis rei aut de medio alicuius fm naturam que multu differunt

Quamuis queadmodum in aialib non idem animalis z corporis medium sic existimandum magis z . circa totum celum

Declarat illud a simili dictu est enim quod . non est idē mediu magnitudinis z mediu fm nam qd pz in aialibus . na locus in quo est coz est mediu fm natura in aiali z tn no est mediu magnitudinis

Propter hanc qdem igit cam nihil eos oz timere circa totuz neqz adducere carcerem ac centz: sed illud quere medium quale qd z ubi aptum natum est.

Tunc cōcludit solutionē rōnū z pmo ipsa premittit fo ipsa declarat ibi: Illud quidē eni De p ma dicit ppter predictā cam isti nō habent existimare q locus medius mundi fm naturā sit centz mudi nec q ibi sint carceres iouis: sed hnt ponere tale mediu in mundo esse vbi natu est esse fm naturam z tale mediu est in concauo orbis lune

Illud quidem . n. pncipium . qz mediu z honorabile loci autē . medium

assimilatur ultimo magis quā principio qd quidē . n. determinatum qd autem determinans finis honorabilius autem continens z finis quam finitum hec quidem eniz materia hec autem substantia consistentie est. de loco quidem igit terre hanc habent quidem opinionem

Tunc declarat predictā solutionē z vult probare istam cōclusionē qz mediu fm naturā in mundo z n mediu magnitudinis est locus nobilio: z p pñ an tian habent ibi ponere ignē z arguit sic ille locus ē nobilioz qui opriet locu pncipiū seu se habet vt pncipiū respectu loci qui se habet vt vltimū: sed . talis locus fm naturā in mudo est huius respectu loci magnitudinis seu centi ergo rē . maior nota qz oē qd se habet vt pncipiū est terminans respectu aliterius qd se habet vt terminatū mō . nobilius est terminat qz terminari z finiri z minor pz qz locus fz naturā nī re videret esse cōtinens z terminas ipsū locū mediu magnitudinis qui consistit in medio tanquam quid terminatū z tunc cōcludit dñs qz de loco terre habens istas opinioes. Intelligendū fz Auer. cōmento . lxxiij . qz opinio pictagoricoz . fundat sup quinqz ppōibus . pza est qz ignis est corpus nobili terra fz est qz nobilius corpus o: situari in . nobilio ri loco tertia est qz nobilius corpus debet p sistere i medio . quarta est qz mediu mundi est locus nobilioz in mundo quinta est qz mediu mudi est locus maxime conseruarius.

Intelligendū secundo pzo solutione Az . qz mediu equiuoce dicit aliquā do . n. dicitur medium in mundo fm magnitudinē z illud est centrum mundi alio modo dicit mediu z in mudo de illo loco qui maxime eligit a natura . z subdit commentator qz tale mediu est nobilius qz natura semper eligit qd melius est. Intelligendū tertio p exemplo az . qz coz est nobilissimū mēb: o rū aialis z ideo debet naturaliter situari in loco nobilioz z talis locus est mediu pectoris z subdit cōmentator qz ita debet esse de corde in animali sicut . de pncipe in regno qui debet habere locum suum in medio regni vt se habeat equaliter ad . gubernandum quamlibet partem. Intelligendū qto qz n est omnio simile de animali magno puta mundo z de aiali paruo generabili z corruptibili qm animal in agno locus extremus vt circunferentia ē nobilioz qz mediu cū incircunferentia ipsius sint cozpora mobilia videlicet super celestia z etiā talis locus est terminans z mediu mundi est terminatū forma at ē terminare z materie terminari sed in aiali paruo locus medius vbi est coz nobilioz vt dictū est iō mediu aialis generabilis z corruptibilis a medio animalis eterni.

Liber

Similiter autem et de mansione et motu non. n. eodem modo omnes suspirantur.

Hic determinat **Az.** de motu seu quiete terre et opinioniones antiquorum et duo facit primo ponit opinionem pythagoricorum. **fo** opinionem plonis ibi: quidam autem prima in duas quod primo finitit quod intendit. **fo** opinio nem ponit ibi: sed quicunque. De prima dicit quod recitatis opinionibus de situ terre sicut dicendum est de motu et quiete ipsius quam non eodem sunt opinioniones antiquorum de isto uno diuerse

Sed quicunque quidem neque in medio ponit aiunt ipsam moueri in circuitu circa medium: non solum. autem hanc sed et antixtona quemadmodum diximus prius.

Tunc ponit opinionem pythagoricorum et duo facit primo ponit opinionem eorum **fo** ponit solutionem eorum ad quadam opinionem. ibi: sed non solum: prima in tres primo ponit dictam opinionem **fo** subdit quod dicitur aliquid de ista secta tertio ponit rationem eorum ibi **fa** qui busdam autem videtur: ibi tertia: pro quod et lune: De prima dicit quod pythagorici qui ponunt terram situari extra medium mundi dicunt ipsam moueri. circulariter circa medium mundi et non solum hanc terram dicunt se moueri sed etiam aliam ei contrapositam.

Quibusdam autem videtur et plura corpora talia contingere: ferri circa medium nobis in manifesta propter superpositionem terre

Tunc **Az.** subiungit dictum quorundam et dicit breuiter quod quibusdam de secta pythagoricorum videtur dicendum esse quod quia plures sunt huiusmodi terremote circa medium mundi que tamen terre sunt nobis manifesta propter terram super qua nos sumus que impedit ne illas videamus.

Propter quod et lune eclipses plures quam solis fieri inquitur: Latorum enim unumquodque occultare ipsam sed non solum terram.

Tunc ponit rationes istorum que volebant probare necessarium esse plures esse terras. Et arguit sic plures eclipsas lunas quam solis ergo etc. **Az.** pro ad sensum et tunc prima quod eclipsas solis fit per interpositionem lune inter solem et nos. sed eclipsas lune fit per interpositionem terre inter solem et lunam si ergo non esset nisi una terra sic non esset nisi: una luna non deberent apparere plures eclipses lune quam solis cum ergo plures sunt eclipses lune quam solis ergo plures sunt terre plures igitur contingit fieri eclipses lune quam solis quod plures sunt terre quam quibuslibet latera circulari: circa medium mundi est nata occultare lunam

aradijs, solis.

Sed non solum terram quam non est terra centum sed distat per hemispherium ipsius totum nihil prohibere putant apparentia accidere.

Tunc ponit solutionem eorum ad quadam questionem et primo ponit solutionem **fo** eam declarat exemplo. ibi secunda: sicut autem non. De prima diceret aliquis videtur quod opinio antiquorum sit falsa quod si terra non esset recte in medio mundi sequeretur quod apparentia nobis in celo non deberent nobis apparere quam apparet nobis medietas circuli singulorum quod videmus sex signa in 30 gradibus: modo si terra non esset directe in medio: sed aut supra aut infra aut plura quam sex signa apparerent aut plura occultarentur. Ad hoc respondebat dicendo tertia primo quod terra non est centum mundi quod centum mundi est idem sibi le terra autem est magne quantitate et dicebat quod terra multum distat a medio mundi quam distat per totam diametrum ipsius tertio dicebat ad propositum dubium quod terra multum distat a medio mundi. tamen talis distantia non prohibet apparentias in celo propter duo primo quod terra est in sensibilis quantitate respectu celi **fo** quod illa distantia a centro est in sensibilis respectu distantie ipsius a celo sed si illa distantia esset sensibilis in comparatione ad celum tunc bene procederet argumentum factum.

Sicut autem non habitantibus nobis in centro quemadmodum et si in medio esse terra nihil. n. neque nunc facere manifestum per medietatem distans ab his que diametri.

Declarat istam solutionem per exemplum et dicit quod illud dictum sit verum primo per simile quod adhuc dato quod terra esset in medio mundi situata nos non habitaremus in medio mundi: distaremus ab eo per magnam distantiam. scilicet tanta quanta est altitudo terre supra centrum usque ad nos et tamen nobis apparent illa sex signa ac si essemus in medio mundi. et hoc non est nisi quod illa distantia a centro est sensibilis per respectum ad distantiam a celo et subdit quod nihil fit nobis magis manifestum vel minus dato quod nos distemus per medietatem terre a diametro que diuidit terram in duas medietates per centum mundi et eam est dicta quod talis distantia est insensibilis.

Quidam autem et positam in centro dicunt ipsam reuolui et moueri circa eum que semper statutum polus quemadmodum intimo scriptum est.

Tunc ponit opinionem platoniceorum de terra nam opinio platoniceorum in hinc fuit quod terra esset collocata in medio mundi et quod ipsa moueret circulariter continue circa ipsum centrum et exponere statum polus id est circa eius medium

Sicut autem et de figura dubitatur his

Secundus

quidem. n. uidetur. Esse. spherica his autem lata & figura tympanilis.

Hic determinat de figura terre sicut antiqui & primo ponit opiniones & rationes eorum sibi. faciunt autem argumentum. De prima dicit quod de figura terre adhuc dubitat de hoc est multorum opinio antiquorum. Aliqui enim dixerunt quod est figure spherice. alii quod est late figure a duobus lateribus ad modum unius tympani

Faciunt autem argumentum quod occidens & oriens sol rectam & non circumlarem occultationem uidet faciens a terra tanquam oportunitatem si quidem esset spherica. circumlarem fieri a terra abscissionem.

Ponit rationes primo unam sicut aliam tertio concludit sibi secunda: sed adhuc sibi tertia. & tunc de motu: Prima in duas primo ponit argumentum sicut solutionem ipsius sibi secunda: non attendentes: De prima arguit sic si terra non esset late figure sequeretur quod sol non videretur occultari nobis in ortu vel occasu sicut inter secationem rectam quod est contra sensum & prima tenet ex tertio geometrie quod quandoque duo circuli se intersecant intersecatio debet esse circumlaris ut patet in eclipsi solis a luna nam luna intersecat solem per lineam circumlarem

Non attendentes elongationem solis ad terram & rotunditatis magnitudinem quomodo in apparentibus paruis circulis recta uidetur longe: propter hanc quod dem igitur fantasiam nihil ipsos discernere oportet non rotundam molem esse terre.

Ponit solutionem argumenti dicens quod ratio istorum nihil valet quod non aduertebatur ad duas causas talis apparentie de sole. prima est distantia magna a terra secunda est magnitudo sui circuli. Nam dicit Aristoteles quod ut patet ad sensum nudum in magnis corporibus sphericis sed etiam in paruis multum distantibus si ponantur valde longe apparent late figure ita dicendum est de sole quod quod multum distat a terra & est corpus valde magnum apparet nobis exstantibus super terram late figure & per rationem intersecationem rectam cuius oppositum dicit commentator dicit esse de corpore lune eclipsante solem quoniam sunt corpora valde propinqua. & ideo intersecatio eorum videtur nobis arcualis & propter hanc imaginationem dicitur apparentia solis in ortu & occasu antiquos discedere a veritate. sicut in ponendo terram non esse spherice figure quia imaginatio sua nihil valet. propter causam dicitur.

Sed adhuc opponunt & dicunt propter quietem. necessarium figuram

hanc habere ipsam.

Nunc adducit sicut rationem que sumit ex quiete terre an ipsi imaginant ipsam esse immobilem & per rationem quod eius figura sit lata quoniam si esset figure circularis oportet quod esset in continuo motu quod figura circularis est maxime apta ad motum.

Etenim de motu mansione dicti modi multi existunt.

Concludit quod de motu & mansione terre sint dicta ista sicut opinioniones magis generales antiquorum. Intellegendum quod primo. c. lxxvi. adducit duas rationes sicut istas antiqui probantes quod terra sit spherice figure & non late prima ratio est si terra esset late figure in superficie sequeretur quod acculamus super terram continue deberet apparere id est aspectu celi rationem est falsum & per sensum quod videmus quod abulacibus a septentrione ad meridiem apparent continue alie & alie stelle que prius non apparebant & hoc non videtur esse nisi propter sphericitatem terre. quod propter gibbositatem eius videmus aliam partem occultari que postea apparet. secunda ratio est si terra esset late figure sequeretur quod sol deberet continue equaliter videri & apparere super omnia orientia ab oriente in occidentem rationem est falsum & per sensum & prima tenet quoniam si terra esset late figure illo modo nihil esset impediens illuminationem solis equaliter superficie terre: quod tamen est falsum. ideo ergo impedit gibbositas terre & subdit commentator quod isti antiqui erant in sensatis & dimittunt demonstrationes doctrinales Aristoteles volentes insequi fictas imaginationes que de facili solvuntur.

Tertium capitulum tertij tractatus secundij libri de celo & mundo in quo ponuntur alie opinioniones antiquorum de quiete terre.

Hesitauer quidem igitur omnibus necessarium super venire forsitan. n. irrationabilioris mentis non mirari

Istud est sicut capitulum huius tractatus. in quo Aristoteles ponit alias opinioniones antiquorum de quiete terre & tria facit primo premitur quodam modo ponit causas dubitationis magne & quiete terre tertio adducit opinioniones antiquorum circa predictam a quodam ibi factam. quod quoniam primum: ibi tertia: solutiones sunt: De prima dicit quod quod sicut in consideratione de ipsa terra ideo oportet hesitare omnibus philosophis de quiete. sicut de ea quietis terre & subdit quod non minori de quiete terra est forte metis irrationalis. Intellegendum sicut commentum. c. lxxvij. quod ista quod quod terra quiescit in medio maxime considerata & maxime naturalis. ideo non admirari de est mentis irrationabilioris

Quomodo quandoque parua particula terre quodam si eleuata dimittat ferre & manere non vult & plus semper. n. ue locius totam autem terram si quis di

mittat cum eleuauerit non utiqz fert
nunc at quiescere totam grauitatem

Ponit cas dubitatiois et duo facit: duas cas
ponit ibi scilicet: sed adhuc. De prima dicit qd ca pua
faciens dubitare de quiete terre est ista qz videmus
qz vnaqueqz particula eleuata a totali terra in aere
no pot ibi quiescere sed descendit et quato est maior
tanto velocius descendit donec pueniat ad totalem
terram tota aut terra cu sit subleuata no ulterius de
scendit licet habeat maximam grauitatem.

Sed adhuc utiqz si qs latis particula
ipsius ante eadem amoueat terraz fe
rentur deorsum nullo resistente qua
re stupere quidem merito factum est
philosophia omnibus:

Ponit secundam cam et dicit qd adhuc psequentes
pbiam merito habent stupere quod est qz vna queqz
particula terre cadit magis infra si. ad moueat tra
q est sub ea et tñ tota terra no cadit vltim cu nihil ei
resistat infra nisi aer vel aq. Intelligendū fm cō
mentatore qz fundamenta istarū causarū stat sup ista
regula qz idēz debet esse iudiciū de toto et partibus
et hoc intelligendū ē dō homogeneis vt dō tota terra et
eius particula qd etiā stat in hoc qz videm q nulla
particula terre quiescit in aliq pte aeris et tñ tota tra
videt stare in medio ipsi nisi diceret q tot aer habe
ret alia pprietate qz pres qd ē suppositū cu sit cor
pus hōgeneū.

Solutōes at dō hoc no magis incōue
nientes esse uideri dubitatioe mirabi
tur utiqz aliquis.

Nunc ponit opinioes antiquoz p solutioe qōis
et duo facit primo premitit quoddā fo exequit ponē
do opinioes ibi: hi quidē. De pua dicit qd solutioes
antiquoz ad qōem sūt magis erronee et dubie qua
dubitatio met. et id quīs vtiqz admirabit

Hi qdem. n. ppter hoc infinitum qz
deorsuz terre esse aiunt queadmodū
Xenophones: Colofoni? ut nō nego
cientur querentes cam propter qd et
Empedocles sic obstupuit dicens si
quidem infinite terre profunditates
et immensus ether qz per multoz ho
rum linguam dicta uane effusa sunt
modicum tot. us intelligentium.

Ponit opinioes et tria facit sic tres opiones po
nit ibi scilicet: hi autē: ibi tertia: anaximenes. De pua di
cit qd aliqui dixerūt tra quiescere pp hoc qd ipsa ē
infinita sic qd careat pfunditate et illi opiniois fuerit

senofones et colofoni? dicētes hoc tāq volētes mul
tū inuestigare nāles cas hui? Et sūdit q istos dō opi
nioe epedocles dicens qd epedocles vidēs hāc opio
ne multū obstupuit dicens qn si tra eēt infinita sine p
funditate tūc multo maiorū quātitatū eēt ignis et aer.
qz de facto videm qd multū excellūt tra et tūc con
cludit Axx. qd dicta illozū sūt vna et bñ videt q ipsi
pauci senserunt de negotiis entū naturalū.

Hi at in aqua poni hunc. n. antiquis
simum suscepimus fimonē quē aiūt
dicere talem millesium tanquam p
pter nationem. esse manentē quem
admodum lignum uel aliquid tale
altez. n. horum in aere quidem. hi
hil natum est manere sed in aqua.

Ponit fam opinioe et tria facit qz primo ponit illā fo
eā reprobat tūc ponit cam dfect eius ibi scilicet: tāq nō
ibi tertia: sed videt: de pua dicit q aliqui posuerunt
terram illo mō quiescere pp aquā. q cōtinet eā ita qd
supnatat aque sicut lignū uel aliō tale tāq nata sup
natate q nō supponi et subdit p ista opio fuit antiq
sima et inuentoz eius fuit millesius.

Tanquam nō eadem rōne existente
dō terra et aqua substinente terraz ne
qz. n. aqua nata est. Manere eleuata
sed in aliquo est.

Reprobat istā opinioe tripliciter ibi secūda: ad
huc autē: ibi tertia: adhuc at si quidē. De pua dicit q
illa ca nō est sufficiens qz adhuc restat dubitatio et
qd de aq sicut dō tra cu aq sit grauis nec sit nata sta
re in aere sic nec terra q ergo est ca dētatiois aq qre
nō mouet vltra sic questū est de terra.

Adhuc at queadmoduz aer aqua le
uior et terra aqua quare quomō pos
sibile est leuius magis deorsum poni
arguōri fm naturam.

Ponit fam rōnem et dicit q etiā illa ca nō valet
ppter hoc q aqua est leuior terra sic aer ē leuior aq
mō nō est rōnabile q corpus leuius detinet corpus
grauius eo et supponat ei vt illi dicebant.

Adhuc at si qdem. tota nata est ma
nere in aqua palam qz et particulaz
unaqueqz ipsius nunc autem nō ui
dere hoc factum sed quelibet parti
cula fertur in. Fundum et uelocius
maior.

Nūc ponit tertiā rōem et arguit sic si tota terra su
pernataret aque ergo et qlibet ei? particula pūis est d
m ii

Secundus

sensu q: quanto est maior pars terre tanto velocius descendit si ponat in aqua: ergo multo magis sic esset de tota terra et terra est per dictum supra quod idem est iudicium de tota terra et quilibet eius pericula. Intelligendum quod com. comito lxxxix. mouet dubium de dicto. An. ubi dicit quod grauius naturaliter dicitur supponi leuioz quod videmus cacabum cupri supernatare aque et tamen est grauior. Respondet primus. quod causa istius apparentie est accidentalis quod illud est propter causam accidentalem. nam quod ibi est precauitas aeris subintrat et repleta et sic detinet cacabum superius cum aer sit leuior a qua et debeat esse supra aqua et propter hoc dicitur quidam quod si possibile poneret nauis supra superficiem uerum aeris ibi posset nauigari propter hoc quod eius precauitas esset plena igne

Sed uidentur usque ad aliquid querere sed non usque quidem ibi possibile dubitationis:

Ponit causam defectus huius opinionis et nota facit primo hoc. sed excusat eos tertio usque ad correlariis ibi secunda: oibus. n. ibi tertia: propter quod. De prima dicit quod isti deficiunt aut in ponendo causam predictam quodis pro tanto non querebant de rebus nisi usque ad aliquem terminum et non usque ad profunditatem inquisitionis possibilis de talibus rebus. **Oibus. n. nobis hoc consuetum non ad rem fieri quodem sed ad contraria dicentem. Etenim ipse in seipso querit usque quo utique ubi non: amplius habeat contradicere ipse sibi.**

Nunc excusat eos dicens quod forte accidit eis ut multotiens accidit oibus nobis. quod multotiens aliquis perquirens de aliqua questione non vadit usque ad finem inquisitionis illius sed solum quousque non videat aliquos rationes contradicentes ita dicit An. quod forte ille bonus homo considerans de illa questione transiit quousque fuit uisus ei non habere in se aliquam rationem contrariam tamen perfecte usque ad ultimum considerauit et in hoc errauit. Intelligendum secundum commentatorem quod disputatio de aliquo potest contingere dupliciter aut inter duos disputantes aut in seipso si fuerit inter duos disputantes tunc terminat disputatio cum aduersarius non potest plus addicere si fuerit in seipso tunc terminat ut homo non habet amplius dubitationes

Propter quod oportet quesitum bene instanter esse per proprias instantias generi hoc autem est omnes considerasse differentias

Inferit correlarium dicens quod qui uult bene terminare aliquam questionem oportet habeat in se et ab alijs quod potest omnes instantias que sunt proprie illi dubitationi et subdit quod hec bene perquirent et inuestigant cum homo inuestigauerit omnes differentias illius rei de qua est questio. Intelligendum secundum Auer. quod uia ad inquirendum propter omnes differentias de aliqua questione est ut perquireamus omnes differentias essentielles subiectiuas illius rei de qua consideratur

et tunc habebit perfecta cognitio illius et causa est quod ex cognitione differentiarum essentialium sumuntur cause omnium specierum illarum differentiarum et accidentium illarum specierum. Intelligendum secundum per solutionem quodis de quiete terre quod causa cognitionis de quiete terre non est nisi cognitio differentie essentialis et proprie ipsius terre que est grauitas simpliciter. ita quod ex sui grauitate est apta esse in loco inferiori et ille est medium mundi.

Anaximenes autem et anaxagoras et democritus latitudinem causam esse dicunt manendi ipsam uero. n. diuidere sed superequitate aeris quod est subtus

Ponit tertiam opinionem antiquorum et duo facit primo ponit ipsam sed reprobat ibi secunda: primum quidem: prima in duas quod primo ponit opiniones sed declarat eam ibi secunda: quod uidetur. De prima dicit quod fuit opinio. Anaximenes et anaxagoras et democriti quod causa quietis terre in medio est quod ipsa est late figure inferius ita quod propter latitudinem suam ipsa supnatae aeri et aque nec ualet diuidere ipsa propter illam latitudinem.

Quod uidentur fictionem habentia corporum facere. Hoc enim et ad uentus habent difficile mobiliter propter resistentiam hoc ipsum utique facere in latitudine terram ad suppositum aerem non habentem autem quo transferatur locum sufficiens multo eo quod deorsum quiescere. quemadmodum in clepsidris aqua. quod autem possit multam grauitatem ferre comprehensus et manens: aer argumenta multa dicunt

Nunc declarat opinionem per exempla dicens quod latitudo rei multum faciat ad quietem eius patet in exemplo simili in artificialibus de corpore artificiali facto si figure late inferius tale est maxime ineptum ad motum et aptum ad quietem quod patet per experientiam nam tale corpus per uentos non mouetur imo maxime resistit cuius oppositum est si est alterius figure sicut debes imaginari de terra super aere vel aquis nam propter eius latitudinem magnam inferius et ponderositatem comprimit aerem inferius sibi suppositum qui non potest cedere propter latitudinem terre. id potest aer ille sustinere totam terram sic compressum sicut si esset unum uas plenum aqua et super illa aqua poneret magnam pondus tante latitudinis quod possit perhibere ne aqua exiret et cederet ut illud pondus descenderet et aer possit sustinere tantam grauitatem quanta est grauitas terre per argumenta que adducunt. Intelligendum secundum Auer. com. lxxxix. quod isti ponunt duas causas quietis terre reducendo ad unam primam est latitudo terre nam propter suam latitudinem non potest diuidere aere

Libe

qui est subter. secunda eā est qz aer densatus susti-
nens pp ponderositatē terre tā magne latitudinis
occupās totū nō hz locū exterius ad quem aer trās-
ferat. iō p̄pressus a terra s̄bitentat ipsa vtiqz d̄ aqua
p̄stricta in vase supius dicto.

**Primum quidem si non lata figura
terre est. ppter hoc quidem nō utiqz
quiescet.**

Reprobat istā opinionē ⁊ tria facit p̄ reprobat
p̄ vnā rōem s̄o p̄ aliā tertio generalit̄ reprobat opi-
nionē hāc ⁊ sequentes ibi fa: q̄uis māsiōis. ibi t̄tia
totalit̄ aut̄. De p̄tia vult pbare qz latitudo terre nō
sit cā quietis ipsi ⁊ arguit sic ita est figure sp̄ice q̄
latitudo eius nō est cā quietis ipsi āns. pbabit it̄ra
⁊ p̄tia p̄z de se. dicit ergo qz si terra nō sit late figure
sed sp̄ice ppter illā causā nō quiescit terra.

**Quamuis mansiōis nō latitudo cā ex
quibus dicunt sed magnitudo magis
ppter coartationē. n. non h̄ns transi-
tum aer manet. ppter multitudinem
Multus autem est aer. ppter magni-
tudinem multam p̄prehendi. Quā
hoc q̄dem existet ⁊ si sp̄ica quidem
sit terra tanta autem s̄m magnitudi-
nem manet. n. s̄m illoz rōem.**

Nunc arguit s̄o illos ⁊ ista rō maxie d̄ dicit se
cūde cause ipsoz ⁊ vult pbare qz latitudo terre n̄
est cā coartationis aeris ne trāscat ad aliū locū pp
q̄ terra quiescat ⁊ arguit sic si poneret aliqua cā co-
artatōis talis maxie esset longitudo terre. ergo non
latitudo āns p̄z qz si ppter cōstricōem aeris illo.
mō terra quiesceret cū multus aer magis valeat cō-
p̄rimī ppter magnitudinem rei p̄p̄mentis q̄ p̄o
pter latitudinē seu figurā ergo p̄a d̄ dicitū est v̄z cō-
sequentiā p̄z d̄ se ⁊ s̄l̄r āns ⁊ t̄nc cōcludit Azz. qz da-
ro qz ita sit. s̄. q̄ terra quiescat s̄m rōnem ipsorum
ita ipsa quiesceret si esset sp̄ice figure dum modo
cōcedāt qz habeat tantā magnitudinē quā tā habe-
ret si esset late figure ⁊ per p̄ns latitudo nō v̄f eē cā.

**Totaliter at̄ ad sic dicentes d̄ motu:
nō d̄ parte est dubitatio sed de. toto
quodā ⁊ omni.**

Generaliter reprobat istā opinionē ⁊ sequentes
⁊ duo facit p̄mo p̄mittit suppositōes s̄o s̄oz mat
argumētū innuendo q̄si t̄tia rōem ibi secūda: q̄re
si violentia: P̄tia in duas p̄io p̄mittit quoddā
s̄o ponit suppositōes ibi: a principio. n. De p̄tia d̄c
qz ad sic dicentes d̄ quiete ipsi terre nō ē dubitatio
d̄ motu partū ipsi terre nec ē d̄ p̄te sed h̄n est dubi-
tatio magna de tota terra. Intelligēdū s̄z Auer.

q̄d apud antiquos nō erat dubiū q̄re pars terre in-
ferius mota ad terrā quiescit in terra: qz videbant
qz cā quietis ipsius erat violentia facta ab ipsa ter-
ra resistente illi parti ne possit v̄lteri moueri sed d̄
tota terra erat dubitatio q̄re quiescebat. ita qz dubi-
tabant de cā violentie.

**Et principio. n. d̄terminandum utz ē
aliqs corporibus natura motus aut
nullus ⁊ utz natura q̄dam nō est uiol-
entia at̄ est. quoniam autē d̄ his d̄ter-
minatū est prius quecunqz s̄m eam
que adderat uirtutem habuimus utē
dum ut existentibus.**

Nunc ponit quattuor suppositōes ibi secunda
si enim nullus: ibi t̄tia: ⁊ adhuc: ibi q̄tra: s̄z adhuc

De p̄tia d̄c it̄ p̄ principio huius libri d̄ d̄termi-
natū ē v̄z cūilibet corporis naturalis sit aliquis
motus n̄alis vel nullus ē d̄terminatū est v̄z si ali-
cui corpori nō inest motus naturalis eidē inest motus
violentus seu p̄ter n̄am ⁊ t̄nc Azz. excusat se a ple-
n̄iōzi d̄terminatōe huius q̄re d̄iceret aliquis q̄re.
Azz. ita breuiter d̄terminat. ⁊ ipse r̄ndet qz hoc fac-
qz superius probauit hoc s̄z virtutē quā habere po-
tuit p̄ intellectū. ⁊ iō vult h̄c d̄terminare de his s̄z
presentem necessitatem.

**Si. n. nullus naturalis motus est ip-
soz neqz: uiolentus erit. si autē non
est neqz natura neqz. uī totalit̄ nihil
mouebit̄. De his. n. qz. necessarium
recidere d̄terminatum est.**

Ponit s̄am suppositōes. ⁊ d̄c it̄ si nulli corpori
est motus n̄alis nec violentus ⁊ si nec violentus nec n̄alis
tale est oīo imobile ⁊ subdit qz talia s̄nt necessaria
d̄terminatū est prius de his.

**Et adhuc qz neqz quiescere p̄tingit. si
cut quidē. n. motus existit aut uiolen-
tia. aut natura: sic ⁊ quies.**

Ponit t̄tia suppositōem ⁊ d̄c it̄ qz si alicuius cor-
poris nō est motus naturalis. nec ē violentus ei nō
est inata esse quies. ⁊ rō ē qz p̄uatiue opposita s̄nt
apta fieri circa idē ⁊ iō si motus est natus inesse na-
turalis aut violentus ita ⁊ quies ⁊ eōtra.

**Sed adhuc si quidem ⁊ motus s̄z na-
turam nō utiqz uiolenta erit latio so-
lum neqz quies.**

Ponit quartā suppositōem d̄cens qz si alicuius
motus inest alicui s̄m naturā ei cōtrarius inest sibi
violentus ⁊ per p̄ns ex p̄io supposito ei nō solū inest
motus violentus ⁊ quies violenta s̄z ē d̄s n̄alis.

Secundus

**Quasi si uolentia nunc terra manet
et uenit ad medium lata propter circun-
girationem.**

Nunc arguit 3 eos pro cuius euidentia est scien-
dum quod Aristoteles uult probare quod terra non quiescat uolenter
neque mouet uolenter ad medium mundi ut dixerunt
antiqui: Unde sciendum quod fuerunt quidam antiqui. scilicet
anaxagoras democritus et anaximenes. qui uolu-
erunt quod terra quiesceret in medio mundi uolenter quod
habebat figura lata id est aer ipsa sustinebat. Alia
fuit opinio quod uoluit empedocles de causa quietis terre
in medio mundi. quod erat propter uelocitatem et circugiratio-
nem motu celi. quinq; ergo facit Aristoteles. quod primo
mittit opinionem empedoclis. secundo declarat ipsam. tertio
tangit aliam opinionem quarto adhuc specialiter declarat opi-
nionem empedoclis quinto reprobat istas opiniones
ibi secunda: omnes enim: ibi tertia: quoniam autem ibi quarta: hi autem
ibi quinta: quatuor neque: De prima dicit quod terra uolent-
er quiescat in medio mundi est propter hoc quod uolenter
est lata ad medium mundi propter uelocitatem circugir-
ationis motus celi ut dixit una opinio.

**Omnes. n. causam hanc dicunt. ex
his que in liquidis et circa aerem ac-
cidentibus in his. n. sepe ferunt maio-
ra et grauiora ad medium girationis. p-
pter quod utique et terram omnes quot quot
celum generant ad medium. uenire
dicunt.**

Nunc declarat istam opinionem generaliter et dicit
quod omnes antiqui sic opinantes ponunt quod causa quietis
terre est illis causa quietis omnium grauium existentium in
medio corporum liquidorum ut aeris et aque. nam cum cor-
pora liquida uelociter circugirant grauiora reducuntur
et appellunt ad medium ut patet per experientiam. Et pro-
pter hoc subdit quod omnes antiqui qui posuerunt mundum
de nouo generari. Dixerunt terram de nouo uenisse
ad medium mundi. modo dicitur per circugirationem.

**Quoniam autem manet querunt causam et di-
cunt hi quidem hoc modo quoniam la-
titudine et magnitudine ipsius causa**

Nunc tangit aliam opinionem de causa quietis terre in
medio mundi et dicit quod fuerunt aliqui querentes causam
manente terra in medio mundi qui dicitur illud esse propter la-
titudinem et magnitudinem ipsius terre.

**Ibi autem quemadmodum empedocles ce-
li latitudinem circunpositam et uelocita-
tam terre latitudinem prohibere quemad-
modum aqua in ciathis: et. n. hoc in
circuito ciato lato multotiens ad infe-**

**rius erit facta tamen non fert dorsum
nata ferri deorsum. propter eandem causam**

Nunc declarat specialiter opinionem empedoclis. et dicit
quod aliqui antiqui empedocles et sequaces uoluerunt quod
terra ueniret a principio ad medium mundi uolent-
er propter circugirationem celi. scilicet de causa quietis sue dicitur quod
est uelocitas circugirationis corporum circunstantium
ea et dicitur exemplum ad ostendendum istud dicendo quod quod ce-
li uelocitas mouet circulariter quod terra sit potes descen-
dere ideo quiescat quod ad modum si acciperemus unum
cietum plenum aqua qui circulariter uelociter mo-
ueatur tunc aqua non exiret et hoc esset quia circun-
giratio illa esset uelocior quam aqua in descenden-
do. Intellegendum secundum Averrochem commento. lxxxv.
quod impossibile est imaginari terram uenisse illo mo-
do ad medium nisi positum fuerit mundum de nouo
generari et causa est quia talis expulsio esset uolent-
er et nullum uolentem est perpetuum nisi si mundus fuisset ab eo
non talis expulsio sufficit ab eis quod est impossibile. Intel-
legendum secundo quod omnes isti antiqui in hoc con-
uenerunt quod causa expulsionis terre ad medium fu-
it circugiratio celi. sed differunt in reddendo cau-
sam quietis eius quia quidam posuerunt quod causa
quietis terre in medio esset solum circugiratio celi
sicut de corporibus liquidis patet quidam autem
dixerunt quod est latitudo terre et figura. Alij uero po-
suerunt quod est circugiratio et figura simul.

**Quam uis neque giratione prohibente
neque latitudine sed superueniente ae-
re alicubi fert ad medium quidem. n.
si uolentia fert et manet uolentia hanc
naturam aut necessarium. esse aliquam
ipsius lationem hoc igitur utrum sursum
aut deorsum aut alicubi est esse quod de
n. quandam necessarium.**

Hic reprobat istas opiniones et primo quantum ad causam
quietis terre. secundo quantum ad illud quod dicitur de motu uo-
lento terra ad medium. ibi facit inconueniens autem: prima in du-
as. quod primo facit quod dicitur est secundo reprobat specialiter em-
pedocles ibi: adhuc non: prima iterum in duas quod primo fa-
cit quod dicitur est secundo remouet dubium ibi: si autem: De prima in-
tendit probare quod causa quietis terre in medio non est uo-
lenta. scilicet quod quiescat propter uelocitatem circugirationis ce-
li nec est propter latitudinem ipsius terra et arguit sic si terra illo
modo uolentem quiesceret in medio sequeretur quod ei deberet
in eadem aliis motus hanc nam prima et ex supposito supra quod
cuiusque uestiges preterit nam eadem dicitur in motu et et quod
hanc nam prima est contra eos qui non assignant terre
aliquem motum naturalem quoniam si per dorsum cum dicitur ipsa mo-
ueri dorsum uolentem propter circugirationem celi nec etiam
sursum ut patet nec etiam alter motus potest sibi naturaliter attri-
buiri quare etc. Intellegendum secundum Averrochem comento

lxxvi. q̄ virt' argumenti Az. stat i isto: si terra stat i medio illo mō oportet et q̄ haberet locū aliū ad quē nāliter moueret: 7 tali o locus n̄ pōt esse nisi ad circūferentiā: h' at ē fallū: qz tūc terra esset ignis: e cundo etiā arguit q̄ terra nō est nara nāliter moueri ad circūferentiā ex aliq̄ pte: qz aer exns infra pedes nostros nō est magis resistens motū terre ad circūferentiā q̄ aer existens supra nos pp̄ similitudinē aeris in nā: ergo vel nec vbi mouetur ad circūferentiā vel vbiq̄.

Si autē nihil magis deorsum quam sursum: aer autem qui sursum non prohibebat eam que sursum lationez neqz utiqz qui sub terra prohibebit eam que deorsum. Eisdem enim eorundē necessarium esse causas eisdē.

Remouet dubiū qz diceret aliquis dico q̄ motus naturalis terre esset ad inferius: sed mot' circularis celi ipedit ipsū: hoc remouet Az. 7 vult pbare q̄ terra quantū d̄ ex pte resistentie extrinsece vt aeris vel aque: nō phibet vterius moueri idifferēter tā versus vnāz ptem q̄ versus aliā: 7 arguit sic aer vel aqua circūdantes terrā sūt eāliter resistētes ipsi: g' nō magis phibent terrā moueri ad vnā partēz q̄ ad aliā: añs pz qz talia corpora sunt circūquaqz n̄ equalia 7 vniforma 7 p̄na tenet qz p̄simili cause debent esse cā effectū ens p̄similiū.

Adhuc autez ad empedoclem utiqz illud quis dicet: Quando. n. elementa distabant seorsuz a lire que causa terre mansionis erat: Non. n. utiqz 7 tunc causabitur girationem.

Tunc specialiter reprobat empedocle: p q̄ notādū vt pz p̄mo phisicorū. q̄ emped. posuit q̄tuor p̄ncipia mālia. s. quattuor elementa 7 duo formalia. s. litem 7 amicitia: secūdo imaginatus est q̄ celuz esse genitū 7 q̄ elementa p̄ceferūt eōstitutionē celi disgregata p̄ quoz cōgregatiōem mūdus fuit p̄stitut' arguit. n. Az. sic pbando q̄ fm istā opinionē circūgiratio celi nō pōt esse cā d̄ctis terre: qz terra cū sit quartū elementū p̄cessit generationem celi 7 p̄ n̄s ante quiescebat 7 tūc d̄ctis illius circūgiratio non erat cā. Intelligendū q̄ p̄metato: p̄mē. lxxvij. arguit p̄ empe. q̄ circūgiratio celi magis debeat eē cā mot' terre q̄ quietis ei': qm̄ videm' q̄ corpora q̄ sūt itra corpora liquida humida n̄ solū descēdūt ad mediū p̄ circulationēz ipoz sed etiā simul cuz illis reuoluūtur.

Inconueniens autem 7 nō conferre qz prius quidem ppter gyrationem ferebantur partes terre ad medium

nunc autem utiqz propter quaz causam omnia grauitatem habentia ferunt ad ipsam. Non. n. gyratione pro pinquat ad nos.

Hic Az. reprobat antiquos quātū ad illud qd̄ dicit de cā motus violenti terre ad mediū pp̄ celi circūgirationem: 7 tria facit sicut tripliciter reprobat tibi secūda: adhuc autē tibi tertia: sed adhuc. De p̄ma pbat q̄ circūgiratio nō fuerit cā mot' terre ad mediū a principio: 7 arguit sic: qz si sic sequeretur q̄ eadē p̄ tūc fuisset cā motus p̄tū terre ab inferius ad mediū: p̄na tenet qz idem est iudiciū de toto et p̄ribus corporibus hōgenij: s. n̄s est fallū qm̄ celū nō appropinquat partibus terre hic inferius: 7 per p̄ns nō mouent pp̄ circūgirationēz: 7 tenet p̄na qz vt habet 7 phic. mouens 7 motū debēt se p̄ragere.

Adhuc autem 7 ignis sursum fertur ppter quam causam. Non. n. ppter gyrationem: si autem hic ferri alicubi nat' est: palā qz 7 terrā existimādū

Idez pbat p̄ secūda rōem 7 arguit sic ignis mouet sursum motu recto 7 circūgiratio nō est cā illius motus: g' nec etiā est cā motus deorsū ipsius terre tenet p̄na qz de p̄ijs isto mō idem est iudiciū 7 añs pz qm̄ celū nō est nisi cā motus circularis ignis in p̄p̄ia sphaera 7 nō motus recti: vt paruit p' hui'. Et subdit q̄ si ignis est natus alicubi ferri fm nām sic etiā ē existimādū de terra. Intelligendū s. Ave. cōm. lxxvij. qz lz emp. videat dare cām mot' grauis ad mediū ex d̄ctis suis: non tñ pōt haberi cā motus leuis a medio cū hoc nō possit esse pp̄ circūgirationem: oportet g' dicere q̄ illud sit pp̄ nām leuis: 7 illud idem dicendum est de graui.

Sed adhuc neqz gyratione graue 7 leue determinatum est: sed prius existentibus grauibz 7 leuibz. Hec quidem ad medium ueniunt: hec autem sursum conant' ppter motum. Erat igitur 7 ante ferri gyrationem graue 7 leue: que quodāmodo determinet erant 7 aliquid apta nata erant fieri autalibz.

Probat idē p̄ tertiā rōem: 7 duo facit p' h' 2' remouet dubiū tibi: infinito. n. entre. Depna arguit sic ill' mot' circūgiratio celi nō est cā q̄ est apt' esse 7 si circūgiratio tal' nō eēt: sed sic est vlr de motib' grauiū 7 leuiū: g' opinio falsa maior est nota: 7 minor pz qm̄ anteq̄ circūgiratio celi esset grauiā 7 leuiā per eoz naturas intrinsecas habebāt inclinationē ad mouendū se ad determinata loca.

Secundus

In finito enīz ente impossibile est eē sursum aut deorsum. Determinata sunt autem. His graue ⁊ leue pluriā igitur q̄ dem circa causas has determinata sunt.

Remouet dubiū qz diceret aliquis dictū est q̄ graua ⁊ leuia p̄ naturas intrinsecas habēt determinatos motus ad determinata loca s̄z antiq̄ ponentes mundū esse infinitū dicerēt q̄ hoc ē falsū: qz si mundus esset infinitus tūc nō esset aliq̄s locus determinatus magis hic q̄ alibi. Ad hoc rōdet Azz. dicens qz si mūdus cēt infinit⁹ tūc bñ esset impossibile talia loca esse determinata s̄m nām grauib⁹ ⁊ leuib⁹: s̄z nō sic ex quo p̄cludit Azz. qz loca sūt determinata grauib⁹ ⁊ leuib⁹: ⁊ qz mūdus ē determinatus ⁊ finitus vt oñsum est supra in p̄ huius.

Sunt autem quidam qui propter similitudinem dicunt ipsam manere: sicut antiquorū anaximandros. Magis quidem enim nihil sursum aut deorsum. aut in plagis ferri conuenit. q̄ in medio collocatum ⁊ similiter ad extrema se habens. similiter autem in possibile ad contrarium facere motum. Quare ex necessitate manere.

Hic Azz. ponit vltimā opinionē de cā q̄ctis terre in medio mūdi ⁊ tria facit. p̄ ponit illā. 2° improbat 3° ponit solutionē ad motiū illoz de illa opinione ibi secūda: h^o autē dī: ibi tertia: sed adhuc neqz. De prima dīc qz fuit opinio quorūsdā antiquoz de quorū numero fuit anaximandros q̄ voluerūt qz terra staret in medio mūdi pp̄ similitudinē ⁊ eq̄litatez dīstantie ipsius ab oibus p̄tibus celi: ita qz ipsa nō d̄z magis moueri ad sursum celi q̄ ad deorsū ⁊c. tanq̄ si militer se habens ad extrinseca qm̄ si moueret ad oēm p̄tez moueret indifferenter: ⁊ sic moueret motibus h̄ijs qd̄ ē impossibile. Intelligendū s̄z Aue. cōmēto. xc. qz ista opinio ē minus falsa alijs: ⁊ cā qz alie ponūt terrā moueri ad mediū ⁊ ibi q̄scere vīolenter sed ista opinio ponit motū terre ad mediū esse nālem: s̄z ponat qz ibi q̄scat vīolēter. Intelligendū 2° qz ista opinio imaginat sicut imaginaremur vnū corpus ferreū spericū iterclusū intra vnā sperā adamātinā: ⁊ illō ferreū poneret in medio sperē: tūc. n. quiesceret qz eq̄līter attraheret ab oibus p̄tibus: vñ si moueret cū nō maiorī rōne ad vnā p̄tem q̄ ad aliā siml mouet ad oēs p̄tes: ⁊ sic moueretur simul motibus contrarijs.

Hoc autem dicitur per suasibiliter q̄

dem non uere autem secundum. n. hanc rationem necessariūz omne q̄cunqz ponat in medio māere. Quare ⁊ ignis quiescet. Qd̄ enim dictum est nō p̄prium in terra.

Reprobat istā opinionē: ⁊ quinqz facit sicut per q̄nqz rōes reprobat: ibi secūda: 1° ⁊ nō: ibi tertia: in conueniēs autē: ibi q̄rta: si autē n̄: ibi quinta: mirabile autēz. De prima arguit sic: si tertia pp̄ talē equalitatē ⁊ similitudinē eius ad oēs p̄tes celi quiesceret in medio mūdi sequeret qz eadē rōe sic deberet esse de qualibet alie re ⁊ maxime simplicī posita in medio mūdi: tenet p̄na qm̄ talis res posita in medio equalit̄ se haberet sic nūc se h̄z terra s̄z p̄ns ē falsū: qz tūc ignis si poneret in medio mūdi ibi quiesceret qd̄ nō est verū. Et subdit qz dictū istoz antiq̄noz: ⁊ opinio ista nō h̄z veritatē: qm̄ nō esset propriū terre q̄scere in medio ex quo cōpeteret et alijs corporibus qd̄ tñ est falsū. Intelligendū qz cōmētato: cōmēto. xcij. mouet ⁊ remouet dubiū qz posset aliq̄s dicē ad hāc rōez bene p̄cedā tibi qz si ignis eēt in medio eq̄līter distās ⁊c. qz nō moueret ad circūferentiā imo violenti ibi q̄sceret pp̄ cōsimilitudinē ⁊c. Sed si videmus p̄tes eius moueri ad superius h^o ē qz nō sūt eq̄līter distātes a circūferentiā imo sūt eleuaret a medio: iō magis inclinant ad p̄tes celi ad q̄s magis appropinquāt. Ad h^o dīc cōmētato: qz dictū illud nō valet: qm̄ ita debem⁹ dicere de p̄tibus terre qz si p̄ceret sursum deberent moueri ad circūferentiā cui⁹ oppositū p̄z ad sensū: cum reuertant iseri⁹: ⁊ p̄z p̄na qz tūc nō eq̄līter distaret a circūferentiā quare ⁊c.

Sed ⁊ nō necessarium. Nō enim solum uidetur manens: sed ⁊ lata ad medium. Ubi enim quecunqz fertur particula ipsius: necesse ferri et totam. Ubi autēz fertur secundum naturam: ⁊ manet ibi secundum naturam: Non igitur propter similitudinem se habere ad extrema. Hoc quidem. n. omnibus cōune ferri autem ad medium proprium terre:

Nūc reprobat eandē opinionē p̄ secūda rōem: ⁊ arguit sic. Terra q̄scit in medio mūdi p̄ el⁹ nām p̄ p̄tā ⁊ intrinsecā: qz nō pp̄ eq̄līter distat ⁊c. p̄na tenet qm̄ equaliter distare est a cā cōis quietis oium corporū: sed p̄ nām p̄pūā ibi quiescere ⁊ illū moueri est p̄prium terre. ⁊ nō patet quia terra nō solū ē apta moueri ad mediū s̄z etiā ibi q̄scere nālit. qz p̄z qz unaqz eius particula est nata moueri ad mediū

Libert

um et ibi quiescere. modo idem est locus naturalis totius et partis et ad quicumque locum est aliquod corpus aptum natum moueri naturaliter illic est aptum natum quiescere naturaliter. Intelligendum quod commentator com. xciij. a li. forat hanc rationem arguendo sic. si causa quietis terre in medio esset positio et ibidem propter equalitatem distans a circūferentia sequeretur quod si terra poneretur extra medium quod ipsa non deberet moueri ad medium sed potius ad partem circūferentie sibi propinquior est. contra est contra sensum. et tenet contra quod per opinionem exitus terre in medio est causa motus eius quia sic positio eius in medio est causa quietis eius ita exitus a medio dicitur esse causa motus eius. cum contrarie cause debeant esse causa contrariorum effectuum. Intelligendum secundo quod quia terra cum fuerit extra medium non mouet ad circūferentiam sed reuertitur ad medium: hoc est euidentissimum signum quod equalitas distans a circūferentia et equaliter attrahi non est causa quietis terre in medio. Etiam non est uerum quod dixit temistius scilicet quod exitus terre a medio sit causa essentialis motus eius et positio eius in medio sit causa quietis ut patet ex dictis. secundum eandem causam ut puta grauitas aliter in et aliter est causa motus terre et quietis ipsius. motus quidem deus terra est extra suum locum naturalem non detenta. et quietis deus est in suo loco naturali. nam eadem est causa disponentis precedentem finem et ipsius finis.

Inconueniens autem et hoc quidem querere propter quid manet terra in medio. Ignis autem non querere propter quod in extremo. Siquidem. n. et illi natura locus extremus palam quod necessarium esse quandam et terre natura locum:

Inconueniens autem. Adducit tertiam rationem et dicit quod inconueniens est querere propter quid terra quiescit in medio et non querere propter quod ignis quiescit in circūferentia. si ergo querat quare ignis ibi quiescit et dicat propter naturam suam. pari ratione similiter erit dicendum de terra

Intelligendum etiam quod causa quietis ignis in circūferentia est leuitas que etiam est causa motus eius ad illum locum dum fuerit extra. Cum ergo ignis et terra sit contraria et leuitari contrarie grauitas. et contraria sint cause effectuum contrariorum sequitur quod si leuitas est causa quietis ignis in circūferentia sit grauitas est causa quietis terre in centro et non equalitas distans et c.

Si autem non huic iste locus sed propter necessitatem manet eamque similitudinis: quemadmodum de quod trikos primo. Fortiter quidem sicut autem undique tense: quoniam non discrepet. Et exuriens et sitiens ualde quidem:

Sicut autem et ab exilibus et potabilibus qualiter distante. Et. n. hunc quiescere necessarium. Querendum ipsis de ignis mansione in extremis.

ponit quartam rationem et arguit sic. si causa quietis terre in medio non est. quia talis locus est ei naturalis sed propter necessitatem detinetur ex equalitate distans a celo. sic si esset una corda equaliter tensa et eque tracta a duobus equaliter fortibus non frangeretur. et sicut si esset vnus equaliter exuriens et sitiens et ponatur in medio cibi et potus non moueretur ad cibum. nam ad potum. dicitur Aristoteles. quod adhuc ista causa non est sufficiens quia dato quod terra quiesceret necessario propter illud adhuc restat dubitatio de causa quietis ignis in circūferentia. Intelligendum etiam quod auer. commento xciij. quod aristoteles confirmat errores antiquorum per duo exempla ad probandum quod terra quiescat in medio propter equalitatem distans a celo primum est aliqua res equaliter tracta a duobus eque fortibus sed est de homine equaliter famelico et sitiens dicit commentator quod primum exemplum non ualet in proposito. Unum aliquam rem trahi a duobus eque fortibus potest contingere dupliciter. uno modo quod illi eque fortes trahentes equaliter ad duas partes habebant proportionem maioris in equalitatem supra resistentiā rei tracte alio modo quod potentia illorum sit maior aut equalis si primo modo tunc res tracta discontinuabit. si secundo modo non discontinuabit. In proposito autem quia potentia trahentis puta celi esset maior quod resistentiā ideo ipsa deberet diuidi in partes si opus esset uera et moueri ad circūferentiam quod tamen est falsum: sed ad aliud exemplum de quo commentator non dat solus. dicitur quod si ille equaliter elurians et sitiens citius mouebitur ad potum quia sitis est fortius in ipsius alius partibus quod fames. ubi autem esset famelicus et equaliter ponerentur distantia duo cibi cōsimiles posset in differentem motum quia ad quemcunque moueretur satiare ex illo scilicet ex alio.

Mirabile autem et de mansione quidem querere. De latatione autem ipsorum non querere propter quam causam hoc quidem sursum fert hoc autem ad medium nullo impediente.

ponit quintam rationem dicens quod mirabile est inuestigare de causa quietis corporum naturalium et non de causa motus ipsorum. quare aliquod mouet sursum et aliquod deorsum si non habeat impediens. et hec ratio arguit antiquos de insufficientia.

Sed adhuc neque uerum quod dicitur secundum accidens: tamen hoc uerum quod necessarium manere in medio de cui nihil magis huc quam illuc moueri conuenit. Sed propter hanc ra-

Secundus

tionem: non manet: sed mouebitur non tamen totum sed discrepetur.

Soluit motuū antiquoz: 7 p^o facit hoc. 2° ep^o logat ibi quecūq; qd. Prima in duas: qz p^o soluit argumentū: scōdo declarat solutionē ibi: eadē .n. cōgruit. De prima dicit q^o fundamētū illoz nō valet cū dicebāt q^o quicūq; aliq^o corpus est i medio p^o simi liter distās 7c. qz illud n̄ vlt^o vez in oib^o: s; solū in hīs que nō sūt nata moueri magis ad vnū locū q^o ad aliū: sic bñ pbaret de fero posito itra circūferentiā adamāris: sed qz terra est apta q̄sere i aliq^o loco itra circūferentiā celi: 7 moueri ad illū locū 7 nō ad aliū: iō illo mō nō q̄sct. Cū dato q^o ignis eq̄liter poneret i medio celi: ibi nō q̄sctet pp̄ eq̄liter distare: qz est aptus moueri ad circūferentiā: 7 si poneret in medio n̄ moueret tantū ad vnā ptē circūferentiē fm se totū: sed diuideret fm ei^o ptes 7 vna pars moueret ad vnā ptē circūferentiē sibi p̄p̄iq^o iorē: 7 alia ad aliā. Intelligendū fm Auer cōmē. xcv. q^o vbi tota terra sit posita i medio: s; pp̄ eq̄liter distare nō moueret fm se totā ad circūferentiā: tñ pres ipsius deberent moueri ad circūferentiā qm pres ipsius nō haberent p̄similē sitū respectu celi sic tota: nā cū m̄se sint supra centrū magis appropinquāt vni p̄ti circūferentiē q^o alteri: 7 ex h^o p̄cludit q^o si celū eēt attrahens eq̄liter terrā ex oi^o pte vt dixerūt illi anti qui: cū virtus attractiua celi esset fortior q^o virt^o terre phibitiua sue diuisionis deberet terra disrūpi i partib^o 7 moueri ad circūferentiā: qd̄ tñ est falsū.

Intelligendū scōdo q^o tenuit^o voluit saluare istā opinionē dicēs q^o antiq^o nō voluerūt terrā q̄sere i medio pp̄ eq̄tate attractionis a celo: qz tunc quiesceret violenter: sed voluerūt q^o terra q̄sctet nālī in medio pp̄ eq̄litate distātie ei^o a celo ex oi^o parte. Et dicit cōmentator q^o si antiqui habuerūt hāc intē tionē hec opinio esset p̄p̄inā veritati.

Eadem enim ratio congruit 7 in igne. Necessesse enim posito manere similiter quemadmodum terraz similiter. n. se habebit ad signoz astrozum qd̄ cunq; s; tamen fertur a medio quē admodum 7 uidetur latus. si nō ali quid phibeat ad extremum uerum tamen non totum ad unum signuz. Hoc enim necessarium solum accide re ex ratione ea que de similitudine sed proportionata particula ad proportionatum extremum. Dico autē puta quarta pars ad quartuz conti nentis partem. Neq; .n. punctum

corpus est. Quemadmodum autē 7 si ex magno conueniat densatum in minorem locuz: sic utiq; ex paruo in maiorem rarius factum. Quare utiq; 7 terra hoc modo moueret a medio ppter similitudinif rationem si non natura terre iste locus esset.

Declarat solutionē 7 dicit q^o illud sit p nām ipsi^o terre 7 nō pp̄ equaliter distare p; qz similit^o diceret de igne sicut de terra q^o necesse eēt si ignis poneret in medio q^o ibi quiesceret pp̄ eq̄liter distare: 7 tam certū est q^o si ignis poneret i medio moueret ad circūferentiā: qz ignis videret ad sensū ascendē: 7 q^o ignis moueret a medio: si ibi poneret d̄clarat. Az. p quo dicit q^o si ignis poneret ibi nō eēt sic punct^o s; haberet suas ptes sic dispositas q^o essent magis p̄p̄inā circūferentiē ex vna pte q^o ex alia q̄re vnaq; illaz p̄tiū magis mouebit versus ptes circūferentiē cui erit magis p̄p̄inā 7 hoc fiet dicit Az. p earuz diuisionē 7 rarefactionē: nā sic ex magno corpore p̄ densationē fit minus corpus qd̄ occupat minorē locū ita p rarefactionē corpus puū fit magnū 7 occupat locū maiorē: 7 subdit q^o sic ignis moueret a medio: sic s̄līr faceret 7 terra sibi q̄sctet 7 violentē

Intelligendū fm Aue. cōmēto. xcvj. qz Az. dicit q^o si ignis i medio poneret nō moueret fm totū ad circūferentiā sed fm partes ita q^o p̄portionata particula ignis moueret ad p̄portionatā ptē circūferē tie celi. Debemus imaginari dīc cōmētator q^o sint due linee p̄currentes i centro ignis si poneret i medio totius terminatē ad circūferentiā celi i duob^o p̄ctis 7 tūc patebit q^o si tales linee itercludēt q̄rtā partē totius ignis q^o etiā itercludēt q̄rtā partē totius circūferentiē: qd̄ p̄ d̄scribēdo duos circulos circa centrū a q^o ducāt one linee recte vsq; ad circūferentiā maioris circuli. Vult g^o q^o p̄portio ignis puta q̄rtā pars iterclusa illis lineis moueat ad q̄rtā partē celi cui supponit cū sit illi p̄p̄inior 7 hoc n̄ potest fieri nisi illa p̄tius diuidat 7 postea ra refiat vt dicit Az.

Quecunq; quidem igitur existunt d̄ figura ipsius suspicata 7 de locis: et mansionum: 7 motu fere hec sunt:

Epilogat dicēs q^o quicūq; dicta sūt ab antiq; de figura ipsi^o terre d̄ loco 7 mansiōe 7 de motu hec sūt.

Tertium capitulū tertij tractatus secundi libri de celo 7 mundo in quo d̄terminatur de situ 7 q̄ de terre fm opinionēz Aristotelis.

os autem dicamus primum utrum habeat motum aut manet. Quem admodum enim dixi

Liber

mus hi quidem ipsam unum astro-
rum esse faciunt. hi autem in medio
ponentes eam reuolui z remoueri di-
cunt circa polum medium.

Postq̄. Az. in duobus precedentib' capitulis po-
sunt oppiniones antiquoz de situ z motu z figura
ipsius terre eas reprobando. Tūc in hoc tertio
capitulo huius tractatus circa h' ponit opinioez
ppriam z duo facit. primo ponit necessitatē p̄ide-
rationis de hōe in isto capitulo. 2. pbat ppositum
ibi q̄ aut est. De prima dicit q̄ dicto de motu z
quiete terre fm oppiniones antiquoz: nūc dicēdū
est de terra utrū moueatur aut deicat z cā necessita-
tis est: qz aliqui posuerūt ipsū moueri circa mediū
mundi sicut vnū astrū. Alij dicebant q̄ mouet cir-
ca centrū ppriū z q̄ celū quiescit. Intelligēdū
fm comentatores com. xcvi. q̄ p polum medium
possumus intelligere primo corpus mediū p̄tinēs
terrā circa qd̄ ipsa reuoluitur fm oppiniones anti-
quoz vt aer vel aqua z tale corpus dicitur ab eis
mediū qz mediat inter celū z terrā: secūdo p polū
mediū possumus intelligere quoddā corpus i me-
dio mundi q̄scēs circa qd̄ apud eo uoluitur terra.

Quod autem est impossibile palam
sumentibus principium: q̄ si quidē
fertur siue extra medium ens siue in
medio necessarium ipsam iū moueri
hoc motu. Non. n. ipsi' terre est mo-
tus: z. n. utiqz particulaz unaqueqz
hanc haberet lationem. Nunc at̄ in
rectum oia feruntur ad medium pro-
pter quod non possibile sep̄iternum
esse uiolentum existentem z p̄ter na-
turam mundi at̄ ordo sempiternus.

Nunc exequitur p̄bando intentū p sex rōes v3
q̄ est impossibile terrā moueri circa mediū mundi
seu axem vel polū mediū vt dixit plato ibi secūda:
adhuc omnia a lata. ibi tertia adhuc latio: ibi q̄rta
z qz p̄iecta: ibi quinta: adhuc aut palā: ibi sexta te-
stificānt aut. De prima arguit sic q̄ sit ipossibile ter-
ram moueri circa mediū mundi pbat qz si mouere-
tur illo mō tūc moueret uiolenter p̄na tenet qz siue
terra sit situata in medio vel extra mediū ipossibile
est ipsam moueri nāl̄ter tali motu: z rō est qz tunc
quilibet eius particula haberet talē motū circula-
rē s3 hoc est falsū: qz uidemus oēs ptes terre moue-
ri nāl̄ter motu recto z nō motu circulari: p̄ns aut
est falsū. s. q̄ illo motu terra moueatur uiolent: qz tūc
ille motus nō esset perpetuus: z p̄ns nō esset de or-

dine vniuersi qz ordo vniuersi debet esse p̄petuus
z p̄ns p̄na vltima qz nullum uiolentū est p̄petuus.

Probat idē p̄ secūda rōez z arguit sic: si terra mo-
ueretur circularit̄ illo p̄sequeret q̄ terra deberet
moueri pluribus motib' circularibus: p̄ns ē falsū
qz tunc stelle fixe nō uiderent nobis oriri z occidē
sp̄ ab eadē p̄tem terre: s3 hoc est falsū qz vniformi-
ter cōtinue oriunt z occidunt fm eandē p̄tem terre
z p̄na tenet qz oia mota circularit̄ p̄ter primūz
mobile mouentur pluribus motibus vt habitum
est supra pp plus distare a primo. Intelligēdū
fm Aue. comento. xvii: q̄ diuersitas motus in stel-
lis erraticis non est pp hoc q̄ terra moueatur: sed
est qz stelle erraticē mouent pluribus motib': z rō
est qz si terra moueret circularit̄ tūc oporteret ip̄ā
moueri saltem duobus motibus. s. longitudinis z
latitudinis. Unde aut̄ qui astrologi bene posuerūt
planetas moueri pluribus motibus sed p̄tolomē
p̄pter istos duos motus posuit circulum declinēz
z hoc rōne motus in latitudine qz sub illo mouent
planete.

Adhuc oia lata latioe circulari hesi-
tantia uidentur z mota plurib' una
latione p̄ter primam. Quare z ter-
ram necessarium siue circa mediūz
siue in medio posita fertur duabus
moueri lationibus. Si autem hoc ac-
ciderit: necessarium fieri mutatioes z
uersioes fixoz astroz. hoc at̄ nō ui-
det̄ factum sed semper hec secūda
eadem oriunt: occidunt loca ipsius.

Probat idem per tertiā rōnem: z uult p̄bare q̄
terra moueatur motu recto: nāl̄ter ad mediū si sit
extra z ibi quiescat: z tria facit: qz primo ponit ra-
tionē. 2. mouet dubiū. 3. probat minorem rōnis ibi
secūda: hec eni utiqz ibi tertia qm̄ aut. De p̄ma
arguit sic ad eundē locū mouetur motum z pars
sed partes terre mouentur ad medium: ergo tota
terra mouetur ad mediū.

Adhuc autem latio partium z totū
ipsū fm naturam ad medium totū ē
hec. n. utiqz si exita posita nunc in
centro dubitabit utiqz aliquis quo-
niam idem duoz est medium: ad
utrunqz feruntur grauitatē habē-
tia z partes terre secundum naturā
utrum qz totius est medium aut qz
terre.

Secundus

Mouet dubiū 7 duo fac. p^o mouet 2° 7 remouet ibi secūda necesse. De p^oma dicit diceret aliq^s po natur q^o terra situet in medio mundi sic q^o cētz gra uitate eius sit mediū mūdi: 7 tūc quero vtrū oēs pres terre moueant ad illud mediū iquantuz est eē vtrū terre aut inquantū ē mediū mundi.

Necessē itaq^z ad id quod totius. Et enim leuia 7 ignis in contrarium la ta grauibus ad extremuz loci conti nentis med. um. Accidit autem idē medium esse terre 7 totius: fertur. n. 7 ad id quod medium terre: sed secū dum accidēs: secundum q^o medium habet in totius medio.

Nunc remouet dubiū dicens q^o debes dicere q^o oia graua huiusmodi q^o mouēt ad tale mediū non vt mediū terre sed vt mediū mundi: 7 ratio ē quia corpora leuia 7 ignis naturaliter mouent ad circū ferentiā celi vt est circūferentiā mundi g^o oia habē tia grauitatez o^z moueri ad centrū tanquā mediū mundi: 7 subdit q^o accidit mediū terre esse mediū mundi: iō graua accidentaliter mouent ad mediū terre 7 per se ad mediū mundi.

Quoniam autē fertur 7 ad terre me dium signum: q^z lata graua ad hāc non iuxta inuicēz feruntur: sed ad si miles angulos. Quare ad unum me dium ferunt 7 q^o terre. Manifestum igitur. q^z necesse in medio eē terram 7 immobilem ppter dictas causas.

Declarat minores 7 cōcludit: 7 primo, declarat per signū q^o pres terre mouent ad mediūz motu re cto: 7 hoc signū est qm partes terre supzoposite ve niunt ad centrū p lineas rectas: 7 in eque distanter q^z cōtinue magis adpropinquando donec pcurrāt in puncto. s. centro ad angulos rectos: qre oēs mo uentur ad vnū mediū deinde cōcludit duo. primū est q^o p^o ip^a terrā esse in medio: scōm est q^o ipsa qe scat. Intelligendū ēz Auer. cōmēto 99. q^o q^z par tes terre 7 tota sunt eiusdem spēi: iō debent habere eundū locū in spē 7 silr motū tūc ergo oēs mouean tur ad mediū silr mouebitur 7 tota terra: 7 ex hoc sequit cū motus ad mediū sit rect^o 7 p^o p^o finitus q^o motus totius terre sit finitus 7 per p^ons non est circularis. Intelligendū ēz fm Auer. cōmēto. c. q^o terra mouetur ad mediū vt mediū mundi: 7 ignis mouetur ad circūferentiā vt circūferentiā mūdi cā ē q^z si terra moueret ad mediū mūdi n^o vt mediū mundi sed vt mediū terre: tūc ignis debe ret moueri ad circūferentiā terre p^ons est falsū. p^ons

tenet q^z cū ignis 7 terra sint p^oria locus ad quē mo uetur ignis debet esse cōtrarius loco ad quem mo uet terra: 7 per p^ons si terra mouet ad centrūz vt ē centrū terre ignis debet moueri ad circūferentiāz oppositā illi centro: vt est centrū terre: 7 talis ē cir cūferentiā terre 7 nō p^ocauū orbis lune quare 7c. relinquitur ergo q^o terra mouetur ad mediū 7 me dium mundi.

Et quia in proiecta sursum graua se cundum regulam iterum feruntur in eundem locum.

P^obat idem p^o quartā rōez: 7 duo facit. primo hoc. 2° remouet dubiū: ibi 7 in infinitū. De p^oma arguit sic. Si terra moueret circulariū circa mediū mundi sequeretur q^o graua p^oiecta superius nō ca derent in eodem loco a quo p^oiciuntur: p^ons est cō tra sensū: 7 p^ons tenet vt declarat cōmētor: p^o simi le de p^oiciente in aliqua re mota vt puta nauis: nāz si p^oiciatur lapis ab aliquo existente i nauis mota tūc lapis non cadit in loco i quo p^oicitur.

Et in infinitum uirtus proiciat. Qd q^o dem igitur neq^z mouetur: neq^z ex tra medium pōit manifestuz ex his.

Remouet dubiū q^z diceret aliquis videt q^o rō iō la nihil valet: q^z dicā q^o motus terre valde tardus 7 insensibilis: 7 iō cū aliquod p^oicitur supius q^z p^o igitur ad parua distātiāz ita cito descendet q^o terri a erit inter insensibiliter mota: iō videt cadere in eo dem loco a quo p^oiciebatur. Ad q^o rōidet Az. illud idem accideret silapis in infinitū tursuz p^oice retur. s. q^o caderet i eodē loco a quo p^oiceretur: cui^o oppositū eēt si terra moueret quātūcūq^z tarde mo ueret 7 tūc cōcludit dicens q^o terra nō moueatur i medio circulariū nec situet extra mediū manifestuz est. Intelligendū q^o cōmētor: cōm. io2. addu ducit duas rōes ad probandū terrā quiescere i me dio naturaliter. p^oma est q^z ex oibus p^oibus mu di pres terre nāliter mouentur ad mediū g^o sequit q^o terra naturaliter quiesciat in medio tenet cōie quentia q^z si ibi violenter quiesceret: tūc naturali moueretur ad aliūz locum: 7 sic naturaliter recede ret a medio 7 naturaliter moueretur ad medium q^o est impossibile. Secunda ratio est q^z necesse est q^o in omni loco ad quē corpus mouetur natura liter tanq^o ad locū vltimū ipm nāliter qe scat.

Adhuc autem ex dictis palam cau sa mansiōis. si enim natura nata est fieri ex omni parte ad mediū: quē admodum uidetur 7 ignis a medio iterum ad extremum impossibile la tā esse quancunq^z particulam ipius

Liber

a medio non uim passam: una enim latio unius: simplex simplicis. s; nō cōtrarie. Que autem a medio ei que ad medium cōtraria. Si igitur quācunq; partem impossibile latam eē a medio manifestum quia et totam ad huc impossibile.

Adducit quintā rōem: et duo facit. p^o format rationē. et pbat pñam ibi: ad qd̄ .n. De prima arguit sic quilibet particula terre mouet ad medium et ibi naturaliter quiescit ergo et tota terra: pñā nota est qd̄ idē est morus: et p pñā locus totius et partis et aīō p; q; videmus partes terre super^o positas et nisi uolenter moueri ad mediū ex oī parte circūferentie qemadmodū ignis mouetur a medio ex oī parte ad circūferentiā: et ibi quiescit: et subdit q; p; impossibile esse quācūq; particula terre moueri a medio nāliter: et rō est q; tantū vnus mot^o simplex debet esse vnus corporis simplicis fm nām: et nō motus p; ut habitū est p^o huius: mot^o autē a medio est cōtrarius motui ad mediū et distinctus ab illo et p pñā si ps terre mouent ad mediū nāliter ex oī parte nō possūt moueri a medio nisi uolent. Et ex hoc sequitur q; si impossibile est partes terre moueri a medio nāliter sed mouent ad mediū nāliter q; necesse est ita esse de tota terra.

Ad quod .n. pars nata est ferri: et totum illuc natum est. Itaq; siquidem impossibile moueri: necessarium utiq; erit ipsam manere in medio.

Declarat pñam dicens q; cā illius ē q; ad eūdem locū natū est ferri totū et quilibet ei pars: et tunc pcludit q; impossibile est terra moueri a medio nāliter: necesse est ipsā moueri nāliter ad mediū et ibi quiescere. Intelligendū q; cōmētator cōmēto. 103. ex oīctis Ap. facit duas rōes ad pbandū q; terra nō possit nāliter moueri a medio: prima ē hec ptes terre ex oī parte nāliter mouentur ad mediū: g^o et tota terra et per pñā nō pōt moueri a medio naturaliter. Secūda ē hec ignis naturaliter mouet a medio g^o terra naturaliter mouet ad mediū: et per pñā nō mouetur nāliter a medio: aīō p; et tenet pñā q; ignis et terra sūt pñā et per pñā motus eoz et loca debēt esse cōtrarij: sed motus a medio est cōtrari^o motui ad mediū g^o si motus a medio cōpetent igni motus ad mediū cōpetet terre: et pariformiter ē intelligēdum de quiete. Intelligendū et q; impossibile est terrā moueri in medio mūdi motu circulari: et rō est q; terra est corpus simplex et per pñā ei debetur nāliter solū vnus mot^o simplex: cum ergo terre debeat naturaliter motus deorsū sibi nō pōt cōpetere naturaliter mot^o circularis. et ignis habet

solū vnū motū naturalē. s. sursum ergo terra habet solū vnū motū naturalē. s. deorsū: et per pñā nō mouetur naturaliter motu circulari: pñā tenet q; illa sunt contraria: et per pñā si vnū habet tantū vnū motū reliquū similiter habebit tantū vnū motū. Intelligendū tertio q; dicit Ap. q; si de pub^o ipossibile est eas ferri a medio ipossibile est de toto: rō est q; motus grauis a medio nō ē nisi pp virtutez mouentē q; dominat supra resistentiā grauis: mō certū est q; resistentia totius est maior q; resistentia partis qre oportet q; potentia violentans totū sit maior q; potentia violentans partē: id respectu totū talis motus est difficilior.

Testificanē autem his et mathematicis dicta circa astrologiam. Apparentia enim accidunt translatis figura qbus determinat^o est astrozum ordo: tanquam in medio posita terra:

Donit sextā rōem et duo facit. p^o hoc secūdo cōcludit ibi: de loco quidē igitur. De prima dicit q; terra quiescat in medio p; ex dicitis in astrologia: nā ex apparentijs astroz et ex ortu et occasu earum in eodem loco apparet q; terra quiescat. Intelligendū q; cōmētator pmen. 104. adducit rōes ad pbandū q; terra sit situata in medio mūdi: et pmo imaginat tres lineas se interfecantes in medio mūdi quarū pma transit ab vno polo ad aliū: secūda ab oriente ad occidentem: terra a puncto meridiano nālī ad punctū septētrionalem: et p; q; ille linee se interfecant in puncto medio et ibi situat terra: et rō ē q; si esset situata citra vel ultra tale mediū puta uersus orientem vel occidentem: tūc sol deberet apparere maioris quantitatis in ortu q; i occasu vel eō uerso: et etiā qn sol esset sub circulo equinoctiali noctes nō essent equales diebus: q; orientem non interfecaret circū equinoctiale in duas ptes eales.

Item si terra nō esset in medio linee meridionalis et septētrionalis tunc non cōtinue nobis appent sex signa circuli decliuis. i. zodiaci. Secūda rō principalis est ista si terra nō esset in medio sequeretur q; nō in quocūq; puncto luna opponeret soli per directū causaret eclipsis pñā est cōtrasensū: et determinata in astrologia: et pñā tenet q; si terra nō eēt in medio situata terra nō mediaret inī solē et lunā.

De loco quidē igitur et mansiōe et motu quem modum h; tantasint de ipsa:

Epilogat et dicit q; de loco et quiete et motu terre quō se habēt hec dicta sunt de ipñis. Quartū capitulū tertij tractatus secūdi libri de celo et mūdo i quō dicitur q; terra est figure sp. rice.

Figura autē habere spericam necessarium est ipsam.

Tertius

Itud est quartū capitulū huius tractatus in q̄ postquā Az. in precedenti capitulo. determinauit de situ ⁊ dēte terre nūc determinat de eius figura: ⁊ duo facit. primo pbāt terrā esse sphericā p rōes nāles scōdo p mathematicales ibi secūda: adhuc āt. Prima in duas p̄ p̄mitit intentū. 2° exequitur pbā do ibi: vnaqueq. n. de p̄ma p̄mitit istā p̄clusionē q̄ est necessariū terrā habere figurā sphericā. Cōtra cōclusionē Az. posset argui sic terra habet multas supereminētiās ⁊ p̄cauitates ergo p̄clusio falsa: p̄na tenet ⁊ aīns est manifestū. Respōdet aliq̄ q̄ cōclusio Az. d̄z intelligi q̄ terra est figure spherice n̄ perfecte sed multū tendens ad sphericitātē: solutio illa nō vadit ad mentē Az. qz infra p̄bat p̄fectam sphericitatem ipsius. Aliter soluit cōmētator dicens q̄ terra esse spherice figure pōt dupl̄r intelligi. Uno mō quantū ad illud qd̄ est ei accidentale: scōdo mō quantū ad illud qd̄ debet esse s̄m nām. p̄ mō terra nō est spherice figure: ⁊ hoc pp̄ finē. s. pp̄ cōseruationem aialum: sed scōdo mō d̄z esse spherice figure. Un̄ dicit cōmenta. q̄ terrā d̄z habere sphericā figurā s̄m nām ⁊ hoc probatur ex natura motus eius ⁊ suarum partium.

Unaqueq. n. particularum grauitatem habet medium ⁊ minor a maiori pulsa non potest intumescere s̄z cōprimi magis ⁊ consentire alteram alī quousq. utiq. ueniāt ad mediū.

Nunc Az. exequitur pbando conclusionē ex duo facit sicut dupliciter p̄bet ibi secūda ⁊ qz oīa p̄ma in tres primo format rōem: scōdo declarat eā tertio remouet dubia: ibi secūda oportet aut̄ intelligere: ibi tertia: q̄ quidem igiur. De p̄ma ad conclusionē arguit sic. Unaqueq. particula manere naturaliter tendit ad mediū ex oī parte circūferentiē eq̄l̄ter. q̄ sequit̄ q̄ oportet terrā esse spherice figure aīns p̄z ad sensū ⁊ p̄na tenet qz si terra nō tenderet ad sphericitatem p̄ motū eq̄lem partū ipsi^o v̄ndiq. sed vna ps̄ superemineret alteri: tūc ex illa pte mediū qua illa ps̄ superemineret: terra esset maioris quantitatis ⁊ p̄ p̄ns illa ps̄ minor terre deberet impellere minōrē quousq. pueniret ad p̄fectā eq̄l̄tatem cū parte existente ex alia parte centri. Intellegendū s̄m Aue. cōmēto. 105. circa illam partem quousq. v̄ndiq. ueniāt ad mediū q̄ Az. per hoc dat intelligere q̄ cū partes terre sint actū i motu ueniēdo ad mediū tunc faciūt illud p̄ grauitatē intrinsecam quā habent actu: sed cū puenierint ad mediū ⁊ ibi quiescūt nō habent actu grauitatem: sed solū in potentia: iō Az. dixit quousq. Intellegendū 2° q̄ grauitas pōt dupliciter p̄siderari i terra. Uno mō vt est forma absolute ⁊ actus prim^o ipsius mediante quo mouet ad mediū: ⁊ ibi naturalit̄ d̄scit 2° mō nō absolute sed in cōparatione ad actū scōm

⁊ operari ipsi^o forme q̄ operatio est mot^o terre p̄mo mō dictū cōmētatoris non h̄z veritatē: qz siue terra sit i medio siue extra mediū nō seperat a sua forma: sed scōdo mō bene habet veritatē: nā solū cū terra ē extra mediū ipsius forma ē i actu secūdo. **Oportet autem intelligere qd̄ dicitur quemadmodū utiq. si facta secundum modum quē ⁊ physiologorum dicunt aliquod factum esse. Veruntamen illi quidem uolentiā causam ponunt eius que deorsum latioris. Melius autem ponere uez ⁊ dicere hoc accidere propter s̄m naturā habere ferri grauitatem habens ad mediū. In potentia igitur existente graui disgregata ferebantur silr ex omni parte ad mediū. Siue igitur silr ab extremis diuise partes conueniant ad mediū: siue aliter habentia facient idem.**

Nūc declarat rōem suā ⁊ dicit q̄ ita debes intelligere de ista rōe sicut ponebāt antiq̄ de terra. s. q̄ eēt generata ⁊ q̄ s̄m p̄cs ipsius ac circūferētia celi p̄portioat eq̄l̄ter descendisset ad mediū mundi ⁊ subdit q̄ isti crabāt qz posuerūt cām tal mot^o esse uolentiā. s. factā per circūgirationē celi sed mel^o est ponere q̄ fuerit per naturā suā.

Quod quidem igitur silr unumquodq. ab extremis latum ad mediū necessarium simile fieri utiq. molem manifestum: equali. n. undiq. appposito equaliter necesse distare a medio extremum: hec autē figura spherica est. Nihil at differt ad rationem: neq. si non ex omni parte silr conuenirent ad mediū partes ipsius: plus. n. se per q̄ ipso minus propellere necessarium usq. ad mediū inclinationē habentib^o ambobus ⁊ grauiori p̄pelente usq. ad hoc minus graue.

Nunc remouet dubia ⁊ tria facit sic tria dubia remouet ibi secūda: q. n. v̄ndiq. ibi tertia siue igitur facta. De p̄ma dicit qz dictū est q̄ d̄z terrā esse spherice figure: qz ex oī pte circūferentiē celi p̄cs eius eq̄l̄ter mouent ad mediū. Sed diceret aliquis si p̄cs

Liber

mouerentur iequaliter sic q̄ ex vna pre celi descen-
derent plures pres ⁊ maiores q̄ ex alia tūc rō nō
reprobat. Ad h̄ r̄ndet Az. dicens q̄ illa rō pbat ve-
ritatē siue pres venissent equaliter a circūferentia
vel inequaliter: vt p̄ si bñ aduertat ad illud qd̄ dī-
ctū est supra in rōne: nā dato q̄ ps maior veniat ex
vna pre quā ex alia ps maior pellet minorē sic q̄ tā-
dem oīa reducent ad p̄fectā eq̄litate in medio: ⁊ rō
est qz maior ps haberet maiorē p̄portionē grauita-
tis supra minorē: ⁊ per p̄ns haberet maiorē p̄por-
tionē in q̄rendo cētrū: oporteret ḡ necessario q̄ ve-
nirent ad eq̄litate p̄iore. Intelligendum q̄ vt re-
fert cōmenta. Temistius hic voluit reprobare arū:
qz ex impossibili v̄ p̄cludere necessariū. Nam vult
q̄ ex hoc q̄ mundus est genitus de nouo: ⁊ qz ter-
ra est mota equaliter a circūferentia ad mediū q̄
terra est rotunda: mō an̄s est ip̄ossibile ⁊ p̄ns neces-
sariū. Sed huic r̄ndet cōmenta. dicens q̄ Az. non
vult cōcludere illud necessariū ex illo impossibili i
quantū est ip̄ossibile simplr: s̄ in q̄ntū est aliq̄ mō
possibile p̄ quo notandū q̄ terrā de nouo genera-
ri p̄t̄ duplr̄ intelligi. Uno mō fm̄ eius totalitate: ⁊
in q̄ntū est vnū de q̄ttuor̄ elementis: alio mō s̄z par-
tes: ⁊ in quātū est quoddā corpus cōpositū ex ma-
teria ⁊ forma: p̄ mō ip̄ossibile est ipsaz̄ generari de
nō cū terra sit vnū de q̄ttuor̄ elementis p̄stituētibz̄
ordinē vniuersi q̄ est p̄petuū q̄re fm̄ se totā est igene-
rabilis ⁊ incorruptibilis: sc̄do mō. s̄ fm̄ pres ⁊ cōsi-
derando ipsā vt ē quoddā cōpositū ex inā ⁊ forma
generabili ⁊ corruptibili bñ est generabilis ⁊ corru-
ptibilis. Ad p̄positū Az. v̄t̄ tali ip̄ossibili. s̄ terrā
esse genitā iquantū est possibile mō dicto. Un̄ vo-
lēs cōcludere terrā esse s̄pericā p̄ suā cām p̄misit illaz̄
cām et causatū eē generabilia dato q̄ fuerit ab eter-
no vt arguit sic si terra fuisset genita ⁊ fuisset mota
eq̄luter ex oī pre circūferētie celi ipsa fuisset s̄perica
ḡ idēz̄ est dicendū dato q̄ fuerit eterna tenet p̄ns:
qz genitū ⁊ eternū nō differunt ab inuitē quantum
ad habitudinē ⁊ p̄secutionē causē ⁊ effectus Az. at
facit argumentū de corp̄oribus generabilibz̄ qz in-
galibus dependentia causē ad causatū ē magis no-
ta q̄ in eternis.

**Qd̄. n. utiqz quī dubitabit eandem
habet his solutionem.**

Mouet secūdū dubiū ⁊ tria facit. p̄ p̄mittit quo-
dā secūdo ponit dubiū tertio soluit: ibi sc̄da: si enīz̄
ibi tertia videt̄ an̄s. De prima dic̄ q̄ adhuc accidit
alia dubitatio de p̄dictis que habet solutionem ex
fundamento solutionis alterius dubitationis.

**Si: n. existente in medio est s̄perica
terra multo maior grauitas appōa-
tur ad alterz̄ hemis̄perium: non idēz̄
erit medium totius ⁊ terre. Quare**

aut nō manet in medio aut si quidē
quiescit non etiā medium habens
aut nata ē moueri nuuc. Quod qui-
dem igitur dubitatur hoc est.

Nunc mouet dubiū dictū est. n. q̄ terra est s̄peri-
ca ⁊ existēs in medio. S̄z diceret aliq̄s q̄ ponat ter-
ra existente huiusmodi figure ⁊ situata illo mō ap-
ponat vna magnitudo terre vni medietati ire vsus
emis̄perii nostz̄: tūc certū est q̄ mediūz̄ terre p̄ tūc
nō erit mediū mundi: ⁊ tūc est dubiū v̄tz̄ terra q̄e-
scet fm̄ illā situatōnē aut nō: si sic tūc nō erit in me-
dio situata: qd̄ est ⁊ dicta sup̄. Si aut̄ dicas q̄ mo-
uebitur: sequit̄ q̄ nō est nāluter̄ immobilis qd̄ etiā ē
contra dicta.

**Clidere autem nō difficile modicum
intendentes ⁊ diuidentes qualiter
significamus quamcunqz magnitu-
dinem ferri ad medium grauitatē
habentem.**

Tūc soluit q̄onem p̄dictā ⁊ q̄ttuor̄ facit qz p̄ pre-
mittit quoddā p̄ solutione: sc̄do exēq̄tur soluendo
⁊ remouet dubiū q̄to p̄cludit̄ ibi secūda palā s̄bi
tertia: nihil igitur differt̄ ibi q̄ta: itaqz siue de p̄ma
dic̄ q̄ nō est difficile soluere q̄onem si inspiciūz̄ quo
mō oīa grauita sūt apta moueri ad mediūz̄.

**Palam. n. qd̄ usqz quo tangat cen-
trum extremum sed oportet nos pre-
ualere q̄ plus donec utiqz sumat sui
ipsi? medio medium usqz ad hoc. n.
habet inclinationem.**

Tūc soluit ⁊ dic̄ q̄ debes scire q̄ grauita vt par-
tes terre n̄ sic mouent̄ ad dubiū quōlibet sic q̄ qd̄
libet eoz̄ perueniāt ad mediū mundi fm̄ totūz̄ sed
mouet̄ fm̄ pres ita q̄ qñ vna ps descendit vsqz ad
mediū alia pars maior supeminēs illi pellit̄ illā do-
nec mediū v̄rtusqz illaz̄ p̄tū sit mediū mūdi ⁊ sic
p̄z solō ad dubiūz̄ qz posito illo casu terra mouebit̄
nō tñ sic q̄ fm̄ se totā exeat mediū mūdi: sed s̄z par-
tes modo dicto.

**Nihil igit differt hoc dicere in bolo
⁊ parte contingente: aut i tota terra
Non. n. p̄pter prauitatem aut ma-
gnitudinem dictum ē accidens: sed
de omni inclinatione habente ad
medium.**

Remouet dubiū qz diceret aliq̄s ista solutio bñ
est euidēs de p̄ribus terre sed h̄ n̄ v̄ de tota terra
R̄ndet Az. q̄ nihil refert dicere de toto ⁊ p̄ribus

Tertius

quod ad h^o q^o dato q^o totū 7 ptes differūt quāntū ad molē nō tantū differunt q̄ ad nām intrinsecā mō dīc Az. q̄ntitatis nō facit p^o 7 p se ad motū sed solum p accidens per se at facit nā intrinseca. Intelligēdū fm cōmētatorē com. cvij. q^o magnitudo 7 puitas mobilitū nō faciūt diuersitatē specificā motuū: s^o solum ad maiorē vel minorē velocitatē.

Itaq^o siue tota ab aliqua parte ferebatur: siue secundum partem necessarium usq^o ad hoc ferri donec utiq^o undecunq^o silr sumat medium ad equatis minoribus a maioribus propulsione inclinationis:

Concludit dicens q^o g^o ita se d^o habere de tota terra sic de p^oibus si poneret ipsā totā fuisse motā ab aliqua parte circūferentiē ad mediū.

Siuē igit facta est hoc necessarium factam esse mō. Quare manifestum q^o spherica generatio ipsius siue ingeuita semper siue manens eodem modo habet quo 7 genita utiq^o primuz facta est. Secundum hanc itaq^o rationem necessarium est figuram sphericam ipsius.

Nūc mouet tertiam dubitationē. Nā diceret aliq^o v^o q^o rō Az. nihil valeat q^o p̄suppōit itaq^o fuisse genitā 7 venisse ad mediū: mō l^o h^o p̄cedat de p^oib^o nō tñ est verū de toto: cū terra fm se totā sit eterna.

Ad hoc rōndet Az. q^o illō nihil valeat: q^o siue ponat terrā fuisse genitā fm se totā vel nō q^o habeat sphericā figurā. Intelligēdū fm Auer. com. cix. q^o v^o dictū fuit supra factū 7 eternū nō differūt q̄ntuz ad necessitatē cōsecutionis cause 7 cāū. Cū dic̄ exemplificādo i pposito q^o nihil differt terrā eē factā vel eternā quāntū ad hoc q^o est ipsā esse figure sphericā: q^o quōcūq^o sit ē necessaria p̄secutio cause 7 cāū

Adhuc secūda rōem ad p̄clusionē p̄ncipalem s. q^o terra sit spherica 7 arguit sic graua tendunt ad mediū ad angulos rectos p̄ líneas p̄currentes i medio 7 nō p̄ líneas eā distantes: q^o p̄clusio vera añs p^o dē se: 7 tenet p̄na: q^o si terra esset alterius figure puta late tūc deberēt descendere graua p̄ líneas eā distantes: q̄re p̄cludit Az. q^o o^o dicē q^o terra sit spherica vel nō: 7 si dicat q^o sit spherica o^o dicere q^o sit tal figure fm nām: 7 rō ē: q^o vniūq^oq^o d^o denominari tale q̄le ē fm nām 7 nō quale ē p̄ter nām. Et hoc dic̄ notāter q^o posset dici q^o terra nō ē de facto spherica: iō dic̄ q^o dato q^o terra nō sit spherica tñ d^o denominari spherica: q^o fm nām eius d^o esse talis figure.

Intelligēdū s^o Ave. com. cx. q^o Az. dic̄ q^o graua feruntur ad mediū ad similes angulos p̄ simi-

les angulos intelligit angulos respiciētes cōsimiles portiones seu arcus circuloz quoz centz est mediū mūdi. Intelligēdū secūdo q^o ptes terre moueri deorsū ad similes angulos ē potissima cā ad pbandū terrā esse spherice figure: 7 subdit q^o ista p̄uertunt: h^o est graue 7 hoc scdm nāz d^o esse spherice figure: cū g^o terra sit grauis d^o scdm nām eē spherice figure nec debet intelligi q^o terra est nālīter spherice figure: sic q^o talis figura sit ab ea inseparabilis: q^o tūc per ablationē talis figure terra corūperet q^o est falsū. Iō p̄ isto aduerte q^o figura d^o equo ce de elementis aialibus 7 corpozib^o sup celestib^o q^o in corpozibus supercelestibus figura est inseparabilis 7 eterna: in aialibus figura est inseparabilis: s^o nō est eterna: i elementis vero figura est inseparabilis 7 nō est eterna: s^o sit eis nālīs: vñ accidentiū nālīum q̄dā sūt seperabilia 7 q̄dāz inseparabilia. Intelligēdū 3° q^o dīc Az. Oportet vniūz quodq^o dicere tale q̄le nā vult eē cā huius est q^o oē ens aut ē vt semper aut vt frequenter sub sua dispositione nālī 7 nō sub violentia: 7 denominatio rei debet fieri a p̄dominante. Intelligēdū quarto q^o silr possum^o dicere de circulari figure nālīter quāntū ad eius p̄manētā vel corruptionē sic de terra: nā sic terra est in corruptibilis 7 terra scdm se totā 7 scdm pars ē corruptibilis: ita est de figura spherica q^o est separabilis a partibus terre sed nō ē separabilis a tota terra.

Et q^o omnia ferunt graua ad similes angulos: sed non iuxta inuicem. Hoc autem aptum natum est ad naturam sphericam. **A**ut igitur est spherica aut natura spherica. Oportet autem unumquodq^o dicere tale: q^o natura vult esse 7 existere: sed non q^o ui 7 p̄ternaturam.

Nūc pbat p̄clusionē p̄ncipalē per rōes mathematicas 7 tria facit sicut triplr pbat ibi secūda: ad huc aut: 7 ibi tertia: 7 mathematicoz: p̄ma i duas q^o p̄mo facit hoc: secūdo remouet dubiū ibi: nūc eni i hīs. De prima arguit sic eclipses apparentes in luna semper sūt figure circularis q^o p̄clusio p̄na tenet q̄m eclipsis sit per it̄positionē terre: inter solē 7 lūam vñ si terra esset exempli gratia late figure causat in luna latam figurā. Intelligēdū scdm Ave. cōmento. cx. q^o illud añs nō solū habet veruz in eclipsibus vltibus lune sed etiā in particularib^o añquā perficiat tota lune.

Adhuc autem 7 per apparentia secundum sensum. **A**eq^o. n. utiq^o lune eclipsis tales haberent decisiones. **A**nunc. n. in his que fm mensē figu-

Liber

rōnibus omnes accipit dīrtias: et. n. recta sit 7 āphitritos 7 ꝑcaua. Circa eclipses at̄ semper gibosam h3 deter minātem lineā. Itaq; quonīs q̄dem eclipsat̄. p̄pt̄ iterpositionē terre utiq; erit rotunditas figure causa spherica existens.

Nunc remouet dubiū qz diceret aliquis q̄ illud n̄ accidit p̄ sphericitatē terre: s3 p̄ sphericitatē rei visē nā qz luna est spherica radij visuales refrangunt̄ sphericē: 7 q̄ luna sit spherica p̄ p̄t̄ vmbriā eius esse sphericā. Ad hoc r̄ndet̄ Az. q̄ si h° esset p̄pter illam sām: tūc semp̄ obscuratio lune apparet̄ 7 circularis p̄ns est falsū. qz i figuratiōibus lune q̄ sūt̄ s̄m mē ses luna aliqñ apparet̄ anfricticos. i. tota illuminata: 7 aliqñ recta. i. semi obscura: 7 semi illuminata que partes distinguunt̄ per lineā rectā: 7 aliqñ ꝑcaua vt qñ minor pars est illuminata: 7 maior obscura: qz tūc pars illuminata apparet̄ ꝑcaua cū g° eclipses s̄ per videant̄ esse sphericē nos o3 ponere terrā eē sphericā. Intelligendū s̄m cōmentatorē: q̄ ille apparet̄ de excrecentia 7 de crescentia lune s̄m ex i tersecatione p̄tiamidī visus ad corpus lune vt vbi gratia quāto luna magis declinat̄ ad capiendū de illapiramide tāto magis obscuratur: 7 quanto minus tanto magis illuminaturcā aut̄ ascensus 7 de scensus lune dicit̄ astrologi eē epiculos.

Adhuc autem per astroꝝ apparentiam nō solū manifestū qz rotunda s3 7 magnitudo nō existens magna.

Nūc p̄bat per secūdā rōem mathematicā ꝑclusionē p̄tius positā p̄ quo aduertit̄ qz Az. nō solū intendit̄ hic p̄bare qz terra est figure sphericē sed etiā qz est quantitatis valde parue respectu celi 7 tria facit̄: qz p° p̄mittit̄ ꝑclusionem. 2° declarat̄ eam. 3° cūcludit̄ quod dā corollariū ibi secūdā: modica enī sibi tria: p̄ qd̄ existimātes. De p° dicit̄ qz adhuc p̄ appentias astroꝝ n̄ solū ē manifestū qz ira sit spica s3 etiā qz est p̄ue quantitatis.

Modica. n. facta translatione nobis ad meridiē 7 articum māifeste alter sit orizon circulus: ita ut que super caput astra magnam habent transmutationem 7 non eadem uideant̄ ad articum 7 meridiē transmutantib°.

Declarat̄ ꝑclusionē. 7 p° q̄ ad primā p̄tē. 2° q̄ ad scōdā ibi scōdā: q̄re n̄ solū. Prima i duas sic dupl̄r p̄bat primā p̄tē ꝑclusionis ibi scōdā q̄daz. n. De primā o ē qz qñ aliq̄s p̄gredit̄ supra irāz de vna regiōe ad aliā sibi oppositā puta de septētrione ad meridiē

vt ecōuerso p̄tinuo cūdo sit noua apparētia orizonis 7 hoc nō esset si terra esset plana.

Quedam. n. in egypto quidem stelle uident̄ 7 circa cyprum. In his at̄ que ad articum regionib° nō uident̄ Et que sp̄ in his que ad articūz apparet̄ astroꝝ. in illis locis occultant̄.

Nūc declarat̄ p̄ scōdā rōem dicit̄ suū dicit̄ qz il lud dicit̄ ē p̄z de q̄busdā stellis q̄ apparet̄ i egypto 7 cypro 7 nō uident̄ ꝑcedendo vltra vīus poli ar t̄cū: 7 ecōuerso etiā p̄tingit̄: 7 h° nō p̄uenit̄ nisi p̄ sphericitatē terre.

Quare non solum ex his palam rotundam esse figurā terre sed et sære non magne. Non. n. utiq; sic uelociter palam fecerat trāslatis itaq; modicum. Propter qd̄ existimantes cōaptare eum qui circa herculeas colūnas locum ei q̄ circa indicunt: 7 hoc mō esse mare unum nō ualde suspicari incredibilia uideri. Dicunt at̄ argumentantes ex elephantibus: qm̄ circa utraq; loca nouissima existentia genus ipsoꝝ est uelud nouissimus p̄pter p̄uenire ad inuicem hec passis.

Nūc declarat̄ scōdā p̄tē ꝑclusionis 7 dicit̄ qz ex modo ꝑgressu supra terrā s̄m cito appitōes astroꝝ 7 p̄ p̄ns seq̄t̄ qz ira parue circulatōis: qz si ira eēt magne circulatōis n̄ fieret ita diuersa apparētia astroꝝ subitō. Intelligendū s̄m Aue. com. cxi. qz ex dicit̄ nō solū apper̄ spicitas ire s3 ē p̄ua q̄ntitas ipi°. 7 cā hui° ē qm̄ circūl° q̄nto ē maior tāto magis appropinquat̄ rectitudinī. Ex q̄ apper̄ cā dicit̄ Az. qz cū fiat cito diuersitas apparitōis astroꝝ ex motu supra terrā qz h° nō ē nisi qz circulus ei° eē parū. Cū si ira esset plana n̄ apparet̄ illa astroꝝ diuersitas

Intelligendū: qz ira d̄ p̄ua p̄ respectū ad celū 7 h° d̄mōstratū ē p̄ istrumēta astrologoꝝ. Cū astrologi p̄uenerūt nos istrūē d̄ q̄ntitate ire i respectu ad celū isto mō: qm̄ p̄ eoz istrumēta diuiserūt celū i cccxv gradus 7 p̄ ābulationē supra terrā inuerunt tātū arcū i terra correspondere vni gradui i celo. Intelligendū 3° qz or̄ 7 occasus astroꝝ s̄m medieta tē celi eq̄lī ē: arguit̄ terrā esse p̄ue q̄ntitatē respectu celi. Nā si esset magne q̄ntitatis respectu celi 7 sensib̄ilis: oportet̄ qz eē: multū subleuata: 7 sic n̄ s3 medietatē celi apparet̄ nobis or̄ 7 stellaz sed minus quā p̄ medietatē: 7 subdit̄ cōmentator qz forte Az. i celligit̄ de paruitate ire p̄ ꝑparationē ad astra vt d̄

Tertius

cet post. Propriè qd existimantes ifert correlariū dices qd pp h^o qd dictū est. s. qd ira ē pue qntitatis si videntē incredibilia ea qd dicūt de colūnis herculis. s. qd ira sit pue qntitatis. Un̄ dic qd p̄siderata p̄auita te terre nō est icōueniens dicē illa loca eē ppinq̄ z reddīt cām hui^o dices qd illa loca sint ppinq̄ p̄z qz ip̄az h̄n̄ p̄similē aspectū: cū ibi generaret̄ elefates z nō alibi. Intellegendū fm̄ p̄mētatorē com. cxij. cir cā colūpnas herculis qd vna illaz erat situata i vltima pte totū ire hitabil v̄sus orientē z alia v̄sus occidentē i vltio hispanie: dic cōmentator se vidisse vna illaz sublimatā. s. illā qd erat i sine hispāie qd postea fuit destructa pp bellū iter barbaros. Intellegendū scōz qd cā generatiōis elefantū i aliq̄bus locis z nō i alijs est p̄similitudo dispositiōis illoz lo coz cōplexiōi subdit qd illa p̄similitudo est signum vicinītatē illoz locoz.

Mathematicoz qd cunqz magnitudi nē rōcinari attentant rotunditatis ad quadragita dicūt eē micididades stadiorz ex qbz argumentantib^o n̄ solum spericam molem necessarium sed z nō magnam ad alioz astro rum magnitudinem.

Nūc pbat p vltimā rōem mathematicā qd ira ē rotūda z pue qntitatis: z dic qd h^o sic p̄z p̄ iuēto: res astrologozz attentatiū iuenit̄ qntitatē ire quā dnt eē 400000. stadiorz qd spaciū ē valde puuz respectu celi: s. astrologi dnt qd ira ē cōrupta. vñ iuenit̄ i li^o d̄ pprietatib^o eloz qd z ip̄a ē. 4000. miliarū. Intellegendū h̄z p̄mētatorē com. liij. qd astrologi iuenerūt cōgnitiōnē mēsure ire ex cōgnitiōe mēsure celi z d̄ illis maxie fuit archimēdes. Intellegendū z qd qntitas ire sumit̄ ex magnitudie solis z lune z h^o p̄ eclipses lunares: qntitates at̄ alioz astroz a sole z luna thematici iuenerūt p̄ qdā istrumētū qd ē iminātū ē qdā āgulo quē respicit̄ dyamei cuiuslibz astroz. vñ cū dyamei vni^o astri erit nō. ē dyamei alii^o erit nō. z cū dyamei vna erit nota. mēsurā corpori illi^o erit nota. z tunc pcludit̄ qd cū astrologi iuenerūt mēsuraz ire z lūe i respectu ad terrā: z p̄portōez maioz astro rū ad lūa z p̄ illō istrumētū sciuerūt p̄portōez ire ad alia astra: z p̄ tale istrumētū intelligit̄ astrolabiaz. *Explicit expositiō sup̄ 2° li^o de celo edita p̄ Salerna m̄ de tēnis artū z medicine doctore.*

Capitulū p̄mū tractat̄ p̄mū libri tertij de celo z mū do in quo sit p̄tinuatio ad p̄cedētia.

Ep̄rimo quidē igit̄ celo z partibus adhuc autē d̄ in ipso latit̄ astris ex quib^o p̄stant et qualia quedam natura sunt adhuc autē.

quoniam ingenita et incorruptibilia pertransimus prius.

Iste ē it̄ liber de celo z mūdo in q̄ postq̄ Az. i duob^o p̄cedētib^o libris deteriorauit̄ de vniuerso: z de celo vt de ei^o pte p̄cipaliori z nobiliori. Nūc i h^o 3° li^o deteriorat̄ de ignobiliori pte vniuersi. s. de pte ele mētari: z h^o fm̄ op̄niōes antiquoz: pp qd i h^o li^o le uil^o breui^o p̄cedā qd i alijs. Cōtiner at̄ h̄ it̄ liber qntū tractat̄. i p̄ p̄oit̄ generatiōez cozpoz nālū h̄z ātiq̄a z eos s̄probari: i scōo id̄rit v̄z cozpoz a mobi lia motu fcto sint grauiā aut leuiā: z q̄lū s̄ mobilia nālū z violēt̄: i 3° ostēdit̄ v̄z elem̄ta sint finita h̄z numez v̄l ifinita: z qd s̄ generabilia z cozruptibilia: in q̄to ostēdit̄ q̄lis s̄t modus generatiōis elem̄toz z v̄z s̄t figura: secū^o tractat̄ icipit̄ ibi: qd at̄ necessa riū existē it̄ tractat̄ icipit̄ ibi qd autēz neqz oibus quartus tractatus incipit̄ ibi: itez igit̄ p̄siderādūz p̄m^o tractat̄ h̄z tria capitula i q̄z p̄ sit p̄tinuatio ad p̄cedētia ponēdo ordinē i dicēdis. i 2° ponūt̄ op̄niō nes antiq̄z cō generatiōez z cōruptionē cozpoz: nā lū: in 3° rep̄obāt̄ famosiores ex eis: ibi scōz: p̄mū qdē igit̄: ibi itū: de alijs qdē igit̄. P̄mū ca. diuidit̄ i tres ptes. i p̄ p̄tinuat̄ se ad p̄cedētia: i scōa decla rat̄ qdā dictū positū i p̄ncipio p̄mū libri qd fac̄ ad p̄positū suū: i itia p̄oit̄ ordinē i dicēdis: ibi scōa qm̄ at̄ coz: ibi itia: De p̄ qdē igit̄. De p̄ dic̄ se p̄t̄ p̄ tractasse de ce^o p̄ z p̄tib^o ei^o: z de astris motū ei^o ip̄o q̄lis nē sint: z adhuc on̄suz fuit qd h^o i cozpozā s̄t ige nita z icorruptibilia. Intellegendū fm̄ cōmētatorē cō mēto. i. qd celū d̄ p̄mū i cōpatione ad alia cozpo ra eo inferiora: ē. n. eis p̄t̄ p̄ositōe cālitate z tpe. In telligēdū v̄teri^o qd Az p̄ ptes celi itelligit̄ sp̄as cele stes: stelle at̄ s̄t de nā qnti cozpozis simplicis circula riū mobilis qd est alia a naturis elem̄toz mobilib^o motu recto vt superius fuit ostēsiū.

Quoniam autē eozū que natura di cuntur hec quidem sunt substantie hec at̄ operatiōes z passiones hozz di co autē substantias qdē simpū cia cozpa puta ignem terram z coele mētata his et quecunqz ex. his puta totum celum z partes ei^o et itez ani malia et plantas et partes hozz. pas siōes autē z opa motus hozz unius cuiusqz z alioz quozumcunqz sunt cā ista elementa fm̄ uirtutem ipsoz ad huc at̄ aliteratiōes z in inuicē trāsmu tationes manifestū qz de natura hi storie plurimā accidit̄ d̄ cozporib^o eē Q̄es. n. naturales substantie aut coz

Liber

poza aut cum corporibz generantur et magnitudinibz: hoc aut palam ex eo quod determinatum est quod sit natura et ex ea que per singulam contemplationem.

Nunc Aristoteles probat per sciam naturalem ut plurimum considerat de corporibus operantibus et passivis eorum et arguit sic. Scia naturalis considerat de rebus naturalibus sed ut plurimum res naturales sunt corpora operantes vel passives eorum. Et sic patet quod natura cum maior et minor probat inducitur in ista quoniam res naturales aut sunt substantie aut operantes aut passives eorum. Iste quidem sunt elementa et mixta ex elementis et totum celum. id est universum et partes istarum. Operantes vero dicuntur eorum motus locales alterationes et subales transmutationes passives aut sunt accidentia ipsorum et maxime essentialia ex quibus patet quod ut plurimum res naturales sunt corpora operantes et cetera. Intelligendum quod dicitur ut plurimum propter primum motorem et animam intellectivam aut est propter formas subales de quibus considerat scia naturalis et tamen non sunt corpora operantes vel passives et cetera.

De primo quidem igitur elementorum dictum est et quare quidem secundum naturam et quoniam incorruptibile et ingenitum reliquum autem de duobus dicere sicut autem accidit de his dicentibus et de generatione et corruptione inquirere generationem. id est. aut quod propter omne non est aut solum in his elementis et his que ex his ipsum aut primum hoc forte prius considerandum utrum est aut non est.

ponit ordinem in dicendis et dicit quod de primo elementorum. id est. de celo dictum est quod sit secundum naturam et quod sit ingenitum et incorruptibile. Nunc autem superest dicere de aliis duobus. scilicet. de gravi et levi et dicendo de istis oportebit inquirere de generatione et corruptione quod generatio et corruptio aut oio non sunt aut sunt solum in elementis et mixtis ex eis. Cuius hoc erit primum considerandum a nobis. scilicet. utrum generatio est vel non est et sicut corruptio. Intelligendum quod celum dicitur primum elementum. primum quidem. quod est certis prius aut dictum est. Elementum autem non quod veniat naturaliter in compositione mixtorum ut faciunt alia quatuor sed virtualiter solum. Intelligendum ulterius secundum communem quod alia est consideratio de elementis de generatione et corruptione hic et in libro de generatione quoniam hic considerat de elementis ut sunt pres mundi. illic autem ut ordinaret in compositionem mixtorum. sicut de generatione et corruptione hic considerat ut sunt accidentia essentialia quatuor elementis cum non reperiant nisi in elementis. aut mixtis quod ex his illic autem secundum quod sunt effectus causati ab elementis

Rimi quidem igitur philosophantes de veritate et ad quos dicimus nos nunc sermones et ad invicem

diversificati sunt hi quidem. id est. ipsorum totaliter auferebant generationem et corruptionem nihil. id est. neque fieri: aiunt neque corrumpentium sed solum videtur nobis puta qui circa mellissimum et pmenidem quos et si aliqua dicunt bene sed non phice oportet putare dicere esse. id est. quedam entium ingenita et totaliter imobilia magis est alteri et prioris quam phice considerationis illi autem propter nihil quidem alio propter sensibilibus substantiarum suspicari esse tales aut quasdam intelligere primi naturas si quidem erit aliqua cognitio aut scia sit transfulerunt ad hoc per eas que inde rationes.

Capitulum secundum tractatus primi libri tertii de celo et mundo in quo ponuntur opinionones antiquorum circa generationem et corruptionem corporum naturalium. Postquam Aristoteles in precedentiibus capitulis annuavit se ad precedentia et posuit ordinem in dicendis. nunc persequitur recitando opinionones antiquorum circa generationem et corruptionem corporum naturalium. dividit autem istud capitulum in quatuor partes sicut quatuor recitat opinionones ibi factas: alii autem quidem ibi facta: deinde et aliorum ibi facta sunt aut quidem de primo dicit quod primi philosophantes quatuor opinionones nunc perscrutat diversificati sunt in generatione et corruptione corporum naturalium. Hi quidem. id est. pmenides et mellissimus totaliter auferebant generationem et corruptionem dicentes nihil generari aut corrumpi secundum veritatem sed solum per appentiam et isti in hoc bene dixerunt quod posuerunt aliam entia in generabilia et penitus imobilia. sed de istis considerare magis est alii et prius scie quam naturalis. scilicet. metha. quod est de separatis a motu et a materia id est in hoc defecerunt et in alio et erraverunt quod posuerunt talia entia esse sensibilia transferentes ea que conveniunt sensibus intransmutabilibus et separatis ad sensibilia iudicantes de sensibilibus secundum rationes acceptas a naturis et proprietatibus separatorum. Alteri autem quidam velud studiose facti contrariam his habebant opinionem sunt. id est. quidam que aiunt nullam ingenitam esse rebus sed omnia generari. Genita autem hec quidem in corruptibilia permanere hec autem iterum corrumpi maxime autem qui circa hesiodum

Narrat secundam opinionem que fuit hesiodi dicentes omnia generari ex quodam chaos quod istorum quodam remanet incorruptibilia quedam autem corrumpuntur

Tertius

Deinde et aliorum primi philosophizantes
hi quidem omnia alia autem genera
ri et fluere esse autem fixe nihil unum
quoddam solum sustinere ex quo hec
omnia transformari nata sunt quod quod
dem uidentur dicere uelle alii multi:
et eraclitus ephesius.

Ponit tertia opinione aliquorum qui dixerunt omnia gene-
rari et corrupti propter unum materiale principium quod est igni-
tum et corruptibile ex quo alia generantur et in quod resoluuntur
de quorum numero fuit eraclitus ephesius. Intelligendum
est quod isti posuerunt unum corpus in actu esse principium ma-
teriale omnium aliorum et in illo diuersificati sunt quia quodam
dixerunt illud esse ignem: alij aere: alij aquam et alij cor-
pus medium. De his opinionibus si uis latius videre
recursu habere ad primum philosophorum.

Sunt autem quidam qui et omne corpus
generabile faciunt ponentes et resol-
uentes ad superficies et ex superficiebus

Ponit quarta opinio que fuit platonis qui dicit omnia
corpora generari ex superficiebus et resoluuntur in superficies

Capitulum tertium tractatus primi libri tertium de celo et mun-
do in quo reprobat famosiores ex opinionibus antiquorum.
De alijs quidem igitur alter sit sermo dicentibus
autem hoc modo et omnia corpora
constituentibus ex superficiebus quecumque
quidem alia accidit dicere contraria di-
sciplinis proprium uidere et quidem
iustum aut non mouere aut credibilio-
ribus ipsa rationibus mouere quam su-
spitiones.

Postquam Aristoteles in precedenti capitulo narrauit opiniones anti-
quas circa generationem et corruptionem corporum naturalium in
hoc capitulo presertim probando famosiores ex eis et diui-
dit principaliter in duas partes in quarum prima reprobat opi-
nionem platonis. in secunda reprobat opinionem pythagore ibi
idem autem accidit. Prima itaque in duas. in quarum prima reprobat
opinionem platonis per rationes mathematicas in secunda uero per
rationes naturales ibi: quicumque autem de naturalibus: prima adhuc in
duas sic duas rationes mathematicas facit secunda ibi deinde
palam. Dicitur de prima quod de alijs tribus opinionibus alter
est sermo de illis. nihil est hic cum de eis dicatur suffici-
entem in primo philosopho. Sed istud est de opinione platonis
quod est magis noua et probabilior dicentibus autem corpo-
ra poni ex superficiebus ut posuit plato multa acci-
ditur tria mathematicis disciplinis et earum suppositio-
nibus que consideranda sunt. utrum sint sustinenda aut non
sed magis sunt remouenda quam mathematice suppositiones
habendo per ipsas suppositiones rationes credibiliores quam per
suis rationes. Intelligendum est si corpora ponentur

quod naturaliter ex superficiebus ut dixit plato cum superficies
sit indiuisibilis secundum profunditatem corpus esset indiuisibi-
le secundum profunditatem et sicut superficies poneretur ex li-
neis indiuisibilibus secundum latitudinem que esset indiuisibilis
secundum latitudinem et linea poneretur ex punctis simpli-
citer indiuisibilibus que esset simpliciter indiuisibilis et horum
tria supponit geometria tamque principia. scilicet linea esse diuisibile
secundum longitudinem superficies secundum latitudinem et
corpus tria diuisioem quibus forte possint probari in scia
naturali vel metaphisica ex diffinitione continui

Deinde pallam quia eiusdem rationis est
solida quidem ex superficiebus poni
superficies autem ex lineis has autem ex
punctis sic autem habitibus non necesse
linee partem lineam esse de his autem
consideratum est prius in his qui de mo-
tu sermonibus. quia non sunt indiuisi-
biles longitudine:

Adducit hanc rationem que talis est: corpus ponitur ex sup-
ficiebus et superficies ex lineis et linea ex punctis tunc linea
non erit diuisibilis in lineas tamque in partes quantitatis
sed solum in puncta prius est falsum et probata in finibus
de motu quia in sexto philosopho ubi ostenditur est quod non est dare lon-
gitudinem siue lineas indiuisibiles et ex indiuisibilibus posita

Quicumque autem de naturalibus corpo-
ribus impossibilia accidit dice-
re facientibus indiuisibiles line-
as ad modicum consideremus et nunc
impossibilia. non in illis accidentia et
naturalibus consequent que autem in
his in illis non omnia propter hoc quod
dem ex ablatioe dici mathematica:
physica autem ex appositione:

Hic Aristoteles impugnat opinionem platonis per rationes na-
turales et diuidit in quatuor secundum numerum quatuor rationum
quas facit ibi secunda. adhuc si quidem superficies: ibi tertia: adhuc si
quidem multitudo ibi quarta: totaliter autem ibi quinta adhuc autem
et si tres. prima in duas quia primo permittit quodam modo format
rationem ducendo ad inconuenientiam ibi: multa autem sunt:
de prima dicit Aristoteles quod omnia impossibilia que accidunt in mathe-
maticis ponendo corpora poni ex superficiebus acci-
dunt in naturalibus sed non omnia que accidunt in mathe-
maticis cuius causa est quia naturalia per additionem se habent ad
mathematica et mathematica se habent ad na-
turalia per abstractionem corporum. non naturale coniungit cum
matia et qualitatibus sensibilibus a quibus abstrahit corpus
mathematicum propter quod quecumque impossibilia accidunt
platonis loquendo de corpore mathematice accidunt
eis loquendo naturaliter et cum hoc plura.

Multa autem sunt que indiuisibilibus

Liber

non possibile existere naturalibus autem necessarium puta si quod dicitur est indivisibile in divisibili. n. divisibile impossibile est existere passiones autem divisibiles omnes dupliciter aut. n. secundum speciem aut secundum accidens secundum spem quod dem puta coloris album aut nigrum secundum accidens autem sicut existat sit divisibile quare quecumque simplicia passionum omnia sunt divisibilia hoc modo propter quod impossibile in talis considerandum.

Arguit per rationem primam et duo facit primo hoc se probat quedam quod supposuerat ibi: sed et quod punctum. De prima arguit ducendo ad duo inconuenientia si corpus compositum ex superficiebus quod primum est quod accidens diuisibile inheret substantia indivisibili secundum est quod nullum corpus esset graue aut leue: utrumque illorum est falsum ut patet et quod sequitur arguit et primo primam. quoniam corporibus naturalibus multa insunt accidentia diuisibilia ut patet. et si corpora naturalia proponantur ex superficiebus ipsa sunt diuisibilia ut statim ostendit ergo accidens diuisibile inheret subiecto indivisibili et sic dicitur quod accidentia naturalia sunt dupliciter diuisibilia. aut secundum spem sicut color diuiditur in album et nigrum aut secundum accidens ad diuisiones sui subiecti et hoc modo accidentia simplicia non diuisibilia in species sunt diuisibilia. h. ergo modo istud impossibile est considerandum. Intellegendum quod sic plato posuit corpus proponi ex superficiebus tanquam partibus quantitatis ita voluit quod superficies proponeret ex lineis et licet ex punctis. ex quibus sequitur quod linea est simpliciter indivisibilis quod proponit quantitatem ex simpliciter diuisibilibus et ex omni quod superficies est simpliciter diuisibilis ex eadem causa et similiter corpus.

Si itaque impossibile est utroque naturalium habentem gravitatem ambo habere gravitatem sensibilia autem corpora omnia aut quedam gravitatem habent puta terra et aqua ut et utique ipsi dicunt. si quidem punctum nullam habet gravitatem palam quod neque superficies quarum neque corporum nullum:

Hic prosequitur secundum inconueniens sequi. scilicet nullum corpus esse graue aut leue supponendo primo quod punctum ex quo est indivisibile nulla habet gravitatem aut leuitatem supponendo secundum quod positum ex non grauib' tanquam primum quantitatis non est graue et similiter positum ex non leuib' non est leue quibus statim arguit sic nullum positum

ex et non grauib' est graue. sed quilibet linea proponitur ex non grauib' quod ex punctis per opinionem quod nulla linea est grauis et similiter quod quilibet superficies proponitur ex lineis non grauib' sequitur quod nulla superficies est grauis et quod omne corpus proponitur ex superficiebus non grauib' sequitur quod nullum corpus est graue et similitudo argui potest de leue.

Sed et quod punctum non possibile gravitatem habere manifestum graue. n. omne et grauius et leue leuius contingit aliquo esse grauius aut aut leuius forte non necesse graue aut leue esse quoad modum est magnum maius maius aut non semper magnum multa. n. sunt que parua entia simpliciter tamen maiora aliis sunt si itaque quodcumque grauens grauis sit necesse gravitate maius esse et graue omne diuisibile utique erit punctum autem indivisibile supponitur.

Probat quedam supposita primum et diuidit in duas quod primo probat primum suppositum hoc secundum ibi: sed adhuc neque ex non habentibus primum adhuc in tres si primum suppositum probat per tres rationes ibi: adhuc si graue ibi rationes: si autem omne. De prima probat per primam rationem quod punctum non est graue quod omne graue est alio grauius. h. non omne grauius alio sit graue. scilicet absolute sed nullum punctum est grauius alio quod tunc. probat minor quod si punctum esset grauius alio tunc esset eodem maius et per primum esset diuisibile in illud in quo esset maius et in illud per quod esset maius primum est falsum et oppositum eius supponitur ad primum. scilicet quod punctum est indivisibile. Intellegendum quod cum dicitur A. quod grauius alio est eo maius non intelligitur vniuersale quod minor terra est grauior maiori aqua sed intelligitur in corporibus eiusdem speciei et vniuersalibus.

Adhuc si graue quod dem spissum leue autem rare est, si autem spissum a raro differens eo quod in equali mole plus existant si igitur est punctum graue et leue est et si densum et rare sed quod quidem spissum et diuisibile punctum aut indivisibile

Probat idem secundam rationem arguendo sic omne graue aut leue est rari vel densum ergo si punctum sit graue aut leue erit rare vel densum et per primum erit diuisibile et per primum quod densum est quod in equali molle plus continet et rari est e converso quod in equali molle continet pauciora. Intellegendum quod graue et densum non puerunt et similiter leue et rare quod aliqui lapides preciosi sunt densi et non graues ut saphirus nubes et leuis et non rara sed illud videtur inuere A. tanquam concessum a platonicis. h. quod arguit. Si autem omne graue mole aut duarum neces

Tertius

se esse facile ex his impossibile aliqđ
ducere. Mole quidem. n. qđ in se ip
so cedens. Qđ at cedens diuisibile

Probat idē p̄ tertiā rōnem ⁊ arguit sic: oē graue
vel leue est durz aut molle vt plato p̄cedit ergo si p̄
ctū ē graue vel leue sequit̄ qđ est durz vel molle ⁊ si ē
durz vel mole seq̄t̄ qđ diuisibile ⁊ p̄ p̄na qđ mole ē
qđ facit̄ cedit p̄menti durz aut difficil̄ ⁊ oē tale h̄z
p̄fūditatē fm̄ quā cedit p̄menti aut resistit ⁊ p̄ p̄ns se
quitur quod omne tale est diuisibile.

Sed adhuc neqz ex nō h̄ntibus gra
uitatem erit grauitas in quantis. n.
accidet hoc: ⁊ in quantis nō quō de
terminabunt non uolentes fingere.

Hic p̄bat Az. fm̄ suppositū p̄ duas rōes. s. qđ cō
positū ex nō grauib⁹ tāquā ex partib⁹ quantitatiuis
nō est graue ⁊ p̄tio arguit sic si ex non grauib⁹ fieret
graue hoc esset fm̄ aliquē numezz sic intelligendo qđ
ex nō grauib⁹ fm̄ aliquem numezz nō fieret graue ⁊
fm̄ aliqm̄ aliū numezz puta maiorem si. ret graue.
sed talis numer⁹ vari nō p̄t nisi fingendo cū nō sit
maior: rō ō vno quā de alio quare rē.

Et si omnis grauitas maior grauita
te grauitati accidet: ⁊ unumqđqz im
partibilium grauitatem habere si. n.
Quattuor puncta grauitatē habent
qđ at ex plurib⁹ fuerit eodem graui
ente grauius qđ autem graui graui
necesse graue esse quemadmoduz al
bo albo album quare maiuno pun
cto grauius erit ablato equali quare
⁊ unum punctum grauitatē habebit

Arguit fo idem sic si p̄positū ex nō grauib⁹ est
graue tūc sequeret qđ p̄ctū esset graue p̄ns est falsū
⁊ p̄tio ip̄obatu ⁊ p̄bat p̄na ponendo qđ. a. sit vnū
graue p̄positū ex quatuor diuisibilib⁹ nō grauib⁹.
⁊. b. sit grauius. a. qđ sit p̄positū ex quib⁹ diuisibili
lis ⁊ tūc seq̄t̄ cū. b. sit graui⁹. a. qđ ipsū sit graue ⁊ qđ
excedit. a. i grauitate ex qđ vltius sequit̄ qđ ipsū. b. est
diuisibile i partē eq̄lis grauitatis cū. a. ⁊ i partē p̄ cu
iul grauitatē excedit grauitatē. a. s. pars eq̄lis graui
tatis cū. a. est quattuor p̄ctorū ergo quitū p̄ctum
habebit grauitatē p̄ quā. b. excedit. a. in grauitate ⁊
p̄ p̄ns sequit̄ qđ p̄ctū habet grauitatē siue est graue
qre rē. Intelligendū qđ Az. hic inuere v̄r qđ oē
grauius alio est graue ⁊ tūc sup̄t̄ oppositū videt̄ di
fisse. Ad qđ dicendū qđ Az. hic vult qđ oē qđ est
grauius alio qđ est graue absolute ē graue sup̄t̄
aut voluit qđ nō oē quod est grauius alio graui p̄pa

ratione. s. hec oia sunt vera.

Adhuc si qđdem superficies solum h̄z
lineam p̄tingit p̄poni inconueniens
quemadmodum. n. ⁊ linea ad lineā
utroqz mō p̄ponit ⁊ fm̄ longitudinē
⁊ fm̄ latitudinē oꝛ: et superficiem
superficiē eodem mō linea autē p̄t
linee cōponi fm̄ lineam suppositam
no n solum appositam sed ⁊ si qđdem
⁊ fm̄ latitudinē p̄tingit p̄poni erit
aliquid: corpus quid neqz elemen
tum neqz ex elementis cōpositum ex
sic cōpositis superficiebus.

Hic ponit Az. scđam rōem ad p̄bandū p̄ plato
nē qđ corpus nō p̄ponit̄ ex superficiebus ⁊ arguit sic si
corpus cōponeret̄ ex superficiebus sequeret qđ aliqđ
esset corpus qđ neqz ēt elem̄tū neqz ex elem̄tis p̄ns
est falsū vt p̄z ⁊ p̄bat p̄na supponendp̄ p̄tio qđ sicut
linea dupl̄r p̄t imaginari cōponi cū alia lineā vno
mō p̄ p̄ctū p̄ctuale fm̄ extrema cādo angulū alio
mō per suppositōem totius linee ad totā lineam sic
dupl̄r possum⁹ imaginari i p̄positōe corporis ex sup
ficiebus. vnā superficiē alteri adiūgi aut p̄ p̄ctū lineā
lem fm̄ extrema cādo angulū aut p̄ superpositōez
vni⁹ ad alterz fm̄ quēmodū dicebant platōici ex sup
ficiebus corpus p̄poni. hoc supposito stante iucōue
tiens ad ductū arguit. qđ oē elem̄tuz aut ex elem̄tis
causatū h̄z p̄fūditatē sed corp⁹ ex superficiebus p̄tio
aut fo mō p̄positū nullā haberet p̄fūditatē ergo rē
p̄z p̄na cū maiori qđ de rōe corporis ē habere p̄fū
ditatē ⁊ minor arguit qm̄ due superficies cātes angu
lū includūt sed nō p̄stituit̄ p̄fūditatē. suppositē at̄ ne
qz includūt neqz cōstituit̄ p̄fūditatē ig tur.

Adhuc si quidem multitudine graui
ora corpora superficiez quemadmo
dum in timeo determinatum est pa
lam qđ habebit ⁊ linea ⁊ punctum
grauitatem p̄portionaliter. n. ad in
uicem habent quemadmodum ⁊ p̄ti
us diximus: Si autem non hoc disse
runt mō sed in terram qđdem esse gra
ue ignem autē leue erit ⁊ planoz hoc
quidem leue hoc autem graue ⁊ line
az utiqz in punctoz silr superficies
n. terre erit grauior quam que ignis.

Adducit tertiā rōem qđ specialit̄ p̄cedit p̄ vnū di
ctum platonis in thymeo vbi dixit vnū corpus

Liber

esse grauius alio ex multitudiue suaz superficiu
Nā si plures superficies faciunt corpus grauius tunc
sequit q̄ superficies h3 grauitatē ⁊ si superficies hab3
grauitatē linea h3 grauitatē ⁊ similiter p̄ter qm̄ vt dī
ctū est supra ita se h3 punctū ad lineā ⁊ lineā ad sup
ficiem sic superficies ad corp̄ punctū at̄ habet graui
tatez est ipossibile vt supiū s̄ oīsiū est. Et si diceret q̄
corpora nō drit i grauitate pp̄ multitudinē suaz su
pfiu cāliter. sed e3. vt q̄ terra non est grauior aq̄
qz sue superficies sint grauiorē. sed qz ita est grauior
aq̄. id superficies terre sūt grauiorē superficiebus
aq̄. Adhuc sequeret idē qd̄ p̄t. s. q̄ superficies ha
bet grauitatē ⁊ similiter linea ⁊ punctū.

Totaliter autem accidit nullam qdē
esse magnitudinem aut posse auferri
si q̄ dem silr se habet punctum ad li
neam linea autem ad planūz hoc au
tem ad corp̄ oia. n. ad inuicem reso
luta in p̄ma resoluent ita qz cōtingit
utiqz puncta solum esset corpus au
tem nullum

ponit quartā rōem que est q̄ si corpus cōponere
tur ex superficiebus ⁊ resolueret i superficies. tunc
sequeret q̄ aliqñ nullū erit corpus ⁊ aliqñ nulla erit
magnitudo p̄ns est fallū ⁊ impossibile ⁊ p̄bat p̄na
qz sicut corpus resoluet in superficies ita superficies re
soluet in lineas ⁊ lineas in puncta ⁊ cū nō sit maior rō
de vno quā de alio cū vnūq̄qz sit natū resolui in p̄
ma ex quib3 cōponit sequit q̄ aliqñ oīs magnitudo
erit resoluta in puncta quare ⁊c.

Adhuc autem ⁊ si tēpus siliter se ha
beat auferit utiqz quandoqz ut cōtin
get utiqz ablatum esse qd̄. n. nunc in
diuisibile uelud punctum linee est.

ponit quintā rōem que p̄cedit ex fundamto rō
nis in mediate p̄cedentis. Nā cū tēpus ita se ha
beat ad instans sicut linea ad punctū sequit q̄ tps cō
ponit ex instantibus ⁊ resoluit i instantia q̄ dato vl
terius sequit qd̄ sicut corp̄ aliqñ erit totaliter resolu
tū in superficies ⁊ superficies in lineas ⁊ lineas in pū
cta. sicut tempus erit aliqñ totaliter resolutū in . In
stantia. quare tūc nullū erit tps vel saltē sic p̄t esse
p̄ns aut̄ est fallū. qz sicut motus celi est necessarius
nec p̄t nō eē sic ⁊ tempus.

Idem at̄ accidit ⁊ ex numeris cōstitu
entib3 celum q̄ dam. n. naturam ex
numeris p̄stituunt quemadmodum
pictagoricoz q̄ dam phisica quidem
n. corpora uident grauitatez haben

tia ⁊ leuitatem unitates autem neqz
corpus facere est possibile ⁊ positas
neqz grauitatem habere.

Tūc ipugnat opinionē pictagore dicens qd̄ eadē
incōuenientia accidit dicentib3 corpora naturalia.
⁊ celū. i. mūdū cōponi ex numeris sicut pictagoras
posuit. Nā dia corpora inferiora celo habent graui
tatē aut leuitatē: numeri aut̄ cū cōponant ex unitati
b3 diuisibilib3 nō possūt habere grauitatē aut leui
tatez ⁊ per p̄ns nō poterūt ipsa corpora constituere.

Capitulū primū secūdi tractatus tertij libri d̄ ce
lo ⁊ mundo in quo ostēditur q̄ corpora naturalia
habent motus naturales.

Quod at̄. necessarium exire
motuz simplicib3 corporibus
natura aliquem omnibus ex
his manifestum quoniam. enim. ui
dentur moueri necessarium ut si nō
proprium habent motum uolentia
Autem ⁊ preter naturam. idem sed
⁊ si preter naturam est aliquis mo
tus necesse esse ⁊ fm naturam preter
quam hic ⁊ si multi preter naturam
eum qui fm naturam unum fm na
turam quidem. n. simpliciter preter
naturam autē h3 mltos unum qd̄ qz

Iste est scōus tractatus huius tertij libri i quo
postq̄ Arz. in p̄rio narrauit ⁊ iprobauit opinioes an
tiquoz circa generationē ⁊ corruptioem corporuz
naturaliu. Nunc in isto tractatu inquit utruz cor
pora naturalia mobilia motu recto sint grauia vl
leuia ⁊ q̄liter sunt mobilia naturaliter aut uolēter
⁊ cōtinet tria capitula in quoz p̄rio oñdit q̄ corpo
ra nālia habent motus naturales in fo oñdit q̄ graui
tas ⁊ leuitas sūt p̄cipia necessaria motus recti in ter
tio ostendit q̄liter grauia ⁊ leuia sunt mobilia uolē
ter fm capitulū incipit ibi: q̄ aut̄ quedā: itū caplm̄
incipit ibi: qm̄ aut̄ natura: primū ca. diuidit in duas.
p̄es p̄ncipales in qz p̄ia p̄bat q̄ corpora nālia
alia habent motus nāles in fa circa hoc. ponit ⁊ i
p̄bat opiones antiquoz ibi fa: pp̄ qd̄ ⁊ leuitate p̄
ma in duas sic p̄ duas rōes p̄bat intentū suū ibi fa
adhuc aut̄ ⁊ ex quiete: De p̄ia p̄rio p̄mittit intentū
dicens q̄ ex his q̄ stati dicet erit manifestū q̄ ē necessa
riū oīb3 corporib3 simplicib3 esse aliquē motū nālē
ex q̄ sequit idē esse dicendū d̄ corporib3 mixtis cum
moueat fm nām elem̄ti domiantis i eo vt habituz
fuit i p̄rio hui3 d̄ inō arguit sic. corpora simplicia mo
uent vt p̄z ad sensum aut ergo naturaliter aut preter

Tertius

naturam seu violenter quod idem est. si naturaliter habetur intentum si preter naturam ergo sunt apta nata moueri secundum naturam cum nihil moueatur preter naturam quod non possit moueri secundum naturam quia motus preter naturam est posterior motu naturali et ipsum presupponit. Unde quod corpus simplicis natura est una et simplex. ideo habet tantum unum motum naturalem motus autem preter naturam multos potest habere. Intelligendum primo secundum commentariorum commento. xvij. quod hec ratio fundatur super tribus propositionibus prima est quod omne corpus naturale mouetur: secunda est quod omne quod mouetur naturaliter aut violenter mouetur tertia est quod omne quod mouetur violenter mouetur naturaliter quod motus violentus non intelligitur nisi in respectu ad motum naturalem. Ex his tribus propositionibus necessario sequitur quod omne corpus naturale mouetur naturaliter. Secundo ad idem commentariorum arguit sic omne corpus naturale habet naturam ergo omne corpus naturale habet motum naturalem tenet prima quia natura est principium motus et quietis eius in qua est philosophia. Intelligendum hoc quod aliquis posset dubitare circa hoc quod dicitur hic Aristoteles. vult enim quod unum corpus simplex habeat multos motus violentos et tantum unum naturalem. cum ergo motus violentus et motus naturalis eiusdem corporis sint contrarii sequitur quod vni sunt plura contraria. cuius oppositum dicitur in x. metaphisice Respondet quod contrarietate perfecta que est maxima distantia ipsorum contrariorum tamen unum vni est contrarium et hoc voluit Aristoteles. x. meta. tamen in contrarietate imperfecta que est distantia circa maximam vni plura possunt contrariari et istud vult hic. Unum motui terre simpliciter deorsus contrarietate perfecta solum contrariatur motus simpliciter sursum contrarietate autem imperfecta eidem contrariantur plures motus sursum secundum quid.

Alii dicunt quod vni motui simplici solum contrariatur vnus motus simplex. sicut est de motu sursum et deorsus tamen vni motui simplici possunt contrariari plures motus compositi sicut motus laterales.

Adhuc autem et ex quate manifestus et enim quiescere necessarium: aut vi aut secundum naturam: vi autem manet ubi et fertur vi: et secundum naturam ubi secundum naturam quoniam igit videtur aliquis manens in medio. si quidem secundum naturam. palam quia et latio que hic secundum naturam ipsorum. Si autem vi aliquid ferri prohibens. si quidem quiescens eundem concludemus sermonem. neces

se enim aut secundum naturam esse primum quiescens aut in infinitum ire: quod quidem impossibile. Si autem quod mouetur: Prohibet ferri quemadmodum empedocles iquit terram a giratione quiescere alicubi. utique fertur quia in infinitum impossibile. Nullum enim fit impossibile. Infinitum autem pertransire impossibile: itaque necesse stat alicubi quod fertur et ibi non vi manere: sed secundum naturam si autem est. quies secundum naturam est et motus secundum naturam qui in hunc locum. latio.

Idem probat per secundam rationem presupponendo primo vnum quod est manifestum videlicet quod omne corpus quod quiescit violenter in aliquo loco ad illum violenter mouetur et omne corpus quod quiescit naturaliter in aliquo loco ad illum naturaliter mouetur et tunc arguit sic. Terra quiescit in medio mundi. aut ergo naturaliter aut violenter. si naturaliter ergo ad illum locum naturaliter mouetur per presuppositum et sic habetur intentum quod terra habet motum naturalem et similiter argueretur de aliis corporibus simplicibus si autem dicatur quod violenter tunc sequitur aliquod est corpus violentans prohibens ne terra moueatur ad suum locum naturalem et tunc quero de illa prohibente ex quo deinde quiescit vtrum quiescat naturaliter aut violenter si naturaliter habetur intentum ut prius si violenter similiter queram de illo secundo prohibente sicut. de primo et tunc vel erit processus in infinitum et corporibus se impediens quod est impossibile vel erit deuenire ad vnum primum quiescens quod quiescit naturaliter quare etc. Et si diceretur sicut dicit empedocles quod terra quiescit violenter in medio mundi propter girationem celi vndique equa iter deuenire et prohibente ne terra recedat a tali medio. Contra quia tunc sequeretur quod si remoueretur talis celi giratio quod terra moueretur in infinitum recedendo a medio cum nulli ibi esset illius motus terminatio consequens est impossibile quia impossibile est aliquid esse motum in infinitum ergo impossibile est aliquid moueri in infinitum. patet consequentia quia quod est impossibile factum esse impossibile est fieri. Intelligendum primo secundum commentariorum commento. xix. quod alicui posset esse dubium vtrum terra quiescat naturaliter vel sit in continuo motu. cuius causa est quia si a terra superiori remoueretur terra in

Libet

ferior tūc ira superior moueret deorsū & sic est de p
te terre ita posset alicui videri eē d̄ tota terra sed de
isto i q̄nto huius dicitur. Intelligentū vlti^o sic ē
de mouentibus & motis: ita est de quiescētib^o & iō
sicut in motis est deuenire ad primū mobile ita i de
scētib^o est deuenire ad primū quiescēns.

Propter qd̄ et leucippo et democri
to dicentibus semper moueri prima
corpora in uacuo et infinito. Dicen
dum quo mouetur quis fm naturaz
ipsorum mot^o si. n. aliō ab alio mo
uetur uolentia elementoz sed et fm
naturam necesse quenda^z omnemo
tum uniuscuiusq^z preter quem uolē
tus est et o^z primū mouentem non
ui mouere. sed fm naturam in infi
nitum. n. est si nō aliquid erit fm na
turam mouens primū sed semper
prius motum ui mouebit.

Ponit circa dicta & reprobat opinioēs antiquo
rū & diuidit in duas i quaz^z p̄ia ponit & reprobat
opinōez leucippi & democriti. i. fa platōis ibi: idē
ār hoc: De p̄ia ex sūdamēto rōnis p̄cedētis arguit
p̄ leucippū & democritū qui posuerunt p̄ia elem̄ta
corporū naturalū esse corpora arthōmalia idiūsi
libi ita multitudīne infinita in vacuo infinito motu ordi
nato cōtinue mota. nā querit ab eis vtruz talia cor
pora moueāt naturalit̄ aut uolenti si naturalit̄. vl
terius querendū est quis sit eozū motus fm naturā
Et si dicant vt posuit eozum opinio q^z vniūq^z corpō
rum mouetur ab alio p̄ uolentiā tūc oportebit eti
am vniū: cuiusq^z eozū esse aliqūē motū naturalem
in ordine ad quē suus mot^o dicit^o uolenti^o vt arguū
est prius. Etia in vno quoq^z genere mouentiū & mo
torū necesse est primū mouens moueri fm naturaz
q^z eo ipso q^z aliq^z mouens mouet p̄ci naturā mo
uet a motore extrinseco motu & tūc quereret d̄ illo
vtruz mouet fm naturā aut p̄ter naturā & sic aut̄ erit
p̄cedere i infinitū in mouentib^o & motis qd̄ est ipso
sibile: aut deueniē^o ad primū mouens motum qd̄
mouet fm naturā q̄re sequit^o q^z in primis corporib^o
est ponere primū mouens naturalit̄ motū & p̄p̄is
nō sūt infinita numero inordinare seu uolenti mota.
velli dixerūt. Intelligentū p̄ fm p̄m. cōmto. xx. q^z
hec rō. A^z. sūdat sup tribus p̄positiōibus q̄rū pri
ma est q^z oē motuz h^z motore fa est q^z ois motor in
loco est corpus tertia est q^z corp^o nō mouet nisi mo
ueat. Intelligentū fo fm p̄mitato: ē q^z oē corpus
qd̄ mouet aliud si ipsū mouet uolenti mouet illō ali
ud uolenti & si ipsū mouet naturalit̄ mouet illud ali
ud naturalit̄. Mouere ar̄ aliud corpus naturalit̄

pōt intelligi duob^o modis vno mō vt mouere dicat
actionē primi motoris cū. n. primū mouens corpo
reū moueat naturalit̄ actio eius motū est in suū na
turalis. h^z forte suū motū nō moueat nālic vt est de
celo & elementis nā celū mouet elementa circularit̄
& tū elementa nō mouent naturalit̄ motu circulari.
Alio mō pōt intelligi vt mouere dicat motū ipsius
rei mote a primo motore & tūc dicemus elementa
moueri nālic a celo motu circulari. i. nō uolenti cū
elementa sēp moueāt motu circulari qd̄ nō p̄tingit
de aliq^z motu uolento cū nullū uolenti sit p̄petuū
vt habitū fuit in p̄io p̄ia expō plus cōmendat.

Idē autem hoc accidere necessarium
utiq^z si quemadmodum in. Timeo
scriptum est ante. Factum esse mun
dum mouebant elementa inordina
te necesse. n. aut uolentuz esse motū
aut fm naturam Si autem fm natu
ram mouebant necesse mundum ef
se si quis attendens uelit considerare
Tunc. n. primū. mouens. necesse
mouere se ipsum motum fm natu
ram & mota non uolenter in. p̄p̄is
quiescentia locis facere quem quidā
habent nunc ordinem Que quidem
grauitatem habentia ad medium
que autem leuitatez habentia a me
dio: hanc autem mundus habet dis
positionem.

Nunc reprobat opinione platonis & diuiditur
in duas q^z primo facit hoc fo reuertitur ad repro
bandū leucippū & democritū ibi: his aut̄ qui infini
ta: prima iterū in duas fm qd̄ duas rōes facit p̄ia
platonē ibi fa: adhuc aut̄ tm̄. Dicit de p̄ia q^z idē
in cōueniens necessarium accidere p̄ dicitū platōis
quod scripsit in thymeo vbi posuit elementa ante.
mundi constitutionem mota esse motu inordinato
quoniam aut tunc mouebatur naturalit̄ aut vio
lenter si uolenter ergo etiam naturalit̄ cum mot^o
uolentus sit posterior motu naturalit̄ vt dictum est
prius si naturalit̄ ergo tunc erat mundus proba
tur consequentia quia primū mouens corporoz
qd̄ est mouens fm se uidelicet celū mouebit se ipsū
naturalit̄ de necessitate si ergo etiā elementa moue
bant naturalit̄ tūc mouebāt ad sua loca p̄p̄ia in q̄
bus posita quiescebant. s. leuia sursum & graua deor
sū istis ar̄ sic se habentibus erat in eadē dispo
sitiōe & in eodē ordine quē nūc habent sed nūc fm istum
ordinē p̄stituit. mūdū ergo & tūc fm eundē ordinē

Tertius

constituebant mundū et p̄ p̄ns sequit̄ q̄ ante mundū
fuisset mundus quod est impossibile.

Adhuc at̄ tantum queret utiq̄ ali
q̄s utz possibile aut impossibile erat
mota inordinate et misceri talibus
mixturis quedam ex q̄ busdam con
stant fm naturam p̄stituta corpora
dico autem puta ossa et carnes quem
admodum empedocles inquit fieri
in amicitia dicit. n. qd̄ mltorū capita si
ne cernice germinauerunt.

Arguit fo cōtra platonē querendo ab eo vtrūz
elem̄ta añ mundi p̄stitutiōem poterāt ad inuicē mi
sceri talit̄ q̄ ex ipsis producerent mixta obite dispo
sita sic nūc p̄ducuntur dū general̄ caro aut os et ita
de alijs. Sicut ēt. Empedocles dixit amicitia iter
elementa adueniente ex eorū mixtiōe in primis ml
torū capita sine cernice generari et sic de reliquis p̄
tīb⁹ alium aut plantaz et eas postea ad inuicē vni
ri nō plus ponit Az. de ista rōe et trūcate loquit̄ p̄
pter breuitatē. Posset aut̄ summatiz hec rō sic fieri
et pleri. Ante mundi p̄ductionē aut elementa
poterant ad inuicē debite misceri sicut nūc aut non
si sic nō est ratio q̄re tunc ex eis nō fiebat mund⁹ p̄
eorū debitā mixtiōē ad inuicē sicut postea factus ē
Si nō tunc sequit̄ q̄ elementa nō mouebant inordi
nate vt dixit plato qz q̄ est in ordinatū ē indetermi
natū et qd̄ est indeterminatū est indifferens ad misceri
vel nō misceri. Unde si tūc elementa nō poterāt mi
sceri sequit̄ q̄ erant determinata ad nō misceri et si
milit̄ motus eorū ergo nō mouebantur.

Hic at̄ q̄ infinita in infinito mota fa
ciunt si q̄dem unum mouens necesse
una ferri latitōe quare nō inordinate
mouebunt̄ si autem infinita mouen
tia et latitōes infinitas necessarium es
se si. n. finite ordo aliquis est nō. n. ex
nō ferri in idem inordinatio accidit
neq̄. n. nunc in idem ferunt̄ omnia
sed que eiusdem generis solum.

Hic Az. reuertit̄ ad arguendū cōtra leucippū et
democritū et ponit duas rōes ibi fa: adhuc inordi
nate. Dicit de prima q̄ illi qui posuerūt prima
elementa esse infinita numero et indiuisibilia et mo
neri in vacuo infinito motu inordinato necessariū
est dicere aut q̄ oia illa mouebāt ab vno principio
aut q̄ mouebant a principijs infinitis. Si oia mo
uebant ab vno principio tunc sequit̄ q̄ mouebāt ab
illo vna spē motus et p̄ p̄ns motū ordinato cū vno

motu fm spēz nō cadit̄ in ordinata ex q̄ est tūc ad vnu
locuz. Si aut̄ mouebant ab infinitis principijs aut
ergo motibus infinitis fm spēm aut finitis. si infini
tis tūc cōtingeret motos infinitos eē qd̄ est incōue
niens et p̄tra ipsos qz ponūt species rez esse finitas
si vero finitas tūc in eis erat aliquis ordo et p̄ p̄ns
ordinate mouebant. Vñ nō pp hoc dicit̄ cor: pora i
ordinate moueri qz nō oia mouentur i eūdē locum
sed solū illa que sūt vnus loci sed magis ex hoc di
cunt̄ inordinate moueri qz mot⁹ habēt inordinatos
ad loca indeterminata. f. mō sursum mō deorsū: quod
nō cōtingit cū leuia semper moueantur sursum fm na
turam et graua deorsum.

Adhuc inordinate nihil est aliō quā
p̄ter nām ordo. n. ppria sensibilibus
natura est sed adhuc et hoc incōueni
ens et impossibile infinitum inordina
tum habere motum ē. n. natura illa
rez qualem hēnt plura et plurio tpe
accidit̄ igit̄ ipsis p̄trarium inordina
tionē quidem esse fm naturam ordi
nem autē et mundum p̄ter naturam
quamuis nihil ut p̄tingit sit eorū que
secundum naturam.

Ponit fam rōem cōtra p̄dictos et duo facit p̄rio
hoc: et reprobat quoddā dictū anaxa. cōcludendo
p̄men. principali intētā in isto ca. ibi: videt̄ aut̄ hoc:

De prima p̄mittit p̄rio q̄ illud dicitur iordiatū et
qd̄ inesta licuit̄ p̄ter naturā et hoc patet ex eo q̄ natu
ra rez sensibilibus est ipsius ordinis ca. Deinde ifert
cōtra illos accidere cōtrarium dictis eorum scilicet
inordinatiōem siue motū p̄cedētē mundū quē di
xerūt iordiatū esse fm nām et ordiatū. motū aut̄ fa
ctū p̄ mundi p̄ductiōez quē dixerūt ordinatū esse p̄
ter nām et p̄ p̄ns iordiatū et p̄bat q̄ ex hoc sequat̄
qz qd̄ cōpetit pluribus aut maiori tēpore est magis
nāle q̄ qd̄ cōpeteret paucioribus vel tpe miori sed
primis corporibus añ mūdi p̄ductiōē cōpetebat
motus p̄ tps infinitū i p̄terito et p̄ mūdi p̄ductiōez
solū p̄ tps infinitū ḡ mot⁹ illoz cor: porū añ p̄ductiō
nē mundi fuit magis naturalis q̄ mot⁹ eorū p̄ mū
di p̄ductiōez et p̄ p̄ns magis ordinat⁹ sed ergo mo
tū infinitū quē dixerūt iordiatū fuisse naturalē et or
dinatū cū nihil fm naturā sit vt p̄tingit id est p̄ acci
dens et sine ordine et cō motū finitū quē dixerūt or
dinatū fuisse p̄ter naturā et iordiatū cum sit p̄ter di
sp̄sitiōem in motus infiniti q̄ p̄bata est esse fm natu
ram et ordinata.

Vidēt̄ autem hoc ipsum et anaxago
ras sumere bene ex immobilib⁹. n. in
choatū undum facere tentant aut̄ teē

Libet

7 alij congregantes aliquantulum itez mo-
uere 7 segregare distantibus autem. 7
motus non rationabilem facere generatio-
nem. propter quod 7 empedocles preter
mittit eam que in amicitia. Neque enim
utique poterat constitueri celum ex segre-
gatis que dem constituens congregationem
autem faciens propter amicitiam ex
disgregatis. non est constitutus mundus ele-
mentis itaque necessarium fieri ex uno
7 congregato quod quidem igitur est natu-
ralis quidam motus uniuscuiusque
corporum quo non ui mouentur neque pre-
ter naturam manifestum ex his.

Approbat unum dictum anaxagorae non simpliciter sed sup-
posito quod mundus fuit factus ex elementis ipsius preceden-
tibus hoc enim dato melius est dicere quod mundus factus
fuerit ex elementis quiescentibus 7 aggregatis in uno
chaos confuso per eorum segregationes ut posuit anaxagoras
ponere ipsum esse factum ex elementis motis 7 separatis ut
predicti dixerunt. quod mundus non potest fieri ex elementis
ipsius precedentibus nisi per separationem quod prius fuerit
dispositio prima. scilicet inuicem untra cum omni transmutatio sit de
terro in prius 7 in hoc et alij antiquorum conuenerunt ut
thalles anaximenes 7 alij plures propter quod empedocles in
generatione mundi dimisit amicitiam cum non amicitia ha-
beat congregare mundum autem constat ex disgregatis. id est
fuit enim quod elementa que ante mundum per amicitiam erant congregata
in generatione mundi segregantur per litteram seu inimicitiam
inter ea puenientem. 7 tunc concludit Anaxagoras. per se ipsum principia-
liter intentam dicens quod ex dicto est manifestum quod omne corpus habet
motum que mouet naturaliter 7 non ui seu preter naturam. In-
telligendum quod anaxagoras 7 empedocles posuerunt elementa
ante mundi generationem fuisse unita 7 quod ex eis genera-
tis sit mundus per eorum separationem Sed anaxagoras posuit illam
separationem factam fuisse ab intellectu diuino empedocles
autem aliter. De his autem opinionibus antiquorum si cu-
pis uide latius in primo philosophorum.

Capitulum secundum tractatus secundum libri tertij de
celo 7 mundo in quo ostenditur quod grauitas 7 leui-
tas sunt principia necessaria motus recti.

**Modo at quedam habere neces-
sarium inclinacionem grauitatis
7 leuitatis ex his palam moue-
ri quidem non inquitur: necessarium
esse si autem non habebit natura in-
clinacionem quod mouet impossibile mo-
ueri aut ad medium aut a medio sit**

non quod quidem in quo. a. non graue quod
autem in quo. b. grauitatem habens
ferat autem non graue per eam que. g. d.
quod autem. b. in equali tempore per eam que
g. e. per maius. non fert grauitatem ha-
bens si itaque diuidat corpus habens
grauitatem: ut que. g. e. ad eam que
g. d. possibile. non sic se habere ad ali-
quid earum quem in ipso partium si to-
tum fert per totam. g. e. partem ne-
cesse in eodem tempore earum que. g. d.
ferri itaque per equale fert non graue 7
grauitatem habens quod quidem impossi-
bile eadem autem ratio 7 in leuitate

Istud est finis ca. huius tractatus in quo postquam Anaxagoras
in precedenti ca. declarauit quod corpora naturalia habent
motus naturales in hoc ca. ostendit quod grauitas 7 leui-
tas sunt principia necessaria motus recti 7 probat quod ne-
cesse est corpora naturalia mobilia motu recto habere
grauitatem aut leuitatem. diuidit autem in duas partes finis
duas rationes que ad hoc probandum adducit ibi facta: adhuc
autem. De prima probat primo quod ex dicendis erit manife-
stum quod est necessarium quodammodo. scilicet corpora motu recto mobi-
lia habere inclinationem grauitatis vel leuitatis 7 tunc
probat priam rationem presupponendo primo ex probatis in pre-
cedenti ca. quod omne corpus mobile motu recto habet motum na-
turalem 7 ex hoc ulterius probabit quod omne tale corpus habet na-
turalem inclinationem grauitatis aut leuitatis ad suum lo-
cum cum naturale quod aliter non posset naturaliter moueri a
medio vel ad medium quod probat quod si per aduersarium
corpus non habens grauitatem posset naturaliter moueri
ad medium tunc sequeretur quod duo corpora quorum unum
esset graue 7 reliquum nullum grauitatis mouerentur de
orsu eadem velocitate omnibus alijs extrinsecis quod est impossibile
quod illud quod habet in se principium motus deorsum deorsum
deorsum deorsum quod illud quod non habet 7 probat priam ponendo
quod a. sit corpus non graue quod per aduersarium moueat
deorsum in una hora per spacium. g. d. 7 b. sit corpus graue
quod moueat deorsum in eadem hora per spacium. g. e. tunc per
quod b. velocius mouebit deorsum quam a. ex quod b. est gra-
ue 7 non a. 7 ex pariti spacium. g. e. est maius quam spacium. g. d.
quod illud quod velocius mouet in equali tempore maius spacium per
transit sit ulterius. e. per b. ad quod b. se habeat in eadem
proportionem in grauitate in quod spacium. g. e. se habet ad spacium
g. d. in magnitudine 7 arguit sic sic se habet. g. e. ad. g. d.
ita se habet. b. ad. c. quod a. permutata proportionem sic se habet. g. e.
ad. b. ita se habet. g. d. ad. c. sed. b. transit. g. e. in una ho-
ra quod c. transit. g. d. in una hora. a. transit in eodem spacium pertransit
a in una hora ut fuit assumptum 7 c. est corpus graue 7
a. corpus non graue ergo sequitur per contrarium quod corpus graue
7 corpus non graue eque velociter mouentur deorsum aliter

Tertius

is pibus qz illa q̄ in eqli tpe equalia describunt spacia mouent eque velocit̄ 7 similit̄ argui posset d̄ cor-
pore n̄ habere leuitatē q̄ n̄ p̄t n̄liti moueri a medio
Ad huc autem si erit aliq̄d corp̄ mo-
tum neqz leuitatem neqz grauitatez
habens necesse hoc ui moueri qd̄ at
ui mouetur infinitum facit motum.

Ponit sam rōem ad idē adducēdo duo icōue-
nientia si dat corp̄ mobile motu recto qd̄ nec ha-
beat grauitatē nec leuitatē qm̄ si ita eēt tūc eēt neces-
sariū corp̄ tale moueri violenti qz moueret totalit̄
ab extrinsecō 7 si tale corp̄ moueat violenti sequit̄ q̄
mouebitur motu infinite velocitatis vt infra pbabi-
tur hec aut̄ est impossibile quare 7c.

Qm̄ n̄ uirt̄ quedam mouens minus
7 leuius ab eadem uirtute plus mo-
uebitur motum sit qd̄ quidez in quo
a non graue per eam que. g. e. qd̄ au-
tem in quo. b. grauitatem habens in
equali tempore per eam que. g. d. di-
uiso autem grauitatem habente cor-
pore ut qz. g. e. ad eam que. g. d. acci-
dit ablatuz a grauitate habente cor-
pore per. g. e. ferri in equali tempore
quoniam totum ferebatur per eam
que. g. d. uelocitatem. n. habebit qd̄
minoris ad hoc q̄ maioris ut maius
corp̄ ad min̄ equale igit̄ nō graue
fertur corpus 7 grauitatē habens in
eodem tpe hoc at̄ impossibile.

Adducit h̄z icōueniēs qd̄ ē si q̄ dat corp̄ mobile
motu recto nec graue nec leue seq̄t q̄ ab eadē potē-
tia mouebūt̄ violenti duo corpora q̄z vnū ē graue 7
reliquū nō 7 t̄n̄ mouebūt̄ eq̄ uelocit̄ sursum oib̄ alijs
p̄tib̄ hec at̄ ē impossibile qz corpus graue rōe graui-
tatis plus resistit eidē potētie ne moueat sursum quā
corpus nō graue ḡ ozi ipsū tardū moueri 7 p̄na p-
bat̄ ponēdo q̄. a. sit corpus n̄ graue qd̄ moueat sur-
sum violenti p̄ spaciū. g. e. i vna hora sit. b. corp̄ graue q̄
moueat sursum ab eadē potentia p̄ spaciū. g. d. i eadē
hora 7 tūc seq̄t cū. b. tardū moueat q̄. a. ex q̄ pl̄ resi-
sit eidē potētia qz spaciū. g. d. ē mius quā spaciū. g.
e. deind̄ sic ps. b. ad quā se habeat i eqli p̄portioē i
resistēdo ei in q̄ spaciū. g. e. se h̄z ad spaciū. g. d. in
magnitudinē. 7 arguit vt p̄t̄ sic sic se h̄z. g. e. ad. g.
d. ita se h̄z. c. ad. b. qz i eadē p̄portioē in q̄. g. e. ē ma-
ius. g. d. i eadē p̄portioē. c. min̄ resistit quā. b. ḡ. a.
p̄mutata p̄portioē sic se h̄z. b. ad. g. d. ita se h̄z. c. ad.

g. e. sed. b. p̄trāsīt. g. d. i vna hora ḡ. c. p̄trāsībīt. g. e.
i vna hora sed. a. i vna hora p̄trāsīt. g. e. p̄ totuz 7. c.
ē graue 7. a. nō ergo ab eadē potētia mouebūt̄ sursum
violenti duo corpora q̄z vnū ē graue 7 reliquū nō p̄
idē spaciū 7 i eqli tpe 7 p̄ p̄n̄s eq̄ uelocit̄ qd̄ erat. p̄ba-
dū 7 s̄l̄t̄ argui posset d̄ corpore leui respectu mot̄
deorsum.

Itaqz quoniam oi appposito maiorē
mouebitur distinctionē nō graue in
infinitum utiqz mouebitur: manife-
stum igit̄ q̄ necesse corp̄ oē grauita-
tē habere aut leuitatē qd̄ d̄minatuz

Probat primū icōueniēs p̄t̄. illatum. s. q̄ corp̄
nec graue nec leue moueret sursum violenti infinite ve-
locitate qz i tpe quātūcūqz modico p̄trāsītuz spaciū
infinitū qd̄ p̄bat̄ qm̄ q̄cūqz tpe dato i illo p̄trāsīret
spaciū maius q̄ sit aliq̄d spaciū infinitū ḡ. 7c. p̄z p̄na
7 assūptū arguit qz p̄trāsīret spaciū maius quā p̄trā-
sīret aliq̄d graue sed qd̄libet spaciū finitū p̄trāsīret
aliq̄d graue ḡ. 7c. 7 tūc isert̄ p̄dōem p̄cipalē tāquā
p̄bat̄ v̄z q̄ necesse ē oē corpus mobile motu recto
habere leuitatē vel grauitatem.

Capit̄m̄ it̄m̄ tractatus sc̄di lib̄i tertij d̄ celo 7 mū-
do i q̄ ostēdit̄ q̄l̄it̄ grauia 7 leuia sūt mobilia violenti

Quoniam at̄ natura est in ip-
so existens motus p̄ncipiū;
uirt̄ at̄ in alio fm̄ q̄ aliō mot̄ at̄ hic
qd̄ dem fm̄ naturam hic autem uiolē-
tus omnis eum qui fm̄ naturam pu-
ta lapidi eum qui d̄orsum uolociorez
faciet qd̄ fm̄ uirtutem eum autem q̄
p̄ter naturam totaliter ipsa.

Istud ā it̄m̄ cā. huius tract̄. i q̄ postquā Ap̄. in
p̄cedenti ca. d̄clarauit q̄ grauitas 7 leuitas sūt p̄ci-
pia necessaria mot̄ recti. nūc ostēdit̄ q̄l̄it̄ grauia 7
leuia sūt mobilia violenti 7 d̄uidit̄ p̄cipalit̄ i duas
p̄tes i q̄rū p̄tia ponit d̄fiam iter motū nālē 7 violenti
tū in fa aut̄ ostēdit̄ q̄ tā in motu naturali quā vio-
lento requirit̄ mediuz ibi: ad ambo aut̄: De p̄tia
dicit q̄ natura est p̄ncipiū motus in ipso in quo ē
sed uirtus faciens motū violentū est p̄ncipiū mo-
tus in alio fm̄ q̄ aliud qz i trinfeco. Unde ois mot̄
aut̄ est nāl̄is aut̄ violenti. Est ḡ d̄f̄a int̄ motū
naturalē 7 violentū qz mot̄ nāl̄is est a p̄ncipio intrin-
seco 7 violentus a p̄ncipio extrinsecō. Deind̄ subdit̄
qd̄ motus nāl̄is p̄t̄ uelocitari a motore extrinsecō
vt dū uelocitat̄ mot̄ lapidis deorsū a uirtute ipellen-
tis. sed mot̄ violenti totalit̄ sit a uirtute motoris ex-
trinseci. Intelligendū fm̄ comm̄. cōm̄. xxvij. qd̄ du-
plex est motus nāl̄is quidā ē simplex vt motus ter-
re deorsū totaliter factus ab intrinsecō 7 quidam est

Libet

mixtus ex nali & violento sic motus terre deorsum quem impellens velocitat sed motus violentus cum fiat solum a motore extrinseco est tantum simplex.

Ad ambo autem tanquam organo uti aere natus est. n. hic & leuis esse & grauis eam quidem igitur que sursum faciet lationem sicut quod leuis cum ferat & summat principium a uritu te quod deorsum iteque sicut quod grauis uel deorsum n. inprimens tradit utique propter quod & non a sequente eo quod mouit fertur uel motum si. n. non tale aliquod corpus existeret non utique esset qui uel motus & eum aut quod sicut nomen uniuscuiusque motum promouet eodem modo quod quod demum igitur omne aut leue aut graue & qualiter preter naturam habentes motus ex his manifestum.

Hic ostendit Aristoteles quod ita in motu naturali quam violento requiritur medium dicens quod ad ambos motus. scilicet naturalis & violentus uti mouens aere tanquam organo requisito ipse. n. aer est natus esse leuis & grauis. ascendere & descendere. & sicut quod leuis faciet motum violentum sursum sicut autem grauis faciet motum violentum deorsum quam sicut quod virtus impellens imprimat in aere motus sursum uel deorsum sic aer mouet ipsum violententer motum sursum uel deorsum. propter quod cessante principio impellente a motu nihilominus mouetur violentus motum ab aere motu unde si non esset aliquod tale corpus contiguum ipsi violento motu sicut est aer & aqua quod mouetur & moueretur cessante principio impellente non esset tunc motus violentus cuius fructus experimur. & eodem modo imaginandum est ipsi medium promouere unumqueque motum naturalem grauis aut leuis. Et tunc concludit dicens esse manifestum ex dictis omne corpus mobile motu recto esse graue aut leue & quod habent motus propter nomen. Intellegendum quod compositum in se composito facit unam dispersionem quod tendo utrum medium sit necessarium in motu naturali & violento aut sit adiupans tantum. Unde dicitur quod querendum est utrum adiupat ipsum motum naturalem aut est necessarius in motu naturali existimatum est. n. ut corpus naturale mouetur aut sine aere. sicut de motu violento & sicut hoc erit aer quasi coadiuuans non quasi necessarius in his duobus motibus. Deinde aliquibus interpositis uerbis respondet & primo de motu violento dicens. Aer igitur sicut quod est corpus passiuum continens est necessarius in esse istius motus. scilicet violenti & sicut quod est graue & leue facit. scilicet motum faciliorem & perfectiorem non quod sit necessarius in suo esse. Aer autem est iuuans motum naturalem etiam sicut dixit Aristoteles & est necessarius in esse motus violenti.

Uult igitur compositum. hic duo primum est quod medium sicut quod est continens ipsum mobile passiuum & diuisibile ab eo est necessarium in motu corporis grauis aut leuis quam huiusmodi corpus non mouetur sursum uel deorsum nisi per hunc finem ut diuidat medium. id est si esset vacuum nec esset medium continens diuidendum non fieret motus sicut quod uult compositum. est quod medium puta aer uel aqua sicut quod est graue uel leue. scilicet in respectu adiupat ipsum motum faciendo eum velociorem: ista. n. media si inceperint moueri ab extrinseco habent naturam continuam ex se illos motus per suam formam subalem & qualitate locali motum que in respectu motus sursum deorsum leuitas & in respectu motus deorsum deorsum grauitas & hoc in seipso uis. Et ipsa mota reddunt motum contentum in eis velociorem quam si essent quiescentia. Unde pro primo sic dicitur compositum. Quia motus impossibile est ut sit per vacuum neque in corpore quod non patitur a motu. scilicet quod non diuidat ab eo ergo necesse est ut sit in corpore habente dispositionem aqua & aer sed si motus in aere fuerit in quantum quod diuidit tunc non est adiupans ipsum quam diuisio eius erit conditio in esse motus & est. necesse si. n. diuisio non esse non esset motus. Pro hoc autem dicitur sic. in quantum enim mouetur. scilicet medium cum motu naturali & violento uidetur adiupans esse in duobus motibus. scilicet quod mouetur motus est. Sed tunc dubitat primo a quod mouetur graue aut leue dum mouetur ad suum locum naturalem. Secundo a quod mouetur periectum cessante a motu ipso periectum. ad primum uidetur dicendum sicut compositum. quod graue aut leue per se mouetur medium intendendo eius diuisiorem & quod ad motum medium per accidens mouetur illud quod in eo continetur id graue aut leue se ipsum mouet per accidens ad suum locum naturalem pro isto uideatur compositum. sic dicitur. Lapis. n. non mouetur se essentialiter & cum ita sit. & omne quod mouetur se accidentaliter necesse est ut moueatur se quod essentialiter mouetur aliud motum a se uerbi gratia quod homo non mouetur se accidentaliter in nauem nisi quod mouetur nauem essentialiter. Et cum ita sit lapis ergo non mouetur se essentialiter nisi aerem in quo est & mouetur se quod in hoc quod mouetur se sequitur motum aeris sicut de homine cum in nauem. Ad sicut similitudinem dicendum uidetur quod medium postquam incipit moueri a principio ab extrinseco per certum tempus continuat in motu suum secum descendendo. profectum in eo contentum remittitur autem continue talis motus donec totaliter euanescit propter aerem anteriorem continue plus resistere eius pluri & diuisiorem. post tamen totum responderi. ad primum dicens quod grauis & leuis mouentur ad sua loca naturalia per se & ab extrinseco quod a suis formis substantialibus cum suis qualitatibus localiter motum licet tales motus per motum medium possumt velocitari. Unde Aristoteles. ponendo dramam inter motum naturalem & violentum dixit motum naturalem fieri a principio intrinseco violentum autem ab extrinseco & pro isto introducunt quidam uerba commentariorum posita in hoc commento dum dicitur lapis autem mouetur se in quantum est grauis in actu & mouetur in quantum est in potentia inferius & casus in hoc quod inuenitur unum in actu & alio modo in potentia est quod ponitur

Tertius

ex forma et materia. forma igitur eius mouet in quantum est forma et mouet secundum quod est materia non enim est potentia ad inferri nisi secundum quod est in materia. Ad. secundum autem contra dicitur quod a piciente iprimetur quedam virtus ipsi picento aqua mouet cessante piciente a motu que virtus nominata quibusdam grauitas vel leuitas accidentalis et contra appellatur ipetus et hec virtus propter resistentiam mobilis et dependentiam eius in conseruari a piciente continue debilitatur atque remittitur donec non sufficiat aptus mouere ipsum picentem. De medio autem vtrius requiritur in motu grauis aut leuis dicitur contra distinguendo quod duplex est graue siue leue videlicet simplex et mixtum si loquamur de graui aut leui simpliciter sic dicuntur quod in motu eius naturali requiritur medium ut fiat resistentia motori que in motu est oportuna ex quo non habet resistentiam intrinsecam si vero fuerit sermo de graui aut leui mixto tunc dicuntur ipsum non indigere medio quia mixtum habet intrinsecam resistentiam et si argueretur hoc quia Aristoteles videtur ponere contrarium in littera. vbi dicit aerem tanquam organum concurrere ad ambo motus scilicet naturalem et violentum per aerem intelligendo medium. Potest responderi dicendo quod per ambo motum non intelligit Aristoteles absolute motum naturalem et violentum sed intelligit illos de quibus parum ante fecerat mentionem. scilicet motum mixtum ex naturali et violento et simpliciter violentum insequendo opinionem suam de motu picentorum in fine octauis philosophorum vbi vult picentum moueri a medio illi conueniente non imaginando quod proiectum per totum motum ab vno et eo de medio ferratur sicut scire videtur a croys. sed quod picens aliquid in aere primo mouet aliquam partem aeris et proiectus pellit in ea et illa pars aeris mota mouet aliam sibi immediatam et proiectum in eam pellit et sic consequenter vsque ad certam distantiam sicut etiam videmus circulationes fieri in aqua ipsa ab extrinseco aliquo agitata hoc enim dicitur per quod si motu simpliciter violento vel mixto ex naturali et violento esset medium necessarium vel ad motum perueniendum vel ad ipsum velocitandum.

Capitulum primum tractatus tertij de celo et mundo in quo primitur quedam ponendo definitionem elementum

Modus autem neque omnium est generatio neque simpliciter nullius palam ex dictis impossibile. non omnium corporis esse generationem si non et uacuum esse aliquid possibile separatum in quo non erit loco quod nunc generat si fuisset isto prius uacuum necessarium esse corpore nullo ente aliud quidem non ex alio corpus fieri possibile puta ex aere ignem. Totali

ter autem ex nulla alia preexistente magnitudine impossibile. Maxime enim utique ex potentia quoddam ente corpore actu fiet utique corpus sed si potentia ens corpus nullum est aliud corpus prius actu acuum erit separatum.

Ist est tertius tractatus in libro in quo postquam Aristoteles in precedenti tractatu declarauit quod corpora naturalia mobilia motu recto sunt graua et leuia et quia sunt mobilia naturalia et violenta. Nunc in isto tractatu ostenditur vtrum elementa sint finita et numerata vel infinita et quod sunt generabilia et corruptibilia. Diuiditur autem iste tractatus in quattuor capitula in quorum primo premitur quedam ponendo definitionem elementum in secundo ostenditur vtrum elementa sint finita secundum numerum vel infinita. in tertio ostenditur quod elementa non sunt tantum vnum in quarto ostenditur quod elementa non sunt perpetua sed continue ad inuicem generabilia et corruptibilia. secundum capitulum incipit ibi vtrum autem finitum et numerum incipit ibi quoniam autem necesse est quartum incipit ibi: quoniam autem infinitum: primum capitulum diuiditur principaliter in duas partes in quarum prima ostenditur quod non omnium corporum est generatio neque nullius in secunda ponitur ordinem in dicendis. incipiendo determinare specialiter de elementis ibi: reliquum autem: dicit de prima parte ex dictis quod non omnium corporum est generatio neque simpliciter nullius cum declaratur sit celum esse in generabile et multa corpora hic inferius esse generabilia. ut sensus ostendit et tunc probat Aristoteles quod est impossibile quod omnium corporum simul sit generatio quod si omnium corporum simul esset generatio sequeretur quod ante omnium illorum generationem fuisset vacuum separatum consequens est impossibile ostensum est in quarto philosophorum et consequentia probatur quia si omnia corpora generarentur in loco in quo generaretur nullum. per fuisset corpus et per consequens sequitur quod ille locus prius fuisset vacuus et sic illorum generationem precessisse vacuum separatum unde ex vno corpore potest fieri aliud corpus in eodem loco ut igne ex aere sed si in tali loco nulla precesserit magnitudo nullum corpus in eo generabitur quia omne corpus quod generatur in alio quo loco generatur ex alio in eo existente quod est in potentia ad formam generari cum ens actu non fiat nisi ex ente in potentia. ideo si in tali loco non precessisset aliquid quod erat in potentia ad formam generari in eo tunc locus ille fuisset vacuum et daretur vacuum separatum quod est impossibile. Sed hic dubitatur quia si ponendo omnia corpora simul generari necesse est ponere vacuum precessisse corpus

Liber

generationē videtur q̄ a pari ponentes mundū fm se totū fuisse generatū hnt ponere vacuū precess ū se mundi generationē sed hoc est impossibile ergo 7 primū quod est p̄traxp̄colas. Ad h̄ respōde tar p̄o emittendo p̄ q̄ duplex est factio quedaz. n. est q̄ est simplex processus a cā p̄ma: 7 ista nō p̄supponit s̄m in quo p̄cipietur eā p̄cedēs: neq; mortuū aut terrā mutationē 7 appellat̄ iheologis creatio q̄ soli deo cōpetit cū ipse solus possit ex ni hīlo aliqd̄ facere. Et illō q̄d istomō generat̄ siue p̄ducitur nō requirit locū aut spaciū in q̄ recipiat̄. Alia at̄ est factio q̄ requirit s̄m p̄cedens cā: 7 mortū 7 transmutationē a nāli agentes puenient: 7 qz tale s̄m q̄d est in potētia ad formā ibi q̄d sit est cor por: eū qz aliter nō esset receptiuū naturalis trāsmu tationis: nō p̄supponit locum seu spaciū q̄d sit illius q̄d sit receptiuū. Et isto 2° mō loquit̄ hic *Az.* de generatione dū dicit q̄ si oīa corpora simul generarentur. s. ex s̄bo p̄supposito 7 per mortū v̄l transmutationē: tūc aut̄ eorū generationem fuisset vacuū separatiū 7 rō p̄ius facta dēducit. Mundus aut̄ nō fuit hoc mō a deo p̄ductus sed per simplicē creationē nullo s̄bo p̄cedente eius generatōne q̄d fuerit in potētia ad ipsū vel ei^o formā pp̄ q̄d nō oīz q̄ ante mundi p̄ductionē fuerit locus eius recepti uis neq; spaciū vacuū sed spaciū q̄d toti mundo cor: spondet ē eius dimensio corporea que simul cum eo fuit creata.

Eliquum autem dicere quoz est generatio corporoz 7 ppter quid est. Quoniam igit in omnibus cognitio per prima. Prima autē existentium elementa considerandum q̄ corporoz s̄t elemēta: 7 propter quid iūt. Deinde post hoc quod 7 qualia quedam. Hoc autē erit manifestum sup̄dōentib^o q̄d est elementi natura.

Incipit d̄rermiare de elemētis. Et diuidit̄ i tres p̄tes p̄ ponit ordinem in dicendis: in sc̄do ponit diffi nitionē elemētis in tertia ostendit̄ elementoz neces sitatē: ibi secūda. s̄t itaq; elemētū: ibi tertia: s̄t itaq; dicit de prima q̄ ex quo non oīum corporoz est ge neratio neq; nullius: nō restat nobis dicere quozū corporoz est generatio 7 pp̄ quid 7 qz in oīb^o cogni tio habetur per primā q̄ s̄t p̄ncipia alioz: prima at̄ corporoz. s. generabiliū 7 corruptibiliū s̄t elemē ta: iō a nobis p̄ius p̄siderandū est que corporoz s̄t elemēta 7 ppter qd̄ s̄t deinde de eo p̄siderādum sunt 7 qualia quantū ad suas p̄prietates 7 hec oīa s̄t manifesta nobis p̄ius sup̄ponentibus q̄dez nā elementi ponendo eius diffinitionem.

Si itaq; elementum corporoz ad qd

alia corpora diuidunt̄ intus existēs potētia aut actu. Hoc. n. utroq; mō do adhuc dubitabile ipsum autem est indiuisibile in altera specie. Tale enim est elementum. omne: 7 unum omnibus uolunt dicere.

Ponit diffinitionē elementi dicens q̄ elemētū est corpus: in qd̄ alia corpora resoluitur: existens in eis potētia aut actu qd̄ aut̄ istarū tenendū s̄t ē dubitabile indiuisibile in altera sp̄e elemētū: n. dicitur esse tale siue sit vnū elemētū omnibus siue multa. Intelligendum q̄ diffinitio elemētis hic posita est talis elementum est corpus in qd̄ alia re soluntur existens in eis potētia aut actu indiuisibi le in altera specie: 7 dicitur corpus ad differentiam materie que nominatur elementum sed non est oī istis de quibus hic inquiritur que s̄t corpora. De inde ponitur in quod alia. s. mixta resoluntur ad differentiam celi quod etiam dicitur elementum sed ex ipso non componuntur mixta nec in ipsum resoluntur: postea dicitur existens in eis potētia aut actu pp̄ diuersas opiniones de esse elementoz mixto de quibus aliquid poster^o dicitur. Ultimo dicit̄ diuisibile in altera specie. i. diuersa ad differen tiam mixtorum que sunt resolubilia in elemēta spe cie differentia.

Si itaq; quod dictum est elemen tum necesse est quedam talia. corpo rum in carne q̄dem. n. 7 ligno 7 uno quoq; talium est potētia ignis 7 terra manifesta autem hec ex illis se gregata. In igne autem caro aut li gnum non ignē: neq; secundum po tentiam neq; secundūz actum. segre gaf. n. utiq; similiter at̄ neq; si unūz aliquod solum esset talium neq; in illo. Non. n. si erit caro aut os aut alioz quodcunq; nundum dicendū inesse. Sed p̄considerandum quī modus generationis.

Ostendit̄ necessitatem elementozum per duas rationes ibi secūda: quoniam aut̄ 7 oīs: prima iu duas qz primo ponit primam rōem secūdo ponit differentiam inter anaxagoram 7 empedocle in de terminando de elemētis ibi anaxagora: ibi at̄ de prima ostendit̄ necessitatem elementozum per pri mam rationem dicens q̄ si elemētū est vt̄ nūc di cum est necesse ē esse qd̄ talia corpora. s. elemēta.

Tertius

ex quibus mixta componantur: et in quo resoluatur
nam manifeste patet quod in carne et ligno et in uno quodam mixto
sunt ignis et terra in potentia et sunt alia elementa: quoniam ex
illis mixtus huiusmodi elementa segregantur: scilicet in ele-
mentis non sunt mixta neque secunda potentia neque secundum
actum: quod ex elementis non possunt mixta segregari ex igne
nec a terra non segregatur caro vel lignum et si esset tantum
vnum elementum ut quidam dixerunt: non esset dicendum carnem
aut os in esse illi et ex illo posse segregari sicut elementa
segregantur ex mixtis et quod elementa sunt prima corporum
tunc videndum est quod modus est generatiois eorum antequam
perueniant ad considerandum de generatione mixtorum ex eis.

Intelligendum quod cum ex elementis tanquam ex materia possint
mixta generari: tunc oportet quod mixta sunt aliquomodo in potentia
in elementis cum spiritus ex potentia tali fiat actu tales: scilicet tunc
mixta non sunt eodem modo in potentia: elementis: sicut ele-
menta sunt in potentia in mixtis: quoniam mixta dicuntur esse in ele-
mentis in potentia passiva tamen: scilicet elementa dicuntur esse
in mixtis in potentia quodammodo media in potentia
pure passiva et actu: quod sunt in ipsis secundum virtutem: quoniam
mixta non sunt in elementis: et de ista potentia loquitur Aristoteles.
dum dicit mixta non esse in elementis neque secundum potentiam
neque secundum actum. Sed tunc dubitatur utrum elementa sint in
mixtis solum virtualiter et secundum qualitates suas actiuas
et passivas aut ultra habentia formaliter sive secundum suas
formas substantiales: quod videtur quod ista dicit Aristoteles. esse dubi-
tabile ad quod respondet quod ista materia diuersi varia opinan-
tur: voluit namque autem elementa manere in mixtis
secundum suas formas substantiales secundum esse completum: tunc: quod non
voluit eas in se recipere sive remissionem. Aue-
rrocinus opinatur quod elementa esse in mixtis secundum suas for-
mas substantiales secundum esse completum: cum posuerit eas gra-
dualiter remitti dum ex elementis mixtum generatur sicut re-
missionem eorum qualitates actiuas aut passivas. Loquitur autem opi-
natio est quod elementa maneant in mixtis solum virtualiter et non
secundum suas formas substantiales quod tunc non spiritus generatio
vnius esset alterius corruptio cuius Aristoteles ponit Aristoteles.
in primo de generatione. Et idem videtur velle hic Aristoteles. dum
dicit quod ignis et terra sunt in carne aut ligno ponit non
autem dicit actu: sed de hoc in primo de generatione la-
tius perquiratur.

Anaxagoras autem empedocli con-
traria dicit de elementis. Hic. n. qui-
dem ignem et terram et coelementa his
elementa inquit esse corporum et com-
poni omnia ex his anaxagoras au-
tem contrarium: omniomera enim ele-
menta. Dico autem puta carnem et
os: et unumquodque talium aeris au-
tem et ignem et mixturas horum et alio-
rum seminum diuersum esse. n. utrumque

ipforum ex inuisibilibus omniomeris
omnibus congregantibus: propter quod
et facta esse omnia ex his. igne enim
et etherem appellat idem.

Ostendit diuersitatem inter anaxagoram et empedo-
clem in determinando de elementis dicens quod anaxago-
ras dicit tria empedocli de elementis. Hic idem. n. s.
empedocles ignem et terram et alia coelementaria his
aerem et aquam dicit esse prima elementa aliorum corpo-
rum et omnia alia ex his componi anaxagoras autem dicit
contrarium. scilicet corpora omniomera. i. composita
sicut sunt caro et os in huius esse prima elementa aliorum
ignem et aerem et reliqua huius esse mixturas aliorum
i. facta ex mixture corporum similia tanquam ex semi-
nariis omnium aliorum vni voluit utrumque ipsorum. scilicet ignem
et aerem factum esse ex omnibus corporibus compositis
secundum spiritum inuisibilibus tamen per eorum mixturem per
quod ex igne et aere ponit omnia alia fieri per segregationem
ipsorum ab igne et aere in quibus prius erant congre-
gata: et ipse anaxagoras ignem et etherem dicit esse
De opinionibus autem his latius quod est in primo peripateticorum.

Quoniam autem est omnis natura
lis corporis motus proprius. Motuum
autem hi quidem simplices: hi autem mi-
xti: et mixti quidem mixtorum simplices aut
simplicium sunt manifestum quod erunt
quidam corpora simplicia. sunt. n. et
motus simplices. Ita quod palam et quod
sunt elementa et propter quid sunt.

Ostendit per secundam rationem necessitatem elem-
entorum dicens quod cum cuiuslibet corpus naturalis sit aliquid mo-
tus proprius: motum autem huius quidem sunt simplices huius autem
mixti: motus quidem mixti sunt proprii corporum mixtorum:
motus vero simplices sunt proprii corporum simplicium: pro-
pter quod manifestum est quod sunt quedam corpora sim-
plicia ex quo sunt motus simplices qui sunt proprii
motus ipsorum et tunc concludit dicens quod palam itaque
est quod sunt elementa et propter quod sunt sunt enim
ut constituatur vniuersum tanquam partes pertinentes
ad eius perfectionem essentialem et ut mixta ex eis
producantur et in ipsa resoluatur. Intelligendus est
quod prima ratio probat elementa esse sumpta tuit ex di-
finitione elementis scilicet hec secunda sumitur ex motibus
simplicibus per quorum numerum quinarium secun-
dum speciem possumus probare numerum quina-
rium elementorum celum inter elementa connumeran-
do ut in primo huius fuit ostensum.

Capitulum secundum tertij tractatus tertij libri de
celo et mundo in quo ostenditur utrum elementa
sint finita secundum numerum vel infinita.

Liber

Atque autem finita aut infinita

et si finita quanta secundum numerum

prosequens utique erit considerare.

Itud est secundum ea huius tractat in quo postquam Aristoteles in precedenti capitulo posuit definitionem elementi ostendo ea esse. Nunc declarat utrum elementa sint finita secundum naturam vel infinita. Et dividit in duas partes quia primo permittit iterum. et persequitur ibi: primum quod dicitur prima quod inter considerandum est de elementis utrum sint finita secundum numerum aut infinita et si fuerint finita quot sunt.

Primum quod dicitur quod non sunt infinita quemadmodum putant quidam et templandum et primum omnia omniomera elementa facientes quemadmodum et anaxagoras. Nullus enim sic dignificatum recte sumit elementum. Eadem enim multa est maximorum corporum in omniomera diuisa. Dico autem puta carnem et os et lignum et lapidem Itaque quoniam propositum non est elementorum: non oportet erit quod omniomere elementum: sed indiuisibile ad altera ipse: quemadmodum dictum est per us.

Prosequitur de intento reprobando opinioniones antiquorum quod posuerunt elementa secundum multitudinem infinita ostendo ea esse finita: et dividit in tres partes. In prima reprobatur anaxagoras: in secunda leucippus et democritus: in tertia omnes simul: ibi secunda: sed adhuc neque: ibi tertia adhuc autem si unicuique: prima adhuc dividit in tres sicut tres rationes facit secunda ibi: adhuc autem: tertia ibi: adhuc si corpus dicitur de prima quod est per se a nobis coram placidum quod non sunt infinita elementa sicut quidam putant et tunc facit primum rationem de anaxagora dicens quod non omnia corpora omniomera. id est homogenea sunt elementa ut anaxagoras dixit. Nunc nullus sic dignificans elementum quod eius natura sit homogenea recte sunt elementum: cum ad se sum appareat nobis multa corpora maxima esse homogenea ut caro os lignum lapis etc. cum ergo nullum corpus mixtum sit elementum sequitur quod non omne corpus homogeneum est elementum: sed elementum est corpus in quod alia res soluitur in existens potentia aut actu in diuisibile in altera ipse ut dicitur est per se. Intelligendum per quod per istam primam rationem non reprobatur opinio anaxagore quantum ad hoc quod dixit elementa esse infinita: sed solum quantum ad hoc quod posuit elementum et corpus homogeneum esse pervertibile id est per se. non est falsum cum multa corpora homogenea sunt mixta ex elementis et non elementa. In intelligendum secundo quod corporum quod dicitur omniomera. id est homogenea et quod dicitur omniomera. id est heterogenea illa dicuntur homogenea quia omnes partes quantitativae sunt eius

de rationis cum suo toto: ut caro os etc. illa dicuntur heterogenea quorum non omnes partes quantitativae sunt eiusdem rationis cum suo toto: et homo equus etc.

Adhuc autem si similes elementum non necesse facere infinita: omnia enim hec redduntur et finitis entibus si quis sumat. Idem enim faciet et si duo aut tria solum aut talia quemadmodum conatur et empedocles. Quoniam enim et ut ipsi accidit non omnia facere ex omniomeris. Faciem enim non ex faciebus faciunt neque aliud secundum naturam figuratorum nihil manifestum quam melius finita facere principia et hec minima ut omnibus eiusdem futuris ostendit quemadmodum dignificatur et quod in disciplinis. scilicet enim finita sumunt principia aut specie aut quantitate:

Adducit secundam rationem arguendo sic quod potest fieri per pauciora melius est facere quam per plura sed omnia equaliter bene possunt fieri ex principijs finitis sicut infinitis ergo etc. per prima et minor arguitur: quoniam omnia equaliter bene saluatur ponendo principia solum duo aut tria aut quantum sicut facit empedocles: sicut ponendo principia infinita ut facit anaxagoras: sed etiam empedocles non possit saluare anima sicut nec illi non ponit omnia fieri ex omniomeris. id est homogeneis: quia facies non fit ex faciebus neque aliquid figuratorum fit ex figuris eiusdem rationis maior aut per quam melius est ponere principia et pauca minima quam plura ubi equaliter possunt reddi cause omnium fiendo: sicut per in mathematicis in quibus supponunt principia pauca specie aut quantitate. id est numero ex quibus conclusiones ite demonstrant.

Adhuc si corpus a corpore alterum dicitur per propria dicitur corporum aut dicitur finite: differunt enim sensibilibus. hec autem finita sunt oportet aut hoc ostendi manifestum quod et elementa finita necesse esse:

Ponit tertiam rationem dicens quod unum corpus differt ab alio corpore proprias differentias ipsorum corporum que sunt qualitates prime sensibiles sed tales dicitur proprie corporum si finite quemadmodum probabit in libro de generatione quod necesse est prima corpora siue elementa esse finita per prima quia elementa numerantur et distinguuntur secundum numerationem et distinctionem illorum differentiarum: ergo sequitur quod ex quo ille dicitur sunt finite quam oportet ex necessitate elementa esse finita. Intelligendum quod Aristoteles probat in libro de generatione numerum elementorum per numerum obinacorum possibilium quantum ad qualitates que primam per infinitum elementis et secundario mixtis: et quia ille combinationes sunt finite

Tertius

te ut pz relinqt elemēta eē finita numero 7 n̄ infinita. Sed adhuc neqz ut alteri quidaz dicunt puta leucippus 7 democritus abdentēs rōnabilia accidentia. Inquiunt. n̄ esse primas magnitudines multitudinē quidem infinitas: magnitudinē at̄ indiuisibiles. Et neqz ex uno fieri multa: neqz ex multis unuz sed hoz p̄plicatione 7 circumplexione oīa generari. Mō at̄ quodā 7 isti omnia entia faciūt numeros 7 ex numeris. Et. n̄. si non plane ostendunt tamen hoc uolunt dicere. Et adhuc quoniam differunt corpora figuris infinite at̄ figure infinita 7 simplicia corpora aiunt esse. Qualis autem 7 que figura elementoz nihil determinauerunt: sed solum igni speraz assignauerunt: aerem autem 7 aquaz 7 alia magnitudinē 7 puitate diuiserunt entem ipsorum naturaz uelud pansperma omnium elementoz.

Hic reprobat leucippū 7 democritū 7 diuidit in duas qz p̄ narrat eoz opinionē 7 reprobat ibi. p̄ mū qdē igit̄ de prima dicit qz nō ē opinādū de elementis ut alteri quidē dicūt uidelicet leucippus 7 democritus q̄ abdentēs. i. remouentes accidentia elementoz rōnabilia idunt primas magnitudines elementoz esse infinitas multitudinē: magnitudinē at̄ indiuisibiles 7 n̄ ex vno elementoz fieri multa cū sit indiuisibile neqz ex multis elementis fieri vnū. s. vere: s̄ oīa alia dixerūt fieri ex elementis mō ex qdā ipsoz cōplicationē 7 circumplexionē. s. fm̄ figurā positionē 7 ordinē: vñ isti oīa entia faciūt numeros aut ex numeris sine vnitate: nā lz h̄ nō dicat plane: h̄ tñ uolūt dicere 7 eoz verba vidēt p̄tendere: 7 qm̄ corpora prima differūt figuris 7 figure sūt infinite: id dixerūt prima 7 simplicia corpora q̄ sūt alioz elementa esse multitudinē infinita: sed q̄lis aut q̄ sit elementoz figura nihil determinauerūt: igni at̄ assignauerūt sperā i. spericā figurā: aerē vō 7 aquā 7 alia corpora dixerūt solū magnitudinē 7 puitate si magnitudo 7 puitas sit oīuz cōporoz nā: 7 uelō pansperma. i. totū sumariū elementoz 7 generatoroz ex eis. Intelligendū p̄ q̄ leucippus 7 democritus posuerūt corpora indiuisibilia multitudinē infinita eē prima alioz corporoz nāliū: q̄ dixerūt ex his generari 7 p̄ ipsoz p̄gregationē ad inuicē: 7 qz uoluerūt ista corpora indiuisibi-

lia ad inuicē esse differē figuris positione 7 ordine: qz qdā ponebāt vnū figure 7 qdaz alteri: qdā sursum in mixto 7 qdā deorsū: qdā priora 7 qdaz posteriora. s̄ fm̄ istas d̄as corporoz priorum dicebāt corpora ex eis generata diuersificari. Intelligendū sc̄o qz dicit̄ Ap̄. qz isti faciūt oīa etiā numeros v̄l ex numeris siue vnitate: b̄. n̄. dicit̄ qz sc̄m istos prima corpora p̄portionant vnitate: cū sint indiuisibilia sic vnitates 7 corpora ex eis cōposita p̄portionant numeri qz p̄ponūt ex indiuisibilibus sic numeri. Primum quidem igit̄ 7 in his hoc peccatum non finita sumere principia habituris hec omnia dicere.

Tūc reprobat opinionē leucippi 7 democriti 7 diuidit in duas qz primo reprobat eo qm̄ ad b̄ dixerūt elementa esse numero infinita: sc̄o qm̄ ad b̄ qz sibi ipsis qz dixerūt: ibi secūda: sit at̄ prima in tres sic tres facit tres rōes fa ibi: adhuc at̄: si n̄ etiā ibi: adhuc at̄ necesse: dicit̄ de p̄ qz i his seu p̄ istos est p̄ hoc peccatū qz nō sūt prima finita. s̄ infinita cuz cause oīum apparentiū eque bñ reddat̄ ponēdo p̄ finita sic ponēdo infinita. put dicebat̄ i sc̄a rōe facta cōtra opinionē precedentē.

Adhuc autem si non infinite elementoz differentie palam qz nō erunt elementa infinita.

Ponit secūda rōem arguendo ut p̄ sic d̄e elementoz nō sūt infinite ḡ elementa n̄ sūt infinita p̄ p̄na 7 aūs declarat̄ qm̄ d̄e elementoz s̄ q̄litates prime sensibiles q̄ sūt tantū q̄m̄: ut sensus ostendit.

Adhuc autē necesse oppugnare mathematicas scientias indiuisibilia corpora dicētes 7 multa gloriosoz 7 apparentium sc̄m sensum interire: de quibus dictum est primum in his que de tēpore 7 motu.

Ponit secūda rōez dicens qz necesse ē istos dicentes corpora indiuisibilia oppugnare sc̄ias mathematicas 7 eis d̄dicē 7 iterimere. i. destruere multa dictoz glosoz apparitiū sc̄m sensū de qb̄ dictū esse prius in his q̄ de tēpore 7 motu. Intelligendū qz isti ponentes corpora nālia cōpi cū ex corporib⁹ indiuisibilib⁹ habēt negare multas suppositiōes et prima geometria p̄bat in sexto phisicoruz: v̄z qz oē p̄tinuū ē diuisibile i infinitū 7 qz i eodē p̄tinuo vnū i diuisibile n̄ ē p̄tinuū alteri n̄ p̄tinuū n̄ p̄ter ens.

Simul autem 7 p̄traria dicit̄ ipsos sibi ipsis necesse. Impossibile. n̄. indiuisibilibus entib⁹ elementis magnitudine 7 paruitate differre aerem 7

terram et aquam. Ad. n. possibile ex
inuicem fieri: remanebunt. n. semp
maxima corpora segregata: aiunt
autem sic fieri aquam et aerem et ter
ram ex inuicem.

Hic ostendit leucippum et democritum sibi ipsi contra
dixisse et diuiditur in duas sicut duas res addu
cit ibi secunda: adhuc neque dicit de prima quod est neces
se ipsos dicere contraria sibi ipsi quod probatur quoniam ele
mentis existentibus in diuisibilibus ut ipsi ponunt. erit
impossibile terram aquam et aerem differre ad inuicem
solum magnitudinem et puritate suorum elementorum:
quod tunc non esset possibile ea lex inuicem generari per
segregationem ipsorum quoniam elementa segregata semper
remanebunt maxima nec poterunt minorari et per
hoc non poterit generari aqua ex terra: neque aer ex
aqua eius contrarium ipsi dicunt: autem. n. aqua et aer
et terra fieri ex inuicem. Intelligendum quod hec ratio
stat in isto ipsi. n. ponebant aerem aquam et terram so
lum differre magnitudinem et puritatem suorum elemē
torum in diuisibilibus dicendo elementa terre esse maio
ra elementis aqua et elementa aque esse maiora ele
mentis aeris: et ulterius dicebant aerem aquam et
terram esse ex inuicem generabilia. Tunc arguit
Aristoteles ex secundo deducendo oppositum primi quod si aqua
generet ex terra per segregationem elementorum a terra
aut illa elementa terre minorantur in generatione
aque aut non: si minorantur tunc sequitur quod sunt diuisi
bilia et non indiuisibilia ut dicunt si non minorant tunc
elementa a quibus non erunt minora elementis terre imo erunt
maxima et sic aqua et terra non differunt magnitudie
et puritate suorum elementorum cuius contrarium ipsi ponunt:
qualitercumque ergo respondeant sequitur ex suis di
ctis contradictio.

Adhuc neque secundum horum suspicionem
uidebitur utique infinita fieri elemen
ta quoniam corpora quidem differunt
figuris. Figure autem omnes componuntur
ex pyramidibus: rectilinea quidem ex
rectilineis. Spera autem ex octo par
tibus. Necessesse est. n. esse aliqua prin
cipia figurarum. Quare siue unum siue
duo siue plura et simplicia corpora
tanta erunt multitudine.

Ponit secundam rationem dicens quod secundum horum suspitio
nem. i. opinionem neque utique videbitur elementa esse
infinita: cuius tamen contrarium posuerunt quod probatur quoniam se
cundum eos corpora ad inuicem differunt figuris: figu
re autem finite sunt: ergo corpora sunt finita: quod figure
sint finite ostenditur: quoniam omnes figure componuntur ex pi

radimibus et in eas resolvuntur: sicut. n. figure super
ficiales rectilinee resolvuntur in triangulum: ita figure
corporee rectilinee resolvuntur in pyramides et spera
componitur ex octo partibus pyramidalibus cum ergo
figure sint finite sequitur quod prima principia figurarum
sint finite: et quod numerus elementorum est finitus nume
rum principiorum figurarum: sequitur elementa esse fini
ta et tot secundum numerum quod sunt prima principia figura
rum siue sint unum siue duo siue tria siue secundum aliquem
aliu numerum. Intelligendum quod dicit Aristoteles quod spera com
ponitur ex octo partibus pyramidalibus: istud patet
quoniam si capiantur tres circuli equales qui se interse
cent ad angulos rectos: quod omnes terminant ad centrum
illorum circulorum tunc cabuntur octo trianguli qui erunt
principia illius figure spheris: et similiter trianguli
rectilinei sunt principia aliarum figurarum rectilinearum.

Adhuc patet si unicuique quod per elemento
rum est aliquis proprius motus et quod
simplicis corporis simplex. Ad sunt
autem simplices motus infiniti pro
pter neque simplices lationes plures esse
duabus neque loca infinita esse non
utique erunt: nisi sic infinita elementa.

Arguit sicut contra predictos probando elementa esse
finita: quod ex quo unicuique elemento est aliquis motus
proprius et motus simplices sunt proprii corporum sim
plicium: sequitur quod tot sunt elementa quot sunt motus sim
plices ipsorum: sed motus simplices elementorum non sunt
infiniti cum non sint nisi duo. scilicet motus sursum et motus
deorsum: nec loca eorum sunt infinita: eodem modo elementa
non sunt infinita. Intelligendum quod huius genere sub
alterno loca elementorum et sicut motus sunt duo ut di
ctum est et eodem modo elementa. scilicet. ignis aer aqua et terra.
Specialissima sunt quattuor loca et quattuor motus ele
mentorum videlicet sursum simpliciter: sursum secundum quod: deorsum
sum simpliciter deorsum secundum quod: et ita elementa sunt quattuor
in specie specialissima. scilicet. ignis aer aqua et terra.
Capitulum tertium tractatus tertij libri tertij de celo et
mundo in quo ostendit quod elementa non sunt tantum unum.

Quoniam autem necesse finita esse
elementa restat considerare utrum
plura erunt aut non. Quidam. n. unum
solum supponunt et hoc hi quidem
aquam: hi autem aerem: hi autem
ignem. hi autem aqua subtilius qui
dem. aer autem spissius. quod continere
aiunt omnes celos infinitum ens.

Istud est tertium capitulum huius tractatus in quo postquam
Aristoteles in precedenti capitulo declarauit elementa non
esse infinita multitudine. Nunc probatur quod non sunt tantum unum

Tertius

diuiditur in duas partes in quaz prima Az. recitat opiniones ponentiu tantu vnu elementu: in secunda eos reprobat: quicunqz quidem igitur d prima dicit q qm necesse est finita esse elementa restat considerare vtz sint plura vno aut no r tuc ponit opiniones ponentiu tantu vnu elementu dicens q quidam sumponunt vnu solum elementu qui vterius diuersificari sut qz quida dicunt illud elementu esse aqua quida aer est quida ignem: quida aut corpus mediuz inter aqua r aerem: subtilius aqua r densius aer e cu sit infinitu cōmet oēs celos. Intellegendu q aliqui dixerūt aqua esse oium elementu qz primu alioz dz eē humidu r fluxibile vt vbiqz possit eē ad generationē huiusmodi aut esse aqua quare rē. Alij vero dixerūt tale primu esse aerē ppter eius passibilitatem: r alij ignē ppter eius acuitatem: r alij corpus mediū ppter eius insensibilitatem: r posuerūt ipsū infinitum vt nunquā deficiat generationi.

Quicunqz quidem igitur unuz hoc faciunt aerem aut aquam: aut aqua quidem subtilius aere autem spissi? si ex huius spissitudine aut raritate alia generant: isti latēt ipsi sibi ipsis aliud aliquid pri^o elemēto facientes. Est. n. que quidem ex elementis generatio cōposito: ut aiunt. Que autem ad elementa resoluitio. Itaqz necesse prius esse natura q magis subtilius partium. Quoniam igit aiunt oīuz corporum ignem subtilissimum esse. Primum utiqz erit natura ignis: differt autē nihil: Necesse. n. unum aliud aliorum esse primum: r nō mediū.

Reprobat p̄dictas opiniones r diuidit in tres pres in quarum primo reprobat q nō est tantu vnu elementu qd sit aqua aer vel vapor mediuz: i secunda pbat q non est in vnu elementu qd sit ignis i tertia adducit vnam rōem cōtra oēs p̄dictas opiniones: ibi secunda: quicunqz aut: ibi tertia cōe at oibus: prima adhuc in duas sicut duas ratiōes facit ibi secunda: adhuc aut spissitudine: dicit de p̄ma q quicunqz faciunt tantu vnu elementu dicentes illud esse aerem r aquam aut corpus mediū aqua qdem subtilius r aere spissius si ex huiusmodi corporibus spissitudine aut raritate generant alia isti se ipsos decipiūt: qm sunt facientes quoddā aliud corpus prius elemēto qd sic p̄batur: qm vt aiunt

generatio alioz corporū ex elementis est cōpositio i. per cōdensationē: sed generatio que est ad elemēta dū existis elementa generatur est resolutio. i. per rarificationē ppter qd necesse est q corpus qd est partium magis subtilius sit prius naturalis cū itaqz dicant ignem esse subtilissimū corporū sequit q ignis sit corpus prius natura alijs differ at nihil p ista rōe siue tale corpus prius sit ignis siue nō: qz necesse erit vt p̄z per rōem nūc factam vnuz aliqō alioz corporū esse primū elementu r nō corp^o mediū vt ipsi dicūt: Intellegendum q hec rō fiat in isto q dat ista opinio sequitur q aliquod corpus est prius elemēto p̄ns est impossibile r pbat p̄na pre supponendo fm eos q cōposita generant ex elemētis per cōdensationē r cōtra elemēta generantur ex cōpositis per rarificationē cū ergo ex aere aqua vel corpore mediū possit generari aliud corp^o p rarificationē. s. ignis vel aliud corpus subtilius: seqd si aer vel aqua aut corpus mediū sit primū elementum q dabitur corpus subtilius siue simplic^o r naturaliter prius primo elemēto.

Adhuc autem spessitudine r raritate alia generat nihil differt quam subtilitate r grossicie subtile quidem. n. rarum: grossum at uolunt esse spissū. Iterum autem subtilitate r grossicie idem quod r magnitudine r paruitate. Subtile quidez. n. quod paruarum partium grossum autem quod magnarum partium. Quod. n. extesum in multum subtile tale autem quod ex paruis partibus constans. Itaqz ipsis accidit magnitudie r paruitate diuidere aliorum substantiā. Sic autem determinatis omnia accidit dicere ad aliquid: r non erit simpliciter hoc quidem ignis hoc autēz aqua: hoc autem aer. Sed idem ad hoc quidem ignis: ad aliquid autēz aliud aer.

Ponit secūda rōem dices q ponere alia corpora generari ex vno elemēto per rarefactionē aut cōdensationem est idē q generat ea per subtilitātez vel grossationē quoniam subtile dicimus esse rarum grossū aut dicimus esse cōdensum: subtilitas vero r grossicies idē esse dicuntur q magnitudo r paruitas quoniam illud dicimus subtile qd multū extesum p rarefactionē cōponitur ex paruis partibus: et

Libet

contra illud: of grossum qd componit ex partib⁹
magnis:quare p3 q⁹ dicentes alia generari ex vno
elemento per rarefactione vel condensatione deter
minant eoz sbam in magnitudine 7 paruitate ex q⁹
vlterius sequitur q⁹ oia corpora erūt ad aliqd cum
magnū 7 parūz dicant ad aliqd: 7 per pns nihil
erit simpliciter ignis aut aer vel aqua: s3 erit ad h⁹
qdā ignis: ad h⁹ aer vel aq: h⁹ at eipossibile qre 7c.
Quod accidit ad plura qdē elemen
ta dicentibus magnitudine at 7 par
uitate differre dicentibus quoniam
n: quanto determinatum est unum
qdqz erit quedam rō adinuicem ma
gnitudinum: Quare habentia hanc
rōem adinuicem necesse hoc quidez
aerem esse: hoc at ignem: hoc autem
terram: hoc autem aquam propter
inesse in maioribus minorum rōes.

Reprobat ponētes plura elementa dfa magni
tudine 7 paruitate dicens q⁹ idē inconueniens ac
cidit dicentibus plura elementa dfa magnitudine 7
paruitate qz ex quo vnūqdqz ipsozū est determinare
quantū eoz magnitudines se habebūt ad inuicem
i aliq⁹ ppoztione: ita vt q⁹ ē ppositio magnitudinis
ignis ad magnitudinē aeris eadē sit magnitudinis
aeris ad magnitudinē aque: 7 magnitudinis aque
ad magnitudinē terre si g⁹ solū pp huiusmodi pro
portione magnitudinū determinataz ē ignis 7 aer
7 aqua 7 terra tūc sequit⁹ q⁹ aer in respectu ignis ē
aer s3 respectu aque est ignis qz in eadē ppoztione
se h3 magnitudo aeris ad magnitudinē aque nq
se habet magnitudo ignis 7 magnitudinē aeris
7 similiter equitur q⁹ aque respectu aeris ē aq sed
respectu terre ē aer qz in eadē ppoztione se h3 ma
gnitudo aque ad magnitudinē terre i qua se h3 ma
gnitudo aeris ad magnitudinē aq 7 ē qz in maiori
bus magnitudinib⁹ pntent minores 7 ppoztiones
ad eas sequit⁹ q⁹ ignis pntet i se magnitudinē aeris
aque 7 terre scdm qā determinat 7 p pns ignis nō
solū erit ignis sed etiā aer aq 7 terra: ex qb⁹ vlteri⁹
sequitur vt prius q⁹ nihil erit ignis vel aer vel aliud
tale simplr 7 absolute s3 solū i respectu ad aliud qd
est impossibile.

Quicumqz autem ignem supponunt
elementum: hoc quidem difugiunt
alia autem ipsis necessarium irratio
nabilia accidere hi quidem. n. ipso
rum figura coaptant igni: quemad
modum piramidez facientes 7 hoz

hi quidem simplicius dicentes: quo
niā figuraz acutissima piramis cor
poz autem ignis. hi autem persua
sibilis rōem adducentes quoniam
corpora omnia cōponunt ex eo q⁹
subtilissimaz partūz. Figure autez
que solide ex pyramidib⁹. Itaqz quo
niam corporum ignis subtilissimuz
Figurarum autem piramis subti
lissima 7 prima: prima autem figura
primi corporis piramis utiqz erit
ignis. hi at de figura nihil enunciat
subtilissimum autem partibus soluz
faciunt. Deidē ex hoc pposito aiunt
facta esse alia: quemadmoduz utiqz
si ex inflata prima decisione.

Hic pbat q⁹ nō est tm vnū elementū qd sit ignis
7 diuidit i duas qz p⁹ declarat opinionē illoz qui
illud dixerūt manifesta do eoz diueritate secudo
rū pbat eos ibi: vtriusqz at eadē: dic⁹ de prima q⁹
ctūz supponūt ignē solū eē elemen. ū hec diffugiūt
f. inconuenientia q⁹ sequit⁹ ex opinione pcedēti: sed
tm ē necessariū ipsis accidere alia i rōnabilia vt po
stea ostēdet. Et ipsoz aliq⁹ ad aprat ignē figurā pira
midale: 7 istoz qdā dixerūt simplicius 7 m. n. ra
tionabili⁹ arguentes illud ex duabus affirmatiuis
in secūda figura p hūc modū: figurā pyramidalis ē
simplicissima 7 acutissima 7 ignis est cor⁹ simi li
simū 7 acutissimū g⁹ ignis est figura pyramidalis
s3 sic arguēdo nil sequit⁹ aliq⁹ at ad idē pbādū addu
xerūt rōez psuasibilioriē pmittēdo ouo qz p. nū
est q⁹ prima corp⁹ ex q⁹ alia sūt ex simplicissimuz 7
subtilissimū: scdm est q⁹ oīuz figurarū rectilinearū
figura pyramidalis: ē prima 7 tūc arguūt sic. p⁹ cor
poz debet prima figura vt p3: sed ignis est corpus
primū cū sit oīum corporū simplicissimū 7 subtilissi
mū 7 figura pyramidalis est prima p suppositionez
g⁹ ignis ē figure pyramidalis. Alij vō d ista opinioē
de figura ignis nihil dixerūt s3 posu rūt ignē subti
lissimū cōpoz 7 ex eo fieri pposita p dēpl: oēs tē
inflat seu rara p eoz rāpationē pua efficiūt vā ex
igne p aliquale dēplationē dixerūt fieri aerē 7 per
aliquū maiore aquā: 7 p adhuc maiore terram 7c.
Atriusqz autem eadem accidunt dif
ficilia. siquidem .n. indiuisibile pri
mum corp⁹ faciunt. iterum ueniunt
pri⁹ dictiones ad hanc suppo
sitionem. Adhuc non conuigat hoc

Tertius

dicere naturaliter uolentibus pside rare. Semper. n. omne corp^o corpo ri pparabile scdm quantum: habet autem proportionaliter magnitudi nes que similitum partium adinuicē ⁊ que elementoz. puta que oēs aque ad omnem aerem: ⁊ elementū ad ele mentum. similitur autem ⁊ in alijs. Aer autem plus aqua ⁊ subtilissimū grossissimo manifestum quoniam ⁊ elementum minus erit aque quā ae ris. Si igitur minor magnitudo exi stit in maiori diuisibile utiqz erit aq elementū. sicut at ⁊ ignis. ⁊ totaliter autē subtilissimoz.

Probatistos ⁊ diuidit i tres sic tres facit rōes ibi secūda. Si autē diuisibile: ibi tertia magnitu tudine at de prima arguit ⁊ eos si dicant ignē eē in diuisibile qz tūc eis accidit eadē iconueniētia que cōtra illos fuerūt adducta. s. qz primum nō esset diui bile in infinitū: ⁊ qz indiuisibile additū indiuisibili faceret diuisibile: ⁊ ita dō alijs: sed adhuc ⁊ istos sic dicentes specialitē arguit ostendendo eos nō posse hec dicere nāliter: qm̄ elemēta sūt adinuicē cōpara bilia in qntitate ⁊ vnū elementū est maius alio ut to tus ignis est maior toto aere ⁊ tot^o aer tota aqua ex qz vnū elemētū excedit aliud in qntitate ⁊ oē ex cedens aliud est diuisibile i excessu: ⁊ in illud per qd excedit seqt qz elemētū excedens aliud est diuisi bile ⁊ qz ignis excedit aere: erit ignis diuisibilis ⁊ non indiuisibilis.

Si autem diuisibile figurantib^o qui dem ignem: accidit nō esse ignis par tem ignem nō ppter pponi pirami dem ex pyramidibus.

Secūdo arguit ⁊ p̄dictos si dicant ignē esse in diuisibile ⁊ determinate figure: qz pyramidalis: odu cendo ad duo iconueniētia quoz primum est qz non q̄libet p̄ qntitatūa ignis esset ignis qd est manife ste falsū: ex qz ignis est corpus hōgeneū: ⁊ pbat qz il lud sequat qm̄ capta vna pte ignis q sit figure pira midalis cū pyramis nō cōponat ex pyramidibus.

Adhuc autem non oē corpus eēt aut elementū aut ex elemētis. Pars. n. ignis neqz ignis neqz alterum elemē tum nullumqz.

Secūdu iconueniēs est qz nō q̄libet corpus esset elemētū vel cōpositū ex elemētis qd est mani feste falsū ⁊ pbat qz sequat qz capta medietate vni^o ignis pyramidalis figure tūc illa pars nō eēt ignis cū nō sit pyramidalis figure ⁊ p̄ sequens fm̄ illos nō esset elemētū nec etiā cōpositum ex elemētis ut patet quare ⁊c.

Magnitudinem autem deetmnan tibus prius aliquid elemēti elemen tum esse. ⁊ hoc infinitum ire. si qdem omne corpus diuisibile: etiam quod minimaz partium elemētum.

Tertio arguit ⁊ eos si dicāt ignē esse determina te qntitate sic qz certa quantitate data minoris eē nō possit deducendo ad alia duo iconueniētia: quo rū primum est qz aliqd esset corpus prius ipso elemē to: qd est ipossibile: ⁊ qz sequat pbat qm̄ sumamus vnū ignē sub illa determinata qntitate ⁊ signem^o eius medietate: tūc p̄ qz illa nō est ignis p positio nē ex qz nō est sub qntitate p igne req̄sita: nec etiā ē corpus posteri^o igne ut p̄z erit qz corp^o prius igne d̄ ponit primum elemētū qre ⁊c. Et sic argutū est de il la pte ita possit argui de partib^o illius partis in infi nitum diuidendo quare ⁊c.

Adhuc autem ⁊ his accidit dicere: qz idem ad hoc quidem ignis est ad ali ud autem aer ⁊ terra.

Secūdu iconueniens ē qz idē i respectu diuersoz eēt ignis aer ⁊ aq ⁊ terra: p̄ns est ipossibile qz ignis aer ⁊c. sūt absoluta de genere sbe ⁊ nō de genere re lationis. Et qz sequat pbat qm̄ si elemēta sūt d̄ter minate qntitatis ⁊ adinuicē cōparabilia secūdu de terminata pportioēs ut illi fatent ita qz tanta vel tā ta qntitas ⁊ talis vel talis pportio i magnitudie sit d̄sa essentialis elemēti: tūc inmat vna pars ignis q̄ habeat qntitate debita igni ⁊ p̄z qz illa ad aliquā ptem aeris se h̄z i eadā pportione sic tot^o ignis ad totū aerē ⁊ p̄ p̄ns respectu illius p̄tis aeris ipsa est ignis etiā ad aliquā pte aque se h̄z i eadē ppori one sic tot^o aer ad totā aquā: ⁊ p̄ p̄ns respectu illi^o p̄tis aq̄ ipsa est aer: sicut ad aliquā ptem terre se h̄z in eadē pportione sic tota aq̄ ad totā terrā: g^o respec tu illius p̄tis terre ipsa est aq̄. Itē ad aquaz vel ad aliquā ei^o ptem se h̄z in eadē pportione sic ter ra ad aquā ergo sequitur qz respectu eius eēt terra ⁊ ita de alijs quare ⁊c.

Comune autem omnibus peccatuz unum elemētum supponentibus unum solum motum facere natura lem: ⁊ omnium eundem. Videmus n. omne naturale corpus motus ha

Liber

bēs p̄icipiū. Si igit̄ oīa corpa unuz
aliquid sūt: omniū utiqz erit un⁹ mo-
tus: ⁊ eodē necessariū. Quāto quidē
utiqz plura fiāt moueri magis q̄ ad
modū ⁊ ignis q̄to q̄ dē utiqz maior
fiat fert̄ ueloci⁹ sursū ea q̄ ipsi latidē
Accidit at̄ mlt̄a deorsū ferri uelocius
Itaqz pp̄ hoc ⁊ adhuc qm̄ deteriatū
est prius: q̄ plures naturales motus
palā q̄a ipossibile unū esse elementū

Nūc arguit simul contra omnes ponentes tān
vnum elementum dicens: q̄ dato illo sequeretur q̄
esset tantū vn⁹ motus naturalis: quia motus nales
grauū aut leuiū numerat̄ ⁊ distinguitur s̄z distinctio-
nem elementoz vt dictū est supra. idē si esset tantū
vnū elemētū esset tantū vnus motus naturalis i spē
hoc autē ē falsū ⁊ cōtra sensū cū videm⁹ multa natu-
raliter moueri diuersis moribus in spē ⁊ non tantū
sursū. sicut mouet̄ ignis ⁊ leuia que quāto maiora
sūt uelocius ascendūt. sed etiā deorsū quāto modoz
mouent̄ grauiā. Cū ergo sint plures mot⁹ naturales
patet q̄ est ipossibile q̄ sit tantū vnū elementum.

Quoniam autē neqz infinita ne
que unum plura necesse est es-
se ⁊ finita. Considerandum at̄
primum utrum sempiterna sunt aut
generata. Hoc enim ostenso manife-
stum ⁊ quāta quedam ⁊ qualia sunt

Capitulum quartū tractat̄ tertij libri tertij de celo
⁊ mūdo in quo ostenditur q̄ elementa sūt perpetua
sed cōtinue adinuicē ḡnera illa ⁊ corruptibilia.

Si istud est q̄rtū capitulū hui⁹ tractatus in
quo postq̄ apz in precedenti capitulo decla-
rauit q̄ nō ē t̄ nū vnū elementū. Nunc
ostendit q̄ elemēta nō sunt sempiterna sed
sunt ad iuicē generabilia ⁊ corruptibilia. Diuidit̄
aut̄ p̄ncipalit̄ i duas p̄tes in quarū prima p̄mittit̄
intentiū cōtinuādo se ad p̄cedētia. i secūda p̄sequit̄
ibi. Sempiterna quidez De prima dicit q̄ qm̄ ex
dictis est manifestū q̄ elementa non sūt infinita neqz
vnū tantum: id ē necesse ē ipsa esse plura vno ⁊ fini-
ta p̄pter q̄ est a nobis vlt̄erius p̄siderandū ⁊ primo
vtrū sūt sempiterna vel generata: hoc enim ostenso
erit vlt̄erius nobis manifestū quāta ⁊ qualia sunt.

Intelligendū q̄ dicit̄ quāta quātū ad numerum:
⁊ qualia quantū ad virtutes. ⁊ apz non p̄bat hic q̄
elemēta sunt tantū quatuor: qz hoc ostendit̄ in q̄rto
⁊ in secūdo de generatione. hoc p̄batur p̄ hoc q̄ cō-
binationes possibilēs quatuor qualitātū primarum
sub esse cōpleto sunt tantū quatuor. s. caliditatis cuz

siccitate. ⁊ hec est ignis. calidit̄ t̄is cum humiditate
⁊ hec est aeris. frigiditatis cum humiditate ⁊ hec est
aque. frigiditatis cum siccitate ⁊ hec est terre.

Sempiterna quidem igitur esse ipos-
sibile: iudemus enim ⁊ ignem ⁊ aquā
⁊ unumquodqz simpliciu⁹ corpoz reso-
lutum. Necesse autē aut infinitā esse
aut stare resolutōnem. Siquid ē igit̄
infinita erit: ⁊ tempus resolutōis in-
finitū ⁊ itez cōpositionis. Unūquodqz
eni i alio tpe dissoluit̄ ⁊ cōponit̄ p̄tū
quā accidet extra ifinitū tps̄ aliud es-
se ifinitū tps̄: cū illud qd̄ cōpositōnis
infinitū sit: ⁊ adhuc p̄ hoc qd̄ disso-
lutionis. Quare extra ifinitū fieri ifi-
nitū: qd̄ qd̄ ipossibile. Si at̄ stabit̄ ali-
cubi dissolutū: aut idiuisibile erit cor-
p⁹ i quo stat̄: aut diuisibile quid̄ non
tū diuidet̄ ūqz q̄admodū uidet̄ Em-
pedocles uidet̄ dicere. Indiuisibile q̄
dē igit̄ nō erit pp̄ p̄ dictas rōnes: s̄z
tū neqz diuisibile qd̄ nūqz at̄ dissol-
uēdū. Min⁹. n. corp⁹ maiori facilius
corruptibile siquidē ⁊ qd̄ mltū corru-
pit̄ s̄z hāc corruptionē ut corrupat̄ i
minori. Adhuc. n. magis hoc pati ra-
tionabile min⁹. Duobus at̄ modis ui-
dem⁹ corruptū ignē. A p̄trario. n. cor-
rupit̄ extinctū ⁊ ipsuz i se ipso marce-
scēs hoc at̄ patit̄ minus a pluri ⁊ ue-
loci q̄to utiqz sit minus itaqz neces-
se corruptibilia ⁊ generabilia esse ele-
menta corporum.

Quidem p̄sequitur de in⁹to ⁊ diuidit̄ in duas
partes in quarū prima ostndit̄ q̄ elemēta non sūt
sempiterna. in secūda aut̄ p̄bat q̄ elementa sunt ad i-
uicē generabilia ⁊ corruptibilia ibi. Quoniam autē
generabilia De prima p̄bat apz. q̄ elemēta nō sūt
sempiterna arguendo sic. ad sensum apparet elemē-
ta ad iuicē resolui ⁊ trāsmutari vel ergo talis resolu-
tio erit infinita vel aliq̄do terminabit̄: non pōt̄ dici
q̄ sit ifinita: quia tūc sequeretur q̄ essent duo tempora
tot̄aliter extra inuicēz ifinita qd̄ est reprobātū q̄to
phīsoz. ⁊ patet p̄sequētia qz si tempus mēsur̄ ns

resolutionē siue corruptionē elementoz sit infinituz sequit q̄ etiam tps mensurās eoz p̄positionē siue generationē sit infinitū: quare erūt duo tempora infinita totaliter extra inuicē. si autē dicatur q̄ talis resolutio aliquādo terminabit: vel ergo terminabit ad aliqd̄ idiuisibile sicut dicit leucippus et democritus: vel ad aliud diuisibile: sicut dicit empedocles. nō potest dici p̄mū p̄pter rationes factas p̄ cōtra ipsos. si ergo dicat fm. s. q̄ terminat ad aliqd̄ diuisibile: cōtra q̄ corpus maioris potentie illo diuisibili ad qd̄ d̄ cis corruptionez siminari ē corruptibile: ḡ multo magis illud qd̄ ē minoris potētie ē corruptibile et p̄ p̄ns ip̄z aliq̄n̄ corrupet. Et sic tūc sequit q̄ ad ipsū non fm̄ nabit resolutio et patet p̄cipalis p̄na q̄ corpus elementare dupliciter corrupit vno mō corrupit a contrario vt ignis ab aqua: et alio mō extinguit a se ipso: patet igit q̄ elementa sūt p̄tinue ad inuicē generabilia et corruptibilia et p̄ p̄ns sūt sempiterna. Intelligenduz q̄ elementa nō ēē sempiterna pot̄ intelligi dupliciter. Uno s̄ se tota cathegorie supra. Alio mō fm̄ p̄tes. p̄mo modo nō est vez. cū nō possint fm̄ se tota aliq̄n̄ non esse: s̄z bñ ē vez. Secūdo modo et hoc vul̄ ap̄. hic.

Intelligendū secūdo q̄ cū dic̄ t̄ ap̄. q̄ ē impossibile ēē duo tpa infinita totaliter extra inuicē: q̄ hoc deb̄ t̄ intelligi de infinitis simplicit̄: nō autē de infinitis s̄z qd̄ q̄ dat fm̄ cū tps sit infinitū a p̄te an̄ et similis tps infinitū a p̄te post. Intelligendū 3̄ q̄ ignis dupliciter corrupit. vno mō p̄ se: et sic corrupit a suo p̄trario: alio mō p̄ accidēs. et sic corrupit a se ipso resoluēdo mān̄ p̄p̄tā et faciēdo ip̄am euaporare: f̄. quē modū ca'oz nālīs viuētis seipsū corrupit.

Quā autem sūt generabilia: aut ex nō corpore aut ex corpore erit generatio et si ex corpore: aut ex alio: aut ex inuicem nō ex corpore quidē igit generās fm̄o fac̄ generatū vacuū. Om̄e. n. qd̄ f̄fit i aliquo: aut sine corpore erit i quo it generatio. aut hēbit corp̄. Et si qd̄ habebit corpus. duo simul erunt corpora i eodē. qd̄ quidē factū et qd̄ p̄existēs. Si at̄ sine corpore necesse vacuū ēē separatū hoc aut q̄ impossibile. ostē sū ē pus. S̄z adhuc neq̄ ex corpore aliquo cōtingit fieri elementa. Accidet enī aliud corp̄ pri' ēē elementis. Hoc aut siquidē habebit grauitatez aut leuitatē elementoz erit aliqd̄. Nullā aut h̄ns inclinātōnez immobile erit et mathematicū. Tale autē ens non erit i loco.

In quo enim quiescit. i hoc et moueri possibile et siquidē ui p̄i naturā si aut nō ui fm̄ naturā. Siquidē igit erit in loco et alicui erit aliqd̄ elementoz. Si n̄ i loco nihil ex ip̄o erit. Quod. n. sit. et ex quo sit necesse simul ēē. Quā at̄ neq̄ ex nō corpore fieri possibile neq̄ ex alio corpore relinquē ex inuicē fieri.

Tūc p̄bat q̄ elementa sūt adiuicē generabilia et corruptibilia. et arguit sic. elementa nō sūt sepiena vt probatū ē. ḡ sūt generabilia et corruptibilia: aut ḡ generant ex nō corpore. aut ex alio corpore. aut ex se inuicē. p̄ sufficientē diuisionē. nō ex nō corpore. q̄ tale nō corpus esset idiuisibile. modo ex indiuisibili non fit diuisibile. neq̄ etiā generat ex alio corpore vt statim p̄bat. ḡ sequit q̄ generant ex se inuicē. vt ignis ex aere. aer ex aqua. Quod nō generant ex alio corpore qd̄ nō sit aliqd̄ elementoz tanq̄ ex corpore eis p̄tiori et p̄ p̄positionez p̄bat multipliciter: et p̄mo sic si elementa generant ex alio corpore. tūc sequit q̄ det vacuū: vel q̄ duo corpora sūt simul in eodē loco: quoz vtrūq̄ ē impossibile. et p̄bat p̄na q̄ elementū qd̄ generat i aliquo loco generat. aut ergo i illo loco est corpus ex quo generat. aut nullū est ibi corpus. quia aliud corpus ibi esse nō pot̄. si dicat q̄ ibi est corpus ex quo elementū generat. tūc sequit p̄mū icōueniēs q̄ duo corpora sūt imul̄ in eodē loco. s. corpus quod generat et corpus ex quo generat. Si vero dicatur q̄ ibi nullū est corpus: tūc sequit fm̄ icōueniēs scilicet q̄ dat vacuū separatū. Ampli' q̄ elementū n̄ generet ex alio corpore adhuc arguit q̄ illo dato sequunt duo alia icōueniētia quoz p̄mū est q̄ aliqd̄ est corpus prius elementis. fm̄ est q̄ tale corpus ex quo elementa generant nō ē graue: neq̄ leue. sed ē corpus mathematicū nullū h̄ns motū neq̄ locū nāl̄: m̄ vel violentū vtrūq̄ illoz ē impossibile. et q̄ sequantur p̄bat. et p̄mo p̄mū. qm̄ illud ex q̄ aliqd̄ generat est naturaliter prius illo sicut materia ē nāl̄iter p̄tior forma ḡ si elementa generant ex alio corpore sequeretur q̄ illud esset p̄mū elementis. Quē etiā fm̄ sequatur arguit. q̄ corpus ex q̄ elementū generat aut est graue vel leue aut nō. si est graue vel leue. aut ergo est simplex vel mixtū. si simplex tūc ē aliqd̄ quatuor elementoz et nō aliud ab elementis cui' oppositū sūt assumptum. si mixtū tūc sequeretur q̄ simplex fieret ex mixto et sic mixtū esset p̄mū simplici qd̄ ē impossibile oportebit ḡ tale corpus aliud ex q̄ elementū ponitur generari nō ēē graue nec leue. s̄z ē abstractū et motu et a loco. et p̄ p̄ns erit corpus mathematicū. et nō corpus naturale qd̄ ē impossibile. patet ḡ q̄ ex q̄ elementa generatur et n̄ ex nō corpore neq̄ ex alio q̄ ex se inuicē generatur. Intelligendū q̄ p̄ma rō ap̄. arguēs q̄ elementū nō generet ex alio corpore nō p̄cludit q̄

p idē posset pbari q nullū corpus generaret ex alio
 corpore. 7 q mixtū nō fieret ex elemētis. qā tunc vel
 esset vacuū vel duo corpora essent simul in eo dē loco
 videlicet corpus qd fit 7 corpus ex q ipsum fit. Et
 soluitur illa ratio negādo p̄nax: q illud corpus ex q
 aliud fit i eodem loco nō manet cū eo qd fit sed corru-
 pitur: sic q primū instās eē illi' qd fit e primū instās
 nō eē illi' ex q ipsū fit. 7 iō Ap. subiūxit aliā rōnem
 q deducit ad al ud icōueniē s. f. qd aliqd esset corp'
 p̄ elemētis. hoc enī fallum ē loquēdo solū de istis
 corporib' generalib' 7 corruptibilib'. Et cū vlti'
 h3 Ap. p icōueniētiā q simplex generetur ex mixto
 debet itelligi p cōpōsitionēz s̄ quē modū posteriora
 ex priorib' generātur 7 ppositiora ex simplicioribus
 sed tñ simplex b̄ i pō' generari ex mixto parere reso-
 lutionē q m̄ sicut mixtū cōponitur ex simplicib' ita
 est in simplicia resolubile.

Capitulum primum tractatus quarti libri tertij de
 celo 7 mūdo i quo ostenditur q elemēta nō generāt
 ad iuicē p segregationē nec p trāsfignationē. nec per
 resolutionem superficierum.

**Terz igit' p̄siderandū q̄s mo-
 dus ei' q̄ ex iuicē generatōis
 utruz ut Empedocles dicit 7
 democrit': aut q̄cūqz i sup̄ficies resol-
 uētes: aut ē ali' aliqz modus ab his .**

Iste est quartus tractatus huius tertij libri
 i quo postq' Ap. i p̄cedenti tractatu decla-
 rauit vtrū elemēta sint finita s̄z numerū vel
 infinita 7 q sūt adiuicem generabilia 7 cor-
 ruptibilia. Nūc ostendit qualis sit modus genera-
 tionis elemētōz 7 vtrū sint p se figurata. Diuidit
 autē iste tractatus i .3. capla. i quoz primo ostēdit q
 elemēta nō generant ex iuicē p segregationē nec per
 trāsfignationē. nec p resolutionē superficierū: in 2° p
 bat q elemēta non sunt p se figurata rōnib' sup̄tis ex
 natura loci 7 generationis eoz. in 3° idē facit rō-
 nibus sup̄tis ex passionibus virtutib' 7 moribus ele-
 mentoz. scōm capitulū icipit ibi totaliter autē tēptat.
 Tertiu icipit ibi. sed ad hec 7 ad passiones. Primū
 capitulū diuidit p̄ncipaliter i duas ptes i q̄rū p̄ma
 p̄sentat itentionē suā in scōa psequit ibi qui qdē
 igit'. Dicit de prima q cū elemēta ex iuicē generē-
 tur vt p̄' ostensū ē. iterū est a nobis p̄siderandū q̄s
 est modus generationis eoz ex iuicē. Vtrū videlicet
 generētur p segregationē p̄tū inexnitiū vt emped. di-
 cit 7 democrit': aut vt dicūt quicūqz sūt resoluētes
 corpora i sup̄ficies sicut plōniū. aut est ali' modus
 generationis eoz ab hīs.

**Qui quidē igit' circa empedocle 7 de-
 mocritū latēt ipsi se ipsos: neqz gene-
 rationē ex iuicē faciētes s̄z apparentē**

generationē. Intus existēs. n. unūq' d'
 qz segregari iquūt tāqz utiqz ex vase
 generatione existente: s̄z nō ex quadā
 materia fieri trāsmutata.

Prosequit de intēto. 7 diuiditur i duas ptes i q̄z
 prima pbat q elemēta non generātur ex se iuicē per
 segregationē. i scōa vero pbat q nō generātur ex se
 iuicē p trāsfignationē seu resolutionē superficierum
 ibi scōa reliquit aūt. Prima i quatuor sicut quatuor
 rōnes facit. ibi s̄a deind 7 sit. ibi tertia ad hoc autē
 mixtoz. ibi quarta necessitate autē. De prima ar-
 guit sic. si elemēta generārē ur ex se iuicēz p segrega-
 tionē partū inexnitiū: tūc sequerēt q elemēta gene-
 rarētur solū fm apparentiā: sicut si aliqz extraheret
 aliqd ex vase qd prius latebat in eo. 7 nō generarent
 fm veritatē p trāsmutatioēz p quā ex materia existen-
 te i potētia fieret ens i actu hoc autē ē fallū qre rē.

Unde dicit q quidē sūt circa empedocle. anaxag. 7
 democritū ipsi latent. i. decipiūt se ipsos. neqz sūt faci-
 ent' s̄ generationē elementoz ex iuicē s̄z veritatem
 sed solū fm generationē apparentem: iquūt enī vnū
 quodqz elementoz fieri ex alio p segregationēz intus
 exnīs tāqz vtrūqz gnationē exnīte ex vase: scilicet p ex-
 tractionem illius qd dicit' generari: sed non fieri ex
 qdā materia trāsmutata. i. p materie trāsmutatioēz

Intelligendū q empedocles posuit quatuor prima
 corpora. s. ignē aerē terrā 7 aquā eē trāsmutabilia s̄z
 s̄bam. sed diuisa i paruas ptes p eoz cōgregationē
 adiuicē fm varias p̄pōsitiōes p̄stituere hu' usmōi
 corpora q appellamus noibus eoz. Unde i quo
 plus est de igne dixit ignē noiari. 7 in quo plus ē de
 aqua aquā 7 ita de alijs. p segregationem autē factaz
 ab hui' modis corporib' voluit corpora mixta ge-
 nerari. Anaxag. vero p̄ncipia prima eozum
 naturalū posuit infinitas ptes homogeneas i vno
 quoqz reptas 7 p segregationem istarū ex illis dixit
 alia corpora generari. Democrit' autē posuit pri-
 ma corpora esse ioiuisibilia. 7 ex ipsis p segregationēz
 fieri ignem aerem aquā 7 terrā 7 ex hīs postea p se-
 gregationem fieri corpora mixta. Ex quib' patet
 q oēs isti i hoc cōueniūt q possūt corpora generari
 p segregationēz inexnitiū illis a qbus dicunt fieri s̄ gre-
 gatōez. Et cōtra istud arguit Ap. p̄bādo q talis
 generatio nō esset generatio fm veritatem sed s̄z ap-
 parentiam tñ.

**Deinde 7 sic nihil min' irrationabilia
 que accidūt: eadē. n. magnitudo non
 videt' p̄strictiōe fieri grauior. Necesse
 at hoc dicere dicētib' segregari aquā
 ex aere existētem: cū. n. aqua ex aere
 fiat: grauior est.**

Libet

Secundo arguit sic: si unum elementum generaret ex alio solum per segregationem, sequeretur quod per solum motum localem omnibus alijs paribus aliquid fieret gravius quam prius est falsum, et probatur contra. quia dum ex aere generatur aqua ipsa generatur solum per segregationem partium aque preexistentium in aere sed talis aqua generata est grauior quam prius erat. si erat in aere ut patet ad sensum igitur etc. Dicitur ergo deinde et sic arguimus irrationabilia quae accidunt ex illa opinione. eadem enim magnitudo non videtur restrictione fieri grauior quam prius. sicut vestis restricta non est grauior seipsa expansa. necesse autem dicitur segregari aquam ex aere ipsa exiit in eo. hoc dicere. scilicet quod per solum motum localem fiat grauior quam prius. cum enim ex aere aqua fiat ipsa est grauior quam ante quare etc.

Adhuc autem mixtorum corporum non necesse separatum alterum semper ampliore locum optinere. Cum autem ex aqua aer fiat: maiore occupat locum. Quod enim subtilissima rerum partium in ampliori loco fit manifestum autem hoc et in permutatione: uaporate enim et itumescere humido rupit continentia moles uasa propter coartationes. Quasi siquidem totaliter non est uacuum neque extendunt corpora quemadmodum autem hoc dicentes manifestum quod impossibile. Si autem est uacuum et extensio irrationabile ex necessitate semper ampliores locum occupare quod separatur.

Tertio arguit permittendo quod dum aliquid corpora sunt ad iucem mixta per solam separationem unum ab altero non efficit semper illud quod separatum est maius quam prius. sed semper cuius ex aere fit aer ipse aer est maior quam prius et ita aere quod fit. cuius maiorem occupet locum. si non generat aer ex aere per solam segregationem igitur etc. Unum dicit adhuc autem non est necesse corporum mixtorum adiut est semper alterum separatum obtinet locum ampliore cum autem ex aere fit aer ipse aer maiorem occupat locum quam prius. quod enim est subtilissima rerum partium fit in loco ampliori est autem hoc manifestum in permutatione. id est altera ratione. humido enim uaporate itumescere et caliditate ipsam rarefaciente rupunt uasa continentia mollis ipsi propter coartationes loci respectu contenti quod maiora sunt. si siquidem totaliter. id est ultra non est uacuum neque extendunt corpora. sed per rarefactionem quam ex uno generat aliud quemadmodum autem hoc dicente: scilicet in pedoc. et anaxag. manifestum est quod impossibile. scilicet aere generari ex aqua per solam segregationem. ut illi dicunt. Si autem est uacuum. scilicet habitum corporibus ut dicit democritus. et extensio. scilicet aeris dum generat ex aere quod adhuc sequitur irrationabile: ex necessitate eius sequitur illud quod separatum ab illo occupare locum ampliore quod est contra suppositum.

Necesse autem et deficere eam que ex iucem generatione siquidem in magnitudine finita non sunt infinita finita. Cum enim ex terra aere fiat: ablatum est aliquid terre. siquidem segregatione generatio. Et ita cum ex de relicto similiter siquidem igitur semper hoc erit accidit infinito infinita iucem. Quia autem hoc impossibile non utique semper fiet ex iucem. Quod quidem igitur non erit segregatione que iucem transito dictum est.

Quarto arguit sic. Si elementa generarent ex iucem per solam segregationem sequeretur quod generatio elementorum ex iucem aliquid deficeret. ita quod aliquid esset dare terram ex qua non posset aqua generari. ita de alijs. hoc autem est falsum et oppositum demonstratum est de generatione. et probatur contra quam sumamus unam terram pedales ex qua per solam segregationem sed eos generet una aqua pedalis. deinde ex eadem terra similitudo generet secula aqua pedalis et tertia et sic ultra. et tunc quero utrum in tali generatione aque pedalis ex illa terra procedatur in infinitum vel aliquando sit status. non potest dici primum. quia cum talis generatio aque non sit nisi per separationem aque preexistentis in illa terra secundum positionem illorum: si in tali generatione esset processus in infinitum sequeretur quod in illa terra pedalis essent infinite aque pedales: quod est impossibile. oportet ergo dicere secundum. scilicet: quod in tali generatione aque ex terra est status. et per consequens aliquando erit deuenire ad terram ex qua non poterit aqua generari. quod erat probandum. unde Aristoteles dicit quod data illorum opinione tunc erit necesse deficere eam generationem elementorum que est ex iucem. siquidem in magnitudine finita non sunt infinita: finita scilicet certe buantitatis et non communicantia quod sic probatur. Cum enim ex terra fiat aqua ablatum est aliquid terre. siquidem generatio est segregatione id est per segregationem. et iterum scilicet ablatum est aliquid terre cum ex derelicto sit. similiter scilicet aqua. siquidem igitur semper hoc erit accidit infinita in esse finito: quoniam autem in hoc est impossibile non utique semper fiet ex iucem: scilicet aqua et terra. Et tunc epilogat dicens quod quidem igitur transmutatio elementorum que iucem non erit segregatione dictum est.

Relinquit autem ad iucem transmutantia fieri hoc autem dupliciter. aut enim transfiguratione quemadmodum ex eas cera fiet utique sphaera et circulus. aut resolutione ea quae ad superficies quemadmodum quodam autem

Tertius

Nūc pbat q̄ elem̄ta nō gen̄ eāt̄ur ex iuicēz p̄ trāsfiguratiōem uel resolutiōem sup̄ficiēz. ⁊ diditur in duas: qz p̄mo s̄mittit̄ itentū. secūdo p̄sequitur. ibi Siquid̄ igitur. De p̄ma dic̄ q̄ ex quo elem̄ta non generāt̄ur adiūcēz p̄ segregatiōem reliquit̄ur ea fieri adiūcē trāsmutatiōe. i. p̄ eoz trāsmutatiōem. h̄o at̄ dupl̄r p̄t̄ intelligi: aut n. trāsfiguratiōe. i. p̄ trāsmutatiōēz de vna figura i aliā: quemadmodū ead̄ ex terra fiet vtiqz mō spera ⁊ mō circū: aut ea resolutiōe q̄ est ad sup̄ficies quemadmodū quidā aiūt. s. plōn̄ci. Intelligendū q̄ elem̄ta generari ex iuicēz p̄t̄ intelligi itō mō. s. p̄ trāsmutatiōēz i subā. ⁊ d̄ isto mō nō fit̄ m̄tio hic: qz est ver̄ mod̄ s̄m q̄ habetur ex līo d̄ generatiōe: s̄ solū d̄ duob̄ p̄mis qui ip̄obāt̄. p̄dicendo op̄ionib̄ ariq̄oz.

Siquidem igitur transfiguratione fiunt accidit ex necessitate iduisibilia dicere corpora: Diuisibilibus eni entibus non erit ignis pars: ignis neqz terre terra propter nō esse pyramidis partem semper pyramidez neqz cubi cubum.

Prosequitur d̄ it̄nto. ⁊ diuiditur i duas p̄tes i q̄rū p̄ma pbat q̄ elem̄ta nō generāt̄ur ad iuicēz p̄ trāsfiguratiōēz. In sc̄da at̄ pbat q̄ nō generāt̄ur ad iuicēz p̄ resolutiōem sup̄ficiēz. ibi. Si at̄ sup̄ficiēz. Dic̄ d̄ p̄ma q̄ siquidēz elem̄ta sūt̄ adiūcēz trāsfiguratiōe accidit̄ ex necessitate dicere corpa elem̄toz eē iduisibilia qd̄ ē impossibile ⁊ p̄ ip̄obāt̄. ⁊ p̄na pbat. elem̄tis. n. entib̄ diuisibilib̄ ⁊ h̄nt̄ibus sup̄p̄ p̄rias figuras qd̄ deimietur vt qdā uoluerūt tūc seq̄t̄ q̄ ps ignis n̄ erit ignis: ⁊ ps ire non erit ira p̄p̄t̄ nō semp̄ p̄t̄ pyramidis eē pyramidē. nec sp̄ p̄t̄ cubi eē cubū. ⁊ sic se h̄z ps figure ad figuram ira se h̄z ps corporis ad corp̄. ex q̄ s̄m illos corpa elem̄toz certas figuras sibi determināt. Intelligēdū q̄ isti uoluerūt q̄ elem̄ta eēntialit̄ sibi limitāt̄ certas figuras sic mixta sibi limitāt̄ certas formas subāles. ⁊ dixerūt figurā p̄p̄riā igni esse figurāz pyramidē ⁊ figurā p̄p̄riā ire eē figurā cubicā d̄ q̄bus p̄o amplius dicitur.

Si autem superficierum resolutione primum quidem inconueniens non omnia generare ex inuicem. Quod necesse dicere ipsis ⁊ dicunt. neqz eni rationabile unum solum expers factum esse transmutationis: neqz uidentur secundū sensum: sed similiter omnia transmutare adinuicem: Accidit

autem de apparentibus dicentibus non confessa dicere apparentibus dicentibus. huius autem causa nō bene sumere prima principia. sed omnia uelle ad quasdam op̄iones determinatas reducere. Oportet autē forte sensibilem quidem sensibilia: sempiternorum autem sempiterna corruptibilia autē corruptibilia esse principia.

Nūc pbat q̄ elem̄ta n̄ ḡnant̄ adinuicē p̄ resolutiōem sup̄ficiēz i p̄rias figuras. Et didit̄ in duas p̄tes: i q̄rū p̄ria h̄o pbat d̄ ira. In sc̄da itō fac̄ d̄ alijs trib̄ elem̄tis. ibi. Sed adhuc. P̄ria in duas sic duas rōnes fac̄ sibi sc̄da. Accidit at̄ ipsis. De p̄ria arguit sic. si elem̄ta ḡnant̄ adinuicē p̄ resolutiōem sup̄ficiēz in p̄rias figuras. tūc seq̄retur q̄ n̄ oia elem̄ta essent adinuicē ḡnabilia. p̄ns ē s̄m ⁊ cōtra sensū ut p̄z. ⁊ p̄batur p̄na: qm̄ sc̄dm̄ istos ira ē figure cubice q̄ p̄p̄t̄ur ex triāgulis ysoceles. alia at̄ elem̄ta sūt̄ aliaz figurarū q̄ cōponūt̄ur ex triāgulis scalenō. mō ysoceles nō resoluūt̄ i scalenō. nec ec̄cō: a. ḡ i a nō p̄t̄ solui i alia elem̄ta nec ec̄cōtra. q̄re seq̄tur q̄ ira erit i corruptibil̄. alia at̄ elem̄ta est̄ ḡnabilia ⁊ corruptibilia qd̄ ē incōueniēs. Un̄ dic̄ si at̄ elem̄ta adiūcēz generāt̄ur resolutiōe sup̄ficiēz i p̄rias figuras. p̄rio qd̄ ē seq̄tur hoc incōueniēs nō oia elem̄ta ex inuicēz ḡnari qd̄ necesse ē dicit̄ ipsis plōn̄ciis sc̄dm̄ p̄nem eoz. ⁊ dicūt̄ neqz. n. rōnabile unū solū elementum uidelicet terrā esse factum ex pars transmutatiōis. neqz uidetur sc̄dm̄ sensū sic esse: sed oia elementa se adinuicē simil̄it̄ transmutare. Ex quo accidit̄ isti plōn̄ciis dicentibus de appentibus sc̄dm̄ sensum nō d̄re confessa apparentibus ad sensum. huius autē causa est̄ ipsos nō bene sumere principia p̄ria: sed uelle omnia reducere ad quasdam determinatas op̄iones de primis principijs tanquam ad causas ut q̄ numeri sunt substantia entium. ⁊ q̄ corpora de terminantur superficiebus: uel aliquid huiusmodi. ⁊ in hoc errant q̄ attribuunt rebus corruptibilibus principia propinqua incorruptibilia. quoniam oportet sensibilem quidem esse principia sensibilia sempiternorum autem esse principia sempiterna. ⁊ corruptibilia corruptibilia.

Totaliter autem omogenea supponentibus. Hi autem propter horum amorem ideo facere uidentur his qui positiones i sermōib̄ seruāt. oē. n. sub

Tertius

stinēt accidēs tāq̄s uera habētes p̄nci-
pia tāquā nullū oportūnū iudicare
ex uēitibus ⁊ maxie ex fine. Finis at̄
factie scie op̄. natural̄ at̄ qd̄ uidetur
semper p̄ncipaliter fm̄ sensum.

Totaliter at̄. i. vlt̄ ip̄s supponētib' p̄ncipia ho-
mogēna ut nūeros aut triāgulos. ⁊c. h̄ij. s. plōnici
pp̄ amoz̄ hoz̄ p̄ncipioz̄ mathematīcū et icōru
p̄biliūz̄ q̄ corpib' naturalib' attribuebāt uidentur
facere id̄ h̄ijs q̄ i sermōib' .i. d̄isputatōib' seruāt. i.
substinēt positōēs falsas. ip̄s. n. sustinēt siue p̄cedūt
oē accūs. i. oē seq̄ns ad pōnes illas quātū: ūq̄ sit fal-
sū tāquā ip̄s essent h̄ntes p̄ncipia ver̄. et tāquā nō
sūt oportūnū iudicare d̄ p̄cedentib' ex post̄riorib'
euenientibus: qd̄ tam̄ est falsū: qz̄ de p̄rioribus per
post̄riora habem' iudicā. et maxie ex fine: cū finis
sūt cā causarū: scientie aut̄ factiue. i. p̄ctice finis ē
opus. sed suis sciētie naturalis est illd̄ qd̄ p̄ncipia-
liter apparet fm̄ sensum. ex quibus oib' sequit̄ q̄
cūz̄ in naturalib' oporteat iudicare ex his que appa-
rent ad sensū. apparet aut̄ ad sensū oīa elemēta ex in-
uicem generari. ergo oīa elemēta ex inuicē generari
est concedendū in scientia naturali. ⁊ huius opposi-
tū est negandū: qd̄ tamen sequit̄ ex op̄ione platōis.
quare ⁊c. Intelligendū primo qd̄ plato loquēs d̄
gēneratiōe cozpoz̄ naturalū adiuicē nō distīguē
do inter cozpoz̄ de genere substātie: ⁊ cozpoz̄ de gene-
re q̄ntitatis dixit elemēta ex inuicēz̄ generari per re-
solutionē eoz̄ in superficies. ⁊ superficies in primas
figuras: quas dicebat esse cozporū elemēta seu p̄-
ma p̄ncipia. Intelligendū 2° qd̄ figurarū quedaz̄
est superficialis ⁊ quedā cozporalis. ⁊ quelibet eaz̄
est duplex. qm̄ quedā est rectilīnea. ⁊ quedā est cur-
uīlīnea. ⁊ quia superficies est prior cozpoze. ⁊ linea re-
cta est prior linea curua. ideo inter oēs figuras figu-
ra superficialis rectilīnea ē p̄ma. ⁊ inter superficia-
les rectilīneas illa est prior que ex paucioribus line-
is constituūt. i. Lū ergo due linee recte non claudāt
superficiem: neqz̄ figuram cōstituunt requirūt ad
minus tres. per quarū contactum fm̄ extrema cau-
satur triangulus. quare sequitur qd̄ triangulus recti-
līneus est oīum figurarū p̄ma ⁊ uelut p̄ncipiū
oīum alioz̄. Intelligendū 3° qd̄ triangulorū re-
ctilīneoz̄um tres sūt sp̄s. s. scalenon ysoceles ⁊ yso-
pleuros. Scalenon habet tria latera equalia. ysoce-
les habet duo latera equalia ⁊ tertium inēquale. yso-
pleuros aut̄ habet tria latera equalia. ⁊ quia angu-
lus rectus est prior angulo acuto ⁊ angulo obtuso
⁊ scalenon et ysoceles habent vnū angulū rectum.
ysopleuros uero nullū angulū rectū habet. ideo sca-
lenon ⁊ ysoceles sūt trianguli p̄iores qua ysopleu-
ros: quoz̄ neuter est in aliū reducibilis tanquā in fi-
guram eo p̄iore. Intelligēduz̄ quarto qd̄ quinqz̄
sunt figure cozpozeze regulares quas platōici q̄nqz̄

cozpoz̄ibus simplicibus assignabant: uidelz̄ exace-
dron ycocedron. Octocedron tetracedron ⁊ duo-
decedron. Figurā exacedron terre attribuebāt que
alio noīe cubica appellatur qualis est figura taxilli
⁊ hec cōponitur ex sex quadratis. quodlibet autēz̄
quadrati cōpōitur ex q̄tuoz̄ triangu is ysoceles
sicut p̄ p̄ctis duab' dyametris a q̄tuoz̄ angulis
q̄drati. ex h̄ijs sequit̄ qd̄ figura terre cōponitur ex vi-
ginti q̄tuoz̄ ysoceles cū q̄tuoz̄ sexies faciant viginti
q̄tuoz̄. figurā ycocedron assignabāt aque: quā
ex viginti triāgulis dictis scalenō cōpōi uolebāt. figu-
ram octocedron aeri attribuebāt quā ex octo scale-
non cōstitui asseriebāt. figuraz̄ aut̄ tetracedrō igni
cōpetere dicebāt quā ex quatuoz̄ scalenō cōstitui
affirmabāt. Ex quib' oibus claz̄ eē uidet qd̄ cum
solū terre figura i triāgulos ysoceles resoluat qd̄ non
sūt i triāgulos alios reducibiles. ⁊ figure alioz̄ ele-
mentoz̄ resoluantū triāgulos scalenō qui nō sūt re-
ducibiles in triāgulos ysoceles: qd̄ ex terra nō pote-
runt ḡari: alia elemēta nec cōcurrō: qz̄ tñ alia elemē-
ta tria coicāt in p̄mis figuris i q̄s eaz̄ figure p̄pe
resoluunt p̄ ex dictis seq̄t̄ illa tria elemēta erūt ad-
iuicē gnābilis atqz̄ cozruptibilis. hec ē sn̄a quādam
qui ymagināt piramidē cā r̄i ex trib' triāgulis s̄z̄ an-
gulos rectos i p̄cto medio se onētib' reliqz̄ āgu-
lis ex̄ntib' acuis ⁊ q̄rto triāgulo ex basib' illoz̄ re-
sultate. Auerois at̄ imagiari uidet piramidē cāri ex
cōcurū triāguloz̄ oīum āguloz̄ equaliū acutoz̄ū
i quos triāgulos etiā resoluūt altas figuras multāz̄
gulas. Ex quib' sequit̄ qd̄ lz̄ capiē piramides p̄-
mō octo unite adiuicē i p̄cto medio fm̄ āgulos re-
ctos repleāt locū cozpalē. tñ ad modū Auerois. xij. et
sent oportūe: s̄z̄ d̄ h̄ijs latī ifra.

Accidit at̄ ipsis maxie trā eē elemētū
⁊ solā icorruptibile siquid̄ idissolubī-
le ⁊ icorruptibile ē elemētū. Terra
enī sola indissolubilis in aliud cozpoz̄.

Ad id adduc̄ scōdaz̄ rōz̄ arguē sic. si elca gnāret̄ ex i-
uicē p̄ resolutionē ⁊c. seq̄ret qd̄ ira eēt maxie elemētū ⁊
magi qd̄ aliqd̄ alioz̄. p̄ns ē falsū. cū ip̄z̄ sit vlt̄ elemē-
toz̄ū et tāquā sex alioz̄. et p̄bat p̄ns. qz̄ ex quo terrā
nō pōt̄ resoluī i alia elemēta ut p̄us p̄batū ē: sequit̄
qd̄ ipsa ē icorruptibilis. alia at̄ elemēta sūt corrupti-
bilis cū coicent i p̄ncipijs et sint adiuicē resoluibilia
incorruptibile at̄ magis h̄z̄ naturā elemēti q̄ cozrupti-
bile. igit̄. Dicit ḡ. accidit at̄ ipsis. s. plōnicis irāz̄
eē maxie elemētū et solā esse icorruptibile. siqd̄ indī-
uisibile. i. nō resoluibile i aliud est icorruptibile et ele-
mentum. terra autem sola fm̄ eos est induisibilis.
id est non resoluibilis in aliud cozpoz̄.

Sed adhuc nihil resoluētibus enti-
bus triāguloz̄ū pretermisio ratiōna-
bilis Accidit autem ⁊ hoc in ea que

Tertius

adinuicem transmutatione propter
ex inequalibus multitudine constare
triangulis:

Hic probat qd ignis aer & aqua no generantur ex
inuicē per resolutionē superficiē in primas figuras
& diuiditur in tres: sicut tres rationes fac. ibi scda. d
huc autē. ibi tertia. Adhuc autem necesse. Dicit de
prima qd si ista tria elementa generarentur ex inuicē
p resolutionē superficiē tunc sequeretur qd in ge
neratione aeris ex aqua vel eōtra multi trianguli es
sent superflui. cōns ē cōtra eos. & p̄na probatur. qm̄
generat aer ex uno pedali aque. & cu3 fm̄ illos figu
ra aque sit ipcedron resoluetur in. 20. triāgulos. &
7 quia figura aeris ē octocedron que cōponitur ex
octo triāgulis sequit̄ qd ex illa aq̄ generabūtur duo
pedalia aeris. s. ex sexdecim triāgulis eius. & sic su
pfluent q̄tuor: triāguli ex quibus nihil generabitur
Similit̄ si ex tribus pedalibus aeris generet aq̄ cu3
resoluentur in viginti quatuor: triāgulos. ex viginti
triāgulis generabit vnuz pedale aque & supfluit q̄
tuor: triāguli ex quibus ut prius nihil generabit. Nec
pōt dici qd ex illis generabit ignis cuius figura ē te
tracedron que cōponit̄ ex quattuor triāgulis: qz tūc
nūquā posset generari aqua ex aere: vel econuerso:
quin tūc etiā ignis generaret: qd tamē ē falsū & p̄tra
sensū. Un̄ dicit. Sed adhuc ipsis platōnis entib̄ re
soluētib̄ illa tria elem̄ta adinuicē p̄missio triāgu
lorū supfluoꝝ nihil p̄ nō ē rōnabilis accidit aut̄ ex
illoꝝ op̄ione & hoc. s. aliquos triāgulos supfluet in
ea trāsmutatione que adinuicē illoꝝ elem̄toꝝ. s. ac
ris & aque propter illa elementa constar̄ ex triangu
lis inequalibus multitudine.

**Adhuc autēz necesse hoc dicentibus
corporis ex non corpore facere gene
rationem. Cu3 enim ex superficiebus
fiat: non ex corpore erit factum.**

Facit secūdā rōnē cōtra hoc qd dicūt corpa cōpo
ni ex supficiēb̄: qm̄ dato qd illa tria elem̄ta generē
tur ex inuicē per resolutionē superficiē & cōponā
tur ex supficiēb̄. tūc sequit̄ cū supficiēs nō sit corpus
qd corp̄ generabit̄ ex nō corpore. hoc at̄ ē falsū. igit̄
dicit ergo adhuc aut̄ necesse hoc dicentibus scz cor
pora resolui in superficies. & cōponi ex eis facere ge
nerationē corpis ex nō corpore: cu3 eni fm̄ eos fiat
corpus ex superficiebus: sequitur qd corpus erit fa
ctum non ex corpore.

**Adhuc autem necesse non omne cor
pus dicere diuisibile sed oppugnare
certissimas scientias. Etenim intelle
ctuale quidem diuisibile accipiunt
mathematice. Hi autem neqz sensibi**

le omne suscipiunt propter uelle sal
uare suppositionem. Necesse. n. qui
cunqz figuram faciunt uniuscuiusqz
elementorum: & hac determināt sub
stantiam ipsorum indiuisibilia face
re ipsa pyramide aut sphaera diuisa ali
qualiter non erit quod relinquitur
sphaera aut pyramis. Quare aut ignis
pars non ignis sed erit aliquid prius
elemento propter omne esse aut ele
mentum. aut ex elementis. aut non
omne corpus diuisibile.

Adducit tertiā rōnē cōtra hoc qd dicūt elemen
ta sibi determinare certas figuras quibus essentia
liter distinguuntur ut patuit supra. Nam illo dato:
sequeretur qd non omne corpus esset diuisibile: qd
est contra principia mathematicalia. vel qd nō que
libet pars quantitativa ignis esset ignis. ex quo vl
terius sequeretur qd aliquod eēt corpus quod nec
esset elementum: nec ex elementis immo esset prius
elemento. & quodlibet istorum est impossibile. igit̄.
zc. Unde dicit adhuc autem necesse si elemen
ta sibi determinant certas figuras non omne cor
pus dicere diuisibile: sed oppugnare certissimas sci
entias scilicet mathematicas. Etenim mathematicae
scientie accipiunt corpus mathematicum intelle
ctuale siue abstractam diuisibile. ergo a fortiori ac
cipere debemus corpus naturale sensibile esse diui
sibile. Hi autem scilicet platonici neqz suscipiunt oē
corpus sensibile eē diuisibile propter uelle saluare
suppositionem eorum scilicet elementa determina
re figuras enim necessario quamcunqz figuram fa
ciunt uniuscuiusqz elementorum. & hanc idest p̄ hāc
determinant substantias ipsorum facere ipsa elem̄
ta indiuisibilia: quod probatur: quoniam pyramide:
aut sphaera aliquid diuisa que pōitur figura ignis
non erit: quod relinquitur sphaera aut pyramis. qua
re sequitur qd pars ignis non erit ignis: ex quo non
erit pyramidalis figure. & ex hoc ulterius sequitur
qd aliquid erit prius elemento propter nō omne eē
aut elementum: aut ex elementis. & uerificabitur o
illa parte ignis que non est ignis: si ignis ponat̄ di
uisibilis: aut sequitur si hoc euitare uouerimus qd
i. ignis non est diuisibilis. & per cōsequens qd non oē
corpus est diuisibile: quod est inconueniens prius
illatum.

Capitulum secundum tractatus quarti libri tertij
de celo & mundo in quo probatur qd elementa nō
sunt per se figurata ex natura loci & generationis cor
porum.

Tertius

Ōtaliter at tētar simplicia corpa figurare irrationabile ē primū quidē quia accidet n̄ repleri totū. In planis quidez. n. tres figure uidentē implere locū trigonū z tetragonū z exagonū. In solidis at duo solū: piramis z cubus: Necesse autem plura horuz sumere propter plura elemēta facere:

Ōtud est secundum capitulū huius tractatū quo postquam Aristo. in precedenti caplo declarauit q̄ elementa non generantur adinuicē per segregationem: nec per transfigurationem: nec per resolutionem superficialiū in primas figuras. Nunc pbat q̄ elemēta nō sūt p se figurata rōnibus sūptis ex natura loci z gnatiois corpoz. Et diuidit i q̄tuor ptes sicut q̄tuor rōnes facit. sibi secūda. deinde uident. sibi tertia. sed uident. sibi quarta. adhuc at. De prima arguit sic. Si elemēta eēt p se figurata sequerēt q̄ daretur uacūū. psequēs ē falsū z reprobatū quarto phōrū. z pbatūr cōna. qm̄ isti attribuūt q̄nqz corpibus simplicib⁹ quicqz figuras regulares ut factū fuit prius. s. exacedron siue cubicam terre. icocedron aque. octocedron aeri. tetracedron siue piramidale igni. z duodecedron celo. sed inter figuras superficies solū tres replent locū. s. triāgulus equilaterus z tetragonū siue quadratū z exagonū. i. figura sex āguloz. Et iter figuras corpales solū duo replēt locū. s. cubica z piramidalis. ḡ sequitqz figure aliorū elemētoz. s. aque aeris z celi nō replēt locū z p p̄s relinquunt uacūū. Cū dicit totalit̄ aut tētare figurare corpa simplicia sēz p se irrōnabile. primo quidem ppter hoc q̄ accidet nō repleri totū locū. z ex cōsequenti dari uacūū. in planis quidē. i. in superficiebus tres figure solū uident replere locū trigonū tetragonum z exagonuz. in solidis aut idest corpibus due solū replent locū. s. piramis z cubus. necesse aut horū idest harū figurarū corpaliū plura sūere propter ipsos facere plura elemēta: z ille nō replebūt totuz locū: quare relinquēt uacūū. Intelligendū q̄ isti at̄iqui cōtra quos Azz. arguit nō solū attribuēbāt quinqz figuras corpales regulares elementis. s. d z dicebāt ipsa elemēta cōponi eētialiter ex huiusmodi figuris inexistibus eis: ut uidelz q̄ celū cōpōebat ex speris ignis ex pirāidibus. aer ex octocedron. z tra de alijs. quo dato statim sequit uacūū eē. nā ex quo aer componitur ex pluribus octocedron cum non repleant totum locum ipsius aeris. sequitur in loco aeris uacuum esse. z similiter argui posset de loco aque. ista tamen in dubijs mouendis amplius de clarabuntur.

Deinde uidētur omnia quidem simpli

cia corpora figurata continente loco maxime autem aqua et aer. ppter ea quidem igitur elementi corpus impossibile. Ad enim utiqz assequeret ubiqz continentis totuz. Sed adhuc si trasportionetur: non amplius erit aqua si figura differebant. Itaqz manifestuz quoniam non sunt determinate figure ipsorum

Secūdo arguit sic. oia elemēta sūt figurata solū fm figurā corpis continētis. ḡ nō sūt p se figurata nec eētialiter sibi limitant aliquā figurā. p̄z p̄na. z assumptū ē manifestū. z maxie de acre z de aq̄: que sūt corpa fluxibilia nō terminata termino. p̄prio sed aliēo. Dicit ḡ deinde uident oia quidē simplicia corpa figurata a loco cōtinēte maxime autēz aq̄ z aer. z ppter ea quidē igitur ipossibile ē corpa elemēti habere p̄pria figurā. si eni haberēt figurā p̄pria: nō ubiqz assequeret figurā cōtinētis: qd̄ tamē ē falsū. Et si dicat q̄ elemēta a cōtinēte transformant idest permutātūr a p̄pria figurā i aliaz. tunc sequitqz nō āplius erit hoc aq̄ z illud aer. si elementa eētialiter differebant figura ut illi dicebāt. q̄re manifestuz q̄ non sunt determinate figure ipsorum elemētoz. Sed uidetur ipsū hoc significare nobis: quod z secundum rationem est. Quemadmoduz enim z in alijs sine specie z in forme oportet subiectuz eē Maxime enim utiqz sic poterit adaptari: quēadmoduz i timeo scriptuz ē. oē recipiēs sic z elemēta oz putare: quēadmoduz materiā esse cōpositis. ppter qd̄ z possunt trāsmutari adinuicē sepatis his q̄ s̄z passiōes dr̄ntis

Tertio arguit sic. elemēta recipiūt indr̄nter oēm figurā corpozū mixtorum. ergo nō sūt p se figurata tenet p̄na. qz recipiens debet eē denudatū a natura recepti ut p̄z 2° z 3° de aia. Unde dicit plato in timēo: q̄ elemēta sic sunt in mixtis sicut materia prima in cōpositis naturalibus. sed certū est q̄ materia prima nō est de se formata. immo est in potentia ad omnes formas corporū compositorū. Dicit ḡ Azz. Sed uidetur hoc ipsum nobis significare quod est z fm rationē quemadmodū enim in alijs illud qd̄ est sine specie z in forme oportet eē subiectuz. maxie eni utiqz sic poterit adaptari oē recipiens z ipsa formas recipe quēadmodū scriptum est in timēo. sic oz putare et elemēta eē quēadmodū mām cōpositis pp̄ quod et possunt trāsmutari adinuicē. z formas

Liber

cōpositorū ⁊ eorū figuras recipere sepatis his dis-
ferentis que sūt fm passioes. i. formis substātib⁹
cōpositoꝝ ⁊ eorū figuris nō existentib⁹ illis quibus
elementa essentialiter distingūtur vt voluerunt plu-
res antiquorum

Adhuc autem qualiter cōtingit fieri
carnem ⁊ os aut quodcunq; corpus
p̄tinuoz neq; n. ex ipsis elementis p̄-
tingit p̄pter non fieri continuum ex
cōpositione neq; ex superficiebus cō-
positis elementa. n. generant cōpo-
sitione ⁊ non que ex elementis qua-
re si quis certe loqui uoluerit ⁊ non
ex transumptione rōes suscipere ele-
menti ipsos auferentes uidebit gene-
rationem ex entibus:

Quarto arguit sic si elementa eēnt p se figurata tūc
sequeret q̄ mixta sicut sūt caro aut os ⁊ alia mix-
ta cōtinua nō possent ex elementis generari p̄ns sal-
sū ⁊ p̄ ipsos ⁊ p̄bat p̄na qm̄ s̄ ipsos generatio mix-
toꝝ ex elementis sit p̄cōgregationē elementoz sed
si elementa sūt p se figurata ⁊ debeāt i mixtis saluari n̄
poterūt a s̄ in uicē cōtinuari: eū p eoz cōtinuationē
corrūpant eoz figure a quibus elementa essentialit̄ de-
pendent ⁊ ex p̄nti corrūpent ipsa elementa in ipsis ac
elementis nō cōtinuatis ad inuicē. nullū ex eis gene-
rabit mixtū cōtinuū. Dicit. g. Az. adhuc aut q̄li-
ter cōtingit fieri carnē aut os aut q̄cūq; corpus d̄
numero cōtinuoz. neq; n. ex elementis cōtingit fi-
eri tale corpus pp̄ nō fieri cōtinuū ex elementis ge-
nerant ergo mixta ex cōpositione ⁊ non ea genera-
tione que est ex elementis ex quo nō possūt cōtinua-
ri q̄re si q̄s uoluerit certe loqui ⁊ non uoluerit susci-
pere rōes ex transmutatione uidebit ipsos antiquos
esse uniuersalit̄ auferentes generationē ex entibus
Ad euidētiam clariorē eorū que dicta sunt in isto
capitulo moneuda s̄ sunt aliqua dubia. Primū
dubiū est quomodo in figuris superficialibus recti
lineis solū tres replēt locū superficiale. s. trigonū tetra-
gonū ⁊ exagonū. Ad qd̄ r̄ndet p̄mittēdo quedā de-
mente cōmentatoris cō. lxxv. p̄io quidē p̄mittit
q̄ replere totū locū superficiale nō est nisi occupare
aliquod totū spaciū superficiale circūstās aliquod
punctum in superficie imaginatum. Secūdo p̄-
mittit q̄ quodlibet punctū imaginatū in superficie
circūstāt aliquid spaciū qd̄ equiualeat quattuor
singulis rectis. patet hoc ex casu orthogonali vnus
linee recte super aliā quā intersecet in puncto dato

P̄mittit tertio q̄ quilibet angulus triāguli eq̄
lateri ualeat duas tertias vnus anguli recti. patet
hoc ex quo tres tales anguli ualent duos rectos

P̄mittit quarto q̄ quilibet angulus obtusus
figure ex agone ualeat vnū rectū ⁊ tertiam vnus recti
patet hoc quia vt ostēditur in geometria sex anguli
eius obtusi ualent octo rectos. ergo vnus quilibet eo-
rū ualeat vnū rectū ⁊ tertiam. Quinto p̄mittitur qd̄
quilibet angulus pentagoni ualeat vnū rectū ⁊ quin-
tam vnus recti. patet nam ex quo quinq; eius angu-
li ualent sex rectos vt scitur ex geometria. sequitur
q̄ quilibet angulus pentagoni ualeat vnū rectū ⁊ quin-
tam. His p̄missis tunc sequitur aliquę cō-
clusiones p̄ia cōclusio quattuor quadrata fm qua-
tuor angulos vnita in puncto medio i superficie ima-
ginato replent totū spaciū superficiale quod illud
punctum circūstāt. ista cōclusio sequit̄ ex p̄ima ⁊
secūda suppositionibus ex quo illa q̄tuor quadra-
ta fm quattuor angulos rectos punctū datū circū-
stāt. Secūda cōclusio. sex triāguli equilateri s̄ sex
eoz angulos vniti in puncto medio in superficie ima-
ginato totū spaciū superficiale replent qd̄ punctū da-
tū circūstāt p̄ ex s̄a ⁊ t̄ia suppositōib⁹ postq̄ illi ex
anguli ualēt. i. āguli recti q̄ ualēt q̄tuor rectos ita
p̄clusio tres figure ex agone fm tres eaz āgulos ob-
tusos i puncto medio in superficie imaginato si p̄angē-
tes totū replent spaciū superficiale qd̄ punctū datū
circūstāt p̄ ex s̄a ⁊ quarta suppositionibus ex quo
illi tres anguli op̄ruti ualent quattuor rectos. quar-
ta cōclusio. figure pentagone i quocūq; numero s̄
angulos vniant in puncto medio in superficie ima-
ginato aut minus ualebūt quattuor rectis ⁊ sic re-
linquent uacūū in spacio illo superficiale: aut ualebūt
plus quattuor angulis rectis propter quod in spa-
cio illo non poterūt collocari ista cōclusio patet ex
s̄a ⁊ quinta suppositionibus quoniam si tres figurę
pentagone vniantur vt dictum est tres eoz angu-
li s̄ quos in puncto medio vniantur non ualēt
nisi tres rectos ⁊ tres quintas vnus recti: q̄re nō
replent totū illud spaciū superficiale: sed eū uacūū
in pte relinquant si aut̄ capiant tales q̄tuor figure
q̄tuor eaz anguli fm q̄s i puncto medio d̄bent vni-
ri ualebunt plus q̄tuor rectis qm̄ resultabūt ex eis
q̄tuor recti ⁊ q̄tuor quinte vnus recti. tō in tali spa-
cio cōtineri nō poterūt ⁊ a fortiori idē sequeretur si ca-
perētur tales figure in numero minorū. ternario et
maiori quaternario. Et qd̄ dictū est de pentagonis
idē intelligi d̄t̄ d̄ septagōis ⁊ aliis figuris pluriū an-
guloꝝ ex quib⁹ oib⁹ vlteri p̄ r̄n̄sio ad dubiū. s. quō
trigonū tetragonū ⁊ exagonū aliq̄tēs s̄p̄rū ⁊ s̄ an-
gulos vniti circa punctū i superficie imaginatū totum
spaciū superficiale circa ipsū replent: nō relinquēdo ali-
qd̄ uacūū: qd̄ nō cōtingit de aliq̄ alia figura recti linea
superficiale. Secūdū dubiū est quōmōdū figurę corpo-
rales recti linea corporib⁹ simplicib⁹ attributa solū
due replēt locū. s. cubica ⁊ pirāidal̄ ad istō dubiū r̄n-
det p̄mittēdo aliq̄ d̄ mēte p̄m̄. p̄mittit p̄ q̄ replere lo-
cū corporale ē occupat totū spaciū q̄ ē circa punctū
imaginatū corporali. i. fm lōgitudiez latū ⁊ p̄sūdū

Tertius

Premittit secundo q̄ ita se habet figura piramida-
lis ad alias figuras corporales sicut triangul⁹ eq̄
lateralis ad alias figuras superficiales. premititur
tentio q̄ sicut tres anguli trianguli equilateri valent
duos rectos quadrati ita tres piramides valent duos
angulos corporales rectos figure cubice. pre-
mititur quarto q̄ sicut spacium superficiale. circa
punctum imaginatum valet quattuor angulos rectos
superficiales ita spacium corporale circa tale pun-
ctum imaginatum valet octo angulos rectos cubi-
co s̄ ista omnia patent ex geometria. Quibus p̄-
missis ponuntur infrascripte conclusiones. Prima
conclusio. octo cubi applicati ad vnum punctum
medium in spacio imaginatum uidelicet quattuor
ex omni latere replent totum spacium corporaliter
patet quia octo cubi applicantur ad punctum medi-
um secundū octo angulos rectos cubicos ergo to-
tum illud spacium corporaliter replēt tenet cōsequē-
tia ex quarto. supposito. secunda conclusio. duode-
cim piramides secundū earū cupides vnite in pun-
cto medio in spacio imaginato replent totum spa-
cium corporaliter patet ista conclusio ex secunda et
tertia suppositione. Nam ex quo tres piramides
valent duos angulos rectos cubicos sequitur qd̄
12. piramides valent octo angulos rectos cubicos
et per consequens corporaliter replent totū spacium
circa punctum imaginatum sicut octo anguli recti cu-
bici. tertia conclusio. yccedron octo cedron et duo
cedron in quocunq; numero accipiantur et secundū
angulos circa punctum medium vniantur nunquā
totum spacium circumsians adequare et corporaliter
replebunt probatur quia secundū angulos appli-
catos ad punctum medium nunquā precise valebunt
octo angulos rectos cubicos sed aut plus aut min⁹
per consequens aut relinquunt vacuum in parte me-
diū aut superfluent et in medio illo nō poterunt con-
tineri sicut de figuris quibusdā superficialibus di-
ctū fuit. Unde dicit commentator q̄ causa quā-
libet aliqua corpora non replent locū corporale quia cō-
rumpunt superficies nō replent locū superficiale sicut cau-
sa p̄p̄ quā aliq̄ corpora replent locū corporales est
quia earū superficies replent locū superficiale. Ex q̄
bus oibus patet responsio ad dubiū fm̄ scilicet quō
cubus et piramis aliquotiens sumpta et circa punctum
in medio designatis vnite replent locū corporaliter
quod nō cōtingit de corporibus aliarū figurarū ter-
tium dubiū est vtrū elementa sint per se et essentialiter
figurata et arguitur q̄ sic et p̄ de terra qm̄ vt pro-
batū est superius p̄tel terre circūquaq; naturaliter
tendūt ad centrū ex quo motu ad centrū sequit̄ figu-
ra spica ergo sequit̄ q̄ terra ex natura propria et p̄
se sibi limitat figurā sphericā. et cōfirmat q̄ terra est
valde dura et cōpacta et p̄ p̄ns terminat termino p̄ho
et nō tantū termino p̄tinentis ergo aliqua figura est
naturaliter figurata fo arguitur hoc idē de aqua q̄
si a p̄rgatur super aliquod planum gutte eius reti-

nebunt speciem figurā vt ad experientia patet qd̄
nō esset nisi spherica figura esset sibi essentialis terio
arguitur de igne qui semper dū mouetur sursum ser-
uat figuram pyramidalem et hoc est signū q̄ figura
pyramidalis sit igni essentialis. Respondetur qd̄
elementa nō per se figurata sic q̄ forma sbalis elemē-
ti non possit stare in materia nisi habeat talē figurā
cū videmus ad experientia elementa permanere cū
suis formis subalibus ipsis tamen permutatis de
vna figura ad aliā figurā nō sunt ergo figurata p̄ ac-
cidens. aut ad figuratiōē cōcaui corporis cōmen-
tis aut ad figuratiōē cōp̄p̄is mixti cui cōpositio
nē ingrediunt. sine alio tali modo q̄ aut aiata sūt p̄
se figurata quia aia que est forma subali in eis de-
terminatam exigit figuram p̄ suis operationibus
exercendis. Ad rōes aut̄ i oppositu factas respō-
detur ad primā dicitur q̄ 13 partes terre moueātur
deorsū ad talē motū sequatur figura spherica hoc tñ
non est per se intentum a forma subali terre nec effē-
tialiter requisitum pro operationibus eius perficiē-
dis sed per accidens contingit. Ad confirmationē
respondetur quod quāuis terra sit compacta et solida
tamen eius forma substantialis nullam figuram
essentialiter sibi limitat sine qua in materia perma-
nere non possit. Ad secundam dicit q̄ per accidens
cōtingit tales guttas sphericas. Nam ipsarum
partes cōtraria fugientes vniantur inquantū pos-
sunt vt contrarij resistent ne cōrumpantur talis at
partū vno magis sit per sphericam figurā q̄ per aliq̄
aliā. Ad itā rōdet q̄ flāma ascendens et p̄ccidens si-
gurat piramidali figura. cuius accidentis hec est causa
quāz partes flāme quartō a suo origine sunt distā-
tiores tanto debiliores reperiuntur et minus. acri
resistentes sibi contrario propter quod plus de eis
cōrumpit quā de partibus flāme sue origini propi-
quioribus. id flāma ascendens fm̄ partes superi-
ores continue magis ac magis substantialiter et ex
p̄nti pyramidaliter figuratur.

Capitulum tertium tractatus quatuor libri tertij de celo et
mundo in quo ostendit q̄ elementa nō sūt p̄ se figurata. oī-
bus sup̄tis ex passioib⁹ virtutib⁹ et motib⁹ elemētoz

Sed adhuc et ad passionē et
virtutes et motus incongrue
figure corporibus. Adq; maxime re-
cipientes sic distribuerunt puta quo-
niam ignis facile mobilis est et cale-
factiuus et incensiuus. hi quidem se-
cerunt ipsum speciem hi autem pira-
midem hec enim maxime facile mo-
bilis quidem p̄pter minima tange-
re et nequaquam firmiter iacere ma-
rie at calefactiuus et incensiuus qz hoc

quidē totū ē āgulus : hoc aut acutissi-
mi anguli. Incendit autez z calefacit
angulus: ut aiunt.

Istud est tertiu capitulū huius tractatus. i
quo postq̄ Az. i pcedenti capitulo declara-
uit q̄ elemēta nō sūt p se figurata rationib⁹
sūptis ex natura loci z generatōis corpoꝝ. Nūc idē
pbat rōnibus sūptis ex passionib⁹ virtutib⁹ z moti-
bus elemētoꝝ. Diuidit aut hoc capitulū in duas
pres. i quartū pma pmittit itentū. in scōda psequitur
ibi p̄mū quidē igit. Dicit de p̄ma q̄ figure quas
antiq̄ attribuerūt elemētis non cōueniūt eis ratione
passionū virtutū z motū eoz vt ipi dixerūt. Nam
voluerūt ignē esse facile mobilē z icēsiuū z p̄p̄ ista
qdā dixerūt ipsū esse spericū. z quidā pyramidalem
q̄a iste figure reddūt corpus facile mobile: p̄p̄ rea
q̄ corpus sic figuratū minimū tangit de spatio nec si-
git sup eo: faciūt etiā corpus adustiuū. qm calefactio
z icēsiō sūt p angulū. z maxie p angulū acutum.

Spera aut est tota angulus. p̄ramis vero ē āgu-
li acutissimi. Cū dicit. ed adhuc figure quas antiq̄
attribuerūt corpoꝝ elemētoꝝ nō sūt cōgrue ad
passiones z virtutes z motus eoz ad q̄ tñ ipi maxie
respiciētēs sic distribuerūt elemētis figuras. puta
qm ignis est facile mobilis z calefactiuus z icēsiuus
hī quidē. s. democritus z seq̄es fecerūt ipaz sperā
hī aut. s. platonici fecerūt ipsū pyramidē. hec enī. s.
spera z p̄ramis sūt maxie facile mobilia p̄pter mi-
nimū tangere spaciū sup quo mouent. qz hī p̄ctuz
z nequaq̄ firmiter iacere sup eo. Sūt aut spera z
p̄ramis maxie calefactiuā z icēsiuā: qz hoc quidez
scilicet spera est totus angulus: qz tota est circūflexa
hec aut. s. p̄ramis est anguli acutissimi. ipi aut aiunt
q̄ angulus incēdit z calefacit. Intelligendū q̄ Az.
p̄ passiones z virtutes itelligit quatuor qualitates
p̄mas que iquātū ad actiones elemētoꝝ iūstrumēta
liter actiue cōcurrūt dicitur eoz virtutes in quātū
vero passis iferūt passiones app̄llate sūt passiones

Uel dicere possumus vt vult cōmētator q̄ Az.
p̄ qualitates p̄mas itelligit q̄litates p̄dicras. p̄ virtu-
tes itelligit formas sbales elemētoꝝ. z p̄ motum
itelligit operationes eoz.

**P̄mū quidē igitur hī motū utriq̄z
peccauerūt. Si. n. z sunt maxie facile
mobilia hec figurarū. s. nō ignis mo-
tu hī mobilia. Ignis quidē. n. sursum
z scōz rectū. hec aut facile mobilia eo
qui uocatur uolutatio :**

Prosequit de itento: z tria facit. qz p̄mo ostendit
q̄ elemēta nō sūt per se figurata ex pte motus loca-
lis z quietis sibi opposite. Secūdo idē facit ex parte
passionū z virtutū elemētoꝝ. Tertio epilogat. ibi
secūda adhuc aut si calefacit. ibi tertia q̄ quidē igit.

De p̄ma p̄mo arguit q̄ gni non cōpetat per se
sperica aut pyramidalis figura p̄pter motū localem
vt antiqui dixerūt: qm lz spa aut p̄ramis sūt figura
maxie f. cēs ad motū: nō tñ facit ad motū p̄p̄rium
igni q̄ est mot⁹ sursum. sed facit ad motū circūlarē q̄re
vt ignis sit hī mobil motu sibi p̄p̄rio z nālī nō oꝝ q̄
sit sperice vel pyramidalis figure. Cū dicit p̄mū
quidē igit utriq̄z. s. tā ponētēs ignē eē sperā q̄ ponēt-
es ipm esse pyramidē p̄ccauerūt hī motū. i. ponēt-
do igit ē esse talis figure p̄p̄ suū motū locale: quia z
si hec figuraz sunt maxie facile mobilia. nō tñ ignis
motu sūt hī mobilia. qz ignis qdē nālīter mouetur
sursum s. z rectū. hec aut. s. spa z p̄ramis sūt facile mo-
bilia eo motu q̄ vocat uolutatio seu circūgiratio.

Intelligendū hī cōmētatorē cōmēto. lxx. q̄ ignis
nō debet p̄p̄ pyramidalis vel sperice figure p̄p̄ velo-
citatē suū mot⁹ nālī: qz lz sperica z p̄ramidalis figure
velocitatē motū circūlarē nō tamen velocitatē motuz
rectū: sed magis retardant.

**Deide si ē terra cub⁹ p̄p̄ firmiter iacerē
z manere: manet aut nō ubiq̄z sed in
sui ipsi loco ex alieno aut fert nō pro-
hibita: z ignis aut z alia similiter: pa-
lā qz ignis z unū quodq̄ elemētoꝝ i
alieno quidem loco spera ē aut p̄ra-
mis: in proprio autem cubus.**

Idem pbat ex pte dētis sic arguēdo: si terra ē cu-
bice figure vt plures dixerūt qz talis figura ē lata z
maxie apta ad quietē. lō cōuenit terre vt dēscat. cum
terra nō sēp quiescat s. z solū dū est i suo loco nālī. cuz
aut ē i loco violēto sibi dēducto ipedimēto mouetur
ad suū locū nālem. sequeret q̄ ex dētis eoz hic z in
pcedētī rōe cū i hoc simile sit de oib⁹ elemētis q̄ oīa
elemēta dū essent i loco violēto essēt sperice vel p̄ra-
midalis figure: vt faciliū mouerēt ad suū locū. cū aut
essent i suo loco essent figure cubice vt i eo dēscerent
hoc aut ē falsū qz p̄p̄ mutatōem elemēti de motu in
quietē vel ecōtra nō d. bz p̄mutari in figura sibi esse
tiali. si aliquā hz vt illi dicit. sicut nec p̄mutat in for-
ma sbali. Dic q̄ deide i ē tra cub⁹ p̄p̄ firmiter iacere
z manere. manet aut nō ubiq̄z s. z i sui ipsi loco. s. pro-
prio ex alieno. insert in locū sibi nō p̄hibita. z ignis
z alia elemēta similiter faciūt. palā q̄ sic sequit q̄ ignis
z unū quodq̄ elemētoꝝ i aliēo qdē loco ex q̄ mouet
est spa aut p̄ramis. i. p̄prio aut loco dēscit est cubus

Intelligendū hī cōmētatorē cōmēto. lxxi. q̄ si figura
cubica esset isepabilis a dēte sequeret q̄ omne natura
liter dēscēs esset figure cubice. z similiter si figura p̄ra-
midalis eēt isepabilis a motu. omne nālī motū eēt fi-
gure pyramidalis. z qz tra semp ē cubica semp dē-
ret. z qz ignis semp ē pyramidalis semp moueret. z
sic nullū esset elemētū qd aliquā moueret z aliquādo
dēsceret. z qz hec oīa sūt falsa z videm⁹ elemēta alī

moueri et aliquid quietescere. ideo nullum elementum habet figuram substantialem inseparabilem.

Adhuc autem si calefacit et ardet ignis propter angulos: omnia erunt elementa calefactiua: magis autem forte alterum altero. Omnia enim habent angulos: puta et quod octo basium et quod duodecim basium et pyramis. Democrito autem et spacia et angulus quod ens ardet. Quare differet eo quod magis et minus. hoc autem quod erit falsum manifestum.

Nunc probat elementum non figuratum per se rationibus superius ex passio ibi et virtutibus elementorum. et diuidit in quatuor sicut quatuor rationes adducit. ibi secunda simul autem. ibi tertia adhuc si quod ardet. ibi quarta adhuc autem risibile. ibi quinta adhuc autem quoniam. De prima adducit primam rationem dicens quod si ignis calefacit propter angulos quod angulus est calefactiuus ut antiqui dixerunt tunc sequeretur quod omnia elementa essent calefactiua quod tamen est falsum. et patet prima quod omnia elementa secundum eos determinant figuris angularibus sicut pyramide cubo octo cedron etc. Dic ergo ad hec autem si ignis calefacit et ardet propter angulos omnia elementa erunt calefactiua. sed forte magis alterum a tero. quod patet quod omnia elementa habent angulos. puta et elementum quod est octo basium ut aer et pyramis que igni attribuit secundum platonem. et ita de alijs. Democrito autem videtur quod spacia que est ens quidam angulus ardet et maxime calefacit propter quod est attribuit igni. quare sequitur quod omnia elementa calefacient. sed differet eo quod magis et minus. hoc autem quod patet quod non erit est falsum manifestum.

Intelligendum secundum commentum de premeditatione. lxxij. quod quia magis et minus non variat speciem. si acuties anguli est eadem que ignis calefacit tunc figura habens angulum minus acutum quam ignis minus calefaciet quam ignis. Ex hijs duo sequitur primum est quod ex quod ignis maxime calefacit habet angulum acutissimum et propter quod indiuisibile. secundum uero est quod acutius remissa calefacit ex quod habet angulos minus acutos quam igni. et quod hec omnia sunt falsa. patet quod eadem primum est falsum ex quo sequitur.

Simul autem accidet et mathematica corpora ardere et calefacere. habent enim. et illa angulos et sunt in ipsis indiuisibilia et spera et pyramides: quibus et si sunt indiuisibilia magnitudine: si autem hec quidem: hec autem non dicendum dicitur sed non simpliciter sic dicendum ut dicunt.

Adducit secundam rationem et arguit sic. si ignis propter angulos calefacit. tunc sequitur quod corpora mathematica calefaciunt quod habent angulos. hec autem est falsum cum sint abstracta a motu et a materia sensibile. unde dicit si nullo autem accidet et corpora mathematica ardere et calefacere. habent enim. et illa angulos et sunt in ipsis indiuisibilia. i.

anguli indiuisibiles et spe et pyramides. quibus non sunt indiuisibilia magnitudie. Si autem corpora naturalia calefaciunt. hec autem. scilicet mathematica non calefaciunt: sed omnia habeant angulos. tunc est ab eis assignanda dicitur que illa calefaciunt et ista non. et non est simpliciter dicendum ut dicitur. scilicet corpora calefacere quod habent angulos. Intelligendum dum secundum commentum de premeditatione quod si opinio istorum est vera. scilicet corpora proburere propter angulos: sequeretur quod tamen corpora mathematica que naturalia proburerent quod utraque habent angulos. Nec valet si diceretur mathematica non proburunt quod sunt abstracta a materia et tunc angulus non per se faceret ad combustionem sed solum per accensum et hoc etiam vult Aristoteles. acuties enim angulorum facilius et velocitate combustionis. videmus enim quod radius in uno angulo congregati intensius calefaciunt quam si essent dispersi ut patet in speculis proburantibus.

Adhuc si quod ardet ignis. ignis autem est spacia aut pyramis necesse quod ardet fieri spera aut pyramidem. incidere quis igitur et diuidere sic ut et secundum rationes accidens figure. Ex necessitate autem pyramidem facere pyramidas aut spera spacia penitus irrationabile et simile quemadmodum si quis dignificet gladium in gladios diuidi. aut ferram in ferras.

Adducit tertiam rationem sic arguendo. si ignis est per se se figure spacia vel pyramidalis tunc sequeretur quod omne quod ardet vel incidit fieret figure spacia vel pyramidalis propter quod est falsum et contra sensum: et patet prima quod illud quod combustum ducit ad naturam ignis: ergo etiam debet ad figuram igni propriam permutari. Dic itaque adhuc si quid ardet efficitur ignis. et ignis est spacia aut pyramis essentialiter. necesse est illud quod ardet fieri spera aut pyramidem. et quod presertim quod ardet efficitur ignis tunc erit necesse si diuidat quod spacia diuidat in spacia et pyramis in pyramides. hec autem falsum est. Incidere quod dicitur igitur et diuidere. scilicet spera in speras et pyramidem in pyramides sicut in aliquid quod est accensum figure. scilicet spacia et pyramidalis secundum rationem est quia hec est contingens ex necessitate autem pyramidem facere pyramides ut spera spacia est penitus irrationabile: et est simile quemadmodum si quis dignificet gladium ex necessitate diuidi in gladios et ferram in ferras quod est manifeste falsum. Adhuc autem risibile ad diuidere solum reddere figuram igni: videtur enim magis congregare et continuare quam disgregare. Segregat quidem enim. quod non eiusdem tribus: Congregat autem quod eiusdem tribus: et congregatio quidem per se est. Continuatione enim. et unire ignis per se Segregatio autem per accensum Congregans enim. omofilon separat alie

nuz. Itaq; aut ad abo oportebat red-
dere aut magis ad congregare.

ponit quartā rōez pbando q; ignis nō debet po-
ni specificē aut pyramidalis figure essentialiter soluz
vt facilliter penetret in poros ⁊ diuidat ⁊ ex hoc red-
dit maxie actiu⁹ dicēs q; lz ignis diuidat ⁊ segregat
tñ p̄cipalit̄ sibi p̄petit q; p̄gregare qm̄ ignis agens i
mām etherogeneā p̄cipalit̄ p̄gregat hōgenea. ⁊ cō-
gregando hōgenea secundario ⁊ per accēs segregat
etherogenea. Dicit g' adhuc aut r̄sibile. i. deridēdū
est solū reddere figurā igni ad diuidē. Uidet. n. ignis
maais cōgregare ⁊ cōtinuare q; disgregare. segregat
quid. n. q; nō sūt eiusdē trib⁹. i. generis seu nature.
cōgregat aut q; sūt eiusdē trib⁹. ⁊ cōgregatio quidez
cōtinuaret vnire sūt ignis p se. segregatio aut ē ignis
p accēs. p̄gregat aut ignis omo filon. i. ea q; sūt vnus
amozis ⁊ nālū sepat aut alienū ⁊ ea q; sūt diuersaruz
naturaz. Itaq; oportebat illos antiquos reddere
causas ad abo. i. tā p̄gregationis q; disgregationis
ipsius ignis aut magis p̄gregationis q; disgregatōis
qđ tñ uon fecerūt. Intelligendū q; ignis siue calor
p̄cipalit̄ ⁊ de p se cōgregat secundario aut ⁊ de p ac-
cidens disgregat. Cū dato q; esset vna massā cō-
posita ex auro ⁊ argēto ⁊ erāt siml mixtis ⁊ ponere f i
igne donec liquifiet tūc oēs ptes auri q; in m̄ssa erāt
ipse siml i vno loco p̄gregarent. ⁊ oēs ptes argēti in
vno alio. ⁊ oēs ptes aeris in alio ad talē aut cōgrega-
tionē quā ignis p̄cipalit̄ facit sequit̄ secundario dis-
gregatio auri ab argēto ⁊ argenti ab ere qre' antiqui
attribuētēs diuisionē ⁊ disgregationē igni p̄p̄ quā
dixerūt ipsū eē spericū se pyramidalēz p̄p̄ debebāt
assignare cāz cōgregatiōis ⁊ vnionis p̄cipalis ab
eo pueniētis. qđ tñ obmiserūt iō insufficienter dixerūt
Adhuc aut qm̄ calidū ⁊ frigidū p̄tra-
ria uirtute ipossibile reddere frigidū
figurā. Oportet. n. cōtrariū eē qđ assi-
gnat. Nihil aut cōtrariū ē figure p̄p̄
qđ ⁊ oēs dereliquerūt hoc: ⁊ tñ cōue-
niebat aut oia coaptare figuris aut
nullum.

Adducit quintā rōem ostēdendo q; non est necesse
ignē esse sperā aut pyramidē p̄p̄ calefacere. ⁊ diuidē-
tur i duas qz primo facit hīc 2° reprobat quoddam
ictū platonis i. i. quidā aut. De prima arguit sic
calidū ⁊ frigidū sūt p̄ria q; si calidū sibi dēminat ali-
quā figurā puta sperā vel pyramidē sequit̄ q; frigidū
sibi dēminat figurā cōtrariā qz cōtrariōz sunt p̄rie
p̄p̄rietates. p̄ns aut est falsū qz figure nihil ē p̄trariū.
Cū dicit adhuc aut qm̄ calidū ⁊ frigidū sunt p̄ria
uirtute ipossibile erit reddere frigidū p̄p̄ria figuraz.
Oz. n. illud figure qđ assignamur sibi esse cōtrariūz
p̄p̄ter qđ ⁊ oēs antiq; derelinquūt hoc nihil dñtes o
figura p̄p̄ria frigidū: ⁊ tñ conueniebat aut oia corpa

coaptare figuris. ⁊ tam frigidū q; calidū aut nullū.
Quidā aut de uirtute ipsi tētātes di-
cere p̄traria dicūt ipsi sibi ipsis. Quāt
eni eē frigidū magnarū partū p̄p̄ter
cōstringere et non p̄trāsire per poros.
Manifestū igit qm̄ ⁊ calidū utiq; erit
pertrāsies. Tale aut sēper subtilium
partū. Itaq; accidit paruitate ⁊ ma-
gnitudine differre calidū ⁊ frigidū: s; z
nō figuris. Adhuc at si iequales pira-
mides magne utiq; erūt n̄ ignis. Ne-
q; cā figura ei⁹ qđ ē ardere s; z cōtrariū

Remouet aut quoddā dictū platonis. Dicebat
eni plato q; ignis est p̄uarū partū p̄p̄ qđ facilliter pe-
netrat ⁊ diuidit corpa in q; agit. ⁊ si credidit velocis
actōis. frigidū aut habet ptes magnas quaz. si con-
stringere ⁊ vnire p̄p̄ qđ difficilliter penetrat ⁊ reddi-
tur tarde actionis. volebat g' ip; calidū ⁊ frigidū cō-
trarios effectus iducat. p̄p̄ diuersitatē suarū p̄rium
in magnitudine ⁊ puitate ⁊ nō cōtrarietate suarum
figurarū. Cōtra hoc arguit Azz. dicēs q; isti dicunt
cōtraria sibi ipsis qz tūc calidū ⁊ frigidū solū distin-
guerent magnitudine ⁊ paruitate p̄rium ⁊ non figuris
cū cōtrariū ipsi ponūt ⁊ idē sequit̄ platonici dicūt
calidū ⁊ frigidū differre magnitudie ⁊ paruitate pi-
ramidū ⁊ q; parue pyramides sūt ignis ⁊ cā p̄bustio-
nis: magne aut sūt aq; ⁊ cā infrigidationis. vñ dicit.
Quidā aut. s. platonici tēptātes dicere de uirtute ipsi
scilicet calidi ⁊ frigidi dicūt cōtraria sibi ipsis: aut
eni frigidū esse magnarū p̄rium p̄p̄ter ipsū cōstringerē
⁊ non p̄trāsire p̄ poros. Manifestū igit qm̄ ⁊ cali-
dū utiq; erit p̄trāsirens tale aut sēper ē sub-
tiliū p̄rium Itaq; accidit hoc dato calidū ⁊ frigidū differre ma-
gnitudine ⁊ paruitate partū sed non figuris. Ad-
huc aut si dicat calidū ⁊ frigidū h̄re pyramides ineq;
les p̄ quas cōtrarios effectus pdncunt utiq; magni-
tudine pyramidis nō erūt ignis neq; causa fieri eius
qđ est ardere sed cōtrariū. i. aqua ⁊ cā infrigidatiōis
parue aut erunt ignis ⁊ cā calefactionis: ⁊ tūc sequit̄
vt prius q; c lidū ⁊ frigidū distinguuntur magnitu-
dine ⁊ paruitate pyramidum ⁊ nō figuris.

Qđ quidez igit nō figuris differāt ele-
mēta manifestū ex dictis. Qm̄ aut p̄-
p̄issime differētie corpoz que s; z passi-
ones ⁊ opera ⁊ uirtutes: uniuscuiusq;
eni eē dicim⁹ ⁊ eoz que natura ⁊ opa
et passioes et uirtutes. P̄rimuz utiq;
erit de his dicēdū: ut cū p̄siderauim⁹
hoc sumamus uniuscuiusq; ad unū

quodq; differentias :

Epilogat dices q; ex dictis est manifestū q; elemēta nō differant figuris .s. essenti: liter qm̄ ppriissime differēte corporū sūt ille que sūt i secundū passiones ⁊ opa ⁊ virtutes vnus vnusq; enī eorū corporū q; sunt natura .i. naturalū dicimus esse ⁊ opa ⁊ passiones ⁊ virtutes q;bus determinant vtrūq; a nobis primo erit dicendū de his .s. operibus passionib; ⁊ virtutibus qd̄ sit i libro de generatōe q; sequit istum imediate vt cū cōsiderauerimus hec: sumamus differentia vnus cuiusq; corporis ad vnū quodq; corporū. Intellegendū fm̄ cōmentatorē cōmēto septuagesimo septio q; elemēta non differūt ad iuicē nisi per suas formas scilicet substantiales ⁊ p suas qualitates cōtrarias ⁊ per suas opationes: qm̄ vnūquodq; elementorū habet formā ppriā ⁊ qualitātē ppriā ⁊ opationes ppriā per quas distinguuntur. vnde Azz. p qualitates seu passiones intelligit caliditātē frigiditātē humiditatem ⁊ siccitatem p virtutes intelligit formas .s. substantiales. ⁊ p motus intelligit opationes: ⁊ posuit opationes in numero differentiarū quia sequuntur differentias que sunt forme.

Capitulū primū tractatus primi libri quarti de celo ⁊ mūdo i q; suppositiones aliq; pmititūtur.

Er graui autez et leui quid est utrunque : et que natura ipsorūz consideranduz et ppter quam causam habent uirtutes has.

Ost quā Azz. i tertio libro determinauit de graui ⁊ leui fm̄ opinionē antiquorū: Nūc in hoc quarto libro determinat d̄ eis fm̄ opinionē ppriā. ⁊ habet hic liberes tractatus: in quorū primo recitat opinionēs antiquorū de graui ⁊ leui: ostendēdo ppi quid grauiā ⁊ leuiā mouent ad sua loca naturalia. In secūdo de terminat de differētijs grauiū ⁊ leuiū: ostendēdo q; est dandū corpus simpliciter graue: ⁊ corpus simpliciter leue: ⁊ corpus graue aut leue in respectu. In tertio d̄ clarat numerū elementorū pbando ea esse quatuor ⁊ non plura: cū hoc declarando quomodo figura est causa motus ⁊ quō non: secūdus tractat incipit ibi d̄ differentias aut ⁊ accidētia. tertius incipit ibi Qm̄ aut est vnū solū. Primus tractatus p̄ter tria capitula. In primo Azz. p̄mittit aliqua suo pposito deseruentia. In secūdo recitat quāsdā opiones antiquorū de graui ⁊ leui. In tertio ostendit ppi qd̄ grauiā ⁊ leuiā mouent ad sua loca naturalia. secūdū capitulū incipi ibi. Eorū itaq; q; prius. tertius incipit ibi Nos aut dicimus. Primū capitulū diuidit in duas ptes: nā primo Azz. p̄mittit intentōes suā. secūdo psequit de int̄nto ibi. dicit aut. Prima adhuc duas q; primo facit qd̄ dicitū est. secūdo assignat rationes ibi. Est enī q; de ipsis. de prima dicit q; intendimus

determinare de corporibus simplicib; mobilib; motu recto fm̄ q; huius q; sūt sic mobilia p grauitatē ⁊ leuitatē ideo a nobis cōsiderādū est de graui ⁊ leui qd̄ sit vtrūq; ipsorū ⁊ q; sit eorū natura: ⁊ ppi quā cāz elemēta habēt huiusmodi virtutes. Intellegendū pmo fm̄ cōmentatorē cōmēto primo q; grauitas ⁊ leuitas sūt forme elemētorū. ⁊ p formas debemus intelligere formas accidētales: vnde si 31 cubicū dicit cōmētor grauitatē ⁊ leuitatē esse formas substantiales elemētorū sic debz exp̄ni q; sūt forme psequētes formas substantiales elemētorū. Intellegendū secūdo fm̄ cōmentatorē q; Azz. nō inquirīt vtrum grauitas ⁊ leuitas sint atēq; inq̄rat qd̄ sūt: q; ipsas esse formas elemētorū est manifestū p se. Intellegendū tertio fm̄ cōmentatorē circa illā p̄ticulā. ⁊ ppi quā cāz q; per cāz Azz. nō intelligit cām agentē sed cām formālē vel finalem. Unde grauitas ⁊ leuitas sūt forme elementorū p quas habent motū ad supius vel inferius: motus aut ab illis pueniētes sūt fines eorū: cuiuscūq; enim est aliquod opus ipsū est gratia illius opis vt finis ipsius. Et subdit q; res eternē nō habēt agens ppe scilicet pducens de non esse ad eē: neq; habent de q; tuor causis nisi formā ⁊ finē: ⁊ si habet aliq; agens nō erit nisi scōz similitudinē: p̄nās appellādo agēs.

Est enī que de ipsis cōtemplatio his qui de motu sermōib; ppriā. Graue n. de leue i posse moueri physice aliq; lit dicimus. Actib; at̄ noia ipsorū nō ponūt nisi siq; sputet iclinationē eē talē: pp̄ at̄ physicū eē negociū de motu. Hec autem habere i te ipsis uelud suscitantiā que motus. Omnes quidē utuntur uirtutibus ipsorū: uerūta men nō determinauerūt p̄ter pauca.

Assignat rōes ⁊ duo facit pmo hoc secūdo dat ordinē in dicendis ibi. Uidentes igit. de prima dicit q; cōsideratio de graui ⁊ leui est ppriā hās sermōib; q; sūt de motu: dicim; n. graue ⁊ leue seu diffinimus p posse moueri naturaliter aliq; iter: ⁊ dico aliq;liter q; opationib; ipsorū non sūt iposita noia: nisi q; dicat opationē eorū esse inclinātes ad motū. Consideratio aut de motu est naturalis quoniā nālis per se p̄sid̄rat naturā motus. graue aut ⁊ leue habēt i se p̄ncipia motus naturalis. Ideo oēs naturales vnūf ipsis in reddēdo causas apparētū: pauca tū de ipsis rationabiliter determinauerūt: quare i nā ib; cōsiderandū est de graui ⁊ leui. Intellegendū fm̄ cōmēto orē cōmēto q; hec noia graue ⁊ leue dicebātur apud eos de vtrūq; .s. de forma ⁊ actiōe ⁊ cū d̄c̄ Azz. qd̄ opationibus grauis ⁊ leuis nō sūt iposita nomina: hoc sic intelligi debet qd̄ illis opationib; non sūt iposita noia illis ppriā s; equoq; dicta de forma

et de opatione. Unde in ydiomatibus inueniuntur quatuor modi: quoddam enim habet proprium nomen ad opationem et hoc est melius: quoddam habet nomen equitocum quod quicquid importat formam et quicquid opationem quoddam habet nomen ad formam et non ad opationem et hoc raro inuenitur cum actio sit manifestior: habitus: quoniam actio comprehenditur sensu: et habitus intellectu. quantum vero est ut actio habeat nomen et habitus ex quo puenit illa actio habeat nomen sicut est in ydiomate arabum et in pluribus alijs.

Uidentes igitur primum ab illis dicta et disquirentes quecumque ad considerationem hanc diuidere necessariuz Sic et quod uidetur nobis dicamus de ipsis

Primum ordinem dicendorum dicens quod considerantes de graui et leui primo videbimus dicta ab alijs discurrere de per omnia que sunt necessaria ad hanc considerationem. Postea vero determinabimus de eis secundum quod rationabiliter videbitur nobis esse dicendum.

Dicitur autem hoc quidem simpliciter graue et leue: hoc autem ad alterum. Habentium enim grauitatem dicimus hoc quidem esse leuius hoc autem grauius: puta ligno es. De simpliciter quidem igitur dictis nihil dictum est ab his qui primum. De his autem que ad alterum non quidem dicuntur quid est graue et quid leue: sed quid grauius et quid leuius in habentibus grauitatem.

Prosequitur de intentione et tria facit. primum permittit aliquam facultatem ad propositum suum. Secundo reprobat quosdam antiquos in hac materia errantes. Tertio diffinit quod sit graue et quid sit leue tam simpliciter quam in respectu: ubi secunda inconueniens autem ubi tertia simpliciter quidem igitur. De prima Aristoteles permittit duas suppositiones. prima suppositio est quod graue et leue dicuntur dupliciter scilicet simpliciter et in respectu. Unde habentium grauitatem. vnum dicitur leuius alio sicut lignum dicitur leuius et res e contrario dicitur grauius ligno: de graui et leui simpliciter nihil dictum est ab antiquis: sed solum de his que dicuntur per respectum ad alterum. et de his adhuc non de terminauerunt quid est graue nec quod est leue sed quod est grauius ut leuius in habentibus grauitatem. id est supponentes sibi omnia corpora habere grauitatem. scilicet secundum magis et minus. Magis autem erit manifestum quod dicimus sic. hec quidem natura nata sunt a medio ferri. hec autem semper ad medium. horum autem quod quidem a medio ferri: sursum dico ferri: deorsum autem quod ad medium.

Primum secundam suppositionem dicens quod distinctio predicta de graui et leui erit magis manifesta si sup

ponamus quod eorum que mouentur quedam sunt nata semper moueri a medio: et quedam sunt nata semper moueri ad medium. ea autem que mouentur a medio dicuntur moueri sursum: que vero mouentur ad medium dicuntur moueri deorsum Inconueniens enim non putare aliquid deum esse celo: hoc quidem sursum hoc autem deorsum: quemadmodum quidam dignificantur. Non enim esse hoc quidem sursum. hoc autem deorsum dicuntur: siquidem ad omnem partem simile est et undique antipes erit ambulans unusquisque ipse ipsi. Non autem totum extremum sursum dicimus quod et secundum in ponere est sursum et natura primum. quoniam autem est aliquid celi extremum et medium: palam quod erit et sursum et deorsum

Reprobat quosdam antiquos et diuidit in duas sicut duas eorum opiniones reprobat. ubi secunda. Quod quidem et multi. De prima dicitur quod est inconueniens putare in celo. id est mundo non esse aliquid simpliciter sursum et aliquid simpliciter deorsum: quemadmodum quidam dignificantur. ut fuerunt platonici. quorum ratio fuit: quod in eorum quod est similitudinem primum non est assignare sursum et deorsum cum sursum et deorsum sint contraria et non similia: vniuersum autem ad omnem partem simile est: cuius signum dicebatur esse quoniam quilibet ambulans per circuitum terre potest fieri sibi antipes et similiter se habens ad totum vniuersum suum. Nunc sic per quare non est aliquid simpliciter sursum neque aliquid simpliciter deorsum: non enim est ratio propter quam totum illud quod est sub pedibus nostris versus ad celum sit deorsum. et quod est supra caput nostrum versus ad celum sit sursum magis quam a pueris Istum autem errorem remouet Aristoteles. dicens quod nos e contrario dicimus extremum celi ad nos esse sursum: quod habet potest esse sursum et secundum naturam et et eadem idem est primum: cum ab illo sit principium esse et motus habens que sunt sub eo deorsum autem dicimus vltimum ad nos quod est vltimum secundum partem et natura postremum: quod manifestum est in mundo esse aliquid extremum: et aliquid medium: cum omne ipse corpus talia habeat et extremum est simpliciter sursum: et medium simpliciter deorsum: manifestum est in mundo esse simpliciter sursum et simpliciter deorsum. Intelligendum quod ratio platonis non probat in vniuerso non esse sursum et deorsum simpliciter: et cum dicitur quod in eo quod est similitudinem primum non sunt sursum et deorsum preterea: sed non quod per se vniuersum sint similes: quoniam extremum et medium mundi sunt contraria quod patet ex proprietate corporum eis naturaliter locorum et ex contrarietate motuum naturalium factorum ad ipsa. Ipse autem imaginabatur quod totum quod est sub pedibus nostris versus ad celum esset deorsum et totum quod est supra caput nostrum versus ad celum esset sursum et hoc est falsum. sed totum vniuersum celi est sursum et medium mundi est deorsum.

Quod quidem et multi autem ueritatem non sufficienter. Huius autem causa que putant non simile esse undique celum sed unum esse

solū qđ sup nos hemispiū. Qm̄ quid existimātes ⁊ i circuitu tale ⁊ mediuz similiter h̄re ad ōe : hoc quidē sursuz dicēt esse. Qđ autē medium deorsum :

Reprobat alios antiquos qui cōcesserūt in mūdo esse simpliciter sursū ⁊ simpliciter deorsū : ⁊ q̄tu ⁊ ad hoc dixerūt : reprobant autē in hoc qđ ipsi opinati sūt vt vulgares opinant qđ celū nō sit spericū vndiqz circueus terrā : sed qđ sit solū supra emisperiū nostrū sic vna scutella seu medietas spere cohoperiēs terrā hoc autē nō est verū : imo celū ex omni pte circuit itaz ⁊ totū celuz circūquaqz dicit sursū terra autē seu medū mūdi dicit deorsum.

Simpliciter quidē igit leue dicimus qđ sursum fertur ⁊ ad extremum. Graue autē quod simpliciter deorsum. ⁊ ad mediū : ad aliud autē leue ⁊ leuius aut duob' h̄ntib' grauitatē ⁊ molē equale deorsū fert altez natura ueloci' :

Donit diffinitionez grauis ⁊ leuis tam simpliciter qđ in respectu dicens qđ leue simpliciter est qđ fert sursum simpliciter ad extremū mūdi : puta ad cōcauz celi : vt ignis . grane simpliciter est qđ fertur deorsum simpliciter ad mediū mūdi vt terra . leue autē i respectu dicit qđ equalis quātitatē euz altero plus habet leuitatis ⁊ velocius fertur sursuz . graue i respectu dicit qđ equalis quātitatē cum altero plus habet grauitatis ⁊ velocius fertur deorsū . exempla parent i h̄ntib' grauitatē ⁊ leuitatem de quib' descriptiones grauis ⁊ leuis in respectu itelligi debent . Intelligendum primo fm̄ cōmētatozē cōmento sexto qđ graue ⁊ leue diffiniūtur p̄ motū sursum ⁊ per motū deorsū qđ operationes pp̄tē in istis rebus accipiūt : ur loco suarum differentiaz . Intelligendū ⁊ fm̄ cōmētatozē cōmento septimo qđ graue simpliciter est illud qđ habz grauitatem sine leuitate ⁊ leue simpliciter est illud qđ habet leuitatē sine grauitate . s; graue respectu habz leuitatē admixtā sue grauitati : ⁊ leue in respectu h̄t grauitatē admixtam sue leuitati : ⁊ hoc est manifestū i mixtis . sed de simplicibus sicut sūt aer ⁊ aqua sūt opiniōes diuerse quas iquiramus postea . ⁊ subdit qđ mixta eiusdem speciei si fuerint equalia in quātitate raritate dempsitate ⁊c. nō differūt in grauitate fm̄ magis ⁊ minus : sed bñ si fuerint diuersarū specierū . ⁊ eodemodo dicendū est de leuitate lz raro in mixto p̄dominet leuitas : s; vt plurimū grauitas p̄dnatur .

Capitū secundū primi tractatus quarti libri de celo ⁊ mūdo in quo recitantur opiones antiquorum de graui ⁊ leui.

Oportet itaqz qui p̄uenerunt ad eam que d' his cōsiderationē fere plurimū de sic gra

uibus ⁊ leuibz dixerūt solis quibus cunqz ambobus habentibus grauitatē alterū est leui' : Sic autē p̄trāseuntes putāt determinatū eē ⁊ de simplici leui ⁊ graui . Ratio at̄ ipsis n̄ congruit : palā at̄ erit hoc magis p̄cedētib' .

Stud est scōz capitalum huius tractatus i quo postq' 22. in p̄cedētī capitulo p̄misit aliqua . Nūc recitat opiones antiquorum de graui ⁊ leui ⁊ diuiditur i tres partes . in p̄ima recitat opionē platonis . In scōda opionē democriti ⁊ leucipi . In tertia opionē quorūdā alioz . ibi scōda h̄is aut non sufficiēs . ibi tertia . similiter aut accidit . P̄ima pars adhuc diuidit i tres . qz pz mo Az . ostēdit platonez non fuisse sufficientē ⁊ loquūtū de graui ⁊ leui . 2° recitat opionem eius . 3° eā reprobat . ibi scōda dicit enī . ibi tertia . sic aut determinatis . de p̄ima pte dicit qđ eoz qui p̄ius uenerūt ad eā considerat onē que est de h̄is . s. de graui ⁊ leui fere plurimū ⁊ maxime platonici nō determinauerunt de graui ⁊ leui simpliciter : sed dixerūt de solis sic grauib' ⁊ leuibz quibuscūqz ambobus h̄ntibus grauitatē : altez est leuius altero : seu minus graue . i . soluz de graui ⁊ leui i respectu . ⁊ sic p̄trāseuntes putāt determinatuz esse de graui ⁊ leui simpliciter : sed ratiōne de istis non congruit ipsis omnino : ⁊ hoc erit palam nobis p̄cedentibus ⁊ p̄tractantibus opionē eozum .

Intelligendū qđ Az . semper dum loquitur de graui ⁊ leui i respectu dicit qđ ipsis habentibus grauitatem ⁊ magnitudinem equalem vnum est grauius altero : aut leuius : aut velocius motum ⁊c . hoc enī dicit quā vt plurimū in grauibz ⁊ leuibz in respectu grauitas p̄dominat leuitati : de compositis patet . de simplicibus aut vt aere ⁊ aqua sūt opiones ⁊ plurime difficultates : ⁊ p̄ certim de aere . vltimus dubitatur vtrum in sua spere sit magis grauis qđ leuis de quibus in dubijs post mouendis apparebit .

Dicit . n . leuius : ⁊ graui' h̄ij qđē quē admodum in Timeo existit scriptuz Grauius quidem quod ex pluribus eiusdem constans : Leuius autē quod ex paucioribus : quē admoduz plumbum plūbo plus grauius ⁊ es ere . Si militer autem ⁊ alioz que eiusdez speciei unūquodqz . In supabundātia enim equalium : partium graui' unū quodqz est : eodez autē modo ⁊ ligna plūbum aiunt : ex quibusdam enim eiusdez eē oia corpora ⁊ unius materie alterius uideri .

Quartus

Recitat opionē plōnis dicens q̄ quidā dicūt grauius et leuius quēadmodō existit scriptū a plōne in tibi. Grauius quidē qd̄ cōtat ex plūbus triāgulis eīdez in se. leuius at̄ q̄ ex pauciorib⁹ dēfīnantes seu dīstīnguētis ea. s. corpa grauiā et leuiā mltitudīe et paucitate triāguloz quēadmodō nos dīcīus q̄ plūbū maius graui⁹ ē eo q̄ ē min⁹ et es ere. et cōsīr se hz in oibus q̄ sē eīusdē spēt. i. supabūdātia enī pūū eqliuz: puta triāguloz: unū ē grauius alio. et sūr ē in his q̄ sē alfer⁹ spēt. plūbū. n. ē grauius ligno qz ex plūbus triāgulis cōpositū ē. oīa. n. huiusmōi corpa ex aliq̄ eadē corpora hnt ex qb⁹ sūt. habent enī aliquam materiam alteram et priorem ipsī.

Sic autē determinatis non est dictū de simpliciter leui⁹ et graui⁹. Nunc enī ignis semper leuis et sursum fertur. Terra autē et terrea omnia deorsum et ad medium. Itaqz nō propter paucitatem triangulorum ex quibus constare aiunt unūquodqz ipsorū ignis sursum ferri natus est: Quod quidē enīz utiqz plus minus ferretur. et grauius utiqz eēt ex pluribus ens trigōis. Nunc autem uidetur contrariū. Quanto enim utiqz sit plus: leuius ē et sursum fertur uelocius. Et a sursum at̄ deorsum paucus fertur citius ignis multus autem tardius.

Reprobat opionē plōnis p̄ duas rōnes. ibi secūda. Adhuc at̄ qm. De p̄ia dīc q̄ sic dēfīnātis d̄ graui⁹ et leui⁹ nō est dēfīn de graui⁹ simplr: nec d̄ leui⁹ simplr: cū tñ ignis sit leuis simplr ex q̄ sp̄ fertur sursum ad circūferentiā. terra at̄ sit graui⁹ simplr ex q̄ ipsa et a terrea sp̄ ferūtur deorsū ad mediū. et tunc forat. Az. rōne p̄mā et arguit sic. si corpa aliq̄ sit grauius aut leuius alio multitudine: ut paucitate triāguloz tūc illud qd̄ ē maius cū ex plūbus triāgulis cōponat: grauius erit et tardius mouebit sursum eo qd̄ ē minus et sic ignis mior cū ex pauciorib⁹ triāgulis cōponat erit leui⁹ et uelocius mouebit sursum quā ignis mior q̄ns at̄ ē sīm et cōtra sensū: quāto. n. ignis fuerit maior tāto leui⁹ ē et uelocius mouet sursum. quāto aut̄ fuerit mior tāto graui⁹ ē et ueloci⁹ mouet deorsū et maior tardius. et per ignem intelligit Az. ignem vel corpus igneum.

Adhuc autem quoniā pauciora quidem habens homogenea leuius esse dicunt: plura autem grauius. Berez autem et aquam et ignez ex eisdem eēt triangulis: sed differre paucitate et

multitudine: propter quod hoc quidem ipsorum esse leuius. hoc autem grauius erit aliqua multitudo aeris: que grauior aqua erit. Accidit autem totum contrarium. Semper. n. plus aer sursum fertur magis et totaliter que libet pars aeris sursum fertur ex aqua. Hi quidez igitur hoc modo de leui⁹ et graui⁹ determinauerūt.

Pōit scōdam rōne dicens q̄ fm opionē istoz corpa qd̄ cōpōit ex pauciorib⁹ triāgulis hōgeneis ē leui⁹. qd̄ at̄ ex plūbus ē grauius. aq̄ at̄ aer et ignis sūt ex eīso triāgulis primis et hōgeneis fm ipos ut patet supra: sed dnt i multitudine et paucitate eorū pp̄ qd̄ aliq̄ ipsoz ē leui⁹ et aliquod grauius. Sz p̄tra. qz isto dato: sequit̄ q̄ aliq̄s aer ē aliq̄ aq̄ graui⁹ or. nā magna quātitas aeris ex plūbus triāgulis p̄mis cōpōit quā pua aq̄. Nūc at̄ contrariū nobis apper̄ ad sensuz. sp. n. maior aer uelocius fertur sursum. et ut̄ q̄libet ps aeris ex loco aq̄ mouet sursum et cōtra q̄libet ps aque ex loco aeris mouetur deorsū. qre māifestum est q̄ grauius et leui⁹ nō determinatur multitudine et paucitate triāguloz. sic igr̄ quidam determinauerunt de graui⁹ et leui⁹.

His at̄ nō sufficiens uisū est sic distinguere. sed equidem existētes antiquiores ea que nūc etate magis nouiter intellexerunt de nunc dictis. Uidentur enim quedam mole quidem miora corporum entia autem grauiā: palam igitur q̄ non sufficiens dicere ex equalibus compōi primis que eque grauiā: equalia enim utiqz essent mole. Prima autem et indiuisibilia superficies dicentibus ex quibus constant grauitatē hntia corporū icōueniens dicere quibus autē solidamagis cōtigit dicere maius esse grauius ipsoz.

Hic Az. recitat opionē democriti et leucippi et diuiditur in tres: qz p̄io cōparat eā ad opionēz plōnis. secūdo oñdit eā esse sufficientē. tertio reprobat eā p̄ rōnes. ibi secūda. Necessē at̄ appōer̄. ibi tertia. Necessariū at̄. P̄ia in duas. qz p̄io facit qd̄ dictū est. secūdo pōit opionem eorū in assignādo cām leuitatis. ibi. Cōpositorū at̄. De p̄ia dicit q̄ q̄busdā alijs nō uidet sufficiens sic determinatū eē de graui⁹ et leui⁹. uidelz democrito et leucippo q̄ antiquiores exstentes eis q̄ sūt i hac etate magis noui. i. certius dixerunt de graui⁹ et leui⁹ ipsi platonis. nam ipsi po

Quartus

nentes prima principia corporum esse quedam corpora atomata indiuisibilia solida huiusmodi solida uenientia in compositionem aliorum dixerunt esse causam grauitatis in eis sic quod que plura ex huiusmodi corporibus atomatis huiusmodi componuntur grauiora existunt. quod autem pauciora sunt minus grauiora. Et quod isti certius dixerunt quam plinici. ex hoc appertinet uidetur quedam corpora minoris quantitatis ex natura grauiora esse quibusdam alijs ex natura maioris quantitatibus: sic paruus plumbum grauius est maiori ligno et parua terra grauior est maiori aqua. quare appertinet quod non sufficienter dicitur quod illa sunt eque grauiata que ex primis sunt quanta titate equalibus componuntur. quare tunc omnia equalia secundum quantitatē eunt eque grauiata. quare ex equalibus superficiebus indiuisibilibus componerentur. Isti autem qui ponunt causas grauitatis esse corpora indiuisibilia solida grauitatem habentia melius possunt reddere causam quare corpora minoralia sunt maioribus grauiora quam potest huiusmodi causam esse superficies indiuisibiles nullam grauiata esse habentes ut in parte sequenti statim patebit.

Compositorum autem quoniam non uidetur huiusmodi unumquodque habere modum: sed multa grauiora uidetur minoralia molentia: quemadmodum lanae. Alteram causam putant. et dicunt quidem uacuum enim interceptum aliuare corpora aiunt et facere est quando maiora leuiora plus enim habere uacuum propter hoc enim et mole esse maiora composita multo otiens ex equalibus solidis et minoribus: Totaliter autem et omnes causam esse leuioris plus inesse uacuum. Dicunt quidem igitur hoc modo.

Possit opinio predictam in assignando causam leuitatis dicens quod in corporibus compositis non semper corpora maiora sunt grauiora. nec semper equalia sunt quantitate sunt eque grauiata: sed multotiens maiora sed quanta titate sunt grauiora: sicut paruus es grauius est maiori lana. et paruus plumbum est grauius maiori ligno. idem preter causam predictam dixerunt esse aliam causam leuitatis. scilicet uacuum interceptum inter partes solidas. Cum enim ponerent duo principia compositorum corporum. scilicet plenum et uacuum plenum dixerunt esse causam grauitatis. uacuum autem leuitatis quod ergo habet plus de pleno est grauius. et contra quod habet plus de uacuo est leuius. Sed aliquando contingit: quod maiora secundum quantitatē sunt leuiora: quare plus habent de uacuo incepto. habet de solido equaliter habent aut minus. Isti ergo de graui et leui dicunt hoc modo.

Necessesse autem apponere sic determinantibus non solum uacuum habe

re plus si sit leuius. sed et solidum minus. Si enim excedat tali analogia: non erit leuius propter hoc et ignem esse aiunt leuiorem quia plurimum habet uacuum. Accidet igitur modi co igne multum aurum plus habens uacuum esse leuius si non et solidum habebit multo plus. quare hoc dicendum.

Nunc Aristoteles ostendit opinionem democriti et leucippi esse insufficientem. et duo facit per hoc. secundo incidit. licet narrat insufficientem entiam Anaxagorae et Empedocle. ibi. Quidam quidem igitur. De prima dicit quod non sufficit dicere plus uacuum in corporibus esse causam leuitatis maioris. Et plus solidum esse causam grauitatis maioris: sed necesse est apponere unum aliud: dicens quod habet plus de uacuo. et minus de solido est causa leuitatis. Et contra habere plus de solido et minus de uacuo est causa grauitatis maioris unum si unum corpus excedat aliud tali analogia quod non solum habet eo plus de uacuo sed et plus de solido non propter hoc erit leuius eo: quoniam multum autem habet plus de uacuo pro tanto non est leuius eo quia plus proportionabiliter habet plus de solido.

Quidam quidem igitur non dicentium esse uacuum nihil determinauerunt de leui et graui: puta Anaxagoras et empedocles. Qui autem determinauerunt quidem non dicentes autem esse uacuum nihil dixerunt propter quid hec quidem simpliciter leuia hec autem grauiata corporum et feruntur hec quidem semper sursum. hec autem deorsum. Adhuc autem de eo quod quedam maiora mole entia leuiora corporibus sunt minoribus nihil recordati sunt. neque manifestum qualiter ex dictis composita appertibus accidit dicere ipsos.

Ostendit insufficientiam Anaxagorae et empedocle. dicens quod quedam dicentes esse uacuum: puta Anaxagorae et Empedocle. nihil determinauerunt de graui et leui. quidam autem de determinantes de graui et leui: sed non ponentes uacuum male dixerunt de graui et leui ut plinici. quare non dixerunt quare hec sunt simpliciter leuia et semper nata moueri sursum. hec uero sunt simpliciter grauiata et semper nata moueri deorsum. similiter recordati sunt quod quedam corpora quibusdam alijs maiora sunt eis leuiora. nec tamen manifestum est qualiter ex dictis eorum hec a parentia ad sensum poterant saluari.

Quartus

Necessarium autem: et de ignis leuitate causis multum uacuum habere fere in eis de retineri difficultatibus.
Minus quidem enim habebit solidum alijs corporibus et uacuum plus. Sed tamen erit quedam ignis multitudo in quo solidum et plenum excedit contenta solida in quadam modica multitudine terre.

Hic reprobat opinionem democriti et leucippi per rationes. Et dicitur in tres partes quod primo Aristoteles arguit contra hanc opinionem si ponat solidum solum aut uacuum solum esse causas grauitatis et leuitatis. et arguit contra eam si ponat uacuum cum solido absolute esse causas grauitatis et leuitatis.

Tertio arguit contra eam si ponat uacuum et solidum cum quodam proportione esse causas grauitatis et leuitatis. ibi secunda Si autem dicitur ibi ista. Sed adhuc nec uacuum. De prima dicitur quod dicitur causas leuitatis ignis esse multum uacuum interceptum fere accidit eisdem difficultates que accidunt ploni: quod si causas leuitatis ignis sit multum uacuum oportebit ipsum habere minus de solido et plus de uacuo quam alia corpora. Luz ergo contingat esse quadam magnitudine ignis in quo solidum excedit solum contentum in sua quantitate tunc tunc sequitur quod magnum ignis erit grauior. et uelocius mouebitur deorsum quam parua terra: quod est manifeste falsum.

Si autem dicunt et uacuum quomodo determinabunt simpliciter graue Aut enim per plus solidum habere: aut per minus uacuum. Siquidem igitur hoc dicunt: erit quedam multitudo terre sic pauca in qua solidum erit minus quam in magna multitudine ignis. Sicut autem et si uacuo determinauerunt: erit aliquid leuius simpliciter leui et lato semper sursum quod fertur semper deorsum: hoc autem impossibile. simpliciter enim leue semper leuius habentibus grauitatem et deorsum latis.

Quod autem leuius non semper leue propter dici et in habentibus grauitatem alterum altero leuius puta terra aqua

Arguit contra eandem opinionem si ponat uacuum cum solido absolute esse causas grauitatis et leuitatis: quod tunc quereretur ab istis quomodo determinat siue diffinitur graue simpliciter et leue simpliciter. Aut enim per plus solidum habere: aut per habere minus uacuum: aut e conuerso per minus

solidum habere: aut per habere plus uacuum. Si leue deimitur per habere minus de solido: cum sua terra habeat minus de solido quam magnum ignis tunc sequitur quod sua terra erit leuior magno igne quod tamen est leuius simpliciter et sic aliquid semper fertur deorsum quod tamen est leuius eo quod semper fertur sursum: quod est impossibile. Sicut si leue deimitur per habere plus de uacuo: cum magna terra habeat plus de uacuo pro igne sequitur quod magna terra erit leuior pro igne quod est simile: quod ignis est leuius simpliciter. et leue simpliciter semper est leuius habentibus grauitatem cuiusmodi est terra. Et subdit Aristoteles. quod non semper leuius altero est: quod in habentibus grauitatem alterum de leuius altero: ut aqua de leuior terra. id est minus grauis et tamen terra non est leuis. et sicut modo potest argui de graui quod non determinat per habere plus de solido: aut minus de uacuo.

Sed adhuc neque uacuum analogum habere ad plenum sufficiens soluere dicitur nunc dubitationem. Accidet enim et hoc modo dicitur similitudine impossibile. In pluri enim igne et minori eandem habebit rationem solidum ad uacuum. Fertur autem uelocius maior sursum ignis minore. et deorsum autem iterum similitudine maius aurum et plumbum. Similiter autem et aliorum unumquodque habentium grauitatem. Non oportebat autem hoc accidere: siquidem determinata sunt graue et leue.

Adducit tertiam rationem. et diuiditur in duas quod primo facit hoc. secundo contra democritum et leucippum adducit inconuenientiam propria in quibus non conueniunt cum plene sicut in precedentibus. ibi secunda. Inconueniens autem. Dicit de prima quod dicere uacuum et plenum finem aliquam proportionem esse causas grauitatis et leuitatis: ut uerbi gratia plus de solido et minus de uacuo esse causas grauitatis. et e contra plus de uacuo et minus de solido esse causas leuitatis: non sufficit ad remouendum predictas difficultates dubitationem inuenientes: quoniam isto dato sequitur impossibile sicut patet. nam in magno igne et in pro plus uacuum habent adinuenire eadem proportionem. et pro plus est equaliter leues et eque uelociter sursum mouebunt. conueniens autem est simile: quod maior ignis uelocius mouetur sursum quam minor. et sicut in corporibus habentibus grauitatem que sit eiusdem speciei consimilis est proportio uacui et pleni et tamen corpus maius uelocius descendit corpore minori: ut maius aurum et plumbum uelocius mouetur deorsum auro aut plumbo minori quod non esset si graue et leue determinarentur per solidum et uacuum adinuenire proportionata.

Inconueniens autem. et si propter uacuum quidem sursum feruntur

Quartus

tur: Quod autem uacuum ipsum non: Sed et si uacuum quidem sursum natum est ferri deorsum autem plenum, et propter hoc alijs causa latius utriusque nihil de compositis oportebat intendere, propter quod hec quidem leuia, hec autem grauia corporum. Sed de his ipsis dicere propter quod hoc quidem leue, hoc autem habet grauitatem.

Adducit convenientia propria Democriti et Leucippi contra contingentiam que sit quoniam. Primum est quod si corpora moturur sursum propter uacuum et deorsum propter plenum: tunc uacuum mouebit sursum et plenum deorsum: quod propter quod unumquodque tale et illud magis: et tunc non oportebit querere de corporibus compositis: quare hoc est graue et istud est leue: quod hoc erit maius festum, sed magis erit querendum de uacuo: quare est leue et de solido: quare est graue quod ipsi non fecerunt. Adhuc autem que causa non distare plenum est uacuum.

Secundum convenientiam est quod ipsi non poterunt assignare causam que uacuum et solidum que sit in corpore composito non separantur ab inuicem ex quo sunt contraria actu existentia in composito non delecta per aliquam supradictam formam, id est cum habeant idem naturam ad loca contraria ut uacuum ad locum sursum, et solidum ad locum deorsum uidentur obere ab inuicem separari cum autem hoc non fiat huiusmodi aliquid causa assignari: quod secundum istam opinionem fieri non potest: quare est insufficientis. Intelligendum est quod si se argumentum non procedit de extrinsecis contrarijs mixti compositione ingredientibus et huiusmodi inclinationem ad loca contraria, si arguerentur debent ab inuicem separari et tendere ad propria loca. Rationem enim non propter duas causas quarum una est quod elementa non sunt in actu mixto sed solus in potentia alia est quod detinent unita a se subali mixti prohibere ea ab inuicem dissolui, et nulla hanc causam potest Democritum et Leucippum assignari ad compositionem suam: quoniam ponentur in grauius et leuibus uacuum et solidum in actu, et per nihil unita deineri.

Irrationabile autem et regionem uacuo faceret tanquam non ipsius regio quedam existens.

Tertium inconvenientiam est quod tunc uacuum esset in loco sic corpus compositum in quo est, et cum uacuum sit locus tunc loci erit locus quod etiam est falsum intelligendo per se.

Necessarium autem siquidem mouetur uacuum esse ipsius quendam locum ex quo transmutatur et in quem.

Quartum inconvenientiam est quod si uacuum moueat secundum locum ut illi dixerit oportebit esse aliquem locum ex quo transmutatur: et aliquem in quem transmutatur: quod est impossibile cum uacuum secundum eos sit infinitum et totum occupet.

Adhuc autem que motus causa. Non enim ipsum mouetur solum, sed et solidum.

Quintum inconvenientiam est quod tunc si erit aliquid causa una et simplex contra omnes motibus, et quod hoc sequitur propter quod talis causa non est uacuum neque est solidum ex quo unumquodque ponitur causa motus, etc.

Similiter autem accidit et utique si aliquis aliquid determinat magnitudinem et paruitatem faciens grauiora et leuiora altera alteris, et alio quocumque modo assignans. Solam autem eadem materia contra omnes reddens aut plures quidem contrarias aut solam

Sicut autem hic Aristoteles reprobat opinionem quod per dicitur alio modo quod dixerit causa grauis et leuis esse magnitudinem et puritatem materiam unam siue plures contrarias. Et dicitur duas: quod propter opinionem, et reprobat ibi. Una quidem enim exire. De prima dicit quod eodem modo accidit difficultate si quis determinat grauiora et leuiora altera a alteris magnitudinem et puritatem uel alio modo quocumque modo: puta raritate et densitate, dum tamen unam materiam aut plures contrarias causam dicat esse oium grauium et leuium. Una quidem dem sic dicitur ponentes aut aqua: aut aliquid inter medium esse oium materiam. Plures autem sic dicitur ponentes quatuor elementa aut raris et densis esse huiusmodi materiam.

Una quidem non existente non erit simpliciter graue et leue, quemadmodum ex trigonis constitutibus. Contrarias autem quemadmodum qui uacuum et plenum non erunt intermedia simpliciter grauium et leuium propter quam causam grauiora et leuiora inuicem et eorum que simpliciter sunt.

Reprobat per dicitur opinionem. Et duo facit: quod primo adducit convenientiam que accidit ponitibus causam grauis et leuis esse materiam unam uel plures contrarias. Secundum adducit convenientiam que accidit ponitibus huiusmodi causam esse magnitudinem et puritatem: ibi causa. Magnitudinem autem et puritatem. De prima dicit quod si principium materiale unum existit fuerit causa grauis et leuis: puta aer uel aqua, etc. tunc non est graue simpliciter et leue simpliciter: sic est accidit ploni assignantur huiusmodi causam ex trigonis, si enim una materia esset ipsa sit grauis tolleretur leue simpliciter, et si fuerit leuis tolleretur graue simpliciter: quod unum non est per causam nisi unum. Si autem fuerint plura principia materialia contraria, scilicet uacuum et plenum uel raris et densis que sit causa grauis et leuis, tunc non poterunt assignari causam propter quam corpora intermediorum in simpliciter grauia et simpliciter leuia quod grauiora et quod leuiora, nec poterunt assignari causam simpliciter grauis et simpliciter leuis: quod non dabitur causam propter quam uacuum aut raris est leue simpliciter, et solidum et densum est graue simpliciter, nec etiam poterunt assignari causam propter quam eorum que sunt grauia simpliciter unum est grauius alio ut maior ira est grauior ira minor: quoniam minus graue est huiusmodi aliquid causa leuitatis: quod non contingit de terra minor, et similiter erit de leui simpliciter: quia maior ignis est leuior minor, et minor ignis

Quartus

nihil habet de eā grauitatis.

Magnitudine autē et paruitate deter-
minare ficto assimilatur maxie eorū:
que prius. Quod autē conuenit secun-
dum unūquodq̄ facere differentias
quattuor elementorū: certius habet
ad eas que ante dubitationes.

Adducit incōuenientia que accidūt ponentibus
magnitudinē et paruitatem eē causas grauis et leuis
Et duo facit: q̄ primo narrat hanc opionem esse fi-
ctam sicut p̄cedētes. imo et magis. Secundo ad-
ducit incōuenientia que ad eā sequunt. ibi scōa. vnā
autē facere materia. De prima vult dicere q̄ gra-
ue et leue determinari in magnitudine et paruitate sup-
ponēdo materiaz esse unam: magis fictū uidetur q̄
aliquod p̄dictorum. Quoniam s̄m vnāquaq̄ p̄-
dictarū opionū cōtingit facere d̄ntias quattuor
elementorū. scilicet leue simpliciter: graue simpli-
citer. leue in respectu. graue in respectu certius ha-
bet ad eas. i. est in eis que sunt ante dubitationes:
q̄ s̄m hanc opionē ad quaz incōuenientia manife-
stius sequuntur q̄ ad p̄cedentes opiones.

Unaz autē facere naturam magnitu-
dine d̄ntium necessarium hoc ipsuz
accidere unā facientibus materia. Et
neq̄ simpliciter eē nihil leue: neq̄ la-
tū sursuz: s̄ aut deficiēs aut extrusū:

Adducit primuz incōuenientis dicens q̄ dicenti-
bus vnā naturam esse causam grauis et leuis ad in-
uicem differentū magnitudinē et paruitate necesse
est accidere eadē incōuenientia que accidūt facien-
tibus materia vnā: que incōuenientia tacta sūt
prius. i. nihil esse leue simpliciter. et nihil eē motum
sursū: aut nihil eē graue simpliciter. et nihil eē motuz
deorsū. quoniam si oia habent unū principū. oia ha-
bebunt inclinacionē ad vnum motum. quare si oia
habent inclinacionē ad motuz sursum nihil feretur
sursū naturaliter sed solū violenter. sic et proiecta:
que deficiēdo aut extrusa mouent. et similiter si oia
habent inclinacionē ad motū sursuz nihil feretur d̄-
orsū nisi per violentia: ut supra. hoc autem ē incōue-
niens. Intelligendū est q̄ proiecta mouent extru-
sa siue expulsa a motore extrinseco. et deficiēdo. i.
tardando motū suū: quia eorū motus ē uiolentus
q̄ ē tardior in fine quā in principio ad differentiam
motus naturalis qui econuerso in fine est velocior
et in principio tardior.

Et multa parua paucis magis graui-
ora esse. Si autē hoc erit. accidet ml-
tum aerem et multum ignez aqua eē

grauiozem: et terra pauca. hoc ē ē im-
possibile. Que quidez igitur ab alijs
dicta. hec et hoc dicunt modo?

Adducit secūdū incōuenientis quod est q̄ si gra-
ue et leue determinent magnitudinē et paruitate: sic q̄
magnū sit graue et paruuz leue cū multa parua sint
constituentia maiorē magnitudinē paucis magnis:
tūc multa parua erunt grauiora paucis magnis. quo-
dato ulterius sequitur q̄ multus aer et multus ignis
in q̄bus sūt multa parua sūt grauiores pauca aqua.
et pauca terra in q̄bus sūt pauca magna. hoc at est
ipossibile. i. q̄. Et tūc epiloga. et pater. Intellē-
gendū q̄ cōmentator cōmēto. xx. p. magnitudinez
et paruitate intelligit subtilitatē et spissitudinē quas q̄
dā dixerūt esse cas grauitatis et leuitatis. p̄pterea
q̄ corpus graue uidetur grossū spissū et densū. Le-
ue at uidetur tenue rarū et subtile. Et cōtra istos ar-
guit q̄ tūc nihil erit leue aut graue simplr. Un dicit
i fine cōmēti h. quid cōtingit eis quia ponunt den-
sū et rarū eius nature eē. q̄pp graue et leue est ap̄
eos relatiua. et nihil erit graue simplr et leue simplr
citer nisi ponerent d̄siritē et subtilitatem esse subas
aut p̄erent grauitatē et leuitatē esse accidentia. sed
p̄ere d̄siritē et subtilitatē subas ipossibile est. sicut
est ipossibile grauitatez et leuitatē esse accētia. Ecce
quā expr. sic hic p̄it cōmentator q̄ grauitas et leui-
tas sūt subē. et ex p̄nti sūt forme subales elementorū
Ex q̄ sed q̄ cōmētoz putauit q̄ in elemētis n̄ sūt
alie virtutes mouēt ea naturalr quā eorū foze sbā-
les. vel q̄ illas appellauit grauitatē et leuitatez p̄pte-
rea q̄ ad illos naturalr cōseq̄ grauitas et leuitas.

Capitulum tertium tractatus primi libri quarti de celo et
mūdo in quo ostendit p̄pter quid grauia et leuia mo-
uentur ad sua loca naturalia.

Nos at dicit primuz d̄terminātes
d̄ q̄ maxie dubitāt quidā pp qd
hec quidē sursū ferūtur. Hec at deor-
sū corpoz s̄p secūdū naturā hec at et
sursum et deorsum. Post hec autem
de graui et leui et accidētibus circa hec
passiōibus pp quā cām unūquodq̄ sit.

Istud est tertium capitulum huius tractatus in
quo postquam Aristote. in p̄cedenti caplo recita-
uit opionēs antiquorum de graui et leui. Nunc
ostendit p̄pter quid grauia et leuia mouentur ad
sua loca naturalia. Et diuidit in duas ptes. in p̄ia p̄-
mitit intentuz. In secunda p̄fegitur. ibi. Deferrī
quidez igitur. De p̄ia dicit. Nos autē dicimus se-
cundū opionē nostrā p̄io d̄terminatis vnū d̄ quo
quidē maxie dubitāt. videlz p̄pter quaz causa; h.:

Quartus

de nūero corprū semper mouetur sursum. hoc autē semper mouetur deorsum secundū naturā. hoc autē aliquando sursum et aliquādo deorsū. post hoc autem aliquando determinabimus de grauī et leuī. et de passionibus accidentibus circa hec demonstrādo propter quā causā fit unūquodq; horum.

Deferrī quidez igitur in eū qui ipsius locum unūquodq; similiter existimādū quemadmodū et circa alias generationes et trāsmutationes. Quoniā enim sunt tres motus hic quidem secundū magnitudinem: hic autem secundū speciem. hic autem secundū locum in unoquoq; horum trāsmutationem uidemus factam ex contrariis ad contraria et intermedia. et nō in contingens a contingente. sed ut alterabile et augmentabile alterum. sic et augmentatiuum et alteratiuum eodem autem modo existimandum. et quod sūm locū mobile et motiuū non contingens esse contingentis.

Prosequitur. et diuiditur in duas partes. in quarum prima Aristo. ostendit causam finalem ppter quā leuia mouentur sursum et grauia deorsū. In secunda declarat causam effectiuam. ibi. *Lū* quidem igitur adhuc prima in duas: quia primo premitit unū et suppositū. scdo ponit et probat intentū. ibi. Si igitur ad sursum. De prima dicit premitēdo qd similiter est existimandum unūquodq; graue aut leue naturaliter ferri in eū qd ipsius locū quemadmodum cōtingit circa alias gnationes et trāsmutationes. Nam cum sint tres motus sūm genus. hic quidem sūm magnitudinē. hic scdm qualitatem. hic autē scdm locum. in vnoquoq; horū motuum uidemus factā eē trāsmutationē ex contrariis ad contraria aut media et nō contingēs a cōtingente. i. et non indrūter quodlibet est natū moueri a quocūq; sed determinatum a determinato. Un sic et alterabile et augmentabile qd sunt mobilia ē alterū. sic alteratiuum et augmentatiuum que sunt mouentia est alterū. et eodem modo est existimandū de eo quod est mobile secundū locum: et de eo qd ē motiuum non esse contingēs cōtingenter sed determinatū mobile scdm locum esse natū moueri a determinato motiuo. Intelligēdum qd non eē mobile est natū moueri naturaliter quocūq; motu. nec a quocūq; motore. nec ex quocūq; termino a quo in quēcūq; terminū ad quez Sed determinatū mobile est natū moueri naturaliter determinato motu a determinato mouēte. et ex determinato termino a quo in determinatū termi-

num ad quē ut in pposito corpus leue ut leue est solū natū moueri naturaliter motu locali recto a sua forma substantiali. et leuitate de loco deorsum ad locū sursum uel in locū medium. et similiter ē de grauī et alijs mobilibus. et similis sententia habetur in pzo phisicozum.

Si igitur ad sursum et deorsum motiuum quidez quod grauī factiuum. et quod leuī factiuū. Mobile autem quod potentia graue et leue. In euz autem qui suūpsius locum ferri unū quodq; ad suūpsius speciem ē ferri.

Hic *Az.* ponit et probat intentum. et diuiditur in duas pres: quia primo ponit. secūdo probat. ibi. Et sic magis. Dicit de pzo qd si p quia factū grauis ē motiuū ipsius ad deorsū. et factū leuī ē motiuum ipsius ad sursum. mobile autē est illud quod ē in potentia graue et quod est in potentia leue. ideo unum quodq; graue aut leue ferri in eū locū qui est suūpsius naturalis ē ipsum ferri ad suūpsius spēm. i. formam seu perfectionē tāquā ad finē. et hoc est quod Aristo. hic intendit declarare. i. qd locus naturalis grauiū et leuiū est finis suorū motū naturalium.

Intelligendū scdm cōmentatorē cōmentō. *xxix.* qd graue et leue in potētia mouentur ad loca sua naturalia de potētia essentiali a generāte ea. Et ista potentia essentialis ē in materia alterationis ex qua graue aut leue gnatur. sed graue et leue in actu mouentur ad sua loca naturalia de potentia accidentalī a remouente prohibens: aut a seipsis inquantū mouent ea a quibus mouētur. Vult ergo cōmentator qd generās elementum graue aut leue: ut puta ignez ex terra que dicitur ignis in potētia mouet ipz ignē sursum naturaliter de potentia essentiali que preuit in terra: quia illi potētie tribuit formā que est principium illius motus: videlicet leuitatē. Unde gnans quantū dat de forma: tantū dat de accidentibus p se consequētibus formā quorū unus ē motus in loco. sed elementam graue aut leue in actu ut ignis in actu dū mouetur sursum post quietē eius deorsū mouetur a remouēte impedimentū quod impediēbat ipz a motu sursum. et hoc quantū ad motus inhibitionem: aut a seipso quantū ad eius continuatiōnem de potentia accidentalī: que potentia dicitur accidentalī: quia non est ad formam ignis: sed ad motum qui est accidens consequens illam formā. Qualiter autem scdm cōmentatorem grauīa et leuia mouent se accidentaliter ad sua loca naturalia quia mouent per se media a quibus mouentur de claratum fuit supra tertio huius comē. *xxviii.* Intelligendū secūdo scdm cōmentatorem qd locus est finis motus ppris grauis et leuis inquantū est perfectio moti. et nō inquantū ē actio cōplementi quod ē forma. Unde finis dicitur duobus modis. scilicet de forma et de actiōe forme. sed actio ē finis

Liber

forme: et forma est finis generatiōis. vult ergo *Az.* q̄ prima seu principalis causa motuū elementoz̄ ad sup̄ius et ad inferius est q̄a q̄d ibet eoz̄ querit suam p̄fectionez̄ vltimā p̄p̄iam que est locus. s. superficies ē corporis continentis.

Et sic magis utiq̄ quis existimabit: q̄d dicebāt antiqui: q̄ simile ferē ad si simile. Hoc enī nō accidit semp. Non enī si quis trāspōnat terrā: ubi nūc luna ferēt partiū unaqueq̄ ad ip̄az̄ sed ubi quidē et nūc. Totaliter quidē igitur sūb? et differētibus ab eodē motu necesse hoc accidere: Itaq̄ ubi nata ē una aliqua particula ferri et totū.

Tunc probat̄ intentum. et diuiditur in duas. sicut duas facit rationes. ibi secunda. querere autem. Ad huc prima in duas q̄z primo reprobat vnum d̄ctum antiquoz̄um. 2° ponit primam rationem ibi. quoniam autem locus. Dicit de prima q̄ graue et leue moueri sursum vel deorsum ad suum locum naturalem tanq̄ ad perfectionem sibi similem et ipsius conseruatiuam melius est q̄ opinari vt dicebant antiqui q̄ si simile mouetur ad sibi simile. et q̄ gleba terre mouet̄ deorsū vt sit cū alia terra sibi simili. et pugillus ignis mouetur sursum. vt sit cum reliquo igne sibi simili. et q̄ hec non sit causa illius pater. quia hoc nō accidit semper. si enim elementum terre transponeretur a loco in quo nūc est ad cōcauum orbis lune. portio ire aere existens nō moueretur ad cōcauum orbis lune vbi esset elementum terre: sed ad medium mundi ad quod nunc mouetur: q̄d est quia vniuersaliter oib? similibus s̄m speciem et differentibus s̄m numerum motis ab eodem motore siue consimili. et eodē siue consimili motu. necesse est hoc accidere q̄ ad eūdem locum ad quem vna particula nata est moueri nāl̄ et totū est natum moueri.

Quā autē locus ē cōtinētis termin? cōtinēt autē oia que mouēt̄ sursum et deorsū extremūq̄ et mediū. hoc autē mō quodā sit species cōtenti i eū qui ipsi? locū ferri ad simile ē ferri. Que: n. dei ceps silia sūt inuicēz. puta aqua aeri et aer igni. econtrario autē dicere mediis extremis at nō puta aerē quidē aque aquā autē terre. Semper enī q̄d superi? ad id q̄d sub ip̄o ut species ad materiā sic se habent ad inuicem.

Adducit primam rationem ad probandū q̄ graua et leuia mouentur ad sua loca naturalia tanq̄ ad

finem. et arguit sic loca naturalia grauium et leuium que sunt extrēmū et mediū mūdi habēt similitudinē et conuenientiam cum eis ratione cuius ipso rum sūt cōseruatiua. ergo se uitur q̄ graue et leue mouent̄ ad ea tanq̄ ad finem: vt scilicet in ipsis diutius cōseruentur q̄ conseruarentur in alijs locis. patet conseruentia quia omne ens naturaliter semper manere et antecedēs p̄bat q̄z loca nāl̄a sūt vltia corporoz̄ p̄tinetiū et vltia corporoz̄ p̄tinetiū quia sunt sicut forme et p̄fectiones corporum in eis naturaliter locatorū cuz ipsis conuenientiam ac similitudinē habent. Cū vlt mū aque habet similitudinē cum terra. et vltimū aeris cum aqua: et vltimū ignis cum aere. s̄z vltimū ignis non habet similitudinē cuz terra. igitur non ē eius locus naturalis respectu sui locati se habz̄ sicut species et forma. et locatum sicut materia. sicut enim forma continet terminat et perficit materiam sic loc? naturalis continet terminat et perficit ipsum locatū. et ex hoc dicitur cum eo cōuenientiaz ac similitudinē habere. quare sicut materia habet inclinā tionez̄ ad formam sicut ad suam perfectionem et sicut ad suuz finem: sic graua et leuia mouentur ad sua loca naturalia sicut ad suas perfectiones: et sicut ad suos fines. Unde dicit quoniam autem locus est terminus corporis continentis extremū autem id est cōcauum celi. et mediū id est locus qui est in medio mūdi cōtinēt et omnia que mouentur sursum et deorsūz. scilicet simpliciter scilicet extremū et mediū quodāmodo sit species contenti id est quodāmodo se habet sicut species et forma respectu locati in eo naturaliter. ideo graue autē leue ferri in eum locum qui est ipsius: ē ip̄z ferri in suā speciem seu perfectionem: et ex consequēti in id quod est simile sibi. Corpora enim que sūt dei ceps. i. que sunt naturaliter ordinata et inuicēz iuxta posita: sūt inuicē similia s̄m vltima s̄m que se tangūt puta aqua aeri: et aer igni: et econtrario cōuenit dicere in elementis mediis inuicem proximis. non autē in extremis: puta aerē quidē esse simile aque et aquā terre. Sed non cōuenit dicere ignem esse simile terre. semper enim corpus q̄d est superius et id quod est sub ip̄o sic se habent ad inuicē vt species et forma se habet ad materiā. Intelligēdū s̄m cōmētatozē cōmento. xxiij. q̄ *Az.* per extremū intelligit cōcauum celi quod est locus naturalis igni. et per mediū intelligit cōcauum aque quod est locus naturalis terre. Per ea autē que mouentur ad sup̄ius intelligit leue simpliciter. et per ea que mouent̄ ad inferius intelligit graue simpliciter p̄seruando se a locis inter mediū et ab elementis intermedijs inter ignem et terram. de quibus id q̄d dicit non est ita manifestum. Idē tamē dicendum est in istis et in illis vt postea declarat: scilicet q̄ tam elementa extrema quam media mouentur ad sua loca naturalia tanquam ad suam speciem et p̄fectionem et sicut ad suum finem: cum quo habēt cōuenientiam et similitudinē. Intelligēdum secūdo q̄ notantur dicit *Az.* q̄ locus quodāmodo est forma et perfectio locati. et non dicit q̄ sit forma et p̄

Libet

fectio locati quia forma locati est perfectio intrinseca locati, locus autem est perfectio extrinseca a locato. Dicitur tamen se habere ad locatum sicut forma propter id quod dictum est. scilicet quia sicut forma continet terminat et perficit materiam sic locus locatum. Et cum vltimus dicitur quod quia locus naturalis est perfectio locati: ideo cum eo similitudinem et convenientiam habet propter quam habet ipsum conservare vult commentator istam similitudinem loci naturalis ad suum locatum esse ex parte qualitatis simbole in qua conveniunt. Unde ignis habet similitudinem cum aere ratione caliditatis in ambobus re parte. et aer cum aqua ratione humiditatis. et ita de alijs. Ego tamen credo istam similitudinem esse magis ex parte virtutis conservatiue a celo influxu. Cui in concavo celi est virtus generatiua et conservatiua ignis magis quam alibi. et in concavo ignis est virtus generatiua et conservatiua aeris magis quam alibi. et ita de alijs. et ratione istius virtutis conservatiue locus naturalis est perfectio sui locati et habet similitudinem cum eo pro qua est huiusmodi conservare ut supra dictum fuit. Querere autem propter quid fertur ignis sursum et terra deorsum idem est et propter quid sanabile si moueat et transmutetur secundum quod sanabile in sanitatem uenit sed non in albedinem. Similiter autem et alia omnia alterabilia. Sed adhuc et augmentabile cum mutetur secundum quod augmentabile non in sanitatem uenit: sed in magnitudinis excessum. Similiter autem et horum unumquodque hoc quidem in quali: hoc autem in quanto transmutatur: et in loco: que quidem leuia sursum: que autem graua deorsum.

Adducit secundam rationem et diuiditur in duas qui a primo ponit rationem. secundo remouet dubium ibi nisi quia. De prima dicit Aristoteles quod querere propter quid ignis fertur sursum et terra deorsum idem est que querere sicut si quis quereret propter quid sanabile si moueatur et transmutetur sed quod sanabile uenit in sanitatem et non in albedinem. Similiter autem et se habet omnia alia alterabilia. Et adhuc augmentabile cum mutetur secundum quod augmentabile non deuenit in sanitatem sed in excessum magnitudinis: id est in magnitudinem maiorem. Similiter autem et unumquodque horum transmutabilium transmutat se: hoc quidem in quali per motum alterationis: hoc autem in quanto per motum augmenti. hoc autem in loco per motum augmenti hoc autem in loco per motum localem. ut graua et leuia que quidem leuia sursum: que autem graua

deorsum. Intelligendum quod virtus istius rationis stat in isto quod sicut sanabile per se et secundum quod sanabile mouetur in sanitatem tanquam in suam perfectionem et sicut in suum finem et non in albedinem vel aliam qualitatem et augmentabile in quantitate perfectam. et ita de alijs sic graue per se et secundum quod graue mouetur in locum deorsum tanquam in perfectionem suam. et sicut in suum finem et leue sursum.

Nisi quia hec quidem in seipsis uidentur habere principium transmutationis: Dico autem graue et leue. hec autem non: sed ab extra: puta sanabile et augmentabile. quantum quandoque et hoc ex ipsis transmutare et paruo facti his que extra motum. hoc quidem in sanitatem uenit. hoc autem in augmentum et quoniam idem quod sanabile et quod laboris susceptuum siquidem moueatur secundum quod sanabile in sanitatem fertur. Si autem secundum quod infirmitatis susceptuum ad infirmitatem. Magis autem graue et leue horum in seipsis uidentur habere principium propter propinquissimam substantie horum esse materiam. Signum autem quia latio absolutorum est. et generatio ultimus motuum. Quare primus utique erit et secundum substantiam hic motus:

Remouet dubium quia posset aliquis credere quod sit omnino simile de motu sanabilis in sanitatem: et augmentabilis in quantitate maiorem. et de motu leuis sursum et grauis deorsum. et dicit Aristoteles quod non est omnino simile: quia graue et leue in actu mouentur per se ad loca sua naturalia a principio intrinseco. scilicet ab eorum forma: sed sanabile et augmentabile mouentur a principio extrinseco videlicet ab alterantibus et augmentantibus. Idem dicit. Bene dicitur est quod sicut sanabile mouetur in sanitatem et augmentabile in quantitate maiorem. sic leue mouetur sursum et graue deorsum: nisi quod in hoc est differentia: quia hec quidem scilicet graue et leue uidentur habere principium transmutationis in ipsis. hec autem scilicet sanabile et augmentabile non habent in se principium sue transmutationis: sed ab extra transmutantur. quantum quandoque contingat et hec transmutari ex seipsis: id est ab intrinseco paruo facto. id est in parua transmutatione. ut leuis egritudo ab intrinseco potest remoueri. sed fortis non remouetur nisi concurrente causa extrinseca ut medico vel medicina: quare subdit quod in hijs que da

Liber

bent motum ab extra hoc quidem venit in sanitatē
vt sanabile hoc autem in augmentum vt augmenta
bile. ⁊ quoniam idem est quod est sanabile ⁊ quod
est susceptiuum languoris siquidem moueatur fm q
sanabile est fertur in sanitatē si autem moueatur fm
q est susceptiuum infirmitatis: fertur ad infirmitatē
graue autem ⁊ leue magis ex ipsis videntur habe
re principium horum. idest suorum motuum localiu
propter materiam eorum receptam esse propinquū
sūm eorum subest: idest forme substantiali a qua ef
fectiue proueniunt illi motus. ⁊ quia solus motus
localis fit a principio intrinseco: sequitur q motus
localis est alijs perfectior: cuius signū est quia latius
est absolutorum idest perfectiorū. ⁊ est vltimus mo
tuus fm generationem: quare hic motus scilicet lo
calis vtiq; erit primus: secundum substantiam: idest
perfectionem licet secundum generationē sit vltimus

Intelligendum primo q aliqui volunt q in omni
alteratione ⁊ augmentatione siue sint parue siue for
tes. proximum mouens est extrinsecum a primo mo
tu. Unde in leui egritudine que curatur absq; cōcur
su medici vel medicine: membrū sanans vtputa cor
est extrinsecū membro sanato videlicet stomacho aut
alio tali. ⁊ similiter dicunt q in augmentatione occur
rit aliquid augmentans quod est extrinsecum a mē
bro augmentato. Intelligendum secundo q cum
idem subiectum sit in potentia ad qualitates contra
rias vt sanitatem egritudinem ⁊c. Ideo oportet i mo
tu alterationis concurrere agens extrinsecum: nec
possunt tales alterationes contrarie fieri p a forma
substantiali alterabilis: quia ab vna forma non po
test prouenire per se nisi vnum contrariorū. Et sicut
dicendum est de motu augmentationis ⁊ diminutio
nis. de motu autem locali grauis aut leuis secus est
quia enim graue est natum solum moueri deorsū na
turaliter: ⁊ leue sursum. Ideo motus deorsum gra
uis a forma sibi intrinseca effectiue potuit prouenire
⁊ similiter motus sursum ipsius leuis. Intelligen
dum tertio q motus localis est posterior generatio
ne alijs motibus: quod patet in animalibus: puer. n.
antequā moueatur motu progressiuo augmentatur
vt acquirat debitam quantitatem ad motum p gres
siuum requisitam. ⁊ anteq; augmentetur. alteratur
cum augmentatio non possit fieri sine generatione. ⁊
generatio non possit fieri sine alteratione. quare seq
tur q inter tres veros motus in eodem mobili scōs
alteratio nō prior via generationis: ⁊ motus localis
posterior: propterea dixit Aꝛ. ipsum esse motum p
fectiorū. est tamen ceteris motibus prior nobilitate
et perfectione cum sit finis eorum nec insit ali per se
nisi fuerit in quantitate aliquo modo perfecta.

Cum quidem igitur fiat ex aqua aer

⁊ ex graui leue uenit in sursū. Simul
autem est leue et non amplius fit. sed
ibi est: manifestum itaq; q potentia
ens in actum iens uenit illuc. ⁊ ad tā
tum ⁊ tale: ⁊ ubi endelechia et quanti
et qualis et ubi. Eadem autem causa
et eius quod iam existentia ⁊ entia ter
ram ⁊ ignem moueri in ea que ipsorum
loca nullo impediēte. Eo enī nutri
mentum cum prohibens et sanabile
cum retinens non sit: fertur confestim
Mouet autem et quod a principio fe
cit et impedimentum remouens aut
unde resiliuit quemadmodum dictū
est in primis sermonibus: in quibus
determinauimus q nihil horū seipsū
mouet propter quam igitur causam
fertur latoꝝ unūquodq; et ferri in
sui ipsius locū quid ē. dictum ē.

Nunc Aꝛ. ostendit causam effectiuam motuum
grauium ⁊ leuium ad sua loca naturalia. ⁊ vult q
grauia ⁊ leuia in potentia moueantur ad sua loca na
turalia de potentia essentiali a generante: ⁊ per gra
uia ⁊ leuia in actu moueantur ad sua loca naturalia
de potentia accidentali a remouente prohibens. Cū
dicit. cum quidem igitur fiat aer ex aqua: ⁊ leue ⁊
ex graui: venit tale qd fit leue in sursū. Simul autē
est leue ⁊ sursum. ⁊ non amplius fit scilicet sursum cū
factum est leue. s; ibi est. Manifestum est itaq; q po
tentia ens: scilicet graue aut leue iens. idest vadens i
actum illuc uenit ad tantum ⁊ tale ipsius loci ubi est
endelechia. idest actus ⁊ quanti ⁊ qualis. ⁊ eadez est
causa eius quod est iam existentia terram ⁊ aquam
moueri in ea ⁊ loca que ipsarum naturalia nullo ipe
diente. ⁊ nutrimentum moueri eo: idest ad illud mē
brum ad quod aptum natum est moueri cum probi
bens fuerit remouens. ⁊ sanabile moueri ad sanitatē
cum retinēs ipsum in egritudine remotum fuerit. ⁊
vniuersaliter graue aut leue in actu mouentur loca
liter ab eo quod est remouens illud quod a principio
fecit impedimentum. ⁊ hoc in motu naturali. Aut
ab eo vnde. idest a quo resiliuit siue expulsus fuit: ⁊
hoc in motu violento quādamodū dictum est in pri
mis sermonibus octauo phisic. in quibus determina
uimus q nihil horū: scilicet grauiū ⁊ leuiū sim
pliciter mouet seipsum sine consensu motoris extri

Liber

seci. 7 tunc epiloga dicens quod dicitur est propter
quam causam unūquodq; grauium 7 leuium latozū
fertur sursum aut deorsū. 7 quid est graue aut leue
ferri in locum sui ipsius. s. naturalem. Intelligēdū
primo q; generans graue au leue simul tempore dat
formam scilicet grauitatem 7 leuitatem cum forma
substantiali. 7 vbi sursum vel deorsū. Ideo dicit
22. q; cum ex graui sit leue simul tempore sit leue 7
sit sursum. 7 cum factum est leue factum est sursum.
imo prius secundum causalitatem sit leue q; sursum
ex quo leuitas est causa motus sursum. Intelligē
dum secundo q; cum ex graui sit leue vel econuerso
illud quod sit graue vel leue mouetur ad tantum 7
talem locum ad quantum 7 qualem ipsum moueri
exigit grauitas aut leuitas quam acquirit: 7 in quan
tu 7 quali reperitur completo motu vt quantitas lo
ci non importet solum magnitudinem ipsius sed etiā
eius distantiam a termino a quo motus. Unde si sit
leue simpliciter mouetur simpliciter sursum: 7 si sit
leue fm quid: 7 ita de alijs. 7 ad huius declaratioez
vide cōmentatozem cōmento. xxv. sic dicentem: 7 i
telligē per quantitatem finem loci ad quem est possi
bile vt illud motum moueatur 7 ad quē mouebitur
illius loci 7 intelligē per qualitatem sicut locum pro
prium corporis cōtinentis ipsum: qui est ei sicut vbi
omne enim motū habet ex istis reb; res terminatas
verbi gratia. q; cū aqua fiet aer mouebitur ad locū
qui est sub loco ignis. 7 ad quantitatem terminatā fm
suam leuitatem 7 respicit de corporibus cōtinentib;
corpora determinata. Non enim omne qd mouetur
mouetur ad quēlibet locum: neq; ad quālibet prem
loci vnius in genere neq; respicit de corporibus con
tinentibus quodlibet corpus 7c. Circa istud capi
tulum dubitatur vtrū grauiā 7 leuiā moueantur ad
sua loca naturalia a generante vel a remouente pro
hibens. Arguitur q; nō. primo sic. ab illis nō mo
uentur grauiā 7 leuiā ad sua loca naturalia. que stat
esse multum distantia dum sic mouentur. sed stat rā
generans quā remouens prohibens esse huiusmodi
ergo 7c. patet p̄na cū minor. 7 maior colligē septio
phic. vbi ostēditur q; i omni motu proximū mouēs
7 motū sunt simul. secūdo ab illis nō mouentur gra
uia 7 leuia que stat esse corrupta p̄sis sic motis. sed
stat generans 7 remouens prohibens esse corrupta
dum grauiā 7 leuiā mouentur ad sua loca naturalia
ergo 7c. patet iterum p̄na 7 assumptū pro vtraq; pre
est manifestum. Tertio illa que mouentur a prin
cipio intrinseco non mouentur a generante vel remo
uente prohibens. sed grauiā 7 leuiā dum mouentur
ad loca sua naturalia mouentur a principio intrinse
co ergo 7c. patet consequētia cū maior. quia tam ge
nerans quā remouens prohibens sunt motores ex
trinseci. 7 minor colligitur ab Az. in littera dū dicit
nisi quia hec quidem in seipsis videntur habere prin

cipium transmutationis. dico autem graue 7 leue.
hec autem non sed ab extra puta sanabile 7 augmen
tabile. Idem sentire videtur commentato: cōmento
xxij. huius quarti. 7 cōmen. xxvij. 7 expressis scōo
phic. cōmento primo dum dicit q; non inuenit corp;
simplex quod alteretur ex se. aut quod generetur ex
se. sicut inuenitur corpus simplex quod transferretur
in loco ex se. 7 cōmento tertio dum dicit. Quoniaz
non dubitamus q; ista mouentur ex se non ex moto
re extrinseco scilicet quatuor e e nenta 7 oia corpo
ra ex se. Et octauo phic. cōmento. xxvij. vbi loquen
do de graui 7 leui dicit. Ista enī videntur moueri ad
sua loca naturalia ex se 7 ad loca opposita suis locis
naturalibus ex alijs. Verbi gratia q; lapis ad inferi;
mouetur per se naturaliter 7 ad superius p violentiā
7 contrario ignis 7c. In oppositum 7 pro parte
affirmatiua dubij videtur esse Az. in octauo phic. i
illo capitulo. Mouentur igitur 7 eoz que mouentur
vbi in fine concludendo dicit. eoz autez que natura
iterum que a seipsis mouentur ab aliquo. 7 que a se
ipsis vt grauiā 7 leuiā aut nim a generante 7 facien
te leue aut graue: aut ab impediētia 7 prohibētia
soluente. 7 idem asserit in isto capitulo in ista parte.
cum quidem igitur stat. dicens graue aut leue moue
ri a generante aut remouente impediētib; que ad
modum ictū est in sermonibus in quibus dētermi
nauimus q; nihil hoz scilicet grauium 7 leuiū seipz
mouet. 7 idem asserit cōmentato: in pluribus locis

Pro isto dubio premittendū primo q; elemēta du
pliciter capi possunt. Uno modo in potētia. alio mo
do in actu. verbi gratia ignis in potētia 7 ignis i ac
tu. Ignis in potētia est corpus ex quo pōt fieri ignis
in actu. 7 sic terra dicitur ignis in potētia. Ignis in
actu est corpus habens actualiter ignis formā. Pre
mittendū secundo q; duplex est potētia scilicet essen
tialis 7 accidentalis. potētia essentialis est potētia
que est ad essentiā seu formā que est principū opa
tionis. Sed potētia accidentalis est potētia habē
tis formā 7 non operantiā. que ideo dicitur accidē
talis. quia non est ad formā sed ad operationem q
est accidēs consequens formā. ex quo sequit vlteri;
q; duplex est motus scilicet de potētia essentiali 7 de
potētia accidentalī. motor qui tribuit formā dicit
mouere de potētia essentiali. vt generans ignem ex
terra dicitur mouere terram que est ignis in potētia
superius de potētia essentiali: quia tribuit sibi for
mā ignis 7 leuitatez que sunt principia motū sursum
Sed motor qui habenti formā tribuit tantum opa
tionem dicitur motor de potētia accidentalī. sicut
si ignis in actu est: 7 detentus deorsum 7 aliqd remo
ueret ipedimentum ppter qd moueretur sursum: talz
remouēs ipedimentū diceretur mouere ignem sursum
de potētia accidentalī. Quibus habitis ponunt
alia que conclusiones. prima conclusio grauiā 7 leuiā

Liber

in actu mouentur a suis locis naturalibus sicut a fine
Ista conclusio patet in littera. Secunda conclusio
grauia et leuia in potentia effectiue mouentur ad sua
loca naturalia de potentia essentiali a generante. pa-
tet quia ab ipso recipiunt formam que est principium
motus eorum. Tertia conclusio grauium et leuium in actu
effectiue mouentur per se et immediate ad sua loca natu-
ralia ab eorum formis substantialibus cum suis
qualitatibus localiter motiuis. probatur quia om-
nis talis motus est naturalis. ergo est principaliter a na-
tura. et non a natura que est a materia cum ipsa sit
pure passiuua. ergo a natura que est forma substantia-
lis grauium aut leuium. et cum forma substantialis non opere-
tur sine instrumento erit instrumentaliter a grauitate
aut leuitate quare sequitur quod ex forma substantiali
grauium aut leuium et ex grauitate aut leuitate fiet prin-
cipium per se et immediate productiuum motus natu-
ralis grauium aut leuium. et hanc conditionem volunt
omnes auctoritates Aristotelis et commentatoris. que grauium
et leuium dicunt moueri ex se et ab intrinseco ad sua lo-
ca. Quarta conclusio grauium et leuium in actu effecti-
ue mouentur de per accidens et mediate quantum
ad motus inchoationem ad sua loca naturalia a re-
mouente prohibens. probatur quia graue aut leue
in actu si debet incipere moueri ad suum locum natu-
rale oportet quod prius quiescat in loco uiolento. et hoc erit
ab aliquo detinente ipsum et prohibente ne moueatur
ad suum locum naturalem. quod prohibens oportet
bit remoueri. si illud graue aut leue debeat naturali-
ter moueri. et remouens tale prohibens dicitur acti-
ue mouere graue aut leue. de per accidens tamen et
mediate. sicut aperiens fenestram de per accidens et
mediate dicitur esse causa effectiua illuminationis
domus. Et ex ista conclusione habetur intellectus
Aristotelis. et aliorum dicentium grauium et leuium non moueri
per se siue a seipsis. Intelligunt enim quod non mouentur
a se ipsis per se. id est solum et absque concursu mo-
toris extrinseci: modo nunc declarato: tamen mouentur
ad sua loca naturalia a se ipsis per se. id est natu-
raliter et a principio intrinseco ut prius dicebatur
et ista non repugnant. Quinta conclusio grauium et
leuium in actu mouentur a se ipsis ad sua loca natu-
ra de potentia accidentalii. patet ex suppositi-
onibus premissis. Sexta conclusio grauium et leuium in actu mouentur
ad sua loca naturalia a remouente prohibens
de potentia accidentalii: patet ut prius. quoniam grauium
et leuium in actu non recipiunt a remouente impe-
dimentum formam que est principium operationis
sed operationem tantum. Et si vis clarius intelligere
ea que dicta sunt de potentia essentiali et de potentia
accidentalii. vide commentatorem octauo philosophice. comen-
to quarto. et expressius comm. xxxij. ubi ponit hec
verba. et similiter ignis habet duas potentias. pote-
ntiam essentiali et est potentia que in corpore ex-

quo generatur. et potentiam accidentalem et est po-
tentia que est in igne quando impeditur. et ista sicut
est accidentalii indiget motore accidentalii eontra-
rio prime potentie. Et cum ita sit questio igitur dicendum
utrum ista corpora simplicia moueretur in loco amo-
tore extrinseco aut ex se: distinguendum est in respo-
sione ad illam. quoniam motus qui est in potentia
vera naturali: et est potentia que est in re et que gene-
ratur corpus simplex in quo inuenitur motus: ne-
cessario indiget motore essentialiter. et est illud quod est
illud quod est extrinsecum scilicet generans. generans
enim est illud quod dat corpori simplici generato for-
mam suam et omnia accidentia contingentia forme
quorum unum est motus in loco. et ideo si forma
fuerit completa in eo complebitur ubi suum debitum
et alia accidentia nisi aliquando impediatur. Potentia
vero ad motum que accidit inueniri in corpore sim-
plici quando impeditur in tempore sue generationis
quin moueatur ad suum locum naturalem ab aliquo
impedimento quando generatur in loco extraneo:
aut quando exit a suo naturali ab aliquo extrahente:
non indiget in hoc quod exeat in actum motore extrin-
seco essentialiter cum sit potentia accidentalii et cetera
et paulo post subdit et proprium est potencie essentialii
ut non fiat in actu nisi propter motorem essentialem
et quod non venit ad actum nisi quando congregatur duo
scilicet recipiens et agens eontraario potentie accidē-
tali que non indiget ad hoc quod exeat ad actum motore
extrinseco. nisi per accidens. et est recessus impedimen-
ti. Ad rationes autem que ad utramque partem dubij
adducte sunt qualiter sit respondendum preter dicta.

Capitulum primus secundi tractatus libri quarti
de celo et mundo. in quo determinatur de differen-
tijs grauium et leuium.

Differentias autem et acci-
dentia circa ipsa nunc di-
camus. Primum quidem
igitur determinatum sit
quemadmodum uide-
omnibus graue quidem simpliciter:
quod omnibus substat: leue autem quod
omnibus supereminet. Similiter autem
dico in genus respiciens et quibuscun-
que non ab eo existunt: quale uide-
ignis quidem quecumque magnitudo sursum
lata si non existat prohibens alterum terre
autem deorsum. eodem autem modo
et uelocius quod plus.

Libet

Secundus est tractatus quarti libri de celo et mundo. In quo postquam Aristoteles in precedenti tractatu narravit opiniones antiquorum de graui et leui ostendendo propter quid grauia et leuia moueantur ad sua loca naturalia. nunc determinat de differentiis grauium et leuium ostendendo quod est dandum corpus simpliciter graue et corpus simpliciter leue: et corpus graue aut leue in respectu. et diuiditur in duo capitula. in quorum primo determinat de differentiis grauium et leuium. in secundo autem ostendit quod est dandum corpus simpliciter graue et corpus simpliciter leue. et corpus graue aut leue in respectu. ibi secundum capitulum. quoniam autem est. Primum capitulum diuiditur in duas partes in quibus prima determinat de differentiis grauium et leuium simplicium. in secunda de differentiis grauium et leuium compositorum. ibi quoniam autem et aliorum. Prima habet duas partes. In prima determinat de differentiis grauium et leuium simpliciter. In secunda idem facit de grauibz et leuibz in respectu ibi. Aliter autem graue dicit de prima. quod nos nunc dicamus differentias et accidentia que sunt circa ipsa scilicet grauia et leuia. primum quidem igitur quemadmodum omnibus recte sentientibus videtur sic determinatum: id est diffinitum graue quidem simpliciter quod omnibus substat deorsum latum secundam naturam. Leue autem simpliciter quod omnibus supereminet sursum latum. simpliciter autem dico respiciens in genus id est in materiam ipsorum que secundum quod sunt talia sunt simpliciter talia. et respiciens in ea quibus cunctis non existunt ambo scilicet grauitas et leuitas sed alterum tantum. quale quidem videtur esse que cunctis ignis magnitudo: siue pars sursum lata scilicet simpliciter: si non existat alterum quod sit prohibens et quelibet pars terre deorsum simpliciter eodem modo. Et quod plus ignis aut terre velocius ascendit vel descendit. Intellegendum secundum commentatores commento. xxvi. quod graue et leue simpliciter dupliciter diffiniuntur. Uno modo per motum ut quod graue simpliciter est quod mouetur simpliciter deorsum. Et leue simpliciter est quod mouetur simpliciter sursum. Alio modo per quietem in suis locis naturalibus. ut quod graue simpliciter est quod naturaliter quiescit sub omnibus corporibus. et leue simpliciter est quod naturaliter quiescit super omnia corpora recte mota. et iste due diffinitiones sunt magis notificantes naturas eorum quam prime: quia magis naturale est graui et leui quiescere in suis locis naturalibus quam moueri ad ea: cum non moueantur ad ipsa nisi post violentiam eorum. et in talibus diffinitionibus ponuntur operationes locorum differentiarum quia differentie latent. Intellegendum ulterius

secundum commentatorem quod graue et leue simpliciter est illud in quo non inueniuntur due potentie in simul scilicet grauitas et leuitas: sicut reperiuntur in aqua et in aere. Vult ergo quod graue simpliciter habet grauitatem tantum. et leue simpliciter habet grauitatem tantum. sed graue et leue in respectu ut sunt aer et aqua habent grauitatem et leuitatem. et quia ex hoc aliquid posset credere quod in elementis medijs sint grauius et leuitas adinuicem mixte sub gradibus remissis. Remouendo hoc dicit quod ex hoc non est intelligendum quod in elementis medijs sint due potentie in simul scilicet grauitas et leuitas quemadmodum album et nigrum existunt in rubeo: quia si ita esset tunc aqua et aer componerentur ex igne et terra quod est falsum. sed est intelligendum quod due potentie in simul existunt in eis secundum comparationem scilicet grauitas et leuitas in respectu. unde aqua est leuis in corpore ratione ad terram quia existens in loco terre ascendit ad locum suum. sed est grauis in comparatione ad ignem et aerem. quia a loco ignis et a loco aeris descendit ad locum suum. et hoc facit non per diuersas qualitates motiuas. sed per vnam simplicem qualitatem: que aliquando mouet sursum et aliquando deorsum. ut dictum est et propter hoc dicitur grauitas et leuitas in respectu. et similiter dicendum est de qualitate localiter motiua ipsius aeris: que in loco ignis mouet deorsum. et in loco terre et aque mouet sursum. Leuitas autem ignis est leuitas simpliciter. quia solum mouet sursum et nunquam deorsum. et grauitas terre est grauitas simpliciter quia solum mouet deorsum. et nunquam sursum

Aliter autem graue et leue quibus abo existunt. Etenim superferuntur quibusdam et substant quemadmodum aer et aqua. Simpliciter quidem enim neutrum horum leue aut graue. Terra quidem enim ambo leuioza. Supereminet enim ipsi quecumque ipsorum particula igne aut grauiora. Substat enim ipsorum quacumque utique sit particula. ad seipsa autem simpliciter hoc quidem graue hoc autem leue. Aer quidem enim quantumcumque sit supereminet aque. Aqua autem quantumcumque sit utique sit aeri substat.

Hic determinat de graui et leui in respectu in simplicibus: ponendo eorum diffinitiones dicens quod aliter dicitur

Quartus

grauē & leuē: q̄b̄ existūt ab o. s. subeē & supeminere. Et enī q̄busdā substat̄ superiūt & q̄busdā quēadmodō sūt aer & aq̄ quīde; enī neut̄; horū est simpliciter leuē aut graue sicut sunt ignis et terra. sed solum secundum quid. quidem enim ambo sunt leuīora terra. Quia quęcunq̄ ipsorum particula superminet ipsi terre. igne autem sunt grauiora. Quia quęcunq̄ ipsorum particula supereminet ipsi terre substat̄ igni. enī quantacūque utique ipsorum particulam ad seipsa cōparata simpliciter. idest vniuersaliter hoc quidem graue scilicet partiu; aque respectu aeris. hoc autem leuē scilicet partiu; aeris respectu aque. aer quidem enim quantacūq̄ utiq̄ sit supereminet aqua. aqua autem quantacūq̄ utique sit substat̄ aeri. Intelligendum q̄ sicut ignis est leuis simpliciter: quia omnibus supereminet. et terra est grauis simpliciter. Quia omnibus substat̄ secundum naturam. Sic a r et aqua sunt grauia & leuia in respectu. quia cuidam corpori naturaliter substat̄ vt igni. & cuidam naturaliter supereminet: vt terre. & i comparantur adinuicem: aer respectu aque est leuis: quia sibi naturaliter supereminet. & econtra respectu aeris est grauis. quia sibi naturaliter substat̄. & similiter diffiniri possent per motum: vt per alicui naturaliter sup̄ferri. & alicui naturaliter subferri.

Quoniā at̄ & aliorū hec quidē habēt grauitatē. hec at̄ leuitatē: māifestum q̄ horū quidē cā oium que i cōpōitis differētia. Secūdu. n. illa sortiri hui⁹ quid plus. hui⁹ at̄ min⁹ erūt hec quid leuia. hec at̄ grauia corpa: quare de illis dicendū. Alia enī sequūtur priā quod quid̄ dicebāus oportere facere Et propter plenū graue dicētes & propter uacuum leuē.

Nunc Aristot. determinat de differentijs grauium & leuium mixtorum. Et diuiditur in duas. q̄a primo facit hoc. Secundo remouet vnum dubiu;. ibi. Accidit autem utiq̄. Dicit de prima. Quoniam autem & aliorum. quia corporum compositorum hec quidem habent grauitatem. hec autem leuitatem. Manifestum quidem quia omnium horum causa est differētia que ē in ipsis compositis ex parte simplicium componentium. secundum enim illa scilicet composita sortiri. huius quidem plus. s. elementorum leuium. huius quidem minus scilicet

elementorum grauium. vel econuerso erunt de numero corporum compositorum. hec quidem leuia. hec autem grauia. Quare illis: idest ab illis antiq̄s dicendum: quia alia scilicet corpora composita sequuntur prima ex quibus componuntur in grauitate & leuitate. Quod quidem dicebamus oportere facere dicentes corpus esse graue propter plenum. & esse leuē propter vacuum scilicet assignare causa;. quare plenum est graue. & uacuum est leuē: quod tamen non fecerunt. ideo insufficientes fuerunt.

Accidit utiq̄ nō ubiq̄ hec grauia uideri esse et leuia propter primorum differētia. Dico aut̄ puta i aere quidem grauius erit talenti lignū plumbo uiuareo in aqua autem leuius

Mouet dubiu; vnum. Et diuiditur in duas partes. quia primo mouet. Secundo soluit. ibi. Causa autem. De prima uult. quod licet corpora sint grauia: aut leuia secundum q̄ plus habent de elementis grauisbus quam leuisbus: vel econuerso. tamen alia qua sunt corpora composita sic se habentia quod in uno loco vnum est grauius alio. Et in alio loco est eodem leuius seu minus graue. Ut uerbigratia. Magnum lignum in aere est grauius paruū plumbo. & in eodem velocius descendit In aqua autem est econuerso: q̄ paruū plumbum est grauius magno ligno. Quoniam paruū plumbum descendit in aqua. & magnum lignum non descendit: sed supernatat. Dicit ergo q̄ utique accidit non ubique hec corpora composita uideri esse grauia. Et hec esse leuia propter differētia primorum. idest simplicium componentium. Dico autem: puta in aere quidē grauius erit lignum valoris unius talenti: idest magnum plumbo uiuareo: idest valoris unius oboli: siue paruū. in aqua autem erit leuius.

Causa autē quia oia grauitatē habēt preter ignē & habere necessariū: aqua autē ubiq̄ preterq̄ in terra aerē aut̄ ubiq̄ preterquā in aqua et terra. In ea enī que ipsius regiōe omnia grauitatē habēt preter ignē etiam aer. Si gnum autē quia trahit plus inflatus uter uacuo. Itaq̄ si aliquid aeris habet plus q̄ terre et aque. in aqua qui

dem cōtingit leuius esse quoddam in
aere aut grauius. Aeris quidem enim
non supfertur. aque aut supfertur

Soluit dubiū dicens: q̄ cā eius quod dictū est
de magno ligno et paruo plūbo est: quia omnia ele-
menta habent grauitatē preter ignē. 7 ē necessariū
aqua vbiq̄ habere grauitatē: ē preterquā in aqua et
terra. Unde omnia elemēta in ea regione que ipsius
ē habent grauitatē preter ignē. etiā aer scilicet ē gra-
uis in loco suo. Signū autem huius ē: quia uter in
flatu aere plus trahit deorsū in aere vtre vacuo.
itaq̄ si aliqd̄ habet pl^o aeris et terre 7 aque sicut est
lignum. in aqua q̄dem cōtingit leuius eē quoddam
aliū vt plūbo. in aere autem grauius: quod patet.
quia lignū non supraferitur aeri: sed in eo plumbo
uelocius descendit. aque autem supraferitur lignū
in qua tamen plumbum descendit. Intelligendū
p̄mo sc̄dm̄ commentatorem commēto. xxix. q̄ aer
7 aqua in suis locis sunt magis graues quā leues:
quod per hoc signum declarat. quoniam aer in lo-
co suo facili^o expellitur ad inferius quā ad superius.
7 similiter est de aqua. Intelligendum secundo se-
cundū cōmentatorem q̄ quia terra est grauis in oī-
bus locis. ideo mixtū in quo terra dominatur alijs
elemētis est graue in omnibus locis vt plumbum.
et mixtum in quo aqua dominatur alijs elemētis ē
graue in tribus locis tātum. scilicet ignis aeris 7 aq̄
7 mixtum in quo aer dominatur alijs elemētis est
graue in duobus locis tantū scilicet ignis et aeris:
lignum. Ex his patet solutio ad dubiū Azz. nā
nam magnum lignum est graui^o in aere paruo plū-
bo. quia aer aqua 7 terra que sunt in magno ligno:
sunt maiora 7 pl^o p̄derantia in aere quā aer aqua et
terra que sunt in paruo plūbo euz sint pauca. in aqua
autē est contrariū q̄ paruum plūbum est grauius ma-
gno ligno. qz aer qui dominatur in ligno ē leuis in
aqua. 7 resistit motui deorsū ipsius ligni: quod nō
cōtingit in paruo plūbo: cū in ipso nō dominet aer:
sed terra que in oībus locis est grauis. Ex quib^o vlti-
rius sequitur q̄ ista cōfessio non ualet. plus est d̄ aqua
7 terra in magno ligno quā in paruo plūbo. sed par-
uum plūbum descendit in aqua. ergo magnum lignū
descendit in aqua. 7 causa ē: quia in magno ligno
plus est de elemētis leuibus resistentibus mo-
tui deorsū in aqua quā de elemētis grauib^o tra-
hentibus deorsū. 7 contrariū est in paruo plū-
bo. Sed dubitatur. Utrū quodlibet elementum
in suo loco naturali habeat grauitatem per quā gra-
uiter igne excepto qui est sume leuis ut velle uiden-
tur Azz. et cōmentator. Et arguitur q̄ non: qz si aer
grauitaret in spera sua cū supra nos multū aerem
habeamus. huiusmodi aer non comprimet 7 eius
grauitatem perciperemus. Cuius oppositū ad expe-

rientiā patet. 7 idē argueretur de aqua q̄ si in loco
suo grauitaret natates qui sub ea submerguntur ei^o
p̄derositate perciperent: quod nō videmus. 7 simi-
liter argui posset de terra. Ad partem affirmati-
uam arguitur. quoniam lignū in aere est grauius plū-
bo. 7 in aqua est minus graue. quod non uidetur p̄-
alio cōtingere nisi quia aer qui in ligno dominatur
in aere grauitat 7 in aqua leuitat: quod etiā confir-
matur p̄ experientiā Azz. de utre pleno aere qui in
loco aeris plus grauitat utre cōsimili vacuo. 7 si
militer dicendū videtur de aqua que naturalit̄ tra-
hit ad locū terre decliuore: quod non eēt nisi in suo
loco grauitaret. 7 terra etiā ē densior prope cen-
trum quā in circūferentia: quod nō uidetur ex alio
procedere: nisi qz partes terre circūferēntiales graui-
tant et cōprimunt cētrales uersus mediū mundi.
In isto dubio sunt due opiones opposite: quas tan-
git cōmentator cōmentō. xxx. Una ē Azz. quāz cō-
mentator insequitur: que vult vt tactū sit circa s̄ram:
q̄ oē elemētū grauitet in suo loco naturali preter
ignē. minus tñ grauitat in suo loco naturali: quā si
eēt in loco superiori ad suū locū naturalē. Uñ aer pl^o
grauitāt in loco ignis quā in pp̄ria spera. Et ex hoc
soluuntur rōnes in oppositū facte. qm̄ ille bñ p̄bat q̄
elemēta in suis speris nō multū siue intēte graui-
ant quod ē cōcessum. sed q̄ nullo mō grauitent nō cōui-
cunt. Alia vero est opinio Themistij qui in hoc
loco vt asserit cōmentator: Azz. abnegauit. Uoluit. n.
nullū elemētū in suo loco naturali grauitare: aut le-
uitare. trahere sursum uel deorsū: sicut facit in loco ui-
olento. quodlibet. n. elemētū dū est in loco suo na-
turali appetit ibi descere 7 permāere. dū autē fuerit
extra suū locū naturalē appetit ad ipsū moueri. Uñ
aer si fuerit in loco igne uel aq̄ leuigat: et sursum mouet
ad suā sperā. si autē fuerit in loco ignis grauitat: 7 mouet
ad deorsū. in pp̄rio aut loco descit nō grauitado neq̄
leuitado. Et ad dictū Azz. de magno ligno 7 par-
uo plūbo rñder dicēdo q̄ cā quare magnum lignum
in aere ē graui^o paruo plūbo nō ē: qz aer q̄ d̄nat in li-
gno grauitet in suo loco ē. Sed qz tra 7 aqua q̄ sunt in
magno ligno sunt maiora tra et aq̄ que sunt in paruo
plūbo. 7 cū hoc aer q̄ ē in ligno nō ipedit eius descen-
sū in aere. ipedit aut eius descēsu in aq̄. In paruo autē
plūbo nō ē aer qui possit impedire eius descēsu in aq̄
ex quo in ipso p̄d̄natur terra que in loco aq̄ ē grauis
ideo paruum plūbum in aq̄ ē grauius magno ligno.
Ad experimentum autē Azz. de utre pleno aere.
7 de utre uacuo: illud experimētum negat Temi-
stius. 7 dicit se expertum fuisse: et inuenisse huius-
modi utres equaliter p̄derare. huiusmodi autēz di-
uersitatis cām assignat cōmentator dicens hoc
potuisse euenire. quia utres in quibus Azz. fecit ex-
perimentū fuerunt subtilioris 7 sicciōris cortij quā
utres in quibus Temistius expertus fuit. ego etiā
puto q̄ si vter impleretur aere vaporoso: aut gros-

Quartus

sis exhalationibus permixto: aut preternaturaliter condensato & grauifaclo: q̄ redderetur in aere grauior seipso uacuo. Ad aliud autem q̄ dicebatur de aqua q̄ naturaliter fluit ad locū terre decliuorē Respondetur hoc fieri ex ordine debito uniuersū. & non q̄ in suo loco grauius aqua: nisi enim sic flueret tūc ad illū locum implendū ne vacuum sequeretur fluxisset. & tūc sub aqua imediate eēt aer: quod repugnat debito ordini uniuersū q̄ exigit ut leui⁹ imediate sit supra grauius. & grauius sub leui⁹.

Ad aliud uero q̄ arguit de terra dicitur q̄ prescentrales terre nō sunt densiores circūferentialibus q̄ ab illis comprimant: sed quia sunt magis simplices non cōmixte cū partibus alterius elementi propter quod reddūtur solidiores. partes autē circūferentiales sunt mixte partibus aqueis et aereis: ex quib⁹ porose & non ita compacte reddūtur. Ego tamen in hac materia tam ambigua dicere q̄ licet nullū elementū in sua simplicitate ac puritate exis in sua spera grauius. aer tamen & aqua grauitantia reperiūtur: quia non sunt pura sed cum partibus elementi inferioris plurimis permixta: ex quarum p̄mixtione grauitantia efficiūtur. Et ex his potes inter Aꝛ. et Themistium aliquantū conciliare. Elige igitur.

Capitulū secūdu tractatus secūdi libri quarti d̄ celo & mundo in quo ostenditur q̄ est danduz corpus simpliciter graue. & corpus simpliciter leue: et corpus graue aut leue in respectu.

Quoniam autem est simpliciter leue & simpliciter graue: ex his est manifestū. Dico autem simpliciter leue quod semper sursus. graue autē quod semper deorsum natuz est ferri nō prohibitū. talia enim sūt & non quemadmodū putant quidam omnia habere grauitatem.

Istud ē secūdu capitulū huius tractatus: in quo postquam Aꝛ. in p̄cedenti capitulo determinauit de differentiis grauiū & leuiū. nūc ostendit qd̄ est dandum corpus simpliciter graue & corpus simpliciter leue. & corpus graue aut leue in respectu. Et diuiditur in duas partes. q̄ primo probat q̄ est dandum corpus simpliciter graue & corpus simpliciter leue. Secūdo q̄ est dandum corpus graue aut leue in respectu. ibi secūda. Est autem aliquid intermediū. Prima in duas: q̄ primo premitit intentum sub. iungendo alias diffinitiones grauis & leuis simpliciter. Secūdo probat ibi: Graue quidem enim.

Dicit de prima. Quoniam autem est simpliciter leue & simpliciter graue: ex his scilicet dicendis ē manifestum. Dico autem simpliciter leue quod semper idest in omni loco est natum ferri sursum non prohibitum. & simpliciter graue quod semper: idest in oī loco est natum ferri deorsum. talia enim sunt scilicet simpliciter graue & simpliciter leue. & non quemadmodū quidam putant omnia habere grauitatem negant: s̄ dari simpliciter leue. Intelligenduz secundū commentatorem commento. xxxi. q̄ diffinitiones simpliciter leuis: et simpliciter grauis posite superius sumuntur a finibus eorum. & iste que ponuntur hic sumuntur ex motu. Prime magis demonstrant naturas eorum: sed iste magis demonstrant differentias inter graue et leue simpliciter. & graue: & leue in comparatione. Intelligendum secūdo q̄ illi qui dixerunt omnia corpora habere grauitatem fuerunt illi qui posuerunt plenum esse causam grauitatis & vacuum esse causam leuitatis. cum. n. secundum eos nihil sit simpliciter uacū: nihil erit simpliciter leue. hoc autem est contra sensum. quoniam ut dicit commentator: sensu uidemus ignem esse leuem in omnibus locis sicut uidemus terram esse grauem in omnibus locis.

Graue quidem enim uidetur quibusdā esse etiam alteris: et semper ferri ad mediū. est autem similiter et leue. Uidemus enim quēadmodū dictum est prius: quoniam terrea omnibus substant & feruntur ad mediū: sed & determinatū est mediū. Si igitur est aliquid quod oibus superfertur quēadmodū uidetur ignis etiam in ipso aere sursus latus: aer autē quiescens palam quia hoc fertur ad extremum. Quare grauitatē nullaz possibile est habere ipsuz. Substaret. n. utiqz alij. Si autē hoc erit utiqz aliquid aliud: quod fertur ad extremum quod omnibus latis superfertur: nunc autem nullum uidetur. ignis igitur nullam habet grauitatem neqz terra leuitatē. neqz unā siquidē subst̄at omnibus & quod subst̄at fertur ad mediū.

Quartus

Probat intentum. Et diuiditur in duas: quia primo facit quod dictum est. Secundo declarat quoddam suppositum in ratione sua. ibi. Sed ad huc quia. De prima ad probandum quod sit dandum corpus simpliciter graue et corpus simpliciter leue intendit talem rationem. est dandum corpus quod simpliciter fertur deorsum secundum naturam: ut terra. ergo est dandum corpus simpliciter graue. similiter est dandum corpus quod fertur simpliciter sursum secundum naturam ut ignis. quod est dandum corpus simpliciter leue tenet prima a diuisione ad diffinitum. et ante per dictis.

Dicit ergo graue quidem ens uidetur esse quibusdam. id est respectu quorundam ut graue in respectu sicut est aqua. et uidetur esse graue etiam in alteris: id est respectu omnium aliorum elementorum quod est notum semper ferri a medio: id est ad medium. et hoc est graue simpliciter. et similiter est leue quod est natura ferri a medio: et hoc est leue simpliciter: quod sic declaratur. Videmus enim quemadmodum dictum est prius. quomodo corpora terrea omnibus substantiis feruntur ad medium: quod medium est determinatum et finitum. Si igitur est aliquid quod omnibus super erit secundum naturam quemadmodum uidetur esse ipse ignis qui etiam in ipso aere est sursum latus. aer autem est quiescens in suo loco palam: quia hoc scilicet ignis fertur ad extremum. quia ad concavum celi. quare nullam grauitatem est possibile ipsum habere. Substaret enim utique aliquid si haberet aliquam grauitatem. et si hoc esset: tunc utique erit aliquid aliud quod fertur ad extremum quod omnibus sursum latus super fertur. Nunc autem nullum tale uidetur ignis. igitur nullam habet grauitatem neque terra leuitatem. neque una id est nulla. et superfluit negatio. si quidem ipsa terra substantiis omnibus alijs. et quod sic substantiis fertur ad medium simpliciter deorsum. In telligendum secundum commentatorem commento. xxxiiij. quod Aristoteles. stat in isto. est dandum corpus quod mouetur ad medium sub omnibus alijs corporibus ut terra. ergo est dandum corpus quod mouetur ad extremum super omnia et alia corpora ut ignis. patet consequentia. et assumptum est concessum tanquam notum ad sensum. ex quibus ulterius sequitur quod est dandum corpus simpliciter graue et corpus simpliciter leue ut patet ex diffinitionibus eorum.

Sed adhuc quia est medium ad quod latio habentibus grauitatez. et a quo leuibus manifestum ex multis primum quidem si in infinitum non contingit ferri nihil. Quemadmodum enim non est nullum impossibile. sic neque fit latio autem generatio unde quo.

Nunc probat quod supposuerat prius scilicet quod medium determinatum siue finitum. et diuiditur in

duas. quia primo facit hoc. secundo idem probat de extremo. ibi. quonia autem omne. Prima iterum in duas: sicut duas rationes adducit. ibi. secunda. Deinde ad similes. De prima adducit primam rationem probando quod medium ad quod fertur graue simpliciter est finitum et finite distans ab extremo siue concavo celi arguendo sic. Si medium ad quod graue simpliciter fertur est ferri distaret per infinitum ab extremo sequeretur quod nullum graue simpliciter moueretur deorsum ad medium. contra est falsum. et patet consequentia: quia nihil mouetur ad locum ad quem impossibile est ipsum peruenire. modo impossibile est aliquid graue simpliciter peruenire ad locum distantem ab eo per infinitum. Dicit ergo: sed adhuc quia est medium ad quod latio habentibus grauitatem. et a quo est latio corporibus leuibus est manifestum ex multis primum quidem si tale medium distaret ab extremo in infinitum non contingit ferri nihil ad tale medium. et superfluit negatio quemadmodum enim non est nullum impossibile iterum superfluit negatio sic neque fit. latio autem id est motus localis est generatio unde quo. id est exiens de termino a quo et tendens ad terminum ad quem.

Deinde ad similes uidetur angulos ignis quidem sursum latus: terra autem deorsum et omne grauitatez habens. Quare necesse ferri ad medium. hoc autem utrum accidit ad terre medium. aut ad totum quonia idem est alius sermo.

Adducit secundam rationem arguendo sic. grauia mouentur deorsum a concavo celi per equales angulos describendo lineas continue minus et minus distantes et tandem concurrentes in centro mundi. ergo sequitur quod medium mundi non distat ab extremo mundi per infinitum. patet contra. et ante statim declarabit. Dicit ergo. deinde ignis quidem uidetur sursum latus ad similes: id est equales angulos in circulerentia terre descriptos. et terra deorsum et omnem grauitatem habent. quare necesse est ea ferri ad medium finite distans ab extremo. hoc autem utrum accidit ad medium terre: aut ad medium totius: id est mundi: quonia idem est medium: scilicet medium terre et medium mundi. alius est sermo. Intelligendum secundum commentatorem commento. xxxiiij. quod grauia mouentur sursum et grauia deorsum per diametros cauantes in superficie conuexa terre angulos equales. quia sperales rectos. et per consequens describunt lineas que quanto sunt centro propinquiores: tanto minus distant ex quo ulterius sequitur quod concurrunt in centro. et quod medium mundi: in quo est concursus diametrorum solum per finitum distat ab extremo. Quia nec recte. non autem parallele non possunt in in

Quartus

fin'itum protrahi versus eandem differentiam positionis: quin prius concurrant. Et licet idem realiter sit medium grauitatis terre: et medium mundi. tamen differt secundum esse et onem. et gratia mouentur ad illud medium: non ut medium terre: sed ut medium mundi: ut in secundo huius fuit ostensum: quoniam si grauia mouerentur ad illud ut medium terre: tunc ubicunq; esset terra: grauia mouerentur ad illud quod est manifeste falsum. igitur &c.

Quoniam autem omne substans fertur ad medium. necesse oibus quod superfertur ferri ad extremum regionis in qua faciunt motum contrarium enim medium extremo. Substans autem supereminenti. Propter quod et rationabiliter graue et leue duo sunt etenim loca duo: quod medium: et quod extremum:

Dic probat quod extremum est finitum: seu finite distans a medio. et intendit hanc rationem medium et extremum sunt contraria. sed medium est finitum. ergo extremum est finitum. tenet consequentia: quia quod ad finitatem et infinitatem idem est iudicium contrariorum. et assumptum patet ex dictis. Dicit ergo: quoniam autem omne substans oibus fertur ad medium necesse est illud quod superfertur oibus ferri ad extremum regionis in qua ambo faciunt motum tanquam ad locum contrarium. medium enim est contrarium extremo et substans simpliciter supereminenti simpliciter. et ex hijs infert dicens: propter quod et ratio non biliter graue et leue simpliciter sunt duo: quia eorum loca naturalia sunt duo. scilicet illud quod est medium: et illud quod est extremum. Intelligendum secundum commentatorem commento. xxxiiiij. quod quia motus simpliciter sursum et motus simpliciter deorsum sunt contrarij. Necessesse est quod loca ad que terminantur sint contraria. et quod mota naturaliter illis motibus sint contraria: si cut sunt ignis et terra. et quod ignis et terra sint contraria patet per diffinitionem contrariorum que est maxima distantia contentorum sub eodem genere. modo ignis et terra maxime distant in esse: id est in perfectione essentiali elementis attributa: et in loco: et causa propter quam maxime distant in esse est: quia maxime distant in loco: quoniam locus et maxime in corporibus simplicibus est forma et perfectio locati ut superius declaratum fuit.

Est autem aliquid intermedium horum: quod et ad utrumque ipsorum dicitur alterum. Est enim ut extremum et medium: quod ambo est interme-

dium: propter hoc est aliquid etiam aliud graue et leue: puta aqua et aer:

Nunc ostendit quod inter corpora simplicia in quibus solis est dandum graue et leue simpliciter sit etiam dandum graue et leue in respectu sue secundum quid. et diuiditur in duas partes in quarum prima facit hoc. In secunda recapitulat quedam alibi dicta. ibi. Inquit mus autem continens. Dicit de prima quod cum sit aliquod corpus simplex leue et simpliciter et aliquod graue simpliciter. quod est etiam aliquod corpus simplex inter medium horum quod ad utrumque impositum comparatum dicitur alterum: sic quod respectu leuis simpliciter est graue. et respectu grauis simpliciter est leue. quoniam illud quod est inter medium amborum extremorum contrariorum est medium et extremum scilicet comparatiue: sed non simpliciter. et propter hoc preter graue et leue simpliciter est etiam aliquid aliud graue et leue scilicet in respectu: puta aqua et aer. Intelligendum secundum commentatorem quod quia loca extrema scilicet medium et circumferentia sunt contraria. nec possunt adinuicem misceri. ideo inter ea non potest esse unum medium tantum: quoniam oportet utriusque extremi naturam saluari in medio. cum ergo non saluentur in uno saluabuntur in duobus medijs quorum unus magis attinet uni extremo: et reliquus magis attinet alteri extremo. ex quo sequitur quod inter locum simpliciter sursum et locum simpliciter deorsum sunt duo loca media scilicet sursum secundum quid et deorsum secundum quid. et inter elementa extrema que sunt ignis et terra sunt duo elementa intermedia. scilicet aer et aqua. et aer qui est leuis secundum quid locatur in loco sursum secundum quid et aqua que est grauis secundum quid locatur in loco deorsum secundum quid.

Inquit autem continens speciei esse: contentum autem materie. Est autem in omnibus generibus eadem differentia. etenim et in quali et in quanto est. hoc quidem ut species magis. hoc autem ut materia. Et in hijs que secundum locum similiter. Quod quidem sursum determinati. quod autem deorsum materie:

Recapitulat quedam superius dicta. et diuiditur in tres partes. in prima ostendit quod huiusmodi corporum simplicium continens se habet ut forma. et contentum ut materia. In secunda ostendit materiam: ut est unius elementorum habere consimilem habitudinem ad seipsam ut est alterius elementorum in terra ex dictis concludit quandam differentiam elementorum. ibi secunda. Quare et in ipsa. ibi tertia. Habens quidem igitur. De prima dicit. Nos autem

Quartus

inquimus continens esse speciei. id est habere rationem forme. Contentum autem in materia est in omnibus generibus. et in quali et in quanto est hoc quidem ut species magis. hoc autem ut materia. et similiter in his que sunt in loco quod quidem sursum est determinari. id est habere rationem forme cuius est continere et determinare quod autem deorsum materia: cuius est contineri et determinari.

Intelligendum quod in omnibus predicamentis: in quibus potest esse motus inveniuntur contraria: quorum unum est nobilius et reliquum minus nobile et quod est nobilius dicitur forma: minus autem nobile dicitur materia: ut in qualitate. albedo dicitur forma. et nigredo materia. et in quantitate magnum dicitur forma: et paruum materia. et in similitudine in loco locus sursum qui est perfectior dicitur forma. et locus deorsum dicitur materia. Et quod corpora naturalia eandem proportionem habent ad invicem quam habent sua loca naturalia sequitur quod elementum naturaliter locatum sursum habet rationem forme: et elementum naturaliter locatum deorsum habet rationem materie.

Quare et in ipsa materia ea que grauis et leuis inquantum quidem tale potentia et grauis materia: Inquantum autem tale leuis. Est quidem eadem: esse autem non idem quemadmodum corpus et languoris susceptibile et sanabile. esse autem non idem propter quod quidem neque infirmabile esse aut sanabile.

Ostendit materiam habere consimilem habitudinem ad seipsam: ut est unius elementum et ut est alterius: sicut illa elementa habent ad se invicem dicens. quare et in ipsa materia ea que est grauis: et ea que est leuis inquantum quidem ipsa est tale potentia. scilicet deorsum materia est grauis. et habet rationem materie inquantum autem est tale potentia. scilicet sursum ipsa est leuis et habet rationem forme. ipsa tamen materia secundum se sumpta est quidem eadem secundum subiectum grauis et leuis. secundum esse autem et rationem non est eadem quemadmodum susceptibile languoris: et sanabile sunt idem secundum subiectum esse autem non idem propter quod neque infirmabile esse et sanabile esse sunt idem. Intelligendum quod materia secundum se sumpta est eadem secundum subiectum et naturam omnium formarum generabiliu et corruptibiliu per priuationem distinctionis formalis cum nulla forma in se habeat que sit de essentia sua cum sit simplex natura: ut tamen in forma naturalia et alia forma est alia et alia secundum esse: quia a diuersa forma diuersum esse in actu suscipit: et a perfectiori forma suscipit perfectius esse. et ab imperfectiori imperfectius. ideo cum leuitas sit perfectior

grauitate. et elementa leuia elementis grauibus: propter quod materia ut est sub leuitate habet rationem perfectioris et forme: ut est sub grauitate rationem habet imperfectioris et materie.

Habens quidem igitur tales materiam leue et semper sursum. Contrariam autem graue et semper deorsum. Quod autem alteras quidem horum habentes autem sic ad invicem ut habet simpliciter et deorsum et sursum latas. propter quod aer et aqua habent et leuitatem et grauitatem utrumque. et aqua quidem preterquam terre omnibus substans. Aer autem preterquam igni omnibus superfertur.

Concludit ex dictis differentias quandam elementorum dicens quod corpus quidem habens tales motus scilicet maxime disposita ad leuitatem est leue simpliciter. et semper fertur sursum ut ignis habens autem materiam contrariam quia maxime disposita ad grauitatem est graue simpliciter. et semper fertur deorsum ut terra. que autem habent materias alteras harum quod medio modo dispositas sunt sic se habentia ad invicem ut hec simpliciter talia se habent ad invicem quia sunt graua et leuia in respectu sicut illa sunt graua et leuia simpliciter. et habent materias latas id est naturaliter moueri deorsum et sursum: propter quod aer et aqua: que sunt illa que habent materias medio modo dispositas habent utrumque scilicet grauitatem et leuitatem modo superius exposito id est qualitate que aliquando mouet sursum et aliquando mouet deorsum. et dicitur grauitas et aqua quidem omnibus substans preterquam terre. aer autem omnibus superfertur preterquam igni.

Hic dubitatur virum in elementis reperiatu corpus leue simpliciter et corpus leue in respectu et corpus graue in respectu. Et arguitur quod non: primo quod non detur elementum leue aut graue simpliciter sicut picitur de igne quod est leue simpliciter. et terra quod est grauis simpliciter: quia illud non est leue aut graue simpliciter quo potest dari leuius: aut grauius sed quocumque igne dato potest dari leuior. et quacumque terra data potest dari grauior: ergo etc. patet consequentia cum maiori. et minor declaratur. quia quocumque igne dato potest dari maior qui velocius moueretur sursum. et per consequens esset leuior: similiter quacumque terra data potest dari maior que velocius moueretur deorsum. et per consequens esset grauior.

Liber

Deinde arguitur non datur elementū leue aut graue in respectu sicut dicit de aere et de aqua quod iūmo leui non datur leui? sed aer est sūme leuis quod aere non datur leuius et per pñs est leuis simpliciter et non in respectu quod aer sit sūme leuis pbat quod cum sit corpus simplex habet leuitatē sine grauitate et per pñs leuitatē sūmam et similitudo potest pbari quod aqua habet sūmā grauitatem et per pñs quod est grauis simpliciter. Et confirmat quod leuitas est forma substantialis elementorum leuiū. scilicet ignis et aeris ut sepe asserit commentator ergo sequitur quod ignis et aer sunt eque iter leues. per pñs quod forma substantialis non recipit magis et minus sed equaliter participatur ab illis quorum est forma sed ignis est leuis simpliciter ergo aer est leuis simpliciter. Et similiter argui potest de aqua quod est grauis simpliciter. In oppositum est Aristoteles in libro primo qui ponit ignē leuē simpliciter et terrā simpliciter graue. aerem leuē sicut quid et aqua grauem sicut quid. propter quod in suis locis naturalibus taliter situantur quod in loco simpliciter sursum. scilicet concavatio celi situat ignis. in loco sursum. sicut quod. scilicet concavatio ignis situat aer. in loco deorsum. sicut quod. scilicet concavatio aeris situat aqua. in loco autem deorsum simpliciter cuiusmodi est concavatio a que situat terra. Pro isto dubio primo est permittendum quod cum elementa sint composita simplicia ipsa sicut suas naturas limitant sibi qualitates sumas non mixtas cum contrariis tam alterationis quam sicut motus: ut ignis caliditate sūmam. et similiter siccitate et leuitate: aer humiditate sūmā et similiter caliditate et leuitate: et ita de alijs. Et ita sūma sit leuitas aeris in sua specie sicut leuitas ignis in sua. tamen leuitas dicitur leuitas simpliciter quod sicut natura sua sicut non mouet sursum et ad locum simpliciter sursum tanquam ad terminum ultimatē intentum: leuitas autem aeris dicitur leuitas in respectu seu sicut quod: sicut natura sua non solum mouet sursum sed aliquando etiam mouet deorsum unde per eandem qualitatē numero per quod aer ascendit de loco terre et de loco aque ad suam spem: ad eandem descendit de loco ignis. mouet etiam ad locum sursum in respectu cuiusmodi est locus medius inter speram aque et spem ignis tanquam ad terminum ultimatē intentum. ex quibus sequitur primo quod leuitas ignis et leuitas aeris differunt sicut spem per quod ultimatē mouent ad loca differentia specie: sicut sicut locus ignis et locus aeris. Sequitur secundo quod leuitas aeris per quāto mouet sursum a loco terre vel aque: dicitur leuitas in respectu: et per quāto mouet deorsum a loco ignis dicitur grauitas in respectu: quod tamen in pluribus elementis mouet sursum quod deorsum absolute leuitas et non grauitas denotat. et proportionabiliter dicitur de grauitate aque et de grauitate terre. videlicet quod grauitas terre est grauitas simpliciter: quod sicut natura sua mouet solum deorsum et ad locum simpliciter deorsum: grauitas autem aque est grauitas in respectu. quod sicut natura sua non solum mouet deorsum sed aliquando etiam mouet sursum. Nam per eandem qualitatē numero per quod aqua descendit de loco ignis et de loco aeris ad suam speram per eandem ascendit de loco terre: mouet etiam ad locum deorsum

in respectu cuiusmodi est locus medius inter speram aeris et speram terre tanquam ad terminum ultimatē intentum ex quibus similia correlaria per cedentibus elici possunt videlicet quod grauitas terre et grauitas aque differunt specie quod leuitas aque pro quanto mouet sursum a loco terre dicitur leuitas in respectu. et pro quanto mouet deorsum a loco ignis vel aeris dicitur grauitas in respectu. tamen absolute debet dici grauitas et non leuitas quod quod parent ex dictis de leuitate non aliter declarantur. Quibus taliter premissis infra scribere subiunguntur conclusiones. Prima conclusio non ideo dicitur aliquod elementum graue aut leue simpliciter quia non habeat grauius aut leuius se: patet quia per se per se est grauis simpliciter et non habet grauius se: et per se pars ignis est leuis simpliciter: et tamen habet leuis se: quia maior terra est grauior minor et maior ignis est leuior minor. Secunda conclusio non ideo dicitur aliquod elementum graue aut leue simpliciter quod habet grauitatem sine leuitate vel econtra: aut quia aliquod horum predicatum graue leue verificat de eo sine addito: quia aer habet leuitatem sine grauitate et aqua habet grauitatem sine leuitate et aer dicitur leuis et aqua grauis et tamen neutrum eorum est graue vel leue simpliciter. Tertia conclusio ideo aliquod elementum dicitur leue simpliciter quia in alijs tribus elementis est aptum natum solum ascendere et eis super eminere. et ideo dicitur aliquod elementum graue simpliciter quod in alijs tribus elementis est aptum natum solum descendere et eis sub esse. patet ex descriptionibus grauis et leuis simpliciter ab Aristotele positis. Quarta conclusio ideo aliquod elementum dicitur graue aut leue sicut quod est aptum natum in aliquo elemento descendere et in aliquo ascendere: siue alicui elemento subesse et al cui super eminere: patet ex descriptionibus grauis et leuis sicut quod. Quinta conclusio est dandum aliquod elementum leue simpliciter: et aliquod graue simpliciter: et aliquod leue in respectu: et aliquod graue in respectu. per ex dictis. Sed forte contradicere instaret a istis probando quod aer est leuis simpliciter: quod non solum in terra et aqua est aptus naturaliter ascendere sed etiam in igne quoniam si spem ignis esset unum vas plenum aere et supra officium ponat aqua. aqua descendet ad fundum vasis et aer ascendet. et similiter posset quod arguere quod aqua est grauis simpliciter quod in spem terre est apta nata ascendere quoniam si esset foras versus ad centrum super perius poneretur aqua ipsa descenderet per totam semidiametrum terre. Respondet ad primum quod aer positus in spem ignis non est aptus naturaliter ascendere super per ignem immediate ideo non est leuis simpliciter: si autem in spem ignis in casu posito ascendit hoc est ex ordine naturali uniuersi qui exigit ut graue non sit immediate supra leui se. Ad secundum dicitur quod aqua non descendet ad centrum in casu posito ex natura propria sed ex natura communi sibi et alijs qui vacuus a bono. quibus habitis per rationem ad duas rationes factas in principio questionis. sed ad confirmationem secundae rationis cui dicebatur quod grauitas et leuitas sunt forme substantiales elementum

Libe

torum: respōdet hoc negando quia nulla forma substantialis est immediatū principium opationis. s; semper indiget aliquo instrumēto: grauitas autem et leuitas sūt principia instrumētalia et imediata motuū elementoz ad sua loca naturalia: ideo grauitas et leuitas sunt forme accidentales supaddite formis substantialibus elementoz. Et istud posset multis rationibus confirmari primo quia forme substantiales elementoz non sunt per se sensibiles ex quo sūt substantie: grauitas autem et leuitas sunt qualitates per se sensibiles sensu tactus. Secūdo quia forme substantiales elementoz sicut cōm opinionem non manent in mixtis: grauitas et leuitas eoz manent licet sub gradibus remissis. Tertio quia forme substantiales elementoz non sunt contrarie quia substantie nihil ē contrariū grauitas autem et leuitas contrariantur. Quarto quia forme substantiales elementoz non suscipiunt magis et minus grauitas autem et leuitas suscipiunt magis et minus: quare etc. Ad pmetatorē autē qualiter sit glosendus patuit supra. Mibi tamē ad presens videtur q̄ pmetator fuerit illius opiniois q̄ grauitas et leuitas essent forme substantiales elementoz et quia sunt valde imperfecte et propinque accidentalibus formis: ideo cum illis cōueniūt in hoc q̄ sunt insensibiles et remissibiles contrarietates habentes et sensibiles per se propter hoc ultra tactus perceptiuos contrarietatuū calidi frigidi bumidi et sic: posuit tactū perceptiuum grauis et leuis: ut patet ex dictis eius secūdo de anima cōmento. c. viij. dum dicit: Sed contraria tactus non videntur habere genus quod dicatur de eis nisi equiuoce: quale enī quod dicitur de calido et frigido et graui et leui non dicitur nisi pure equiuoce. et illud qd̄ dictum est de equiuocatione reperitur in hoc noīe quale qd̄ dicitur de sapore et colore frigore et calore et odore oīa enī hec nominata sunt in predicamento qualitatis et graue et leue in predicamento substantie etc. Ecce q̄ cōmentator dicit q̄ graue et leue sunt in predicamēto substantie et q̄ sunt sensibilia tactus: quod non dicit pro alio nisi quia vult quod grauitas et leuitas sint forme substantiales elementoz etc.

Capitulum primum tractatus tertij libri quarti de celo et mūdo in quo ostenditur numerus elementoz pbandū ea esse quatuor et non plura etc.

Et onīa autē ē unū solum qd̄ oībus supfert: et unū quod omnib' substat necesse duo alia esse: que et substat cuidam: et supferuntur cuidam

Se est tertius tractatus quarti libri de celo et mūdo in quo postq̄ Ar. in precedenti tractatu determinauit de differentijs grauium et leuium ostendendo qd̄ ē corpus simpliciter graue: et corpus simpliciter leue et corpus graue aut leue in respectū. Tunc psequit declarando numerū elementoz et probādo ea eē quatuor et non plura: cum hoc ostendendo quomō figura est causa motus: et quomodo non et continet duo capitula: in quoz primo ostendit numerum elementoz et probat ea esse quatuor et non plura. in 2° ostendit quomodo figura est causa motus et quomō non. ibi scōm capitulum. figura autē non causa. Prīmā causam diuiditur in tres partes in quarū pma Ar. concludendo ex dictis ostendit elementa esse quatuor et non plura. In secūda declarat quoddam superioris positum. s. q̄ oīe elementū in sua spera grauitat pter ignem. In tertia reuertitur ad iprobandū opinioniones antiquoz. et maxime opinionem democriti et leucipij dicentium corpora esse leuia ppter vacuū et graua ppter plenu. ibi scōda. In ea quidem igitur ibi tertia. quod autē necessariū. Prīma adhuc i duas quia primo facit quod dictum est. secūdo probat quatuor elementa habere vnam materiam cōmunē tāte quantitatis quāte ipsa sunt. ibi quare necesse. De pma Ar. concludendo ex dictis probat elementa esse quatuor et non plura dicens quoniam autē est vnū elementum solū quod omnibus superferat ut ignis et solum vnum quod omnib' substat ut terra necesse est solum esse duo alia que substat cuidam et superferuntur cuidam: ut aer qui substat igni et superferat terre et aque. et aqua que substat igni et aere et superferat terre. Intellegendum q̄ Ar. videtur hic inuenire hanc consequentiam. tantum duo sunt elementa extrema. ergo tantum sunt elementa intermedia et per consequens sequitur q̄ elementa sunt tū quatuor et cōmenta: cōmento. xxxvij. declarat similem consequentiam de locis elementoz quia proportio nabiliter dicendum est de locis et de locatis. videlicet tantum duo sunt loca extrema elementoz scilicet medium et extremum ergo tantum duo sunt loca intermedia: quoniam si loca extrema elementoz sūt tantū duo quoz vnus est sicut forma et reliquis sic materia ut supra ostensum fuit. Et oportet naturas contrariorum extremorum saluari in medio ergo locus medius habet rationem forme et rationem materie Sed hec duo non possunt vni soli loco competere nec pluribus q̄ duobus ut inferius ostenditur ergo sunt tantum duo loca media quoz vnus se habet ut forma et alius ut materia quare etc. Et tūc ex numero quaternario locorum naturalium elementorum poterimus arguere numerum quaternarium elementorum.

Quare necesse est materias esse tantas quanta quidem hec quatuor: Sic autem quatuor: ut una quidem omnium com- mune. Aliterque et si sunt ex invicem sed esse alterum nihil enim prohibet contrariorum esse interme- dium et unum et plura quemadmodum in coloribus.

Ostendit quatuor elementa habere unam materiam eis communem ratione extensionis quante ipsa sunt. dicens quare necesse est materias quatuor elementorum esse tantas quanta quidem sunt hec quatuor elementa quod patet quia eisdem dimensionibus extenduntur proprie materie elementorum et ipsa elementa. ipsa autem elementa sunt quatuor ut habeant unam materiam communem omnium. Et hoc potest ostendi aliter id est per alibi dicta scilicet in primo de generatione. Et si pro quia elementa sunt ex invicem et omnia talia habent unam materiam eis communem secundum subiectum. secundum esse cuius est alterum ut est sub alia et alia forma. Et quia fecerat mentionem de contrariis et medio subiugit quod nihil prohibet contrarium esse medium inter medium et unum et plura quemadmodum in coloribus. Intelligendum quod duplex est materia scilicet prima et secunda. siue remota et propinqua. materia secunda siue propinqua in diversis elementis diversificatur per diversas dispositiones determinabiles ad diversas formas substantiales a quibus recipit diversa esse. sed materia prima siue remota est indifferens ad omnes formas generabilium et corruptibilium. et propterea dicitur esse una secundum substantiam omnium habentium ad invicem transmutationem. Intelligendum secundum commentatorum commento. xxxviii. quod Aristoteles videtur contradicere illi quod superius dixit dum demonstravit elementa media esse duo: quoniam hic dicit hoc esse possibile sed necessarium. vel forte Aristoteles. hic movet questionem quare non so- luit. dum dicit quod nihil prohibet contrarium esse medium unum aut plura. et questio sic formatur inter omnia extrema contraria inter que existit medium possibile est ut medium sit unum aut plura uno sed ignis et terra sunt duo extrema contraria inter que existit medium ergo possibile est ut inter hec duo corpora sit unum corpus medium aut plura uno. quod autem istorum sit tenendum hic non declarat ut locum disputationis alijs relinquat. prout tamen solvendo ad istam dubitationem premitit etiam differentiam inter contraria que sunt in loco et contraria que sunt in alijs predicamentis: quoniam in alijs predicamentis contraria sunt duo in forma. sed possunt esse unum in subiecto. sed in loco contraria necessario sunt duo in forma in subiecto: quia ergo in alijs predicamentis contraria possunt esse unum in subiecto poterit in eis inter extrema contraria reperiri unum medium

quod erit duo in forma: pro quanto precipabit extre- mis contrariis erit tamen unum in subiecto. In loco autem quia contraria non possunt esse unum in subiecto et oportet extrema contraria salvari in medio licet secundum diminutionem necessarium erit medium esse duo secundum subiectum sicut est duo secundum formam. In hoc ergo stat responsio quod quia albedo et nigredo possunt esse simul in eodem subiecto sed sub gradibus remissis ideo possibile est quod in transitu ab albo in nigro fiat transitus solum per unum medium quod licet sit duo secundum formam tamen est unum secundum subiectum: sed quia idem non potest simul esse sursum et deorsum id est inter locum sursum et locum deorsum esse medium quod participet de ex remissis contrariis oportebit quod illud medium sicut est duo secundum formas contrarias ita sit duo secundum subiectum sic quod illorum subiectorum unum sit sub uno contrario et aliud sub alio quare inter duo loca intermedia quod unus precipat de loco simpliciter sursum: diminute tamen: et dicitur locus sursum secundum quid: et alius precipat de loco simpliciter deorsum diminute etiam et dicitur locus deorsum secundum quid. et ex his dictis commenta. d. monstrari potest quod sicut loca extrema elementorum sunt duo tantum: ita loca media eorundem sunt duo tantum et ex consequenti quod loca elementorum sunt quatuor et non plura: et quia tot sunt locata quod sunt in eorum loca sequitur quod elementa sunt quatuor et non plura. ex quibus ulterius patet error temistij qui dixit quod ex determinatis hic non potest probari numerus quaternarius elementorum: sed solum ex combinationibus possibilibus quali- tatum primarum: quod pertinet ad librum de generatione. Possemus etiam hic probare numerum elementorum ex numero motuum localium implicium: eis naturaliter attributorum ad sua loca naturalia: ut patet quare etc.

In ea quidem igitur que ipsius regione habentium gravitatem et levitatem unum quodque habet gravitatem. Terra autem in omnibus levitatem non habet: nisi in quibus super fertur. Propter quod et sub distractis quidem feruntur in ea que deinceps deorsum. Aer quidem in ea que aque regione: aqua autem in eam que terre: sursum autem in eam que ignis. divisio igne non fertur aer nisi ut quemadmodum et aqua trahit cum fiat superficies una et velocius trahat quis sursum latitudine quod fertur aqua deorsum. Neque autem in ea que aeris nisi ut nunc dictum est. Terra autem hoc non patitur quoniam non una superficies propter quod autem quod de in uas ignitum distrahitur terra autem non:

Nunc declarat quoddam superius positus 7 duo facit primo hoc. secundo ostendit quod est dare leuementum quod in nullo loco habet grauitatem 7 leuementum quod in nullo loco habet leuitatem. Ibi. quemadmodum autem. De prima declarat quod liber elementum preter ignem in sua spera grauitare dicens vnumquodque elementorum grauitatem 7 leuitatem sicut sunt aer 7 aqua in ea que ipsius regionem habet grauitatem idest grauitat terra autem in omnibus regionibus elementorum habet grauitatem: leuitatem autem non habet. aliquid elementum nisi in illis regionibus in quibus natura iter superatur. propter 7 elementis inferioribus subdistractis idest rectis secundum partem a superioribus feruntur quedam elementa superiora grauitate habentia in regionibus suis in ea que sunt deinceps deorsum vt aer quidem in eam regionem que est aque. aqua autem in eam regionem que est terre. sursum autem in eam regionem que est ignis diuiso igne 7 remoto secundum partem non feretur aer nisi vi idest violenter quemadmodum 7 aqua trahitur violenter sursum a propria spera cum eius superficies fiat vna idest continua immediate contrahendo aliquid corpus cum quis velocius trahit sursum illud corpus lacione idest motu locali quia fertur aqua deorsum in proprium locum Unde aqua neque pronon fertur in eam regionem que est aeris nisi vt nunc dicitur est. s. per violentiam. terra autem hoc non patitur. s. quod non violenter trahatur sursum ad regionem aque per ascensum alicuius corporis eam tangentis quoniam eius superficies non est vna idest continua propter quod aqua quidem in vas ignituum sibi superpositum 7 secundum eius orificium applicatum distrahitur seu rarefit 7 per ipsum violenter ascendit: terra autem non. Intellegend in primo quod comentator comento trigessimono tangit vnum modum saluandi quod aer 7 aqua in suis regionibus si magis graues qz leues licet tamen illis non granitent. dicens quod imo talia dicuntur quia in suis regionibus facilius impelluntur quia sursum. 7 cum inceperint ab extrinseco moueri continuant motus illos ex se al quod tempus. Intellegendum secundo qz aristotiles declarat per quedam experimeta quod longe facilius aqua trahitur sursum quia terra primum est de corpore plano supposito aqua quod si sursum trahatur secum trahitur aqua si autem terre superponatur 7 trahatur sursum non trahitur secum terra. cuius causa est. quia superficies aque est vna idest continua. 7 propter eius humiditatem facit cum superficie corporis sibi contigui quodammodo superficie vnam quare simul trahuntur. hoc autem non accidit de terra que quia sicca est habet superficiem discontinuam que cum superficie corporis sibi contigui non facit vnum imo non trahitur simul secundum experientiam est de va

se habentia orificium strictum qz si inflametur ab igne 7 secudum orificium in aqua submergatur ascendit aqua versus fundum vasis terra autem non sic facit si tale vas sibi similiter supponatur illius autem aqua ascensus tres cause a comentatore assignantur. Prima est quia aer in vase inclusus ad naturam ignis conuersus ascendit ad fundum ipsius quem insequitur aqua cum eo contigua modo superius dicto. secunda causa est quia a frigiditate aque aer existens in vase inspissatur 7 in minori efficitur loco propter quod ascendit aqua ad locum replendum ne vacuum relinquatur. tertia causa est quia aqua postquam attracta fuerit mouetur per amplius tempus ab intrinseco quam fiat attractio versus corpus attrahens ipsum condempnando. 7 prima causa precedit secundam 7 secunda precedit tertiam 7 si argueretur qz si supposito ali vase ipsi terre non ascenderet terra cum ipsa frigida sit 7 habet aerem in vase inclusum condempnare tunc sequeretur quod in vase vacuum remaneret. Respondetur negando consequentiam quia aer exterior per poros terre ingrediens aut etiam in ipsiis poris inclusus ascenderet ad vas replendum vel forte vt sepe in similibus accidit vas ipsum frangeretur. posset etiam attrahens tam forte esse quod ascenderet terra licet multo difficilius quia aqua.

Quemadmodum autem neqz terra sursum neqz ignis deorsum fertur sublato aere nullam enim habet grauitatem. Neqz in ea que ipsius regione quemadmodum neqz terra leuitatez feruntur autem deorsum duo subdistractis. Quoniam hoc quidem simpliciter graue est quod omnibus substat hoc autem ad aliquid graue ens in eam que ipsius regionem aut quibus superfertur propter similitudinem materie.

Ostendit quod est dandum qz elementum in nullo loco habet leuitatem dicens quemadmodum aut in neque terra fertur sursum ita neqz ignis fertur deorsum sublato aere nisi vt quia ignis nullam habet grauitatem neque in ea que ipsius regione quemadmodum neque terra habet leuitatem in sua regione duo autem elementa media feruntur deorsum subdistractis elementis inferioribus vt dictum est. Et causa dictorum est quoniam hoc quidem scilicet terra est simpliciter graue quod omnibus substat hoc autem scilicet aqua est ens graue ad aliquid 7 in respectu.

Quartus

quia in ordine ad ea quibus naturaliter substat et in ordine ad eam regionem que ipsius est aut leue in ordine ad ea quibus naturaliter superferuntur propter similitudinem materie. et propter habere materiam aliquo modo simile dispositam cum materia simpliciter grauis puenit. n. aq. cum terra in frigiditate que est causa grauitatis.

Et proportionabiliter est dicendum de leui simpliciter et de leui secundum quid. Quod leue simpliciter ut ignis omnibus supraferuntur: sed leue secundum quid ut aer solum quibusdam supraferuntur propter ipsum habere materiam aliquo modo similiter dispositam cum leui simpliciter. Nam aer conuenit cum igne in caliditate que est causa leuitatis. Quidam autem substat ut igni. Intelligendum quod commentator tenet quod quodlibet elementum habet duas qualitates primas: unam summam et aliam remissam ut ignis summam caliditatem et remissam siccitatem. et ita de alijs. Ad quod ponendum forte fuit motus propter id quod dicitur Aristotele in secundo de generatione quod ignis est primo calidus. aer primo humidus. aqua primo frigida. terra primo sicca. Ex quo ulterius dicit commentator causam quare aer est magis grauis quam leuis in regione sua: dicens hoc esse: quia humiditas est maior in eo quam caliditas et humiditas est causa grauitatis et caliditas leuitatis. quare et cetera. hec tamen ratio non uidetur ualere. quoniam ea data sequeretur quod aqua esset grauior terra: quia aqua est frigidior terra. et frigiditas est principalissima causa grauitatis. Itaque in aqua habet humiditatem que est magis causa grauitatis quam siccitatis quare habet terra. quoniam si siccitas esset causa grauitatis ignis non esset leuis simpliciter quod tamen est falsum.

Quod autem necessarium facere equales differentias ipsis manifestum: si quidem enim una materia omnium puta aut uacuum: aut plenum. aut magnitudo aut trianguli aut omnia sursum. aut omnia deorsum ferentur altera autem ratio non erit. Itaque aut leue nihil erit simpliciter. si omnia declinant. et magis eo quod ex maioribus sint corporibus. aut ex pluribus aut quia plena. Hoc autem uidemus. et ostensum est: quia similiter deorsum que semper et ubique fertur et sursum. Si autem uacuum aut aliquid tale

quod semper sursum non est quod semper deorsum. Et intermediorum utique quedam erunt deorsum uelocius terra. In multo enim aere trianguli plures aut solida aut parua erunt. Non uidetur autem neque una particula aeris deorsum lata. Similiter autem et in leui si illud faciat aliquis superabundare materia:

Reuertitur ad reprobandum opinioniones antiquorum et maxime democriti et leucippi de causis grauitatis et leuitatis. Et diuiditur in duas sicut duas rationes facit. scilicet secunda. Si autem duo. De prima dicit quod est manifestum quod est necessarium non facere differentias motiuas elementorum ad sua loca equales numero in suis elementis scilicet quattuor ut dictum est. Si quidem enim esset una materia propinqua uicibus elementorum ratione cuius mouerentur ad sua loca. puta aut uacuum aut plenum. aut magnitudo. aut trianguli secundum varias antiquorum opinioniones tunc aut omnia elementa ferentur sursum. aut omnia ferentur deorsum. Altera autem ratio non erit ipsorum elementorum. Et hoc sic declaratur: quia si omnia declinant magis uersus deorsum: eo quod ex maioribus corporibus ut aliqui dixerunt. aut quia ex pluribus triangulis ut alij. aut quia plena: ut alij. tunc nihil erit simpliciter leue. hoc autem uidemus falsum esse. quoniam ostensum est quod similiter sicut est corpus quod semper et ubique fertur deorsum. sic et sursum. Si autem dicatur uacuum aut aliquid tale esse illud propter quod corpus semper mouet sursum non est tunc corpus quod semper mouetur deorsum. et elementorum intermediorum quedam erunt uelocius mota deorsum ipsa terra: quod probatur in multo enim aere erunt plures trianguli aut solida aut parua scilicet corpora aethomalia quam in parua terra. non autem uidetur neque una particula aeris deorsum lata. Similiter autem dicendum est et in leui si aliquis faciat illud scilicet leue propter unam materiam propinquam in superabundare. Intelligendum sicut etiam superius tactum fuit quod si uacuum esset causa leuitatis in corporibus. et plenum grauitatis: cum in omnibus corporibus sint plenum et uacuum secundum illos antiquos. nec sit dare corpus simpliciter plenum: nec corpus simpliciter uacuum: tunc non esset dandum corpus graue simpliciter nec corpus leue simpliciter. sed solum graue aut leue in respectu: quod tamen est falsum.

Quartus

Et similiter argui posset contra alias opiniones ut diffuse superius fuit ostensum.

Si autem duo intermedia quomodo erunt facientia que faciunt aer et aqua puta si quis dicat esse uacuum et plenum ignem quidem igitur uacuum: propter quod sursum. terram autem plenum propter quod quidem deorsum. aere autem plus igne habere. aquam autem terra. erit enim quedam aqua que plus habebit ignem pauco aere et aer multus pauca aqua terram plurē. Quare oportebit aeris quandam multitudinem uelocius ferri deorsum aqua pauca. Hoc autem non uidetur nequaquam nunquam. Necesse igitur quemadmodum et ignem sursum: quia tale habet: puta uacuum. alia autem non et terram deorsum: quia plenum habet et aerem in eum qui ipsius et superius aqua quoniam tale aliquid habet et aqua deorsum quia tale aliquid. Si autem erat unum ad ambo aut duo ambo autem duo existunt. utrumque erit aliqua multitudo utriusque que excedet et aqua quidem aere pauco ad sursum et aer aqua ad deorsum quemadmodum dictum est multotiens

Adducit secundam rationem. et dicit: Si autem inter ignem et terram sunt duo elementa intermedia. scilicet aer et aqua quomodo erunt facientia que faciunt si quis dicat uacuum et plenum esse casus leuitatis et grauitatis. et ignem quidem esse uacuum propter quod fertur sursum. terram autem esse plenum propter quod fertur deorsum. aerem autem plus habere de igne quam de terra. aquam autem plus habere de terra quam de igne: propter quod est grauior aere. Tunc enim contra istud argueretur: quia illo dato sequeretur quod erit quedam aqua scilicet in aqua que habebit plus igne pauco aere. et multus aer habebit plurimam terram pauca aqua. quare oportebit quendam multitudinem aeris scilicet magnam uelocius ferri deorsum pauca aqua. hoc autem nequaquam et nunquam uidetur. quemadmodum igitur non est ignem moueri sursum: quia ignis ha-

bet tale principium: puta uacuum: alia autem non et terra deorsum: quia habet plenum. Sic erit necesse aerem moueri in eum locum qui ipsius et superius aqua quoniam habet tale aliquid aliquid aliquid principium motus quam habeat ignis aut terra. Et similiter est dicendum de aqua quod habet aliquid principium motus quam alia tria elementa. quoniam si erat unum principium motus ad ambo. scilicet aerem et aquam: aut duo ad ambo ut utrumque erit duo principia per eorum mixturem ut antiqui dicebant: tunc utriusque erit aliqua multitudo ad deorsum: quemadmodum dictum est multotiens ita quod magna quantitas aeris uelocius mouebitur deorsum quam parua quantitas aque. et non solum magna quantitas aque. et per similem causam et similiter argui possit de motu sursum: quod magna quantitas aque uelocius ascendet et erit pauca quantitas aeris: que omnia sunt falsa et contra sensum. Intelligendum: quod ex dictis apparet. sequitur ipsum uelle quod sicut elementa sunt quattuor eorum principia instrumentalia: quibus mouentur ad sua loca naturalia ut declarauimus fuit prius. et non unum tantum aut duo: ut plures antiquorum uoluerunt. Intelligendum ulterius quod si aliquis diceret uelendo respondere rationi apparet. quod non sequitur quod multa aqua in qua regione terre uel aque uelocius debeat ascendere pauco aere: quia plus habet de uacuo pauco aere: plus enim habet de pleno. et plus habet de pleno quam de uacuo. ideo in regione terre radius ascendit. et in sua regione quiescit. Contra adhuc instatur: quia saltem sequitur contra illos antiquos quod non potest assignare causam quare multa aqua uelocius descendit quam pauca: cum in eis sit equalis proportio pleni ad uacuum. et quare multus aer uelocius ascendit quam paucus ex quo in eis est equalis proportio uacui ad plenum quare etc.

Capitulum secundum tractatus tertii libri quarti de celo et mundo in quo ostenditur quomodo figura est causa motus et quomodo non.

Figure autem non causa eius quod est ferri simpliciter aut deorsum aut sursum sed eius quod uelocius aut tardius. propter autem causas non difficile uidere.

Istud est secundum capitulum tertium tractatus libri quarti de celo et mundo in quo postquam apparet in precedenti capitulo declarauit numerum elementorum probando ea esse quattuor et non plura. nunc ostendit quomodo figura est causa motus et quomodo non. Et dicitur in duas partes: quia primo proponit intentum. secundo prosequitur. ibi. Dubitatur enim. Dicit de prima quod figure non sunt causa eius quod est ferri simpliciter ut deorsum aut sursum sed sunt causa eius quod est fer-

Quartus

ri uelocius aut tardius: propter quas autem causas non difficile est uidere. Intelligendum secundum commentatorem conuenio. xliij. q. Az. introduxit istud capitulum ad obuiandum opinionibus antiquorum quod dixerunt ista habere figuras que sunt causa grauitatis aut leuitatis in eis ut quod ignis habet figuram pyramidalem que est causa grauitatis. et quod terra habet figuram quadratam que est causa leuitatis. et quod elementa media habent figuras medias inter istas propter quas inueniuntur in dispositione media in grauitate et leuitate. Istud. n. destruxit Az. in 3.º ostendendo ista non habere figuras pro se nedum quod habeant figuras que sunt causa grauitatis aut leuitatis in eis. et idem hic confirmat ostendendo quod signa non est causa motus sed uelocitatis aut tarditatis ipsius.

Dubitat enim nunc propter quid lata ferrea: et plumbum amplius in aqua. alia autem minora et minoris grauitatis si sunt rotunda aut longa. puta acus deorsum feruntur. Et quare quedam propter paruitatem amplius et alia terrea et pulueria utique in aere.

Prosequitur de intento. Et diuidit in tres quod primo proponit duas dubitationes. scilicet ostendit ad eas secundum democritum. 3.º ostendit secundum propria intentionem. ibi secunda. De his autem. ibi tertia. Quam autem. dicit de propria: quod dubitatio nunc propter quid corpora ferrea lata et subtilia. et plumbum si minus amplius morantur in aqua. et non descendunt alia autem corpora minoris et minoris grauitatis: sicut rotunda et longa: puta aeris deorsum feruntur. et que quedam corpora grauius propter paruitatem amplius morantur in aqua et non descendunt sicut furfures. et alia corpora parua terrea et pulueria utique morantur et non descendunt in aere sicut corpora dicta aethalia per aerem volitantia.

De his autem omnibus putare quidem causam esse: quemadmodum democritus non recte habet. Ille. n. inquit eleuata calida ex aqua sursum pellere lata habentium grauitatem. stricta autem decidere. pauca enim esse contra pulsantia ipsis. Oportebat enim in aere adhuc hoc magis facere quemadmodum instat et ille ipse. Sed instans soluit debiliter: ait enim non in unum impetum facere sicut dicens sicut motum eorum que sursum feruntur corporum.

Adducit rationem democriti ad istas dubitationes dicens quod non recte habet de his omnibus putare causam esse que

admodum democritus. ille. n. inquit multa est eleuata ex aqua ascendente pellerel sursum corpora lata de numero huiusmodi grauitate. corpora autem stricta decidere pauca enim contingit esse ex vaporibus ab aqua ascendentibus contra pulsantia siue resistentia ipsis. Sed contra hoc instat ut quemadmodum et ille instat contra seipsum. quam oportebat huiusmodi corpora ascendente in aere adhuc hoc magis facere quam in aqua: cum in aere plures ascendant vapores quam in aqua. sed democritus istas debiliter soluit. ait. n. sicut siue vaporem motum de numero eorum corporum quod sursum feruntur non in aere facere impetum in unum. id est unum sicut facit in aqua sed dispergitur et rarificatur propter aeris subtilitatem. quare minus resistit quam faciat in aqua. id est in aqua potest aliquorum corporum prohibere descensum: quorum descensum in aere non potest prohibere. Intelligendum secundum commentatorem commento xliij.º quod corruptio sermone democriti est manifesta. quoniam si ex aqua ascendunt uapores necesse est quod uapores qui ascendunt et aere habeant maiorem contumacitatem quam ascendentes ex aqua: quia eorum ascensum sui minus resistit aer quam aqua. et si habebit maiorem contumacitatem in aere quam in aqua habent minoris expansionem: et corporibus descendentibus magis occurrunt et eis magis resistent in aere quam in aqua. Cuius oppositum dixit democritus. quare. et.

Quonia autem sunt hec quidem facile diuisibilia continuorum. hec autem minus diuisiua autem eodem modo. hec quidem magis. hec autem minus has esse putandum casus. Facile diuisibile quidem igitur quod bene terminabile: et magis quod magis. aer autem magis aqua talis: aqua autem terra et minus utique in unoquoque genere magis de facili diuisibile et distrahitur facilius:

Ostendit ad dubitationes motas secundum propria intentionem. Et diuidit in quattuor. primo premit unum quod facit ad oppositum ostendendum. Secundo soluit dubitationem primam. Tertio soluit dubitationem secundam. Quarto epilogat. ibi secunda. Habentia quidem igitur. ibi tertia. Quonia autem grauitas. ibi quarta. De graui quidem igitur. De primo premit ut quod de numero corporum et continuorum quedam sunt de facili diuisibilia ut ignis et aer que sunt rara et quedam de difficili ut aqua et terra. que sunt densa. et similiter quedam sunt facilius diuisa: ut dura magis grauius et acuta. et quedam difficulter ut mollia minus grauius et lata. Unde dicit. Quoniam autem corporum et continuorum sunt. hec quidem facile diuisibilia. hec autem minus. et diuisiua eodem modo sunt aliqua magis et aliqua minus. Et aer quidem est magis facile diuisibilis aqua: et aqua

Quartus

terra et vtiq; in vn o quodq; gñe ho:ū corpozū minus ē magis d̄ facili diuisibile et magis facile distrahit: quā maius quia est minoris resistētie.

Habentia quidem igitur latitudinez propter multū cōprehendere semper manent propter non distrahi quod plus de facili. Econtrario aut habentia a figuris propter pauca comprehendere ferūtur deorsū propter diuidere facile. Et i aere multo magis: q̄z to magis de facili diuisibilis aqua ē.

Soluit dubitationē primā dicēs q; corpa ferrea aut plūbea subtilia et lata nō descēdūt in aq; qz multā aquā cōprehēdūt q̄ eis resistit: et phibet eoz de scensū sua d̄sitate rotūda at̄ aut oblonga modicam cōprehēdūt aquā: q̄ sue diuisiōi nō pōt resistere pp̄ qd̄ in eadē descēdūt. Un̄ oic. hñtia quidē igr̄ latitudinē pp̄ multū cōprehēder̄ de ipsa aq; semp̄ manēt pp̄ qd̄ plus ē de aq; nō distrahi. i. diuidi de facili. cōtra iō at̄. mō hñtia figuras. s. rotūdas ul̄ oblongas pp̄ ipsa pauca cōprehēdere d̄ aq; ferūtur deorsū pp̄ d̄ider̄ ipm̄ facile. et h̄mōi corpa multo magis descēdūt i aef̄ q̄n̄ o aer ē magis de facili diuisibilis ipsa aq;.

Quoniam at̄ grauitas h̄z quandā uirtutē secūdū quā fertur deorsū et continua ad nō distrahi. Hec itaq; aduicem cōparētur. Si enī excedat uirtus grauitatis que i cōtinuo ad distractiōnem et diuisionē trāsibit deorsum ueloci⁹. si at̄ debili⁹ sit supernabit

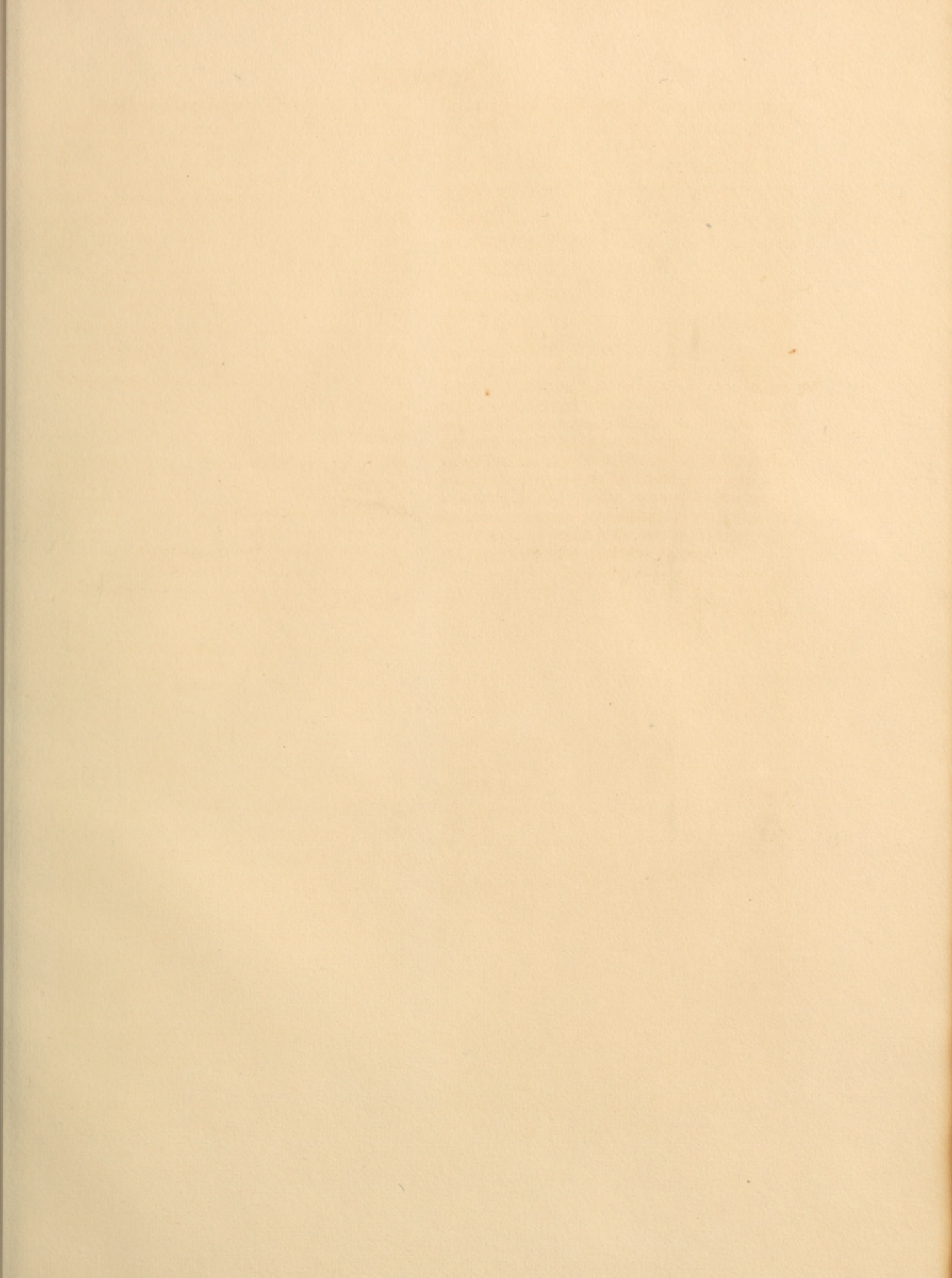
Soluit dubitationē dicēs q; debēus cōpare aduicē potentia corpis q; d̄z mediū didere et p̄ ipsū descēder̄ et resistētia mediij q̄ fl̄it̄ ne diuidat̄: si potētia corpis didētis fuerit maior resistētia mediij: tūc descēdit i eo. si at̄ fuerit mior̄ supernabit. Dicit ḡ qm̄ at̄ grauitas h̄z q̄ndā uirtutē siue potētia: cōm quā fert̄ deorsū didēdo mediū et corpa cōtinua q̄ s̄ media i motibus rectis hñt q̄ndā potētia ad nō distrahi. i. diuidi: si volumus uidere an̄ graue i medio positū descēdat. hec itaq; aduicē cōparētur. s. potētia grauis diuisiua et resistētia mediij. et si uirtus grauitatis diuisiua excedit eā: q̄ ē in cōtinuo. i. m.º ad distractiōnem et diuisionē tūc graue trāsibit deorsū et tāto uelocius quāto magis exc̄dit. si at̄ sit debili⁹: supernabit. Intelligēdū q; ex h̄is d̄cis appet̄ solutio ad secūdā dubitationē. Nā cū q̄rebat̄ de q̄bus dā corpi bus grauib⁹ q̄re descēdūt in aere et nō in aq; ut fursures. et d̄ q̄busdā alijs q̄ in aef̄ nō descēdūt ut sūt quedā corpa. sc̄cula que in aere a sole illūinata

supnatare uideētur. R̄ndet̄ ad p̄mū q; aer pp̄ ei⁹ subtilitatē minus resistit diuidēti quā aque que ē grossa. iō cū grauitas fursuris sit potēti⁹ resistētie aeris. et minus potēs resistētia aq;. hec ē cā q̄re d̄scēdit i aere et supnatat in aq;. Ad secūdūz at̄ of̄ q; il la corpuscula pp̄ eozū puitatē s̄ adeo pauce potētie q; n̄ sufficiūt aeris resistētia supare. et ex cōsequēti: neq; aerē uidere et p̄ ipsū descēdere. iō in ipso supnatat. Intelligēdū ulterius q; ex d̄cis in solutionibus istarū dubitationūz declarat̄ q; in isto caplo p̄ncipalit̄ intēditur. s. quomō figura ē p̄ se cā motus. et quomō nō. p̄z. n. q; figura nō ē p̄ se cā motus: cū non sit d̄ uirtutibus actiuis siue motiuis. pōt tñ p̄ actiuis eē cā motus. p̄ quāto aliq̄d corpus i aliq̄ mē mouetur: cū vna figura i q̄ nō mouet cū alia figura ut p̄z ex d̄cis. pōt. n. esse figura cā uelocitatis aut tarditatis motus. qm̄ iō mobile in diuersis ipibus motūz per idē medium: cum vna figura moueretur uelocius. et cum alia tardius ut patet ad sensū. n.

De graui quid igit et leui et circa ipsa accētib⁹ d̄terminatū sit nobis hoc mō.

Epilogat cōtinuādo se ad libz sequētē istū. s. de gñatiōe et corruptiōe dicēs d̄ graui q̄dē igr̄ et leui. et d̄ accētibus circa ipsū d̄terminatū sit a nobis h̄º mō de generatiōe autem et corruptiōe eozum que natura fuerit dicēs i a l̄º immediate istū sequētē q̄ ē etiū i ordie libroz naturalū. et.

Saletani uincētini phi p̄stātissimi in libros Az. de celo et mūdo expositio cū ipso Az. diligēter uenetis imp̄ssa āno a natali christiāo. Mcccclxxviiiº

★ ★ ARMY ★ ★
MEDICAL LIBRARY
Cleveland Branch

